GÜNEŞ & GÜNEŞ HUKUK BÜROSU

2021

AYM Bireysel Başvuru Kararları

Bölüm 11 / 11 | 80 karar

Kararlar Bilgi Bankasındaki yayımlanmış kararların resmî tam metinlerinden hazırlanmış bağımsız okuma derlemesi.

Bu dosya, AYM'nin yıllık "Bireysel Başvuru Seçme Kararlar" kitabının kopyası değildir. Kararların sözcükleri ve kaynak künyeleri aktarılmış; sayfa düzeni yeniden oluşturulmuştur.

Sıralama: karar tarihi, ardından başvuru numarası. İçindekiler ve PDF yer imleri kararların başlangıcına bağlanır. Kitap yılı ile karar yılı farklı kavramlardır.

Arşiv kesiti: 12 Ekim 2026. Anonimleştirilmiş başvuru adları resmî kaynakta olduğu gibi korunmuştur.

İçindekiler

001 2018/5007 28.12.2021
AHMET KAVAKLI

002 2018/9578 28.12.2021
AZEM DORA VE KAMİLE DORA

003 2018/12948 28.12.2021
FAİK YAŞAR VE DİĞERLERİ

004 2018/14440 28.12.2021
HAYAT AKKAŞ VE DİĞERLERİ

005 2018/17862 28.12.2021
HAYATİ ÖZCAN

006 2018/21459 28.12.2021
SADIK TÜRK VE MEHMET ŞERİF ÖZDEMİR

007 2018/27196 28.12.2021
SÜPHİ KAYA

008 2018/28814 28.12.2021
A.Ö.K.S.İ.P. LTD. ŞTİ. VE DİĞERLERİ

009 2018/28894 28.12.2021
ABDURRAHMAN AKTAŞ VE DİĞERLERİ

010 2018/33307 28.12.2021
AYDIN AKTEMUR

011 2018/33714 28.12.2021
LEVENT SERHAT BAYAR

012 2018/34548 28.12.2021
SAMET AYYILDIZ

013 2018/37136 28.12.2021
RABİA AYDIN VE ŞERİFE AKSU

014 2019/1628 28.12.2021
TÜRKAN ALBAYRAK

015 2019/2008 28.12.2021
SÜHEYLA KIRMACI

016 2019/7210 28.12.2021
T.K.

017 2019/8024 28.12.2021
ANIL BİLGİN

İçindekiler - devam

018 2019/8700 28.12.2021
ABDULKADİR KAPLAN VE DİĞERLERİ

019 2019/9364 28.12.2021
CELALETTİN AKÇİL

020 2019/9410 28.12.2021
GÜLTEKİN KILIÇ VE DİĞERLERİ

021 2019/10250 28.12.2021
AHMET DEMİR VE DİĞERLERİ

022 2019/10889 28.12.2021
GÖKÇE GÜNER VE DİĞERLERİ

023 2019/20735 28.12.2021
M.L. VE DİĞERLERİ

024 2019/30221 28.12.2021
ORHAN GÜLERYÜZ

025 2019/32930 28.12.2021
GAZAL DEDEOĞLU VE DİĞERLERİ

026 2019/42474 28.12.2021
ÜNAL ÇELİKSÖZ

027 2020/7374 28.12.2021
FATİH ÇAVDARCI

028 2020/11093 28.12.2021
NEDİM GENÇ

029 2020/14339 28.12.2021
RIZA BARUT

030 2020/33820 28.12.2021
Y.B. VE DİĞERLERİ

031 2020/35108 28.12.2021
RAMAZAN KOÇ VE DİĞERLERİ

032 2020/39302 28.12.2021
DUYGU AKTAŞ VE DİĞERLERİ

033 2021/4407 28.12.2021
RAHİM ERDEM VE DİĞERLERİ

034 2021/13618 28.12.2021
SEDAT ŞAHİN VE DİĞERLERİ

İçindekiler - devam

035 2021/14196 28.12.2021
FESİH AVCI VE DİĞERLERİ

036 2021/14349 28.12.2021
ALİ ASAN VE DİĞERLERİ

037 2021/18531 28.12.2021
CEMAL TEKDEMİR VE DİĞERLERİ

038 2021/18725 28.12.2021
RASİM GÜNEYSU VE DİĞERLERİ

039 2021/19302 28.12.2021
HAKAN İSMAİL AKÇAY VE DİĞERLERİ

040 2021/26989 28.12.2021
YELİZ ARSLAN VE DİĞERLERİ

041 2016/7532 29.12.2021
İLHAN YİĞİT

042 2017/26446 29.12.2021
SERKAN AYALTI VE DİĞERLERİ

043 2017/29246 29.12.2021
YELDOS KUNSHUGAROV

044 2018/3222 29.12.2021
SURP HAÇ TİBREVANK ERMENİ LİSESİ VAKFI (2)

045 2018/7924 29.12.2021
ALİCAN KAPTI

046 2018/10436 29.12.2021
MEDENİ GEÇGEL

047 2018/13343 29.12.2021
SADIK ÇAKAL

048 2018/16996 29.12.2021
KADİR BAL VE DİĞERLERİ

049 2018/27670 29.12.2021
HALİL YILMAZ VE DİĞERLERİ

050 2018/29173 29.12.2021
VEYSEL KINACI

051 2018/29677 29.12.2021
MUSTAFA KÖKTEN (2)

İçindekiler - devam

052 2018/33570 29.12.2021
A.E.

053 2018/34176 29.12.2021
DURMUŞ GÜNSÜR

054 2018/34556 29.12.2021
VEYSEL AKDOĞAN

055 2018/35241 29.12.2021
MEHMET ARİF KESLER VE DİĞERLERİ

056 2018/37960 29.12.2021
MURAT GÖKŞEN VE DİĞERLERİ

057 2019/841 29.12.2021
İ.K.

058 2019/1833 29.12.2021
YILMAZ ADAKAN VE DİĞERLERİ

059 2019/2755 29.12.2021
İBRAHİM MANAV

060 2019/6275 29.12.2021
HAMİT AKTAŞ VE DİĞERLERİ

061 2019/6350 29.12.2021
FADİMANA SELVİDAĞ VE DİĞERLERİ

062 2019/6547 29.12.2021
MUZAFFER UZUN VE DİĞERLERİ

063 2019/7221 29.12.2021
E.B. VE R.B.

064 2019/7333 29.12.2021
CEMİL AKIN VE DİĞERLERİ

065 2019/8096 29.12.2021
M.S.

066 2019/8664 29.12.2021
AHMET OFLAS (2)

067 2019/9757 29.12.2021
İBRAHİM ŞAHİNTÜRK

068 2019/10197 29.12.2021
ENGİN ÇIRAKOĞLU (2)

İçindekiler - devam

069 2019/12111 29.12.2021
AYŞEGÜL ŞİMŞEK MANKAN

070 2019/13139 29.12.2021
YAVUZ ÇANĞA

071 2019/17671 29.12.2021
MUSTAFA ŞEKER

072 2019/18974 29.12.2021
ALYA ELEKTRONİK İNŞAAT SANAYİ TİCARET LTD. ŞTİ.

073 2019/41951 29.12.2021
ÖZKAN ŞAKİR ŞAHİN VE DİĞERLERİ

074 2020/18626 29.12.2021
ABDULLAH ÖZSOY VE DİĞERLERİ

075 2020/19350 29.12.2021
AYDIN KAY VE DİĞERLERİ

076 2021/8313 29.12.2021
MEHMET ŞAVUR VE DİĞERLERİ

077 2021/11470 29.12.2021
MURAT OĞUZ VE DİĞERLERİ

078 2021/15974 29.12.2021
FAZIL BERK VE DİĞERLERİ

079 2021/16067 29.12.2021
LUTFİ TURAN VE DİĞERLERİ

080 2021/18559 29.12.2021
MEHMET FIRAT KARAMAN VE DİĞERLERİ

AHMET KAVAKLI

B. No: 2018/5007 | Karar tarihi: 28.12.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/5007

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AHMET KAVAKLI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/5007)

Karar Tarihi: 28/12/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Kemal ÖZEREN

Başvurucu : Ahmet KAVAKLI

Vekili : Av. Lütfü POLAT

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, idarenin hizmet kusuru bulunduğundan bahisle açılan tam yargı davasının reddedilmesi nedeniyle kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 6/2/2018 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

5. Ambulans şoförü olarak görev yapan başvurucu, Siverek Devlet Hastanesi (Hastane) adına kayıtlı ambulansla hasta taşırken 11/4/2011 tarihinde yaralanmalı ve maddi hasarlı trafik kazası geçirmiştir.

6. Kaza tespit raporunda, kazanın oluşumunda sürücünün aracın hızını görüş, yol ve hava durumunun getirdiği şartlara uydurmadığı, orta refüje çarpmadan evvel 7 metre lastik izi bıraktığı, orta refüjde bulunan aydınlatma direğine çarpıp direğin bağlı olduğu beton bloğu yerinden sökerek 10 metre sürüklendiği, akabinde bloktan kurtularak 32 metre daha sürüklenip sol yan üzerine devrilerek durduğu belirtilmiştir.

7. Başvurucu, Sağlık Bakanlığı (İdare) aleyhine 21/11/2011 tarihinde Siverek Asliye Hukuk Mahkemesinde (Hukuk Mahkemesi) tazminat davası açmıştır. Hukuk Mahkemesinin 14/5/2013 tarihli kararıyla davanın hizmet kusuruna dayandığı belirtilerek yargı yolu bakımından görevsizlik sebebiyle dilekçenin reddine karar verilmiştir.

8. Hukuk Mahkemesinin görevsizlik kararının kesinleşmesinden sonra başvurucu, 19/6/2013 tarihinde Şanlıurfa 1. İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) tam yargı davası açmıştır. Başvurucu dava dilekçesinde; asıl görevinin idari yazışmalar bürosunda memuriyet olduğunu, 1/4/2011 tarihli yazıyla ambulans şoförü olarak görevlendirildiğini, bu görevlendirmeye itiraz etmesine rağmen Hastane Baştabipliğinin anılan görevlendirmede ısrarcı olduğunu, kaza sonucunda %10 görme kaybı meydana geldiğine ilişkin rapor tanzim edildiğini belirtmiştir. Ayrıca İdarenin yaşanan olayda kusurunun bulunduğunu ileri sürmüş; gözüne mercek takılması ve gözünün tam görememesi nedeniyle yaşam kalitesinin düştüğünü, elem ve ızdırap duyduğunu belirterek maddi ve manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

9. İdare Mahkemesi 17/9/2014 tarihli kararıyla davanın reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; Hastaneye ait kazaya karışan ambulansın genel bakım ve onarımının Ş. A.Ş. tarafından yapıldığı, buna dair 24/2/2011 tarihli faturaların düzenlendiği, başvurucunun kendi iradesi ile ambulans şoförlüğü yapmak istediğine ilişkin dilekçesinin bulunduğu ve kaza tarihine kadar zaten uzun süreden beri ambulans şoförlüğü yaptığı belirtilmiştir. İdare Mahkemesince başvurucunun Diyarbakır-Şanlıurfa yönünde sağanak yağışlı havada seyrederken aracın hızını görüş, yol, hava vs. durumunun getirdiği şartlara uydurmak kuralını ihlal ettiği, kazanın başvurucunun kusuru sonucunda meydana geldiği ve somut olayda İdareye atfedilebilir bir kusur bulunmadığı ve başvurucunun maddi ve manevi zararlarının karşılanmasının hukuken mümkün olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

10. Başvurucu anılan kararı temyiz etmiştir. Temyiz dilekçesinde, kaza tespit raporunun tek başına kusur tespitinde yeterli olmadığını, ambulans şoförü olarak görevlendirilmek için değil masa başı işine geçmek için dilekçe verdiğini, kazanın aracın arka lastiğinin kopması sonucu meydana geldiğini, İdarenin aracın bakımını yapmayarak kusurlu olduğunu belirtmiştir.

11. Danıştay Onbeşinci Daire 5/4/2017 tarihinde hükmün onanmasına karar vermiştir. Başvurucunun karar düzeltme talebi, anılan Dairenin 14/12/2017 tarihli kararıyla reddedilmiştir.

12. Nihai karar 31/1/2018 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

13. Öte yandan başvurucu tarafından 21/5/2012 tarihinde sigorta şirketleri aleyhine Siverek 1. Asliye Hukuk Mahkemesinde tazminat davası açılmıştır. Anılan Mahkemece verilen 9/7/2019 tarihli kararda bilirkişi raporlarına yer verilmiştir. Ankara Adli Tıp Kurumundan

aldırılan 28/10/2014 tarihli bilirkişi raporunda araçtan kopan ve kaza sonrası karşı yol bölümünde bulunan lastiklerin kaza öncesinde koptuğuna dair dosyada bir tespite ve mahalde yapılan tespitlerde bu hususu teyit edici bir veriye rastlanmadığı, başvurucunun kazanın meydana gelmesinde %100 kusurlu olduğu belirtilmiştir. İstanbul Adli Tıp Kurumundan aldırılan 24/3/2015 tarihli ve Ankara 14. Asliye Hukuk Mahkemesi aracılığıyla aldırılan 6/3/2019 tarihli bilirkişi raporlarında başvurucunun kazada %100 kusurlu olduğu ifade edilmiştir. İstanbul 20. Asliye Hukuk Mahkemesi aracılığıyla aldırılan bilirkişi heyet raporunda ise teknik arızanın kazanın meydana gelmesinde tamamen etkili olduğu tespitine yer verilmiştir. Sonuç olarak Siverek 1. Asliye Hukuk Mahkemesi, kaza anından önce lastiğin yerinden çıktığını gösterir bir delilin bulunmaması, Kaza Tespit Tutanağı'nda kopan lastik parçalarının yolun karşı şeridinde bulunduğunun belirtilmesinden hareketle lastiğin yerinden çıkmasının aracın çarpması sonucu meydana geldiğini destekler nitelikte olması hususlarına da değinerek davanın reddine karar vermiştir. UYAP üzerinden yapılan araştırma sonucunda bu kararın kanun yolu incelemesinde olduğu anlaşılmıştır.

IV. İLGİLİ HUKUK

14. 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu’nun 2. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"İdari dava türleri şunlardır:

...

b) İdari eylem ve işlemlerden dolayı kişisel hakları doğrudan muhtel olanlar tarafından açılan tam yargı davaları,

..."

15. 4/2/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 49. maddesi şöyledir:

"Kusurlu ve hukuka aykırı bir fiille başkasına zarar veren, bu zararı gidermekle yükümlüdür."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

16. Anayasa Mahkemesinin 28/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

17. Başvurucu, yargılamanın uzun sürdüğünü belirterek makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

2. Değerlendirme

18. 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'a eklenen geçici 2. maddeye göre Anayasa Mahkemesine yapılan ve münhasıran bu maddenin yürürlüğe girdiği 31/7/2018 tarihi itibarıyla Anayasa Mahkemesinde derdest olan yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddiasıyla ilgili bireysel başvuruların Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Tazminat Komisyonu (Tazminat Komisyonu) tarafından incelenerek karara bağlanması öngörülmüştür. Anayasa Mahkemesi Ferat Yüksel (B. No: 2014/13828, 12/9/2018, §§ 27-36) kararında Tazminat Komisyonuna başvuru imkânının getirilmesine

ilişkin yolu ulaşılabilir olma, başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesinin bulunup bulunmadığı yönünden inceleyerek Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna varmış; başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle başvurunun kabul edilemezliğine karar vermiştir.

19. Mevcut başvuruda da söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Kişinin Maddi ve Manevi Varlığını Koruma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

21. Başvurucu; sigorta şirketleri aleyhine açtığı dava dosyasında, ambulansın bakım ve onarımının yapılmaması nedeniyle kazanın meydana geldiğine ilişkin raporlar bulunduğunu, buna rağmen davanın haksız ve hukuksuz olarak reddedildiğini, kaza nedeniyle görme kaybı yaşadığını ve olayda İdarenin sorumluluğunun bulunduğunu ileri sürerek adil yargılanma hakkının, mülkiyet hakkının ve kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

22. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun şikâyetlerinin özünün kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrası kapsamında değerlendirilmesi uygun görülmüştür.

23. Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasında herkesin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahip olduğu belirtilmektedir. Bu kapsamda anılan Anayasa hükmü ile kişinin maddi ve manevi varlığının bütünlüğü gerek kamusal yetkilerle donatılmış kişilerin gerekse özel kişilerin müdahalelerine karşı güvence altına alınmıştır (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 40).

24. Maddi ve manevi varlığın korunması hakkı öncelikle devletin kişilerin maddi ve manevi varlığına keyfî olarak müdahale etmemesini gerektirir. Anayasa'nın 17. maddesinde düzenlenen maddi ve manevi varlığı koruma ve geliştirme hakkı Anayasa'nın 5. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde devlete, ayrıca vücut ve ruh bütünlüğüne yönelen saldırılar, tıbbi müdahaleler, şeref ve itibara yönelik haksız eylemler karşısında kişilerin maddi ve manevi varlığını etkili biçimde koruma şeklinde pozitif ödevler yükler (Adnan Oktar (3), B. No: 2013/1123, 2/10/2013, § 32).

25. Devletin kişilerin maddi ve manevi varlıklarına yapılan müdahaleler bakımından söz konusu pozitif yükümlülüğü müdahalelere karşı etkili mekanizmalar kurmak, bu kapsamda gerekli usule ilişkin güvenceleri sunan yargısal prosedürleri sağlamak ve bu suretle yargısal ve idari makamların bireylerin idareyle ve özel kişilerle olan uyuşmazlıklarında etkili ve adil bir karar vermesini temin etmek sorumluluğunu da içermektedir (Hüdayi Ercoşkun, B. No: 2013/6235, 10/3/2016, § 94).

26. Etkili yargısal koruma sağlamada mağdurların kendi inisiyatifleri ile hukuk veya idare mahkemesinde açtıkları dava yollarının sadece hukuken mevcut bulunması yeterli olmayıp bu yolun uygulamada fiilen de etkili olması ve başvurulan makamın ihlal iddiasının özünü ele alma yetkisine sahip bulunması gereklidir. Başvuru yolunun ancak bir hak ihlali iddiasını önleyebilmesi, devam etmekteyse sonlandırabilmesi veya sona ermiş bir hak ihlalini karara bağlayabilmesi ve bunun için uygun bir giderim sunabilmesi hâlinde etkililiğinden söz etmek mümkün olabilir (Tahir Canan, § 26; Filiz Aka, B. No: 2013/8365, 10/6/2015, § 39).

27. Ayrıca kişilerin vücut bütünlüğüne yapılan bir eylemden doğan zararlara yönelik etkili bir tazminin sağlanamadığı, bu çerçevede devletin Anayasa'nın 17. maddesinden doğan koruma yükümlülüğünü yerine getirmediği durumlarda kişinin vücut bütünlüğünün korunduğundan söz edilemez (Özkan Şen, § 40; Yasin Çıldır, B. No: 2013/8147, 14/4/2016, § 37).

28. Diğer taraftan bu yöndeki pozitif yükümlülüğünün sonuç yükümlülüğü değil uygun araçların kullanılması yükümlülüğünü ifade ettiğini hatırlatmak gerekir. Uygun araçların kullanılması yükümlülüğü, her davada başarılı olunması veya mağdurların olaylarla ilgili beyanlarıyla bağdaşan bir sonuca varılması gerektiği anlamına gelmemektedir. Bununla beraber kural olarak dava, olayın gerçekleştiği koşulları belirleyecek ve iddiaların doğruluğunun kanıtlanması hâlinde sorumlularının tespit edilerek uygun telafi imkânlarını sağlayacak nitelikte olmalıdır (Nail Artuç, B. No: 2013/2839, 3/4/2014, § 45; Hilmi Düzgüner, B. No: 2014/9690, 11/5/2017, § 50).

29. Kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkı kapsamında hukuki sorumluluğu ortaya koymak adına adli ve idari yargıda açılacak tazminat davalarının makul derecede dikkatli ve özenli inceleme şartını yerine getirmesi gerekmektedir. Derece mahkemelerinin bu tür olaylara ilişkin yürüttükleri yargılamalarda Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği seviyede derinlik ve özenle bir inceleme yapıp yapmadıklarının ya da ne ölçüde yaptıklarının da Anayasa Mahkemesi tarafından değerlendirilmesi gerekmektedir zira derece mahkemeleri tarafından bu konuda gösterilecek hassasiyet, yürürlükteki yargı sisteminin daha sonra ortaya çıkabilecek benzer hak ihlallerinin önlenmesinde sahip olduğu önemli rolün zarar görmesine engel olacaktır (Yasin Çıldır, § 57; Tevfik Gayretli, B. No: 2014/18266, 25/1/2018, § 32).

30. Öte yandan 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre, temel haklara yönelik bir müdahalenin olmadığı veya müdahalenin meşruluğunun açık olduğu değerlendirilen başvuruların açıkça dayanaktan yoksun olmaları nedeniyle kabul edilemezliğine karar verilebilir (Hikmet Balabanoğlu, B. No: 2012/1334, 17/9/2013, § 24).

31. Somut olayda başvurucunun iddialarının, görme kaybı yaşamasına neden olay trafik kazasında idarenin hizmet kusurunun bulunmasına rağmen derece mahkemelerince tazminat taleplerinin reddedildiğine yönelik olduğu görülmüştür. Başvurucu, hizmet kusuruna yönelik iddiasını esas olarak Siverek 1. Asliye Hukuk Mahkemesinin yürüttüğü, sigorta şirketleri aleyhine açılmış davadaki bilirkişi raporuna dayandırmış, bu raporun İdare Mahkemesince dikkate alınmadığını öne sürmüştür.

32. İdare Mahkemesi tarafından somut olayda İdarenin hizmet kusurunun bulunup bulunmadığına ilişkin araştırma yapılmış, kazaya karışan ambulansın genel bakım ve onarımının gerçekleştirildiğinin 24/2/2011 tarihli faturayla sabit olduğu ve başvurucunun aracın hızını, görüş, yol ve hava gibi durumun getirdiği şartlara uydurmadığı yönündeki

tespitlere verilmiştir. İdare Mahkemesince İdareye atfedilebilir bir kusur bulunmadığı sonucunda varılarak başvurucunun maddi ve manevi tazminat ödenmesine karar verilmesine yönelik talebi reddedilmiştir (bkz. § 9). Öte yandan Siverek 1. Asliye Hukuk Mahkemesinde sigorta şirketleri aleyhine açılmış dava dosyasındaki bilirkişi raporunda (İstanbul 20. Asliye Hukuk Mahkemesi aracılığı ile aldırılan bilirkişi heyet raporu) yer alan, kazanın meydana gelmesinde teknik arızanın tamamen etkili olduğuna ilişkin mütalaanın diğer raporlar dikkate alınmak suretiyle itibar görmediği de not edilmelidir (bkz. § 13).

33. Buna göre derece mahkemelerince makul derecede dikkatli ve özenli inceleme yapma yükümlülüğünün yerine getirildiği, somut olayda İdarenin hizmet kusurunun bulunup bulunmadığına ilişkin yapılan araştırma neticesinde sonuca varıldığı, bu yönüyle ilgili ve yeterli gerekçelerin açıklandığı değerlendirilmektedir. Ayrıca başvurucunun maddi ve manevi varlığının korunmasına ilişkin uyuşmazlığı çözüme kavuşturma konusunda etkili yargısal mekanizmaların kurulduğu, bu kapsamda gerekli usule ilişkin güvenceleri içerecek şekilde yargılamanın tamamlandığı görülmektedir. Neticede başvurucunun maddi ve manevi varlığını koruma hakkına yönelik açık ve görünür bir ihlalin bulunmadığı kanaatine ulaşılmıştır.

34. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 28/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AZEM DORA VE KAMİLE DORA

B. No: 2018/9578 | Karar tarihi: 28.12.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/9578

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AZEM DORA VE KAMİLE DORA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/9578)

Karar Tarihi: 28/12/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Volkan ÇAKMAK

Başvurucular : 1. Kamile DORA

2. Azem DORA

Başvurucular Vekili : Av. Yasemin DORA ŞEKER

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; protesto gösterilerine kolluk kuvveti tarafından yapılan müdahale esnasında, olayla ilgisi bulunmayan küçük çocuğun mermi isabetine bağlı olarak vefat etmesi nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 23/3/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucular Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

9. Ankara Tren Garı'nda meydana gelen patlamayı protesto etmek amacıyla 2015 yılının Ekim ayında Adana'da muhtelif gösteriler/eylemler gerçekleştirilmiştir.

10. Başvuruculaların olay tarihi olan 11/10/2015 itibarıyla üç buçuk yaşında bulunan müşterek çocukları T.D., Adana'nın Mithatpaşa Mahallesi sınırları içinde mukim evlerinin önünde, saat 22.00 sıralarında annesi ile birlikte (kucağında) oturmakta iken kolluk kuvvetlerinin protestoculara yönelik olarak gerçekleştirdiği müdahale sırasında kafasına isabet eden ateşli silah ürünü ile yaralanmış ve kaldırıldığı hastanede vefat etmiştir.

A. Soruşturma Süreci

11. Olayı takiben Adana Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) tarafından 12/10/2015 tarihinde soruşturma başlatılmıştır.

12. 12/10/2015 tarihli, kolluk tarafından düzenlenen Olay Tutanağı'nda özetle Çukurova Aşkın Tüfekçi Devlet Hastanesine hayati tehlike kaydı ile gelen ve 11/10/2015 tarihinde saat 23.35 sularında vefat eden T.D.nin annesi ile hastane önünde yapılan görüşmede annenin "evin bulunduğu bölgede PKK yandaşlarının olay çıkardığını, polisin müdahale ettiği olayları izlemek için evin önüne çıktığını, sokak içinde kendisinin bulunduğu alana doğru kaçan göstericilerin polis tarafından kovalandığını, o sırada çocuğun kucağında olduğunu, polisin göstericilere doğru ateş ettiğini, kucağında bulunan oğlunun yaralandığını farkettiğini, hastaneye götürdüğünü, daha fazla bilgi vermek istemediğini, oğlunu devletin öldürdüğünü" beyan ettiği ifade edilmiş; nöbetçi savcının aynı gün çocuğun cesedinin otopsi yapılmak üzere Adli Tıp Morguna kaldırılması ve olay yeri incelemesi yapılması yönünde talimat verdiği belirtilmiştir. Tutanağın devamında "olay yeri incelemesi yapılabilmesi için olay yerindeki kalabalığın dağılmasının beklendiği, 12/10/2015 tarihinde saat 02.15 civarında olay yerinde inceleme yapılmasının kalabalık bir grup tarafından engellendiği, sokak girişlerinin taş konulması ve lastik yakılması suretiyle kapatıldığı, taş ve sopalarla mukavemet edildiği, 'T.nin katili polis burayı terk et' şeklinde sloganlar atıldığı, polis aracına taş ve sopalarla saldırıldığı, bazı polislerin yaralandığı" ifade edilerek "olay yeri incelemesinin yapılamadığı" kayıt altına alınmıştır.

13. Olay mahallinin bağlı olduğu Seyhan İlçe Emniyet Müdürlüğü Denizli Şehit Özer Özkaya Polis Merkezi Amirliği tarafından 12/10/2015 tarihinde düzenlenen ve terörle mücadele, cinayet büro gibi ilgili birimlere iletilen, başvuruculaların müşteki olarak belirtildiği yazılarda yukarıda aktarılan silsileye koşut olarak olay aktarılmıştır. Anne Kamile Dora beyanında "bulundukları sokakta eylem olmadığını, kendilerine ışık tutan aracın 'akrep' olarak tabir edilen polis aracı olduğunu, önce bir ışık sonra silah seslerinin geldiğini, çocuğunun başının arkasında ve kaşının üzerinde yara gördüğünü, kendilerini avluya attıklarını, kendisinin yaralanmadığını, avluya girmeye çalışan B.D.nin yaralandığını, oğluna ateş edenlerin polis olduğunu, ışıktan anladığı kadarıyla polisten başka kimsenin olmadığını, akrepten inen polislerin etrafa ateş ettiğini ve şikayetçi olduğunu" belirtmiştir.

14. 12/10/2015 tarihinde T.D.nin üzerinden çıkan kıyafetlere el konulmuş ve bu kıyafetler üzerinde atış artığı barut izi olup olmadığı ve atış mesafesi hususlarının saptanması için gerekli incelemelerin yapılarak rapor tanzim edilmesini teminen Adana Emniyet Müdürlüğüne gönderilmiştir. Adana Kriminal Polis Laboratuvarı tarafından müteveffaya ait tişört ve iç çamaşırları üzerinde yapılan inceleme sonucu tanzim edilen 9/11/2015 tarihli raporda kıyafetlerde atış artığına ve izine rastlanmadığı ifade edilmiştir.

15. 12/10/2015 tarihli Otopsi Tutanağı'nda "T.D.nin ateşli silah ürünü yaralanmasına bağlı kafa kemik kırıklarıyla birlikte beyin kanaması ve beyin doku harabiyeti sonucu vefat ettiği, cesetten ateşli silah ürünü elde edilemediği, ayrıntılı raporun daha sonra düzenleneceği" kayıt altına alınmıştır. 28/12/2015 tarihinde düzenlenen ayrıntılı otopsi raporunun ilgili kısmı şöyledir:

"...

DIŞ MUAYENE

...

1- Oksipital saçlı deri üstte, orta hattın hafif sağında 0,4 cm çapta, etrafında vurma halkası bulunan, herhangi bir atış artığı bulunmayan ateşli silah ürünü giriş yarası,

2- Sol kaş üzerinde 2x1,5 cm'lik, düzensiz kenarlı, altında kemik kırıkları bulunan ateşli silah ürünü çıkış yarası tespit edildi.

...

İÇ MUAYENE

BAŞ AÇILDI: Saçlı deri kaldırıldı. Saçlı deri altında sol frontal bölgede ateşli silah ürünü çıkış yarası etrafına uyan bölgede 7x6 cm'lik alanda, oksipital bölge üst tarafta ateşli silah ürünü giriş yarası etrafına uyan bölgede 2,5 cm çaplı alanda doku içi kanama olduğu görüldü.

...

SONUÇ

1- Kimya İhtisas Dairesi'nin raporuna göre; kan ve göz sıvısında alkol (etanol ve metanol) bulunmadığı, kanda uyutucu-uyuşturucular dahil sistematik olarak aranan diğer maddelerin bulunmadığı,

2- Küçüğün vücudunda 1 (bir) adet ateşli silah ürünü giriş yarası saptanmış olup; oluşturduğu yaralanmanın müstakilen ölüm meydana getirir nitelikte olduğu,

3- Ateşli silah giriş yarası, cilt-cilt altı ve kemik doku bulgularına göre atışın uzak atış mesafesinden yapılmış olduğu,

4- Küçüğün vücudundan ateşli silah ürünü elde edilmediği,

5- Küçüğün ölümünün ateşli silah ürünü yaralanmasına bağlı kafa kemik kırıklarıyla birlikte beyin kanaması ve beyin doku harabiyeti sonucu meydana geldiği kanaatini bildirir rapordur."

16. 12/10/2015 tarihinde Başsavcılık, olay yerini gösteren kamera kayıtlarının incelenmesini, olay yerinde bulunan tüm polis araçlarının kamera kayıtlarının temin edilmesini, olay yerinde bulunan polislerin kimlik bilgilerinin bildirilmesini ve T.D.nin anne

babası ile diğer tanıkların ifadesinin alınması için tebligat çıkarılmasını emniyet birimlerinden talep etmiştir. Başsavcılığın talimatı doğrultusunda emniyet birimleri tarafından, olay günü görevli olan tüm personelin ve kullanılan araçların listesi soruşturma dosyasına sunulmuştur. Ayrıca Çevik Kuvvet araçlarında bulunan kameraların kaydettiği görüntüler ile MOBESE kayıtları emniyet birimleri tarafından izlenmiş ve inceleme, kolluğun göstericilere müdahale ettiği anlardan çeşitli fotoğraf karelerinin aktarılması suretiyle 26/10/2015 tarihli iki ayrı tutanak ile kayıt altına alınmıştır. Tutanaklarda olay yeri çevresinde ikamet eden insanların zaman zaman evlerinden çıkarak gösterileri izlediği, T.D.nin nasıl öldüğüne ilişkin bir görüntü kaydına rastlanmadığı ifade edilmiştir. Ayrıca 2/11/2015 tarihli kolluk tutanağı ile çevrede bulunan işyerlerinde ve konutlarda kamera sistemine rastlanmadığı kayıt altına alınmıştır.

17. 13/10/2015 tarihli tutanak ile polis ekiplerine ait zırhlı aracın lastiğinin 11/10/2015 tarihinde gerçekleşen olaylara müdahale edilmesi esnasında patladığı ve tamir için götürüldüğü işyerinde lastikte yedi adet saçma izi olduğunun saptandığı kayıt altına alınmıştır. Söz konusu tutanakta kolluk görevlisinin imzası dışında lastiği tamir eden sıfatıyla atılmış bir imza söz konusudur. Lastiği tamir edenin açık kimliği yazılmamıştır.

18. 13/10/2015 tarihinde, emniyet birimlerinden olaya ilişkin kroki çıkarılmasını, olay yerinde mermi çekirdeği ve kovan araştırması yapılmasını talep eden Başsavcılık ayrıca dosyanın incelenmesinde şahıslar ile ilgili olarak gizli kalması gereken hususların bulunması, soruşturmanın niteliği, iddia edilen hususlar, gizli yazışmalar nazara alındığında bu belge ve bilgilerin açığa çıkmasının soruşturmanın amacını tehlikeye düşürebileceği yönünde değerlendirme yapmak suretiyle nöbetçi sulh ceza hâkimliğinden müdafinin hazırlık evrakını incelemesine ve suret almasına kısıtlama getirilmesini talep etmiştir. Adana 3. Sulh Ceza Hâkimliği aynı gün verdiği kararla Başsavcılığın talebini 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Usulü Kanunu'nun 153. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca müdafi tarafından inceleme yapılmasının/suret alınmasının soruşturmanın amacını tehlikeye düşüreceği gerekçesiyle kabul etmiştir. Başvurucular söz konusu kararın henüz faillerin tespit edilemediğini, müştekiler olarak olayla ilgili bilgi edinemediklerini, kısıtlılık kararı alınmasını gerektirecek bir durum olmadığını belirterek kaldırılmasını talep etmiştir. Söz konusu talep Adana 5. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından 23/12/2015 tarihinde reddedilmiştir.

19. 16/10/2015 tarihinde müteveffanın babasının ve başvuruculaların vekilinin de katılımıyla olay yerinde inceleme yapılmıştır. Olay Yeri İnceleme ve Keşif Tutanağı ile olayın gerçekleştiği yerin fotoğraflarının çekildiği, kolluk kuvvetleri tarafından ateş edildiği iddia edilen yer ile ölümün gerçekleştiği yer arasında mesafe ölçümleri yapıldığı, mermi, kovan gibi silah ürünlerine rastlanılmadığı kayıt altına alınmıştır.

20. Başvurucu Azem Dora 16/10/2015 tarihinde alınan ifadesinde öz olarak olay günü iş yerinde olduğunu olayı görmediğini ancak yakınlarından olayı duyduğunu ve oğlunu vuran polislerden şikayetçi olduğunu, silah sıkılan noktalardan toplanan kovanları avukatı aracılığıyla adli birimlere teslim edeceğini ifade etmiştir. Kamile Dora'nın (anne) aynı gün alınan ifadesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Ben olay günü saat:22.00 sıralarında evimden eltim olan M. ve B. ile birlikte dışarı çıktım, bu sırada oğlum benim kucağımdaydı, dışarıda ayakta bulunduğumuz sırada bizim komşumuzun evinin önünde bulunuyorduk. Önce sokağa bir ışık geldi ve o anda silah sesleri geldi. Kendimizi avluya attık. Çocuk kendini kucağımdan bıraktı. Yani çocuk kucağımdayken vuruldu. Çocuğumun başının arkasından ve sol kaşının üzerinde yara vardı. Anladığım

kadarıyla kurşun çocuğumun başının arkasından girmiş, sol kaşının üzerinden çıkmış. Olay esnasında benim yanımda eltim olan M.D. ve B.D., komşum Ö.G., Ö.G.nin kocası M.E.G. ve de Ö.G.nin abisi ile yengesi vardı. Bizim bulunduğumuz sokakta herhangi bir eylem yoktu. Bize ışık tutan akrep diye tabir edilen polis aracıydı. Ben o esnada ana cadde de gösteri olup olmadığını bilmiyorum. Sokakta oynayan başka çocuk da yoktu. Bende herhangi bir yaralanma meydana gelmedi. Ancak eltim olan ve benimle birlikte o esnada avluya girmeye çalışan B.D de karnının sol tarafından yaralandı. Küçük bir yanma hissetmiş, sonra baktık yaraymış. Ancak yaralandığı merminin benim oğlumdan çıkanmı yoksa başka bir mermi mi bilmiyorum. Oğlum o esnada anne dedi. Ben kucağıma çektiğimde ve elimi başına koyduğumda elime kan geldi yaralandığını anladım ve hemen hastaneye götürdük. Oğluma ateş eden polisti çünkü o ışıktan anladığım kadarıyla polis dışında başka kimse yoktu. Etraftakiler akrepten inen polislerin geldiğini ve sokaklara silah sıktıklarını söylediler. Ben görmedim. Ancak yukarıda belirttiğim gibi silah sesini duyunca avluya koştuk. Ben oğlumu vurarak ölümüne sebep olan polislerin tespitini istiyorum. Kendilerinden şikayetçiyim ... "

21. Başsavcılık tarafından ayrıca olay hakkında bilgisi olan/olay yerinde bulunan ve ifadesine göre (bkz. 20) Kamile Dora ile akrabalıkları ve/veya komşuluk ilişkisi bulunduğu anlaşılan M.D., B.D., Ö.G., M.E.G., A.G. ve A.K.nın 2015 yılının son aylarında ifadelerine başvurulmuştur. İfadelerde ortak olarak Kamile Dora ve çocuğunun Ö.G.nin evinin bahçe kapısının önünde M.D., B.D. ve Ö.G. ile birlikte oturmakta olduğu, bu sırada büyük caddenin olduğu taraftan üzerlerine kolluk aracına ait ışığın doğrultulduğu, evin avlusuna doğru hareket etmek istedikleri, Kamile Dora'nın bu sırada arkada kaldığı, ışığın gelmesi ile silah seslerinin de gelmeye başladığı, T.D.nin annesinin kucağından kaydığı, vurulduğunun anlaşıldığı, vurulan çocuğun, amcası ve M.E.G. tarafından hastaneye götürüldüğü ifade edilmiştir. Bu hususların dışında ayrıca B.D., olay esnasında karnından ateşli silah mermisinden kaynaklı sıyrık olacak şekilde yaralandığını, olay anında anne Kamile Dora'nın hemen arkasında bulunduğunu; A.G., olaylar olmakta iken 155 Polis İmdat hattını arayarak küçük bir çocuğun vurulduğunu, sivillerin olduğunu, ateşi kesmeleri gerektiğini söylediğini; A.K., cadde üzerinde polis aracı gördüğünü, aracın ışıkları tutularak polisler tarafından büyük silahlarla ateş edildiğini gördüğünü ifade etmiştir.

22. Olay anında sıyrık oluşturacak şekilde vurulduğunu ifade eden B.D.nin emniyet birimleri tarafından gönderildiği Adana Devlet Hastanesi tarafından düzenlenen 16/10/2015 tarihli adli raporunda (evraktan anlaşılabildiği kadarıyla) "... bölgede sol tarafında cilt erozyonu mevcut olduğu" ifade edilmiştir. Ayrıca A.G. tarafından 155 Polis İmdat hattına yapılan aramanın kaydı emniyet tarafından Başsavcılığa CD ortamında sunulmuştur.

23. Başvurucular 2/12/2015 tarihli dilekçe ekinde olay anına ilişkin olarak basın tarafından çekilen görüntüler ile kan izleri ve bazı silahlı kişilerin siluetlerini gösteren fotoğrafları ve ayrıca olay yeri ve çevresinde buldukları sekiz adet kovanı Başsavcılığa ibraz etmiştir. Başvurucular kovanları cadde başındaki sokak girişinde bulduklarını belirtmiştir. Başsavcılık 30/12/2015 tarihli yazısı ile olay yerinde bulunan sekiz adet kovanın niteliklerinin tespitini, daha önce herhangi bir olayda kullanılıp kullanılmadıklarının belirlenmesini Adana Kriminal Polis Laboratuvarından talep etmiştir. Kriminal Polis Laboratuvarı Müdürlüğünün 4/1/2016 tarihli uzmanlık raporunda kovanların altısının 7.62x39 mm çapında, ikisinin ise 9x19 mm çapında olduğu belirtilmiş, ayrıca kovanların silahı tespit edilemeyen olay arşivindeki kovanlarla yapılan karşılaştırmada irtibatlarının olmadığının belirlendiği ifade edilmiştir. Başvurucular tarafından sunulan görüntü (Dicle Haber Ajansının kaydı) ve fotoğraflar da emniyet birimleri tarafından incelenmiş ve

inceleme sonunda 13/4/2016 tarihli tutanakla haber ajansına röportaj verdiği sırada kayda alınan şahsın vücudunda saçma yaraları olduğu, bu yaraların terör örgütünce de kullanılan yivsiz av tüfeği ile atılmış olduğu ve T.D.nin ölümüne ilişkin bir kayda rastlanılmadığı kayıt altına alınmıştır.

24. Adana Emniyet Müdürlüğünden 4/3/2016 tarihli yazı ile olay günü ölümün gerçekleştiği bölgede görevli olan polislerin bilgi alma şeklinde ifadelerinin alınmasını talep eden Başsavcılık 31/3/2016 tarihli yazısı ile de olay yerinde bulunan sekiz kovanın olay yerinde bulunan polislerin silahlarının tespiti ve karşılaştırılmasını, başvurucu vekili tarafından sunulan resim ve görüntülerin incelenmesini istemiştir.

25. Emniyet birimleri tarafından Başsavcılığın 4/3/2016 tarihli talimatı gereği olay günü görevli olan kolluk görevlilerinin ifadelerine 2016 yılının Mart ayı içinde başvurulduğu anlaşılmaktadır. Çok sayıda kolluk görevlisinin ifadesinde öz ve ortak olarak gösterilerin meydana geldiği bölgede göstericilere su sıkılması ve gaz kullanılması marifetiyle dağılmaları için müdahale edildiği, ana caddede kalındığı, ara sokaklara girilmediği, ara sokaklardan silah seslerinin duyulduğu, zırhlı aracın lastiğinin patladığı, uyarı amaçlı -havaya- ateş açıldığı, göstericilere doğru ateş edilmediği beyan edilmiştir.

26. Başsavcılığın 31/3/2016 tarihli talimatı gereği olay günü görev alan personelin silahları liste hâlinde ilgili birimlere sunulmuş ve 8/4/2016 tarihinde yapılan inceleme sonucu Adana Kriminal Polis Laboratuvarı tarafından düzenlenen uzmanlık raporunda "mukayese için gönderilen 10 adet tüfek, 11 adet makineli tüfek, 36 adet yarı otomatik tabancanın ve 8 adet kovanın incelendiği, 9x19 çapındaki bir kovanın beretta marka yarı otomatik tabancadan yapılan atış sonucu, 9x19 çapındaki diğer kovanın ise MP-5 marka makineli tabancadan yapılan atış sonucu çıktığının tespit edildiği diğer 7,62x39 çapındaki 6 adet kovanın ise inceleme için gönderilen silahlarla ilgisinin bulunmadığı" ifade edilmiştir. Adana Emniyet Müdürlüğü 20/4/2016 tarihli yazısı ile uzmanlık raporunu da ilgi tutarak olay yerinde bulunan kovanlarla ilişkili olduğu tespit edilebilen silahlardan birinin Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü Ekipler Büro Amirliğinde komiser yardımcısı olarak görev yaptığı anlaşılan Ö.G.ye ait olduğunu, diğerinin ise 2474 numaralı terörle mücadele ekibine (TEM) zimmetli olduğunu Başsavcılığa bildirmiştir. Başsavcılık Ö.G.nin ve 2474 numaralı TEM ekibinden 11/10/2015 tarihinde olay yerinde görevli olan polislerin tespiti ve ifadesinin alınması için emniyet birimlerinden talepte bulunmuştur.

27. Olay günü ölümün gerçekleştiği bölgede görevli olan ve olay yerinde bulunan kovan, silahı ile eşleşen polis Ö.G.nin şüpheli sıfatıyla olaydan yaklaşık 10 ay sonra alınan 19/8/2016 tarihli ifadesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Ben bana söylemiş olduğunuz Ekim 2015 tarihinde TEM Şube Müdürlüğü Ekipler Büro Amirliğinde komiser yardımcısı olarak görevliydim. 11/10/2015 tarihinde ben saat:08.00 gibi o bölgeden yani Denizli ve Mithatpaşa mahallerinden ben sorumluydum. Benim görevim ekipleri yaşanan toplumsal olayların önlenmesi amacıyla sevk etmekti. Olay gününden önce de yaklaşık 20 gündür aynı bölgede sürekli yoğun bir şekilde izinsiz ve korsan gösteri eylemleri oluyordu. Bu nedenle ben o bölgede çalışıyordum. Hatta ismini daha sonra T. diye öğrendiğim bir çocuğun ölmesi olayından 10 gün sonra da olaylar devam ettiği için ben yine orda görev yaptım. Olay günü olan 11/10/2015 günü saat:22.00 sıralarında daha doğrusu 21.45 e kadar kanalın üst tarafı olan Gürsel paşa 75001 sokak üzerinde yoğun bir müdahale yaptık. Orada da havaya doğru uyarı ateşi yaptık. Olayın meydana geldiğini söylediğiniz yer olan 58308 sokak ve o sokağın başına hiç gelmedim. Saat: 21.45 ten sonra takviye

ekiplerinde gelmesi üzerine bahse konu sokağın iki üç sokak gerisinde konuşlandık. Ancak orda silah kullanmadım. Belirttiğim gibi olayın öncesinde ve olayın sonrasında yine aynı bölgede görev yaptığım için tam hatırlamamakla birlikte daha önce o bölge olayların yoğun olduğu bölge olduğu için silah kullanmış olabilirim. Ancak olay günü kesinlikle T... adlı çocuğun öldüğü yerde ve öldüğü yeri gören cadde üzerinde silah kullanmadım. Ancak olaylar sırasında diğer ekiplerde uyarı atışında bulundu, ayrıca sokak içerisinden ateşli silah sesi geliyordu. Bu ateşi korsan gösteriye katılan şahıslar tarafından yapılıyordu. Hatta shortland-11 nolu aracın lastiğinin mermi isabet etmesi sonucu patladı.

Olay günü ben olay yerinde müdahale eden zırhlı araçlara binip sevk ve idare ettim. Olay saatinde ise 2474 kod nolu TEM Ekibine ait shortland zırhlı aracına bindim. Bu araçta bir tane MP-5 iki yada üç tane de kaleşnikof marka silah vardır. Bu MP-5 i bende dahil ekipten herkes kullanır. Hatırladığım kadarıyla 2474 nolu ekip o gün benimle birlikte 4 kişiydi.

Bana okumuş olduğunuz rapordan kovanlardan birinin benim zati tabancamdan atıldığı ve birinin de ekibe ait MP-5 tabancadan atıldığını öğrendim. Bu kovanlar olayın meydana geldiği bölgenin yaklaşık 500 metre ilerisinde ve gerisinde toplanmış olabilir. O gece olaydan sonra yoğun bir taşlama ve silah kullanma olduğu için olay yeri inceleme ekibinin gerekli araştırma yapamadığını biliyorum.

Ölenin yakınları bu boş kovanları daha önceki ve o günkü ve daha sonraki uyarı ateşleri sonucu oluşan kovanlardan hatta olay yeri ile ilgili olmayan yerlerden toplamış olabilirler. Belirttiğim gibi saat:22.00 sıralarında benim görev yaptığım yer olayın meydana geldiği 2-3 sokak gerisiydi. Dolayısıyla ölen çocuğun benim ateş etmem sebebiyle ölmesi mümkün değildir. Çünkü gerek ateş mesafesi gerek kullandığım tabancanın tesir mesafesi buna elverişli değildir. Kaldı ki belirttiği gibi o sokak ve o sokağın gören cadde üzerinden de sokağa doğru kesinlikle ateş etmedim. Bu nedenle üzerime atılı herhangi bir suçlamayı kabul etmiyorum.

Sadece ölenin yakınları tarafından nereden toplandığı belli olmayan kovanlarla çocuğun ölümü arasında bağ kurulamaz. Böyle bir inceleme yapılabilmesi için öncelikle çocuğun ölümüne sebep olan kurşunun bulunması gerekir."

28. Olay günü zırhlı araçta görevli olan polis S.A.nın 25/10/2016 tarihinde tanık sıfatıyla alınan ifadesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Bana sormuş olduğunuz olayı hatırlıyorum. O tarihte ben terörle mücadele şube müdürlüğünde çalışıyordum. O gün Mithatpaşa mahallesinde meydana gelen toplumsal olaylarla ilgili olarak saat 16:00 dan 21:00 a kadar ben Ural 7 adlı zırhlı araçta görevliydim. Bu araç çevik kuvvete aittir, ancak ben takviye olarak gitmiştim. Gündüz ekibi gittikten sonra da saat 21:00 den itibaren 2474 kodlu SHORTLAND zırhlı araçta görevliydim. O gün gece 02:00 de toplu olaylarda bir çocuğun öldüğü belirtilerek olay yeri inceleme ekibi ve cinayet büroyla birlikte olay yerinde gerekli inceleme yapmak amacıyla olay yerine gidiyorduk. Biz Tem şube olarak anayolda güvenlik önlemlerini alacak, cinayet büro ve olay yeri ekibi de araştırmaları yapacaktı. Ancak biz Mithatpaşa mahallesine gittiğimizde olay yeri inceleme ekibi ve cinayet büroya taşıyan araca ve içindekilere taşlı sopalı saldırı gerçekleşince güvenlik için bulunduğumuz 2474 nolu araçta kayıtlı olan MP5 cinsi bir silahla M.A. isimli arkadaşım havaya bir el ateş etti. Bunun amacı da saldırganların dağılmasını sağlamaktı. Ancak söylediğim gibi MP5 ile ateş ettiğimizde zaten biz ölüm olayıyla ilgili inceleme yapmak amacıyla olay yerine gidiyorduk. O gün M.A. isimli arkadaşım gece 12:00 ye kadar Ak parti binasını korumakla görevli idi. Saat 12:00 den sonra da bizim

araca geldi. Kendisi o tarihte Tem şubede görev yapıyordu. Ayrıca ben o gün ekibimizde görev alan komiser yardımcısı Ö.G.nin kendi silahıyla ateş ettiğini görmedim. Olaya ilişkin bilgim ve görgüm bundan ibarettir dedi"

29. Başsavcılık 15/11/2016 tarihinde şüpheli kolluk görevlileri için Adana Valiliğinden soruşturma izni verilmesini istemiştir. Soruşturma gizli yürütüldüğünden evrakta hangi görevliler için soruşturma izni istendiği anlaşılamamaktadır. Bununla beraber Adana Valiliği tarafından yapılan ön inceleme sonucu düzenlenen rapordan soruşturma izni istenilen şüphelilerin Ö.G., A.Ü ve S.T. adlı polisler olduğu anlaşılmaktadır. Adana Valiliği 10/1/2017 tarihli kararı ile öz olarak "[T.D.]'nin ölümünün şüpheli kolluk görevlilerinin eylemine bağlı olarak gerçekleştiğine ilişkin yeterli kanıt (tanık ifadesi, görüntü vb.) bulunmadığı" gerekçesiyle soruşturma izni vermemiştir.

30. Başvuruculaın yaptığı itiraz üzerine Konya Bölge İdare Mahkemesi 3. İdari Dava Dairesi 18/5/2017 tarihli kararı ile soruşturma izni verilmemesi yönündeki kararı kaldırmış ve soruşturma izni verilmesine hükmetmiştir. Gerekçede "ölüm olayının mevcudiyetinin kamu adına soruşturma yapılmasını gerektirdiği, herhangi bir polisin kusurlu olup olmadığının ancak adli tahkikat ile anlaşılabileceği" ifade edilmiştir.

31. Konya Bölge İdare Mahkemesi kararı ile devam edebilen soruşturma sürecinde Ö.G. 15/6/2017 tarihinde ifade vermiş ve eski ifadesine (bkz. § 27) ek olarak "bana ait silah Baretta 9mm olup tesirli mesafesi 150 metredir, duyduğum kadarıyla T.D. isimli çocuğun vücuduna mermi giriş ve çıkış yapmış, benim kullandığım silah bu kadar tesirli bir silah değildir" beyanında bulunmuştur.

32. Görevli polis A.Ü.nün 15/6/2017 tarihinde (olaydan bir buçuk yılı aşkın bir süre geçtikten sonra) şüpheli sıfatıyla alınan ifadesinin ilgili kısmı şöyledir:

"[T.D.] isimli çocuğun öldüğü tarihte ben PKK/KCK silahlı terör örgütü yandaşlarınca Adana ilinde gerçekleşen sokak olaylarına müdahale amacıyla Seyhan ilçe emniyet müdürlüğünde görevliydim. O tarihte Hürriyet mahallesi, Güneykuşak bulvarı, Barbaros mahallesindeki eylemcilere müdahaleler de bulundum. Denizli mahallesindeki göstericilerin direncini kıramadıkları için takviye ekip olarak çağırılmam üzerine Denizli Mahallesine görevli olduğum zırhlı araç ve ekibimle gittim. Denizli Mahallesi Mithatpaşa caddesi üzerinde göstericilerin bizlere karşı molotof kokteyli, el yapımı patlayıcı, havai fişek ve uzun namlulu silahlarla saldırıda bulunmaları üzerine gösterici grubun dağılması amacıyla zırhlı aracın kulesinden MP5 silah ile havaya üç dört el uyarı ateşi yaptım. Ben bu uyarı ateşlerini söylediğim gibi Mithatpaşa caddesi üzerinde yaptım ve kesinlikle hedef gözeterek gösterici grubun üzerine değil, gösterici grubun dağılması amacıyla havaya ateş ettim. Ayırca sonradan öğrendiğim kadarıyla [T.D.] isimli çocuğun vurulduğu yer sokak arasıymış. Bunu da bir gün sonra Cumhuriyet Savcısı tarafından olay yerinde inceleme yapılması amacıyla gidileceğinden güvenlik önlemleri almak amacıyla gittiğimde öğrendim. Benim görev aldığım Vural10 isimli zırhlı aracın dar yerlerde ve sokak aralarında manevra kabiliyeti fazla olmadığı için sokak arasına girmiyoruz. Olay tarihinde de Mithatpaşa caddesi üzerinden her hangi bir sokağa girmedik. Olaydan sonra olay yeri inceleme ekibi ve Cumhuriyet Savcısının olay yerinde inceleme yapmasına eylemci grup taş ve molotoflarla karşılık vererek olay yeri inceleme yapılamadığı ve daha sonradan müşteki vekillerince olay yerinden toplandığı belirtilerek dosyaya sunulan kovanların yukarıda belirttiğim gibi eylemci grubun dağılması amacıyla havaya uyarı ateşi yaptığım sırada çıkan kovanlar olduğunu düşünüyorum. Ancak ben bu ateşleri havaya yaptım. [T.D.] isimli çocuğun ne şekilde öldüğünü bilmiyorum. Zaten

öldüğü saatlerde benim öyle bir olayın meydana geldiğinden haberim yoktu. Yanlış hatırlamıyorsam çocuğun öldüğünü ertesi gün öğrendim. Bu çocuğun öldürüldüğü sokakta da bulunmadım. Suçlamaları kabul etmiyorum."

33. Olay günü görevli polis S.T. 20/6/2017 tarihli (olaydan bir buçuk yılı aşkın bir süre geçtikten sonra) şüpheli ifadesinde yukarıda aktarılan ifadelere koşut beyanlarda bulunarak "olaya müdahale edilirken, grubun dağılması için sözlü uyarıda bulunulduğunu, molotof atılmaya devam edilmesi üzerine MP-5 silah ile havaya ateş ettiğini, ölen çocuğun bulunduğu bölgeye müdahalede bulunmadığını, olayda kendi ekip arkadaşlarının da salt havaya ateş ettiğini, şahısların üzerine ateş etmediklerini" ifade etmiştir.

34. Soruşturma sonunda Başsavcılık 7/11/2017 tarihli kararı ile şüpheli polislere ilişkin olarak ek kovuşturmaya yer olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"[T.D.] isimli çocuk hakkında düzenlenen Ölü muayene tutanağında ölenin yapılan dış muayenesinde sol kaş bölgesinde 1,5X1 cm boyunda dikdörtgen görünümünde, kemik dokularını açıkta bırakan defektif yara yeri görüldüğü, bunun haricinde vücudunda kesici delici alet yaralı telem izi darp cebir izi boğma bulgusunun saptanmadığı, ölen [T.D.]'nin cesedi üzerinde yapılan otopsi işlemleri sonucunda da ölümün ateşli silah ürünü yaralanmasına bağlı, kafa kemikleri kırıkları ile birlikte beyin kanaması ve beyin doku harabiyeti sonucu meydana geldiği, ölenin cesedinden ateşli silah ürünü elde edilemediği anlaşılmıştır.

Olay yerinde gerekli güvenlik önlemlerinin alınmasından sonra olayın meydana geldiği tarihten beş gün sonraCumhuriyet Savcısının da katılımı ile soruşturmacı birim tarafından inceleme işlemleri yapılmış ancak olay yerinde her hangi bir kovan ve mermi çekirdeği olmadığı görülmüştür.

Müştekiler vekili Av. Yasemin Dora Şeker'in 11/10/2015 günü gerçekleşen olaydan uzun bir süre sonra 02/12/2015 tarihinde Cumhuriyet Başsavcılığımıza ibraz etmiş olduğu dilekçe ekinde olay yerinden toplandığını ve uzun namlulu silaha ait olduğunu düşündükleri 6 adet mermi kovanı ile 2 adet tabanca mermisi kovanını soruşturma evrakına delil olarak ibraz ettiği, bu kovanlar üzerinde yapılan kriminal inceleme sonrasında mermilerin ateşlendiği tespit edilen Baretta marka silahın TEM Şube Müdürlüğünde görevli olan 246742 sicil numaralı komiser yardımcısına ait olduğu (1 adet mermi kovanına yönelik tespit yapılmıştır), MP-5 tabancanın (1 adet mermi kovanına yönelik tespit yapılmıştır) 2474 kod nolu TEM ekibine zimmetli olduğu, müştekiler vekilince olay yerinden toplandığı belirtilerek teslim edilen 6 adet mermi kovanının ise olay tarihinde olay yerinde görevli olan kolluk kuvvetlerinde bulunan uzun namlulu silah ve tabancalardan atılmadıkları tespit edilmiştir. Olay tarihinde 2474 kod nolu TEM ekibinde 179055, 201521 ve 242586 sicil numaralı polis memurlarının görev yapmakta oldukları tespit edilmiştir. 123811 ve 372385 sicil numaralı polis memurlarının da olay tarihinde görevli oldukları tespit edilmiştir.

2474 kod nolu ekipte olay tarihinde görev yapan polis memurunun tanık sıfatıyla ifadesi alınmış olup, belirtilen tarihte ölüm olayı meydana geldikten sonra olay yerinde inceleme yapmak isteyen olay yeri inceleme ekibi ve cinayet büroyu taşıyan araca taşlı saldırı gerçekleşince güvenlik için 2474 nolu araçta kayıtlı olan MP-5 cinsi bir silahla havaya bir el ateş edildiğini bunun da saldırganların dağılması için yapıldığını beyan ettiği anlaşılmıştır.

Olay hakkında müşteki vekilince bilgi sahibi olduğu belirtilen kişilerin tanık sıfatıyla alınan ifadelerinde tanıkların [T.D.] isimli çocuğun ne şekilde vurulduğu yönünde açıklayıcı bilgi

vermedikleri, sadece sokak başında bekleyen polisler tarafından açılan ateş sırasında vurulduğunu belirttikleri, olayın failini belirleyecek nitelikte ifade veremedikleri, bunu da değerlendirme sonucu görgüye dayalı olmaksızın ifade ettikleri anlaşılmıştır.

13/10/2015 tarihinde Adana İl Emniyet Müdürlüğü Muhabere Elektronik Şube Müdürlüğü'ne internet üzerinden yapılan bir ihbar içeriğinin 'sayın ilgililer, Mithatpaşa mah. ve denizli mah. bir çok noktasında esnafa tehditle dükkanlar kapattırılıyor ve dün küçük bir kız çocuğu saldırganlardan gelen bir kurşunla öldü. Evet gereken neyse yapılıyor fakat daha ileri adımlar atılmıyor. Halk bunlara boyun eymek zorunda değil. Gereken adımların atılmasını talep ederiz. Aksi taktirde Başbakanlık ile iletişime geçilecektir. Saygılarımla.' şeklinde olduğu görülmüş ve bu ihbar içeriğinde ölen [T.D.] isimli çocuğun yasa dışı gösteriler yapan PKK/KCK silahlı terör örgütü yandaşlarınca ateşlenen silah sonucu vurulduğu iddia olunmuştur.

Yapılan kamera görüntüsü incelemelerinde [T.D.] isimli çocuğun ateşli silah ile öldürülmesi olayının ne şekilde meydana geldiğine dair herhangi bir görüntüye rastlanılmamıştır.

Şüphelilerin alınan ifadelerinde olay hakkında detaylıca anlatımlarda bulundukları ve özetle üzerilerine atılı suçlamaları kabul etmediklerini beyan ettikleri anlaşılmıştır.

Olay tarihinde görevli olan Adana İl Emniyet Müdürlüğü personelinin soruşturma kapsamında alınan beyanlarında yaşanan olaylarda PKK/KCK silahlı terör örgütü yandaşlarının kolluk kuvvetlerine yönelik silah kullandıklarını beyan etmeleri, aynı tarihte yaşanan olaylara müdahale için görevlendirilen zırhlı aracın lastiğine mermi isabet etmesi sonucu Adana İl Emniyet Müdürlüğüne tahsisli olan zırhlı aracın lastiğinin patlaması ve internet üzerinden yapılan ihbarda ölen kişinin göstericilerden gelen bir kurşunla öldürüldüğünün iddia edilmesi hususları birlikte değerlendirildiğinde ölen çocuğun silah kullanan PKK/KCK silahlı terör örgütü yandaşlarınca öldürülmüş olabileceği hususunda şüphe oluştuğu, çocuğun ölümüne neden olan mermi çekirdeğinin ölenin vücudundan ele geçirilememesi nedeniyle de çocuğun ölümüne kimin sebebiyet verdiği kesin olarak ortaya konulamadığı anlaşılmıştır.

Amacı somut olayda maddi gerçeğe ulaşarak adaleti sağlamak, suçu işlediği sabit olan faili cezalandırmak, kamu düzeninin bozulmasını önlemek ve bozulan kamu düzenini yeniden tesis etmek olan Ceza Muhakemesinin en önemli ve evrensel nitelikteki ilkelerinden biri de, öğreti ve uygulamada; 'suçsuzluk' ya da 'masumiyet karinesi' olarak adlandırılan kuralın bir uzantısı olan ve Latincede 'in dubio pro reo' olarak ifade edilen 'şüpheden sanık yararlanır' ilkesidir. Bu ilkenin özü, ceza davasında sanığın mahkûmiyetine karar verilebilmesi bakımından gözönünde bulundurulması gereken herhangi bir soruna ilişkin şüphenin, mutlaka sanık yararına değerlendirilmesidir. Oldukça geniş bir uygulama alanı bulunan bu kural, soruşturma konusu suçun işlenip işlenmediği, işlenmişse şüpheli tarafından işlenip işlenmediği veya gerçekleştirilme biçimi konusunda bir şüphe belirmesi halinde de geçerlidir. Şüphelinin bir suç nedeniyle yargılanması ve cezalandırılmasına karar verilebilmesinin temel şartı, suçun hiçbir şüpheye mahal bırakmayacak kesinlikte ispat edilebilmesidir. Gerçekleşme şekli şüpheli veya tam olarak aydınlatılamamış olaylar ve iddialar şüphelinin aleyhine yorumlanamaz. Ceza mahkûmiyeti herhangi bir ihtimale değil, kesin ve açık bir ispata dayanmalı, bu ispat, hiçbir şüphe ya da başka türlü oluşa imkan vermemeli, toplanan delillerin bir kısmına dayanılıp, diğer kısmı gözardı edilerek ulaşılan kanaate değil, kesin ve açık bir ispata dayanmalıdır. Yüksek de olsa bir ihtimale dayanılarak kişiyi cezalandırmak, Ceza Muhakemesinin en önemli amacı olan gerçeğe ulaşmadan hüküm

vermek anlamına gelecektir.

Bu açıklamalar ışığında şüpheliler açısından soruşturma konusu olay değerlendirildiğinde; ölenin vücudu üzerinde yapılan otopsi işlemi sonrasında vücudundan her hangi bir mermi çekirdeği ele geçirilememesi nedeniyle şüphelinin ölümüne neden olan ateşli silahın kime ait olduğu ve kim tarafından kullanıldığının kesin olarak tespit edilemediği, alınan tanık beyanlarında olayın nasıl ve ne şekilde meydana geldiğini gören tanık bulunmadığı, ayrıca olay yerinde çalışma yapmak isteyen görevlilerin taşlanarak çalışmasına müsaade edilmediğinin 12/10/2015 tarih ve Saat:02.00 sıralarında tanzim edilen tutanakta belirtildiği, soruşturma yapmak ve suça ilişkin delilleri tespit etmekle görevli Cumhuriyet Savcısı tarafından olayın aydınlatılması için yapılacak olan çalışmalar kapsamında olay yerine yakın yerdeki Mithatpaşa caddesi üzerinde kalabalığın bulunması ayrıca olay yerinin eylemlerin yapıldığı bölge arasında olması dolayısıyla olay çıkabileceği ve can güvenliğinin tehlikeye düşebileceği değerlendirilerek incelemeler yapılamadığı, aynı olayla ilgili PKK/KCK silahlı terör örgütünün propagandasını yapan yayın organı tarafından olay yerinde çekim yapılmasına müsaade edildiği hususları da dikkate alındığında kim tarafından gerçekleştirildiği tespit edilemeyen olayın failinin olay tarihinde PKK/KCK silahlı terör örgütü yandaşlarınca gerçekleştirilen yasa dışı sokak olaylarına müdahale eden Emniyet Teşkilatı personeli olduğu şeklinde kamuoyu oluşturularak görevli personelin zan altında bırakılmasına çalışıldığı, olay tarihinde görevli olan Adana İl Emniyet Müdürlüğü personelinin soruşturma kapsamında alınan beyanlarında yaşanan olaylarda PKK/KCK silahlı terör örgütü yandaşlarının kolluk kuvvetlerine yönelik silah kullandıklarını beyan etmeleri, aynı tarihte yaşanan olaylara müdahale için görevlendirilen zırhlı aracın lastiğine mermi isabet etmesi sonucu aracın lastiğinin patlaması ve internet üzerinden yapılan ihbarda ölen kişinin göstericilerden gelen bir kurşunla öldürüldüğünün iddia edilmesi hususları birlikte değerlendirildiğinde ölen [T.D.]'nin silah kullanan PKK/KCK silahlı terör örgütü yandaşlarınca öldürülmüş olabileceği, [T.D.]'nin ölümüne neden olan mermi çekirdeğinin bulunamaması nedeniyle ölüm sonucuna sebebiyet veren kurşunun kim tarafından ateşlendiğinin tespit edilemediği, soruşturma kapsamında beyanları alınan müştekilerin ve müştekilerin tanık olarak gösterdikleri kişilerin alınan ifadelerinde de olayın kim tarafından ne şekilde gerçekleştirildiği yönünde yorum ve değerlendirmeler ötesinde beyanda bulunmadıkları, bu nedenle de şüphelilerin üzerilerine atılı suçu işlediklerine dair haklarında kamu davasının açılmasını gerektirecek yeterlilikte her türlü şüpheden uzak, somut, kesin ve inandırıcı delil elde edilemediği anlaşılmakla,

Şüpheliler hakkında müsnet suçtan dolayı delil yetersizliği sebebiyle kamu adına KOVUŞTURMA YAPILMASINA YER OLMADIĞINA, ..."

35. Başvurucular söz konusu karara karşı itirazda bulunmuşlardır. Başvurucular dilekçelerinde; soruşturma sürecinde olay yeri incelemesinin gereği gibi yapılmadığını, araçlarda bulunan kameralar ile MOBESE kayıtlarının incelenip incelenmediğini bilmediklerini, bu nedenle kamera kayıtlarının incelenmediği sonucuna ulaştıklarını, bu hususun araştırılması gerektiğini, olay anında "Ateşi kesin, siviller var." şeklinde bildirimde bulunan şahsın telefon görüşmesine ilişkin kayıtların incelenmediğini, T.D.nin polis kurşunu ile öldüğünü gösteren çok sayıda delile karşın kovuşturmaya yer olmadığı kararı verildiğini ileri sürmüştür. Başvuruculaların itirazı Adana 2. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından 13/2/2018 tarihinde kararda belirtilen gerekçelerin yerinde olduğu belirtilerek reddedilmiştir.

36. Başsavcılık 19/2/2018 tarihli yazı ile Adana Emniyet Müdürlüğünden "30 yıl zaman aşımı süresi olan ve faili tespit edilemeyen suça ilişkin olarak failin/faillerin aranmaya zaman

aşımı süresince devam edilmesini, tespit edildiği takdirde mevcutlu olarak sevkini, araştırmaya ilişkin olarak senede bir kez Ocak ayının sonunda tekide mahal vermeksizin bilgi verilmesini" talep etmiştir. Başsavcılığın bu talebini 2020 ve 2021 yılları başında yinelediği görülmektedir.

37. Ayrıca Başsavcılığın 2018 yılının Şubat ve Aralık aylarında Adana İl Emniyet Müdürlüğüne gönderdiği yazılardan, başvuruculara soruşturma evrakından suret alma taleplerinin kısıtlılık kararı nedeniyle reddedildiği anlaşılmaktadır.

B. Tam Yargı Davası Süreci

38. Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden yapılan inceleme sonucu başvuruculara meydana gelen ölüm olayı nedeniyle idarenin ağır hizmet kusuru işlediğini ileri sürerek hem kusur hem kusursuz sorumluluk esaslarına dayalı olarak İçişleri Bakanlığı aleyhine manevi tazminat istemli tam yargı davası açtıkları anlaşılmıştır.

39. Adana 2. İdare Mahkemesi 22/12/2017 tarihli kararı ile sosyal risk ilkesi bağlamında (idarenin kusuruna dair belirleme yapmadan) davayı kabul ederek başvuruculara 200.000 TL manevi tazminat ödenmesine hükmetmiştir. İdarenin kanun yollarına başvurması nedeniyle işbu karar verildiği tarihte tam yargı davasına ilişkin sürecin devam ettiği görülmektedir.

40. Başvurucular Başsavcılığın 7/11/2017 tarihli kovuşturmaya yer olmadığı kararına karşı yaptıkları itirazın reddine ilişkin kararın tebliği üzerine 23/3/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

IV. İLGİLİ HUKUK

41. 5271 sayılı Kanun'un "Kamu davasını açma görevi" kenar başlıklı 170. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

" Kamu davasını açma görevi, Cumhuriyet savcısı tarafından yerine getirilir.

Soruşturma evresi sonunda toplanan deliller, suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturuyorsa; Cumhuriyet savcısı, bir iddianame düzenler. .... "

42. 5271 sayılı Kanun'un "Kovuşturmaya yer olmadığına dair karar" kenar başlıklı 172. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Cumhuriyet savcısı, soruşturma evresi sonunda, kamu davasının açılması için yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilememesi veya kovuşturma olanağının bulunmaması hâllerinde kovuşturmaya yer olmadığına karar verir."

43. 5271 sayılı Kanun'un "Duruşmanın sona ermesi ve hüküm" kenar başlıklı 223. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

" Beraat kararı;

a) Yüklenen fiilin kanunda suç olarak tanımlanmamış olması,

b) Yüklenen suçun sanık tarafından işlenmediğinin sabit olması,

c) Yüklenen suç açısından failin kast veya taksirinin bulunmaması,

d) Yüklenen suçun sanık tarafından işlenmesine rağmen, olayda bir hukuka uygunluk nedeninin bulunması,

e) Yüklenen suçun sanık tarafından işlendiğinin sabit olmaması,

Hallerinde verilir. ..."

44. Ayrıca ilgili hukuk için çok sayıda karar arasından bkz. Turan Uytun ve Kevzer Uytun, B. No: 2013/9461, 15/12/2015, §§ 35-42; Nesrin Demir, B.No:2014/5785, 29/9/2016, §§ 74-86; Esma Çelebi, B. No: 2014/17591, 19/4/2017, §§ 51-67; Abdullah Süngü, B. No: 2016/7039, 28/11/2019, §§ 31-48; Melih Dalbudak, B. No: 2016/16050, 13/2/2020, §§ 50-66; Devrim Zengin ve diğerleri, B. No: 2017/26413, 9/7/2020, §§ 35, 36.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

45. Anayasa Mahkemesinin 28/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

46. Başvurucular; çocuklarının ölümüne polisler tarafından sıkılan kurşunların sebep olduğunu, bu durumun tanık anlatımlarıyla, bulunan mermi kovanları ile ortaya konulmasına karşın takipsizlik kararı verildiğini, olay yerinde keşif incelemesinin geç yapıldığını, mermi çekirdeği bulunmadan keşfe son verildiğini, kamera kayıtlarının incelenmesi taleplerinin dikkate alınmadığını, kısıtlılık kararı nedeniyle süreçten tüm boyutları (kamera kayıtları, elde edilen diğer veriler vb.) ile haberdar olamadıklarını, bu nedenle itirazlarını gereği gibi dile getiremediklerini, soruşturmanın suç isnadı altında bulunun emniyet görevlilerinin inisiyatifine bırakıldığını, etkili bir soruşturmanın söz konusu olmadığını belirterek adil yargılanma ve yaşam haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

47. Bakanlık, öncelikle başvuruculaın olay nedeniyle açtıkları ve lehlerine sonuçlanan tam yargı davası hakkında bilgi vermediklerini, bu nedenle başvuru hakkını kötüye kullandıklarını ileri sürmüş ve başvurunun süresinde yapılmadığını beyan etmiştir. Bakanlık, yaşam hakkının maddi ve usul boyutuna ilişkin olarak ise başvuruculaın çocuklarının kolluk kuvvetleri tarafından öldürüldüğüne dair her türlü makul şüpheden uzak delil bulunmadığını, soruşturma sürecinde gereken tüm araştırmanın (tanık ifadesi, görevli polislerin ifadelerinin alınması, görüntü kaydı incelemesi, silah/mermi incelemeleri, otopsi vb.) yapıldığını, elde edilen verilerin objektif olarak değerlendirildiğini, başvuruculaın dosyaya sundukları delillerin incelenip araştırıldığını, bu anlamda soruşturma sürecine etkin olarak katılım sağlandığını ifade etmiştir.

48. Başvurucular, Bakanlık görüşüne cevap olarak başvurunun 30. gün yapıldığını belirtmiş ve başvuru formundaki iddialarını yinelemiştir.

B. Değerlendirme

49. Anayasa’nın "Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı" kenar başlıklı 17. maddesi şöyledir:

“Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.

Tıbbi zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbi deneylere tabi tutulamaz.

Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz.

(…) meşru müdafaa hali, yakalama ve tutuklama kararlarının yerine getirilmesi, bir tutuklu

veya hükümlünün kaçmasının önlenmesi, bir ayaklanma veya isyanın bastırılması (...) veya olağanüstü hallerde yetkili merciin verdiği emirlerin uygulanması sırasında silah kullanılmasına kanunun cevaz verdiği zorunlu durumlarda meydana gelen öldürme fiilleri, birinci fıkra hükmü dışındadır."

50. Anayasa'nın "Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Devletin temel amaç ve görevleri, ... kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır."

51. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

52. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucular yaşam ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğinden şikâyet etmektedir. İhlal iddiasına temel olan sürecin polisin güç kullanmak suretiyle müdahale ettiği bir olayda meydana gelen ölüme ilişkin bulunduğu, şikâyetin ölüm olayına ve ölüm olayına ilişkin soruşturma sürecine odaklandığı dikkate alındığında başvurunun maddi ve usul boyutunu içerecek şekilde bir bütün olarak yaşam hakkı kapsamında incelenmesi gerekmektedir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

53. Yaşam hakkının doğal niteliği gereği, yaşamını kaybeden kişi açısından bu hakka yönelik bir başvuru ancak yaşanan ölüm olayı nedeniyle ölen kişinin mağdur olan yakınları tarafından yapılabilecektir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, B. No: 2012/752, 17/9/2013, § 41). Somut olayda ölen kişi, başvuruculların oğlu olduğundan başvuruda başvuru ehliyeti açısından bir eksiklik bulunmamaktadır. Diğer taraftan Anayasa Mahkemesinin yerleşik içtihadı dikkate alındığında (çok sayıda karar arasından bkz. İpek Deniz ve diğerleri, B. No: 2013/1595, 21/4/2015, §§ 96-105), kasıtlı öldürme iddiasının/güç kullanımının söz konusu olduğu başvurularda, başvurucular tarafından açılan tam yargı davasının ileri sürülen şikâyetler yönünden bireysel başvurudan önce tüketilmesi gereken bir başvuru yolu olarak değerlendirilmeyeceği açık olduğundan başvuru yollarının tüketilmiş olması bağlamında da bir eksiklik söz konusu değildir.

54. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

55. Anayasa'nın 17. maddesinde düzenlenen yaşam hakkı, Anayasa'nın 5. maddesiyle

birlikte değerlendirildiğinde devlete pozitif ve negatif ödevler yükler. Devletin negatif bir yükümlülük olarak yetki alanında bulunan hiçbir bireyin yaşamına kasıtlı ve hukuka aykırı olarak son vermeme ödevi bulunmaktadır. Pozitif bir yükümlülük olarak da devletin yetki alanında bulunan tüm bireylerin yaşam hakkını gerek kamusal makamların ve diğer bireylerin gerekse kişinin kendisinin eylemlerinden kaynaklanabilecek risklere karşı koruma yükümlülüğü bulunmaktadır (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, §§ 50, 51).

56. Kamusal yetkiyle güç kullanılması sonucu gerçekleşen ölümlerin devletin yaşam hakkına ilişkin negatif yükümlülüğü kapsamında değerlendirilmesi gerekir. Bu yükümlülük hem kasıtlı biçimde hem de kasıt olmaksızın ölümle sonuçlanan veya sonuçlanabilecek güç kullanımını kapsamaktadır (Cemil Danışman, B. No: 2013/6319, 16/7/2014, § 44).

57. Bütün temel hak ve özgürlükler için geçerli sınırlama koşullarını düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan ölçülülük ilkesi gereği kişilerin temel haklarından mahrum bırakılmaları hâlinde elde edilmek istenen kamu yararı ile temel hakkından mahrum bırakılan bireyin hakları arasında adil bir denge kurulması gerekmektedir (Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 37).

58. Ölçülülük ilkesi "elverişlilik", "gereklilik" ve "orantılılık" olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. "Elverişlilik" öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, "gereklilik" ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, "orantılılık" ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (Mehmet Akdoğan ve diğerleri, § 38).

59. Anayasa'nın yaşam hakkına güç kullanmak suretiyle yapılacak müdahalelere ilişkin hükümleri ile Anayasa Mahkemesinin bu konuda daha önce vermiş olduğu kararlar birlikte değerlendirildiğinde kolluk kuvvetlerinin ancak Anayasa'da belirtilen amaçlara ulaşmak adına başka bir çarenin kalmadığı mutlak zorunlu durumlarda ve -güç kullanarak ulaşılmak istenen amaç ile karşı karşıya kalınan güce nispeten- ölçülü bir biçimde güç kullanabilmelerine izin verildiği söylenebilecektir (Cemil Danışman,§ 50; Nesrin Demir ve diğerleri, B. No: 2014/5785, 29/9/2016, § 113).

60. Protesto eylemlerinde, yakalamayı gerektiren durumlarda ve gösteriye katılanların kendi tutumundan dolayı fiziksel güce başvurmak mümkündür. Ancak bu durumda dahi bu tür bir güce sadece kaçınılmaz hâllerde ve orantılı olmak koşuluyla başvurulabilir (Ali Rıza Özer ve diğerleri [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, § 82).

61. Toplumsal olaylara kolluk görevlilerinin müdahalesi sırasında ortaya çıkan panik ve kargaşada, bu olaylara katılan ancak müdahale edilmesi gerekmeyen veya katılmayıp olayın meydana geldiği yerin ya da müdahale alanının yakınında bulunan kişilerin de müdahaleden etkilenmesi olasıdır. Bu durumda kolluk görevlilerinin kontrollü hareket etmesi ve müdahaleyi gerektiren durumu yaratan kişiler dışındakilerin müdahaleden etkilenmemesi için gerekli tedbirleri alması beklenir (Ali Rıza Özer ve diğerleri, § 94).

62. Öldürücü gücün Anayasa'da belirtilen hâllerde ve başka şekilde müdahale olanağı kalmaması nedeniyle son çare olarak kullanılması zorunluluğu ve yaşam hakkının dokunulmaz niteliği dikkate alınarak ölümle sonuçlanabilecek bir güç kullanımı söz konusu olduğunda bunun gerekliliği ve ölçülülüğü çok sıkı bir şekilde denetlenmelidir (Nesrin Demir, §§ 106, 107).

63. Devletin sorumluluğunu gerektirebilecek şartlar altında can kaybının gerçekleştiği durumlarda Anayasa’nın 17. maddesi devlete, elindeki tüm imkânları kullanarak yaşam hakkını korumak için oluşturulan yasal ve idari çerçevenin gereği gibi uygulanmasını ve bu hakka yönelik ihlallerin durdurulup cezalandırılmasını sağlayacak etkili idari ve yargısal tedbirleri alma görevi yüklemektedir. Bu yükümlülük -kamusal olsun veya olmasın- yaşam hakkının tehlikeye girebileceği her türlü faaliyet bakımından geçerlidir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 52).

64. Devletin yaşam hakkı kapsamındaki pozitif yükümlülüklerinin usule ilişkin yönü, doğal olmayan her ölüm olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili bir soruşturma yürütmeyi gerektirir. Bu soruşturmanın temel amacı, yaşam hakkını koruyan hukukun etkili bir şekilde uygulanmasını ve varsa sorumluların hesap vermelerini sağlamaktır. Bu, bir sonuç yükümlülüğü değil uygun araçların kullanılması yükümlülüğüdür (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, §§ 54, 56).

65. Yaşam hakkına ilişkin bu usul yükümlülüğü olayın niteliğine bağlı olarak cezai, hukuki ve idari nitelikteki soruşturmalarla yerine getirilebilir. Kasten veya kötü muamele sonucu meydana gelen ölüm olaylarında Anayasa'nın 17. maddesi gereğince devletin sorumluların tespitini ve cezalandırılmalarını sağlayabilecek nitelikte bir cezai soruşturma yürütme yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu tür olaylarda idari soruşturmalar ve tazminat davaları sonucunda idari bir yaptırım veya tazminata hükmedilmesi ihlali gidermek ve dolayısıyla mağdur sıfatını ortadan kaldırmak için yeterli değildir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 55).

66. Yaşam hakkına ilişkin ceza soruşturmasının etkili olabilmesi için öncelikle soruşturma makamlarının resen harekete geçerek ölüm olayını aydınlatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek bütün delilleri tespit etmeleri gerekir. Soruşturmada ölüm olayının nedeni veya sorumlu kişilerin belirlenmesi imkânını zayıflatan bir eksiklik, etkili soruşturma yükümlülüğüne aykırılık oluşturabilir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 57). Yetkililerce soruşturma konusu olayın gerektirdiği tanıkların ifadelerinin alınması, bilirkişi incelemeleri ve gerektiğinde eksiksiz ve detaylı bir rapor hazırlanmasına imkân verecek otopsinin yapılması gibi söz konusu olaylarla ilgili kanıtların elde edilmesi için mümkün olan tüm tedbirlerin alınması, ölümün gerçekleşme sebebinin objektif analizinin yapılması, soruşturma sonucunda alınan kararın soruşturmada elde edilen tüm bulguların kapsamlı, nesnel ve tarafsız bir analizine dayalı olması ve soruşturma sonucunda verilen kararın yaşam hakkına yönelik müdahalenin Anayasa’nın aradığı zorunlu bir durumdan kaynaklanan ölçülü bir müdahale olup olmadığına yönelik bir değerlendirme içermesi de gerekmektedir (Cemil Danışman, § 99).

67. Kamu görevlilerinin güç kullanımı sonucu gerçekleşen ölümlere ilişkin soruşturmaların etkili olabilmesi için soruşturma makamlarının olaya karışmış olabilecek kişilerden bağımsız olması gerekir. Soruşturma makamlarının sadece hiyerarşik ve kurumsal bağımsızlığı yeterli olmayıp aynı zamanda soruşturmanın da fiilen bağımsız olarak yürütülmesi gerekir (Cemil Danışman, § 96). Soruşturma sürecinin kamu denetimine açık olması ve ölen kişinin yakınlarının soruşturmaya gerekli olduğu ölçüde, etkili katılımlarının sağlanması gerekmektedir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 58).

68. Bunların yanında soruşturmaların makul bir özen ve süratle yürütülmesi de gerekir. Bazı durumlarda soruşturmanın ilerlemesine engel olan güçlükler bulunabilir. Ancak böyle bir durumda dahi yetkililerin süratle hareket etmeleri olayın aydınlatılabilmesi, hukukun üstünlüğüne olan inancın korunması ve hukuka aykırı eylemlere müsamaha gösterildiği veya

kayıtsız kalındığı görünümü verilmemesi açısından kritik bir öneme sahiptir (Deniz Yazıcı, B. No: 2013/6359, 10/12/2014, § 96). Soruşturma makamlarının ve derece mahkemelerinin, bu tür olaylara ilişkin yürüttükleri soruşturma ve yargılamalarda Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği seviyede derinlik ve özenle bir inceleme yapıp yapmadıkları ya da ne ölçüde yaptıkları Anayasa Mahkemesi tarafından değerlendirilmelidir. Zira derece mahkemeleri tarafından bu konuda gösterilecek hassasiyet, yürürlükteki yargı sisteminin daha sonra ortaya çıkabilecek benzer yaşam hakkı ihlallerinin önlenmesinde sahip olduğu önemli rolün zarar görmesine engel olacaktır (Cemil Danışman, § 110; Filiz Aka, B. No: 2013/8365, 10/6/2015, § 33).

69. Kamu görevlilerinin güç kullanımına ilişkin eylemlerinin bu konuda değerlendirmesi yapılırken sadece fiilen gücü kullanan görevlilerin eylemlerinin değil söz konusu eylemlerin planlanması ve kontrolü dâhil olayın bütün aşamalarının dikkate alınması gerekmektedir. Bunun yanı sıra bu konuda yapılacak değerlendirmede bir bütün olarak somut olayın hangi koşullarda gerçekleştiğinin ve nasıl bir seyir izlediğinin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir (Cemil Danışman, § 57).

70. Esasen olayların oluşumuna ilişkin delillerin değerlendirilmesi idari ve yargısal makamların ödevidir. Görülmekte olan bir davada ya da yürütülmekte olan bir soruşturmada, delilleri değerlendirmek kural olarak derece mahkemelerinin işi olduğundan Anayasa Mahkemesinin görevi, bu makamların maddi olaylara ilişkin yaptıkları değerlendirmenin yerine kendi değerlendirmesini koymak değildir (Hıdır Öztürk ve Dilif Öztürk, B. No: 2013/7832, 21/4/2016, § 185). Ancak Anayasa Mahkemesi başvuru konusu olayın gelişim şeklini anlayabilmek ve başvurucuların yakınlarının ölümünün şüpheli olduğuna dair iddialarının soruşturma makamları ve derece mahkemeleri tarafından karşılanıp karşılanmadığını nesnel bir şekilde değerlendirmek için olayın oluşum şeklini incelemesi gerekmektedir (Rıfat Bakır ve diğerleri, B. No: 2013/2782, 11/3/2015, § 68).

71. Bireysel başvurulara ilişkin şikâyetlerin incelenmesinde Anayasa Mahkemesinin sahip olduğu rol ikincil nitelikte olduğundan bazı durumların ortaya koyduğu şartlar nedeniyle ilk derece mahkemesi rolünü üstlenmesinin kaçınılmaz olduğu hallerde çok dikkatli davranması gerekmektedir. Anayasa'nın 17. maddesi bağlamında yapılan şikâyetlerin incelenmesinde böyle bir durumla karşılaşma riski bulunmaktadır. Anılan maddede güvence altına alınan yaşam hakkı ve kötü muamele yasağı ihlali ile ilgili iddialarda bulunulduğu zaman Anayasa Mahkemesi, bu konu hakkında tam bir inceleme yapmalıdır. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesinin cezai sorumluluk bağlamında suça ya da masumiyete ilişkin bir bulguya ulaşma görevi bulunmadığından -derece mahkemelerinin bulgularının Anayasa Mahkemesini bağlamamasına rağmen- normal şartlar altında bu mahkemelerin maddi olaylara ilişkin yaptığı tespitlerden ayrılmak için de kuvvetli nedenlerin var olması gerekir (Cezmi Demir, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 96).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

i. Yaşam Hakkının Maddi Boyutu Yönünden

72. Devletin bir bireyin ölümünden sorumlu tutulabilmesi için öncelikle o kişinin devlet görevlileri tarafından öldürüldüğünün makul şüpheye yer kalmayacak şekilde anlaşılıyor olması gerekir. Eğer devletin ölüm olayından sorumlu olduğu anlaşılıyorsa ve/veya devletin ölümden sorumlu olduğuna dair kesin ve birbiriyle uyumlu çıkarımların yeterince çürütülmemiş maddi karinelerin bir arada bulunması hâli söz konusuysa öldürme olayının Anayasa hükümleri bağlamında hukuka uygun olduğunu ispat yükümlülüğü devlete geçer

(benzer değerlendirmeler için bkz. İpek Deniz ve diğerleri, § 121).

73. Yukarıda aktarıldığı üzere Anayasa Mahkemesinin görevi, kamu makamların maddi olaylara ilişkin yaptıkları değerlendirmenin yerine kendi değerlendirmesini koymak değildir. Bununla beraber bazı durumların -özellikle yaşam hakkına ilişkin şikâyetlerin- ortaya koyduğu şartlar nedeniyle olayın oluş şeklinin, seyrinin tüm boyutlarıyla incelenmesi gerekebilmektedir. Bu hâllerde derece mahkemelerinin maddi olaylara ilişkin yaptığı tespitlerden ayrılmak için kuvvetli nedenlerin, ikna edici unsurların var olması gerekir.

74. Bireysel başvuruya altlanan sürece ve süreçte elde edilen verilere (olay tutanakları, tanık/müşteki beyanları/ifadeleri, protesto eylemlerine müdahale eden polislerin ateşli silah kullanıldığını belirten beyanları, olay yerinden bulunan kovanlara ilişkin raporlar) bakıldığında 11/10/2015 tarihli protesto gösterilerine polisin güç kullanmak suretiyle müdahale ettiği ve bu güç kullanımı sırasında -atışın istikametine ilişkin belirlilik bulunmasa da- (kolluk kuvvetinin beyanına göre havaya, başvuruculara ve diğer tanıklara göre protestoculara doğru) ateşli silahın kullanıldığı sabittir.

75. Başvuruculaların olay tarihinde 3,5 yaşında olan ve protesto gösterileri sırasında annesi ile birlikte ikamet ettikleri sokakta bulunan oğlu, otopsi raporuna göre (kafasında giriş ve çıkış izleri bırakan) ateşli silah yaralanmasına bağlı olarak hayatını kaybetmiştir. Polislerin -olayın üzerinden en erken yaklaşık altı ay, en son bir buçuk yılı aşkın süre sonra- alınan beyanları/ifadeleri ile olaydan iki gün sonra zırhlı polis aracının lastiğinin mermi isabeti nedeniyle tamir edilmesine ilişkin tutanak dışında olay tutanağında, Başsavcılık ve emniyet arasında yapılan yazışmalarda veya herhangi bir başkaca belgede 11/10/2015 tarihli protesto gösterilerine yapılan müdahale sırasında polise ateşli silahla karşılık verildiğine dair bir belirleme/saptama bulunmamaktadır. Lakin polise ateşli silahla karşılık verilen/çatışmanın yaşandığı bir toplumsal olaya ilişkin tutanaklarda veya bu olaya ilişkin resmî yazışmalarda söz konusu silahlı çatışmadan söz edilmiş olması makul bir beklentidir. Kaldı ki protestocuların polise taş ve sopalarla karşılık verdiği hususu tutanaklarda atlanmamış ve kayıt altına alınmıştır. Dolayısıyla kayıtlarda ve resmî yazışmalarda protestocuların ateşli silah kullandığına dair kayıt bulunmaması, buna mukabil taş ve sopalarla polise karşılık verildiği hususunun kayıt altına alınmış olması, olayda sadece kolluk kuvvetleri tarafından ateşli silah kullanıldığına işaret eden kuvvetli bir neden/ikna edici bir unsurdur.

76. Ayrıca sürece bir bütün olarak bakıldığında olayın üzerinden bir süre geçtikten sonra suç isnadı altında alınan kolluk görevlisi ifadelerine ve lastiği tamir eden sıfatıyla kimin imzaladığı belli olmayan bir tutanağa (bkz. § 17) nazaran olay tutanakları ile resmî yazışmaların olayın seyri bağlamındaki belirleyiciliği daha ağır basmaktadır. Bu bağlamda kolluk kuvveti tarafından olayları bastırmak için ateşli silahın kullanıldığı, olay yerinde kolluk kuvvetlerinin silahlarından çıktığı tespit edilen mermi kovanlarının bulunduğu, kolluk kuvvetine ateşli silahla karşılık verildiğinin olay tutanaklarına işlenmediği ve bir çocuğun ateşli silah yaralanmasına bağlı olarak öldüğü vakada ölümün kamu gücünün kullanımına bağlı olarak gerçekleştiği iddiası yeterli maddi ve kanıtlamaya elverişli temele sahip olup bu hâliyle makul şüpheyi aşan bir niteliği haiz bulunmaktadır. Bu nedenlerle ölümün kamu gücü kullanımına bağlı olarak gerçekleştiğinin kabulü gerekir.

77. Yaşam hakkına yapılan müdahalenin ihlale vücut verip vermediği Anayasa'nın 13. ve 17. maddesinde belirtilen ilkeler çerçevesinde ele alınmalıdır. Öldürme fiilinin bu ilkeler çerçevesinde yaşam hakkının ihlaline sebebiyet vermediğini ispat yükümlülüğü devlete

aittir. Bu belirleme uyarınca öncelikle Anayasa'da belirtilen amaçlara ulaşmak adına başka bir çarenin kalmadığı mutlak zorunlu/gerekli bir durumda güç kullanıldığının ortaya konulması gerekir.

78. Somut olayda ölümle sonuçlanan güç kullanımının gerekli/zorunlu bir durumdan kaynaklandığını ispat yükümlülüğü kamu makamlarının üzerinde olmasına rağmen soruşturma süreci sonunda verilen kararda bu hususa dair bir açıklamada/değerlendirmede bulunulmamıştır. Bu sebeple kolluk görevlilerinin protesto eylemlerine müdahale etmeleri sırasında ölümle sonuçlanabilecek nitelikte güç kullanımını zorunlu kılacak bir durumla karşılaştıklarını söyleyebilmek mümkün değildir. Öte yandan kamu makamları tarafından güç kullanımına ve bunun gerekçesine ilişkin bir açıklama yapılmadığından söz konusu müdahalenin yeterli yasal ve idari çerçevesi bulunup bulunmadığı yönünden ayrıca bir değerlendirme yapılmamıştır.

79. Sonuç olarak kolluk kuvvetlerinin ölümcül güç kullanımının mutlak bir zorunlu durumdan kaynaklandığının ortaya konulamadığı, müdahaleyi gerektiren bir durumda bulunmadığı açık olan T.D.nin bu müdahaleden etkilenmemesi için kolluk görevlilerinin gerekli tedbirleri almadıkları ve olaya müdahaleleri sırasında kontrolsüz bir şekilde ateşli silah kullanmak suretiyle ölümüne sebep oldukları kanaatine ulaşılmıştır.

80. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının maddi boyutunun ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

ii. Yaşam Hakkının Usul Boyutu Yönünden

81. Yaşam hakkının sağladığı güvenceler gereği devlet, doğal olmayan her ölüm vakasına ilişkin olarak olayın gerçekleştiği koşulların belirlenmesini, sorumluların tespit edilmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek nitelikte etkili bir soruşturma yürütmekle mükelleftir.

82. Soruşturma süreci olay ve olgular kısmında ayrıntılarıyla aktarılmıştır. Etkili soruşturma yükümlülüğüne ilişkin ilkeler ve başvuruculların iddiaları bağlamında süreç değerlendirilmelidir.

83. Soruşturma sürecine ilişkin olarak hesap verilebilirliği sağlamak için soruşturma kamu denetimine açık olmalıdır. Ayrıca soruşturma, meşru menfaatlerini korumaları amacıyla gerekli olduğu ölçüde ölenin yakınları için erişilebilir olmalıdır. Diğer taraftan soruşturmaya katılımın etkililiğinin seviyesi soruşturmanın kendine özgü koşullarına göre değişebilir. Ancak her hâlükârda meşru menfaatlerini korumak için ölenin yakınlarına delilleri değerlendirmesini ve süreçteki kararlara/delillere itiraz edebilmesini sağlayacak imkânların sunulması gerekir. Aksinin kabulü katılımın sadece teorik olarak kabul edilmesi, pratikte sağlanmaması ve hakkın özünün zedelenmesi anlamına gelebilecektir (benzer değerlendirmeler için bkz. Seyfullah Turan ve diğerleri, B. No: 2014/1982, 9/11/2017, § 187).

84. Soruşturma sürecine bakıldığında polis araçlarının kamera kayıtlarının ve olayı kaydetme ihtimali bulunan diğer kameraların kolluk kuvveti tarafından incelendiği, izleme tutanakları düzenlendiği, görüntülerde ölüm anına ilişkin kayda rastlanılmadığının kayıt altına alındığı (bkz. § 16) ve kolluk kuvvetlerine "Ateşi kesin." şeklinde bildirimde bulunan şahsın telefon kayıtlarının da emniyet tarafından Başsavcılığa sunulduğu (bkz. § 22) görülmektedir. Başvuruculların kovuşturmaya yer olmadığı kararına itirazda bulunurken (hatta bireysel başvuruda bulunurken) kamera kayıtlarının incelendiğinden ve polise ateşi

kesin yönünde bildirimde bulunan şahsın kayıtlarının soruşturma evrakına dâhil edildiğinden haberdar olmadıkları (bkz. § 35) anlaşılmaktadır. Dolayısıyla başvuruculaların olayın aydınlatılmasında önemli bir yer tutma ihtimali bulunan delillerin incelendiğinden ve soruşturma dosyası içine dâhil edildiği bilgisinden yoksun olduğu, iddialarını/savlarını bu durumun koşulları içinde ileri sürebildiği görülmektedir. Ayrıca Başsavcılığın kovuşturmaya yer olmadığı kararın verilmesinin ardından, daimî arama kararı gereği araştırma devam etmiş ise de kısıtlılık kararı nedeniyle başvuruculaların hâlen soruşturma evrakına ulaşımlarının mümkün olmadığı anlaşılmaktadır (bkz. § 37).

85. Bu hâle göre soruşturmanın seyrini belirleyecek delillerin incelendiğinden dahi haberdar olunmayacak şekilde ölenin yakınlarının erişimine kapatılması soruşturma sürecinin kamu denetimine açık olması ve ölen kişinin yakınlarının soruşturmaya gerekli olduğu ölçüde etkili katılımlarının sağlanması yönündeki gereklilik bağlamında olumsuz bir izlenim ve/veya eksiklik oluşturmaktadır.

86. Diğer taraftan sürece dair zaman çizelgesine bakıldığında 11/10/2015 tarihinde meydana gelen olayın ardından kolluk görevlilerinin ifadelerine herhangi bir engel bulunmamasına karşın en erken beş ay sonra; şüpheli sıfatıyla bazı kolluk görevlilerinin ise on ay ve bir buçuk yıl gibi süre geçtikten sonra başvurulmuştur. Ölümle sonuçlanmış bulunan vakalarda şüphelilerin/tanıkların ifadelerinin alınmasında yaşanan bu tür gecikmeler, ilgili soruşturmalarda gerekli özenin gösterilmediğini ortaya koymak açısından başlı başına yeterli kabul edilebilir. Bununla beraber bu tür gecikmeler, kamu gücünün dahil olduğu olaylarda, mağdurlar ve genel olarak toplum nezdinde, kolluk görevlilerinin eylemlerinden -adli makamlar da dâhil olmak üzere- kimseye karşı sorumlu olmadıkları ve bir otorite boşluğu içinde hareket ettikleri düşüncesinin oluşmasına yol açabilmektedir (benzer değerlendirme için bkz. Cembeli Erdem, B.No:2014/19077, 18/4/2018, § 132). Bu bağlamda, küçük bir çocuğun ateşli silah ürünü isabeti ile öldüğü söz konusu vakada 5 ay ile bir buçuk yıl arasında değişen sürelerin, olaya müdahale eden, bizzat bilgisi olan kolluk görevlilerinin ifadelerine/tanıklıklarına başvurulması için makul olmadığı ve bu durumun dahi tek başına soruşturma makamlarının göstermesi gereken özen yönünden olumsuz bir izlenim oluşturduğu kanaatine ulaşılmıştır.

87. Ayrıca olayın aydınlatılması bakımından önemli olduğu değerlendirilen delilleri toplamakla görevlendirilen Adana Emniyet Müdürlüğünde görevli kolluk personelinin aynı zamanda ölüm olayının faili olmakla suçlanmaları nedeniyle soruşturma makamlarının bağımsızlığı bakımından da ayrıca bir inceleme yapılması gerekir.

88. Soruşturma makamlarının bağımsızlığından bahsedebilmek için kamu görevlilerinin güç kullanımı sonucu gerçekleşen ölümlere ilişkin soruşturmaların olaya karışmış kişilerden bağımsız şekilde yürütülmesi gerekir. Somut olayda Başsavcılık tarafından kolluk görevlilerinin güç kullanımı sonucu ölüm olayı meydana geldiği gerekçesiyle resen soruşturma başlatılmış, olayın faili belli olmamasına ve muhtemel failinin Adana Emniyetinde görevli olmasına rağmen delilleri toplama ve faili tespit etme görevi Adana Emniyet Müdürlüğüne verilmiştir.

89. Olay günü gerçekleşen yasa dışı gösterilere Emniyet birimleri tarafından müdahale edilmiş olması nedeniyle olaya ilişkin kamunun uhdesinde olan bilgi ve belgelerin Emniyet Müdürlüğünden talep edilmesi soruşturmanın bir gereğidir. Ancak bu bilgi ve belge talepleri dışında olaya ilişkin kamera kayıtlarının araştırılması/incelenmesi/izlenmesi, olaya müdahale eden polislerin ifadelerinin alınması, kriminal inceleme yapılması gibi olayın

aydınlatılması bakımından kritik önemi haiz işlemlerin Emniyetin inisiyatifine terk edildiği görülmektedir. Nitekim Adana Emniyet Müdürlüğü ekiplerince kamera kayıtlarından bir sonuç elde edilememiş, olayı aydınlatmaya katkı sağlayacak nitelikte başkaca bir delil de sunulamamıştır. Bu durum Emniyetin bir kısım delili kasıtlı olarak toplamadığı veya gizlediği anlamına gelmemekle birlikte kolluk görevlilerinin ölümcül güç kullanımının tartışıldığı bir olayda soruşturma makamlarının bağımsızlığı konusunda ciddi tereddütler oluşmasına neden olmaktadır.

90. Yukarıda alıntısı yapılan yasal düzenlemelerin (bkz. §§ 41-43) açıkça gösterdiği üzere, soruşturma evresinde toplanan deliller, suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturuyorsa Cumhuriyet savcısı iddianame düzenlemekle mükelleftir. Bir başka ifadeyle yeterli şüphenin varlığı halinde kamu davası açılması bir zorunluluktur. Bununla birlikte Savcılık soruşturması aşamasında bir kişinin cezalandırılmasının söz konusu olmadığı açıktır. Ayrıca, soruşturma aşamasından kovuşturma aşamasına geçilmesi -başka deyişle bir kamu davası açılması da- bir kişinin peşinen suçlu olduğu ve cezalandırılacağı anlamına gelmemektedir.

91. Şüphelinin cezalandırılıp cezalandırılmayacağı meselesi kovuşturmanın konusudur. Kamu davası açılması için yeterli şüphe kriteri aranırken, kovuşturmada ise kesinlik/sabitlik kriteri (bkz. § 43) aranmaktadır. Kovuşturma (ceza davası) aşamasında, bu aşamada elde edilecek deliller de dikkate alınarak mahkûmiyet hükmü verilebileceği gibi beraat hükmüne de ulaşılması imkan dahilindedir. Bu perspektiften konu ele alındığında, yeterli şüphe söz konusu olduğunda, kamu davası açılmaması konusunda takdir hakkı dahi tanımayan 5271 sayılı Kanun'a göre, bir kamu davası, yüksek bir ihtimale dayanılarak -Savcılık kararında belirtilenin aksine- evleviyetle açılır.

92. Somut sürece bakıldığında Savcılığın tespit ve değerlendirmeleriyle ceza mahkemelerinin yerine geçerek bir sonuca ulaştığını söylemek mümkündür. Zira, Savcılık kararının metninden, kamu davası açılması için yeterli şüphe ölçütünün değil suçun işlendiği yönünde kesinlik, sabitlik kriterinin arandığı açıklıkla anlaşılmaktadır (bkz. § 34). Hatta bunun da ötesinde maddi gerçeğe ulaşmanın önemine vurgu yapılarak "... yüksek de olsa bir ihtimale dayanılarak kişiyi cezalandırmak, Ceza Muhakemesinin en önemli amacı olan gerçeğe ulaşmadan hüküm vermek anlamına gelecektir." ifadesinin kullanılması suretiyle yeterli şüphe kriterinin göz ardı edildiği ve ceza mahkemelerinin alanına taşıldığı açık ve net bir biçimde deklare edilmiştir. Sonuç olarak Savcılığın ceza mahkemelerinin alanına taşarak verdiği karar neticesinde, kovuşturma evresi ile maddi gerçeğe ulaşılma ihtimalinin önünün kesildiğini söylemek mümkündür.

93. Ayrıca Savcılığın, kararını, öldürme eyleminin terör örgütü mensuplarınca da gerçekleştirilmiş olabileceği gibi sezgiye/duyuşa dayalı olgularla ve kimden nasıl geldiği belirsiz olan internet ihbarıyla temellendirmesi soruşturmanın ciddiyeti üzerinde haklı bir şüphe uyandırmaktadır.

94. Tüm bu belirlemeler ışığında T.D.nin ölümünü aydınlatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek bir soruşturmanın yürütüldüğünü söylemek mümkün görünmemektedir. Sonuç olarak yürütülen soruşturma sürecine dair yukarıda aktarılan hususların yaşam hakkı kapsamında etkili soruşturma yükümlülüğünü ihlal eder nitelikte olduğu kanaatine ulaşılmıştır.

95. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

96. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. …

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

97. Başvurucular ihlalin tespiti, yeniden soruşturma yapılması ve 100.000 TL maddi, 100.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

98. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

99. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

100. İhlalin kovuşturmaya yer olmadığı ya da daimî arama kararı gibi bazı nedenlerle soruşturmanın sonlandırılmasından kaynaklandığı durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile İçtüzük’ün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılması için kararın bir örneğinin ilgili Cumhuriyet başsavcılığına gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak, ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden soruşturma yapılması sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden soruşturma yapılması kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili Cumhuriyet başsavcılığının yeniden soruşturma yapılması sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı Cumhuriyet başsavcılığının yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden soruşturma yapma kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (benzer yöndeki kararlar için bkz. Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

101. İncelenen başvuruda yaşam hakkının maddi ve usul boyutlarının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin kolluk görevlilerinin eylemi ile bu eylemle ilgili soruşturma kapsamında Cumhuriyet Başsavcılığının işlemlerinden kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

102. Bu durumda yaşam hakkının usul boyutunun ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden soruşturma ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden soruşturma kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden soruşturma yapılmak üzere Adana Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

103. Öte yandan somut olayda ihlalin tespit edilmesinin başvurucunun uğradığı zararların giderilmesi bakımından yetersiz kalacağı açıktır. Dolayısıyla eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılabilmesi için yaşam hakkının maddi ve usul boyutlarının ihlali nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruculara tazminat ödenmesi de gerekmektedir. Bu nedenle etkili soruşturma yükümlülüğünün ihlal edilmesine bağlı olarak ihlalin tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruculara net 56.000 TL manevi tazminatın müştereken ödenmesi gerekmektedir. Diğer taraftan başvuruculara idarenin hizmet kusuruna dayalı olarak açtıkları (yaşam hakkının maddi boyutu yönünden giderim sağlama ihtimali bulunan) davanın henüz kesin olarak sonuçlanmadığı anlaşıldığından bu aşamada yaşam hakkının maddi boyutunun ihlali nedeniyle talep edilen tazminat istemi hakkında karar verilmesinin uygun olmadığı değerlendirilmiştir.

104. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

105. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.794,70 TL yargılama giderinin başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının maddi ve usul boyutunun İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin yaşam hakkının usul boyutunun ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmak üzere Adana Cumhuriyet Başsavcılığına (İhlal Sor. No: 2015/61937 sayılı ek kovuşturmaya yer olmadığı kararına ilişkindir.) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculara (yaşam hakkının usul boyutunun ihlali nedeniyle) net 56.000 TL manevi tazminatın MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 294,70 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.794,70 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 28/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FAİK YAŞAR VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/12948 | Karar tarihi: 28.12.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/12948

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

FAİK YAŞAR VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/12948)

Karar Tarihi: 28/12/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Çağlar ÖNCEL

Başvurucular : Faik YAŞAR ve diğerleri (bkz. ekli tablo)

Başvurucular Vekilleri : bkz. ekli tablonun (F) sütunu

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kamudaki görevlerinden çıkarılan hukukçuların baro levhasına/staj listesine yazılmalarına ilişkin verilen kararların mahkemelerce iptal edilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması nedeniyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının aynı tablonun (1) numaralı satırında yer alan 2018/12948 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine ve incelemenin bu dosya üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık bir kısım başvuru için görüşünü bildirmiştir.

7. Bir kısım başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle başvuru tarihi itibarıyla olaylar özetle şöyledir:

A. Genel Bilgiler, Olağanüstü Hâl İlanı ve Bu Süreçte Uygulanan Tedbirler

9. Başvuruya konu olaylara ilişkin genel bilgiler ile olağanüstü hâl ilanı ve bu süreçte uygulanan tedbirler için bkz. Tamer Mahmutoğlu [GK], B. No: 2017/38953, 23/7/2020, §§ 11-19.

B. Somut Başvurulara İlişkin Olay ve Olgular

10. Başvurucular, kamu görevlisi (hâkim-savcı/devlet memuru) olarak görev yaptıkları sırada Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) ile irtibat ya da iltisak içinde oldukları gerekçesiyle ilgili olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnamelerine (OHAL KHK'ları) dayanılarak kamu görevinden çıkarılmıştır.

11. Kamu görevinden çıkarılmalarının akabinde başvurucular, baro levhasına/staj listesine avukat/avukat stajyeri olarak yazılma talebiyle ilgili barolara başvurmuştur. Başvuruculların talebi, baro levhasına/staj listesine kaydedilebilmek için aranan kanuni şartların bulunduğu gerekçesiyle Türkiye Barolar Birliği (TBB) tarafından kabul edilmiştir.

12. Söz konusu kararlar, Bakanlık tarafından uygun bulunmayarak bir daha görüşülmek üzere TBB'ye geri gönderilmiştir (geri gönderme kararının gerekçesi için bkz. Tamer Mahmutoğlu, § 26).

13. TBB Yönetim Kurulu, önceki kararlarında ısrar ederek başvuruculların baro levhasına/staj listesine yazılmasına karar vermiştir (ısrar kararının gerekçesi için bkz. Tamer Mahmutoğlu, § 27).

14. Bakanlık, başvuruculların baro levhasına/staj listesine yeniden yazılmalarına ilişkin TBB kararının kesinleşmesi üzerine Ankara İdare Mahkemelerinde (Mahkemeler) TBB'ye karşı iptal davaları açmıştır. Başvurucular, davalı TBB yanında iptal davasında müdahil olarak yer almıştır.

15. Mahkemeler, dava konusu işlemlerin iptaline karar vermiştir. Derece mahkemelerinin birbirine yakın olan gerekçelerinde özetle:

i. 19/3/1969 tarihli ve 1136 sayılı Avukatlık Kanunu ile 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ve sair düzenlemeler dikkate alındığında avukatlık mesleğinin kamu hizmeti yönünün güçlendirildiği ve idare hukuku anlamında kamu hizmeti veren diğer serbest mesleklerden önemli ve farklı bir konuma taşındığının görüldüğü ifade edilmiştir.

ii. OHAL KHK'ları gereğince kamu görevinden çıkarılan kişilerin bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemeyecekleri, meslek adlarını ve sıfatlarını kullanamayacakları, bu unvan, sıfat ve meslek adlarına bağlı olarak sağlanan haklardan yararlanamayacakları vurgulanmıştır. Söz konusu düzenlemeler gereğince kamu görevinden çıkarılan kişilerin avukat olarak baro

levhasına/staj listesine yazılmalarına ve avukat unvanını kullanmalarına imkân bulunmadığı belirtilmiştir.

16. İstinaf başvuruları, Ankara Bölge İdare Mahkemesi 12. İdari Dava Dairesi tarafından kesin olarak reddedilmiştir.

17. Derece Mahkemelerince verilen kararlarda başvurucuların soruşturma ya da kovuşturma altında olduklarına ilişkin bir olgudan söz edilmemektedir.

18. Başvurucular muhtelif tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

19. İlgili hukuk için bkz. Tamer Mahmutoğlu, §§ 37-67.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Anayasa Mahkemesinin 28/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

21. Bazı başvurucular bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânlarının olmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucuların açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Başvuruyu İnceleme Usulü

22. İlkeleri ve gerekçesi Anayasa Mahkemesinin Tamer Mahmutoğlu (aynı kararda bkz. §§ 71-76) kararında açıklandığı üzere Anayasa'nın 15. maddesinde düzenlenen temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimi mevcut başvuru koşullarında dikkate alınmayacaktır.

C. Özel Hayata Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

23. Başvurucular; OHAL KHK'larına dayanılarak bir daha kamu görevinde istihdam edilmemek üzere kamu görevlerinden çıkarılmış olmalarının serbest avukatlık mesleğini yapabilmeleri yönünden engel oluşturmadığını, buna rağmen Bakanlık tarafından açılan iptal davalarında hukuka aykırı şekilde aleyhlerine karar verildiğini, derece mahkemelerince taleplerinin dikkate alınmadığını ileri sürmüştür. Başvurucular; söz konusu uygulamalar ve kararlar nedeniyle özel sektörde dahi çalışmalarının engellendiğini, kendilerinin ve ailelerinin geçimlerini sağlayabilecek bir işte çalışma ve asgari insan onuruna yakışır şekilde yaşama haklarının ellerinden alındığını, OHAL KHK'larının amacının ve kapsamının ötesine geçilerek idari işlemler tesis edildiğini ve kararlar verildiğini, hukuk fakültesi mezunu olmalarına rağmen elde ettikleri ve yapmaya hak kazandıkları avukatlık mesleğini icra edemediklerini, gelir elde etme imkânından mahrum bırakıldıklarını belirtmişler ve özel hayata saygı hakkı ile diğer bazı anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

24. Bakanlık görüşlerinde; OHAL KHK'ları kapsamında alınan somut tedbirin avukatlık mesleğinin önem ve özelliği, kamu hizmeti niteliği ve avukatın hak ve yetkileri ile işlevsel olarak kamu görevi ifa ettiği hususları gözardı edilerek bir daha "kamu hizmetinde çalışamamak" yerine dar yorumlanmak suretiyle idare hukuku esaslarına göre "kamu

görevlisi olarak çalışamamak" şeklinde değerlendirilmesinin OHAL KHK'larının amacıyla bağdaşmayacağı belirtilmiş ve müdahalenin demokratik toplumda gerekli ve ölçülü olduğu iddia edilmiştir.

25. Bakanlık görüşüne karşı cevap veren bir kısım başvurucular, başvuru formlarında yer alan beyanlarını yinelemiştir.

2. Değerlendirme

26. Anayasa'nın "Özel hayatın gizliliği" kenar başlıklı 20. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, özel hayatına ... saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ... gizliliğine dokunulamaz."

27. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16).

28. Başvuruculaların iddialarının baro levhasına/staj listesine yazılma taleplerinin TBB tarafından uygun bulunmasına ilişkin verilen kararın İdare Mahkemesince iptal edilmesine, dolayısıyla serbest avukatlık yapmalarının engellenmesine ilişkin olduğu görülmektedir. Tamer Mahmutoğlu kararında; ihlal edildiği ileri sürülen özel hayata saygı hakkının uygulanabilir olduğu sonucuna ulaşılması durumunda başvuruculaların iddialarının anılan hak bağlamında incelenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır (Tamer Mahmutoğlu, §§ 82, 83). Somut başvurular yönünden de bu yaklaşımdan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

a. Uygulanabilirlik Yönünden

29. Mesleki hayata yönelik bu tür tedbirlerin ya da müdahalelerin hangi durumlarda özel hayat bağlamında uygulanabilir olduğu hususunda belirlenen ölçütler Tamer Mahmutoğlu (aynı kararda bkz. §§ 84-96) kararında açıklanmıştır. Söz konusu kararda kabul edildiği şekilde, somut başvuruların sonuca dayalı nedenlerle özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenebilir nitelikte olduğu değerlendirilmektedir.

b. Kabul Edilebilirlik Yönünden

30. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

c. Esas Yönünden

(1) Genel İlkeler

31. Anayasa Mahkemesi mevcut başvuruda uygulanacak genel ilkeleri, başvuruya benzer olgu ve iddiaları içeren Tamer Mahmutoğlu (aynı kararda bkz. §§ 103-108) kararında ortaya koymuştur. Buna göre, Anayasa uyarınca temel hak ve özgürlüklere getirilen sınırlamaların kanunla öngörülmüş olması gerektiği hatırlatılmış ve Anayasa Mahkemesinin yerleşik içtihadına göre de Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan kanunilik ölçütünün karşılanması için müdahalenin öncelikle şeklî anlamda bir kanuna dayanması gerektiği belirtilmiştir (Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 31; Bülent Polat [GK], B. No: 2013/7666, 10/12/2015, § 75; Fatih Saraman [GK], B. No: 2014/7256, 27/2/2019, § 65;

Turgut Duman, B. No: 2014/15365, 29/5/2019, § 66; Tamer Mahmutoğlu, § 103).

32. Bununla birlikte temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılmasına ilişkin kanunların şeklen var olmasının yeterli olmayacağı, kanunilik ölçütünün aynı zamanda maddi bir içeriği de gerektirmekte olduğu, bu noktada kanunun niteliğinin önem kazandığı vurgulanmıştır. Kanunla sınırlama ölçütünün sınırlamanın erişilebilirliğini, öngörülebilirliğini ve kesinliğini ifade ettiği, böylece uygulayıcının keyfî davranışlarının önüne geçildiği gibi kişinin hukuku bilmesine de yardımcı olduğu, bu yönüyle hukuk güvenliğini teminat altına aldığı belirtilmiştir (Halime Sare Aysal [GK], B. No: 2013/1789, 11/11/2015, § 62; Fatih Saraman, § 66; Turgut Duman, § 67; Tamer Mahmutoğlu, § 104).

33. Kararda, kanunun bu gerekliliklere uygun olduğunun söylenebilmesi için yeterince ulaşılabilir olması, vatandaşların belirli bir olaya uygulanabilir nitelikteki hukuk kurallarının varlığı hakkında yeterli bilgiye sahip olabilmesi, ayrıca ilgili normun keyfîliğe karşı uygun bir koruma sağlaması, yetkili makamlara verilen yetkinin genişliğini ve icra edilme biçimlerini yeterli bir netlikte tanımlaması gerektiği ifade edilmiştir (Halime Sare Aysal, § 63; Fatih Saraman, § 67; Turgut Duman, § 68; Tamer Mahmutoğlu, § 105).

34. Hukukun kendisinin -beraberinde getireceği idari pratiğin dışında- söz konusu işlemin meşru amacını da gözönünde tutarak keyfî müdahalelere karşı bireyi korumak için yetkili makamlara bırakılan takdir yetkisinin kapsamını yeterince açık bir şekilde göstermesi gerektiği hatırlatılmıştır. Başka bir anlatımla hukuk sisteminin kamu makamlarına hangi koşullarda ve hangi sınırlar içinde müdahalelerde bulunma yetkisinin verildiğini açık ifadelerle ortaya koyacak nitelikte olması ve bu bağlamda ilgili müdahalenin muhataplarına müdahaleye zemin hazırlayan koşullar ile müdahalenin sonuçları açısından bir öngörüde bulunabilmelerine imkânı tanıması gerektiği belirtilmiştir (Halime Sare Aysal, § 64; Fatih Saraman, § 68; Turgut Duman, § 69; Tamer Mahmutoğlu, § 106).

35. Öte yandan her ihtimale çözüm getiremeyecek olan yasal mevzuatın sağladığı koruma seviyesinin büyük ölçüde ilgili metnin düzenlediği alan ve içeriğiyle birlikte muhataplarının niteliği ve sayısıyla yakından bağlantılı olduğu ifade edilmiştir. Bu nedenle kuralın karmaşık olmasının ya da belirli ölçülerde soyutluk içermesinin ve buna bağlı olarak hukuki yardım ile tam olarak anlaşılabilir hâle gelmesinin tek başına hukuken öngörülebilirlik ilkesine aykırı görülemeyeceği, bu kapsamda hak ya da özgürlüğe müdahale eden kuralın belirli ölçülerdeki takdir alanını elbette uygulayıcıya bırakabileceği vurgulanmıştır. Ancak bu takdir alanının sınırlarının da yeterli açıklıkta belirlenmesinin ve kuralın öngörülebilirliğini sağlayacak şekilde asgari bir kesinlik içermesinin zaruri olduğuna dikkat çekilmiştir (Halime Sare Aysal, § 65; Fatih Saraman, § 69; Turgut Duman, § 70; Tamer Mahmutoğlu, § 107).

36. Ayrıca söz konusu koşulların yerine getirilip getirilmediğini denetleyecek merci olan yargı organlarının müdahalelere dayanak olarak gösterilen kanuni düzenlemelerin erişilebilir, öngörülebilir ve kesin nitelikte olup olmadığını irdelemekle, en başta da ilgili kanuni düzenlemeleri önlerine gelen davalarda anılan çerçevede kalarak uygulamakla yükümlü olduğuna vurgu yapılmıştır (Tamer Mahmutoğlu, § 108).

37. Bu çerçevede ele alınan Tamer Mahmutoğlu kararında derece mahkemelerince verilen iptal kararına dayanak olarak kabul edilen olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnamelerinin dava sürecinde kanunlaştığı belirlenmiş ancak temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılmasına dayanak gösterilen kanunların şeklen var olmasının kanunilik ölçütünün karşılandığının kabulü için tek başına yeterli olmayacağı ifade edilmiştir. Belirtildiği üzere kanunun müdahaleye imkân sağlayacak şekilde maddi içeriğinin bulunması, sınırlamanın

erişilebilirliğini, öngörülebilirliğini ve kesinliğini içermesi gerekmektedir (A.A. ve diğerleri, B. No: 2018/9118, 18/11/2020, § 37).

38. Kararda -söz konusu genel ilkeler doğrultusunda- TBB tarafından tesis edilen işlemin yargı kararıyla iptal edilmesi suretiyle başvurucunun özel hayatına saygı hakkına müdahalede bulunulduğu tespit edilmiş ve müdahalenin kanuni bir dayanağının bulunup bulunmadığının belirlenmesi amacıyla kamu hizmeti kapsamında olduğu açık olan avukatlığın istihdam boyutuyla da ele alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvuruya konu olayda da idari, ticari veya sınai bir sözleşme ile çalıştırılma durumunun mevcut olmadığı, kamu görevlisi olmayan, bir idari sözleşmeyle veya ticari ya da sınai nitelikteki bir özel hukuk sözleşmesiyle kamu hizmetinde çalıştırılmayan ve mesleklerini serbest şekilde icra eden avukatların kamu hizmetinde istihdam edildiklerinin kabulünün mümkün olmayacağı değerlendirilmiştir. Bu bakımdan serbest avukatlık mesleğinin nitelikleri ve ilgili OHAL KHK'larında istihdam edilmeme yasağının söz konusu olduğu dikkate alınmış ve derece mahkemelerince verilen iptal kararına dayanak olarak gösterilen hükümlerin müdahalenin kanuni dayanağı olarak kabul edilmesinin mümkün olmadığı sonucuna varılmıştır (Tamer Mahmutoğlu, §§ 114-116).

39. Bu gerekçelerle başvurucunun idari, ticari ya da sınai bir sözleşme kapsamında kamu hizmetinde çalıştırılma durumunun olmadığı, başvurucunun istihdam edilmesinden bahsedilemeyeceği ve serbest avukatlığın bir istihdam ilişkisine dayanmadığı dikkate alınarak serbest avukatlık faaliyetini kamu hizmetinde istihdam edilme yasağı kapsamında kabul eden derece mahkemelerince anılan düzenlemelerin makul olmayacak biçimde genişletici ve öngörülemez bir yoruma tabi tutulduğu kanaatine ulaşılmıştır. Bu doğrultuda da başvurucunun baro levhasına yazılmamasına yönelik olarak gerçekleştirilen müdahalelerin kanuni dayanağının bulunmadığına ve Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir (Tamer Mahmutoğlu, §§ 117-119).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

40. Somut başvurularda da kamu görevinden çıkarılan başvuruculların baro levhasına/staj listesine kaydedilmelerine ilişkin işlemlerin Mahkemeler tarafından avukatlık mesleğinin kamu görevi olduğu ve ilgili OHAL KHK'ları gereği kamu görevinden ihraç edilen başvuruculların bir daha kamu görevinde istihdam edilemeyecekleri gerekçesiyle iptal edildiği görülmektedir. Dolayısıyla başvuruculların özel hayata saygı haklarına müdahalede bulunulmuştur (benzer yönde bkz. A.A. ve diğerleri, § 40).

41. Yukarıda anılan Tamer Mahmutoğlu kararında ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir husus bulunmadığından -aynı gerekçelerle- başvuruculların özel hayata saygı haklarına yönelen müdahalelerin kanuni dayanağının bulunmadığı kanaatine varılmıştır (benzer yönde bkz. A.A. ve diğerleri, § 41).

42. Başvurulara konu müdahalelerin kanunilik koşulunu sağlamadığı anlaşıldığından söz konusu müdahaleler açısından diğer güvence ölçütlerine riayet edilip edilmediğinin ayrıca değerlendirilmesine gerek görülmemiştir.

43. Açıklanan gerekçelerle başvuruculların Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı haklarının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

d. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

44. Tespit edilen ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına ilişkin usul ve esaslar 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinde yer almaktadır.

45. Başvurularda tespit edilen hak ihlallerinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği ekli tablonun D sütununda belirtilen yargı mercilerince yapılması gereken iş yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

46. Öte yandan ihlalin niteliğine göre yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucuların tazminat talepleri kabul edilmemiştir.

47. Somut başvurularda bireysel başvuru tarihi itibarıyla mevcut olan koşullar dikkate alınarak karar verildiğini hatırlatmak gerekir. Dolayısıyla bireysel başvuru tarihinden sonra ortaya çıkan yeni hukuki durumların değerlendirilmesi konusunda Baro Yönetim Kurullarının takdir yetkisinin olduğu açıktır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Talepte bulunan başvurucuların kamuya açık belgelerde kimliklerinin gizli tutulması taleplerinin KABULÜNE,

B. Talepte bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

C. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

D. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

E. Kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere ekli tablonun (D) sütunundaki ilgili mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

F. Başvurucuların tazminat taleplerinin REDDİNE,

G. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tabloda gösterilen harç ve vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ÖDENMESİNE,

H. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucuların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 28/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HAYAT AKKAŞ VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/14440 | Karar tarihi: 28.12.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/14440

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HAYAT AKKAŞ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/14440)

Karar Tarihi: 28/12/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucular : Hayat AKKAŞ ve Diğerleri

[bkz. Ekli (1) numaralı tablonun (B) sütunu]

Başvurucular Vekilleri : [bkz. Ekli (1) numaralı tablonun (C) sütunu]

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayalı olarak iş akitlerine son verilmesi üzerine açılan işe iade davalarının esası incelenmeden reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkı ile bir kısım yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular muhtelif tarihlerde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Ekli (1) numaralı tablonun (A) sütununda numaraları belirtilen başvuruların konu yönünden irtibatları nedeniyle 2018/14440 numaralı başvuru ile birleştirilmesine ve incelemenin 2018/14440 numaralı başvuru üzerinden sürdürülmesine karar verilmiştir.

5. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Arka Plan Bilgisi

9. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmıştır. Devletin yetkili organları tarafından tehdit değerlendirmesi yapılarak demokratik anayasal düzene, bireylerin temel hak ve hürriyetlerine, millî güvenliğe yönelik tehdit oluşturan tüm terör örgütlerine ve illegal yapılanmalara karşı tedbirler alınması kararlaştırılmıştır (ayrıntılar için bkz. Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017).

10. Anılan tedbirler kapsamında olağanüstü hâl ilan edilmiş ve olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnameleri çıkarılmıştır. Bu çerçevede 22/7/2016 tarihinde kararlaştırılan 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname (667 sayılı KHK) 23/7/2016 tarihli ve 29779 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

11. 667 sayılı KHK'nın 4. maddesinde devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna Millî Güvenlik Kurulunca karar verilen yapı, oluşum veya gruplara ya da terör örgütlerine üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen her türlü kadro, pozisyon ve statüde (işçi dâhil) istihdam edilen personelin kamu görevinden çıkarılmaları öngörülmüştür.

12. 667 sayılı KHK, 18/10/2016 tarihli ve 6749 sayılı Kanun'un 29/10/2016 tarihli ve 29872 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmesi sonucunda kanunlaşmıştır.

B. Somut Başvurulara İlişkin Olay ve Olgular

13. Başvurucular, Kayapınar Belediyesine (Belediye) hizmet veren özel şirketlerde (Şirket) işçi olarak çalışmakta iken terör örgütü ile iltisaklı olduklarının bildirilmesi üzerine Şirket tarafından başvurucuların iş akitleri feshedilmiştir.

14. Başvurucular, iş akitlerinin usulüne uygun olarak feshedilmediğini ve fesih için somut bir olguya dayanılmadığını belirterek işe iade istemiyle Şirket ve Belediye aleyhine dava açmışlardır. Davalı Şirket ve Belediye cevap dilekçesinde genel hatları itibarıyla iş akitlerinin, ilgili kanun ve kanun hükmünde kararnameler çerçevesinde ve usulüne uygun olarak feshedildiğini belirtmişler ve davaların reddini talep etmişlerdir.

15. Ekli (1) numaralı tablonun (E) sütununda belirtilen mahkemeler davaları reddetmiştir. Kararlarda; ağırlıklı olarak başvuruculaların terör örgütü yapılanması ile irtibatlı ve iltisaklı oldukları gerekçesiyle 667 sayılı KHK'ya dayalı olarak iş akitlerinin feshedildiği, mevcut durum nedeniyle işçiden kaynaklı nedenle işveren açısından güven ilişkisinin sarsıldığı,

fesih işleminin haklı ve geçerli nedenle gerçekleştirildiği gerekçesine yer verilmiştir.

16. Başvurucular karara karşı istinaf yoluna başvurmuştur. İstinaf merciince (Bölge Adliye Mahkemesi) davanın reddi kararlarına yönelik başvurucuların istinaf istemleri reddedilmiştir. Kararlarda; şüphe feshi kavramı üzerine durulmuş ve ilgili birimin yazısı ile başvurucuların terör örgütü yapılanmalarıyla irtibatı olduğunun bildirilmesi nedeniyle mahkeme kararlarının hukuka uygun olduğu ifade edilmiştir.

17. Temyiz yolu açık kararlara karşı yapılan temyiz başvuruları da Yargıtay ilgili Hukuk Dairesince (Daire) reddedilmiş ve Bölge Adliye Mahkemesinin kararları kesin olmak üzere onanmıştır.

18. Nihai kararların tebliğinin ardından başvurucular bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

19. İlgili hukuk için bakınız Berrin Baran Eker [GK], B. No: 2018/23568, 2/7/2020, §§ 20 - 35.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Anayasa Mahkemesinin 28/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

21. Başvuruculardan Serhat ÖZDEMİR ve Ömer BULAK bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirlerinin olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuşlardır.

22. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculların açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculların İddiaları

23. Birleştirilen 2019/21314 ve 2019/1799 sayılı başvurular ile 2018/31463 ve 2018/31410 sayılı başvurular yönünden başvurucular yargılama süreçlerinin makul sürede neticelendirilmediğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

2. Değerlendirme

24. Anayasa'nın 36. ve 141. maddeleri bağlamında medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıkların makul sürede karara bağlanması gerektiğine dair temel ilkeler Anayasa Mahkemesince daha önce incelenmiş ve bu konuda kararlar verilmiştir (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013; Güher Ergun ve Tosun Tayfun Ergun, B. No: 2012/12, 17/9/2013; Nesrin Kılıç, B. No: 2013/772, 7/11/2013). Başvuru konusu olayda bu ilkelerden ayrılmayı gerektiren bir husus bulunmamaktadır.

25. Başvuruya konu yargılama süreçleri incelendiğinde;

-2019/21314 sayılı başvuruda, iki dereceli yargılama sisteminde yargılamanın 1 yıl 10 ay 2 gün sürdüğü,

-2019/1799 sayılı başvuruda ise iki dereceli yargılama sisteminde yargılamanın 1 yıl 7 ay 7 gün sürdüğü tespit edilmiştir. Yargılama süreçlerinin bütünü dikkate alındığında başvurucuların haklarını ihlal edecek bir gecikme olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

26. Açıklanan nedenlerle başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

27. Birleştirilen 2018/31410 ve 2018/31463 sayılı başvurular yönünden ise makul süre şikâyetleri ile ilgili olarak 30/10/2018 tarihinde tefrik kararı verildiği, bu kapsamda makul süre şikâyetlerinin sırasıyla tefrik edilen 2018/20422 sayılı dosya üzerinden 19/12/2018 tarihli karar ile; 2018/20743 sayılı dosya üzerinden ise 14/3/2019 tarihli karar ile kabul edilemez bulunduğu anlaşıldığından tekrar inceleme konusu yapılmamıştır.

C. Mahkeme Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculaların İddiaları

28. Başvurucular; işverence iş akitlerine KHK gereği son verildiğinin belirtilmesine rağmen terör örgütü ile irtibatlı ve iltisaklı olduklarına dair herhangi bir bilgi, belge yahut mahkeme kararı bulunmadığını, derece mahkemeleri tarafından da yeterli inceleme ve araştırma yapılmaksızın idari kurumların bilgilendirmesi ile iddia ve itirazlarının reddedildiğini, bu kapsamda haksız ve geçersiz bir şekilde iş akitlerinin sona erdirilmesi nedeniyle hakkaniyete uygun yargılanma hakkı, gerekçeli karar hakkı, özel hayat ve aile hayatına saygı hakkı ile çalışma haklarının ihlal edildiğin ileri sürmüşlerdir.

2. Değerlendirme

29. Anayasa’nın “Hak arama hürriyeti” kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

30. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda başvuruculaların temel iddiası; Belediye tarafından gönderilen bilgilerin derece mahkemelerince yeterli kabul edilerek esası hakkında herhangi bir inceleme ve değerlendirme yapılmadan işe iade davalarının reddedilmesidir. Bu nedenle başvuruculaların iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

i. 2018/27683 Sayılı Başvuru Yönünden

31. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) "Başvuru süresi ve mazeret" kenar başlıklı 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir."

32. Bireysel başvurunun ön şartlarından biri de otuz günlük süre kuralıdır. Sürenin başvurunun her aşamasında dikkate alınması gerekir (Deniz Baykal, B. No: 2013/7521, 4/12/2013, § 32). Otuz günlük süreye ilişkin başlangıç tarihinin tespitinde kanun hükmü gereği öğrenme tarihi esas alınmalıdır.

33. Bireysel başvurunun süre koşuluna bağlanmasıyla hukuki istikrarın sağlanması hedeflenmektedir. Dolayısıyla anayasal bir hak arama yolu olan bireysel başvurunun yapılması için belli sürelerin öngörülmesi hukuki istikrar ilkesinin bir gereğidir ve bu süre -bireysel başvuru yapılmasını imkânsız kılacak ölçüde kısa olmadıkça- bireysel başvuru hakkına aykırılık oluşturmaz (kısmi değişikliklerle birlikte bkz. Remzi Durmaz, B. No: 2013/1718, 2/10/2013, § 27).

34. Bireysel başvuru süresinin işlemeye başlaması yönünden nihai kararın gerekçesinin tebliği, öğrenme şekillerinden biridir (Mehmet Ali Kurtuldu, B. No: 2013/5504, 28/5/2014, § 27). Ancak öğrenme, gerekçeli kararın tebliği ile sınırlı olarak gerçekleşmez; başka şekillerde de öğrenme söz konusu olabilir. Başvurucunun nihai kararın gerekçesini dava dosyasını incelemek suretiyle öğrenmesi mümkündür. Bu doğrultuda dosyadan suret alınması gibi hâllerde başvurucunun gerekçeli kararı öğrendiği kabul edilebilir. Başvuruculara nihai kararın gerekçesini öğrendiklerini beyan ettikleri tarih de bireysel başvuru süresinin başlangıcı olarak ele alınabilir (İlyas Türedi, B. No: 2013/1267, 13/6/2013, §§ 21, 22).

35. Diğer yandan somut olayın koşullarında başvurucunun nihai karardan daha erken bir tarihte haberdar olması gerektiğinin değerlendirilmesi durumunda Anayasa Mahkemesi, başvuru süresinin başlangıcı için bu tarihi de esas alabilir (Ögeday Akın, B. No: 2014/2345, 10/6/2015, § 38).

36. Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP), kullanıcıların kendilerini ilgilendiren bilgi ve belgelere ihtiyaç duymaları hâlinde hızlı ve kolay şekilde ulaşabilmelerini sağlamaktadır. Her türlü bilgi ve belge alışverişi de UYAP üzerinden elektronik ortamda ve anlık denebilecek kısa sürede gerçekleştirilebilmektedir (Hüseyin Aşkan, B. No: 2017/15649, 21/7/2020, § 26).

37. Bu işlemler yapılırken bilgi ve belgelerin son hâli, değişmez ve güvenli bir şekilde veri tabanında saklanmakta ve belgeler üzerinde yapılan işlemler UYAP evrak işlem kütüğünde kayıt altına alınmaktadır. Evrak işlem kütüğü, evrak üzerinde yapılan işlemleri (doküman oluşturma, düzenleme, imzalama, açma, okuma ve yazdırma gibi) kayıt altına almaktadır. Kayıt altına alınan evrak üzerindeki işlemleri yapan şahsın adı soyadı, sıfatı, birimi, yapılan işlemin niteliği, tarih ve saati sistemde saklanmaktadır (Hüseyin Aşkan, § 28).

38. Yargılama sürecinde nihai karar olan Yargıtay ilamlarına ilişkin olarak UYAP evrak işlem kütüğü üzerinde yapılan incelemede nihai kararın 9/8/2018 günü saat 16.27'de açılarak okunduğu, bu tarihten itibaren en son 10/9/2018 tarihinde bireysel başvuru yapılması gerektiği halde 11/9/2018 tarihinde bireysel başvuru başvuru yapıldığı tespit edilmiştir.

39. UYAP evrak işlem kütüğü üzerinde bu işlemi yapan ilgililerden işlem sırasında nihai kararın sonucunu öğrenmeleri beklenir. Böyle bir durumda işlem yapılırken nihai kararın sonucunun öğrenildiği kabul edileceğinden bireysel başvuru süresinin bu tarihlerden itibaren başlatılması gerekir. Nitekim ilgili usul kuralları uyarınca sürenin münhasıran tebliğden itibaren işlemeye başlayacağının kabul edildiği uygulamaların aksine bireysel başvuru yolunda başvuru süresi, ihlalin öğrenilmesi esasına bağlanmıştır (benzer yöndeki karar için bkz. Mehmet Özcan, B. No: 2019/6266, 15/1/2020, § 27).

40. Sonuç olarak başvurucunun otuz günlük bireysel başvurusu süresinden sonra yaptığı bireysel başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

ii. Diğer Başvurular Yönünden

41. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkeme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

42. Anayasa Mahkemesi eldeki başvuruda uygulanacak ilkeleri başvuruya benzer olgu ve iddiaları içeren Berrin Baran Eker kararında belirlemiştir (Berrin Baran Eker, §§ 53-60). Anılan kararda belirtildiği üzere demokratik bir toplumda vazgeçilmez bir hak niteliğindeki adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan mahkeme hakkı; uyuşmazlığın bir mahkeme önüne getirilebilmesini, dava konusu edilen uyuşmazlığa ilişkin esaslı iddia ve savunmaların yargı merciince incelenerek değerlendirilmesini ve bir karara bağlanmasını, ayrıca verilen kararın icra edilmesini gerektirir. Buna göre mahkeme hakkı; mahkemeye erişim hakkı, karar hakkı ve kararın icrası haklarını içerir (Berrin Baran Eker, § 55).

43. Mahkemenin, önündeki uyuşmazlığı karara bağlarken taraflardan birinin iddia ve savunmasına bağlı kalarak buna karşı diğer tarafın öne sürdüğü esaslı itirazları tartışmadan yargılamayı sonuçlandırması hâlinde -ortada şeklî anlamda bir karar bulunsa bile- gerçek anlamda bir yargılama yapıldığından bahsedilemeyecektir. Bu durumda uyuşmazlığa karşı yargı yolunun teorik olarak açık olması pratikte bir anlam ifade etmeyecek, böylece mahkeme hakkı ve dolayısıyla adil yargılanma hakkı bir yanılsamadan ibaret kalacaktır (Berrin Baran Eker, § 56).

44. Diğer taraftan mahkemelerin, önündeki uyuşmazlığın esasını incelememesi sadece adil yargılanma hakkını zedelemekle kalmaz, aynı zamanda davanın konusunu oluşturan medeni hakkın bağlantılı bulunduğu diğer (maddi) hak ve özgürlükler yönünden etkili başvuru hakkının ihlal edilmesine de yol açabilir. Yargısal başvuru yolları, çoğunlukla bir hak veya özgürlükle bağlantılı uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulması amacıyla ihdas edilmiştir. Kişiler dava açmak suretiyle mahkemelerden hak ve özgürlükleriyle ilgili olarak yargısal koruma talep etmektedir. Bireylerin yargısal koruma taleplerine cevap vermek, bu bağlamda dava konusu uyuşmazlığın esasını inceleyerek iddia ve savunmaları değerlendirdikten sonra davayı karara bağlamak yargı mercilerinin anayasal yükümlülüğüdür (Berrin Baran Eker, § 57).

45. Bununla birlikte adil yargılanma hakkı davanın sonucuna yönelik bir güvence içermemekte yargılama sürecinin adil olarak yürütülmesini temin edecek birtakım usul güvenceleri sunmaktadır. Dolayısıyla bireysel başvuru incelemelerinde adil yargılanma hakkı kapsamında değerlendirme yapılırken davanın sonucuna ilişkin bir çıkarım yapılması mümkün değildir. Anayasa Mahkemesinin tarafların öne sürdüğü ve esasa etkili olan iddiaların -mahkeme hakkının gereği olarak- derece mahkemelerince işin mahiyetinin gerektirdiği ölçüde incelenip incelenmediğini denetleme görevi bulunmaktadır (Berrin Baran Eker, § 58).

46. Öte yandan Anayasa Mahkemesi Berrin Baran Eker kararında vurgulandığı üzere 667 sayılı KHK'da, devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna Millî Güvenlik Kurulunca karar verilen yapı, oluşum veya gruplara ya da terör örgütlerine üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen işçilerin iş sözleşmelerinin feshedilmesi öngörülmüş ancak yargı mercilerinin denetim yetkisini kısıtlayan herhangi bir hükme yer verilmemiştir. Bu bakımdan 667 sayılı KHK'nın 4.

maddesi dayanak gösterilerek iş sözleşmesi feshedilen işçiler tarafından açılan işe iade davalarının esasının incelenmesini önleyen herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır (Berrin Baran Eker, § 69).

47. 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu ve bu Kanun'u yorumlayan Yargıtay içtihatlarına göre asıl işverenin alt işverenden sözleşmenin feshini istemesi, feshi kendiliğinden tek başına geçerli hâle getirmemektedir. Ayrıca her ne kadar işten çıkarmanın şüphe feshine dayalı olduğu, dolayısıyla niteliği gereği şüphenin veya şüpheye götüren olguların ispatının imkânsız olduğu haklı olarak ileri sürülebilirse de -Yargıtay kararlarında da belirtildiği üzere- derece mahkemelerince işvereni şüpheye götüren olguların ispat koşulu aranmadan bir bütün olarak değerlendirilmesine engel bir durum yoktur. Aksi takdirde işverenin şüphesine dayanak olguların değerlendirilememesi, böylece feshin geçerli nedene dayanıp dayanmadığının incelenememesi şüphe feshinde yargı yolunun açık olmasını anlamsız kılar. Dolayısıyla derece mahkemelerinin başvurucunun iş sözleşmesinin feshinin geçerli nedene dayanıp dayanmadığını inceleme yükümlülüğünün bulunmadığı sonucuna ulaşılmasını gerektirecek herhangi bir neden söz konusu değildir (Berrin Baran Eker, § 69).

48. Kısacası 667 sayılı KHK'nın 4. maddesinde belirtilen örgüt, yapı, oluşum veya gruplara üye olunması ya da bunlara mensubiyetin veya iltisakın yahut irtibatın bulunması geçerli bir fesih sebebi olarak öngörülmüştür. Ancak bu düzenleme sözü edilen yapılarla irtibatının bulunduğu gerekçesiyle iş sözleşmesi feshedilen bir işçinin açtığı işe iade davasında derece mahkemelerinin geçerli fesih sebebi olarak gösterilen olguyu, diğer bir ifadeyle işçinin kuralda belirtilen yapılarla irtibatının bulunup bulunmadığını iş hukukunun kurallarını da gözeterek araştırma ve ortaya koyma yükümlülüğünü ortadan kaldırmamaktadır (Berrin Baran Eker, § 71).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

49. Somut olayda da derece mahkemeleri, adil yargılanma hakkının bir unsuru olan mahkeme hakkı gereği asıl işverenin başvurucular hakkındaki değerlendirmesinin objektif ve makul dayanakları olup olmadığını, dolayısıyla geçerli feshin koşullarının oluşup oluşmadığını incelemeden asıl işverenin şüphesine bağlı kalarak sonuca varmıştır. Başka bir ifadeyle derece mahkemeleri yargısal fonksiyonun esasını oluşturan uyuşmazlığın içinde yer alan maddi ve hukuki sorunların bütünüyle ele alınması ve karara bağlanması işlevini yerine getirmemiş, gerçek anlamda bir yargısal faaliyet icra etmemiştir. Dolayısıyla hukuk düzeni tarafından başvuruculara tanınan feshe karşı yargı yolunun açık olması teorik olmaktan öteye geçememiştir. Bu durumda başvurucuların mahkeme hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmaktadır. Her ne kadar başvuruya konu kararların bir kısmında bazı başvurucular hakkında istihbarı nitelikte birtakım tespitler olduğu belirtilmişse de bu işlemlerin neler olduğu ve şüpheyi haklı kılıp kılmadığı olgusal olarak değerlendirilmediğinden anılan karardan ayrılmayı gerektiren bir durumun bulunmadığı anlaşılmaktadır.

50. Açıklanan gerekçelerle başvurucuların Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkeme haklarının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

51. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine

karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. ...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

52. Başvurucular, yargılamanın yenilenmesi ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

53. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

54. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

55. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak, ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde, usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58-59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66-67).

56. İncelenen başvuruda, derece mahkemelerinin dava konusu uyuşmazlığın esasını incelememeleri sebebiyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır.

57. Bu durumda mahkeme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise

bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere ekli (1) numaralı tablonun (E) sütununda belirtilen mahkemelere gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

58. İşbu ihlal kararının başvurucular tarafından açılan davaların esasıyla ilgili herhangi bir değerlendirme içermediği vurgulanmalıdır. Anayasa Mahkemesinin yukarıda belirttiği ihlal gerekçelerini gözeterek ve söz konusu işlemlerle ilgili olarak -hakkında ihlal kararı verilen başvuruculara ilişkin- yeniden bir değerlendirme yaparak gereken kararı vermek ekli (1) numaralı tablonun (E) sütununda gösterilen mahkemelerin takdirindedir.

59. Mahkeme hakkının ihlalinin tespiti ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından bu kısım yönünden tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

60. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli (1) numaralı tablonun (F) sütununda gösterilen miktarlardaki harcın ve ekli (2) numaralı tabloda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Serhat ÖZDEMİR ve Ömer BULAK'ın adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. 2018/27683 sayılı başvuru yönünden adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Diğer başvurular yönünden adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

3. 2019/21314 ve 2019/1799 sayılı başvurular yönünden adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin mahkeme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli tablonun (E) sütununda belirtilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvuruculaların tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. 2018/27683 sayılı başvuru yönünden yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA; diğer başvurular yönünden Ekli (1) numaralı tablonun (F) sütununda gösterilen harçların ve ekli (2) numaralı tabloda gösterilen vekâlet ücretlerinin başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde

bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 28/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HAYATİ ÖZCAN

B. No: 2018/17862 | Karar tarihi: 28.12.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/17862

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HAYATİ ÖZCAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/17862)

Karar Tarihi: 28/12/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Ferhat YILDIZ

Başvurucu : Hayati ÖZCAN

Vekili : Av. Deniz YİĞİTCEOĞLU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin uzun süre ve hukuka aykırı olarak dinlenildiği ileri sürülerek açılan tazminat davasının reddedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkı ile haberleşme hürriyetiyle bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 5/6/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucu hakkında, İzmir Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) tarafından yürütülen bir soruşturma kapsamında 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 135. maddesi kapsamında iletişimin tespiti, dinlenmesi ve kayda alınması tedbiri uygulanmıştır.

10. Başvurucu hakkındaki tedbirin de dâhil olduğu dinleme kararlarının verilmesini ve uygulanmasını sağlayan kamu görevlileri hakkında suç işlemek amacıyla örgüt kurmak, kişisel verileri hukuka aykırı olarak ele geçirmek, özel hayatın gizliliğini ihlal etmek, resmî belgede sahtecilik suçlarını işledikleri iddiası ile kamu davası açılmış olup yargılama devam etmektedir.

11. Başvurucu vekili, 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde düzenlenen koruma tedbirleri nedeniyle tazminat davası açmıştır. Dava dilekçesinde, Başsavcılık tarafından yürütülen soruşturma kapsamında başvurucunun cep telefonu ve IMEI numarasını H.E. isimli şahsa yönelik olarak takibat yapmak amacıyla dinlenildiği ve bu şekilde başvurucu hakkında 7/9/2009 tarihinde İzmir Nöbetçi Ağır Ceza Mahkemesinin kararıyla ilk defa dinleme kararı verildiği, üçer aylık sürelerle dinleme kararının iki defa uzatıldığı ifade edilmiştir. Dilekçede ayrıca başvurucunun toplamda 267 gün boyunca başka bir isim altında dinlenildiği, bu durumun Başsavcılık tarafından başvurucuya bildirilmesi üzerine başvurucunun olaydan haberdar olduğu, özel hayatının ve haberleşme hürriyetinin ihlal edildiği vurgulanmıştır.

12. İzmir 2. Ağır Ceza Mahkemesinde (Mahkeme) görülen davada Cumhuriyet savcısı tarafından Mahkemeye sunulan esas hakkındaki mütalaada; yargılama konusu yapılan eylemin iletişimin tespitine dayanması nedeniyle ceza mahkemelerinde tazminat konusu yapılamayacağı vurgulanarak davanın reddine karar verilmesi talep edilmiştir.

13. Mahkeme 7/9/2015 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde, telekomünikasyon yolu ile iletişimin denetlenmesi ve teknik araçlarla izleme yolu ile yapılan koruma tedbirlerinin 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesi ve devamında sayılan hürriyeti bağlayıcı, seyahat özgürlüğünü kısıtlayıcı hâllerden olmadığı belirtilmiştir.

14. Başvurucu, söz konusu kararın bozulması talebiyle Yargıtaya temyiz başvurusunda bulunmuştur. Temyiz dilekçesinde; mahkeme gerekçesinin haksız olduğunu, 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (3) numaralı fıkrasındaki düzenlemeyle suç soruşturması ya da kovuşturması sırasında hâkimler ve Cumhuriyet savcılarının verdikleri kararlar veya yaptıkları işlemler nedeniyle tazminat davası açılabileceğinin hüküm altına alındığını, dava konusu istemin de bir hâkimin verdiği haksız ve hukuka aykırı karar sonucu uğranılan manevi zararın giderilmesi niteliğinde olduğunu, bu anlamda mahkemenin davanın reddine karar vermesinin hukuka aykırı olduğunu iddia etmiştir. Bunların yanında başvurucu, farklı bir isim adı altında kendisinin uzun bir süre hukuka aykırı olarak dinlenildiğini, özel hayatına saygı hakkı ile haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğini, mahkemenin anılan tedbirin ölçüsüz olduğunu kabul ettiğini ancak tazminata hükmetmeyerek açıkça hukuka aykırı karar verdiğini ileri sürmüştür.

15. Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 12/3/2018 tarihli kararıyla 5271 sayılı Kanun'un 141.

maddesinin (3) numaralı fıkrasının, başvurucunun cep telefonunun dinlendiği dönemden sonra 18/6/2014 tarihinde yürürlüğe girmiş olması sebebi ile 5271 sayılı Kanun'un 144. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendinde yer verilen tazminata hak kazanmadığı hâlde, sonradan yürürlüğe giren ve lehte düzenlemeler getiren kanun gereği, durumları tazminat istemeye uygun hâle dönüşenlerin tazminat talebinde bulunamayacağına ilişkin hükme istinaden davanın reddine karar verilmesi gerektiği belirtilerek hükmün onanmasına kesin olarak karar verilmiştir.

16. Nihai karar 4/6/2018 tarihinde öğrenilmiştir.

17. Başvurucu tarafından 5/6/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunulmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

18. Anayasa Mahkemesinin 28/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

19. Başvurucu; telefonunun hukuka aykırı olarak ve farklı bir soyadı kullanılarak dinlenildiğini, bu durumun Başsavcılıkça tespit edilerek kendisine bilgi verildiğini, dinlemenin 7/9/2009 tarihinde başlayarak 267 gün boyunca sürdürüldüğünü ileri sürmüştür. Ayrıca oluşan zararlarının tazmin edilmesi amacıyla 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesi uyarınca ağır ceza mahkemesinde tazminat davası açtığını, hukuka aykırı dinleme nedeniyle haberleşme hürriyeti ile özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğini, 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (3) numaralı fıkrası uyarınca tazminata hak kazandığını iddia etmiştir.

20. Bakanlık görüşünde; başvuruya konu edilen süreçte yargı organlarınca verilen kararlara ilişkin genel bilgiler aktarılmış ve Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmesinin zorunlu olduğu, başvurucunun bu kapsamda adli veya idari yargı mercilerine başvurabileceği, zararlarının bu şekilde tazmin edilebileceği, bu başvuru yollarının tüketilmesinin gerekli olup olmadığının incelenmesinin gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca haberleşme hürriyetinin ihlal edildiği şikâyetinin esası incelenecek olursa ilk derece mahkemesi ve Yargıtay kararının kanunun uygulanması niteliğinde olduğu, bariz takdir hatası veya açık keyfîlik içermediği, 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesi dışındaki başvuru yollarıyla da zararın tazmin edilebileceği, başvurucunun hukuka aykırı olarak dinlenilmesine neden olan kişiler hakkında özenli bir soruşturma ve yargılama yapıldığı, bu bakımdan şikâyete konu eylemin ceza hukuku ile yaptırıma bağlandığı, başvurucunun ihlal iddialarının bu bilgi ve değerlendirmeler esas alınarak incelenmesi gerektiği vurgulanmıştır.

B. Değerlendirme

21. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 49. maddesinin (7) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvuruların incelenmesinde, bu Kanun ve İçtüzükte hüküm bulunmayan hâllerde ilgili usul kanunlarının bireysel başvurunun niteliğine uygun hükümleri uygulanır."

22. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 84. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvuruların incelenmesinde, kararların infazında Kanun ve İçtüzükte hüküm bulunmayan hâllerde ilgili usul kanunlarının bireysel başvurunun niteliğine uygun hükümleri uygulanır."

23. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun "Dava sırasında taraflardan birinin ölümü" kenar başlıklı 55. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Taraflardan birinin ölümü hâlinde, mirasçılar mirası kabul veya reddetmemişse, bu hususta kanunla belirlenen süreler geçinceye kadar dava ertelenir. Bununla beraber hâkim, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde, talep üzerine davayı takip için kayyım atanmasına karar verebilir."

24. Başvurunun incelemesi devam ederken başvurucunun 31/12/2020 tarihinde öldüğü nüfus kayıtlarından anlaşılmıştır.

25. Anayasa Mahkemesi Asya Oktay ve diğerleri (B. No: 2014/3549, 22/3/2017, §§ 18-21) kararında başvurucunun bireysel başvurunun yapıldığı tarihten sonra ölmesi durumunda başvurunun incelenmesine devam edilip edilemeyeceğine ilişkin ilkeleri belirlemiştir. Anılan kararın ilgili kısmı şöyledir:

"18. Uygulamada hukuk yargılamalarında, taraflardan birinin ölümü halinde dava sonunda verilecek hükmün olumlu veya olumsuz bir şekilde mirasçıların haklarını etkilemesi nedeniyle davaya mirasçılar tarafından devam edilebileceğinin kabul edildiği hallerde, mahkemelerce mirasçılara usulüne uygun olarak tebligat yapılarak mirası reddetmeyen mirasçıların mecburi dava arkadaşı olarak davada yer almalarının sağlandığı görülmektedir (Yargıtay 21. Hukuk Dairesi E. 2015/20127, K. 2015/21189, 26/11/2015).

19. Asli görevi Anayasa'yı yorumlamak, böylece Anayasa'da yer alan temel hak ve özgürlüklerin kapsam ve sınırlarını belirlemek olan Anayasa Mahkemesinin (Mahkeme) bireysel başvuru yolunda başvuruculların başvuru tarihinden sonra vefat etmeleri hâlinde yukarıda yer verilen usulü benimseyerek 4721 sayılı Kanun'un anılan hükümlerindeki tarihleri tespit etme ve buna göre mirası reddetmeyen mirasçıların başvuruya devam etmelerini sağlama yükümlülüğünü üstlenmesinin, Mahkemenin asli görevini yerine getirmesi önünde engel teşkil edecek ve böylelikle Mahkemeyi temel işlevinden uzaklaştırabilecek olması nedeniyle bireysel başvurunun niteliğine uygun düşmediği görülmektedir.

20. İçtüzük'ün 80. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (ç) bendine göre başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir sebebin olmadığı kanaatine varılması hâlinde başvurunun düşmesine karar verilebilir. Bununla birlikte İçtüzük'ün 80. maddesinin (2) numaralı fıkrası gereği Anayasa'nın uygulanması, yorumlanması veya temel hakların kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi ya da insan haklarına saygının gerekli kıldığı hâllerde başvurunun incelenmesine devam edilebileceği öngörülmüştür.

21. Yukarıda yer verilen açıklamalar doğrultusunda Anayasa'nın uygulanması ve yorumlanması veya temel hakların kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi ya da insan haklarına saygının gerekli kıldığı hâller gibi başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir sebebin olmadığı kanaatine varıldığı durumlarda, başvuruculların vefat etmesi hâlinde başvuruya devam edilmesinin sağlanması yönünden öncelikli yükümlülüğün başvuruya devam etme hakları olan şahıslarda bulunduğu kabul edilmelidir."

26. Anayasa Mahkemesi Asya Oktay ve diğerleri içtihadından sonraki dönemde, bireysel başvuru devam ederken başvurucunun ölmesi durumunda ölüm tarihinden sonra makul bir süre içinde kendiliğinden Anayasa Mahkemesine başvurarak başvuruya devam etmek istediğini bildiren mirasçıların -menfaatlerinin bulunup bulunmadığını da gözeterek- başvurularını incelemiştir (diğerleri arasından bkz. Ayten Yeğenoğlu, B. No: 2015/1685,

23/5/2018 [ölümden yaklaşık üç ay sonra]; Fatma Ülker Akkaya, B. No: 2014/18979, 22/2/2018 [ölümden iki ay sonra]). Mirasçıların başvuruyu devam ettirme yönündeki iradelerini Anayasa Mahkemesine bildirmediği hâllerde ise düşme kararı verilmektedir (Ali Sedat Yücelik ve diğerleri, B. No: 2015/2574, 9/5/2018, §§ 22-25; Abbas Çelik ve diğerleri, B. No: 2014/749, 7/3/2018, §§ 26-29; Haşim Özpolat, B. No: 2014/3140, 21/9/2017, § 19; Şükran Çopuraslan, B. No: 2014/4695, 14/9/2017, § 22).

27. Anayasa Mahkemesi T.G. (B. No: 2017/21163, 9/1/2019, §§ 17-20) kararında bireysel başvuru yapıldıktan sonra ölen başvurucuların mirasçılarının başvuruyu devam ettirme yönündeki taleplerini Anayasa Mahkemesine iletebilecekleri makul süreyi -haklı mazeretler saklı kalmak kaydıyla- ölüm tarihinden itibaren dört ay olarak tespit etmiştir.

28. Somut olayda bireysel başvuru tarihinden sonra başvurunun incelemesi devam ederken 31/12/2020 tarihinde başvurucunun vefat ettiği anlaşılmıştır. Ancak başvurucunun mirasçıları ölüm tarihinden itibaren dört ay içinde başvuruya devam etmek istediklerine ilişkin taleplerini Anayasa Mahkemesine iletmemiştir. Öte yandan başvurunun incelenmesine devam etmeyi gerekli kılan ve İçtüzük'ün 80. maddesinin (2) numaralı fıkrasında öngörülen nedenlerden birinin de bulunmadığı değerlendirilmiştir.

29. Açıklanan gerekçelerle başvurunun düşmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun başvurucunun ölümü nedeniyle DÜŞMESİNE,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 28/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SADIK TÜRK VE MEHMET ŞERİF ÖZDEMİR

B. No: 2018/21459 | Karar tarihi: 28.12.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/21459

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SADIK TÜRK VE MEHMET ŞERİF ÖZDEMİR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/21459)

Karar Tarihi: 28/12/2021

R.G. Tarih ve Sayı: 17/2/2022-31753

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Şeyda Nur ÜN

Başvurucular : 1. Sadık TÜRK

2. Mehmet Şerif ÖZDEMİR

Başvurucular Vekili : Av. Nusret GÜRGÖZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, başvuruculaın "Başkanlığa Hayır" konulu bir basın açıklamasına katılmaları nedeniyle haklarında idari para cezası uygulanmasının suçların ve cezaların kanuniliği ilkesi ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular, sırasıyla 4/7/2018 ve 14/8/2018 tarihlerinde yapılmıştır.

3. Başvurular, başvuru formları ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2018/27251 numaralı bireysel başvuru dosyasının 2018/21459 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

8. Başvurucular, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

9. Başvuru formları ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Arka Plan Bilgisi

10. Türk siyasi hayatında 2016 yılı Cumhurbaşkanlığı hükûmet sistemine geçilmesi bağlamında yoğun tartışmaların yaşandığı bir yıl olmuştur. Bu tartışmalar sonucunda Anayasa değişikliği taslağı hazırlanmıştır. Ek bazı değişiklikleri de içeren taslak metinde en fazla dikkati çeken ve kamuoyunun üzerinde en çok durduğu kısım, hükûmet sistemi değişikliğine ilişkin maddelerdir. Bu taslakla başbakanlık makamının kalkması ile birlikte Cumhurbaşkanı'nın görev ve yetki tanımları tekrar düzenlenmiş ve yeni sistemin adı "Cumhurbaşkanlığı hükûmet sistemi" olarak ifade edilmiştir.

11. Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Genel Kurulunca 21/1/2017 tarihinde kabul edilen 6771 sayılı Kanun 23/5/1987 tarihli ve 3376 sayılı Anayasa Değişikliklerinin Halkoyuna Sunulması Hakkında Kanun hükümleri gereğince 16/4/2017 Pazar günü halkoyuna sunulmuştur.

12. 16/4/2017 tarihinde yapılan halk oylaması ile ilgili olarak Yüksek Seçim Kurulunun (YSK) 15/2/2017 tarihli ve 2017/109 sayılı kararı ile propaganda döneminin başlangıç tarihinden bitimine kadar uyulması gereken usul ve esaslar belirlenmiştir. ve söz konusu kararda halk oylamasının başlangıç tarihi 16/2/2017 olarak düzenlenerek seçim sürecinin bu tarihten itibaren işlemeye başlayacağı belirtilmiştir.

13. Halk oylaması öncesinde değişikliğe ilişkin lehte ve aleyhte olan siyasi partiler, sivil toplum kuruluşları, sendikalar, dernekler gibi toplumun birçok kesiminden kişi ve örgüt konu ile ilgili görüşlerini paylaşmak için toplantı ve gösteriler düzenlemiş; broşürler hazırlamıştır.

B. Somut Olaya İlişkin Bilgiler

14. Başvurucu Sadık Türk 1956, Mehmet Şerif Özdemir ise 1950 doğumlu olup her iki başvurucu da olay tarihinde eski sendikacıdır.

15. Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası (Sendika) tarafından Antalya'nın Muratpaşa ilçesindeki Kazım Özalp Caddesi üzerinde bulunan Attaolos Heykeli önünde 5/4/2017 tarihinde -halk oylamasından 11 gün önce- "Başkanlığa Hayır" konulu basın açıklaması yapmak amacıyla bir toplantı düzenlenmiştir. Başvurucular da bu toplantıya katılmıştır.

16. Kolluk tutanaklarında basın açıklamasının yapıldığı esnada başvurucuların üzerinde "Eğitim-Sen" yazılı yeleklerin bulunduğu, "Eğitim ve Bilim Emekçileri Olarak 16 Nisan Referandumuna Hayır Diyoruz" ile başlayan bildirileri vatandaşlara dağıttıkları ve

"Başkanlığa Hayır- Geleceğimiz İçin Hayır- Askerî ve Sivil Darbelere Hayır" şeklinde slogan attıkları belirtilmiştir. Yine tutanaklara göre basın açıklaması 15.20-15.45 saatleri arasında gerçekleştirilmiştir. Tutanaklarda, somut olaya müdahale edildiğine dair herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

17. Basın açıklamasına katılan başvurucular hakkında sair propaganda eyleminde bulundukları gerekçesiyle Antalya Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) İdari Yaptırım Bürosunun 2017/249 defter, 2017/104 karar sayılı kararıyla 26/4/1961 tarihli ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun'un 156. maddesi yollamasıyla 30/3/2005 tarihli ve 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun 32. maddesi uyarınca 227 TL idari para cezası uygulanmıştır.

18. Başvurucular; söz konusu basın açıklamasının 298 sayılı Kanun'da yer alan propaganda kapsamında olmadığını, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını kullandıklarını, söz konusu basın açıklamasının 5326 sayılı Kanun'un 32. maddesi kapsamında cezalandırma konusu yapılamayacağını ve sendikal kapsamda barışçıl bir şekilde gerçekleştirdikleri eylemlerinin herhangi bir suç teşkil etmediğini belirterek idari para cezalarına ayrı ayrı itiraz etmiştir.

19. Başvuruculaın itirazlarını inceleyen ilgili Antalya sulh ceza hâkimlikleri (hâkimlikler) başvurucular hakkında uygulanan idari yaptırım kararlarının usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle itirazları ayrı ayrı reddetmiştir. Başvurucu Sadık Türk yönünden verilen kararın gerekçesi şu şekildedir:

"Antalya Cumhuriyet Başsavcılığı İdari Yaptırım Bürosu tarafından verilen idari yaptırım kararı ve dosya kapsamı incelendiğinde, kararda 'Kabahatlilerin 16/04/2017 tarihinde Türkiye genelinde yapılacak olan Anayasa Değişikliği Referandum Oylamasından önce Eğitim-Sen Sendikası organizesinde, Kazım Özalp Caddesi Attalos Heykeli önünde 'Başkanlığa Hayır' konulu izin almaksızın basın açıklaması yaptıkları, basın açıklamasının yapıldığı esnada kabahatlilerin üzerlerinde 'Eğitim-Sen' yazılı yeleklerin bulunduğu, 'Eğitim ve Bilim Emekçileri olarak 16 Nisan Referandumuna Hayır diyoruz' ile başlayan ve Eğitim-Sen ile biten bildirileri vatandaşlara dağıttıkları, ayrıca megafon aracılığı ile 'Başkanlığa Hayır-Geleceğimiz için Hayır-Askeri ve Sivil Darbelere Hayır' şeklinde slogan attıkları kolluk görevlileri tarafından tespit edildiği evrak kapsamından anlaşıldığından; idari para cezası tatbik edildiği görülmüştür.

3376 sayılı ANAYASA DEĞİŞİKLİKLERİNİN HALKOYUNA SUNULMASI HAKKINDA KANUN'un 5/a maddesinde '298 sayılı Kanunun propaganda serbestliğine ilişkin hükümleri, halk oylaması gününden önceki yedinci günden başlayarak uygulanır' şeklinde hüküm mevcuttur. Kabahat tarihinde (05.04.2017) 298 sayılı yasanın propaganda serbestliğine ilişkin hükümlerinin uygulanmayacağı anlaşılmıştır. Valilik makamının 04.11.2016 tarih ve 1199 sayılı olurlarına uygun bir iznin olmadığı görülmüştür.

Muterizin 05.04.2017 günü halkoylaması yönünde propaganda faaliyetinde bulunduğuna ilişkin 12.04.2017 saat 15:30 tanzim tarihli görüntü izleme ve tespit tutanakları mevcut olmakla kabahatin oluştuğu kanaati ile itirazın reddine dair aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur."

20. Kararlar, sırasıyla 7/6/2018 ve 17/7/2018 tarihlerinde başvuruculara tebliğ edilmiştir. Başvurucular, sırasıyla 4/7/2018 ve 14/8/2018 tarihlerinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

21. 5326 sayılı Kanun'un "Emre aykırı davranış" kenar başlıklı 32. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"(1) Yetkili makamlar tarafından adlî işlemler nedeniyle ya da kamu güvenliği, kamu düzeni veya genel sağlığın korunması amacıyla, hukuka uygun olarak verilen emre aykırı hareket eden kişiye ... idarî para cezası verilir. Bu cezaya emri veren makam tarafından karar verilir."

22. 298 sayılı Kanun'un 1. maddesi şöyledir:

"Özel kanunlarına göre yapılacak Cumhurbaşkanı, milletvekili, il genel meclisi üyeliği, belediye başkanlığı, belediye meclisi üyeliği, muhtarlık, ihtiyar meclisi üyeliği, ihtiyar heyeti üyeliği seçimlerinde ve Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunların halk oyuna sunulmasında bu Kanun hükümleri uygulanır."

23. 298 sayılı Kanun'un 49. maddesi şöyledir:

"Propaganda, oy verme gününden önceki onuncu günün sabahında başlar ve oy verme gününden önceki günün saat 18.00'inde sona erer."

24. 298 sayılı Kanun'un 49. maddesinin gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkındaki 298 sayılı Kanun'da propaganda süresi açık olarak sınırlandırılmamıştır. Bu propagandanın siyasi partilere ve bağımsız adaylara taalluk eyliyen sürelerinin hangi tarihten başlıyacağı ve ne zaman sona ereceği tatbikatta tereddütler uyandırmaktadır.

25. 298 sayılı Kanun'un156. maddesi şöyledir:

"Bu Kanunda ayrıca ceza hükmüne bağlanmayan ve Kanun hükümlerine aykırı olan sair propagandaların failleri hakkında Kabahatler Kanununun 32 nci maddesinin birinci fıkrası uygulanır."

26. 3376 sayılı Kanun'un 1. maddesi şöyledir:

"Anayasa gereğince yapılacak olan halk oylamalarında bu Kanun hükümleri uygulanır. Bu Kanunda hüküm bulunmayan hallerde 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri hakkında Kanunun bu Kanuna aykırı olmayan hükümleri tatbik edilir."

27. 3376 sayılı Kanun'un 5/a maddesi şöyledir:

"298 sayılı Kanunun propaganda serbestliğine ilişkin hükümleri, halkoylaması gününden önceki yedinci günden başlayarak uygulanır."

28. Propaganda sürelerine yönelik olarak Yargıtay 8. Ceza Dairesinin 19/9/1989 tarihli ve E.1989/5954, K.1989/8167 sayılı kararı şöyledir:

"...

298 sayılı Yasanın 49/a. madde ve fıkrası hükmü ile 26 Mart mahalli seçimlerinde seçim yasaklarının 16/3/1989 gününde başlamasına, sanığın eylemini 2/3/1989 gününde işlemiş olmasına göre olayda 298 sayılı yasanın uygulama yeri bulunmadığı gibi.."

29. Yargıtay 8. Ceza Dairesinin 4/5/11/994 tarihli ve E.1994/1205, K.1994/5187 sayılı benzer yöndeki kararı şöyledir:

"...

298 sayılı Yasanın 49/2. madde ve fıkrası hükmü ile 1/11/1992 tarihinde yapılan seçim yasağının 22/10/1992 gününde başlamasına, sanıkların eylemlerini ise 13/10/1992 gününde işlemiş bulunmalarına göre olayda 298 sayılı yasanın uygulama yeri olmadığı gözetilmeden bu suçtan mahkumiyetlerine karar verilmesi..."

B. Uluslararası Hukuk

30. Suç ve cezaların kanuniliği ilkesine ilişkin uluslararası hukuk kaynaklarının derli toplu verildiği kararlar için bkz. Gülay Yurt, B. No: 2017/35546, 30/6/2020, §§ 14-19; Kadriye Çağlar Yılmaz, B. No: 2017/22304, 1/7/2020, §§ 14-19.

31. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına ilişkin uluslararası hukuk kaynaklarının derli toplu verildiği kararlar için bkz. Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri [GK], B. No: 2014/920, 25/5/2017, §§ 22-31; Rıza Gökçen Erus ve diğerleri, B. No: 2014/17391, 19/4/2018, §§ 24-30.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

32. Anayasa Mahkemesinin 28/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

33. Başvurucular; öncelikle 298 sayılı Kanun'un 156. maddesinde düzenlenen hükmün somut olayı kapsamamasına karşın haklarında uygulandığını, nitekim katıldıkları basın açıklamasının ilgili kanun kapsamında propaganda olmadığını, basın açıklamasının siyasi ve güncel bir konuda halkı bilgilendirmek amacıyla sendikal faaliyet kapsamında gerçekleştirildiğini, Kanun'un partilere ve siyasetçilere yönelik düzenlemeler içerdiğini, idarenin ve yerel mahkemenin kanun hükmünü geniş yorumladığını, Kanun'da suç ya da kabahat olarak tanımlanmayan bir eylem nedeniyle cezalandırılmalarının Anayasa'nın 38. maddesinde yer alan suç ve cezaların kanuniliği ilkesini ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

34. Diğer yandan başvurucular, ifade özgürlüğü ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının anayasal ve uluslararası güvencelerine değinmiş; barışçıl amaçlarla bir araya gelmiş kişilerin toplantı hakkını kullanırken kamu düzeni açısından tehlike oluşturmayan, şiddet içermeyen davranışlarına devletin sabır ve hoşgörü göstermesinin demokrasinin bir gereği olduğunu belirtmiştir. Başvurucular; basın açıklamalarının barışçıl şekilde gerçekleştiğini, kamu düzeninin bozulmadığını, herhangi bir şiddet olayı yaşanmadığını belirterek barışçıl gösteri sonrasında katılımcılara yönelik idari yaptırımın toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlenme hakkını sınırladığını, uygulanan idari para cezalarına yaptıkları itirazların reddedilmesinin ifade özgürlüğü ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme haklarını ihlal ettiğini iddia etmiştir.

35. Bundan başka başvurucular; yerel mahkemelerin aynı olaylara ilişkin farklı kararlar vermesinin hukuki belirlilik ilkesini zedelediğini, bu nedenle adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

36. Bakanlık görüşünde; başvuruların öncelikle kabul edilebilirlik yönünden incelenmesi gerektiği, bu kapsamda başvurucuların ileri sürdüğü ihlal iddiasının niteliği ve başvurucular hakkında verilen idari para cezasının miktarı nazara alındığında başvuruların kabul edilebilirlik kriterlerinden olan anayasal ve kişisel önemden yoksun olma kriteri yönünden

incelenmesi gerektiği belirtilmiştir. Başvuruların esas yönünden yapılacak incelemesinde ise sulh ceza hâkimliklerinin itiraz konusu maddi olay ve uyuşmazlığa ilişkin yukarıda yer verilen ilgili mevzuatı değerlendirerek itirazın reddine karar verdiği, 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleştirilen darbe girişimi sonrası 21/7/2016-19/7/2018 tarihleri arasında olağanüstü hâl uygulamasına gidilmek zorunda kalındığı, 25/10/1983 tarihli ve 2935 sayılı Olağanüstü Hal Kanunu'nun 11. maddesinde kapalı ve açık yerlerde yapılacak toplantı ve gösteri yürüyüşlerini yasaklama, erteleme, izne bağlama, toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin yapılacağı yer ve zamanın tayin, tespit ve tahsisi, izne bağlanan her türlü toplantının izlenimi, gözetimi ve gerekiyorsa dağıtılması hususlarında idareye yetki verildiği; somut olayda da bu yetkiye dayanılarak Valilik tarafından yasaklama kararı alındığı ve kararın Valiliğin resmî internet sitesinde yayımlanmak suretiyle ilan edildiği ifade edilmiştir. Görüş yazısında; itiraz üzerine verilen kararlardaki tespit ve sonuçların kanunun uygulanması niteliğinde olduğu, bu anlamda Anayasa'da yer alan hak ve özgürlükleri ihlal eder nitelikte olmadığı veya adaleti ve sağduyuyu hiçe sayan tarzda açık bir keyfîlik içermediği, olağanüstü hâl döneminde Antalya Cumhuriyet Başsavcılığı İdari Yaptırım Bürosu tarafından başvurucular hakkında uygulanan idari para cezalarının kanuni dayanağının bulunduğu, amacın kamu düzenini sağlamak ve uygulanan tedbirin demokratik toplum düzeninde gerekli olduğu belirtilmiştir.

37. Başvurucular; Bakanlık görüşüne karşı beyanlarında önceki beyanlarını tekrarlayarak Bakanlık görüşünün yerinde olmadığını, ifade özgürlüğü ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının anayasal ve uluslararası güvenceleri bulunduğunu, başvurusu konusu eylemin barışçıl şekilde gerçekleştiğini, kamu düzeninin bozulmadığını, herhangi bir şiddet olayı yaşanmadığını, uygulanan idari para cezalarına yaptıkları itirazların reddedilmesinin ifade özgürlüğü ve toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme haklarını ihlal ettiğini belirtmiştir.

B. Değerlendirme

38. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvuruculaın iddialarının özü katıldıkları bir basın açıklaması nedeniyle idari para cezası ile cezalandırılmalarına ilişkindir. Bu nedenle başvuruculaın iddialarının bir bütün olarak Anayasa'nın 38. maddesinde güvence altına alınan suç ve cezaların kanuniliği ilkesi ile Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir (Rıza Gökçen Erus ve diğerleri, § 37; İhsan Uğraş, B. No: 2015/5365, 3/4/2019, § 24).

39. Anayasa'nın "Suç ve cezalara ilişkin esaslar" kenar başlıklı 38. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılamaz; kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez.”

40. Anayasa’nın "Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı" kenar başlıklı 34. maddesi şöyledir:

"Herkes, önceden izin almadan, silahsız ve saldırısız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı ancak, milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin

önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla ve kanunla sınırlanabilir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir."

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

41. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan suç ve cezaların kanuniliği ilkesi ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Suç ve Cezaların Kanuniliği İlkesinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

i. Genel İlkeler

42. Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti; insan haklarına dayanan, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, eylem ve işlemleri hukuka uygun olan, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukuku tüm devlet organlarına egemen kılan, Anayasa ve yasalarla kendini bağlı sayan, yargı denetimine açık olan devlettir (AYM, E.2017/103, K.2017/108,31/5/2017, § 9; Cem Burak Karataş [GK], B. No: 2014/19152, 18/10/2017, § 91).

43. Ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirlerine ilişkin kurallar -Anayasa'nın konuya ilişkin kurallarına aykırı olmamak kaydıyla- ülkenin sosyal, kültürel yapısı, ahlaki değerleri ve ekonomik hayatın gereksinimleri gözönüne alınarak saptanacak ceza politikasına göre belirlenir. Kanun koyucu cezalandırma yetkisini kullanırken toplumda hangi eylemlerin suç ya da kabahat sayılacağı, bunların hangi tür ve ölçüdeki ceza yaptırımı ile karşılanacağı, nelerin ağırlaştırıcı veya hafifletici sebep olarak kabul edileceği konularında takdir yetkisine sahiptir (AYM, E.2014/124, K.2015/24, 5/3/2015; Cem Burak Karataş, § 92).

44. Hukuk devletinde; ceza hukukuna ilişkin düzenlemelerde olduğu gibi idari yaptırımlar açısından da hangi eylemlerin kabahat sayılacağı, bunlara uygulanacak yaptırımın türü ve ölçüsü, yaptırımın ağırlaştırıcı ve hafifleştirici nedenlerinin belirlenmesi gibi konularda kanun koyucu takdir yetkisine sahiptir. Bununla birlikte kanun koyucunun takdir hakkı kapsamında öngördüğü yaptırımın adil ve hakkaniyete uygun olması gerekmektedir (AYM, E.2017/103, K. 2017/108, 31/5/2017, § 10; Cem Burak Karataş, § 93).

45. Suç ve cezaların kanuniliği ilkesi, genel olarak bütün hak ve özgürlüklerin düzenlenmesinde temel bir güvence oluşturmanın yanı sıra suç ve cezaların belirlenmesi bakımından özel bir anlam ve önem taşımakta; bu kapsamda kişilerin kanunen yasaklanmamış veya yaptırıma bağlanmamış fiillerden dolayı keyfî bir şekilde suçlanmaları ve cezalandırılmaları önlenmekte; buna ek olarak suçlanan kişinin lehine olan düzenlemelerin geriye etkili olarak uygulanması sağlanmaktadır (Karlis A.Ş., B. No: 2013/849, 15/4/2014, § 32; Cem Burak Karataş, § 95).

46. Kamu otoritesinin ve bunun bir sonucu olan ceza verme yetkisinin keyfî ve hukuk dışı amaçlarla kullanılmasının önlenebilmesi kanunilik ilkesinin katı bir şekilde uygulanmasıyla mümkün olabilir. Bu doğrultuda kamu otoritesini temsil eden yasama, yürütme ve yargı erklerinin bu ilkeye saygılı hareket etmeleri, suç ve cezalara ilişkin kanuni düzenlemelerin

sınırlarının yasama organı tarafından belirgin bir şekilde çizilmesi, yürütme organının sınırları kanunla belirlenmiş bir yetkiye dayanmaksızın düzenleyici işlemleri ile suç ve ceza ihdas etmemesi, ceza hukukunu uygulamakla görevli yargı organın da kanunlarda belirlenen suç ve cezaların kapsamını yorum yoluyla genişletmemesi gerekir (Karlis A.Ş., § 33; Cem Burak Karataş, § 96).

47. Hukukun üstünlüğünün temel birleşenlerinden biri olan suç ve cezaların kanuniliği ilkesi, amaçları ve ulaşmak istenilen hedefleri de gözetilerek keyfî kovuşturma, mahkûmiyet ve cezalandırmaya karşı etkili güvenceleri temin edecek şekilde yorumlanmalı ve uygulanmalıdır. Aynı zamanda kanuniliğin bir sonucu olarak suç olarak kabul edilmeyen bir eylemin kıyas yolu ile kişilerin aleyhine genişletilerek yorumlanması da ilkeye aykırılık oluşturacaktır (Efendi Yaldız, B. No: 2013/1202, 25/3/2015, § 33; Cem Burak Karataş, § 98).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

48. Somut olayda başvurucular 298 sayılı Kanun'un 156. maddesinde yer alan "sair propaganda" hükmü esas alınarak idari para cezası ile cezalandırılmıştır. İdari para cezasına ilişkin kararda başvurucuların basın açıklaması şeklinde gerçekleşen eylemi sair propaganda kapsamında değerlendirilmiştir.

49. Anayasa Mahkemesi önündeki öncelikli mesele, başvuruculların katıldıkları 5/4/2017 tarihli ve "Başkanlığa Hayır" konulu basın açıklamasının 298 sayılı Kanun kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceğidir.

50. Anayasa'nın 79. maddesine göre seçimler yargı organlarının genel yönetim ve denetimi altında yapılır. Seçimlerin başlamasından bitimine kadar seçimin düzen içinde yönetimi ve dürüstlüğü ile ilgili bütün işlemleri yapma ve yaptırma, seçim süresince ve seçimden sonra seçim konularıyla ilgili bütün yolsuzlukları, şikâyet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama görevi YSK'ya aittir.

51. Seçim hukukunun temel düzenlemeleri 298 sayılı Kanun'da yer almaktadır. Kanun'da seçimlerin demokratik ortamda ne şekilde ve hangi esaslara bağlı olarak yapılacağı belirtilmiştir. Görüldüğü üzere Anayasa ve özel kanunlarla seçim hukukuna özgü düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemelerin amacı kuşkusuz seçimlerin başlamasından bitimine kadar seçimin düzen içinde yönetimini sağlamak içindir.

52. Türk seçim hukukunda seçim propaganda sürecinin esasları da 298 sayılı Kanun’un 49. ve 66. maddeleri arasında detaylı bir biçimde sayılmıştır. Buna karşın Kanun'da propagandanın ne olduğuna dair bir tanıma yer verilmemiştir. Genel anlamıyla propaganda; bir öğreti, düşünce veya inancı başkalarına tanıtmak, benimsetmek ve yaymak amacıyla söz, yazı vb. yollarla gerçekleştirilen çalışma, yaymaca olarak tanımlanmaktadır. Propaganda, çok sayıda insanın düşünce ve davranışlarını etkilemek amacını taşıyan önceden planlanmış mesajlar bütünüdür. Bu kapsamda en genel ifadeyle propagandanın belirli bir amaca yönelmiş düşünce açıklaması olduğu söylenebilir. Propagandanın temel amacı toplumun veya belirli bir kesimin belirli iletişim vasıtalarıyla yönlendirilmesidir. Siyasi propaganda ise seçim dönemlerinde yürütülen tanıtım çalışmalarındaki yöntem ve teknikler bütünü olarak karşımıza çıkar. Siyasi partiler ve adaylar her zemin ve fırsatı propaganda aracı olarak kullanabilir. Nitekim siyasi partilerin ve adayların, kendilerini ve politikalarını seçmene kabul ettirme ve tanıtma gayreti süreklilik gösterir. Siyasi propagandanın amacı, siyasi partiler yönünden kendilerini en iyi biçimde tanıtarak olabildiğince çok seçmenin oyunu almak; vatandaşlar yönünden ise oyunu serbestçe ve en uygun biçimde kullanabilmesine

olanak sağlayacak bilgilerle donatmaktır (AYM E.1987/3, K.1987/13, 22/5/1987).

53. Yine propagandanın kimler tarafından gerçekleştirileceğine dair bir belirleme Kanun'da mevcut değildir. Yalnızca 298 sayılı Kanun'un 49. maddesinin gerekçesinde "propagandanın siyasi partilere ve bağımsız adaylara taalluk eyliyen süreleri" denilmek suretiyle açıklayıcı olmasa da kişi yönünden bir sınırlama çizildiği görülmektedir. Bu kapsamda gerek seçimlerin temel özellikleri gerekse de propaganda faaliyetlerinin yukarıda bahsi geçen amaçları gözönüne alındığında söz konusu düzenlemelerin genel anlamıyla siyasi partiler ve adaylara yönelik olduğu anlaşılmaktadır.

54. Kanun'da yer alan propagandaya ilişkin düzenlemeler propaganda serbestliği ve propaganda yasakları olarak ikiye ayrılabilir. Seçime katılan siyasi parti ve adayların Kanun'un öngördüğü araçlarla ve öngördüğü sürelerde seçmenlere kendilerini tanıtma hakkına propaganda serbestliği denilmektedir. Bunun yanında 298 sayılı Kanun'da propaganda faaliyetlerine ilişkin yasaklar da bulunmaktadır. Propaganda yasaklarının amacı seçim sürecinde gerçekleştirilen propaganda faaliyetlerinin adil ve eşitlikçi bir ortamda yürütülmesini sağlamaktır.

55. Seçim propagandasının hangi zaman diliminde ve nerelerde yapılacağı 298 sayılı Kanun'un 49. maddesinde düzenlenmiştir. Seçim sürecinde iki tür propaganda faaliyeti söz konusudur. İlki seçim başlangıç tarihinden oy verme gününden önceki gün saat 18.00'e kadar olan genel propaganda faaliyetlerini, ikincisi ise oy verme gününden önceki onuncu günün sabahından oy verme gününden önceki gün saat 18.00'e kadar olan özel propaganda faaliyetlerini oluşturmaktadır. Seçimlerin niteliğine göre seçim başlangıç tarihleri değişiklik göstermektedir. Genel propaganda faaliyetleri için öngörülen başlangıç zamanı da seçimlerin başlangıç zamanıyla aynıdır. Görüldüğü üzere her iki propagandanın başlangıç zamanları farklı olmasına karşın bitiş zamanları aynıdır.

56. Seçim başlangıç tarihleri ile özel propaganda faaliyetlerinin başlangıç tarihi farklı zaman dilimlerini ifade etmektedir. Bu anlamda seçim başlangıç tarihinin ilanıyla başlayan genel propaganda faaliyetleri ile seçim gününden on gün önce başlayan özel propaganda faaliyetlerine ilişkin tarihlerin farklı olması, farklı zaman dilimlerinde gerçekleştirilecek propaganda faaliyetlerine farklı kanunların uygulanması sonucunu doğurmaktadır. Şöyle ki seçimin başlangıç tarihinden seçimden önceki onuncu güne kadar olan süreçteki genel propaganda faaliyetlerine 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu hükümleri uygulanacakken seçimden önceki onuncu günün sabahından başlayan ve seçimden önceki gün saat 18.00'e kadar gerçekleştirilen özel propaganda faaliyetlerine 298 sayılı Kanun hükümleri uygulanacaktır. Görüleceği üzere başta YSK olmak üzere diğer seçim kurullarının propaganda faaliyetlerine ilişkin denetim yetkisi, 298 sayılı Kanun'un 49. maddesinde öngörülen ve seçim gününden önceki onuncu günün sabahı ile seçim gününden önceki gün saat 18.00'e kadarki zaman dilimi ile sınırlıdır. Diğer hâllerde ise genel hükümler çerçevesinde bir uygulama yapılacaktır.

57. Yargıtay bu konuda verdiği kararlarda propaganda süresi hakkında değerlendirme yapmıştır (bkz. §§ 28, 29). Söz konusu kararlarda yüksek mahkeme; seçim yasaklarının seçim gününden on gün önce başladığını ve seçim gününden önceki on gün içinde gerçekleştirilmeyen propaganda eylemlerinin 298 sayılı Kanun kapsamında değerlendirilemeyeceğini belirtmiştir.

58. 298 sayılı Kanun'da seçimlerin anayasal ve yasal esaslar çerçevesinde doğru, dürüst ve düzen içinde gerçekleştirilmesini sağlamaya yönelik birtakım adli ve idari müeyyideler

öngörülmüştür. Kanun koyucu, seçimlerin başlangıç tarihinden sona ermesine kadarki süreci içine alan dönemde seçim kurullarının başkan ve üyelerinin, seçim yönetim faaliyetlerinde görev alan kişilerin, seçim aktörlerinin ve seçim aktörleri dışında yer alanların Kanun'un uygulama alanına müdahale teşkil eden fiil ve eylemlerini, kanun koyucunun belirlediği suç tanımına uyması durumunda cezalandırarak bozulan kamu düzenini yeniden sağlamaya çalışmaktadır. Bu kapsamda Kanun'un 133. ve devamı maddelerinde seçim suçları ve cezaları, 156. maddesinde ise sair propaganda kabahati düzenlenmiştir. Anılan maddeye göre Kanun'da ayrıca ceza hükmüne bağlanmayan ve Kanun hükümlerine aykırı olan sair propagandaların failleri hakkında 5326 sayılı Kanun'un 32. maddesinin birinci fıkrası uygulama alanı bulacaktır. Bu hükümle, kanun koyucunun sair propaganda eylemlerini suç olarak değil kabahat olarak düzenlediği görülmektedir.

59. Bu açıklamalara ek olarak somut olay özelinde sorunun çözümü için 16/4/2017 tarihli halk oylamasına ilişkin YSK kararları da önem taşımaktadır (bkz. § 12). YSK'nın 2017/109 sayılı kararında açık yerlerde propaganda başlığı altında "Oy verme gününden önceki yedinci gün olan 9 Nisan 2017 Pazar günü sabahından, oy verme gününden önceki 15 Nisan 2017 Cumartesi günü saat 18.00'e kadar olan propaganda süresinde, denetim ve gözetim yetkisinin ilçe seçim kurullarında, diğer zamanlarda ise, yetkinin mahallin en büyük mülki amirinde olduğuna" şeklinde bir düzenleme mevcut olup bu düzenlemenin de yukarıda anlatıldığı şekilde genel hükümler ile 298 sayılı Kanun (ve somut olay özelinde 3376 sayılı Kanun) hükümlerinin uygulanması bağlamında destekleyici bir düzenleme olduğu görülmektedir.

60. Somut olayda, başvurucular hakkında uygulanan idari yaptırım kararında yalnızca kolluk tutanaklarında yer aldığı şekliyle olaya değinilmiş ve ardından başvurucuların eyleminin 298 sayılı Kanun'un 156. maddesi kapsamında kaldığı belirtilerek haklarında idari para cezası uygulanmıştır. İtirazları inceleyen hâkimlik kararları incelendiğinde yine aynı şekilde salt eylemden ve ilgili kanun maddelerinden bahsedilerek verilen idari yaptırım kararlarının usul ve yasaya uygun olduğu belirtilmiştir.

61. Başsavcılık ve derece mahkemesinin gerekçeleri gözönüne alındığında söz konusu basın açıklamasının en baştan sair propaganda olduğu temelinden hareket edildiği ve eylemin salt 298 sayılı Kanun ve 3376 sayılı Kanun'da belirlenen süre içinde yapılmaması nedeniyle başvuruculara idari yaptırım uygulandığı anlaşılmıştır. Nitekim söz konusu basın açıklaması halk oylamasından on bir gün önce yapılmış, Başsavcılık ve derece mahkemesince bu durum propaganda serbestliğine aykırılık olarak değerlendirilmiştir. Hâlbuki yukarıda da açıklandığı üzere 298 sayılı Kanun'da belirlenen on günlük süre özel propaganda faaliyetlerine ilişkin olup yalnızca söz konusu süre içinde yapılan faaliyetler seçimlerin yönetim ve denetimine dâhil, 298 sayılı Kanun hükümlerine tabidir. Genel propaganda dönemi içinde yapılan faaliyetler ise seçim mevzuatı kapsamında olmayıp 2911 sayılı Kanun'a tabidir. Somut olayda Başsavcılık ve derece mahkemelerince kanunun uygulanmasında hataya düşülerek açıkça kanun kapsamına girmeyen bir eylem nedeniyle başvurucular idari para cezasıyla cezalandırılmıştır. Üstelik sırf on günlük süre dışında yapılan propagandalara ilişkin olarak da müdahaleye cevaz verecek kanuni bir düzenlemeyi ne Başsavcılık ne de derece mahkemeleri gösterebilmiştir. 298 sayılı Kanun'un 49. ve devamı maddeleri ile 156. maddesinde düzenlenen kabahatin somut olayda gerçekleşen basın açıklamasını kapsamadığının açık olduğu, derece mahkemelerinin söz konusu basın açıklamasını bu madde kapsamında değerlendirmesinin Kanun'un amacıyla çelişen bir yorum olduğu açıktır. Ortaya çıkan bu sonuç Anayasa'nın 38. maddesinin birinci fıkrasında

düzenlenen suç ve cezaların kanuniliği ilkesi ile bağdaşmamaktadır.

62. Açıklanan gerekçelerle başvurucuların 298 sayılı Kanun'da kabahat olarak öngörülmemiş olan fiilleri nedeniyle kamu makamlarınca yoruma dayalı olarak idari para cezası ile cezalandırılmalarının Anayasa'nın 38. maddesinde düzenlenen suç ve cezaların kanuniliği ilkesini ihlal ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

b. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

i. Müdahalenin Varlığı

63. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının sadece kullanılması sırasında değil kullanılmasından sonraki işlemlerin de hak üzerinde sınırlayıcı etkisi bulunmaktadır (Osman Erbil, B. No: 2013/2394, 25/3/2015, § 53; sendika hakkına ilişkin olarak bkz. Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 48). Bu sebeple başvuruculaların katıldıkları basın açıklamasına kolluk kuvvetleri herhangi bir müdahalede bulunmamış olsa bile başvuruculaların daha sonra idari para cezası ile cezalandırılmalarının toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yönelik bir müdahale olduğu kabul edilmelidir (Dursun Soydan ve diğerleri, B. No: 2015/2948, 14/11/2018, § 39).

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

64. Anayasa’nın 13. maddesi şöyledir:

“Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”

65. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen koşulları yerine getirmediği müddetçe Anayasa’nın 34. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Bu sebeple müdahalenin Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvurulara uygun düşen kanunlar tarafından öngörülme, Anayasa’nın ilgili maddesinde belirtilen nedenlere dayanma ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk koşullarını sağlayıp sağlamadığının belirlenmesi gerekir. Somut başvurularda öncelikle müdahalenin kanunlar tarafından öngörülme ölçütünü karşılayıp karşılamadığı ele alınacaktır.

66. Hak ya da özgürlüklere bir müdahale söz konusu olduğunda öncelikle tespiti gereken husus, müdahaleye yetki veren bir kanun hükmünün mevcut olup olmadığıdır. Anayasa’nın 34. maddesi kapsamında yapılan bir müdahalenin kanunilik şartını sağladığının kabul edilebilmesi için müdahalenin kanuni bir dayanağının bulunması zorunludur (kanunilik şartına başka bağlamlarda dikkat çeken kararlar için bkz. Tuğba Arslan [GK], B. No: 2014/256, 25/6/2014, § 82; Sevim Akat Eşki, B. No: 2013/2187, 19/12/2013, § 36; Hayriye Özdemir, B. No: 2013/3434, 25/6/2015, §§ 56-61; Halk Radyo ve Televizyon Yayıncılık A.Ş. [GK], B. No: 2014/19270, 11/7/2019, § 35).

67. Temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında kanunilik ölçütü ilk olarak şeklî bir kanunun varlığını gerekli kılar. Bir yasama işlemi olarak kanun TBMM iradesinin ürünüdür ve TBMM tarafından Anayasa’da öngörülen kanun yapma usullerine uyularak yapılan işlemlerdir. Bu anlayış temel hak ve özgürlükler alanında önemli bir güvence sağlar (Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 54; Halk Radyo ve Televizyon Yayıncılık A.Ş., § 36).

68. Diğer yandan yukarıda açıklandığı üzere kamu otoritesinin ve bunun bir sonucu olan ceza verme yetkisinin keyfî ve hukuk dışı amaçlarla kullanılmasının önlenebilmesi, kanunilik ilkesinin katı bir şekilde uygulanmasıyla mümkün olabilir. Bu doğrultuda kamu otoritesini temsil eden yargı erklerinin bu ilkeye saygılı hareket etmeleri, ceza hukukunu uygulamakla görevli yargı organının da kanunlarda belirlenen suç ve cezaların kapsamını yorum yoluyla genişletmemesi gerekir (Karlis A.Ş., § 33; Cem Burak Karataş, § 96).

69. Somut olayda başvurucular 5/4/2017 tarihinde "Başkanlığa Hayır" konulu basın açıklamasına katılmış ve akabinde haklarında idari para cezası uygulanmıştır. Başvurucular hakkındaki idari para cezası 298 sayılı Kanun'un 156. maddesine göre tesis edilmiştir. Bu kapsamda somut olayda 298 sayılı Kanun'da öngörülen propaganda serbestliğine ilişkin süreye dayanılarak gerçekleştirilen müdahalenin kanunilik şartını karşılayıp karşılamadığı değerlendirilmelidir.

70. Yukarıda detaylı açıklandığı üzere (bkz. §§ 50, 59) seçim hukukunun temel düzenlemeleri 298 sayılı Kanun'da yer almakta olup bu düzenlemelerin amacı seçimlerin başlamasından bitimine kadar seçimin düzen içinde yönetimini sağlamaktır. Seçim propaganda sürecinin esasları 298 sayılı Kanun'un 49. ve 66. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Söz konusu düzenlemeler genel anlamıyla siyasi partiler ve adaylara yöneliktir. Seçim başlangıç tarihinden seçim gününden önceki gün saat 18.00'e kadar olan genel propaganda faaliyetleri ile oy verme gününden önceki onuncu günün sabahından oy verme gününden önceki gün saat 18.00'e kadar olan sürede yapılan özel propaganda faaliyetleri birbirinden ayrı hükümlere tabidir. Kanunda belirtilen on günlük süre de özel propaganda faaliyetleri için geçerlidir. Seçimin başlangıç tarihinden seçimden önceki onuncu güne kadar olan süreçteki genel propaganda faaliyetlerine 2911 sayılı Kanun hükümleri uygulanacakken seçimden önceki onuncu günün sabahından başlayan ve seçimden önceki gün saat 18.00'e kadar gerçekleştirilen özel propaganda faaliyetlerine 298 sayılı Kanun hükümleri uygulanacaktır.

71. Bu kapsamda somut olayda başvurucular tarafından seçimlerden on bir gün önce gerçekleştirilen bir basın açıklamasına 298 sayılı Kanun'a dayanılarak müdahale edildiği anlaşılmıştır. Oysaki özel propaganda faaliyetleri için öngörülen düzenlemeye dayanan müdahalenin toplantı hakkı yönünden kanuni bir dayanağının bulunduğundan söz edilemez. Bu kapsamda suç ve cezaların kanuniliği ilkesi başlığı altında yapılan değerlendirmelerden ayrılmayı gerektirir bir yön bulunmamaktadır. Sonuç olarak başvuruculaın toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yapılan müdahalenin kanunla öngörülmediği kanaatine ulaşılmıştır.

72. Başvuruya konu müdahalenin kanunilik şartını sağlamadığı anlaşıldığından söz konusu müdahale açısından diğer güvence ölçütlerine riayet edilip edilmediğinin ayrıca değerlendirilmesine gerek görülmemiştir.

73. Açıklanan gerekçelerle başvuruculaın Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

74. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine

karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

75. Başvurucular, ihlalin tespit edilmesi ile manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

76. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

77. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

78. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü’nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

79. İncelenen başvurularda suç ve cezaların kanuniliği ilkesi ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin idarenin işleminden kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte mahkemeler de ihlali gidememiştir.

80. Bu durumda suç ve cezaların kanuniliği ilkesi ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü

düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere ilgili hâkimliklere gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

81. Öte yandan ihlalin niteliğine göre yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

82. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harcın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine, 4.500 TL vekâlet ücretinin ise başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Suç ve cezaların kanuniliği ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. 1. Anayasa’nın 38. maddesinde güvence altına alınan suç ve cezaların kanuniliği ilkesinin İHLAL EDİLDİĞİNE,

2. Anayasa’nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin suç ve cezaların kanuniliği ilkesi ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Antalya 1. Sulh Ceza Hâkimliği (2017/4818 D. İş sayılı dosyası) ve Antalya 3. Sulh Ceza Hâkimliğine (2027/5389 D. İş sayılı dosyası) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculaların tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 294,70 TL harcın başvuruculara AYRI AYRI ÖDENMESİNE, 4.500 TL vekâlet ücretinin ise başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 28/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SÜPHİ KAYA

B. No: 2018/27196 | Karar tarihi: 28.12.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/27196

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SÜPHİ KAYA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/27196)

Karar Tarihi: 28/12/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Tuğba TUNA IŞIK

Başvurucu : Süphi KAYA

Vekili : Av. Hamdi TURGUT

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, hukuk davasında delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi ve uzun yargılama nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 9/8/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucunun 6/4/2009 tarihinde açtığı alacak davasının yargılaması 20/6/2018 tarihinde tamamlanmıştır. Başvurucu, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi ve yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ve diğer anayasal haklarının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 28/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

10. Başvurucu, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

12. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50, 52).

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41, 45).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında 9 yıl 2 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

16. Başvurucu, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ve diğer anayasal

haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun belirtilen şikâyetleri yönünden açık bir ihlalin bulunmadığı değerlendirildiğinden başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

17. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. …

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

18. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 100.000 TL maddi, 100.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

19. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

20. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zarar karşılığında başvuruya konu davanın özel koşulları dikkate alınarak net 15.000 TL manevi tazminatın başvurucuya ödenmesine, fazlaya ilişkin talebin reddine karar verilmesi gerekir.

21. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvurucunun bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

22. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harçtan ve 4.500 TL vekalet ücretinden oluşan toplam 4.864,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 15.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 364,60 TL harçtan ve 4.500 TL vekalet ücretinden oluşan toplam 4.864,60 TL yargılama

giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Van 1. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2014/366, K.2014/647) ve Yargıtay 11. Hukuk Dairesine (E.2016/13443, K.2018/4606) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 28/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

A.Ö.K.S.İ.P. LTD. ŞTİ. VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/28814 | Karar tarihi: 28.12.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/28814

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

A.Ö.K.S.İ.P. LTD. ŞTİ. VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/28814)

Karar Tarihi: 28/12/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Tuğba YILDIZ

Başvurucular : A.Ö.K.S.İ.P.L.Şti. diğerleri [bkz. ekli tablonun (C) sütunu]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablonun (E) sütunu

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, hukuk davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonlarca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2018/28814 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2018/28814 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların

kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculaların bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 28/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. 2018/30698, 2018/32082 ve 2018/33156 Numaralı Bireysel Başvurular Yönünden

10. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru usulü" kenar başlıklı 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten; başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir. Haklı bir mazereti nedeniyle süresi içinde başvuramayanlar, mazeretin kalktığı tarihten itibaren onbeş gün içinde ve mazeretlerini belgeleyen delillerle birlikte başvurabilirler ... "

11. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) "Başvuru süresi ve mazeret" kenar başlıklı 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir."

12. Bireysel başvurunun ön şartlarından biri de otuz günlük süre kuralıdır. Sürenin başvurunun her aşamasında dikkate alınması gerekir (Deniz Baykal, B. No: 2013/7521, 4/12/2013, § 32). Otuz günlük süreye ilişkin başlangıç tarihinin tespitinde kanun hükmü gereği öğrenme tarihi esas alınmalıdır.

13. Bireysel başvurunun süre koşuluna bağlanmasıyla hukuki istikrarın sağlanması hedeflenmektedir. Dolayısıyla anayasal bir hak arama yolu olan bireysel başvurunun yapılması için belli sürelerin öngörülmesi hukuki istikrar ilkesinin bir gereğidir ve bu süre -bireysel başvuru yapılmasını imkânsız kılacak ölçüde kısa olmadıkça- bireysel başvuru hakkına aykırılık oluşturmaz (kısmi değişikliklerle birlikte bkz. Remzi Durmaz, B. No: 2013/1718, 2/10/2013, § 27).

14. Bireysel başvuruların 6216 sayılı Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekmektedir. Anılan düzenlemelerde başvuru yolu öngörülen durumlarda bireysel başvuru süresinin başlangıcına ilişkin olarak başvuru yollarının tüketildiği tarihten söz edilmekte ise de haberdar olunmayan bir hususta başvuru yapılamayacağı dikkate

alınarak bu ibarenin nihai kararın gerekçesinin öğrenildiği tarih olarak anlaşılması gerekir (A. C. ve diğerleri [GK], B. No: 2013/1827, 25/2/2016, § 25).

15. Bireysel başvuru süresinin işlemeye başlaması yönünden nihai kararın gerekçesinin tebliği, öğrenme şekillerinden biridir (Mehmet Ali Kurtuldu, B. No: 2013/5504, 28/5/2014, § 27). Ancak öğrenme, gerekçeli kararın tebliği ile sınırlı olarak gerçekleşmez; başka şekillerde de öğrenme söz konusu olabilir. Başvurucunun nihai kararın gerekçesini dava dosyasını incelemek suretiyle öğrenmesi mümkündür. Bu doğrultuda dosyadan suret alınması gibi hâllerde başvurucunun gerekçeli kararı öğrendiği kabul edilebilir. Başvuruculaların nihai kararın gerekçesini öğrendiklerini beyan ettikleri tarih de bireysel başvuru süresinin başlangıcı olarak ele alınabilir (İlyas Türedi, B. No: 2013/1267, 13/6/2013, §§ 21, 22).

16. Diğer yandan somut olayın koşullarında başvurucunun nihai karardan daha erken bir tarihte haberdar olması gerektiğinin değerlendirilmesi durumunda Anayasa Mahkemesi, başvuru süresinin başlangıcı için bu tarihi de esas alabilir (Ögeday Akın, B. No: 2014/2345, 10/6/2015, § 38).

17. Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP), kullanıcıların kendilerini ilgilendiren bilgi ve belgelere ihtiyaç duymaları hâlinde hızlı ve kolay şekilde ulaşabilmelerini sağlamaktadır. Her türlü bilgi ve belge alışverişi de UYAP üzerinden elektronik ortamda ve anlık denebilecek kısa sürede gerçekleştirilebilmektedir (Hüseyin Aşkan, B. No: 2017/15649, 21/7/2020, § 26).

18. Bu işlemler yapılırken bilgi ve belgelerin son hâli, değişmez ve güvenli bir şekilde veri tabanında saklanmakta ve belgeler üzerinde yapılan işlemler UYAP evrak işlem kütüğünde kayıt altına alınmaktadır. Evrak işlem kütüğü, evrak üzerinde yapılan işlemleri (doküman oluşturma, düzenleme, imzalama, açma, okuma ve yazdırma gibi) kayıt altına almaktadır. Kayıt altına alınan evrak üzerindeki işlemleri yapan şahsın adı soyadı, sıfatı, birimi, yapılan işlemin niteliği, tarih ve saati sistemde saklanmaktadır (Hüseyin Aşkan, § 28).

19. Yargılama sürecinde nihai kararlarla ilgili olarak UYAP evrak işlem kütüğü üzerinde yapılan incelemede ilgili kararların;

-2018/30698 sayılı başvuruda başvurucu vekili tarafından 4/7/2018 tarihinde saat 16.08'de açılarak okunduğu, 4/10/2018 tarihinde bireysel başvuru yapıldığı,

-2018/32082 sayılı başvuruda başvurucu tarafından 13/8/2018 tarihinde saat 18.50'de açılarak okunduğu, 25/10/2018 tarihinde bireysel başvuru yapıldığı,

-2018/33156 sayılı başvuruda başvurucu vekili tarafından 27/8/2018 tarihinde saat 13.40'ta açılarak okunduğu, ayrıca 3/9/2018 tarihinde kararın vekile tebliğ edildiği ancak 2/11/2018 tarihinde bireysel başvuru yapıldığı tespit edilmiştir.

20. UYAP evrak işlem kütüğü üzerinde bu işlemi yapan ilgililerden işlem sırasında nihai kararın sonucunu öğrenmeleri beklenir. Böyle bir durumda işlem yapılırken nihai kararın sonucunun öğrenildiği kabul edileceğinden bireysel başvuru süresinin bu tarihlerden itibaren başlatılması gerekir. Nitekim ilgili usul kuralları uyarınca sürenin münhasıran tebliğden itibaren işlemeye başlayacağının kabul edildiği uygulamaların aksine bireysel başvuru yolunda başvuru süresi, ihlalin öğrenilmesi esasına bağlanmıştır (benzer yöndeki karar için bkz. Mehmet Özcan, B. No: 2019/6266, 15/1/2020, § 27).

21. Sonuç olarak başvuruculaların otuz günlük bireysel başvurusu süresinden sonra yaptıkları

bireysel başvurunun bu kısmının süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. 2018/34626 Numaralı Bireysel Başvuru Yönünden

22. 6216 sayılı Kanun'un "Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik şartları ve incelenmesi" kenar başlıklı 48. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

"Kabul edilebilirlik şartları ve incelemesinin usul ve esasları ile ilgili diğer hususlar İçtüzükle düzenlenir."

23. İçtüzük'ün 80. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Bölümler ya da Komisyonlarca yargılamanın her aşamasında aşağıdaki hâllerde düşme kararı verilebilir:

...

ç) Bölümler ya da Komisyonlarca saptanan herhangi bir başka gerekçeden ötürü, başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir neden görülmemesi.

(2) Bölümler ya da Komisyonlar; yukarıdaki fıkrada belirtilen nitelikteki bir başvuruyu, Anayasanın uygulanması ve yorumlanması veya temel hakların kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi ya da insan haklarına saygının gerekli kıldığı hâllerde incelemeye devam edebilir."

24. Bireysel başvuru kapsamında ileri sürülen ihlal iddiaları incelenmekle birlikte başvurucunun başvuru tarihinden sonra 19/12/2018 tarihinde yaşamını yitirdiği anlaşıldığından başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir neden bulunmadığı değerlendirilmiştir.

25. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun ölümü nedeniyle düşme kararı verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

C. Diğer Başvurucular Yönünden

1. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

a. Başvurucuların İddiaları

26. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

i. Kabul Edilebilirlik Yönünden

27. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

ii. Esas Yönünden

28. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır

(Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

29. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

30. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

31. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

2. Diğer İhlal İddiaları

32. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

33. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu ve 6216 sayılı Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

34. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

35. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. …

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

36. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

37. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

38. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ekli tabloda gösterilen şekilde ödenmesine, tazminat istemeyen başvurucu açısından ihlalin tespitine karar verilmesi gerekir.

39. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı

bulunmalıdır. Başvuruculların bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

40. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara tabloda belirtilen şekilde ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kamuya açık belgelerde ekli tablonun birinci satırında belirtilen başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

B. 2018/34626 numaralı bireysel başvurunun başvurucunun ölümü nedeniyle DÜŞMESİNE,

C. 1. 2018/30698, 2018/32082 ve 2018/33156 numaralı bireysel başvurularda ileri sürülen iddiaların süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Diğer başvurucular yönünden adil yargılanma hakkı kapsamında makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

3. Diğer başvurucular yönünden diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

D. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

E. 1. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın ekli tabloda gösterilen şekilde ÖDENMESİNE,

2. Başvuruculların maddi tazminat taleplerinin ve tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

F. 1. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI, ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların ise ekli tabloda gösterildiği gibi ÖDENMESİNE,

2. 2018/30698, 2018/32082, 2018/33156 ve 2018/34626 numaralı başvurular yönünden yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 28/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDURRAHMAN AKTAŞ VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/28894 | Karar tarihi: 28.12.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/28894

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDURRAHMAN AKTAŞ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/28894)

Karar Tarihi: 28/12/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Tuğba YILDIZ

Başvurucular : 1. Abdurrahman AKTAŞ

2. Abdussamet AKTAŞ

3. Ahmet AKTAŞ

4. Ali AKTAŞ

5. Enver AKTAŞ

6. Halise KILIÇ

7. Hatice KILIÇ

8. Havla AKTAŞ

9. Hayriye KÜÇÜK

10. Hazal EKMEZ

11. Mehmet AKTAŞ

12. Mehmet Şirin AKTAŞ

13. Muzaffer ÇELİK

14. Süleyman AKTAŞ

15. Şifa AKTAŞ

Başvurucular Vekili : Av. Sıdkı ZİLAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kadastro davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 24/9/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, murisleri aleyhine 9/4/1979 tarihinde Hazro Asliye Hukuk Mahkemesinde açılan tapu iptali ve tescili davasının geçen uzun süreye rağmen sonuçlanmadığını, yargılamanın Silvan Kadastro Mahkemesinde (E.2013/80) devam ettiğini belirterek makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia etmişlerdir.

9. Başvurucular 24/9/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Anayasa Mahkemesinin 28/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucu Mehmet Şirin Aktaş Yönünden

11. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un "Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik şartları ve incelenmesi" kenar başlıklı 48. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

"Kabul edilebilirlik şartları ve incelemesinin usul ve esasları ile ilgili diğer hususlar İçtüzükle düzenlenir."

12. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 80. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Bölümler ya da Komisyonlarca yargılamanın her aşamasında aşağıdaki hâllerde düşme kararı verilebilir:

...

ç) Bölümler ya da Komisyonlarca saptanan herhangi bir başka gerekçeden ötürü, başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir neden görülmemesi.

(2) Bölümler ya da Komisyonlar; yukarıdaki fıkrada belirtilen nitelikteki bir başvuruyu, Anayasanın uygulanması ve yorumlanması veya temel hakların kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi ya da insan haklarına saygının gerekli kıldığı hâllerde incelemeye devam edebilir."

13. Başvurucunun başvuru tarihinden sonra 30/7/2019 tarihinde yaşamını yitirdiği anlaşıldığından başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir neden bulunmadığı değerlendirilmiştir.

14. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmı yönünden başvurucunun ölümü nedeniyle düşme kararı verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

B. Başvurucular Abdussamet Aktaş, Ahmet Aktaş, Süleyman Aktaş ve Şifa Aktaş Yönünden

15. 6216 sayılı Kanun'un “Bireysel başvuru usulü" kenar başlıklı 47. maddesinin (3) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"...Başvuru dilekçesine, dayanılan deliller ile ihlale neden olduğu ileri sürülen işlem veya kararların aslı ya da örneğinin ... eklenmesi şarttır."

16. 6216 sayılı Kanun’un “Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik şartları ve incelenmesi” kenar başlıklı 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Mahkeme, ... açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemezliğine karar verebilir."

17. İçtüzük'ün bireysel başvuruların içeriğini düzenleyen “Bireysel başvuru formu ve ekleri” kenar başlıklı 59. maddesinin (2), (3) ve (4) numaralı fıkralarının ilgili kısmı şöyledir:

"(2) Başvuru formunda aşağıdaki hususlar yer alır:

...

ç) Kamu gücünün ihlale neden olduğu iddia edilen işlem, eylem ya da ihmaline dair olayların ... özeti.

d) Bireysel başvuru kapsamındaki güncel ve kişisel haklardan hangisinin hangi nedenle ihlal edildiği ve buna ilişkin gerekçeler ve delillere ait özlü açıklamalar.

e) İhlal edildiği iddia edilen temel haklar ve bunlara ilişkin açıklamaların birbirleriyle ilişkilendirilerek ayrı ayrı yapılması.

...

h) Başvurucunun talepleri.

...

(3) Başvuru formuna aşağıdaki belgelerin ya da onaylı örneklerinin eklenmesi zorunludur:

...

e) Başvuruda ileri sürülen hak ihlali iddialarını temellendirecek belgelerin onaylı örnekleri.

f) Tazminat talebi varsa uğranılan zarar ve buna ilişkin belgeler.

...

(4) Başvurucu, üçüncü fıkradaki belgeleri herhangi bir nedenle sunamaması hâlinde bunun gerekçelerini belirterek varsa buna ilişkin bilgi ve belgeleri başvuru formuna ekler.

Mahkeme, mazereti kabul etmesi hâlinde ve gerekli gördüğü takdirde bu bilgi ve belgeleri resen toplar."

18. 6216 sayılı Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında, açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Bu kapsamda karmaşık veya zorlama şikâyetler, kanun yolu şikâyeti niteliğindeki şikâyetler, başvurucunun ihlal iddialarını temellendiremediği şikâyetler ile temel haklara yönelik bir ihlalin olmadığının açık olduğu şikâyetler açıkça dayanaktan yoksun kabul edilebilir.

19. Anayasa Mahkemesi ancak temellendirilebilmiş bir bireysel başvuruyu inceler. Başvuruculların şikâyetlerini hem maddi hem hukuki olarak temellendirme zorunluluğu bulunmaktadır. Maddi dayanaklar yönünden başvuruculların yükümlülüğü şikâyetlerine konu temel olay ve olguları açıklamak, bunlara ilişkin delilleri Anayasa Mahkemesine sunmak, hukuki dayanak yönünden yükümlülüğü ise bireysel başvuruya konu temel hak ve özgürlüklerden hangisinin hangi nedenle ihlal edildiğini özü itibarıyla açıklamaktır (Sabah Yıldızı Radyo ve Televizyon Yayın İletişim Reklam Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi [GK], B. No: 2014/12727, 25/5/2017, § 19).

20. Nitekim 6216 sayılı Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasına ilave olarak İçtüzük'ün 59. maddesinde de başvuruculların yükümlülükleri kapsamında şikâyetin maddi ve hukuki temellerine başvuru formu ve eklerinde yer verilmesi gerektiği açıkça belirtilmiş (bkz. § 17), böylece başvuru koşullarının öngörülebilirliği kuvvetlendirilmiştir (Abdulkadir Korkmaz ve diğerleri, B. No: 2019/22333, 23/11/2021, § 16).

21. Bireysel başvuru incelemesinde Anayasa Mahkemesi, kamu gücü eylem ve işlemleri ile mahkeme kararlarının Anayasa'ya uygunluğunun ve müdahale gerekçelerinin denetimini kendiliğinden yapmaz. Bu sebeple başvurucunun başvurusunun esasını ve bu kapsamda kamu makamları tarafından ortaya konulan gerekçelerin ilgili ve yeterli olup olmadığını Anayasa Mahkemesine inceletebilmesi için öncelikle kendisinin ihlal iddialarını gerekçelendirmesi, buna ilişkin olay ve olguları açıklaması ve delillerini sunması zorunludur (Cemal Günsel [GK], B. No: 2016/12900, 21/1/2021, § 24).

22. Anayasa Mahkemesinin başvurucunun yerine geçerek ihlal iddialarını gerekçelendirme, olay ve olguları ortaya koyma ve delil toplama görev ve yükümlülüğü bulunmamaktadır. Söz konusu yükümlülükler başvurucuya aittir (Cemal Günsel, § 25).

23. Başvuruculların anılan yükümlülüklere uymamaları hâlinde şikâyetlerini temellendiremedikleri için başvuruları açıkça dayanaktan yoksun bulunabilir. Anayasa Mahkemesi temellendirmeye ilişkin incelemesini her başvurunun somut koşullarında yapar. Kuşkusuz başvuruculların bu yükümlülüklere ellerinde olmayan nedenlerle uymamalarının ikna edici gerekçelerini Anayasa Mahkemesine sunmaları ya da Anayasa Mahkemesinin bu durumu işin niteliğinden anlaması hâli müstesnadır (Cemal Günsel, § 26).

24. Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) ortamında yapılan inceleme neticesinde anılan başvuruculların Silvan Kadastro Mahkemesinin 255 tarafın bulunduğu E.2013/80 sayılı dosyasında kayıtlarının görülmediği, ilgili başvuruculların UYAP'ta dosyaya taraf girişinin yapılmadığı ve bu durumun başvuruculların söz konusu davanın tarafı olup olmadıkları hususunda tereddüde yol açtığı görülmektedir.

25. Başvurucular, davadaki sıfatlarını ispatlayan ve iddialarını temellendiren dayanak bilgi ve belgeleri başvuru formuna eklememiş olup başvuruculların başvuru ehliyetine sahip olup olmadıkları tespit edilememiştir.

26. Sonuç olarak başvuruculların menfaat durumunu ortaya koyacak ve başvuruda ileri sürdükleri hak ihlali iddiasını temellendirecek dayanak bilgi ve belgeleri başvuru formuna ekleme yönündeki yükümlülüklerini yerine getirmedikleri, bu bağlamda ileri sürdükleri ihlal iddialarını temellendiremedikleri sonucuna varılmıştır.

27. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Diğer Başvurucular Yönünden

1. Başvuruculların İddiaları

28. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

29. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

30. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

31. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

32. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında 42 yıl 8 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

33. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

34. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. …

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden

yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

35. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

36. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

37. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu davanın özel koşulları dikkate alınarak -davadaki taraf sayısı ve başvurucular murislerinin veraset ilamlarındaki mirasçı sayısı- hesaplanan manevi tazminattan muris Mustafa Aktaş'ın mirasçısı olan başvurucu Hayriye Küçük'e 4.000 TL, muris Mehmet Nezir Aktaş'ın mirasçıları olan diğer başvuruculara 1.900 TL tazminatın ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

38. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucuların uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculların bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

39. Başvurucular Mehmet Şirin Aktaş, Abdussamet Aktaş, Ahmet Aktaş, Süleyman Aktaş ve Şifa Aktaş yönünden yargılama giderlerinin üzerilerinde bırakılmasına; 294.70 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.794.70 TL yargılama giderinin diğer başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mehmet Şirin Aktaş yönünden bireysel başvurunun başvurucunun ölümü nedeniyle DÜŞMESİNE,

B. 1. Abdussamet Aktaş, Ahmet Aktaş, Süleyman Aktaş ve Şifa Aktaş yönünden adil yargılanma hakkı kapsamında makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Diğer başvurucular yönünden adil yargılanma hakkı kapsamında makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Diğer başvurucular yönünden Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. 1. Muris Mustafa Aktaş'ın mirasçısı olan başvurucu Hayriye Küçük'e 4.000 TL, muris Mehmet Nezir Aktaş'ın mirasçıları olan diğer başvuruculara 1.900 TL manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

2. Başvuruculların maddi tazminat taleplerinin ve tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

E. Başvurucular Mehmet Şirin Aktaş, Abdussamet Aktaş, Ahmet Aktaş, Süleyman Aktaş ve Şifa Aktaş yönünden yargılama giderlerinin üzerilerinde BIRAKILMASINA; 294.70 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.794.70 TL yargılama giderinin diğer başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde

bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Silvan Kadastro Mahkemesine (E.2013/80) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 28/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AYDIN AKTEMUR

B. No: 2018/33307 | Karar tarihi: 28.12.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/33307

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AYDIN AKTEMUR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/33307)

Karar Tarihi: 28/12/2021

R.G. Tarih ve Sayı: 26/1/2022-31731

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Kemal ÖZEREN

Başvurucu : Aydın AKTEMUR

Vekili : Av. Hikmet ATAÇ YEŞİLOVA

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tıbbi ihmal sonucu zarara uğranılması nedeniyle kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 5/11/2018 tarihinde yapılmıştır. Komisyon başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu 11/10/2008 tarihinde sağ ayak aşil tendonunun kopması sebebiyle Dr. Lütfi Kırdar Eğitim ve Araştırma Hastanesine müracaat etmiştir. 27/10/2008 tarihinde

gerçekleştirilen operasyonda başvurucunun aşil tendonu dikilmiş, müdahale edilen ayak beş ay boyunca alçıda kalmıştır.

6. Hastane Baştabipliği tarafından 13/12/2008 tarihli konsültasyon raporunda yara yerindeki akıntı kültüründe MRSA virüsü (hastane enfeksiyonu) tespit edildiği belirtilmiştir. Başvurucuya ait yatan hasta epikriz formlarında; devam eden süreçte başvurucunun sağ ayak bileğinde ağrı, şişlik, akıntı ve yüksek ateş şikâyetiyle hastaneye başvurduğu, başvurucuya ilaç tedavisi ve günlük yara yeri tedavisi uygulandığı ifade edilmiştir.

7. Başvurucu tarafından zararlarının tazminine karar verilmesi talebiyle 11/11/2014 tarihinde İstanbul Anadolu 13. Asliye Hukuk Mahkemesinde açılan tazminat davasında dava dilekçesinin görev yönünden reddedilmesi üzerine 9/10/2015 tarihinde İstanbul 13. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) tam yargı davası açılmıştır. Dava dilekçesinde; ameliyat sonrasında başvurucunun sağ ayak bileğindeki yaraya hastanede MRSA virüsü bulaştığı ve bu nedenle bir dizi ameliyat gerçekleştirildiği belirtilmiştir. Başvurucu; verilen sağlık hizmetinde gerekli özen ve dikkatin gösterilmediğini, beş yıl boyunca yarasının kapanmadığını, bu nedenle uzun süre hastanede yattığını ve yürüyemediğini, hâlen sağ ayağını tam olarak kullanmadığını ve ağır antibiyotik tedavisine maruz bırakıldığı için bağışıklık sisteminin zayıfladığını ve sürekli hastalandığını vurgulamıştır. Ayrıca başvurucu iş göremez hâle gelmesi nedeniyle borçlarla karşı karşıya kaldığını, ameliyat öncesinde takı toptancılığı yaparken rahatsızlıkları nedeniyle çalışamaz hâle geldiğinden ticari itibarını kaybettiğini de belirterek maddi ve manevi zararlarının tazminine karar verilmesini talep etmiştir.

8. Yargılama sürecinde Adli Tıp Kurumu (ATK) 2. İhtisas Kurulu tarafından hazırlanan 25/8/2017 tarihli raporda; aşil tendonu ameliyatı sonrasında yara yeri enfeksiyonunun oluşabileceği, bunun herhangi bir kusur ya da ihmalden kaynaklanmayan bir durum olduğu ifade edilmiştir. Raporda başvurucunun tedavisine katılan sağlık görevlilerinin uygulamalarının tıp bilimince genel kabul görmüş ilke ve kurallara uygun olduğu, enfeksiyona yönelik tedavi uygulandığı, dolayısıyla ilgili sağlık çalışanlarına atfı kabil kusur bulunmadığı belirtilmiştir.

9. Başvurucu; ATK raporuna itiraz dilekçesinde, raporda idarenin kusuruna yönelik bir tespitin yer almadığını, hastane enfeksiyonu konusunda tıbbi bilgilendirme yapılmadığını ve aydınlatılmış onamının alınmadığını belirtmiş ve itirazları doğrultusunda rapor alınmak üzere dosyanın ATK Genel Kuruluna gönderilmesini talep etmiştir.

10. Mahkeme 28/12/2017 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; rapora itiraza, raporun esasına etki edecek nitelikte iddialar bulunmadığından itibar edilmediği belirtilmiştir. Kararda, ATK raporunun hükme esas alındığı vurgulandıktan sonra somut olayda idareye atfı kabil kusur izafe edilebilmesinin mümkün olmadığı ve gerçekleşen zararda idareye yüklenebilecek ağır hizmet kusurunun bulunmadığı hususlarına yer verilmiştir.

11. Başvurucu; gerekli önlemlerin alınmaması sebebiyle kendisine MRSA virüsünün bulaştığını, aydınlatılmış onam alınırken hastane enfeksiyonları hakkında bilgi verilmediğini, idarenin hizmet kusurunun bulunması nedeniyle maddi ve manevi zararlarının tazmin edilmesi gerektiğini belirterek istinaf başvurusunda bulunmuştur. İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 8. İdare Dava Dairesi tarafından 19/9/2018 tarihinde mahkeme kararı hukuka uygun bulunduğundan ve başvuru dilekçesinde ileri sürülen iddialar söz konusu kararın kaldırılmasını sağlayacak nitelikte görülmediğinden istinaf başvurusunun reddine karar

verilmiştir.

12. Nihai karar 12/10/2018 tarihinde başvurucu vekiline tebliğ edilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

13. İlgili hukuk için bkz. Engin Aslan, B. No: 2017/15517, 30/6/2021, §§ 16-22; Fesih Aydar, B. No: 2015/4259, 10/1/2019, §§ 24-30; Ahmet Acartürk, B. No: 2013/2084, 15/10/2015, §§ 19-36.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

14. Anayasa Mahkemesinin 28/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

15. Başvurucu; hastanenin hijyen koşullarının yetersizliği nedeniyle kendisine MRSA virüsünün bulaştığını, hastalıkla mücadele ederken hastalığın ciddiyeti konusunda aydınlatılmadığını, yara yerinin temizlenmesi sonrasında düzeleceğinin söylendiğini, buna rağmen yaklaşık iki sene boyunca bu şekilde oyalandığını ve yanlış yönlendirildiğini, vücut bütünlüğünün müdahaleler sonrasında bozulduğunu, sağ ayağını tam olarak kullanamadığını ve çalışamaz hâle geldiğini belirtmiştir. Bu durumun idarenin hizmet kusurundan kaynaklandığını ve doktorların yanlış bilgilendirmeleri sonucunda ortaya çıktığını vurgulayan başvurucu, maddi ve manevi varlığını koruma hakkı ile adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

16. Anayasa’nın iddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak “Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı” kenar başlıklı 17. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir."

17. Anayasa'nın 56. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Devlet, herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamak; insan ve madde gücünde tasarruf ve verimi artırarak, işbirliğini gerçekleştirmek amacıyla sağlık kuruluşlarını tek elden planlayıp hizmet vermesini düzenler."

18. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16).

19. Anayasa’nın 17. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahip olduğu belirtilmekte olup söz konusu düzenleme Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 8. maddesi çerçevesinde özel hayata saygı hakkı kapsamında güvence altına alınan fiziksel ve zihinsel bütünlüğün korunması hakkına karşılık gelmektedir.

20. Anayasa Mahkemesi daha önceki kararlarında, kasıt söz konusu olmaksızın hekim kusuru nedeniyle vücut bütünlüğünün zarar gördüğü şeklindeki tıbbi ihmale dair şikâyetleri Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasında düzenlenen kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkı kapsamında incelemiştir (Melahat Sönmez, B. No: 2013/7528, 9/9/2015; Ahmet Sevim, B. No: 2013/474, 9/9/2015; Hilmi Düzgüner, B. No: 2014/9690, 11/5/2017).

21. Anılan kararlar doğrultusunda somut olayda başvurucunun şikâyetlerinin Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasında düzenlenen kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

22. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

23. Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasında herkesin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahip olduğu belirtilmektedir. Bu kapsamda anılan Anayasa hükmü ile kişinin maddi ve manevi varlığının bütünlüğü gerek kamusal yetkilerle donatılmış kişilerin gerekse özel kişilerin müdahalelerine karşı güvence altına alınmıştır (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 40).

24. Anayasa’nın 17. maddesinin amacı, esas olarak bireylerin maddi ve manevi varlığına karşı devlet tarafından yapılabilecek keyfî müdahalelerin önlenmesidir. Bunun yanı sıra devletin tıbbi müdahaleler nedeniyle kişilerin maddi ve manevi varlığını etkili olarak koruma ve maddi ve manevi varlığına saygı gösterme şeklinde pozitif yükümlülüğü de bulunmaktadır (Ahmet Acartürk, § 49). Nitekim Anayasa’nın 56. maddesinde de belirtildiği üzere pozitif yükümlülük, sağlık alanında yürütülen faaliyetleri de kapsamaktadır (İlker Başer ve diğerleri, B. No: 2013/1943, 9/9/2015, § 44).

25. Devlet, bireylerin yaşam hakkı ile maddi ve manevi varlıklarını koruma hakkı kapsamında ister kamu isterse özel sağlık kuruluşları tarafından yerine getirilsin sağlık hizmetlerini hastaların yaşamları ile maddi ve manevi varlıklarının korunmasına yönelik gerekli tedbirlerin alınabilmesini sağlayacak şekilde düzenlemek zorundadır (Ahmet Acartürk, § 51).

26. İlke olarak tıbbi ihmallere ilişkin şikâyetler konusunda temel başvuru yolu, hukuki sorumluluğu tespit adına takip edilecek olan hukuk veya idari tazminat davası yoludur (Nail Artuç, B. No: 2013/2839, 3/4/2014, § 38).

27. Maddi ve manevi varlığı koruma hakkı kapsamında hukuki sorumluluğu ortaya koymak için adli ve idari yargıda açılacak tazminat davalarında makul derecede dikkatli ve özenli inceleme şartının yerine getirilmesi gerekmektedir. Derece mahkemelerinin bu tür olaylara ilişkin yürüttükleri yargılamalarda Anayasa’nın 17. maddesinin gerektirdiği seviyede derinlik ve özenle bir inceleme yapıp yapmadıklarının ya da ne ölçüde yaptıklarının da Anayasa Mahkemesi tarafından değerlendirilmesi gerekmektedir. Zira derece mahkemeleri tarafından bu konuda gösterilecek hassasiyet, yürürlükteki yargı sisteminin daha sonra ortaya çıkabilecek benzer hak ihlallerinin önlenmesinde sahip olduğu önemli rolün zarar görmesine engel olacaktır (Yasin Çıldır, B. No: 2013/8147, 14/4/2016, § 57; Tevfik Gayretli, B. No: 2014/18266, 25/1/2018, § 32).

28. Diğer taraftan belirtmek gerekir ki olaylara ilişkin delillerin değerlendirilmesi öncelikle idari ve yargısal makamların ödevidir. Aynı şekilde başvuru dosyasında bulunan tıbbi bilgi ve belgelerden hareketle bilirkişilerin vardığı sonuçların doğruluğu hakkında fikir yürütmek

Anayasa Mahkemesinin görevi değildir (Mehmet Çolakoğlu, B. No: 2014/15355, 21/2/2018, § 47). Ancak kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkı kapsamında yerine getirmek zorunda olduğu usul yükümlülüklerinin somut olayda yerine getirilip getirilmediğinin nesnel bir şekilde değerlendirilmesi için ilgili anayasal kurallar bağlamında derece mahkemelerinin kendilerine tanınmış takdir yetkileri çerçevesinde hareket edip etmediklerinin denetlenmesi gerekir. Bu bağlamda müdahaleyi haklı göstermek için öne sürülen gerekçelerin ilgili ve yeterli olup olmadığı incelenmelidir (Murat Atılgan, B. No: 2013/9047, 7/5/2015 § 44).

29. Bu bağlamda derece mahkemelerinin gerekçeleri, tarafların kanun yoluna başvuru imkânını etkili şekilde kullanabilmesini sağlayacak surette ayrıntılı olarak ortaya konulmalı; ulaşılan sonuçlar yeterli açıklıktaki bilimsel görüş ve raporlar gibi somut, nesnel verilere dayandırılmalıdır (Murat Atılgan, § 45).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

30. Anayasa Mahkemesi yukarıda değinilen Anayasa'nın 17. maddesi kapsamında devlete düşen pozitif yükümlülüklerin somut olay bağlamında yerine getirilip getirilmediğini denetlemek durumundadır (Tevfik Gayretli, § 36). Bu sebeple başvuruya konu olay bir bütün hâlinde devletin kişinin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına ilişkin pozitif yükümlülüğü kapsamıyla sınırlı olarak incelenmiştir.

31. Belirtmek gerekir ki başvuru dosyasında bulunan tıbbi bilgi ve belgelerden hareketle bilirkişilerin vardığı sonuçların doğruluğu hakkında fikir yürütmek Anayasa Mahkemesinin görevi değildir (Mehmet Çolakoğlu, § 47).

32. Somut olayda tam yargı davasının reddine ilişkin hükme esas alınan ATK raporunda tarafların iddialarına ve düzenlenen tıbbi belgelerdeki bulgulara yer verilmiş, sonuç olarak, aşil tendonu ameliyatı sonrasında yara yeri enfeksiyonunun oluşabileceği belirtilerek bunun herhangi bir kusur ya da ihmalden kaynaklanmayan bir durum olduğu tespit edilmiştir. Başvurucunun rapora yönelik itirazlarının Mahkemece raporu kusurlandıracak nitelikte görülmediği ve ATK raporuna dayanılarak davanın reddine karar verildiği görülmüştür (bkz. § 10).

33. Buna göre başvurucunun hastane enfeksiyonundan kaynaklanan nedenlerle zarar gördüğüne ilişkin temel bir iddiası bulunmasına rağmen ATK raporunda bu hususta sadece “ameliyat sonrasında ortaya çıkan yara yeri enfeksiyonunun bu tür ameliyatlardan sonra ortaya çıkabilen herhangi bir tıbbi kusur ya da ihmalden kaynaklanmayan bir durum olduğu” şeklinde bir gerekçe sunulmuştur. Bununla birlikte Hastane Baştabipliğinin 13/12/2008 tarihli konsültasyon raporunda hastane enfeksiyonunun varlığına ilişkin tespitin bulunduğu dikkate alındığında Hastane Baştabipliğinin bu enfeksiyonu önleme yükümlülüğünün olup olmadığının da irdelenmesi gerekmektedir. Netice itibarıyla ATK raporundaki söz konusu ifadelerin başvurucunun temel iddiasını karşılayacak mahiyette olmadığı, derece mahkemelerince de bu rapor esas alınarak karar verildiği anlaşılmıştır. Bu bağlamda başvurucunun somut olay nedeniyle maddi ve manevi yönden zarar gördüğüne ilişkin iddialarının, yargılamanın sonucunu etkileyebilecek mahiyette olmasına rağmen ATK raporunda ve derece mahkemelerince yapılan yargılamada değerlendirilmediği ve bu hususta bir gerekçe sunulmadığı görülmektedir.

34. Neticede hastane enfeksiyonundan dolayı beden sağlığının olumsuz etkilendiğine ilişkin iddianın araştırılmaması, bu yönüyle ilgili ve yeterli gerekçelerin ortaya konulmaması nedeniyle başvurucunun maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı bakımından

kamu makamlarının pozitif yükümlülüklerini yerine getirmediği sonucuna ulaşılmıştır.

35. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Giderim Yönünden

36. Tespit edilen ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına ilişkin usul ve esaslar 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinde yer almaktadır.

37. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

38. Öte yandan ihlalin niteliğine göre yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun tazminat talebi kabul edilmemiştir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 13. İdare Mahkemesine (E.2015/738, K.2017/2305) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 294,70 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.794,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 28/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

LEVENT SERHAT BAYAR

B. No: 2018/33714 | Karar tarihi: 28.12.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/33714

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

LEVENT SERHAT BAYAR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/33714)

Karar Tarihi: 28/12/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Ali KOZAN

Başvurucu : Levent Serhat BAYAR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, telefonla görüşme gününün öğrenim gören çocuğuyla görüşmeyi sağlayacak şekilde belirlenmesi talebinin reddedilmesi nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 6/11/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmiştir.

5. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

8. Başvurucu Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

9. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

10. Başvurucu, Bandırma 2 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) silahlı terör örgütüne üye olma suçundan hükümözlü olarak bulunmaktadır.

11. Telefonla görüşme günlerinin cuma günleri saat 13.15 olarak belirlendiğini ve eylül ayı itibarıyla eğitim-öğretim döneminin başlayacağını belirten başvurucu, okula giden oğlu ile görüşebilmesi için haftalık telefonla görüşme saatinin hafta sonuna alınmasını Ceza İnfaz Kurumundan 28/8/2018 tarihinde talep etmiştir. Ceza İnfaz Kurumu İdare ve Gözlem Kurulu Başkanlığı (Kurul) 29/8/2018 tarihinde talebin reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; telefon görüşmelerinin önceden belirlenen gün ve saatlerde yaptırıldığı, mahpusların belirlenen gün dışında haklarını kullanma taleplerinin karşılanmasının kişiye özel uygulama başlatacağı belirtilmiştir. Ayrıca Kurumda kapasitenin üzerinde mahpus barındırılması ile kurum asayiş ve güvenliği gözönüne alındığında telefon görüş hakkının belirlenenden başka bir günde kullanılmasının güvenlik sorunlarına neden olacağı vurgulanmıştır.

12. Başvurucu anılan karara 3/9/2018 tarihinde Bandırma İnfaz Hâkimliğinde (İnfaz Hâkimliği) itiraz etmiştir. Başvurucu itiraz dilekçesinde; İnfaz Hâkimliklerinin görevinin idarenin mahpusların haklarını sınırlayıcı uygulamalarını denetlemek ve düzeltmek olduğunu, telefonla görüşlerin öğrenim gören çocukların durumu gözetilerek yeniden düzenlenmesi gerektiğini belirtmiştir. İki yaşında bir kızı ve 5. sınıfa giden bir oğlu olduğunu, Kurumun belirlediği telefonla görüşme gün ve saatinde çocuğunun okulda bulunmak zorunda olduğu için çocuğuyla görüşemeyeceğini, bu durumun Anayasa'ya aykırılık teşkil ettiğini vurgulamıştır. Ayrıca görüşme gününün perşembe günleri saat 9.30 olduğu gözetildiğinde uygulamalar nedeniyle çocuğuyla iletişim kurmasının imkânsız hâle geldiğini belirtmiştir.

13. Başvurucunun talebi, İnfaz Hâkimliğinin 8/10/2018 tarihli kararıyla kabul edilmiştir. Kararın gerekçesinde; başvurucunun okula giden çocuğuyla hafta içi telefonla görüşmesinin mümkün olmadığı, bu nedenle görüşme gününün cumartesi olarak düzenlenmesi gerektiği vurgulanmıştır.

14. Bandırma Cumhuriyet Başsavcılığının itirazı üzerine, Bandırma Ağır Ceza Mahkemesi 22/10/2018 tarihinde, İnfaz Hâkimliğinin kararının kaldırılmasına hükmetmiştir. Kararın gerekçesinde; ilgili mevzuat hatırlatılarak telefonla görüşmelerin önceden planlanan bir program dâhilinde koğuş koğuş ya da grup grup belirlenen gün ve saatlerde yapılması gerektiği belirtilmiştir. Bununla birlikte ceza infaz kurumlarında kapasitelerinin üzerinde çok sayıda hükümlü ile tutuklu barındırıldığı, mahpusların kişisel durumları dikkate alınarak telefonla görüşme günlerinin belirlenmesinin mümkün olmadığı, ayrıca böyle bir uygulamanın kurum içerisinde karışıklığa ve çeşitli güvenlik sorunlarına neden olacağının açık olduğu vurgulanmıştır.

15. Başvurucu 6/11/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

16. Ceza İnfaz Kurumu tarafından gönderilen 4/7/2019 tarihli yazıda; başvuruya konu yargı

kararları da gözetilerek başvurucunun telefonla görüşme görüşmelerinin hafta sonu değil Kurum tarafından önceden belirlendiği gibi cuma günleri yaptırıldığı belirtilmiştir. Yazı ekindeki telefon görüşme tutanaklarından başvurucunun telefonla görüşmelerini cuma günleri yaptığı görülmüştür. Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden yapılan incelemede Afyonkarahisar İnfaz Hâkimliğinin 18/1/2021 tarihinde, denetimli serbestlik tedbiri uygulanmak suretiyle başvurucunun tahliyesine karar verdiği anlaşılmıştır.

IV. İLGİLİ HUKUK

17. İlgili hukuk için bkz. Yeliz Erten, B. No: 2020/99, 11/3/2021, §§ 17-23.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

18. Anayasa Mahkemesinin 28/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

19. Başvurucu; okul çağındaki çocuğuyla telefon yoluyla iletişim kurmasının engellendiğini, idarenin belirlediği saatlerde çocuğuyla telefonla görüşmesinin mümkün olmadığını, bu duruma rağmen görüşme saatinin hafta sonu olacak şekilde düzenleme yapılması yönündeki talebinin Kurum tarafından karşılanmadığını beyan etmiştir. İnfaz Hâkimliğinin görüşmelerin cumartesi yapılması yönündeki kararının da Kurum tarafından uygulanmadığını, Ağır Ceza Mahkemesi kararının kendisine geç tebliğ edildiğini, çocuğuyla görüşmesinin engellenemeyeceğini belirten başvurucu, kişinin maddi ve manevi varlığının korunması hakkı ile aile hayatına saygı hakkının ve haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

20. Bakanlık görüşünde Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü 25/7/2019 tarihinde tüm ceza infaz kurumlarına gönderdiği yazıda; öğrenimlerine devam etmeleri nedeniyle mesai saatleri içerisinde telefonla görüşme imkânından yararlanamayan öğrencilerin aile bireyleri ile yapacakları telefon görüşmelerinin çocuğun yüksek menfaati gözönüne alınarak hafta sonu gerçekleşmesinin de yararlı olacağı hususunun bildirildiği vurgulanmıştır. Bu kapsamda İdare ve Gözlem Kurulunun 20/9/2019 tarihli kararıyla hükümlü/tutuklulara hafta sonu telefon görüşmesi yaptırılmaya başlandığı; başvurucunun da bu karar tarihinden Ceza İnfaz Kurumundan ayrıldığı 12/2/2020 tarihine kadar cumartesi günleri 16 telefon görüşmesi gerçekleştirdiği belirtilmiştir. Bu durumun başvuranın mağdur sıfatının olup olmadığı veya önemsiz bir zarara uğrayıp uğramadığı yönünden yapılacak değerlendirmede gözetilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

B. Değerlendirme

21. Anayasa’nın 5. maddesi şöyledir:

"Devletin temel amaç ve görevleri, … Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır."

22. Anayasa’nın 20. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz."

23. Anayasa’nın 41. maddesi şöyledir:

"Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır.

Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar.

Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir.

Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır."

24. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddialarının özünün telefonla görüşme hakkını kullanma günlerinin öğrenim gören çocuğuyla iletişimini sağlayacak şekilde düzenlenmemesine ilişkin olduğu anlaşılmakla başvuru bir bütün hâlinde aile hayatına saygı hakkı kapsamında incelenmiştir (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Yeliz Erten, § 32).

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

25. Başvurucunun 10/9/2018-20/9/2019 tarihleri arasında hafta sonu telefonla görüşme hakkı verilmediği için çocuğuyla telefon görüşmesi yapamadığı görülmüştür. Yaklaşık bir yıldan fazla oğluyla telefon vasıtasıyla görüşemediği, aile birlikteliğinin devamının sağlanmasında çocukla ebeveyn arasındaki iletişimin önemli bir yere sahip olduğu hususları gözetildiğinde başvurucunun şikâyet ettiği uygulama nedeniyle mağdur olduğu anlaşılmaktadır.

26. Bununla birlikte açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

27. Aile hayatına saygı hakkı, Anayasa’nın 20. maddesinin birinci fıkrasında güvence altına alınmıştır. Söz konusu düzenleme, Sözleşme'nin 8. maddesi çerçevesinde korunan aile hayatına saygı hakkının Anayasa’daki karşılığını oluşturmaktadır. Ayrıca Anayasa’nın 41. maddesinin -Anayasa’nın bütünselliği ilkesi gereği- özellikle aile hayatına saygı hakkına ilişkin pozitif yükümlülüklerin değerlendirilmesi bağlamında dikkate alınması gerektiği açıktır (Murat Atılgan, B. No: 2013/9047, 7/5/2015, § 22; Marcus Frank Cerny [GK], B. No: 2013/5126, 2/7/2015, § 36; Yeliz Erten, § 34).

28. Devletin pozitif tedbirler alma yükümlülüğü konusunda Anayasa’nın 20. ve 41. maddeleri ebeveynin çocuğuyla bütünleşmesinin sağlanması amacıyla tedbirler alınmasını isteme hakkını ve kamusal makamların bu tür tedbirleri alma yükümlülüğünü içermektedir. Anayasa'nın 41. maddesinde de her çocuğun yüksek yararına aykırı olmadıkça anne ve babasıyla kişisel, doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahip olduğu açıkça belirtilmektedir. Ancak bu yükümlülük mutlak olmayıp her olayın özel koşullarına bağlı olarak alınacak tedbirlerin nitelik ve kapsamı farklılaşabilmektedir (Marcus Frank Cerny, § 41; Yeliz Erten, § 35).

29. Anayasa'nın 19. maddesi gereğince hükümlü ve tutukluların haberleşme hürriyeti ve aile hayatına saygı hakkının sınırlanması, hukuka uygun olarak ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz ve doğal bir sonucudur. Öte yandan hükümlü ve tutukluların aile hayatına saygı gösterilmesi hakkı, ceza infaz kurumu idaresinin hükümlü ve tutukluların ailesi ve yakınlarıyla temasını devam ettirecek önlemleri almasını zorunlu kılmaktadır (Mehmet Zahit Şahin, B. No: 2013/4708, 20/4/2016, § 36; Yeliz Erten, § 36).

30. Bununla beraber bu yükümlülük yerine getirilirken ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz ve doğal sonuçlarının gözetilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda kamu düzeni ve suç işlenmesinin önlenmesi ile aile hayatına saygı gösterilmesi hakkı arasında adil bir denge sağlanmalıdır (Mehmet Zahit Şahin, § 37). Ayrıca bu kapsamda yapılan talepler hakkında idari ve yargısal makamlar tarafından verilen kararların gerekçeleri ikna edici nitelikte ilgili ve yeterli olmalıdır (Yeliz Erten, § 37).

31. Ayrıca Anayasanın 41. maddesinde ifade edilen çocuğun yüksek yararı mahkemeler, idari makamlar ve yasama organı tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde gözetilmesi gereken bir ilkedir. Bu bağlamda çocuklar üzerinde etki doğuracak bir işlem yapılacağı zaman bu işlemin çocuğun yararına uygun olup olmadığı yönünde bir değerlendirme yapılması aile hayatına saygı hakkının öngördüğü pozitif yükümlülüklerin yerine getirilmesi açısından oldukça önemlidir (Şükran İrge, B. No: 2016/8660, 7/11/2019, § 33; Yeliz Erten, § 38).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

32. Başvuruda aksi yönde bir iddia ileri sürülmediği hususu ile Kurum tarafından gönderilen görüşme tutanakları birlikte değerlendirildiğinde başvurucunun Tüzük'te öngörülen koşullar dâhilinde ve Tüzük'ün verdiği yetkiye istinaden idare tarafından belirlenen gün ve saatlerde telefonla görüşme hakkını kullanabildiği, bu hususta bir kısıtlamayla karşılaşmadığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte başvurucu, idarece hafta içi olarak belirlenen telefonla görüşme hakkını hafta sonları kullanmak istemektedir. Başvurucu bu talebini, Kurum tarafından belirlenen görüşme saatlerinde okulda olması nedeniyle çocuğuyla görüşemediği yönündeki iddiasına dayandırmaktadır.

33. Ceza İnfaz Kurumu, başvurucunun telefon görüşme hakkını cuma günleri saat 13.15'te kullanmasına karar vermiştir. Başvurucunun çocuğunun okul çağında olduğu ve Kurum tarafından belirlenen görüşme saatlerinin okulların öğrenim saatlerine denk geldiği konusunda bir ihtilaf yoktur. Ceza İnfaz Kurumunda uygulanan telefon görüşmelerine yönelik prosedür de gözönüne alındığında başvurucunun bu koşullar altında çocuğuyla görüşemediği iddiası makul karşılanmalıdır.

34. Başvurucunun talebi Kurum tarafından özetle, kapasitesinin üzerinde mahpus barındırılması ve personel sayısının az olması dikkate alındığında Kurumda güvenlik sorunu yaşanabileceği gerekçesine dayanılarak reddedilmiştir. Buna karşılık hafta sonu görev yapan personelin sayısı ve görevlerine dair somut bilgilere ilgili kararda yer verilmemiş, yaşanacağı belirtilen güvenlik sorunu hakkında genel ifadeler dışında çocuğun üstün yararını da gözeten ikna edici ve objektif bir gerekçe ya da güvenlik riskine ilişkin somut bir olay ortaya konulamamıştır.

35. Diğer yandan İnfaz Hâkimliğinin çocuğun üstün yararı ilkesini gözeterek telefonla görüşmelerin cumartesi olarak uygulanması yönünde karar vermesine rağmen, bu kararı kaldıran Ağır Ceza Mahkemesi tarafından Kurumun gerekçesi tekrarlamakla yetinilmiş;

telefonla görüşme hakkının hafta içi yerine hafta sonunda kullanması hususunda bir olanak sunulmasının Ceza İnfaz Kurumunun güvenliğini ne şekilde tehlikeye düşüreceği başvurucunun koşulları da gözetilerek yeterince izah edilmemiştir.

36. Ayrıca yukarıda belirtildiği üzere (bkz. §§ 27-31) mahkemeler, idari makamlar ve yasama organı tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde çocuğun üstün yararının gözetilmesi ve aile ilişkilerinin sürdürülmesini sağlayacak şekilde hareket edilmesi devletin pozitif yükümlülüklerinin gereğidir. Bu bağlamda idarenin uygulaması ve yargı kararları birlikte değerlendirildiğinde; çocuğun üstün yararı gözetilerek aile ilişkilerinin devamlılığını sağlayacak şekilde hareket edilmediği, başvurucunun taleplerinin neden karşılanamadığı hususunda ilgili kararlarda somut ve yeterli bir şekilde gerekçe sunulmadığı anlaşılmakla olayda aile hayatına saygı hakkı bakımından devletten beklenen pozitif yükümlülüklerin yerine getirilmediği sonucuna ulaşılmıştır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Ümit Balaban (3), B. No: 2016/2821, 29/5/2019; Yeliz Erten, § 43).

37. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

38. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. …

(2)Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

39. Başvurucu, ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılarak 50.000 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

40. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

41. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

42. İncelenen başvuruda aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Ulaşılan ihlal sonucunun Ceza İnfaz Kurumu İdare ve Gözlem Kurulu Başkanlığının aile hayatına saygı hakkına ilişkin güvenceler ile çocuğun üstün yararı ilkesini gözetmeyen kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır. Ne var ki mahkeme ihlali gidememiştir.

43. Bununla birlikte başvurucunun 18/1/2021 tarihinde tahliye edildiği gözetildiğinde ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmadığı anlaşılmaktadır.

44. Öte yandan somut olayda ihlalin tespit edilmesinin başvurucunun uğradığı zararların giderilmesi bakımından yetersiz kalacağı açıktır. Dolayısıyla eski hâle getirme kuralı çerçevesinde, ihlalin bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılabilmesi için aile hayatına saygı hakkının ihlali nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 8.100 TL manevi tazminat ödenmesine, tazminata ilişkin diğer taleplerin reddine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 8.100 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

E. Kararın bir örneğinin bilgi için Bandırma Ağır Ceza Mahkemesine (E.2018/1372 D.İş) ve Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 28/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SAMET AYYILDIZ

B. No: 2018/34548 | Karar tarihi: 28.12.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/34548

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SAMET AYYILDIZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/34548)

Karar Tarihi: 28/12/2021

R.G. Tarih ve Sayı: 11/2/2022-31747

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Ferhat YILDIZ

Başvurucu : Samet AYYILDIZ

Vekili : Av. Öznur AYYILDIZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, özel bir şirkette çalışan başvurucunun WhatsApp adlı mesajlaşma programını kullanarak yaptığı yazışmaların işveren tarafından incelenmesi ve bu yazışmalar gerekçe gösterilerek iş akdinin feshedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkı ile haberleşme hürriyetinin ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 22/11/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden tespit edilen şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Özel bir şirket çalışanı olan ve 1/5/2015 tarihinden itibaren şirketin hizmet sağladığı Sağlık Bakanlığına bağlı bir devlet hastanesinde (kurum) bilgi işlem sorumlusu olarak görev yapan başvurucunun iş sözleşmesi 22/11/2017 tarihinde feshedilmiştir.

10. UYAP üzerinden edinilen bilgilere göre başvurucunun işveren şirket tarafından 16/11/2017 tarihli yazı ile gerçeğe aykırı beyanla izin almaya çalıştığı, mesajlaşma programı ile çalışma arkadaşları ile firma ve kurum yöneticilerine karşı iftira ve hakaret ettiği, çalışma arkadaşlarıyla birlikte örgütlü bir biçimde bilişim sistemini sekteye uğrattığı hususlarında savunması istenmiştir. Başvurucu, savunmasını 21/11/2017 tarihinde göndermiş ve 22/11/2017 tarihinde iş akdi bildirimsiz olarak feshedilmiştir.

11. Başvurucu 20/12/2017 tarihinde Ordu İş Mahkemesinde (Mahkeme) işe iade istemiyle dava açmıştır. Dava dilekçesinde başvurucu; iş akdinin haksız olarak feshedildiğini, feshe dayanak yapılan mesajlaşma programının çok yaygın olarak kullanıldığını, bu yazışmaların kişisel veri olarak korunması gerektiğini, bu konuşmaların elde ediliş şeklinin muğlak olduğunu, konuşmaların hukuka aykırı delil niteliğinde olduğunu ifade etmiştir.

12. Davalı şirket vekili davaya cevabında; davanın yasal süresi içinde açılmadığını, feshin 10/6/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu'nun 25. maddesine göre yapıldığını, bu nedenle bildirimsiz ve tazminatsız yapılabileceğini, ayrıca fesih bildiriminin yapılmasını engellemek amacıyla başvurucunun sürekli olarak rapor aldığını, fesih sebebi olan WhatsApp yazışmalarının görev başındayken kendisine tahsis edilen bilgisayarda gerçekleştirildiğini, başvurucunun bilgisayarı açık bırakması sonucunda sorumlu olan amirin yazışmaları elde ettiğini vurgulamıştır. Dilekçede ayrıca feshe dayanak yazışmalarda ağır şekilde sövmeler, iftiralar ve tehditler bulunduğu, başvurucunun sürekli rapor alarak iş akışını bozduğu, bu nedenlerle feshin haklı olduğu belirtilmiştir.

13. Davalı Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) vekili davaya cevabında; SGK ile başvurucu arasında bir iş sözleşmesinin olmadığını, davalı şirketle aralarında ihale ilişkisinin bulunduğunu, başvurucunun tüm özlük işlemlerinin davalı şirket tarafından yürütüldüğünü, bu nedenle kendilerine husumet yöneltilemeyeceğini, davanın öncelikle husumet yönünden reddi gerektiğini ifade etmiştir. Bunun yanında feshe dayanak olan yazışmaların hizmeti sekteye uğratmaya yönelik olduğu ve davanın reddi gerektiği vurgulanmıştır.

14. Mahkeme 31/5/2018 tarihinde davanın kabulüne, feshin geçersizliğine ve başvurucunun işe iadesine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; fesih bildiriminin yazılı olarak yapılmadığı, bu nedenle şekil şartlarına uygun olmayan feshin geçersiz olduğu belirtilmiştir.

15. Davalıların vekillerinin anılan karara karşı yaptığı istinaf başvurusu Samsun Bölge Adliye Mahkemesi 8. Hukuk Dairesinin (Bölge Adliye Mahkemesi) 27/9/2018 tarihli kararıyla

kabul edilmiş, mahkeme kararının kaldırılmasına ve davanın reddine kesin olarak karar verilmiştir. Kararın gerekçesinde; işverenin haklı nedenle derhâl fesih hakkını kullandığı, bu nedenle yazılı fesih şartı aranmadığı, başvurucunun eylemleri nedeniyle yapılan feshin geçerli olduğu, feshe dayanak yapılan mesajlarda davalı şirket ve kurum yöneticilerine karşı küçük düşürücü, hakaret içeren yazışmaların bulunduğu ifade edilmiştir.

16. Nihai karar 14/11/2018 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

17. Başvurucu 22/11/2018 tarihinde bireysel başvuru yapmıştır.

18. Öte yandan UYAP üzerinden yapılan incelemede başvurucu ile benzer sebeple iş akdi feshedilen E.O.nun Mahkeme nezdinde açtığı dava kabul edilmiş ancak Samsun Bölge Adliye Mahkemesi 7. Hukuk Dairesinin 5/10/2018 tarihli kararıyla dosyanın esası incelemeden kaldırılmasına ve mahkemesine iadesine karar verilmiştir. Anılan karar üzerine Mahkemede yeniden yargılama yapılmış, konu ile ilgili maddi deliller toplanmış ve bu sefer davanın reddine karar verilmiştir. Bu karara karşı yapılan istinaf başvurusunun esastan reddi üzerine kararın kesinleştiği görülmüştür.

IV. İLGİLİ HUKUK

19. İlgili hukuk için bkz. E.Ü. [GK], B. No: 2016/13010, 17/9/2020, §§ 22-51.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Anayasa Mahkemesinin 28/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

21. Başvurucu; iş akdinin haksız olarak feshedildiğini, WhatsApp mesajlaşma programının 3. kişilerin erişimine kapalı olduğunu, bu nedenle bu mesaj içeriklerinin hukuka aykırı delil niteliğinde bulunduğunu, çalışanların kendi aralarında iletişim grubu kurmalarının ve burada iletişim hâlinde olmalarının hukuka aykırı olmadığını iddia etmiştir. Savunması beklenmeden iş akdinin feshedildiğini, Mahkemece dosyanın esasına girilmeden feshin şekil şartlarından yoksun olduğundan bahisle davanın kabulüne karar verilmesine rağmen Bölge Adliye Mahkemesince deliller toplanmadan ve sadece davalı tarafın iddiaları dikkate alınarak karar verildiğini ileri sürmüştür. Diğer yandan başvurucu, kendisi ile aynı durumdaki diğer çalışanların davasında istinaf incelemesinde kararın bozulmasına hükmedildiğini ve ilk derece mahkemelerince esas incelemelerinin yapıldığını ifade etmiştir. Kendisi hakkında ise tanıklar dinlenmeden, deliller toplanmadan karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini, kişisel veri niteliğindeki mesajların delil olarak kullanılması nedeniyle özel hayatın gizliliği hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

22. Bakanlık görüşünde, başvurucunun kurum bilgisayarındaki WhatsApp isimli mesajlaşma programı aracılığıyla sistem üzerinden arkadaşları ile birlikte şirket ve kurum yöneticilerine karşı hakarette bulunduğu, çalışma arkadaşları ile birlikte örgütlü bir biçimde bilişim sistemini sekteye uğrattığı belirtilmiş; ahlak ve iyi niyet kurallarına uymayan bu davranışları nedeniyle iş ilişkisinin sürdürülemeyeceği gerekçeleri ile iş sözleşmesinin feshedildiğinin anlaşıldığı ifade edilmiştir. Görüşte ayrıca kamu makamları tarafından başvurucunun özel hayatına doğrudan bir müdahale gerçekleştirilmediği, bu nedenle devletin pozitif yükümlülükleri kapsamında inceleme yapılması gerektiği, bu kapsamda idari ve yargısal kararların ilgili ve yeterli gerekçe içerip içermediğinin, verilen kararlarda başvurucunun özel ve aile hayatına saygı hakkı ile onun ödev ve sorumlulukları arasında adil bir denge

kurulup kurulmadığının takdirinin Anayasa Mahkemesinde olduğu vurgulanmıştır.

23. Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvurucu vekili; karara dayanak gösterilen yazışmaların hukuka aykırı olarak ele geçirildiğini, delillerin mahkemece değerlendirilmeden karar verildiğini, bu nedenlerle öncelikle yeniden yargılama yapılmasına, mümkün değilse tazminata hükmedilmesi gerektiğini belirtmiştir.

B. Değerlendirme

24. Anayasa'nın iddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak "Özel hayatın gizliliği" kenar başlıklı 20. maddesinin birinci ve üçüncü fıkrası şöyledir:

"Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz.

...

Herkes, kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahiptir. Bu hak; kişinin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirilme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsar. Kişisel veriler, ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebilir. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usuller kanunla düzenlenir."

25. Anayasa'nın “Haberleşme hürriyeti” kenar başlıklı 22. maddesi şöyledir:

"Herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır.

Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; haberleşme engellenemez ve gizliliğine dokunulamaz. Yetkili merciin kararı yirmi dört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırk sekiz saat içinde açıklar; aksi halde, karar kendiliğinden kalkar.

İstisnaların uygulanacağı kamu kurum ve kuruluşları kanunda belirtilir."

26. Özel hayata saygı hakkı Anayasa'nın 20. maddesinde koruma altına alınmıştır. Bu anlamda devlet, kişilerin özel ve aile hayatına keyfî olarak müdahale etmemek ve üçüncü kişilerin haksız saldırılarını önlemekle yükümlüdür (E.Ü., § 56). Ayrıca Anayasa'nın 22. maddesinde güvence altına alınan haberleşme hürriyeti, haberleşmenin yanında içeriği ve biçimi ne olursa olsun haberleşmenin içeriğinin gizliliğini de güvence altına almaktadır. Haberleşme bağlamında bireylerin karşılıklı ve toplu olarak sözlü, yazılı ve görsel iletişimlerine konu olan ifadelerinin gizliliğinin sağlanması ve haberleşmeye yönelik haksız müdahalelerde bulunulmaması gerekir (Yasemin Çongar ve diğerleri, B. No: 2013/7054, 6/1/2015, § 49; E.Ü., § 60).

27. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda işverenin başvurucunun işyeri bilgisayarını kullanarak yaptığı mesajlaşmalarını denetlemesi ve içeriğini incelemesi sonucu elde ettiği bilgileri iş akdinin feshine dayanak yapması söz konusudur. Dolayısıyla başvurucunun iş arkadaşları ile WhatsApp adlı program üzerinden gerçekleştirdiği yazışmalarının incelendiği

ve içeriklerine ulaşıldığı gözetildiğinde başvurunun özel hayata saygı hakkı ile haberleşme hürriyeti yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

28. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı hakkı ile haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

29. Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı kapsamında kalan temel haklar, yalnızca kamusal gücün doğrudan uygulanmasıyla değil kimi zaman da özel hukuk kişileri arasındaki uyuşmazlıklara konu olacak şekilde üçüncü kişilerin müdahaleleriyle zedelenebilmektedir. İlkinde söz konusu güvencelerin sağlanması adına kamusal makamlara yüklenen negatif ve pozitif tüm yükümlülüklerin doğrudan yerine getirilmesi konusunda tereddüt bulunmamakta ise de ikinci durumda devletin üçüncü kişilerin müdahalelerine karşı bireylere ne tür bir koruma imkânı sunması gerektiği ve hangi çerçevede yükümlülükler taşıdığı hususunda her olayın kendine özgü koşullarına göre değerlendirmelerde bulunulması gerekmektedir (Ömür Kara ve Onursal Özbek, B. No: 2013/4825, 24/3/2016, § 45; E.Ü., § 64).

30. Yine Anayasa'nın 12. maddesine göre herkes kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir. Bu genel nitelikteki anayasal düzenleme ile bireylerin kişilik değerlerine yönelen ve zarar veren olumsuz tutum ve davranışlar dışlanmaktadır. Ayrıca Anayasa'nın 5. maddesinde bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin korunması, maddi ve manevi varlıklarının geliştirilmesi için gerekli şartların hazırlanması devletin temel amaç ve görevlerinden biri olarak sayılmaktadır. Bu düzenlemeler ışığında devletin bireyin temel hak ve özgürlüklerine keyfî olarak müdahale etmemenin yanında üçüncü kişilerin saldırılarını önlemekle yükümlü kılındığı, bu bağlamda pozitif yükümlülüklerinin de bulunduğu söylenebilir. Uyuşmazlıkların özel hukuk kişileri arasında gerçekleştiği durumlarda da temel hak ve özgürlüklerin sağladığı güvencelerin yerine getirilip getirilmediği denetlenirken Anayasa'nın kamusal makamlara yüklediği sorumluluklardan doğrudan özel hukuk kişileri sorumlu tutulamayacağı için taşıdığı koşulların özelliklerine göre bu tür başvuruların devletin pozitif yükümlülükleri bağlamında ele alınması gerekebilir. Dolayısıyla özel hayata saygı hakkı ve haberleşme hürriyeti yönünden de devletin pozitif bir yükümlülük olarak yetki alanında bulunan tüm bireyleri gerek kamusal makamların ve diğer bireylerin gerekse kişinin kendisinin eylemlerinden kaynaklanabilecek risklere karşı koruma yükümlülüğü bulunmaktadır (Ömür Kara ve Onursal Özbek, § 46; Ali Çığır, B. No: 2015/19298, 8/5/2019, §§ 32, 33; Erol Kumcu, B. No: 2015/18988, 9/5/2019, §§ 32, 33; U.B., B. No: 2015/3175, 10/10/2019, §§ 33, 34; E.Ü., § 65).

31. Pozitif yükümlülükler özel hukuk kişilerinin birbirleri ile olan uyuşmazlıklarının çözümüne ilişkin yasal altyapının oluşturulmasını, söz konusu uyuşmazlıkların adil yargılama gereklerine uygun ve usul yönünden güvenceleri haiz bir yargılama kapsamında incelenmesini, bu yargılamalarda temel haklara ilişkin anayasal güvencelerin gözetilip gözetilmediğinin denetlenmesini gerektirir. Bu doğrultuda derece mahkemelerince söz konusu güvenceler gözardı edilmemeli, işveren ve çalışanlar arasındaki çatışan çıkarlar adil biçimde dengelenmeli, başvuranların temel haklarına yönelik müdahalenin meşru amaca

dayalı ve ölçülü olup olmadığı değerlendirilmeli, ulaşılan sonuç hakkında hüküm kurulurken ilgili ve yeterli gerekçeler sunulmalıdır (Ömür Kara ve Onursal Özbek, §§ 47-50; E.Ü., § 66).

32. Anayasa Mahkemesi daha önce iletişim araçlarının işveren tarafından denetlenmesi kapsamındaki uyuşmazlıklarda derece mahkemeleri tarafından devletin pozitif yükümlülükleri bağlamında çıkarların dengelenmesi ve müdahalenin ölçülülüğünün irdelenmesi kapsamında gözetilmesi gereken hususları genel olarak belirlemiş; buna göre somut olayın koşullarına göre iş sözleşmelerinde kısıtlayıcı ve zorlayıcı düzenlemelerin ne şekilde belirlendiği, tarafların bu düzenlemeler hakkında bilgilendirilip bilgilendirilmediği, çalışanların temel haklarına yönelik müdahalede bulunulmasına neden olan meşru amacın müdahale ile ölçülü olup olmadığı, sözleşmenin feshinin çalışanların eylem ya da eylemsizlikleri karşısında makul ve orantılı bir işlem olup olmadığı hususlarının uyuşmazlığın çözümünde gözetilmesi gerektiğini tespit etmiştir (Ömür Kara ve Onursal Özbek, § 50; E.Ü., § 67).

33. Yukarıda belirtilen hususlar gözetilerek işverenin işçinin iletişimini denetlemesi yetkisini özel hayata saygı hakkı ve haberleşme hürriyeti bağlamında devletin pozitif yükümlülükleri kapsamında irdelemek gerekmektedir. Öncelikle somut olayda olduğu gibi teknolojik gelişmelerin imkânlarından yararlanmak isteyen işverenlerin bilgisayar, internet, e-posta gibi iletişim araç ve gereçlerini çalışanın kullanıma sunması nedeniyle oluşan uyuşmazlıklarda işverenin menfaatleri ile işçinin temel hak ve özgürlükleri arasında bir dengeleme yapma gerekliliği doğmaktadır. Bu bağlamda işveren ile çalışan arasındaki ilişkinin iki taraf açısından da belirli hak ve yükümlülükler öngören ve esasen güven ilişkisi üzerine kurulu iş sözleşmesiyle şekillendiği unutulmamalıdır. Somut uyuşmazlığın ilgili olduğu iş hukukunun dinamik bir niteliğinin olduğu, ayrıca iş ilişkilerinin genel kurallardan farklı, kendine özgü bazı hukuki kurallar içerdiği de dikkate alınmalıdır (E.Ü., § 68).

34. Bu bağlamda işlerin etkin bir şekilde yürütülmesi ile bilgi akışının kontrolünü sağlamak, işçinin eylemlerine bağlı cezai ve hukuki sorumluluğa karşı korunmak, verimliliği ölçmek veya güvenlik endişeleri gibi haklı ve meşru görülebilecek nedenlerle işverenin yönetim yetkisi kapsamında kural olarak işçinin kullanımına sunduğu iletişim araçlarını denetleyebileceği ve kullanıma ilişkin sınırlamalar öngörebileceği söylenebilir. Ancak işverenin yönetim yetkisinin işyerinde işin yürütülmesi, işyerinin düzeninin ve güvenliğinin sağlanmasıyla sınırlı olduğu unutulmamalıdır. Bu bağlamda işverenin yetki ve haklarının sınırsız olmadığı, çalışana tanınan temel hak ve özgürlüklerin somut olayda haberleşme hürriyeti ve özel hayata saygı hakkının işyeri sınırları dâhilinde de korunduğu, aynı zamanda kısıtlayıcı ve uyulması zorunlu işyeri kurallarının çalışanların temel haklarının özünü zedeleyecek nitelikte olmaması gerektiği vurgulanmalıdır. Bu çerçevede işyerinde kullanıma sunulan iletişim araçlarının işverene ait olduğu gözetilerek sırf bu nedenle bile işverenin iletişim araçları üzerinde sınırsız ve mutlak bir gözetleme ve denetleme yetkisinin olduğunu kabul etmek, işçinin demokratik bir toplumda temel hak ve özgürlüklerine işyerinde de saygı gösterilmesi gerektiği yönündeki haklı beklentisiyle uyuşmayacaktır (E.Ü., § 69).

35. Nitekim Anayasa Mahkemesi benzer bir somut olaya ilişkin bulunan E.Ü. kararında derece mahkemelerince aşağıda belirtilen güvencelerin somut olayda hakka müdahale eden üçüncü kişi tarafından sağlanıp sağlanmadığının gereği gibi denetleyip denetlemediğinin incelenmesi gerektiğini vurgulamıştır (E.Ü., § 70):

i. İşverenin çalışanın kullanımına sunduğu iletişim araçlarının ve iletişim içeriklerinin incelenmesinin haklı olduğunu gösteren meşru gerekçeleri olup olmadığı denetlenmelidir.

Bu durumda işverenin gerekçelerinin ifa edilen işin ve işyerinin özellikleri de gözetilerek meşru olup olmadığı irdelenmelidir. Bu denetlemede iletişim akışı ile iletişim içeriklerinin incelenmesi arasında ayrım yapılarak içeriklerin incelenmesi yönünden daha ciddi gerekçeler aranmalıdır.

ii. Demokratik bir toplumda iletişimin denetlenmesi ve kişisel verilerin işlenmesi süreci şeffaf bir şekilde gerçekleştirilmeli ve bunun bir gereği olarak da süreçle ilgili olarak çalışanlar işveren tarafından önceden bilgilendirilmelidir. Uluslararası hukuk ve karşılaştırmalı hukuk dikkate alındığında bu bilgilendirmenin -somut olayın özelliklerine uygun düştüğü ölçüde- en azından iletişimin denetlenmesi ile kişisel verilerin işlenmesinin hukuki dayanağı ve amaçları, denetlemenin ve veri işlemenin kapsamı, verilerin saklanacağı süre, veri sahibinin hakları, denetlemenin ve işlemenin sonuçları ile verilerin muhtemel yararlanıcıları hususlarını kapsaması gerekir. Ayrıca bildirimde iletişim araçlarının kullanımına ilişkin olarak işveren tarafından öngörülen sınırlamalara da yer verilmelidir. Bilgilendirmenin mutlaka belli şekilde yapılması şart olmayıp şeffaflığı sağlamak bakımından bireylere, kişisel verilerin işlenmesine ve iletişimin denetlenmesine ilişkin süreçten yukarıda belirtilen kapsamda haberdar olma imkânı sağlayan uygun bir yöntem tercih edilebilir.

iii. Çalışanın temel hak ve hürriyetlerine işveren tarafından yapılan müdahale, ulaşılmak istenen amaç ile ilgili ve bu amacı gerçekleştirmeye elverişli olmalıdır. Ayrıca inceleme faaliyetiyle elde edilen verilerin işveren tarafından hedeflenen amaç doğrultusunda kullanılması gerekir.

iv. İşveren tarafından yapılan müdahalenin gerekli kabul edilebilmesi için aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılması mümkün olmamalı, müdahale ulaşılmak istenen amaç bakımından zorunlu olmalıdır. Çalışanın iletişiminin içeriğine girilmesi yerine daha az müdahale içeren yöntem ve tedbirlerin uygulanmasının mümkün olup olmadığı denetlenmelidir. Bu kapsamda işverenin ulaşmak istediği amaca çalışanın iletişimi incelenmeden de erişilme imkânı olup olmadığı her bir vakıanın somut özellikleri ışığında değerlendirilmelidir.

v. Müdahalenin orantılı kabul edilebilmesi için ise iletişimin denetlenmesi ile işlenecek veya herhangi bir şekilde yararlanılacak veriler ulaşılmak istenen amaçla sınırlı olmalı, bu amacı aşacak şekilde sınırlama ya da müdahaleye izin verilmemelidir.

vi. Ayrıca iletişimin incelenmesinin muhatabı olan çalışan üzerindeki etkisi ve çalışan bakımından sonuçları gözönünde tutularak tarafların çatışan menfaat ve haklarının adil bir biçimde dengelenip dengelenmediğine bakılması gerekmektedir. Taraflardan birine şahsi olarak aşırı bir külfet yüklendiğinin tespiti hâlinde devletin pozitif yükümlülüklerini yerine getirmediği sonucuna varılabilir.

b. İlkelerin Uygulanması

36. Başvurucu; WhatsApp adlı mesajlaşma programındaki yazışmalarının incelenmesinin özel hayat alanına ve haberleşme hürriyetine haksız bir müdahale oluşturmasına rağmen açtığı işe iade istemli davasında bu yönde bir tespit yapılmadığını, yazışmalarının işveren tarafından hukuka aykırı yöntemlerle elde edildiğini iddia etmiştir. Bu kapsamdaki iddiaların yukarıda belirtilen esaslar gözetilerek devletin pozitif yükümlülükleri bağlamında değerlendirilmesi gerekmektedir.

37. Öncelikle işverenin işçinin kullanımına sunulan iletişim araçlarını denetlemesine ilişkin

olarak 4857 sayılı Kanun'da özel bir düzenleme olmadığı görülmüştür. Ancak Anayasa'nın 20. ve 22. maddelerinde yer bulan özel hayata saygı hakkına ve haberleşme hürriyetine ilişkin güvenceler ile hukuk sistemimizde mevcut olan düzenlemelerin iş hukuku uyuşmazlıklarında uygulanması yönünde bir engel olmadığı gözetildiğinde yasal altyapı oluşturmak bağlamında pozitif yükümlülüklerin yerine getirilmiş olduğu söylenebilir (E.Ü., § 72).

38. Başvuru konusu olayda başvurucu, bir özel şirket çalışanı olup 1/5/2015 tarihinden itibaren bu şirketin hizmet sağladığı Sağlık Bakanlığına bağlı bir devlet hastanesinde bilgi işlem sorumlusu olarak görev yapmaktadır. Kurum yöneticilerinden birinin başvurucuya görevi için tahsis edilmiş bilgisayardaki WhatsApp yazışmalarını bir şekilde görerek bu yazışmaların içeriklerini temin ettiği ve bunların dayanak yapılarak başvurucunun iş sözleşmesinin feshedildiği anlaşılmaktadır.

39. Başvuru konusu olayda işveren şirket vekili davaya cevap dilekçesinde, mesaj içeriklerinin başvurucunun bilgisayarını açık bırakması sonucunda sorumlu olan amiri tarafından elde edildiğini ifade etmiştir. Anılan mesajlaşma programının işyerinin işleyişiyle bir ilgisinin bulunmadığı, başvurucu ve arkadaşları tarafından özel mesajlaşmalar için oluşturulduğu anlaşılmaktadır. Yargı kararlarından ve taraf dilekçelerinden başvurucu ile iş arkadaşları arasındaki mesajlaşmaların işyeri ve çalışanları ile ilgili özel görüşlerini içerdiği, içeriğinde bazı küçük düşürücü ifadelerin bulunduğu görülmektedir.

40. Öncelikle işyerinde kullanıma tahsis edilen bilgisayar üzerinden yapılan iletişimin denetlenebileceğine ve iletişim araçlarının kullanım koşullarına ilişkin olarak önceden tam ve açık bir bilgilendirme yapılmadığı hâllerde temel hak ve özgürlüklerinin işyerinde de korunacağı yönündeki haklı beklentiyle çalışan kişinin işyeri bilgisayarı üzerinden kişisel yazışmalar yapabileceğinin işveren tarafından da öngörülebilecek bir durum olduğu vurgulanmalıdır. Buradan hareketle çalışana açık bir bilgilendirmenin yapılmadığı hâllerde hak ve özgürlüklerine bir müdahalede bulunulmayacağı hususunda çalışanların makul bir beklenti içinde olacaklarının kabul edilmesi, temel hak ve özgürlüklerin sağladığı güvencelerden yararlandırılması gerektiği söylenebilir.

41. Somut olayda işverenin işyeri bilgisayarını inceleme yetkisi ile kapsamını gösteren bir bildirimin başvurucuya yapıldığına ilişkin bilgi ve belge sunmadığı hususları gözetildiğinde işveren tarafından işyerinde kullanıma tahsis edilen bilgisayar üzerinden yapılan iletişimin izlenebileceği ve denetlenebileceği yönünde açık bir bilgilendirme yapılmadığı anlaşılmaktadır. Öte yandan özel hayat alanına dâhil olan WhatsApp mesajlaşma içerikleri gerekçe gösterilerek başvurucunun iş akdi feshedilmiştir. Ancak işveren, davalı taraf olarak yargılama sürecinde müdahalenin meşru görülebilecek nedenlerini ve dayanaklarını, başvurucunun beklentilerinin gözetildiğini ve haklarının dikkate alındığını, ayrıca müdahale konusunda başvurucunun bilgilendirildiğini ortaya koyamamıştır. Bu bağlamda yargılama sürecinde feshin temel sebebini oluşturan WhatsApp mesajlaşma programı ile iletişime veya işyeri bilgisayarlarında özel iletişime yönelik olarak böyle bir bilgilendirmenin yapılıp yapılmadığı derece mahkemelerince tartışılmamış, başvurucunun kendisi alenileştirmediği hâlde onun rızası alınmadan ve önceden bir bilgilendirme yapılmadan mesaj içeriklerine hukuka aykırı olarak erişildiği yönündeki esaslı iddialarının karşılanmadığı anlaşılmıştır.

42. Kaldı ki somut olayda kişisel kullanıma ilişkin olduğu herkesçe ve işverence bilinen söz konusu programın denetlenmesinin başvurucunun özel hayatının ve haberleşmesinin gizliğinin korunması konusundaki makul beklentisine aykırı olduğu açıktır. Mahkemece de

anılan programın kişisel kullanıma özgü bir mesajlaşma programı olduğunun herkesçe bilinebilir bir durum olmasına rağmen bu tür bir programın içerisinde yer alan yazışmaların ne suretle denetlendiğine ve içeriklerinin feshe dayanak alındığı hususunun gerekli olup olmadığına ve başvurucunun özel hayatı ile haberleşmesine olan etkisine yönelik herhangi bir değerlendirme yapılmamıştır.

43. Bunun yanında işveren başvurucunun bilgisayarındaki özel mesajları hukuka uygun bir yöntemle elde ettiğine yönelik de sağlıklı bir açıklama yapamamıştır. Yargılama aşamasında davalı şirket vekilinin davaya cevap dilekçesinden feshe dayanak olan mesajlaşma içeriklerinin başvurucunun bilgisayarını açık bırakması sonucunda sorumlu olan amiri tarafından elde edildiği anlaşılmıştır. Bu anlamda başvurucunun bilgisayarında yer alan iletişiminin içeriğine erişilmesini zorunlu kılan bir durumun mevcut olduğunun işveren tarafından açıklanmadığı görülmüştür. Ancak aynı amaca ulaşılabilmesi bakımından tarafların şikâyet ve savunmalarının analizi, tanıkların dinlenilmesi, işyeri kayıtları ile yürütülen projelerin süreç ve sonuçlarının incelenmesi gibi araçlar da mevcut olduğu hâlde niçin mesaj içeriklerinin incelenmesinin zorunlu ve gerekli görüldüğü işveren tarafından açık bir şekilde ortaya konulamadığı gibi derece mahkemeleri tarafından da somut olay bu yönüyle tartışılmamıştır.

44. Öte yandan somut olayda işverenin yaptığı müdahalenin kapsamının tartışılması gerekir. Bu bağlamda işveren tarafından Mahkemeye sunulan başvurucunun yazışmaları ve yargılama süreci bir bütün hâlinde değerlendirildiğinde işverenin yazışma içeriklerine başvurucunun ve mesajlaştığı arkadaşlarının rızası hilafına erişim sağladığı ve bu içeriklerin de iş akdinin feshine dayanak yapıldığı görülmüştür.

45. Nitekim Anayasa Mahkemesi E.Ü. kararına konu başvurucunun kurumsal e-posta hesabı içeriğinin işveren tarafından incelenmesi ve bu yazışmalar gerekçe gösterilerek iş akdinin feshedilmesi şeklindeki benzer somut olayda da aynı sonuca ulaşmış ve ihlal kararı vermiştir. Başvurucunun kurumsal kullanım için değil kendi özel kullanımı amacıyla bilgisayarına kurduğu ve kullanarak arkadaşlarıyla özel mesajlaşmalar gerçekleştirdiği WhatsApp adlı mesajlaşma programındaki içeriklerin işveren tarafından bir şekilde elde edilerek iş akdinin feshine dayanak yapıldığı somut olayda da anılan karardaki ilkelerden ayrılmayı gerektirir bir durum bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

46. Açıklanan gerekçelerle özel hukuk iş ilişkilerinden doğan uyuşmazlığı karara bağlayan derece mahkemeleri tarafından yukarıda belirtilen anayasal güvenceleri gözeten özenli bir yargılama yapılarak pozitif yükümlülüklerin yerine getirilmediği anlaşıldığından başvurucunun Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkı ile Anayasa'nın 22. maddesinde güvence altına alınan haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

47. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. …

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden

yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

48. Başvurucu, ihlalin tespit edilmesini, yeniden yargılama yapılmasını istemiş; yeniden yargılama mümkün olmadığı takdirde kıdem ve ihbar tazminatları ile işsiz kaldığı sürelerin karşılığı olarak 50.000 TL maddi tazminat talebinde bulunmuştur. Başvurucunun manevi tazminat talebinde bulunmadığı anlaşılmaktadır.

49. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK] B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

50. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

51. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

52. İncelenen başvuruda özel hayata saygı hakkı ve haberleşme hürriyetiyle ilgili anayasal güvenceleri gözeten bir yargılama yapılmaması nedeniyle anılan hak ve özgürlüğün ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

53. Bu durumda özel hayata saygı hakkı ile haberleşme hürriyetinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı

verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere ilgili mahkemeye gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

54. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvurucunun bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

55. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.794,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Özel hayata saygı hakkı ile haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkı ve Anayasa'nın 22. maddesinde güvence altına alınan haberleşme hürriyetinin İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin özel hayata saygı hakkı ile haberleşme hürriyetinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ordu İş Mahkemesine (E.2017/696, K.2018/346) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun maddi tazminat talebinin reddine,

E. 294,70 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.794,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Samsun Bölge Adliye Mahkemesi 8. Hukuk Dairesine (E.2018/2034, K.2018/1350) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 28/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

RABİA AYDIN VE ŞERİFE AKSU

B. No: 2018/37136 | Karar tarihi: 28.12.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/37136

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

RABİA AYDIN VE ŞERİFE AKSU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/37136)

Karar Tarihi: 28/12/2021

R.G. Tarih ve Sayı: 2/2/2022-31738

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Ayhan KILIÇ

Başvurucular : 1. Rabia AYDIN

2. Şerife AKSU

Başvurucular Vekili : Av. Şayeste ÖZER CEYLAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ön alım hakkına dayalı olarak taşınmazın tesciline hükmedilen mahkeme kararının icra edilmemesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular 14/12/2018 ve 19/8/2019 tarihlerinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formları ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. 2019/29355 numaralı bireysel başvuru dosyası konu ve kişi yönlerinden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2018/37106 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmiş, 2019/29355 numaralı bireysel başvuru dosyası kapatılmış ve inceleme 2018/37106 numaralı

bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmüştür.

5. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucular Rabia Aydın ve Şerife Aksu sırasıyla 1941 ve 1945 doğumlu olup Yalvaç'ta ikamet etmektedir.

A. Tapu İptali ve Tescil Davası Süreci

10. Başvurucular Isparta'nın Yalvaç ilçesi Özgüney köyü Kurçin mevkiinde kâin 434 parsel sayılı taşınmazın müşterek malikidir. Anılan taşınmazla sınırdaş olan 435 parsel numaralı taşınmaz, maliki İ.A. tarafından resmî satış senediyle 12/1/2016 tarihinde A.A.ya 1.000 TL bedelle satılmıştır.

11. Aynı mevkide bulunan ve 435 parsel sayılı taşınmazla sınırdaş olan 436 parsel sayılı taşınmazın maliki A.S. 23/8/2016 tarihinde 3/7/2005 tarihli ve 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu'nun 8/İ maddesinin ikinci fıkrasına dayalı olarak ön alım hakkını kullanarak A.A.ya karşı Yalvaç Asliye Hukuk Mahkemesinde (Asliye Hukuk Mahkemesi) tapu iptali ve tescil davası açmıştır. Dava E.2016/367 sayılı dosyaya kaydedilmiştir. Davalı A.A. davanın reddini talep etmiş, ayrıca taşınmaz için gerçekte 30.000 TL ödediğini ileri sürmüştür.

12. Asliye Hukuk Mahkemesince "taşınmazın üçüncü kişilere satış ve devrinin önlenmesi amacıyla tapu kaydına ihtiyati tedbir şerhi konulmasına" 7/9/2016 tarihinde karar verilmiş, söz konusu karar tapu siciline işlenmiştir.

13. Bu arada başvurucular da 12/12/2016 tarihinde 5403 sayılı Kanun'a dayalı olarak ön alım hakkını kullanmak suretiyle A.A.ya karşı tapu iptali ve tescil davası açmıştır. Dava dilekçesinde başvurucular, 435 numaralı parselin kendi parsellerine sınırdaş olması sebebiyle ön alım hakkını kullandıklarını belirtmiştir. Dava E.2016/526 sayılı dosyaya kaydedilmiştir.

14. Davalı A.A. Asliye Hukuk Mahkemesine sunduğu cevap dilekçesinde; taşınmazı gerçekte 30.000 TL'ye satın aldığını, bu tutarın kendisine ödenmesi kaydıyla davayı kabul edeceğini bildirmiştir. Başvurucular 30.000 TL satış bedeli ile 20 TL tapu masrafını Asliye Hukuk Mahkemesinin veznesine depo etmiştir.

15. Asliye Hukuk Mahkemesi 7/3/2017 tarihinde -birinci duruşmada- davayı kabul ederek 30.020 TL'nin A.A.ya ödenmesine ve taşınmazın hisseleri oranında başvurucular adına tesciline karar vermiştir. Karar, kanun yollarına başvurulmaksızın kesinleşmiştir.

16. Başvurucular 26/4/2017 tarihinde E.2016/367 sayılı dosyada müdahale talebinde bulunmuştur. Müdahale dilekçesinde, E.2016/526 sayılı dosyada lehlerine karar verilerek taşınmazın adlarına tesciline hükmedildiğini hatırlatmış ve bu dosyada davanın reddinin gerektiğini savunmuştur. Asliye Hukuk Mahkemesi 18/5/2017 tarihinde başvurucuların ferî

müdahale talebini kabul etmiştir.

17. Asliye Hukuk Mahkemesi E.2016/367 sayılı dosyada 19/7/2017 tarihinde davanın kabulüne ve taşınmazın 1.020 TL bedel karşılığında A.S. adına tesciline karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; dava açma tarihinin E.2016/526 sayılı dosyada 12/12/2016, E.2016/367 sayılı dosyada ise 23/8/2016 olduğu belirtilmiştir. Söz konusu davada davalının davayı kabul etmesi üzerine kararın üst kanun yollarına başvurulmaksızın kesinleştiği vurgulanan kararda, ihtiyati tedbirin dava konusu taşınmazın üçüncü kişilere devrinin önlenmesi amacıyla konulduğu oysa davanın kabulüyle üçüncü kişilere devrin gerçekleşmiş olacağı ve bunun hakkın kötüye kullanılması mahiyetinde olduğu ifade edilmiştir. Kararda, E.2016/256 sayılı dosyanın davacılarının dürüstlük kuralına aykırı hareket ettikleri değerlendirilmiştir.

18. Başvurucular ve davalı bu karara karşı istinaf yoluna müracaat etmiştir. İstinaf dilekçesinde başvurucular, aynı taşınmazın E.2016/526 sayılı dosyada kendi lehlerine tesciline karar verildiğinden mevcut kararın yok hükmünde olduğunu belirtmiştir. Antalya Bölge Adliye Mahkemesi 5. Hukuk Dairesi 25/10/2017 tarihinde Asliye Hukuk Mahkemesi kararının miktar itibarıyla kesin olduğunu belirterek istinaf istemini usulden reddetmiştir.

B. Tescil Kararının İnfazı Süreci

19. Başvurucular 5/4/2017 tarihinde Yalvaç Tapu Müdürlüğüne (Tapu Müdürlüğü) müracaat ederek taşınmazın Asliye Hukuk Mahkemesi kararı doğrultusunda adlarına tescil edilmesini talep etmiştir. Bunun üzerine Tapu Müdürlüğü, A.S.nin açtığı davada 7/9/2016 tarihinde verilen ihtiyati tedbir kararının devam edip etmediğini ve devam ediyorsa nasıl bir işlem yapılması gerektiğini Asliye Hukuk Mahkemesinden sormuştur. Asliye Hukuk Mahkemesinin 7/4/2017 tarihli yazısıyla ihtiyati tedbir kararının 7/9/2016, buna karşılık başvuruculların dava açma tarihinin ise 12/12/2016 olduğu belirtilerek tescil işleminin yerine getirilmemesi talimatı verilmiştir. Tapu Müdürlüğü, Asliye Hukuk Mahkemesinin yazısına vurgu yaparak 13/4/2017 tarihinde talebi reddetmiştir.

20. Başvurucular tescil talebinin reddine ilişkin işlemin iptali istemiyle 24/4/2017 tarihinde Isparta İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) dava açmıştır. Dava dilekçesinde, ihtiyati tedbir kararının kesinleşmiş mahkeme kararının uygulanmasına engel teşkil edemeyeceği belirtilmiştir. Başvurucular, Asliye Hukuk Mahkemesinin müzekkeresine istinaden tescil talebinin reddedilmesinin hukuka aykırı olduğunu savunmuştur.

21. A.S. 29/5/2017 tarihli dilekçeyle müdahale talebinde bulunmuştur. Müdahale dilekçesinde A.S., A.A.ya karşı açtığı davanın Asliye Hukuk Mahkemesince 19/7/2017 tarihli duruşmada muhtemelen lehine olacak şekilde karara bağlanacağını belirtmiş ve bu nedenle davanın reddi gerektiğini savunmuştur. İdare Mahkemesi 18/7/2017 tarihinde A.S.nin müdahale talebinin kabulüne karar vermiştir.

22. İdare Mahkemesi 31/10/2017 tarihinde davayı reddetmiştir. Kararın gerekçesinde, 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 389., 396. ve 397. maddelerine yer verildikten sonra A.S.nin açtığı davadaki ihtiyati tedbir kararının tarihinin başvurucular lehine verilen tescil kararından önce olduğu vurgulanmış; Asliye Hukuk Mahkemesinin aksi yönde birkararı olmaksızın davalı idare tarafından ihtiyati tedbir şerhinin terkin edilemeyeceği ifade edilmiştir. Kararda, Tapu Müdürlüğünün Asliye Hukuk Mahkemesinin isteği doğrultusunda tescil istemini yerine getirmediği ve bağlı yetki çerçevesinde işlem tesis ettiği belirtilerek tescil isteğinin reddinde hukuka aykırılık

bulunmadığı kanaatine varılmıştır.

23. Başvurucular bu karara karşı istinaf yoluna başvurmuştur. İstinaf dilekçesinde, daha önceki aşamada ileri sürülenlere ek olarak Asliye Hukuk Mahkemesinin kendi kararını yok hükmünde sayamayacağı, 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 705. maddesinde mahkeme kararı söz konusu olduğunda mülkiyet hakkının tescilden önce kazanılacağının belirtildiği ileri sürülmüştür. Konya Bölge İdare Mahkemesi 2. İdari Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) 11/10/2018 tarihinde istinaf istemini esastan ve kesin olarak reddetmiştir. Nihai karar 18/11/2018 tarihinde başvuruculara tebliğ edilmiştir.

24. Başvurucular 14/12/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

25. Başvurucular 8/11/2017 tarihinde bir daha Tapu Müdürlüğüne başvurarak taşınmazın lehlerine tescil edilmesini talep etmiş ve Antalya Tapu Bölge Müdürlüğünden görüş sorulmasını istemiştir. Tapu Müdürlüğü 22/11/2017 tarihinde talebi reddetmiştir. Tapu Müdürlüğü ayrıca 29/11/2017 tarihli yazıyla Asliye Hukuk Mahkemesinin E.2016/367 sayılı dosyada verdiği 19/7/2017 tarihli karara istinaden taşınmazın A.S. adına tescil edildiği hususunu başvuruculara bildirmiştir.

26. Başvurucular 25/12/2017 tarihinde Tapu Müdürlüğünün her iki işleminin de iptali istemiyle İdare Mahkemesinde dava açmıştır. İdare Mahkemesi 10/1/2018 tarihinde dava dilekçesinin reddine karar vermiştir. Başvurucular 8/2/2018 tarihinde dava dilekçesini yenilemiş ve 22/11/2017 tarihli işlemin iptalini talep ettiklerini açıklığa kavuşturmuştur.

27. İdare Mahkemesi 13/9/2018 tarihinde, önceki kararındakiyle aynı gerekçeyle davayı reddetmiştir. Karara karşı yapılan istinaf istemi Bölge İdare Mahkemesinin 10/7/2019 tarihli kararıyla reddedilmiştir. Nihai karar 22/7/2019 tarihinde başvuruculara tebliğ edilmiştir.

28. Başvurucular 19/8/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

29. 5403 sayılı Kanun'un 8/İ maddesinin olay tarihinde yürürlükte bulunan ikinci fıkrası şöyledir:

"Tarımsal arazilerin satılması hâlinde sınırdaş tarımsal arazi malikleri de önalım hakkına sahiptir. Tarımsal arazi, sınırdaş maliklerden birine satıldığı takdirde, diğer sınırdaş malikler önalım haklarını kullanamaz. Önalım hakkına sahip birden fazla sınırdaş tarımsal arazi malikinin bulunması hâlinde hâkim, tarımsal bütünlük arz eden sınırdaş arazi malikine önalıma konu tarımsal arazinin mülkiyetinin devrine karar verir."

30. 4721 sayılı Kanun'un 705. maddesi şöyledir:

"Taşınmaz mülkiyetinin kazanılması, tescille olur.

Miras, mahkeme kararı, cebrî icra, işgal, kamulaştırma hâlleri ile kanunda öngörülen diğer hâllerde, mülkiyet tescilden önce kazanılır. Ancak, bu hâllerde malikin tasarruf işlemleri yapabilmesi, mülkiyetin tapu kütüğüne tescil edilmiş olmasına bağlıdır."

31. 6100 sayılı Kanun'un 389. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Mevcut durumda meydana gelebilecek bir değişme nedeniyle hakkın elde edilmesinin önemli ölçüde zorlaşacağından ya da tamamen imkânsız hâle geleceğinden veya gecikme sebebiyle bir sakıncanın yahut ciddi bir zararın doğacağından endişe edilmesi hâllerinde, uyuşmazlık konusu hakkında ihtiyati tedbir kararı verilebilir."

32. 6100 sayılı Kanun'un 391. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Mahkeme, tedbire konu olan mal veya hakkın muhafaza altına alınması veya bir yediemine tevdii ya da bir şeyin yapılması veya yapılmaması gibi, sakıncayı ortadan kaldıracak veya zararı engelleyecek her türlü tedbire karar verebilir."

33. 6100 sayılı Kanun'un 397. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"İhtiyati tedbir kararının etkisi, aksi belirtilmediği takdirde, nihai kararın kesinleşmesine kadar devam eder."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

34. Anayasa Mahkemesinin 28/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

35. Başvurucular, mahkemenin bir hâkiminin verdiği kararın diğer hâkim tarafından tanınmamasının hukuk devleti ilkesini ihlal ettiğini belirtmiştir. Başvuruculara göre 5403 sayılı Kanun'un 8/İ maddesinde düzenlenen ön alım hakkından yararlanmak için daha önce dava açılması kimseye üstün bir hak bahşetmemektedir. 4721 sayılı Kanun'un 705. maddesi uyarınca mahkeme kararıyla tescile hükmedilen hâllerde mülkiyetin tescilden önce kazanılacağını vurgulayan başvurucular, hükümle birlikte kazandıkları mülkiyet hakkının yok sayılmasının Anayasa'nın 35. maddesi ile 138. maddesinin son fıkrasına aykırı olduğunu ileri sürmüştür. Başvurucular ayrıca kesinleşmiş mahkeme kararları bağlayıcı olduğu hâlde Tapu Müdürlüğünün Asliye Hukuk Mahkemesi kararını icra etmediğinden yakınmıştır.

B. Değerlendirme

36. Anayasa'nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

37. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Mülkün Varlığı

38. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğinden şikâyet eden bir kimse, önce böyle bir hakkının var olduğunu kanıtlamak zorundadır. Bu nedenle öncelikle başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesi uyarınca korunmayı gerektiren mülkiyete ilişkin bir menfaate sahip olup olmadığı noktasındaki hukuki durumunun değerlendirilmesi gerekir (Cemile Ünlü, B. No: 2013/382, 16/4/2013, § 26; İhsan Vurucuoğlu, B. No: 2013/539, 16/5/2013, § 31).

39. Mülkiyet hakkı; özel hukukta veya idari yargıda kabul edilen mülkiyet hakkı kavramlarından farklı bir anlam ve kapsama sahip olup bu alanlarda kabul edilen mülkiyet hakkı, yasal düzenlemeler ile yargı içtihatlarından bağımsız olarak özerk bir yorum ile ele

alınmalıdır (Hüseyin Remzi Polge, B. No: 2013/2166, 25/6/2015, § 31). Anayasa'nın 35. maddesiyle güvenceye bağlanan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır (AYM, E.2015/39, K.2015/62, 1/7/2015, § 20). Bu bağlamda mülk olarak değerlendirilmesi gerektiğinde kuşku bulunmayan menkul ve gayrimenkul mallar ile bunların üzerinde tesis edilen sınırlı ayni haklar ve fikrî hakların yanı sıra icrası kabil olan her türlü alacak da mülkiyet hakkının kapsamına dâhildir (Mahmut Duran ve diğerleri, B. No: 2014/11441, 1/2/2017, § 60).

40. Somut olayda başvuruculların 5403 sayılı Kanun'un 8/İ maddesi kapsamında açtığı tapu iptali ve tescil davası neticesinde Asliye Hukuk Mahkemesince E.2016/526 sayılı dosyada 7/3/2017 tarihli kararla taşınmazın başvurucular adına tesciline karar verilmiştir. Bununla birlikte Tapu Müdürlüğü anılan karar uyarınca tescil işlemini gerçekleştirmeyi reddetmiştir. Bunun yanında Asliye Hukuk Mahkemesi bu defa E.2016/367 sayılı davada 19/7/2017 tarihinde aynı taşınmazın A.S. adına tesciline hükmetmiş, Tapu Müdürlüğü bu hükmü icra ederek taşınmazı A.S. adına tescil etmiştir.

41. 4721 sayılı Kanun'un 705. maddesinin birinci fıkrasında taşınmaz mülkiyetinin kural olarak tescille kazanılacağı belirtilmiş ise de ikinci fıkrasında bu kuralın istisnalarına yer verilmiş ve mahkeme kararı mülkiyetin tescilden önce kazanıldığı hâller arasında sayılmıştır. Bu hüküm dikkate alındığında Asliye Hukuk Mahkemesinin kesinleşen 7/3/2017 tarihli kararıyla başvuruculların ihtilaf konusu taşınmazın mülkiyetini kazandıkları anlaşılmaktadır. Her ne kadar Asliye Hukuk Mahkemesi 19/7/2017 tarihinde aynı taşınmazın bu defa A.S. adına tesciline hükmetmiş ve bu hüküm uyarınca taşınmaz A.S. adına tescil edilmiş ise de bu durum başvuruculların 7/3/2017 tarihli kararla taşınmazın mülkiyetini kazandığı gerçeğini değiştirmemektedir. Mevcut başvurunun konusunu 7/3/2017 tarihli mahkeme kararının icra edilmemesi oluşturduğundan 19/7/2017 tarihinden sonra taşınmazın mülkiyetinin kime ait hâle geldiği sorunuyla bu aşamada ilgilenilmesine gerek bulunmamaktadır. Başvurucular lehine verilen 7/3/2017 tarihli tescil kararı dikkate alındığında başvuruculların Anayasa'nın 35. maddesi kapsamındaki güvencelerden yararlanan mülkünün bulunduğu kanaatine varılmıştır.

b. Müdahalenin Varlığı ve Türü

42. Anayasa’nın 35. maddesinde bir temel hak olarak güvence altına alınmış olan mülkiyet hakkı kişiye -başkasının hakkına zarar vermemek ve kanunların koyduğu sınırlamalara uymak koşuluyla- sahibi olduğu şeyi dilediği gibi kullanma, onun üzerinde tasarruf etme ve ürünlerinden yararlanma imkânı verir (Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 32). Dolayısıyla malikin mülkünü kullanma, mülkün semerelerinden yararlanma ve mülkü üzerinde tasarruf etme yetkilerinden herhangi birinin sınırlandırılması mülkiyet hakkına müdahale teşkil eder (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 53). Taşınmazın başvurucular adına tescil edilmesi hükmünü içeren mahkeme kararının icra edilmemesi mülkiyet hakkına müdahale teşkil etmektedir.

43. Anayasa’nın 35. maddesi ile mülkiyet hakkına temas eden diğer hükümleri birlikte değerlendirildiğinde Anayasa'nın mülkiyet hakkına müdahaleyle ilgili üç kural ihtiva ettiği görülmektedir. Buna göre Anayasa'nın 35. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin mülkiyet hakkına sahip olduğu belirtilmek suretiyle mülkten barışçıl yararlanma hakkına yer verilmiş; ikinci fıkrasında da mülkten barışçıl yararlanma hakkına müdahalenin çerçevesi belirlenmiştir. Maddenin ikinci fıkrasında genel olarak mülkiyet hakkının hangi koşullarda sınırlanabileceği belirlenerek aynı zamanda mülkten yoksun bırakmanın şartlarının genel

çerçevesi de çizilmiştir. Maddenin son fıkrasında ise mülkiyet hakkının kullanımının toplum yararına aykırı olamayacağı kurala bağlanmak suretiyle devletin mülkiyetin kullanımını kontrol etmesine ve düzenlemesine imkân sağlanmıştır. Anayasa'nın diğer bazı maddelerinde de devlet tarafından mülkiyetin kontrolüne imkân tanıyan özel hükümlere yer verilmiştir. Ayrıca belirtmek gerekir ki mülkten yoksun bırakma ve mülkiyetin düzenlenmesi, mülkiyet hakkına müdahalenin özel biçimleridir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, §§ 55-58).

44. Somut olayda mülkiyet hakkı yönünden şikâyet edilen temel husus tescil hükmünün icra edilmemesidir. Mahkeme kararıyla tescile hükmedilen hâllerde tescil kazandırıcı değil açıklayıcı nitelikte olsa da tescil işlemi gerçekleşmeden başvurucuların taşınmazları üzerinde tasarrufta bulunmaları ve taşınmazlarına erişmeleri mümkün olmamaktadır. Tescil talebinin reddedilmesiyle başvurucuların mülklerine erişimin engellendiği gözetildiğinde müdahalenin mülkten barışçıl yararlanma şeklindeki birinci kural kapsamında kaldığı değerlendirilmiştir.

c. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

45. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

46. Anayasa’nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabileceği öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına müdahalede bulunulurken temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir. Anılan madde uyarınca temel hak ve özgürlükler, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmaksızın Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için müdahalenin Anayasa'nın sözüne aykırı olmaması, kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, § 62).

47. Anayasa'nın 13. maddesinde temel hak ve hürriyetlere yönelik sınırlandırmaların Anayasa'nın sözüne aykırı olamayacağı hükme bağlanmıştır. Buna göre Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması ölçütlerinden biri de Anayasa'nın sözüne uygunluktur. Anayasa Mahkemesi, somut olaya uygun düştüğü takdirde kamu gücünü kullanan organların temel hak ya da özgürlüklere yaptıkları müdahalelerin Anayasa'nın sözüne uygun olup olmadığını da değerlendirir. Böyle bir değerlendirme yapılması, Anayasa'nın 13. maddesinin emredici hükmünün bir gereğidir (Kadri Enis Berberoğlu (2) [GK], B. No: 2018/30030, 17/9/2020, § 68; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, § 79).

48. Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan Anayasa'nın sözü deyimi Anayasa'nın metnini yani lafzını ifade etmektedir. Temel hak ve özgürlüklere yapılan müdahalelerin Anayasa'nın sözüne uygun olması şartı özellikle Anayasa'nın çeşitli maddeleriyle getirilen ek güvenceler söz konusu olduğunda önem taşımaktadır. Anayasa, çoğu durumda bir hak veya özgürlüğü yalnızca tanımakla yetinmeyerek onun kullanılmasını garanti altına almak için bazı yönlerini

ayrıca vurgulayarak veya bazı yönlerine belli bir önem atfederek koruma altına alır. Anayasa koyucunun bir hakkı tanımanın yanında o hakkın norm alanına giren bir boyutunu ayrıca ve özel olarak ifade etmesi, buna ilişkin ek bir güvence getirmesi de mümkün olabilmektedir (Kadri Enis Berberoğlu (2), § 69; Kadri Enis Berberoğlu (3), § 79).

49. Nitekim Anayasa'nın 138. maddesinin son fıkrasında yasama ve yürütme organları ile idarenin mahkeme kararlarına uymak zorunda olduğu, bu organların ve idarenin, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremeyeceği ve bunların yerine getirilmesini geciktiremeyeceği belirtilmiştir. Mahkeme kararlarına uyulması zorunluluğu ile bunların idare tarafından değiştirilemeyeceği ve yerine getirilmesinin geciktirilemeyeceği kuralı anayasal hak ve özgürlükler için geçerli olan ek bir güvencedir. Dolayısıyla idare tarafından mahkeme kararının uygulanmasının reddedilmesi veya değiştirilmesi Anayasa'nın 138. maddesinin son fıkrasında yer alan özel güvenceye aykırı olacaktır.

50. Somut olayda tarım arazisi niteliğinde olan 435 parsel sayılı taşınmazın satılması üzerine söz konusu taşınmaza sınırdaş olan 434 ve 436 parsel sayılı taşınmazların maliklerince 5403 sayılı Kanun'un 8/İ maddesinin olay tarihinde yürürlükte bulunan ikinci fıkrası uyarınca ön alım hakkından kaynaklı olarak tapu iptali ve tescil davaları açılmıştır. 436 parsel sayılı taşınmazın maliki olan A.S.nin 23/8/2016 tarihinde açtığı davada taşınmazın üçüncü kişilere satış ve devrinin önlenmesi amacıyla Asliye Hukuk Mahkemesince 7/9/2016 tarihinde ihtiyati tedbir kararı verilmiş, söz konusu karar tapu siciline işlenmiştir. Başvurucular ise 12/12/2016 tarihinde dava açmıştır. Her iki dava aynı Mahkemede açılmakla birlikte davaların farklı hâkimlerce karara bağlandığı anlaşılmaktadır. Başvurucular tarafından açılan davada Asliye Hukuk Mahkemesi 7/3/2017 tarihinde karar vermiş ve taşınmazın başvurucular lehine tesciline hükmetmiştir. Karar, kanun yollarına başvurulmaksızın kesinleşmiştir. Başvuruculların bu hükmün gereği olarak taşınmazın adlarına tescil edilmesini talep etmesi üzerine Tapu Müdürlüğü Asliye Hukuk Mahkemesinden ihtiyati tedbirin devam edip etmediğini ve devam ediyorsa nasıl bir işlem yapılması gerektiğini sormuştur. Asliye Hukuk Mahkemesi, A.S. tarafından daha önceki bir tarihte dava açılmış olması sebebiyle taşınmazın başvurucular lehine tescil edilmemesi talimatını Tapu Müdürlüğüne vermiş ve Tapu Müdürlüğü bu yazıya atıfla başvuruculların tescil talebini reddetmiştir. Asliye Hukuk Mahkemesi, A.S.nin açtığı davayı 19/7/2017 tarihinde karara bağlamış ve taşınmazın A.S. adına tescil edilmesine hükmetmiştir. Tapu Müdürlüğü bu kararın gereğini yerine getirerek taşınmazı A.S. adına tescil etmiştir.

51. İhtilaf konusu taşınmazın başvurucular adına tesciline hükmedilen 7/3/2017 tarihli kararın kanunlara göre kurularak faaliyette bulunduğu tereddütsüz olan bir mahkemece verildiği açıktır. Dolayısıyla söz konusu kararın bağlayıcılığının olmadığını ve gereğinin idarece gecikmeksizin yerine getirilmesi zorunluluğunun bulunmadığını düşündürtecek hiçbir neden yoktur.

52. Tapu Müdürlüğü, başvurucular lehine verilen tescil kararını Asliye Hukuk Mahkemesinin E.2016/367 sayılı davasında 7/9/2016 tarihinde ihtiyati tedbir kararı verilmiş olması sebebiyle icra etmekte tereddüt etmiş ise de ihtiyati tedbir kararlarının mahkeme hükümlerinin tesciline engel teşkil etmediği açıktır. İhtiyati tedbir kararı taşınmaz malikinin taşınmazını üçüncü kişilere satmasını veya devretmesini önlemeye yönelik olup bu kararın mahkeme hükümlerinin icrasını önleyici bir fonksiyonu bulunmamaktadır. Asliye Hukuk Mahkemesinin 19/7/2017 tarihli kararında yer alan ve E.2016/526 sayılı davada A.A.nın davayı kabul etmesinin gerçekte taşınmazın rızaen devredilmesi niteliğinde olduğu görüşünün de kabul edilebilir bir yanı bulunmamaktadır. Söz konusu davada davalı A.A.

davayı kabul etmiş ise de taşınmazın mülkiyeti A.A.nın kabulüyle değil mahkeme kararıyla başvuruculara intikal etmiştir. Öte yandan E.2016/526 sayılı dosyada görülen davanın taraflarının kötü niyetli olup olmadığını değerlendirmek mezkûr davaya bakan hâkimin takdirindedir. Hâkim takdirde hata yapsa bile verdiği kararın bağlayıcılık vasfı ortadan kalkmamaktadır. Dolayısıyla Tapu Müdürlüğü ihtiyati tedbir kararını gerekçe göstererek tescil kararını icra etmekten kaçınamaz. Tapu Müdürlüğünün bir mahkeme kararını icra etmemesi Anayasa'nın 138. maddesinin son fıkrasını açıkça ihlal etmektedir.

53. Ayrıca somut olayda Tapu Müdürlüğünün Asliye Hukuk Mahkemesinin talimatı doğrultusunda başvurucular lehine verilen tescil hükmünü icra etmekten imtina ettiği görülmektedir. Belirtilmelidir ki bir yargı merciinin kanuni temeli bulunmadıkça başka bir yargı merciince ya da bizzat kendisi tarafından verilen bir kararı icra etmemesi yolunda idareye talimat göndermesi kabul edilebilir bir durum değildir. Kararın hukuka aykırı olduğunun düşünülmesi mahkemelerin kanunda öngörülmeyen bir usulle bir kararın icrasını durdurmasını meşru kılmaz. Hukuka aykırı kararların icrası ancak ilgili usul kanunlarında öngörülen yöntemlere uyularak durdurulabilir. Bunun dışındaki her türlü müdahale Anayasa'nın 138. maddesinin son fıkrasıyla çelişir.

54. Asliye Hukuk Mahkemesi tarafından Tapu Müdürlüğüne gönderilen ve taşınmazın başvurucular lehine tescil edilmemesi talimatını içeren 7/4/2017 tarihli yazıda ihtiyati tedbir kararının başvurucuların dava açmasından önce verildiğine vurgu yapıldığı gözlemlenmiştir. 5403 sayılı Kanun'un 8/İ maddesi kapsamındaki ön alım hakkının kullanılabilmesinin şartlarının belirlenmesi, birden fazla sınırdaş taşınmaz maliki tarafından bu hakkın kullanılması hâlinde nasıl karar verileceği ve bir sınırdaş lehine ihtiyati tedbir kararı verilmiş olmasının diğer sınırdaşın dava açmasına engel oluşturup oluşturmadığı meselelerini çözümlemek Anayasa Mahkemesinin görevi değildir. Bu hususlar, 5403 sayılı Kanun'un 8/İ maddesinde düzenlenen ön alım hakkının esasıyla ilgili sorunlar olup bunları çözüme kavuşturmak derece mahkemelerinin işidir.

55. Bununla birlikte Asliye Hukuk Mahkemesi, başvurucular tarafından açılan ve E.2016/526 sayılı dosyada görülen davada bu meseleleri değerlendirerek bir karar vermiştir. Anayasa Mahkemesinin önündeki mesele bu kararın 5403 sayılı Kanun'a uygun olup olmadığını değil icra edilmemesinin mülkiyet hakkını ihlal edip etmediğini denetlemektir. Asliye Hukuk Mahkemesinin A.S. tarafından açılan davada verilen ihtiyati tedbir kararının A.S.ye üstün bir hak tanıdığını ve başvurucular lehine tescil kararı verilmesini engellediğini düşünmesi hâlinde başvurucular lehine karar vermeden önce bunu dikkate alması gerekirdi. Karar verildikten sonra Asliye Hukuk Mahkemesinin Tapu Müdürlüğüne gönderdiği idari bir yazıyla kararının yanlış olduğunu ima etmesi ve kararın uygulanmamasını Tapu Müdürlüğünden istemesi Anayasa'nın 138. maddesiyle uyumlu olmadığı gibi ciddiyetle de bağdaşmamaktadır. Hukuken hatalı bile olsa kanunda öngörülen usullere uygun olarak ortadan kaldırılmadıkça mahkeme kararının icrası zorunludur.

56. Üçüncü kişilerin haklarının zedeleneceği düşüncesi de Asliye Hukuk Mahkemesinin kararın icra edilmemesi yönünde Tapu Müdürlüğüne talimat vermesini haklılaştırmaz. Başvuruculların dava açtığı tarihte, A.S. tarafından açılan davanın da derdest olduğu görülmektedir. Asliye Hukuk Mahkemesinin her iki davayı birlikte değerlendirmesi ve bundan sonra karar vermesi adaletin iyi yönetimi ve usul ekonomisi açısından uygun olurdu. Ancak Asliye Hukuk Mahkemesi dosya yönetimindeki bu ihmal ve başarısızlığını hiçbir kanuni temele dayanmaksızın kararın icrasını durdurarak gidermeye çalışmış, böylece lehlerine verilmiş bir mahkeme kararının icrası hakkından başvuruculları mahrum

bırakmıştır.

57. Başvurucular tarafından açılan davalarda İdare Mahkemesi de Tapu Müdürlüğünün Asliye Hukuk Mahkemesinin talimatını yerine getirmede bağlı yetki içinde olduğunu belirterek tescil talebini reddetmesinin hukuka uygun olduğu sonucuna ulaşmıştır. İdare Mahkemesinin Asliye Hukuk Mahkemesinin 7/4/2017 tarihli müzekkeresinin Anayasa'nın 138. maddesine aykırı olup olmadığı yönünden bir denetim yapmadığı görülmektedir. Yargısal nitelikte olmadığı açık olan söz konusu müzekkerenin Tapu Müdürlüğü yönünden bağlayıcı olduğunun kabulüyle uyuşmazlıktaki asıl meseleyle ilgili bir inceleme yapılmasından kaçınılması etkili bir yargısal denetim yapılmaması sonucunu doğurmuştur.

58. Sonuç olarak başvurucular lehine verilen tescil kararının icra edilmemesinin Anayasa'nın 138. maddesinin son fıkrasında yer alan mahkeme kararlarının bağlayıcılığı ve gecikmeksizin yerine getirilmesi gerektiği güvencesine aykırı olduğu, dolayısıyla Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiği kanaatine varılmıştır.

59. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Selahaddin MENTEŞ bu görüşe katılmamıştır.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

60. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. …

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

61. Başvurucular ihlalin tespit edilmesi ve yeniden yargılama yapılmasına hükmedilmesi talebinde bulunmuştur. Başvurucular ayrıca tazminat haklarını saklı tuttuklarını belirtmiştir.

62. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

63. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa

ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

64. İncelenen başvuruda, başvurucular lehine tescile hükmedilen mahkeme kararının Asliye Hukuk Mahkemesinin talimatı üzerine icra edilmemesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Dolayısıyla ihlalin Asliye Hukuk Mahkemesinin müzekkeresinden ve Tapu Müdürlüğünün işleminden kaynaklandığı anlaşılmıştır. Bununla birlikte İdare Mahkemesi de ihlali gidememiştir.

65. Olayda Asliye Hukuk Mahkemesinin başvurucular adına tesciline hükmettiği aynı taşınmazın 19/7/2017 tarihinde A.S. adına tesciline de hükmettiği görülmüştür. Dolayısıyla aynı taşınmazla ilgili olarak iki farklı tescil kararı hukuk âleminde mevcut olmuştur. Anayasa Mahkemesinin önündeki bireysel başvurunun konusu 19/7/2017 tarihli tescil kararı olmayıp 7/3/2017 tarihli kararın icra edilmemesidir. Dolayısıyla 19/7/2017 tarihli karardan sonra ortaya çıkan hukuksal durumla ilgili olarak prematüre değerlendirme yapılmasından ve bu anlama gelebilecek her türlü sonuçtan kaçınılması gerekir. Yeniden yargılamaya hükmedilmesi hâlinde ise söz konusu kararın etkilenmesi kaçınılmaz hâle gelecektir. Zira bu durumda taşınmazın mülkiyetinin başvurucular lehine tescil edilmesi gerektiği sonucu ortaya çıkabilecektir. Oysa 19/7/2017 tarihli karardan sonraki mülkiyet durumunun ne olacağını çözümlemek ilk elden Anayasa Mahkemesinin görevi değildir. Bu hususlar gözetildiğinde ihlalin sonuçlarının giderilmesi için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar görülmemiştir.

66. Bununla birlikte ihlalin tespit edilmesinin yeterli olmayacağı açıktır. Zira başvuruculaların temel amacı eski hâle getirme kuralı çerçevesinde taşınmazın adlarına tescil edilmesini sağlamaktır. Yukarıda açıklandığı üzere somut olayın koşullarında taşınmazın başvurucular adına tescilinin sağlanması başka bazı hukuksal sorunlara yol açacağından en uygun çözüm yolunun başvuruculara uygun bir miktar tazminat ödenmesi olacağı değerlendirilmiştir. Ne var ki başvurucular tazminat talebinde bulunmamış, tazminat hakkını saklı tutmak suretiyle giderim olarak yeniden yargılamaya hükmedilmesini istemiştir.

67. Anayasa Mahkemesi ihlal tespit ettiği başvurularda tazminata hükmedebilmek için kural olarak talep şartını koşmaktadır. Başvuruda ise başvurucular tazminata hükmedilmesini talep etmemiştir. Ne varki başvuruculaların tazminat talep etmemesinin sebebinin yeniden yargılamaya hükmedileceğine duyulan güçlü inanç olduğu anlaşılmaktadır. Hakikaten somut olayda gerçek giderim ancak yargılamanın yenilenmesine hükmedilmesiyle sağlanabilecekken somut olayın özel koşulları, bu bağlamda bireysel başvuruya konu davanın tarafı olmayan üçüncü kişinin haklarının zedelenme potansiyeli gözetilerek yargılamanın yenilenmesine hükmedilmemiştir. Bu şartlarda yargılamanın yenilenmesi tedbirine kaim olmak üzere başvurucular lehine resen tazminata hükmedilmesinin en uygun giderim aracı olacağı değerlendirilmiştir. Dolayısıyla eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılabilmesi için takdiren 10.000 TL'nin maddi tazminat olarak başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

68. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 954 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 5.454 TL yargılama giderinin başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE Selahaddin MENTEŞ'in karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Net 10.000 TL maddi tazminatın başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

D. 954 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 5.454 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın birer örneğinin bilgi için Isparta İdare Mahkemesine, Konya Bölge İdare Mahkemesi 2. İdari Dava Dairesine ve Yalvaç Asliye Hukuk Mahkemesine GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 28/12/2021 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY

1. Mahkemenin Sayın çoğunluğu tarafından başvurucunun mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilerek başvurucuya tazminat ödenmesine karar verilmiştir. Sayın çoğunluğun görüşüne aşağıda belirtilen gerekçelerle katılmadım.

2. Olay ve olgular mahkememizin gerekçeli kararında ayrıntılı olarak özetlenmiştir.

3. Başvurucular Isparta ili Yalvaç ilçesi 434 nolu parselin müşterek malikleridir. Bu parsel 435 nolu parsel sahibi A.A'ya 1000 TL bedelle ile satılmıştır. 435 nolu parselin sınırdaşı 436 nolu parsel maliki A.S 23/8/2016 tarihinde 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanununu 8/İ Maddesi'nin 2. fıkrasına dayalı olarak ön alım hakkı kullanılarak A.A'ya tapu iptali ve tescil davası açılmıştır. Bu dava Yalvaç Asliye Hukuk Mahkemesinin 2016/367 esas numarasına kaydedilmiştir. Asliye Hukuk Mahkemesince "taşınmazın 3. kişilere satış ve devrinin önlenmesi amacıyla tapu kaydına ihtiyati tedbir şerhi konulmasına" 7/9/2016 tarihinde karar verilmiştir.

4. 12/0/2016 tarihinde 5403 sayılı kanun uyarınca başvurucular A.A'ya karşı ön alım hakkı kullanılarak A.A'ya karşı tapu iptal ve tescil davası açmışlardır. Bu dava Yalvaç Asliye Hukuk mahkemesinin 2016/526 esas sayılı dava dosyasına kaydedilmiştir.

5. Davalı A.A cevap dilekçesinde davayı kabul etmiştir. Bu nedenle Asliye Hukuk Mahkemesinin 2016/526 esas sayılı dava dosyası kabul nedeniyle sona ermiştir. Mahkeme taşınmazı hisseleri oranında adlarına tesciline karar vermiştir. Bu karar kanun yollarına başvurmaksızın kesinleşmiştir.

6. Başvurucular kesinleşmiş mahkeme kararının infazı için 5/4/2017 tarihinde Yalvaç Tapu Müdürlüğüne müracaat etmişlerdir. Yalvaç Tapu Müdürlüğü A.S'nin açtığı davada tapu üzerine tedbir konulduğunu belirterek Yalvaç Asliye Hukuk Mahkemesine mahkeme kararı ile ilgili olarak infazın ne şekilde yapılacağına dair yazı yazılmış Asliye Hukuk Mahkemesi 7/4/2017 tarihli yazısı ile ihtiyati tedbir kararının 7/9/2016 tarihli olduğu başvuruculara

dava açma tarihinin 12/12/2016 tarihli olduğu belirtilerek tescil işleminin yerine getirilmemesi talimatını vermiştir. Tapu Müdürlüğü 13/4/2017 tarihinde mahkemenin yazısına istinaden tescil işlemini gerçekleştirmemiştir.

7. Tapu Müdürlüğünün bu işlemine karşı İdare Mahkemesine dava açılmış İdare Mahkemesi Tapu Müdürlüğünün Asliye Hukuk Mahkemesinin isteği doğrultusunda tescil işlemini yerine getirmediği bağlı yetki çerçevesinde işlem tesis ettiğini belirterek tescil isteğinin reddinde hukuka aykırılık bulunmadığı kanaatine varmıştır. Bu karar Konya Bölge İdare Mahkemesinin denetiminden geçerek 11/10/2018 tarihinde kesinleşmiştir.

8. Başvurucular tapudaki tedbir nedeniyle mahkeme kararını icra ettiremediklerinden tedbir kararının verildiği Yalvaç Asliye Hukuk mahkemesinde görülen 2016/367 esas sayılı dava dosyasında müdahale talebinde bulunmuşlardır. Mahkemece müdahale talebi kabul edilmiştir. Yalvaç Asliye Hukuk Mahkemesinin 2016/367 esas sayılı dava dosyası taşınmazın A.S adına tescil edilmesine karar verilmesiyle neticelenmiştir. Feri müdahale talepleri dürüstlük kuralına aykırı olduğu belirtilerek kabul edilmemiştir. Yalvaç Asliye Hukuk Mahkemesinin 2016/367 esas sayılı dava dosyası başvurucular tarafından istinaf edilmiş, Antalya Bölge Adliye Mahkemesince miktar itibariyle kesin olduğuna karar verilerek reddedilmiştir.

9. Öncelikle somut olayda hukuken ortadaki durumun tespiti gerekmektedir. Yalvaç Asliye Hukuk Mahkemesince verilmiş ve kesinleşmiş aynı parsel numarasına ilişkin iki ayrı mahkeme kararı varlığı söz konusudur. 435 nolu parsele ilişkin olarak Yalvaç Asliye Hukuk Mahkemesince 2016/526 esas 2017/81 karar ile parselin mülkiyetine ilişkin karar verilmiş, bu karar 31/3/2017 tarihinde kesinleşmiştir. Aynı yere ilişkin olarak Yalvaç Asliye Hukuk Mahkemesince 2016/367 esas sayılı dava dosyasında aynı parselin mülkiyeti ile ilgili 23/8/2016 tarihli karar ile karar verilmiş bu karar 25/10/2017 tarihinde kesinleşmiştir. Başvurucular tescil işleminin gerçekleştirilmemesi nedeniyle Tapu Müdürlüğünün işlemine karşı İdare Mahkemesine dava açmışlar İdare Mahkemesindeki davaları da reddedilmiştir. Bu durumda Anayasa Mahkemesinin önünde bakılmakta olan dava dosyasında üç tane ilk derece mahkemesince verilmiş karar bulunmaktadır.

10. Mahkemece başvurucuların mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının kabul edilebilir olduğuna karar verilmiş Anayasa’nın 35. Maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar vererek başvurucular lehine tazminata hükmetmiştir.

11. Anayasa Mahkemesi başvuruculaın ilk derece yargısına konu ihlal kararının hangi mahkeme kararından kaynaklandığı konusunu netleştirmemiştir. İhlale kaynaklık eden idare mahkemesinin kararı mıdır yoksa Yalvaç Asliye Hukuk Mahkemesinin kararı mıdır netleştirmeden sonuca varmıştır. Adeta Her iki mahkeme kararını mezcederek neticelendirmiştir. Böyle bir inceleme yöntemi bireysel başvurunun işleyişine uygun bir yöntem değildir.

12. Başvurucular Yalvaç Asliye Hukuk Mahkemesinde görülen her iki dava dosyasında taraf olarak bulunmuşlar ve haklarını ileri sürmüşlerdir. Yalvaç Asliye Hukuk Mahkemesinde lehlerine biten dava dosyasında kararın icra edilmeme nedeni başvuruculaın açmış olduğu davadan önce verilmiş olan tedbir kararıdır. Tapuda aleniyet ilkesi başvuruculaın bu tedbir kararından haberdar olmalarını gerektirir. Hukuken iyiniyetli olup olmadıkları dürüstlük ilkesine uygun hareket edip etmedikleri konusunda bir karine teşkil eder.

13. Başvuruculaların talebi ile ilgili İdare Mahkemesinin Yalvaç Asliye Hukuk Mahkemesinin mülkiyete konu arsa üzerinde tedbir kararının devam ettiği tarafların önündeki dava dosyasında davaya müdahil oldukları bu nedenle mahkeme kararının icra edilmemesi yönündeki yazısı karşısında verdiği kararda bir hukuka aykırılık bulunmamaktadır.

14. Mahkemeler verdikleri kararlar ile esasen var olan bir problemi çözerler. Kararları ile yeni bir probleme hukuki uyuşmazlığa neden olmamalıdırlar. İdare Mahkemesi aynı parsele ilişkin aynı mahkemede görülen davaya ilişkin tedbir kararı ve mahkeme kararının icra edilmemesi yönündeki kararına rağmen tapu müdürlüğünün işleminin iptali halinde başka bir probleme sebep olacağı açıktır. İdare Mahkemesi Yalvaç Asliye Hukuk Mahkemesinin aynı parsele yönelik başvurucular da dahil tüm hak ve taleplerinin ileri sürdükleri ve sonuca bağladığı kararlarına rağmen davanın esasını çözecek şekilde bir karar vermesi de esasen beklenemez.

15. Anayasa Mahkemesi mülkiyet hakkının ihlali nedeniyle aynı parsele ilişkin kesinleşmiş iki ayrı mahkeme kararının varlığına rağmen başvuruculaların lehine tazminata hükmetmiştir. Bunun gerekçesi hukuken geçerliliğini koruyan iki ayrı mahkeme kararının varlığı yeniden yargılama kararı verilmesi halinde hukuken başka sorunların doğacağı endişesidir. Kamu organları ortaya çıkabilecek hukuken izah edilemeyecek durumları gerekçe göstererek sonuca varamazlar. Varlığını koruyan aynı yere ilişkin iki ayrı mahkeme kararının görmezden gelerek taraflardan biri lehine üstelik dürüstlük ve iyiniyet kurallarına uygun davranılmayan bir durumda tazminata hükmetmemelidir.

16. Sayın çoğunlukça sonuç olarak mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılarak tazminata hükmedilmiştir. Başvurucular Yalvaç Asliye Hukuk Mahkemesinde görülen her iki davada da iddialarını dile getirmiş, hukuki haklarını kullanmışlardır. Bu durumda lehlerine biten davada dürüstlük kurallarına uygun davrandıkları ve iyiniyetli davrandıkları söylenemez. Dürüstlük kuralına uygun davranmayan kişiler lehine tazminata hükmedilmemelidir.

17. Yukarıda izah ettiğim gerekçelerle, sayın çoğunluğun görüşüne katılmadım.

Üye Selahaddin MENTEŞ

TÜRKAN ALBAYRAK

B. No: 2019/1628 | Karar tarihi: 28.12.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/1628

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

TÜRKAN ALBAYRAK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/1628)

Karar Tarihi: 28/12/2021

R.G. Tarih ve Sayı: 11/2/2022-31747

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Şeyda Nur ÜN

Başvurucu : Türkan ALBAYRAK

Vekili : Av. Ekin Güneş SAYGILI

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, farklı tarihlerde tek başına oturma eylemi yapan başvurucu hakkında emre aykırı davrandığı gerekçesiyle idari para cezası uygulanmasının ifade özgürlüğünü ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular 15/1/2019 ile 24/10/2019 arası farklı tarihlerde yapılmıştır.

3. Başvurular, başvuru formları ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Kişi yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2019/7464, 2019/10612, 2019/10725,

2019/10739, 2019/13154, 2019/20199, 2019/25706, 2019/25789, 2019/25810, 2019/32812 ve 2019/35616 numaralı bireysel başvuru dosyalarının 2019/1628 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formları ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucu 1964 doğumlu olup Sarıyer İlçe Sağlık Müdürlüğünde çalışmakta iken arşiv araştırması ve güvenlik soruşturması nedeniyle 15/8/2018 tarihinde başvurucunun işine son verilmiştir.

10. Başvurucu, işine son verilmesine karşı sesini duyurmak amacıyla 3/9/2018 tarihinden itibaren Sarıyer Kaymakamlığına (Kaymakamlık) yakın mesafede bulunan Şehit Öğretmenler Parkı'nda oturma eylemine başlamıştır.

11. Başvurucu her gün saat 13.00 sıralarında Şehit Öğretmenler Parkı'nda oturma eylemi yapmıştır. Başvurulara konu tarihlerde başvurucunun söz konusu alanda eylem yapacağı bilgisinin alınması üzerine kolluk kuvvetleri eylemin başlamasından önce alana gelmiş, başvurucunun eylemine başlaması ve "İşimi geri istiyorum, direne direne kazanacağız!" şeklinde sloganlar atmaya başlaması üzerine eylemin izinsiz ve kanuna aykırı yapıldığı ve eyleme son verilmesi gerektiği yönünde uyarılar yapmıştır.

12. Başvurucunun söz konusu uyarılara rağmen eylemine devam etmesi üzerine kolluk kuvvetleri tarafından başvurucuya yasal hakları hatırlatılarak üst araması yapılmış, adli muayene raporu alınmak üzere başvurucu sağlık kurumuna götürülmüş ve akabinde Polis Merkez Amirliğinde idari işlemler uygulandıktan sonra salıverilmiştir.

13. Başvurucu hakkında 24/9/2018 ile 1/8/2019 tarihleri arasında farklı günlerde gerçekleştirdiği oturma eylemleri nedeniyle 30/3/2005 tarihli ve 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun 32. maddesi uyarınca başvurucuya her bir oturma eylemi için 100 TL idari para cezası uygulanmıştır. Başvurucu hakkında düzenlenen İdari Yaptırım Tutanaklarında başvurucunun eylemine dair herhangi bir bilgi yer almamış, yalnızca 5326 sayılı Kanun'un 32. maddesine aykırı davrandığı belirtilmiştir.

14. Başvurucu söz konusu idari para cezalarına ayrı ayrı itiraz etmiştir. İtirazları inceleyen ilgili İstanbul sulh ceza hâkimlikleri (hâkimlikler) başvurucunun itirazlarını farklı tarihlerde kesin olarak reddetmiştir. İtirazları inceleyen Hâkimliklerden;

i. İstanbul 4. Sulh Ceza Hâkimliği "Her ne kadar muteriz vekili müvekkili hakkında düzenlenen idari cezanın iptalini talep etmiş ise de; muteriz vekilinin sunduğu itiraz dilekçesi ve ekleri, ceza tutanağını düzenleyen kurumca verilen cevabi yazıdaki bilgi ve belgeler incelendiğinde, 2911 sayılı Kanunda belirtildiği üzere 48 saat öncesinden gerekli makamlardan izin alınmadığı, dosya kapsamında muteriz vekili tarafından izin alındığına dair herhangi bir belge sunulmadığı, bahse konu etkinliğin toplumda infial yaratabileceği ve kamu güvenliğini tehlikeye sokabileceğine kanaat getirilmekle 5326 Sayılı Kabahatler Kanunu'nun 32. Maddesi uyarınca Sarıyer Kaymakamlığı İlçe Emniyet Müdürlüğü Tarabya Polis Merkezi amirliği tarafından düzenlenen idari para cezalarının usul ve yasaya uygun

olduğu, muteriz vekilinin dilekçesinde ileri sürülen itiraz sebeplerinin ceza tutanağının aksini ispata yeterli olmadığı, cezanın iptalini gerektirir muteriz vekilinin yeterli somut delilleri de bulunmadığı görüldüğünden, itirazın reddine karar verilmesi gerekmiştir.",

ii. İstanbul 5. Sulh Ceza Hâkimliği "İtiraz edenin dilekçesi, ekleri, idareden gelen cevabi yazı, bilirkişi raporu ve tüm dosya birlikte değerlendirildiğinde; itiraz eden hakkında Ferahevler Mahallesi Sarıyer Kaymakamlığı yanı Deniz sokak üzerinde bulunan Şehit Öğretmenler Parkı içerisinde eylem yapıldığı bilgileri üzerine kolluk görevlilerinin olay yerine intikal ettiği, itiraz edenin söz konusu parkta oturma eylemi yaptığı, bu esnada 'Direne direne kazanacağız, İşimi geri istiyorum, Bu daha başlangıç, Mücadeleye devam, İnsanlık onuru işkenceyi yenecek' şeklinde bağırır vaziyette başlaması ile, kolluk görevlilerinin kendisine 'kanunsuz ve izinsiz bir şekilde kamu kurumu çevresinde ve umuma açık park alanında yasa dışı eylem yaptığı, yaptığı eylemin izinsiz ve yasa dışı olduğu, derhal bu eyleme son vermesi gerektiği, eyleme son vermediği takdirde orantılı olarak zor kullanarak eylemi sonlandıracaklarını' yüksek ve anlaşılır bir şekilde söylediklerini, şahsın defalarca uyarılmasına rağmen bu yasa dışı eyleme ve slogan atmaya son vermemesi üzerine itiraz edenin gerekli idari işlemlerin yapılabilmesi için yasal hakları yüzüne anlaşılır bir şekilde okunup söylendiği, şahıs üzerindeki kaba üst aramasında herhangi bir suç ve suç unsuru materyale rastlanmadığını, devamında darp-cebir raporu alınarak Tarabya Şehit Kemal Aykut Genç Polis Merkezi Amirliğine intikal ettirildiği, gerekli işlemlerin ardından salıverildiği hususunun her bir idari para cezası için ayrı ayrı tutulan tutanak içeriklerinden anlaşıldığı, idari yaptırıma konu yasa metni ve olay tutanakları bir bütün olarak değerlendirildiğinde verilen idari yaptırım kararının usul ve yasaya uygun olduğu anlaşılmakla 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun 28/8-a maddesi uyarınca itirazın reddine karar verilerek aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur.",

iii. İstanbul 6. Sulh Ceza Hâkimliği "İtiraz dilekçesi, gelen cevabi yazı ve tüm dosya birlikte değerlendirildiğinde; 03/09/2018 tarihinden itibaren Sarıyer İlçe Kaymakamlığı yanında bulunan parkta oturma eylemi gerçekleştirilmiştir. Buna dayanarak idari para cezası uygulanmıştır. Kaymakamlıkça uygun olmadığı ilan edilen yerlerde toplantı ve gösteri yapıldığı anlaşıldığından yasal dayanağı bulunmayan itirazın reddine karar verilerek aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur.",

iv. İstanbul 7. Sulh Ceza Hâkimliği "Tüm dosya kapsamı, itiraz dilekçesi ve gelen yazı cevabı birlikte değerlendirildiğinde; KHK ile işten atılan muterizin işine dönmek istemesi ile alakalı olarak Şehit Öğretmenler Parkı içerisinde oturma eylemine başladığı bu esnada 'Direne direne kazanacağız, işimi geri istiyorum, bu daha başlangıç, mücadeleye devam, insanlık onuru işkenceyi yenecek' şeklinde bağırır şekilde sloganlar atmaya başladığı, kendisine Kanunsuz ve izinsiz bir şekilde kamu kurumu çevresinde ve umuma açık park alanında yasa dışı eylem yaptığı, yaptığı eylemin izinsiz ve yasa dışı olduğu, kolluk kuvvetlerince derhal bu eyleme son vermesi gerektiği, eyleme son vermediği takdirde orantılı olarak zor kullanarak eylemi sonlandırıcaklarını yüksek ve anlaşılır bir şekilde söylendiği, ancak defalarca uyarılmasına karşın yasa dışı eyleme ve slogan atmaya son vermemesi üzerine şahsın gerekli idari işlemler yapılarak salıverildiği anlaşılmakla, başvuruya konu edilen eylemlerin gerçekleştiği, başvuranın dilekçesinde idari yaptırım kararının aksine hiçbir delil bulunmadığı ve idari yaptırım kararının da hukuka uygun olduğu anlaşılmakla itirazın 5326 sayılı yasanın 28/8-a maddesi gereğince reddine karar vermek gerekmiştir.",

v. İstanbul 8. Sulh Ceza Hâkimliği "Her ne kadar muteriz itirazını 5326 sayılı Kanunun 27. maddesine göre belirtilen 15 (on beş) günlük süre içerisinde yapmış ve hakkında

düzenlenen idari cezanın iptalini talep etmiş ise de; muterizin sunduğu itiraz dilekçesi ve ekleri, ceza tutanağını düzenleyen kurumca verilen cevabi yazıdaki bilgi ve belgeler incelendiğinde; dosyada bulunan 01/10/2018, 24/09/2018, 27/09/2018, 28/09/2018, 05/10/2018, 04/10/2018 ve 09/10/2018 tarihli tutanaklarda belirtildiği üzere yapılan eylemde 'Dirine Direne Kazanacağız, İşimi Geri İstiyorum, Bu Daha Başlangıç, Mücadeleye Devam, İnsanlık Onuru İşkenceyi Yenecek' şeklinde sloganlar atıldığı açıkta görülmektedir. Bu hali ile düzenlenen idari yaptırım karar defteri 97-95-93-91-90 ve 88 sıralarına kayıtlı idari para cezasının usul ve yasaya uygun olduğu, muterizin dilekçesinde ileri sürülen itiraz sebeplerinin ceza tutanağının aksini ispata yeterli olmadığı, cezanın iptalini gerektirir muterizin yeterli somut delilleri de bulunmadığı görüldüğünden, itirazın reddine karar verilmesi gerekmiştir.",

vi. İstanbul 12. Sulh Ceza Hâkimliği "5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun 32. maddesinde belirtilen kabahate uyduğu, takdir ve tespitte hata olmadığı, tutanak içeriğine göre sadece idari işleme tevessül edildiği, adli işleme gidilmediği, kabahatler kanununun 15/3 maddesi söz konusu olmadığı, idari para cezaları usul ve yasaya uygun temin edildiği anlaşılmış olmakla itirazın her bir ceza tutanağı yönünden ayrı ayrı reddine dair aşağıdaki şekilde karar verilmiştir." şeklinde değerlendirmelerde bulunmuştur.

15. Kararlar farklı tarihlerde başvurucunun vekiline tebliğ edilmiştir. Başvurucu, süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

16. İncelenen dosyalarda yeterli bilgi bulunmadığından Sarıyer Kaymakamlığından eylemlerin gerçekleştiği tarihte yürürlükte bulunan ve Sarıyer'de gerçekleşecek her türlü eylem ve etkinliğin yapılacağı yerlere ilişkin bir karar veya Kaymakamlık emri bulunup bulunmadığı, varsa kararın bir örneği ile karar duyurusunun hangi vasıtalarla ve hangi tarihte yapıldığı hususlarında bilgi ve belge talep edilmiştir. Valiliğin 23/6/2021 tarihli yazısında, 26/9/2018 tarihli bir yasaklama kararına yer verilmiştir. Yazıda karar duyurusunun hangi vasıtalarla ve hangi tarihte yapıldığı hususlarında bir bilgi bulunmamaktadır. Yazıda örneği gönderilen söz konusu yasaklama kararı şöyledir:

"Kanun Hükmünde Kararnameler [KHK] ile meslekten ihraç olan şahıslara destek verme amacıyla, idaremiz dahilinde bulunan yerlerde (alanlarda) çeşitli eylem ve etkinliklerin düzenlendiği ve düzenlenebileceği yapılan çalışmalar sonucu anlaşılmıştır.

Bahse konu etkinliklerin yapılabilmesi için 2911 sayılı Kanunda belirtildiği gibi 48 saat öncesinden gerekli makamlardan izin alınmadığı, bahse konu etkinliğin toplumda infial yaratabileceği ve kamu güvenliğini tehlikeye sokabileceğinin değerlendirildiğinden;

Ayrıca düzenlenmek istenen etkinliklerin yapılacağı yerlerin 2911 sayılı Kanun kapsamında vatandaşlarımızın yoğun olarak kullandığı yerler olduğu, insan ve araç trafiğini engellediği bilinmekte olup, ilçemizde mevcut bulunan kamu düzeninin olumsuz yönde etkileneceği, suç işleneceğine dair açık ve yakın bir tehlikenin oluşabileceği, kişi dokunulmazlığı, emniyet ve kamu esenliğini tehlikeye düşürebileceği, telafisi güç olayların meydana gelebileceği değerlendirildiğinden;

Konu ile ilgili olarak idaremiz dahilinde bulunan '.....' kamu kurum ve kuruluşları binalarının önü ve çevresinde, umuma açık park ve bahçelerde yapılmak istenen etkinliklerin; 5442 Sayılı İl İdaresi Kanununun 32/ç maddesi gereğince '....'

Yukarıda anılan mevzuat gereği ve 2911 sayılı Kanun kapsamında, idaremiz dahilinde KHK'lar ile memuriyetten ihraç olan şahıslara destek vermek amacı ile yapılmak istenen

etkinliklerle alakalı olarak toplumsal olaylara sebebiyet verebileceği ve genel kamu düzenini bozabileceği değerlendirildiğinden ve 2911 Sayılı Kanunda belirtildiği üzere 48 saat öncesinden gerekli makamlardan izin alınmadığından yapılması düşünülen etkinliklerin ilçemiz dahilinde bulunan tüm alanlarda 26 Eylül 2018-9 Ekim 2018 [Tarihler her bir kararda değişiklik göstermektedir] tarihleri arasında yapılması emniyet açısından uygun olmadığı.."

17. Başvurucunun eylemini gerçekleştirdiği ve başvurularına konu ettiği tarihlerde Kaymakamlık tarafından ilçe genelinde her türlü etkinliğin yasaklanmasına yönelik yukarıda bahsi geçen kararla aynı mahiyette ancak farklı tarihleri içerir birden çok karar alınmıştır.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

18. 5326 sayılı Kanun'un "Emre aykırı davranış" kenar başlıklı 32. maddesinin birinci ve ikinci fıkraları şöyledir:

"(1) Yetkili makamlar tarafından adlî işlemler nedeniyle ya da kamu güvenliği, kamu düzeni veya genel sağlığın korunması amacıyla, hukuka uygun olarak verilen emre aykırı hareket eden kişiye yüz Türk Lirası idarî para cezası verilir. Bu cezaya emri veren makam tarafından karar verilir.

(2) Bu madde, ancak ilgili kanunda açıkça hüküm bulunan hallerde uygulanabilir."

19. 10/6/1949 tarihli ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nun 32/Ç maddesi şöyledir:

"İlçe sınırları içinde huzur ve güvenliğin, kişi dokunulmazlığının tasarrufa mütaallik emniyetin, kamu esenliğinin sağlanması ve önleyici kolluk yetkisi kaymakamın ödev ve görevlerindendir. Bunları sağlamak için kaymakam gereken karar ve tedbirleri alır.

Bu hususta alınan ve ilan edilen karar ve tedbirlere uymıyanlar hakkında 66 ncı madde hükmü uygulanır"

B. Uluslararası Hukuk

20. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 10. maddesi şöyledir:

"1. Herkes ifade özgürlüğü hakkına sahiptir. Bu hak, kamu makamlarının müdahalesi olmaksızın ve ülke sınırları gözetilmeksizin, kanaat özgürlüğünü ve haber ve görüş alma ve de verme özgürlüğünü de kapsar...

2. Görev ve sorumluluklar da yükleyen bu özgürlüklerin kullanılması, yasayla öngörülen ve demokratik bir toplumda (...) ahlakın (...) korunması (...) için gerekli olan bazı formaliteler, koşullar, sınırlamalar veya yaptırımlara tabi tutulabilir."

21. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) göre ifade özgürlüğü demokratik toplumun temelini oluşturan ana unsurlardandır. AİHM, ifade özgürlüğüne ilişkin kararlarında ifade özgürlüğünün toplumun ilerlemesi ve bireyin gelişmesi için gerekli temel şartlardan birini teşkil ettiğini yinelemektedir. AİHM'e göre 10. maddenin ikinci paragrafı saklı tutulmak üzere ifade özgürlüğü sadece toplum tarafından kabul gören veya zararsız ya da ilgisiz kabul edilen bilgi ve fikirler için değil incitici, şoke edici ya da endişelendirici bilgi ve düşünceler için de geçerlidir. Bu, yokluğu hâlinde demokratik bir toplumdan söz edemeyeceğimiz çoğulculuğun, hoşgörünün ve açık fikirliliğin bir gereğidir. AİHM, 10. maddede güvence altına alınan bu hakkın bazı istisnalara tabi olduğunu ancak bu

istisnaların dar yorumlanması ve bu hakkın sınırlandırılmasının ikna edici olması gerektiğini vurgulamıştır (benzer kararlar için bkz. Handyside/Birleşik Krallık, B. No: 5493/72, 7/12/1976, § 49; Von Hannover/Almanya (No. 2), B. No: 40660/08, 60641/08, 7/2/2012, § 101).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

22. Anayasa Mahkemesinin 28/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

23. Başvurucu;

i. İfade özgürlüğü ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının anayasal ve uluslararası güvenceleri bulunduğunu, barışçıl amaçlarla bir araya gelmiş kişilerin toplantı hakkını kullanırken kamu düzeni açısından tehlike oluşturmayan, şiddet içermeyen davranışlarına devletin sabır ve hoşgörü göstermesinin demokrasinin bir gereği olduğunu, oturma eyleminin barışçıl şekilde gerçekleştiğini, kamu düzeninin bozulmadığını, herhangi bir şiddet olayı yaşanmadığını, kendisine yönelik uygulanan kolluk müdahalelerinin ve idari yaptırımın toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlenme hakkını sınırladığını, bu nedenle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğini,

ii. Söz konusu oturma eylemlerine kolluk kuvvetlerinin her gün müdahale ettiğini, kolluk kuvvetleri tarafından alıkonulduğunu, sistematik bir şekilde kendisine şiddet uygulandığını, onur kırıcı ve küçük düşürücü muamelelere maruz kaldığını, bu kapsamda işkence ve kötü muamele yasağına aykırı davranıldığını, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini,

iii. İlk derece mahkemesine yaptığı itirazların soyut ve gerekçesiz olarak reddedildiğini, idare tarafından gönderilen cevap dilekçesi ve eklerinin kendisine tebliğ edilmediğini, iddia, itiraz ve karşı delillerini sunma imkânından mahrum bırakıldığını, bu nedenle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini belirtmiştir.

24. Başvurucu ayrıca 5326 sayılı Kanun'un 32. maddesi gereğince bir kabahatin oluşabilmesi için hukuka uygun bir şekilde verilmiş bir emir olması ve bu emrin usulüne uygun olarak ilan edilmesi gerektiğini ancak Kaymakamlık emrinin ilan edilmediğini belirtmiştir. Yine başvurucu, İdari Yaptırım Tutanaklarının keyfî ve usulüne uygun olmayan şekilde düzenlendiğini, bir tutanakta yer alması gereken unsurlara yer verilmediğini, işlenen kabahate ilişkin bilgilerin tutanaklarda yer almadığını belirtmiştir.

B. Değerlendirme

25. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddialarının özü, gerçekleştirdiği oturma eylemleri esnasında kolluk kuvvetleri tarafından kendisine müdahale edilmesi ve sonrasında da idari para cezası ile cezalandırılmasına ilişkindir. Başvurucu, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğinden şikâyet etmişse de bireysel başvuru formlarında ve ekli belgelerde eylemin kolektif olarak gerçekleştirildiğine dair bir bilgiye yer verilmemiştir.

26. Bir toplantının varlığından bahsedilebilmesi için varlığı gerekli esas unsur hiç şüphesiz katılımcılardır. Toplantı ancak birden çok bireyin bir araya gelmesiyle oluşur. Somut olayda başvurucu tek başına oturma eylemi gerçekleştirmiştir. Bu bağlamda başvurucunun

iddialarının bir bütün olarak ifade özgürlüğü kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir (Elif Özkan, B. No: 2018/7757, 8/6/2021, §§ 20, 21).

27. Anayasa'nın "Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti" kenar başlıklı 26. maddesi şöyledir:

"Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet Resmî makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar. Bu fıkra hükmü, radyo, televizyon, sinema veya benzeri yollarla yapılan yayımların izin sistemine bağlanmasına engel değildir.

Bu hürriyetlerin kullanılması, millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir."

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

28. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Müdahalenin Varlığı

29. Başvurucunun söz konusu eylemi gerçekleştirmek istemesi üzerine kendisine kolluk kuvvetleri tarafından müdahale edilerek eylemin sona erdirilmesinin ifade özgürlüğüne yönelik bir müdahale olduğu açıktır. Diğer yandan ifade özgürlüğünün sadece kullanılması sırasında değil kullanılmasından sonraki işlemlerin de hak üzerinde sınırlayıcı etkisi bulunmaktadır. Bu sebeple başvurucunun oturma eylemi nedeniyle idari para cezası ile cezalandırılmasının da ifade özgürlüğüne yönelik bir müdahale olduğu kabul edilmelidir.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

30. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

31. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşulları yerine getirmediği müddetçe Anayasa'nın 26. maddesinin ihlalini teşkil edecektir.

32. Bu sebeple müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvurulara uygun düşen kanunlar tarafından öngörülme, Anayasa'nın ilgili maddesinde belirtilen nedenlere dayanma ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk koşullarını sağlayıp sağlamadığının belirlenmesi gerekir. Somut başvuruda öncelikle müdahalenin kanunlar tarafından öngörülme ölçütünü karşılayıp karşılamadığı ele alınacaktır.

i. Genel İlkeler

33. Hak ya da özgürlüklere bir müdahale söz konusu olduğunda öncelikle tespiti gereken husus, müdahaleye yetki veren bir kanun hükmünün mevcut olup olmadığıdır. Anayasa'nın 26. maddesi kapsamında yapılan bir müdahalenin kanunilik şartını sağladığının kabul edilebilmesi için müdahalenin kanuni bir dayanağının bulunması zorunludur (kanunilik şartına başka bağlamlarda dikkat çeken kararlar için bkz. Tuğba Arslan [GK], B. No: 2014/256, 25/6/2014, § 82; Sevim Akat Eşki, B. No: 2013/2187, 19/12/2013, § 36; Hayriye Özdemir, B. No: 2013/3434, 25/6/2015, §§ 56-61; Halk Radyo ve Televizyon Yayıncılık A.Ş. [GK], B. No: 2014/19270, 11/7/2019, § 35).

34. Temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında kanunilik ölçütü ilk olarak şeklî bir kanunun varlığını gerekli kılar (Tuğba Arslan, § 96). Bir yasama işlemi olarak kanun Türkiye Büyük Millet Meclisinin (TBMM) iradesinin ürünüdür ve TBMM tarafından Anayasa'da öngörülen kanun yapma usullerine uyularak yapılan işlemlerdir. Bu anlayış temel hak ve özgürlükler alanında önemli bir güvence sağlar (Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri [GK], B. No: 2014/920, 25/5/2017, § 54; Halk Radyo ve Televizyon Yayıncılık A.Ş., § 36).

35. Ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirlerine ilişkin kurallar -Anayasa'nın konuya ilişkin kurallarına aykırı olmamak kaydıyla- ülkenin sosyal, kültürel yapısı, ahlaki değerleri ve ekonomik hayatın gereksinimleri gözönüne alınarak saptanacak ceza politikasına göre belirlenir. Kanun koyucu cezalandırma yetkisini kullanırken toplumda hangi eylemlerin suç ya da kabahat sayılacağı, bunların hangi tür ve ölçüdeki ceza yaptırımı ile karşılanacağı, nelerin ağırlaştırıcı veya hafifletici sebep olarak kabul edileceği konularında takdir yetkisine sahiptir (AYM, E.2014/124, K.2015/24, 5/3/2015; Cem Burak Karataş [GK], B. No: 2014/19152, 18/10/2017, § 92).

36. Hukuk devletinde ceza hukukuna ilişkin düzenlemelerde olduğu gibi idari yaptırımlar açısından da hangi eylemlerin kabahat sayılacağı, bunlara uygulanacak yaptırımın türü ve ölçüsü, yaptırımın ağırlaştırıcı ve hafifleştirici nedenlerinin belirlenmesi gibi konularda kanun koyucu takdir yetkisine sahiptir. Bununla birlikte kanun koyucunun takdir hakkı kapsamında öngördüğü yaptırımın adil ve hakkaniyete uygun olması gerekmektedir (AYM, E.2017/103, K. 2017/108, 31/5/2017, § 10; Cem Burak Karataş, § 93).

37. Kanunilik ilkesi, genel olarak bütün hak ve özgürlüklerin düzenlenmesinde temel bir güvence oluşturmanın yanı sıra suç ve cezaların belirlenmesi bakımından özel bir anlam ve önemi haiz olup bu kapsamda kişilerin kanunen yasaklanmamış veya yaptırıma bağlanmamış fiillerden dolayı keyfî bir şekilde suçlanmaları ve cezalandırılmaları önlenmekte; buna ek olarak suçlanan kişinin lehine olan düzenlemelerin geriye etkili olarak uygulanması sağlanmaktadır (Karlis A.Ş., B. No: 2013/849, 15/4/2014, § 32; Cem Burak Karataş, § 95).

38. Kamu otoritesinin ve bunun bir sonucu olan ceza verme yetkisinin keyfî ve hukuk dışı amaçlarla kullanılmasının önlenebilmesi, kanunilik ilkesinin katı bir şekilde uygulanmasıyla mümkün olabilir. Bu doğrultuda kamu otoritesini temsil eden yasama, yürütme ve yargı erklerinin bu ilkeye saygılı hareket etmeleri, suç ve cezalara ilişkin kanuni düzenlemelerin sınırlarının yasama organı tarafından belirgin bir şekilde çizilmesi, yürütme organının sınırları kanunla belirlenmiş bir yetkiye dayanmaksızın düzenleyici işlemleri ile suç ve ceza ihdas etmemesi, ceza hukukunu uygulamakla görevli yargı organın da kanunlarda belirlenen suç ve cezaların kapsamını yorum yoluyla genişletmemesi gerekir (Karlis A.Ş., § 33; Cem Burak Karataş, § 96).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

39. Somut olayda başvurucuya 5326 sayılı Kanun'un "Emre aykırı davranış" kenar başlıklı 32. maddesinin (1) numaralı fıkrasında yer alan "Yetkili makamlar tarafından adli işlemler nedeniyle ya da kamu güvenliği, kamu düzeni veya genel sağlığın korunması amacıyla, hukuka uygun olarak verilen emre aykırı hareket eden kişiye ... idari para cezası verilir..." hükmü esas alınarak idari para cezası uygulanmıştır. İdari para cezasına ilişkin tutanaklarda yaptırım konusu eylemin 5326 sayılı Kanun'un 32. maddesine muhalefet (emre aykırı davranış) şeklinde belirtildiği ve söz konusu tutanaklarda başvurucunun eylemine dair bir açıklama yapılmadığı görülmüştür.

40. Uygulanan idari para cezasına dayanak olarak gösterilen 5326 sayılı Kanun'un 32. maddesine göre yetkili makamlar tarafından adli işlemler nedeniyle ya da kamu güvenliği, kamu düzeni veya genel sağlığın korunması amacıyla hukuka uygun olarak verilen emre aykırı hareket etmek kabahat sayılmıştır. Bu kabahatin karşılığında idari para cezası öngörülmektedir. Bu cezaya, emri veren makam tarafından karar verilir. 5326 sayılı Kanun'un 32. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre kanunların bazı kabahatlerin kapsam ve şartlarını belirleyerek içeriğini idarenin genel ve düzenleyici işlemlerine bırakabilmesi mümkündür. Başka bir deyişle kabahat karşılığı olan yaptırımların türü, miktarı zikredilen kuralda açıkça belirli olmakla birlikte hangi konularda ve hangi mercilerin emir yayımlayabilecekleri başka kanunlara bırakılmıştır. 5442 sayılı Kanun'un 32. maddesi; ilçe kaymakamlarına ilçe sınırları içinde huzurun, güvenliğin ve kamu esenliğinin sağlanması için gereken karar ve tedbirleri alma yetkisi vermiştir. Aynı Kanun'un 66. maddesine göre ise alınan bu kararlar usulen tebliğ veya ilan olunur; bu tedbir veya kararlara aykırı davrananlar, mahallî mülki amir tarafından 5326 sayılı Kanun'un 32. maddesi hükmü uyarınca cezalandırılır (Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, §§ 66, 67).

41. Öncelikle belirtmek gerekir ki 5326 sayılı Kanun'un 32. maddesinde yer alan emre itaatsizlik kabahatinin cezalandırılabilmesi için Kanun'da öngörülen kabahatin uygulanma koşullarının somut olayda bulunup bulunmadığı ve kabahatin unsurlarının neler olması gerektiği meselesi Anayasa Mahkemesinin ilgi alanının dışındadır. Buna karşılık yetkili mercinin verdiği emir ya da bu emre aykırı davranışın cezalandırılması anayasal bir hakka müdahale oluşturursa bu müdahale, Anayasa Mahkemesinin ilgi alanında olacaktır (Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 87).

42. Somut olayda Sarıyer Kaymakamlığı tarafından art arda ve farklı tarihlerde, ilçe sınırları içinde gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılacak etkinlikleri yasaklayan bir karar alındığı görülmüştür. Bununla birlikte gerek başvuru formu ve evraklarında gerek idari para cezalarına itiraz dosyalarında söz konusu yasaklama kararlarının ilan edildiğine dair bir bilgi bulunmamaktadır. Kaymakamlık tarafından gönderilen cevap yazısında da yasaklama kararlarının ne zaman yürürlüğe girdiğine, halka duyurulup duyurulmadığına ve duyurulmuşsa bunun hangi vasıtalarla yapıldığına dair bilgi verilmemiştir (bkz. § 16). Yine Kaymakamlığın resmî internet sitesinde de söz konusu yasaklama kararlarına dair herhangi bir veri bulunmamaktadır. Oysa 5326 sayılı Kanun'un 32. maddesi gereğince bir idari yaptırım kararının uygulanabilmesi için daha önceden ilan edilmiş bir emrin varlığı ve kişilerin bu emre aykırı davranışlarının tespiti gerekir.

43. Buna karşın somut olaylarda hâkimliklerin oturma eylemi yapan başvurucunun eylemini sona erdirmesi için yapılan ihtarlara uymamasını 5326 sayılı Kanun'un 32. maddesinde düzenlenen emre aykırılık kabahatinin oluşmasında yeterli kabul ettiği görülmektedir.

Hâkimlikler söz konusu kararlarında 5326 sayılı Kanun'un 32. maddesi gereğince emre aykırı davranış kabahatinin oluşması için gereken unsurlardan olan daha önceden ilan edilmiş bir emrin varlığı ve kişilerin bu emre aykırı davranışlarının tespiti hususlarında herhangi bir değerlendirmede bulunmamıştır.

44. Kanun koyucunun 5326 sayılı Kanun'un 32. maddesinde önceden ilan edilmiş ve anılan Kanun hükmünde belirtilen amaçlarla verilmiş bir emrin varlığı şartıyla emre aykırı davranışı yaptırıma bağladığı görülmektedir. Somut olayda ise başvurucunun eylemlerini gerçekleştirdiği tarihlerde usulüne uygun şekilde ilan edilmiş bir emrin bulunmadığı anlaşılmıştır. Dolayısıyla 5326 sayılı Kanun'un 32. maddesinde yer alan emre aykırı davranışa ilişkin hükmün unsurları oluşmaksızın uygulanmasının başvurucunun eylemi bakımından kanunilik unsurunu taşımadığı sonucuna varılmıştır (benzer değerlendirmeler için bkz. Cem Burak Karataş, §§ 114,115; Murat Ünal, B. No: 2015/226, 12/12/2018, § 33).

45. Sonuç olarak başvurucunun 5326 sayılı Kanun'da kabahat olarak öngörülen emre itaatsizlik fiilinin somut olayda unsurları oluşmaksızın kamu makamlarınca yoruma dayalı olarak idari para cezası ile cezalandırılması nedeniyle müdahalenin kanunilik şartını karşılamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

46. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

47. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

48. Başvurucu, ihlalin tespit edilmesi ile manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

49. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

50. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun

görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

51. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

52. İncelenen başvurularda ifade özgürlüğünün ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin idarenin işleminden kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte mahkemeler de ihlali gidememiştir.

53. Bu durumda ifade özgürlüğünün ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere ilgili hâkimliklere gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

54. İhlal tespitinin yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından ayrıca tazminata hükmedilmesine gerek görülmemiştir.

55. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 4.375,20 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 8.875,20 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin ifade özgürlüğünün ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 4. Sulh Ceza Hâkimliği (2018/6433, 2019/216 ve 2019/546 sayılı D.İş dosyaları), İstanbul 5. Sulh Ceza Hâkimliği (2018/6356 sayılı D.İş dosyası), İstanbul 6. Sulh Ceza Hâkimliği (2018/6688 ve 2018/5298 sayılı D.İş dosyaları), İstanbul 7. Sulh Ceza Hâkimliği (2019/738 ve 2019/1042 sayılı D.İş dosyaları), İstanbul 8. Sulh Ceza Hâkimliği (2018/5354 ve 2019/3881 sayılı D.İş dosyaları) ve İstanbul 12. Sulh

Ceza Hâkimliğine (2019/1991 ve 2019/3158 sayılı D.İş dosyaları) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 4.375,20 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 8.875,20 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 28/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SÜHEYLA KIRMACI

B. No: 2019/2008 | Karar tarihi: 28.12.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/2008

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SÜHEYLA KIRMACI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/2008)

Karar Tarihi: 28/12/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Tuğçe TAKCI

Başvurucu : Süheyla KIRMACI

Vekili : Av. Duygu DEMİREL BAŞAR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; kamu makamları tarafından öngörülebilir ve önlenebilir nitelikte olduğu ileri sürülen canlı bomba saldırısı sonucu meydana gelen yaralanma olayından kaynaklanan manevi zararların tazmini istemiyle açılan davada, yaşam hakkının koruma yükümlülüğüne ilişkin maddi boyutunun ihlal edildiğine ilişkin iddianın değerlendirilmemesi nedeniyle yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının, saldırının hedefindeki miting ve gösteri yürüyüşünün sağlıklı bir şekilde yapılması için gerekli önlemlerin alınmaması nedeniyle de toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 11/1/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen belgelere göre ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Bazı sivil toplum kuruluşlarınca gerekli yasal izinler alınarak 10/10/2015 Cumartesi günü 12.00-16.00 saatleri arasında Ankara'da barış, emek ve demokrasi konulu bir miting yapılması kararlaştırılmıştır. Planlamaya göre Ankara Tren Garı'nda toplanılacak ve Talatpaşa Bulvarı, Opera Meydanı ile Atatürk Bulvarı'nı takiben Sıhhıye Meydanı'na yürünecektir.

10. Ankara Tren Garı önünde 10/10/2015 tarihinde toplanan kalabalığın hazırlıkları sürerken saat 10.04 sıralarında peş peşe iki patlama meydana gelmiş ve bu olay nedeniyle pek çok kişi ölmüş, aralarında başvurucunun da bulunduğu birçok kişi yaralanmıştır. Ankara 2. İdare Mahkemesince (İdare Mahkemesi) görülen yargılama sonucu verilen gerekçeli kararda belirtildiği üzere başvurucuya olay sonrası ilk müdahalenin yapıldığı Özel K. Ankara Hastanesince sunulan tedavi evrakında başvurucunun "pelvis sağ tarafta yaklaşık 0.5 cm çaplı abrazyon, pelvis posteriorda yaklaşık 0.5-1 cm çaplı abrazyon 2 adet ve hassasiyet mevcut olduğu, sağ femur lateralinde yaklaşık 1/3 superiordan ve sağ tibia fibula boyunca lateralde yaygın abrazyon ve ekimoz olduğu, sol femur orta hat medialinden başlayan ve sol tibia medialine doğru yayılan abrazyon ve ekimotik alan mevcur olduğu, hayati tehlikesinin bulunmadığının" belirtildiği anlaşılmıştır.

11. İçişleri Bakanlığı, başka hususlar yanında olay öncesinde yeterli güvenlik önlemlerinin alınıp alınmadığı konusunda iki mülkiye başmüfettişi ile iki polis başmüfettişine ön inceleme yaptırmıştır. Ön inceleme sonunda hazırlanan raporda başka hususlar yanında şu tespitler yer almıştır:

- 2015 yılı başından itibaren İstihbarat ve Terörle Mücadele (TEM) Şube Müdürlüklerine değişik kaynaklardan birçok istihbarat bilgisi gelmiştir. Bu istihbarat bilgilerinin büyük çoğunluğu ya yer, zaman ve kişiye ilişkin somut bilgiler ihtiva etmemiş ya da teyide muhtaç niteliktedir ancak sözü edilen istihbarat bilgilerinin yine de güvenlik tedbirlerinin planlamasında dikkate alınması gerekir. 2015 yılında DEAŞ terör örgütü ile ilişkili istihbaratın fazlalığına rağmen Ankara Tren Garı önünde canlı bomba terör eylemini gerçekleştiren Y.E.A.nın da aralarında olduğu bazı şahısların canlı bomba eyleminde bulunabileceğine ve irtibatlı oldukları DEAŞ terör örgütünün Diyarbakır ve Suruç terör eylemlerinden sonra ülkemizde ses getirecek başka terör eylemi hazırlığı içinde olduğuna, halkın kalabalık olduğu yerlerde, toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde birden fazla canlı bomba eylemi yapabileceğine yönelik istihbaratlar son derece önemlidir. Zira toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin yoğun olarak yapıldığı illerin başında Ankara gelmektedir. Bu sebeple anılan nitelikteki bilgilerin toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin güvenliğini planlamakla sorumlu il

emniyet müdürü, emniyet müdür yardımcısı, emniyet birimleri hatta vali ile paylaşılması gereklidir. Buna rağmen TEM Şube Müdürlüğü, emniyet tedbirlerinin gözden geçirilmesi veya sıklaştırılması amacıyla emniyet birimlerine çoğunlukla aynı içerikli yazılar göndermiştir (ön incelemeyle ilgili süreç için bkz. Hasan Kılıç, B. No: 2018/22085, 27/1/2021, §§ 11-14).

12. Başvurucu 8/12/2015 tarihli dilekçeyle müracaat ettiği İçişleri Bakanlığından yaralanmasına istinaden 1.000.000 TL manevi tazminat talep etmiştir. Sözü edilen dilekçesinde başvurucu özetle canlı bomba saldırısı yapılacağına ilişkin istihbarat bilgisine rağmen miting için toplanan insanların yaşamlarının korunması için gerekli güvenlik önlemlerinin alınmadığını ve güvenlik güçlerinin saldırı sonrasında yaralılar ile yaralılara yardım edenlere gazlı müdahalede bulunup ambulansların yaralıların olduğu yere gelmesini fiilî olarak engelledikleri, olayda hizmet kusuru bulunduğunu iddia etmiş; olay nedeniyle uğradığı fiziksel ve ruhsal zararların tazminini talep etmiştir.

13. Tazminat talebine cevap verilmemesi üzerine başvurucu, yaptığı başvurunun zımnen reddedilmesine ilişkin işlemin iptal edilerek lehine 50.000 TL manevi tazminata hükmedilmesi istemiyle İçişleri Bakanlığı aleyhine 5/4/2016 tarihinde İdare Mahkemesinde 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu’nun 13. maddesi uyarınca tam yargı davası açmıştır.

14. Dava dilekçesinde başvurucu, saldırı gerçekleşebileceği yönünde istihbarat bilgisine sahip olmasına rağmen idarenin saldırının önlenmesi ve mitingle gösteri yürüyüşünün sağlıklı bir şekilde yapılması için gerekli tedbirleri almadığına ilişkin çokça iddia bulunup güvenlik güçlerinin olaydan sonra ölenlerin, yaralananların ve yaralılara yardım edenlerin üzerine gaz bombası atıp ambulansların olay yerine ulaşmasını ve ilk yardım çalışmalarını fiilen engellediğini, olayda ağır hizmet kusuru bulunduğunu toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme ve katılma hakkına ilişkin olarak devletin kendisine düşen pozitif yükümlülükleri yerine getirmediğini ileri sürmüştür. Bununla birlikte gazlı müdahaleye maruz kaldığına ve/veya kendisine yapılacak tıbbi müdahalenin fiilen engellendiğine yönelik bir iddiayı dile getirmemiştir.

15. Delil olarak canlı bomba saldırısını gerçekleştiren kişiler hakkında yürütülen ceza soruşturmasına istinat eden başvurucu; İdare Mahkemesinden DEAŞ saldırılarına ilişkin uyarı yazılarının ilgili yerlerden getirtilmesini, DEAŞ ile ilgili istihbarat bilgilerinin temini için Millî İstihbarat Teşkilatı ile yazışma yapılmasını, Şanlıurfa'nın Suruç ilçesindeki canlı bomba saldırısını gerçekleştiren şahıs hakkında terör örgütü üyeliği nedeniyle daha önce yürütülmüş soruşturma dosyasının celbini, Adıyaman Cumhuriyet Başsavcılığıyla yazışma yapılarak DEAŞ faaliyetleri hakkında yürütülen soruşturma dosyalarının istenmesini, olay nedeniyle yürütülen disiplin soruşturmalarına ilişkin dosyaların İçişleri Bakanlığından getirtilmesini, bir siyasi partinin mitingine ve binalarına yapılan saldırılar ile Suruç'ta gerçekleşen saldırılar hakkında yürütülen soruşturmalar hakkında Bakanlıktan bilgi istenmesini, askerî personelin saldırı öncesinde canlı bomba konusunda uyarılıp uyarılmadığı hususunda Millî Savunma Bakanlığı ve Genelkurmay Başkanlığıyla yazışma yapılmasını, mitinge katılan kişilerin güvenliğinin sağlanması için miting öncesinde yapılan planlamalara, alınan fiilî tedbirlere, kararlara ve istihbarat bilgilerine, miting için şehir dışından gelenleri taşıyan otobüslerin aranıp aranmadığına ilişkin tüm bilgi ve belgelerin (yazışmalar, görüntü kayıtları, fotoğraflar, telsiz ve telefon görüşmelerine ilişkin kayıtlar) Ankara Valiliği ile Ankara Emniyet Müdürlüğünden temin edilmesini istemiştir.

16. İçişleri Bakanlığı olay hakkında yapılmış bir ihbarın bulunmadığını, idarenin hizmet kusurundan kaynaklanan bir güvenlik açığı olmadığını, idarenin üzerine düşen dikkat ve özeni gösterdiğini, olayın bir terör saldırısı olduğunu, patlamaların miting alanı dışında ve miting için kararlaştırılan zaman diliminden önce yaşandığını, Anayasa'nın devlete yüklediği pozitif yükümlülüklerin yetkililer üzerinde aşırı yük oluşturacak şekilde yorumlanamayacağını, uyuşmazlığın 17/7/2004 tarihli ve 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun çerçevesinde çözülmesi gerektiğini, 5233 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden sonra idarenin terör olaylarından kaynaklanan zarar dolayısıyla sosyal risk ilkesi çerçevesinde dahi sorumlu tutulamayacağını ve manevi zararların 5233 sayılı Kanun kapsamında olmadığını savunmuştur.

17. Olay günü saat 08.00'den itibaren alınan tedbirlere, görevlendirmelere, taleplere, istişarelere, trafik düzenlemelerine, toplantı ve gösteri yürüyüşünde yapılması gereken tüm iş ve işlemlere ilişkin bilgi ve belgeler İçişleri Bakanlığı tarafından İdare Mahkemesine gönderilmiştir.

18. İdare Mahkemesi ara kararı ile İçişleri Bakanlığından, gerçekleşen bombalı saldırıya ilişkin istihbarat ve teftiş kurulu raporlarının iletilmesini, mitinge ilişkin olarak idarece alınan tüm önlemlerin ayrıntılı olarak açıklanmasını, söz konusu mitinge ilişkin olarak olayın öncesinde mitinge yönelik saldırı veya canlı bomba eylemi yapılacağına dair somut bir ihbar, duyum veya istihbari bilgi olup olmadığının ayrıca mitinge ilişkin olarak idarece güvenlik önlemleri alınması amacıyla görevlendirilen personelin sayısı ve niteliklerinin, yine olayın miting sırasında miting için ayrılan alan içinde mi gerçekleştiğinin bildirilmesini, mülkiye müfettişleri ve polis başmüfettişlerince yürütülen soruşturmanın akıbetinin bildirilmesi ile soruşturma tamamlanmış ise soruşturma raporunun örneğinin iletilmesini, olay nedeniyle kamu görevleri hakkında açılan bir davanın bulunup bulunmadığının, var ise akıbetinin bildirilmesini, başvurucunun Ankara Valiliği bünyesindeki Tazminat Zarar Tespit Komisyonuna bir başvurusu olup olmadığının, varsa başvurunun hangi aşamada olduğunun bildirilmesini istemiştir. İçişleri Bakanlığı 29/9/2017 tarihinde ara kararı ile istenen bilgilerin cevabını iletmiştir.

19. İdare Mahkemesi 4/7/2018 tarihinde davanın kısmen kabulü ile başvurucuya 5.000 TL manevi tazminatın ödenmesine karar vermiştir. Gerekçenin ilgili kısmı şöyledir:

''...

İdare, Anayasamızın 125. maddesinde de belirtildiği üzere, kural olarak yürüttüğü kamu hizmetiyle nedensellik bağı kurulabilen zararları tazminle yükümlü olup; idari eylem ve/veya işlemlerden doğan zararlar idare hukuku kuralları çerçevesinde, hizmet kusuru veya kusursuz sorumluluk ilkeleri gereği tazmin edilmektedir. Bunun yanında, idarenin faaliyet alanıyla ilgili, önlemekle yükümlü olduğu halde önleyemediği bir takım zararları da nedensellik bağı aramadan tazmin etmesi gerekmektedir.

İdarenin kusura dayalı ya da kusursuz sorumluluğu yanında, Anayasanın öngördüğü sosyal hukuk devleti anlayışına uygun olarak ve bu temel üzerinden, kollektif sorumluluk anlayışı çerçevesinde bilimsel ve yargısal içtihatlar ile geliştirilen sosyal risk ilkesi, Anayasanın yukarıda öngördüğü amaçların gerçekleştirilmesine yöneliktir.

...

Sosyal risk ilkesi ile toplumun içinde bulunduğu koşullardan kaynaklanan, idarenin faaliyet alanında meydana gelmekle birlikte, yürütülen kamu hizmetinin doğrudan sonucu olmayan,

toplumsal nitelikli riskin gerçekleşmesi sonucu oluşan, salt toplumun bireyi olunması nedeniyle uğranılan özel ve olağandışı zararların da topluma pay edilerek giderilmesi amaçlanmıştır. Genel bir ifade ile 'terör olayları' olarak nitelenen eylemlerin, Devlete yönelik olduğu, Anayasal düzeni yıkmayı amaçladığı, bu tür olaylarda zarar gören kişi ve kuruluşlara karşı kişisel husumetten kaynaklanmadığı bilinmekte ve gözlenmektedir. Sözü edilen olaylar nedeniyle zarara uğrayan kişiler, kendi kusur ve eylemleri sonucu değil, toplumun bir bireyi olmaları nedeniyle zarar görmektedirler. Belirtilen şekilde ortaya çıkan zararların ise, özel ve olağandışı nitelikleri dikkate alınıp, terör olaylarını önlemekle yükümlü olduğu halde önleyemeyen idarece, yukarıda açıklanan sosyal risk ilkesine göre, topluma pay edilmesi suretiyle tazmini hakkaniyet gereği olup, sosyal devlet ilkesine de uygun düşecektir.

...

Davalı idare tarafından, maddi zararların karşılanması öngörülen 5233 sayılı Kanunda manevi zararların düzenlenmediği, dolayısıyla davacının manevi tazminat isteminin reddi gerektiği savunulmuşsa da; 5233 sayılı Yasanın temel amaçlarından biri de yargı dışı bir yöntem geliştirerek Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne bu konuda yapılan başvuruları sona erdirip, bireyler aleyhine oluşan dengenin iç hukukta geliştirilen usullerle yeniden kurulmasını sağlamak olduğu dikkate alındığında, sosyal risk ilkesinin dayandığı temeller ve maddi tazminata ilişkin bölümde değinilen esaslar doğrultusunda, terör olayları nedeniyle meydana gelen ve sosyal risk ilkesi kapsamında bulunup, 5233 sayılı Yasa uyarınca karşılanmayan manevi zarara bağlı tazminat taleplerine ilişkin uyuşmazlıklarda, idare hukukunun tazminata ilişkin ilke ve kuralları çerçevesinde 2577 sayılı Yasanın öngördüğü usullere tabi olarak manevi tazminat ödenmesine de hukuki bir engel bulunmamaktadır. Bu çerçevede, hali hazırda terör olayları nedeniyle uğranılan manevi zararların Anayasaya dayalı olarak sosyal risk ilkesi uyarınca tazmini olanaklı iken, Yasama organınca, özellikle yaşam hakkı başta olmak üzere temel hak ve özgürlüklerin kısıtlanmasına yol açar nitelikte ve manevi tazminat ödenmesini engellemek amacına yönelik böyle bir yasanın yürürlüğe konulduğu söylenemez.

Terör eylemleri sonucu oluşan olaylar incelendiğinde, eylemlere bağlı olarak maddi zararların meydana geldiği görülmekle birlikte, esasen terör eylemlerine bizzat şahit olan vatandaşların hayatları boyunca çektikleri ve çekecekleri üzüntü, acı, elem ve psikolojik buhran, vb. gibi manevi zararların daha büyük sıkıntılara yol açacağı hususu yadsınamaz bir gerçektir. Dolayısıyla, idare hukuku kuralları çerçevesinde Anayasaya dayalı olarak geliştirilen bir ilke uyarınca manevi zararların karşılanma olanağının içeriği itibariyle engelleyici bir hüküm taşımayan yasa ile ortadan kaldırıldığından bahsedilmesi olanaksızdır.

Bununla birlikte, manevi tazminat, malvarlığında meydana gelen bir eksilmeyi karşılamaya yönelik bir tazmin aracı değil, tatmin aracıdır. Başka türlü giderim yollarının bulunmayışı veya yetersiz kalışı, manevi tazminatın parasal olarak belirlenmesini zorunlu hale getirmektedir. Olay nedeniyle duyulan elem ve ızdırabı kısmen de olsa hafifletmeyi amaçlar. Belirtilen niteliği gereği manevi tazminatın zenginleşmeye yol açmayacak şekilde belirlenmesi gerekmekte ise de, tam yargı davalarında takdir edilecek miktarın aynı zamanda duyulan elem ve ızdırabı giderecek bir oranda olması gerekmektedir. İşte bu niteliğinden dolayı sorumluluk hukukunun genel çerçevesinde manevi tazminatın miktarı her bir olay ve birey yönünden yargı yerlerince farklı şekilde değerlendirileceği ve manevi tazminat miktarının idare organlarınca takdir edilmesini sağlayacak şekilde yasayla belirlenmesi de müessesenin niteliği ile bağdaşmayacağından, yasa koyucunun bunu yasada

açıkça öngörmesini beklemek de gerçekçi değildir.

Bu durumda, 5233 sayılı Yasanın, idarenin terör olayları nedeniyle oluşan zararların yargı yoluna başvurmadan sulh yoluyla ödenmesini öngören ve uyuşmazlıkların sadece maddi zararlara ilişkin kısmının yargı dışı alternatif bir yöntemle giderilmesini sağlamakla birlikte, manevi zararların karşılanmasını da engellemeyen bir yasa niteliğinde olduğu dikkate alındığında, terör olayları nedeniyle meydana gelen ve sosyal risk ilkesi kapsamında değerlendirilen ancak, 5233 sayılı Yasa çerçevesinde karşılanmayan ilgililerin ileri sürdükleri manevi zarara bağlı tazminat taleplerine ilişkin uyuşmazlıklarda, idare hukukunun tazminata ilişkin ilke ve kurallarına göre, 2577 sayılı Yasanın öngördüğü usullere tabi olarak manevi tazminat ödenip ödenmeyeceğine ilişkin yargısal incelemenin yapılması gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Bu bağlamda, davacının yaralanması üzerine Özel [K.] Ankara Hastanesinde ilk müdahalenin yapıldığı, polise ifade verdiği ve Ara Kararı gereğince sunulan tedavi evraklarında; 'pelvis sağ tarafta yaklaşık 0.5 cm çaplı abrazyon, pelvis posteriorda yaklaşık 0.5-1 cm çaplı abrazyon 2 adet ve hassasiyet mevcut olduğu, sağ femur lateralinde yaklaşık 1/3 superiordan ve sağ tibia fibula boyunca lateralde yaygın abrazyon ve ekimoz olduğu, sol femur orta hat medialinden başlayan ve sol tibia medialine doğru yayılan abrazyon ve ekimotik alan mevcur olduğu, hayati tehlikesinin bulunmadığının' belirlendiği ve 10.10.2015 tarihinde taburcu edildiği, söz konusu raporda kulağında işitme kaybı olduğuna dair herhangi bir saptamaya yer verilmediği anlaşılmaktadır.

Yukarıda değinilen 'sosyal risk ilkesi' ve yapılan açıklamalar çerçevesinde, tazminat istemine konu olan terör olayının meydana geliş şekli ve davacının sosyo ekonomik durumu dikkate alındığında, yaşanan terör olayı neticesinde davacının yaralanmasının basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek nitelikte olduğu da dikkate alınarak, duyduğu elem ve ızdırabın karşılığı olarak takdiren 5.000,00 TL manevi tazminatın idareye başvuru tarihinden itibaren işleyecek yasal faiziyle birlikte davalı idare tarafından davacıya ödenmesi gerektiği kanaatine varılmıştır.

...''

20. Başvurucu ile davalı idare, İdare Mahkemesince verilen karar aleyhine istinaf kanun yoluna başvurmuştur. Başvurucu, istinaf dilekçesinde dava dilekçesindeki iddialarını yineleyip olayın meydana gelmesinde idarenin hizmet kusuru bulunduğunu ve hükmedilen manevi tazminatın yetersiz olduğunu ileri sürmüştür.

21. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi (Daire) 6/11/2018 tarihinde, hükmedilen manevi tazminatın usul ve hukuka uygun olduğunu ve kaldırılması için bir neden bulunmadığını belirterek İdare Mahkemesi kararının bu kısmını onamıştır.

22. Dairenin söz konusu kararı 17/12/2018 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiş olup başvurucu 11/1/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

23. 2577 sayılı Kanun'un “Doğrudan doğruya tam yargı davası açılması” kenar başlıklı 13. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"İdari eylemlerden hakları ihlal edilmiş olanların idari dava açmadan önce, bu eylemleri

yazılı bildirim üzerine veya başka süretle öğrendikleri tarihten itibaren bir yıl ve her halde eylem tarihinden itibaren beş yıl içinde ilgili idareye başvurarak haklarının yerine getirilmesini istemeleri gereklidir. Bu isteklerin kısmen veya tamamen reddi halinde, bu konudaki işlemin tebliğini izleyen günden itibaren veya istek hakkında altmış gün içinde cevap verilmediği takdirde bu sürenin bittiği tarihten itibaren, dava süresi içinde dava açılabilir."

24. Danıştay Onuncu Dairesinin 21/10/2020 tarihli ve E.2015/4478, K.2020/4057 sayılı kararın ilgili kısmı şöyledir:

"...

İdare kural olarak yürüttüğü kamu hizmetiyle nedensellik bağı kurulabilen zararları tazminle yükümlü olup, idari eylem ve/veya işlemlerden doğan zararlar idare hukuku kuralları çerçevesinde, hizmet kusuru veya kusursuz sorumluluk ilkeleri gereği tazmin edilmektedir.

İdarenin yürütmekle görevli olduğu bir hizmetin kuruluşunda, düzenlenişinde veya işleyişindeki nesnel nitelikli bozukluk, aksaklık veya boşluk olarak tanımlanabilen hizmet kusuru, hizmetin kötü işlemesi, geç işlemesi veya hiç işlememesi hallerinde gerçekleşmekte ve idarenin tazmin yükümlülüğünün doğmasına yol açmaktadır.

İdarenin kusura dayalı ya da kusursuz sorumluluğu yanında, Anayasanın öngördüğü sosyal hukuk devleti anlayışına uygun olarak ve bu temel üzerinden, kollektif sorumluluk anlayışı çerçevesinde bilimsel ve yargısal içtihatlar ile geliştirilen sosyal risk ilkesi de, Anayasanın öngördüğü amaçların gerçekleştirilmesine yöneliktir.

Sosyal risk ilkesi ile toplumun içinde bulunduğu koşullardan kaynaklanan, idarenin faaliyet alanında meydana gelmekle birlikte, yürütülen kamu hizmetinin doğrudan sonucu olmayan, toplumsal nitelikli riskin gerçekleşmesi sonucu oluşan, salt toplumun bireyi olunması nedeniyle uğranılan özel ve olağandışı zararların topluma pay edilerek giderilmesi amaçlanmıştır.

Sosyal risk ilkesinin, terör olaylarına ilişkin olarak 5233 sayılı Kanun ile yasalaşması karşısında, terör eylemleri nedeniyle uğranılan maddi zararlara yönelik istemlerin anılan Kanun çerçevesinde karara bağlanması gerektiği açıktır. Ancak, 5233 sayılı Kanun, sosyal risk ilkesi dışında, nedensellik bağına dayalı hizmet kusuru veya kusursuz sorumluluk sebebine dayanılarak 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 13. maddesine göre tam yargı davası açılmasına engel oluşturmadığı gibi, olayda idarelerin hizmet kusurunun ya da kusursuz sorumluluğunun saptandığı durumlarda, olay terör eylemi olsa bile uyuşmazlığın 5233 sayılı Kanun kapsamında çözümlenemeyeceğinde duraksama bulunmamaktadır. Danıştay Onuncu Dairesi'nin konuyla ilgili yerleşik içtihadı da; terör eylemi sonucu bir zararın ortaya çıkması durumunda, öncelikle söz konusu olayın meydana gelmesinde idarelere atfı kabil bir hizmet kusuru veya kusursuz sorumluluk hallerinin bulunup bulunmadığının araştırılması, idarenin gerek hizmet kusuru gerekse kusursuz sorumluluk hallerinin olayda bulunmaması durumunda 5233 sayılı Kanun kapsamında gerekli inceleme ve araştırma yapılarak karar verileceği yönündedir.

..."

B. Uluslararası Hukuk

25. İlgili uluslararası hukuk için bkz. Abdullah Yaşa [GK], B. No: 2015/12486, 5/11/2020, §§

34, 36.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

26. Anayasa Mahkemesinin 28/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Yaşam Hakkıyla Bağlantılı Olarak Etkili Başvuru Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

27. Başvurucu özetle;

i. Bombalı saldırı gerçekleştirileceğine dair gerçek ve yakın bir riskin varlığına rağmen bu riskten haberdar olan kamu makamlarının sahip oldukları yetkiler kapsamında ve makul ölçüler çerçevesinde riskin gerçekleşmesini önlemek için gerekli önlemleri almadığını ve bu iddialarına rağmen İdare Mahkemesinin idarenin kusuruyla ilgili hiçbir değerlendirme yapmadığını,

ii. Anılan hususa ve güvenlik güçlerinin olaydan sonra ölenlerin, yaralananların ve yaralılara yardım edenlerin üzerine gaz bombası atıp ambulansların olay yerine ulaşmasını ve ilk yardım çalışmalarını fiilen engellediğine, olayda acil sağlık hizmeti sunulmadığına ilişkin iddialarına rağmen İdare Mahkemesinin idarenin kusuruyla ilgili hiçbir değerlendirme yapmadığını,

iii. Olay nedeniyle yaptırılan ön inceleme sonunda hazırlanan raporun İdare Mahkemesince dikkate alınmadığını,

iv. Hükmedilen manevi tazminatın yetersiz olduğunu,

v. İstinaf isteminin gerekçesiz bir şekilde reddedildiğini belirterek yaşam, adil yargılanma ve etkili başvuru haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

28. Bakanlık görüşünde öncelikle başvurucu lehine sosyal risk ilkesi uyarınca hükmedilen manevi tazminata işaret edilerek başvurucunun uğradığı zararın giderildiği ve bu nedenle başvurucunun mağdur sıfatının ortadan kalkıp kalmadığının değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Anılan görüşte daha sonra miting için alınan tedbirler açıklanarak bireysel bir olay olan terör eylemine yönelik herhangi bir ihbarın ya da istihbari bilginin idareye intikal etmediği, terör olaylarının tamamen önlenmesinin mümkün olmadığı, olayda devletin kusurlu sorumluluğunun bulunduğunu kabul etmenin kamu makamları üzerinde aşırı yük meydana getirecek bir yorum olacağı, başvurucunun yaralanmasına sebep olan patlamanın terör örgütü bağlantılı olarak organize edilen bir eylem olduğu ve zararın üçüncü şahısların kusurundan doğduğu belirtilmiştir. Bakanlık görüşünde son olarak idareye karşı hizmet kusuru ya da sosyal risk ilkelerine dayanarak açılan tam yargı davalarında terör olayları nedeniyle ödenmesine hükmedilen tazminat miktarlarının birbirlerinden çok farklılık göstermediği, başvurucuya ödenen tazminatın yeterli olduğu ve yaşam hakkının içerdiği pozitif yükümlülük kapsamında yargı sürecinin gerçekleşen zararın nedenlerini tespit etme ve zararı giderme bakımından yeterince etkili şekilde işlediği ifade edilmiştir.

29. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında önceki iddialarıyla benzer hususları dile getirmiştir.

2. Değerlendirme

a. Uygulanabilirlik ve İncelemenin Kapsamı Yönünden

30. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16).

31. Başvurucunun yaşam hakkının ihlal edildiğine yönelik iddiası kapsamında yakındığı hususlardan birisi de güvenlik güçlerinin olaydan sonra ölenlerin, yaralananların ve yaralılara yardım edenlerin üzerine gaz bombası atıp ambulansların olay yerine ulaşmasını ve ilk yardım çalışmalarını fiilen engellediğine ve olayda acil sağlık hizmeti sunulmadığına ilişkin iddiası hakkında İdare Mahkemesince herhangi bir değerlendirme yapılmamasıdır. Ne var ki başvurucu, olayda kullanıldığı ileri sürülen gazdan etkilendiğine ve/veya yaralanmasından sonra acil sağlık hizmetlerinden yararlanamadığına dair açık bir şikâyette bulunmamıştır. Bu sebeple başvurucunun anılan şikâyetinin Anayasa'da güvence altına herhangi bir hak, özgürlük ya da yasak kapsamında incelenmesi mümkün görülmemiştir.

32. Başvurucunun diğer şikâyetleri ise özünde bombalı saldırı gerçekleştirileceğine dair gerçek ve yakın bir riskin varlığına rağmen bu riskten haberdar olan kamu makamlarının sahip oldukları yetkiler kapsamında ve makul ölçüler çerçevesinde riskin gerçekleşmesini önlemek için gerekli önlemleri almadığına ve bu iddiasının İdare Mahkemesince etkili bir şekilde incelenmediğine ilişkindir. Bu bakımdan başvurucunun bütün şikâyetleri esas olarak yaşam hakkı ve bu hakla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine yöneliktir. Bu durumda başvurucunun hayatta olması gözetilerek öncelikle başvurunun yaşam hakkı ve/veya bu hakla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkı kapsamında incelenip incelenmeyeceğinin değerlendirilmesi, bir başka ifadeyle uygulanabilirlik meselesinin tetkik edilmesi gerekir.

33. Ölümün gerçekleşmediği bazı hâllerde de başvuru; kişiye karşı kullanılan gücün derecesi, türü, kullanımının ardında yatan niyet ve amaç ile maruz kalınan eylemin mağdurun fiziki bütünlüğü üzerindeki sonuçları gibi hususlar birlikte değerlendirilerek yaşam hakkı ve dolayısıyla bu hakla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkı kapsamında incelenebilir (Mehmet Karadağ, B. No: 2013/2030, 26/6/2014, § 20; Mustafa Çelik ve Siyahmet Şeran, B. No: 2014/7227, 12/1/2017, § 69; Yasin Ağca, B. No: 2014/13163, 11/5/2017, § 110).

34. Başvuruya konu olay, miting için toplanan kalabalığın bulunduğu bir yerde üzerindeki patlayıcı maddeleri patlatan iki kişinin saldırısı sonucu gerçekleşmiş ve öldürücü niteliği konusunda şüphe bulunmayan bu saldırı nedeniyle pek çok kişi ölmüş, aralarında başvurucunun da bulunduğu birçok kişi yaralanmıştır. Bu sebeple başvurunun yaşam hakkı ve/veya bu hakla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkı kapsamında incelenebileceği sonucuna varılmıştır.

35. Uygulanabilirlik meselesinden sonra değerlendirilmesi gereken diğer husus, başvurunun yaşam hakkı ve bu hakla bağlantılı etkili başvuru hakkı yönünden ayrı ayrı incelenip incelenemeyeceğidir ancak anılan inceleme için evvela yaşam hakkını güvence altına alan Anayasa'nın 17. maddesinin devlete yüklediği yükümlülükler somut olayı ilgilendirdiği ölçüde ortaya konulmalıdır.

36. Anayasa'nın 17. maddesi, devletin temel amaç ve görevlerini düzenleyen Anayasa'nın 5. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde devlete birtakım negatif ve pozitif yükümlülükler yükler (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, B. No: 2012/752, 17/9/2013, § 50).

37. Anılan pozitif yükümlülükler kapsamında devlet, yetki alanında bulunan tüm bireylerin

yaşam hakkını kamu görevlilerinin, diğer bireylerin ve hatta kişinin kendi eylemlerinden kaynaklanabilecek risklere karşı koruma ödevi (yaşamı koruma yükümlülüğü) altındadır (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 51). Sözü edilen koruma ödevini yerine getirilebilmesi için devletin başka hususlar yanında bir kişinin yaşamına yönelik gerçek ve yakın bir tehlike olduğunun kamu makamlarınca bilindiği ya da bilinmesi gerektiği durumlarda, görevlileri aracılığıyla makul ölçüler çerçevesinde ve tehlikenin gerçekleşmesini önleyebilecek şekilde önlemler alması (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 53) hatta önceden belirlenebilir bir veya daha fazla bireyin yaşamına yönelik bir tehdit söz konusu olmasa bile kişilerin yaşamını korumak için genel güvenlik tedbirleri alması gerekir (Mehmet Çetinkaya ve Maide Çetinkaya, B. No: 2013/1280, 28/5/2014, § 59). Bu ödev, bireylerin yaşam hakkının terörden kaynaklanan bir tehdit altında olduğu durumlar için de söz konusudur (Mehmet Çetinkaya ve Maide Çetinkaya, § 62). Bununla birlikte yetkili makamlardan yaşamla ilgili her türlü potansiyel tehdidin gerçekleşmesini önlemek için somut tedbirler alması beklenemeyeceği (Mehmet Çetinkaya ve Maide Çetinkaya, § 60) gibi özellikle insan davranışlarının öngörülemezliği, öncelikler ve kaynaklar değerlendirilerek yapılacak işlem veya yürütülecek faaliyet tercihi dikkate alındığında koruma yükümlülüğünün kamu makamları üzerinde aşırı yük oluşturacak şekilde yorumlanması da mümkün değildir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 53). Ayrıca yaşam hakkının gerektirdiği pozitif yükümlülüklerin yerine getirilmesi kapsamında alınacak tedbirlerin belirlenmesi idari ve yargısal makamların takdirinde olan bir husustur. Hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması adına pek çok yöntem benimsenebilir ve mevzuatta düzenlenmiş herhangi bir tedbirin yerine getirilmesinde başarısız olunsa bile pozitif yükümlülükler diğer bir tedbirle yerine getirilebilir (Bilal Turan ve diğerleri (2), B. No: 2013/2075, 4/12/2013, § 59).

38. Başvurucu yaşam hakkının koruma yükümlülüğüne ilişkin maddi boyutunun ihlal edildiğini ileri sürse de başvuru dosyasında yukarıdaki paragrafta açıklanan bağlamda değerlendirme yapılmasına imkân sağlayacak nitelikte bilgi ve belge bulunmamaktadır. Bu nedenle mevcut başvuruda anılan iddia yönünden bir inceleme yapılması olanaklı değildir.

39. Öte yandan başvurucunun tam yargı davasında dile getirdiği iddiaların büsbütün temelsiz olmadığı, bir başka ifadeyle sözü edilen iddiaların savunulabilir (tartışmaya, değerlendirmeye değer) nitelikte olduğu anlaşılmıştır. Nitekim İçişleri Bakanlığı tarafından görevlendirilen başmüfettişler tarafından hazırlanan raporda da bazı ihmallerden söz edilmiştir. Bu durumda yapılacak inceleme, başvurucunun yaşam hakkının maddi boyutunu ihlal edildiğine ilişkin iddiasının İdare Mahkemesince değerlendirilmediğine yönelik şikâyetiyle ilgili olarak ve yalnızca yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkı kapsamında olacaktır (etkili başvuru hakkından inceleme için bağlantı kurulan hak, özgürlük ya da yasağın savunulabilir olmasının şart olduğuna dair kararlar için birçok karar arasından bkz. Cengiz Kahraman ve Kenan Özyürek, B. No: 2013/8137, 20/4/2016, § 73; Sıtkı Güngör, B. No: 2013/5617, 21/4/2016; bir başvurucunun başvuruya konu olaydan kaynaklanan manevi zararının tazmini istemiyle açtığı davada olayın idarenin kusuruyla meydana geldiğine dair iddiasının değerlendirilmediğine yönelik şikâyetinin yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkı kapsamında incelendiği başvuru için bkz. Celaleddin Çakmak, B. No: 2018/22072, 11/3/2021).

40. Anayasa’nın devletin yaşam hakkı kapsamındaki pozitif yükümlülüklerinin kaynağını teşkil eden “Devletin temel amaç ve görevleri” kenar başlıklı 5. maddesi ve “Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı” kenar başlıklı 17. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı ile iddianın değerlendirmeye esas alınacak “Temel hak ve hürriyetlerin

korunması” kenar başlıklı 40. maddesi şöyledir:

“Madde 5:

Devletin temel amaç ve görevleri, … kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.

Madde 17:

Herkes, yaşama... hakkına sahiptir

Madde 40:

Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlâl edilen herkes, yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkânının sağlanmasını isteme hakkına sahiptir.

Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır.

Kişinin, resmî görevliler tarafından vâki haksız işlemler sonucu uğradığı zarar da, kanuna göre, Devletçe tazmin edilir. Devletin sorumlu olan ilgili görevliye rücu hakkı saklıdır.”

b. Kabul Edilebilirlik Yönünden

41. Bakanlık görüşünde; başvurucu lehine sosyal risk ilkesi uyarınca hükmedilen manevi tazminata işaret edilerek başvurucunun uğradığı zararın giderildiği, bu nedenle başvurucunun mağdur sıfatının ortadan kalkıp kalmadığının değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu nedenle başvurucunun mağdur sıfatının ortadan kalkıp kalkmadığının değerlendirilmesi gerekir.

42. Sözü edilen değerlendirme öncesinde belirtilmesi gerekir ki Anayasa Mahkemesi, yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetleri devletin negatif ve pozitif yükümlülüklerini dikkate alarak maddi ve usul boyutları bakımından ayrı ayrı incelemektedir. Devletin negatif yükümlülüğü, kamusal bir yetkiyle güç kullanan görevlilerin kasıtlı ve hukuka aykırı bir şekilde hiçbir bireyin yaşamına son vermeme ödevini (öldürmeme yükümlülüğü) içerirken pozitif yükümlülük hem her türlü tehlikeye karşı bireylerin yaşam hakkını korumayı (yaşamı koruma yükümlülüğü) hem de olayın niteliğine -yaşam hakkının kasten ihlal edilip edilmediğine- bağlı olarak cezai, hukuki ve idari nitelikte soruşturmalar yürüterek olayı soruşturma ve gerektiğinde ihlale uygun karşılık gelen yeterli yaptırımlara karar verme (usul yükümlülüğü) yükümlülüğünü içermektedir (Aziz Biter ve diğerleri, B. No: 2015/4603, 19/2/2019, § 58). Bu sebeple devletin bir ölümden kusursuz sorumluluk veya sosyal risk ilkeleri gereğince sorumlu olduğuna ilişkin iddianın yaşam hakkı kapsamında incelenmesi mümkün olmadığı gibi yakınları ölen kişilere kusursuz sorumluluk veya sosyal risk ilkeleri çerçevesinde tazminat ödenmesi imkânı sunan idari ve yargısal yolların yaşam hakkı yönünden etkili başvuru yolları olarak kabul edilmeleri de söz konusu değildir.

43. Somut olayda olduğu gibi yaşam hakkının ihlaline kasten sebebiyet verilmediği hâllerde -bazı istisnaları bulunsa da- idari makamlar veya derece mahkemeleri tarafından ödenmesine karar verilen tazminatın başvuruculara mağdur sıfatını ortadan kaldırabilmesi için yaşam hakkının ihlalinin idari makamlar veya derece mahkemelerince açıkça veya en azından öz itibarıyla tespit edilmesi ve tazminat olarak ödenmesine karar verilen meblağın Anayasa Mahkemesinin benzer yaşam hakkı ihlallerinde hükmettiği meblağlarla uyumlu

olması gerekir (Hasan Kılıç, § 42).

44. İdare Mahkemesi belirli bir miktar manevi tazminata hükmetse de yaşamı koruma yükümlülüğünün ihlal edildiği yönünde bir tespitte bulunmamıştır. Üstelik mevcut başvuru, sözü edilen yükümlülüğün ihlal edildiğine ilişkin iddianın derece mahkemelerince değerlendirilmediği iddiasıyla yapılmıştır. Bu nedenle İdare Mahkemesinin sosyal risk ilkesi çerçevesinde başvurucu lehine hükmettiği manevi tazminat, incelemeye konu ihlal iddiası yönünden başvurucunun mağdur sıfatını ortadan kaldırmamıştır. Ayrıca başvuruda herhangi bir kabul edilemezlik nedeni tespit edilmemiştir.

45. Açıklanan gerekçelerle yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

c. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

46. Anayasa'nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkı; anayasal bir hakkının ihlal edildiğini ileri süren herkese hakkın niteliğine uygun olarak iddialarını inceletebileceği makul, erişilebilir, ihlalin gerçekleşmesini veya sürmesini engellemeye ya da sonuçlarını ortadan kaldırmaya (yeterli giderim sağlamaya) elverişli idari ve yargısal yollara başvuruda bulunabilme imkânı sağlar. Bunun için sözü edilen başvuru yollarının sadece hukuken mevcut bulunması yeterli olmayıp uygulamada da etkili olması, eş ifadeyle başarı şansı sunması gerekir. Bununla birlikte bir başvuru yolunun gerek hukuken gerekse uygulamada genel anlamda etkili olması, somut olay bakımından etkili başvuru hakkına ilişkin bir müdahale bulunup bulunmadığının değerlendirilmesine engel değildir (Yusuf Ahmed Abdelazım Elsayad, B. No: 2016/5604, 24/5/2018, §§ 60, 61). Ayrıca etkili başvuru hakkı bakımından inceleme yapılabilmesi kural olarak Anayasa'da teminat altına alınan ve ihlal edildiği yönündeki hakkın, özgürlüğün ya da yasağın ihlal edildiğine önceden karar verilmesi şartına bağlı değildir (Abdullah Yaşa, § 64).

47. Toplumun genelinin yaşamını tehdit eden gerçek ve yakın bir tehlikenin varlığının bilindiği ya da bilinmesi gerektiği bir durumda kamu makamlarının makul ölçüler çerçevesinde ve bu tehlikenin gerçekleşmesini önleyebilecek şekilde önlemler almadığı iddiasıyla açılan bir tam yargı davasında olayın kamu makamlarının kusuruyla meydana geldiğine yönelik iddia konusunda herhangi bir inceleme yapılmadan meselenin kusursuz sorumluluk çerçevesinde ele alınması, yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlaline neden olabilir. Zira genel anlamda kusura dayanan ihlali tespit edip buna göre giderim sağlayabilecek ve benzer olaylarda idari mercilerce alınabilecek tedbirlerin neler olduğunu ortaya koyabilecek nitelikte olduğu için etkili olan tam yargı davası yolu, kusur değerlendirilmesi yapılmadığı için bir olayda etkili olmamış ve davacıya başarı şansı sunmamış olur (Ali Hıdır Tekin, B. No: 2018/35243, 15/9/2021, § 49).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

48. Başvurucu açtığı tam yargı davasını esas olarak bombalı saldırı gerçekleştirileceğini bilen idarenin saldırının gerçekleşmesini önlemek için asgari düzeyde bile tedbir alınmadığı iddiası üzerine inşa etmiş ve İdare Mahkemesinden bazı delillerin toplanmasını talep etmiştir. Başvurucunun iddiası gözetildiğinde gerekli olmasına karşın verdiği kararda başvurucunun toplanmasını istediği delillerin ispat edilmek istenen hususa etkisi konusunda bir açıklama yapmayan İdare Mahkemesi; başvurucunun yaralanmasına neden olan saldırının olay öncesinde davalı idarece bilinip bilinmediği veya en azından bilinmesinin

gerekip gerekmediği, şayet davalı idarece biliniyor ya da bilinmesi gerekiyor ise saldırının önlenmesi için makul ölçüler çerçevesinde tedbirlerin alınıp alınmadığı ve böylece genel koruma yükümlülüğünün ihlal edilip edilmediği yönünde bir değerlendirmede bulunmamış, ön inceleme raporundaki tespit ve değerlendirmelerle ilgili herhangi yorum yapmamış ve terör olayları nedeniyle meydana gelen manevi zararların da sosyal risk ilkesi kapsamında olduğunu belirterek başvurucu lehine manevi tazminata hükmetmiştir. Başvurucu istinaf istemine ilişkin dilekçesinde başka hususlar yanında olayda idarenin hizmet kusuru bulunduğunu da ileri sürmüştür ancak Daire, başvurucunun iddiası yönünde açık bir değerlendirme yapmadan usul ve hukuka uygun bulduğunu belirttiği İdare Mahkemesi kararını hükmedilen manevi tazminat kısmı bakımından onamıştır (bkz. §§ 19, 20, 21). Oysa olayın bir terör saldırısı olması başvurucunun anılan iddiasının araştırılıp değerlendirilmesinin önünde bir engel teşkil etmemektedir. Nitekim Danıştay Onuncu Dairesi de yukarıda anılan kararında yerleşik içtihadı uyarınca terör eylemi sonucu bir zararın ortaya çıkması durumunda, öncelikle söz konusu olayın meydana gelmesinde idarelere atfı kabil bir hizmet kusurunun bulunup bulunmadığının araştırılması ve değerlendirmesi gerektiğini belirtmiştir (bkz. § 24).

49. Sonuç olarak idari yargı mercileri, bahsi geçen Danıştay Onuncu Dairesi kararının içeriği de dikkate alındığında başvurucunun iddiaları yönünden teoride ve uygulamada etkili olan tam yargı davası yolunu meseleyi yalnızca sosyal risk ilkesi çerçevesinde ele almak suretiyle etkisiz kılıp yaşamı koruma yükümlülüğüne yönelik ihlalin tespit edilmesi hususunda başvurucuya başarı şansı sunmamıştır. Öte yandan varılan bu sonuç, somut olayda yaşamı koruma yükümlülüğünün ihlal edilip edilmediği hususunda herhangi bir kanaati ifade etmemektedir.

50. Ulaşılan sonuç nedeniyle başvurucunun lehine hükmedilen manevi tazminatın yetersiz olduğuna ilişkin iddiası hakkında değerlendirme yapılmasına gerek görülmemiştir.

51. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkıyla bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

52. Başvurucu, miting ve gösteri yürüyüşünün sağlıklı bir şekilde yapılması için gerekli önlemlerin alınmadığını iddia ederek toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğini öne sürmüştür.

53. Bakanlık görüşünde; mitingte alınan önlemler sayılarak bir toplantı ve gösteri yürüyüşünde yapılması gereken tüm iş ve işlem ile tedbirlerin ilgili kurumlarla da koordineli olarak bahse konu miting öncesi, esnası ve sonrasını da kapsayacak şekilde gerek yapılan planlama gerek görevlendirilen resmî ve sivil personel sayısı gerekse de bu personelin uygun noktalarda konuşlanmaları ile dedektör köpeklerle yapılan gerekli aramalar bakımından idarenin tedbir ve planlamalarının en geniş şekilde uygulandığının, uygun tedbirlerin alındığının dikkate alınarak toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının ihlal edilip edilmediği hususunda değerlendirme yapılması gerektiği belirtilmiştir.

54. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiği iddiasına ek olarak bir beyanda bulunmamıştır.

2. Değerlendirme

55. Anayasa’nın “Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı” kenar başlıklı 34. maddesi şöyledir:

“Herkes, önceden izin almadan, silahsız ve saldırısız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı ancak, milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla ve kanunla sınırlanabilir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir.”

56. Anılan anayasal norm devletin temel amaç ve görevlerin düzenleyen Anayasa'nın 5. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde devlete, toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının etkin bir şekilde kullanılmasını güvence altına alma yönünde bazı pozitif yükümlülükler yüklemektedir. Bu pozitif yükümlülüklerden biri de hukuka uygun toplantı ve yürüyüşlerin barışçıl bir şekilde yapılmasını ve sözü edilen toplantı ve gösteri yürüyüşüne katılacak kişilerin güvenliğinin sağlanması için uygun tedbirleri uygulama yükümlülüğüdür ancak bu yükümlük bir sonuç gerçekleştirme yükümlülüğü değildir. Ayrıca tedbirlerin seçimi açısından kamu makamları geniş bir takdir yetkisine sahiptir (bahsedilen pozitif yükümlükler konusunda AİHM yaklaşımı için bkz. Kudrevičius ve diğerleri/Litvanya [BD], B. No:37553/05, 15/10/2015, § 159; Frumkin/Rusya, B. No:74568/12, 5/1/2016, §§ 128, 129). Bununla birlikte başvurudaki asıl mesele, başvurucunun iştirak edeceği miting ve gösteri yürüyüşünün barışçıl bir şekilde yapılmasının sağlanması ve bu miting ve gösteri yürüyüşüne katılacak kişilerin güvenliklerinin temini değil olayın idarenin kusuruyla meydana geldiğine ilişkin iddiaların değerlendirilmemesidir ve Anayasa Mahkemesince bu husus incelenmiştir. Bu nedenle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiası hakkında inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

57. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

58. Başvurucu ihlalin tespiti, yargılamanın yenilenmesi, 50.000 TL manevi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur.

59. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler

belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

60. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin, yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

61. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

62. Mevcut başvuruda Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkıyla bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla somut başvuruda ihlalin İdare Mahkemesi kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

63. Bu durumda yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 2. İdare Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

64. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

65. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.864,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Yaşam hakkıyla bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia hakkında İNCELEME YAPILMASININ GEREKLİ OLMADIĞINA,

D. Kararın bir örneğinin yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 2. İdare Mahkemesine (E.2016/1592, K.2018/1390) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

F. 364,60 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.864,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesine (E.2018/1460, K.2018/1290) GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 28/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

T.K.

B. No: 2019/7210 | Karar tarihi: 28.12.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/7210

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

T.K. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/7210)

Karar Tarihi: 28/12/2021

R.G. Tarih ve Sayı: 10/2/2022-31746

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Yüksel GÜNARSLAN

Başvurucu : T.K.

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, isnadın niteliğinin değiştiğinin bildirilmemesi nedeniyle isnadı öğrenme hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 7/3/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının 1/11/2017 tarihli iddianamesiyle başvurucu hakkında H.Y.nin yetkilisi olduğu giyim mağazasına yönelik olarak nitelikli hırsızlığa teşebbüs ettiğinden bahisle 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 142. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (h) bendi ile aynı Kanun'un 35. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca cezalandırılması talebiyle kamu davası açılmıştır.

9. İddianamede; başvurucunun olay tarihinde H.Y.nin yetkilisi olduğu giyim mağazasına gittiği, ürünlere baktıktan sonra yedi ürün ile kabine girdiği, kabinden uzun süre çıkmamasından şüphelenen mağaza çalışanlarının kabinin yanında beklemeye başladığı belirtilmiştir. Devamında kabin yanında bekleyen çalışanların kıyafetlerde bulunan logoların kesilme sesini duyduğu, başvurucunun kabinden bazı ürünleri montunun altına giymiş vaziyette çıktığı, mağaza çalışanlarının bu durumu fark etmeleri üzerine hırsızlık suçunun teşebbüs aşamasında kaldığı iddia edilmiştir.

10. Başvurucu; Ankara 37. Asliye Ceza Mahkemesince (Mahkeme) yürütülen yargılamanın 26/4/2018 tarihli celsesinde daha önceden ibraz ettiği yazılı savunmasını özetlemiş ve beraatini talep etmiştir. Başvurucu; anılan yazılı savunmasında özetle olay günü H.Y. ve diğer mağaza çalışanlarının kendisini mağaza içinde bilinmeyen bir yerde alıkoyarak darbettiklerini, gerçekleştirdikleri eylemlerin sorumluluğundan kurtulmak için delil uydurmak sureti ile kendisine iftira attıklarını, darbedilmesi üzerine baygın düşmesinden yararlanan bu kişilerin mağazada bulunan kıyafetlerden bazılarını üzerine giydirdiklerini ileri sürmüştür.

11. Cumhuriyet savcısının katılım sağlamadığı ve esas hakkında görüş bildirmediği kovuşturma sonunda Mahkeme, 26/4/2018 tarihli kararıyla başvurucunun H.Y.nin yetkilisi olduğu mağazaya yönelik olarak nitelikli hırsızlığa teşebbüs suçunu işlediği gerekçesiyle 5237 sayılı Kanun'un 142. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (b) bendi ile aynı Kanun'un 35. maddesi uyarınca neticeten 2 yıl 6 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir.

12. Başvurucu, söz konusu karara karşı istinaf kanun yoluna müracaat etmiştir. Başvurucu 14/5/2018 tarihli gerekçeli istinaf dilekçesinde; iddianamede kendisine isnat edilen suç, 5237 sayılı Kanun'un 142. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (h) bendinde düzenlenen "herkesin girebileceği bir yerde bırakılmakla birlikte kilitlenmek suretiyle ya da bina veya eklentileri içinde muhafaza altına alınmış olan eşya hakkında hırsızlık" olmasına rağmen Mahkemenin aynı Kanun'un 142. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (b) bendi uyarınca mahkûmiyet hükmü kurduğunu ifade etmiştir.

13. Anılan hüküm, Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 14. Ceza Dairesinin (Bölge Adliye Mahkemesi) 31/1/2019 tarihli istinaf başvurusunun esastan reddi kararıyla kesinleşmiştir. Bölge Adliye Mahkemesi kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Sanığın üzerine atılı hırsızlık suçunun 5237 sayılı TCK'nın 142/2-h maddesini oluşturduğu halde, sanığa ek savunma verilmeden TCK'nın 142/2-b maddesi ile uygulama yapılması, maddelerde öngörülen ceza miktarlarının aynı olması nedeniyle esasa müessir bir aykırılık görülmemiştir."

14. Başvurucu 7/3/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

15. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "Suçun niteliğinin değişmesi" kenar başlıklı 226. maddesinin şöyledir:

"(1) Sanık, suçun hukukî niteliğinin değişmesinden önce haber verilip de savunmasını yapabilecek bir hâlde bulundurulmadıkça, iddianamede kanunî unsurları gösterilen suçun değindiği kanun hükmünden başkasıyla mahkûm edilemez.

(2) Cezanın artırılmasını veya cezaya ek olarak güvenlik tedbirlerinin uygulanmasını gerektirecek hâller, ilk defa duruşma sırasında ortaya çıktığında aynı hüküm uygulanır.

(3) Ek savunma verilmesini gerektiren hâllerde istem üzerine sanığa ek savunmasını hazırlaması için süre verilir.

(4) Yukarıdaki fıkralarda yazılı bildirimler, varsa müdafie yapılır. Müdafii sanığa tanınan haklardan onun gibi yararlanır."

16. 5237 sayılı Kanun'un "Nitelikli hırsızlık" kenar başlıklı 142. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

" Suçun;

...

b) Elde veya üstte taşınan eşyayı çekip almak suretiyle ya da özel beceriyle,

...

h) Herkesin girebileceği bir yerde bırakılmakla birlikte kilitlenmek suretiyle ya da bina veya eklentileri içinde muhafaza altına alınmış olan eşya hakkında,

İşlenmesi hâlinde, beş yıldan on yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Suçun, bu fıkranın (b) bendinde belirtilen surette, beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda olan kimseye karşı işlenmesi halinde, verilecek ceza üçte biri oranına kadar artırılır."

17. Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 21/6/2011 tarihli ve E.2010/8-261, K.2011/141 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Suçun iddianamede gösterilen niteliğinin değişmesi halinde sanığa ek savunma verilmesi 1412 sayılı CYUY'nın 258. maddesinde düzenlenmiş, 01 Haziran 2005 tarihinde 5271 sayılı CYY'nın 226. maddesinde de benzer bir düzenleme getirilmiştir. CYUY'nın 258. maddenin; 'İddianamede gösterilen suçun temas ettiği kanun maddelerinde belirtilen cezadan daha az bir ceza verilmesini gerektiren hallerde sanık, meşruhatlı davetiye tebliğine rağmen duruşmaya gelmez veya davetiye tebliğ edilemez ise bu maddenin birinci fıkrası hükmü uygulanmaz' şeklindeki son fıkrası hükmüne CYY'nın 226. maddesinde yer verilmemiş, böylece iddianamede gösterilen suçtan daha az ceza verilmesini gerektiren hallerde bile sanığa veya müdafiine mutlaka ek savunma hakkı tanınması kabul edilmiştir. Bu husus yeni usul Yasasında savunma hakkının daha da güçlendirilmesine ilişkin yaklaşımın bir sonucudur.

Savunma hakkını kısıtlayan bu eksiklik 5320 sayılı Yasanın 8. maddesi uyarınca halen

yürürlükte bulunan 1412 sayılı CYUY'nın 308/8. ve 5271 sayılı CYY'nın 289/1-h maddelerinde sayılan yasaya kesin aykırılık hallerinden birisini oluşturmaktadır."

B. Uluslararası Hukuk

18. İlgili uluslararası hukuk için bkz. Ali Kemal Tekin, B. No: 2014/875, 2/2/2017, §§ 24-31.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Anayasa Mahkemesinin 28/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. İsnadı Öğrenme Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

20. Başvurucu; herkesin girebileceği bir yerde bırakılmakla birlikte kilitlenmek suretiyle ya da bina veya eklentileri içinde muhafaza altına alınmış eşya hakkında hırsızlığa teşebbüs suçundan cezalandırılması talebiyle hakkında dava açıldığını, yargılama neticesinde ise farklı bir suçtan ceza verildiğini, isnat edilen suçun niteliği değişmesine rağmen ek savunmasının alınmadığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu, isminin kamuya açık belgelerde gizlenmesi talebinde bulunmuştur.

2. Değerlendirme

21. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşrû vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

22. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddiaları adil yargılanma hakkı kapsamındaki savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkıyla bağlantılı olarak isnadı öğrenme hakkı yönünden incelenmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

23. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

24. Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca herkes savunma ve adil yargılanma hakkına sahiptir. Savunma hakkının sağladığı güvenceler esasen adil yargılanma hakkı içinde yer almaktadır. Savunma hakkı, hukuk devleti ilkesinin gereklerinden ve adil yargılanma hakkının önemli güvencelerinden biri olması nedeniyle Anayasa'nın 36. maddesinde ayrıca ifade edilmiştir (Ali Kemal Tekin, § 40).

25. Ceza yargılamasında savunma haklarının güvence altına alınması, demokratik toplumun temel ilkelerindendir (Erol Aydeğer, B. No: 2013/4784, 7/3/2014, § 32). Savunma, ceza adaletinin hakkaniyete uygun gerçekleşmesini sağlamaktadır. İddiaya karşı savunma hakkı tanınmadığı sürece silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerine uygun muhakeme yapılması ve maddi gerçeğe ulaşılması da mümkün değildir (Ali Kemal Tekin, § 41).

26. Suç isnadı altındaki kişiye savunma hakkının şeklen değil gerçek anlamda sağlanması gerekir. Bunun için suç isnadı altında bulunan kişiye, savunmasını hazırlayıp mahkeme önünde dile getirebilmesi ve böylece yargılamanın sonucunu etkileyebilmesi için isnadın bildirilmesi gerekmektedir. Hakkındaki isnadı bilmeyen kimsenin savunma yapması mümkün değildir. Dolayısıyla isnadın bildirilmediği bir yargılamanın adil olduğundan söz edilemez. Bu itibarla adil yargılanma hakkı isnadın bildirilmesine ilişkin güvenceyi de kapsamaktadır. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine "... ile adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, taraf olduğumuz uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılama hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (a) bendinde, bir suç ile itham edilen herkesin kendisine karşı yöneltilen suçlamanın niteliği ve sebebinden en kısa sürede anladığı bir dilde ve ayrıntılı olarak haberdar edilme hakkı düzenlenmiştir (Ali Kemal Tekin, § 42).

27. İsnat, sanığın savunma yapabilmesi için bildirilmektedir. Bunun için bildirimde, sanığın hangi fiil ile suçlandığının ve hangi suçu işlediğinin açıklanması gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle sanık, isnadın sebebinden ve niteliğinden haberdar edilmelidir. Sanığın hangi fiili nerede ve ne zaman işlediği (yüklenen suçu oluşturan olay/olaylar) isnadın sebebini oluşturur. Bunların soyut olarak değil sanığın savunma hazırlayabilmesine yeterli düzeyde ve ayrıntılı olarak açıklanması gerekir. Böylelikle sanık, davaya konu fiili nerede ve ne zaman işlemekle suçlandığını bileceğinden savunmasını buna göre yapabilecektir. Fiilin hukuki yönden vasıflandırılması ise isnadın niteliğidir. Suçlamanın niteliği hakkındaki bilgi de savunma yapmaya yeterli düzeyde olmalı ve bildirimde sanığın işlemekle suçlandığı fiilin hangi normu ihlal ettiği belirtilmelidir. Yargılama sırasında fiilin hukuki niteliğinin değişmesi durumunda da sanık bu değişiklikten haberdar edilmelidir. Böylelikle silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerine uygun olarak yargılamanın adilliği de sağlanmış olur (Ali Kemal Tekin, § 43).

28. İsnadı öğrenme hakkı, savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkı ile ilişkilidir. Sanığa veya müdafiine -savunma için gerekli hazırlıkları yapmaları amacıyla- isnadın bildirilmesiyle (iddianamenin tebliğiyle) duruşma günü arasında yeterli bir sürenin verilmesi gerekir. Aynı şekilde suçun hukuki niteliğinin değişmesi hâlinde de savunmanın yeniden hazırlanması için gerekli zaman ve kolaylıklar sağlanmalıdır. Nitekim bu anayasal gereklilikler, ilgili usul kurallarında da somutlaştırılmaya çalışılmıştır. 5271 sayılı Kanun’un 226. maddesi uyarınca sanık -suçun hukuki niteliğinin değişmesinden önce haber verilip de savunmasını yapabilecek bir hâlde bulundurulmadıkça- iddianamede kanuni unsurları gösterilen suçun değindiği kanun hükmünden başkasıyla mahkûm edilemez. Aynı maddede, ek savunma verilmesini gerektiren hâllerde istem üzerine sanığa ek savunmasını hazırlaması için süre verilmesi bir zorunluluk olarak öngörülmüştür (Ali Kemal Tekin, § 46).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

29. Somut olayda Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının 1/11/2017 tarihli iddianamesiyle başvurucu hakkında herkesin girebileceği bir yerde bırakılmakla birlikte kilitlenmek suretiyle ya da bina veya eklentileri içinde muhafaza altına alınmış eşya hakkında hırsızlığa teşebbüs suçundan 5237 sayılı Kanun'un 142. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (h) bendi uyarınca cezalandırılması talebiyle kamu davası açılmıştır.

30. Mahkeme 26/4/2018 tarihli kararıyla başvurucunun H.Y.nin yetkilisi olduğu mağazaya ait, bedeli ödenmemiş birden fazla ürünü montunun altına giyerek elde veya üstte taşınan

eşyayı çekip almak suretiyle hırsızlığa teşebbüs suçunu işlediği gerekçesiyle 5237 sayılı Kanun'un 142. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (b) bendi ve aynı Kanun'un 35. maddesi uyarınca neticeten 2 yıl 6 ay hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar vermiştir. Yargılamaya konu fiilin hukuki niteliği değişmesine karşın başvurucu bu değişiklikten haberdar edilmemiş, ek savunmasını hazırlaması için süre verilmemiştir.

31. Başvurucu isnadın niteliğinin değişmesinden önce haberdar edilip savunması alınmadan iddianamede gösterilmeyen 5237 sayılı Kanun 142. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (b) bendi uyarınca cezalandırılmıştır. Bölge Adliye Mahkemesi, sanığın ek savunması alınmadan farklı bir ceza hükmü gereğince cezalandırılmasının isnat edilen hüküm ile mahkûmiyet kararının dayandırıldığı hükümde öngörülen ceza miktarlarının aynı olmasından ötürü esasa etkili bir aykırılık olmadığını kabul etmiş ve bu yöndeki istinaf talebinin reddine karar vermiştir.

32. Somut olayda iddianameye konu isnat herkesin girebileceği bir yerde bırakılmakla birlikte kilitlenmek suretiyle ya da bina veya eklentileri içinde muhafaza altına alınmış eşya hakkında hırsızlık olmasına rağmen başvurucu elde veya üstte taşınan eşyayı çekip almak suretiyle hırsızlık suçunu işlediği kabulüyle cezalandırılmıştır. 5237 sayılı Kanun'un 142. maddesinin (2) numaralı fıkrasının farklı bentlerinde düzenlenen her iki hırsızlık suçunun unsurlarının farklı olduğu hususunda kuşku bulunmamaktadır. Ancak suçun hukuki niteliği değişmesine karşın sanığa savunmasını yeniden hazırlaması için gerekli zaman ve kolaylıklar sağlanmamıştır. Hâlbuki suçlamanın değişen niteliğinin bildirilmesi, uygulanacak cezanın türü ve miktarından bağımsız bir güvencedir. Nitekim Yargıtay uygulamasına göre de suçun iddianamede gösterilen niteliğinin değişmesi durumunda iddianamede gösterilen suçtan daha az ceza verilmesini gerektiren hâllerde bile sanığa veya müdafiine mutlaka ek savunma hakkı tanınmasının kabul edildiği vurgulanmalıdır (bkz. § 17). Sonuç olarak isnadın niteliğinde meydana gelen değişikliğin başvurucuya bildirilmemesi ve bu hususta kendisine ek savunma hazırlama imkânı tanınmaması, savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkıyla bağlantılı olarak isnadı öğrenme hakkını ihlal etmiştir.

33. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkıyla bağlantılı olarak isnadı öğrenme hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

34. Başvurucunun isnadı öğrenme hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden adil yargılanma hakkı kapsamındaki diğer şikâyetleri hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

35. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. …

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata

hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

36. Başvurucu, ihlalin tespiti ve tazminat taleplerinde bulunmuştur.

37. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

38. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

39. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesinin İçtüzüğü’nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

40. Başvuruda, adil yargılanma hakkı kapsamındaki isnadı öğrenme hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

41. Bu durumda isnadı öğrenme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılması amacıyla Ankara 37. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2017/1548, K.2018/882) gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

42. İhlal tespitinin yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından ayrıca tazminata

hükmedilmesine gerek görülmemiştir.

43. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

B. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki isnadı öğrenme hakkına ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki isnadı öğrenme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin isnadı öğrenme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 37. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2017/1548, K.2018/882) GÖNDERİLMESİNE,

E. Tazminata ilişkin taleplerin REDDİNE,

F. 364,60 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 28/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ANIL BİLGİN

B. No: 2019/8024 | Karar tarihi: 28.12.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/8024

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ANIL BİLGİN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/8024)

Karar Tarihi: 28/12/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Ayhan KILIÇ

Başvurucu : Anıl BİLGİN

Vekili : Av. Aykanat KAÇMAZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kamu görevlisinin tutuklu kaldığı dönemde kesilen ancak sonradan ödenen aylıkları için faiz tahakkuk ettirilmemesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 14/3/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucu 1983 doğumlu olup Ankara'da ikamet etmektedir. Başvurucu, Türk Silahlı Kuvvetlerinde deniz yüzbaşı olarak görev yapmakta iken kamuoyunda askerî casusluk davası olarak bilinen soruşturma kapsamında 16/5/2012 tarihinde tutuklanmış, 24/1/2014 tarihinde ise tahliye edilmiştir. İzmir 5. Ağır Ceza Mahkemesinin 26/2/2016 tarihli kararıyla başvurucunun beraatine hükmedilmiştir. Beraat kararı Yargıtay 16. Ceza Dairesince 21/10/2016 tarihinde onanarak kesinleşmiştir.

10. Başvurucu hakkında görevden uzaklaştırma (açığa alma) tedbirinin uygulanıp uygulanmadığı bireysel başvuru dosyasından anlaşılamamakla birlikte başvurucunun tutuklu kaldığı toplam 1 yıl 8 ay 8 günlük süre boyunca aylığından 1/3 oranında kesinti yapılmıştır.

11. Başvurucu, hakkındaki beraat kararının kesinleşmesinden sonra -dosyadan anlaşılamayan bir tarihte- idareye müracaat ederek tutuklu bulunduğu dönemde eksik ödenen aylıkları ile diğer ödemelerin yasal faiziyle birlikte ödenmesi talebinde bulunmuştur. Eksik ödenen 19.977,34 TL aylık tutar başvurucuya ödenmiştir. İdare 6/1/2017 tarihli yazıyla da yasal faiz ödenmesinin mümkün olmadığını başvurucuya bildirmiştir.

12. Başvurucu faiz ödenmesi isteminin reddine ilişkin işlemin iptali istemiyle Ankara 11. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır. Dava dilekçesinde, geç yapılan maaş ödemesi için faiz işletilmemesinin hukuka aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

13. Mahkeme 18/10/2017 tarihli kararla davayı reddetmiştir. Kararın gerekçesinde, tutuklu kaldığı dönemde başvurucunun aylıklarının eksik ödenmesinde idarenin hizmet kusurunun bulunmadığı, idarenin aylıkları eksik ödeme hususunda kanun gereği bağlı yetki içerisinde olduğu vurgulanmıştır. Kararda ayrıca eksik ödenip sonradan tamamlanan tutarlar için faiz ödenmesini öngören bir hükmün mevzuatta bulunmadığı belirtilmiştir.

14. Başvurucu bu karara karşı Ankara Bölge İdare Mahkemesi 2. İdari Dava Dairesinde (Bölge İdare Mahkemesi) istinaf yoluna müracaat etmiştir. İstinaf dilekçesinde esas itibarıyla dava dilekçesindeki iddialar tekrarlanmıştır. Bölge İdare Mahkemesi 31/1/2019 tarihli kararıyla istinaf istemini esastan reddetmiştir. Kararın gerekçesinde 4/12/1984 tarihli ve 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun'a ödemede gecikme olmadığı ve temerrüde düşülmediği sürece yasal faiz ödenmeyeceği belirtilmiştir. Olayda eksik ödenen tutarın başvurucunun beraat etmesinden sonra gecikmeksizin ödendiğini vurgulayan Bölge İdare Mahkemesi idarenin temerrüde düşmediğini, dolayısıyla faiz ödeme sorumluluğunun bulunmadığını ifade etmiştir.

15. Nihai karar 1/3/2019 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

16. Başvurucu 14/3/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

17. 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun "Görevden uzaklaştırma" kenar başlıklı 137. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Görevden uzaklaştırma, Devlet kamu hizmetlerinin gerektirdiği hallerde, görevi başında kalmasında sakınca görülecek Devlet memurları hakkında alınan ihtiyati bir tedbirdir."

18. 657 sayılı Kanun'un "Görevden uzaklaştırılan veya görevinden uzak kalan memurların hak ve yükümlülüğü" kenar başlıklı 141. maddesi şöyledir:

"Görevden uzaklaştırılan ve görevi ile ilgili olsun veya olmasın herhangi bir suçtan tutuklanan veya gözaltına alınan memurlara bu süre içinde aylıklarının üçte ikisi ödenir. Bu gibiler bu Kanunun öngördüğü sosyal hak ve yardımlardan faydalanmaya devam ederler.

143 üncü maddede sayılan durumların gerçekleşmesi halinde, bunların aylıklarının kesilmiş olan üçte biri kendilerine ödenir ve görevden uzakta geçirdikleri süre, derecelerindeki kademe ilerlemesinde ve bu sürenin derece yükselmesi için gerekli en az bekleme süresini aşan kısmı, üst dereceye yükselmeleri halinde, bu derecede kademe ilerlemesi yapılmak suretiyle değerlendirilir."

19. 27/7/1967 tarihli ve 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu'nun "Açığa çıkarılan, tutuklanan veya firar ve izin tecavüzünde bulunan, cezası infaz edilmekte olan subaylar hakkında yapılacak işlem" kenar başlıklı 65. maddesinin olay tarihinde yürürlükte bulunan şeklinin ilgili kısmı şöyledir:

"Açığa alınan veya tutuklanan subay ve askerî memurlar hakkında aşağıdaki esaslara göre işlem yapılır:

a) (Değişik: 26/3/1982 - 2642/10 md.) Haklarında ölüm veya ağır hapis cezasını gerektiren veya yüz kızartıcı bir suçtan ya da taksirli suçlar hariç olmak üzere 5 yıl ve daha fazla hapis cezasını gerektiren bir cürümden veya emre itaatsizlikte ısrar, üste veya amire fiilen taarruz, üste veya amire hakaret, mukavemet suçlarından dolayı kamu davası açılanlar mensup oldukları bakanlıklarca açığa çıkarılabilirler.

Ancak, emre itaatsizlikte ısrar, üste veya amire fiilen taarruz, üste veya amire hakaret, mukavemet suçlarında; nezdinde mahkeme kurulan kıt'a komutanı veya kurum amiri tarafından fiilin işleniş şekli, niteliği ve disiplini ihlal derecesi bakımından açığa alınmayı gerektirip gerektirmediği hakkında bir görüş bildirilmişse bu görüş de dikkate alınır.

b) (Değişik: 26/3/1982 - 2642/10 md.) (a) bendi gereğince açığa çıkarılanlar yapmakta oldukları görevden alıkonulurlar ve kendilerine başka görev verilmez.

c) (Değişik: 26/3/1982 - 2642/10 md.) Bunlardan;

1. (Değişik: 28/6/2001 - 4699/9 md.) Yargılama sonunda beraatlerine, haklarındaki kamu davasının her ne sebeple olursa olsun ortadan kaldırılmasına veya duruşmanın tatiline veya davanın düşmesine veya kamu davasının reddine veya Türk Silahlı Kuvvetlerinden ilişkilerinin kesilmesini gerektirmeyecek şekilde hükümlülüklerine karar verilenlerin açıkları, haklarındaki kararın kesinleşmesi beklenmeksizin kaldırılır.

2. Soruşturmaya konu olan fiillerinin hizmetlerine devama engel olmadığı anlaşılanların açıkları, haklarında karar verilmesi beklenmeksizin kaldırılabilir.

...

f) (Değişik: 26/3/1982 - 2642/10 md.) Açığa alınan ya da tutuklananlar;

1. Hizmet eri tazminatından ve bu Kanunda öngörülen aile yardım ödeneği, mahrumiyet yeri ödeneği, doğum yardım ödeneği, ölüm yardım ödeneği, tedavi ve cenaze masrafları, yakacak yardımı, giyecek ve yiyecek (tayın bedeli) yardımı, tahsil bursları ve yurttan faydalanma, lojmandan faydalanma hükümlerinden yararlanmaya devam ederler.

2. (Değişik birinci cümle: 18/7/2011 – KHK-647/1 md.) Açığa alınanlara ve tutuklulara (hakim subaylar dahil), bu süreler içinde 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 141 inci maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesi hükmüne göre aylık ödenir. Ancak, bu gibilerden haklarında kovuşturmaya yer olmadığına, muhakemenin menine, beraate, her ne sebeple olursa olsun kamu davasının düşmesine veya ortadan kaldırılmasına karar verilenlerin ödenmeyen veya noksan ödenen her türlü özlük hakları ödenir. (Ek cümle: 18/7/2011 – KHK-647/1 md.) Türk Silâhlı Kuvvetlerinin yurtdışı kadrolarında görevliyken açığa alınan veya tutuklananlara da yurtiçinde bir kadroya atanıncaya kadar, bu alt bent uyarınca yurtdışı aylığı ödenir.

..."

B. Uluslararası Hukuk

20. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), istikrarlı olarak kamu makamlarınca yapılacak ödemelerin gecikmesini faiz ödemeleriyle ilişkilendirmektedir. AİHM'in çeşitli kararlarında, makul olmayan bir gecikme nedeniyle tazminatın değer kaybettiği durumlarda bu tazminatın yeterli olamayacağı belirtilmiştir (Angelov/Bulgaristan, B. No: 44076/98, 22/4/2004, § 39). Nitekim böyle başvurularda AİHM, esas itibarıyla kamu makamlarının geçen süre nedeniyle ödenmesi gereken tutardaki değer kayıplarını telafi etmek için gecikme faizi ödeyip ödemediğini dikkate almaktadır. Kısacası AİHM; mülkiyet hakkı kapsamında faiz ödemesini, esasen devletin borçlu olduğu tutar ile alacaklı tarafından nihai olarak alınan tutar arasındaki enflasyon nedeniyle oluşan değer kayıplarını giderme yükümlülüğüyle ilişkilendirmektedir (Akkuş/Türkiye, B. No: 19263/92, 9/7/1997, § 29).

21. Devlet tarafından ödenecek bir bedelin enflasyon karşısındaki değer kayıplarında AİHM, ikili bir ayrıma gitmekte; mahkemelerce belirlenmiş bir para alacağının ödenmemesi hâlinde daha katı bir tutum sergileyerek %5'e kadar değer kayıplarını hesaplama faktörlerindeki değişkenlerle ilgili kabul etmektedir (Arabacı/Türkiye (k.k.), B. No: 65714/01, 7/3/2002). Çünkü ödemelerin geç yapılması, mahkeme kararlarının icra edilmesi ile ilgili bir sorun olarak görülmektedir. Mahkemelerde geçen yargılama süresindeki enflasyon nedeniyle kamulaştırma bedelinin değer kaybı yönünden ise meydana gelen farkın tazminatın belirlenmesi yönteminden kaynaklandığı ve bu konuda kamusal makamların belirli bir takdir yetkisinin olduğu da gözetilip bu farkın başvurucular açısından aşırı bir yük getirip getirmediği incelenerek karar verilmektedir (Aka/Türkiye, B. No: 19639/92, 23/9/1998, §§ 41-51; Güleç ve Armut/Türkiye (k.k.), B. No: 25969/09, 16/11/2010).

22. AİHM'in Eko-Elda Avee/Yunanistan (B. No: 10162/02, 9/3/2006, §§ 23-31) kararında; haksız olarak tahsil edilen verginin 5 yıl 5 ay sonra faizsiz olarak iade edilmesi, belli bir meblağdan yararlanma hakkı uzun süre engellenen başvurucunun mali durumunda önemli bir zarara yol açması nedeniyle ölçülü görülmemiş ve mülkiyet hakkının ihlaline karar verilmiştir.

23. Yine benzer şekilde Sefine Baş/Türkiye (B. No: 49548/99, 24/6/2008, §§ 58-64) kararında da tazminatın değer kaybına uğratılarak ödendiğine ilişkin şikâyet incelenmiştir. Başvuruya konu olayda, idare mahkemesince başvurucunun 15/9/2003 tarihinden itibaren geçerli

olmak üzere dul aylığına hak kazandığı kabul edilmiştir. AİHM öncelikle idare mahkemesinin kararının talep edilebilir bir alacak oluşturduğu ve bu nedenle başvurucunun Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (Sözleşme) ek (1) No.lu Protokol'ün 1. maddesi anlamında mülkiyet oluşturan bir hakkının mevcut olduğunu belirtmiştir. AİHM ayrıca Emekli Sandığına başvurduğu tarihten itibaren geçerli olacak şekilde geriye dönük olarak bu hakkın başvurucuya tanındığını vurgulamıştır. Bununla birlikte AİHM, başvurucuya salt bu hakkın tanınmış olmasının başvurucunun mağdur sıfatını ortadan kaldırmadığını kabul etmiştir. AİHM'e göre mağdur sıfatının ortadan kalkması için ileri sürülen ihlalin hem zamanı hem de mağdurun bu hakkı kullanamadığı süre gözönüne alınarak telafi yoluna gidilmesi gerekmektedir. AiHM bu çerçevede başvurucunun banka hesabına yatırılan paranın yargılamada geçen süre içinde uğradığı maddi kaybın sonuçlarını gidermeye yetmediğini belirtmiştir. AİHM, geçen sürenin yalnızca devlete yarar sağladığını ve ilgili dönemde Türkiye'de paranın hızla değer kaybettiğini gözönüne alarak başvurucunun mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

24. Ayrıca AİHM; Kat İnşaat Ticaret Kollektif Şirketi-İsmet Kamış ve Ortakları/Türkiye ((k.k.), B. No: 74495/01, 31/1/2006) kararında, ilke olarak alacağın geç ödenmesinden doğan bir zararın varlığının ileri sürüldüğü durumlarda enflasyon oranı esas alınarak faiz ödenmesi suretiyle zararın giderilebileceğini kabul etmiştir. Aynı ilkeye, benzer şekilde ve bu karara atıfla daha önce değinilen Naci Balkar (Baltutan) ve Ano İnşaat ve Ticaret Ltd. Şti./Türkiye (B. No: 9522/03, 6/1/2010) kararında da yer verilmiştir.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

25. Anayasa Mahkemesinin 28/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

26. Başvurucu, tutuklu bulunduğu dönemde eksik ödenen maaş farklarının faizsiz olarak ödenmesinin hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür. Başvurucu, parayı kullanamaması sebebiyle oluşan zararın faiz ödenmek suretiyle giderilmesinin mülkiyet hakkının korunmasının bir gereği olduğunu ifade etmiştir. Başvurucu netice olarak mülkiyet hakkının ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

27. Bakanlık görüşünde, görevden uzaklaştırılan kamu görevlisinin eksik ödenen aylıklarının sonradan ödenmesi hâlinde faiz işletileceğine ilişkin bir hükmün mevzuatta yer almaması sebebiyle başvurucunun mevcut mülkü bulunmadığı gibi meşru beklentisinin de mevcut olmadığı belirtilmiştir. Bakanlık, mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağının bulunduğunu, meşru ve ölçülü olduğunu ifade etmiş; eksik ödenen aylıkların başvurucuya ödenerek mağduriyetinin giderildiğini değerlendirmiştir.

28. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formundaki iddialarını tekrarlamıştır.

B. Değerlendirme

29. Anayasa'nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

30. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun şikâyetinin özü, tutuklu bulunduğu dönemde eksik aldığı aylıklarının faizsiz olarak ödenmesine yöneliktir. Bu sebeple başvurucunun şikâyetinin mülkiyet hakkı kapsamında incelenmesi uygun bulunmuştur.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

31. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Mülkün Varlığı

32. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğinden şikâyet eden bir kimse, önce böyle bir hakkının var olduğunu kanıtlamak zorundadır. Bu nedenle öncelikle başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesi uyarınca korunmayı gerektiren mülkiyete ilişkin bir menfaate sahip olup olmadığı noktasındaki hukuki durumunun değerlendirilmesi gerekir (Cemile Ünlü, B. No: 2013/382, 16/4/2013, § 26; İhsan Vurucuoğlu, B. No: 2013/539, 16/5/2013, § 31). Başvurucunun 16/5/2012-24/1/2014 döneminde tahakkuk ettirilmiş maaşlarından 1/3 oranında yapılan kesintinin mülk teşkil ettiği konusunda tereddüt bulunmadığına göre somut olayda mülkün var olduğu açıktır.

b. Müdahalenin Varlığı ve Türü

33. Anayasa’nın 35. maddesinde bir temel hak olarak güvence altına alınmış olan mülkiyet hakkı kişiye -başkasının hakkına zarar vermemek ve yasaların koyduğu sınırlamalara uymak koşuluyla- sahibi olduğu şeyi dilediği gibi kullanma ve ondan tasarruf etme, onun ürünlerinden yararlanma olanağı verir (Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 32). Dolayısıyla malikin mülkünü kullanma, mülkün semerelerinden yararlanma ve mülkü üzerinde tasarruf etme yetkilerinden herhangi birinin sınırlanması mülkiyet hakkına müdahale teşkil eder (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 53).

34. Anayasa’nın 35. maddesi ile mülkiyet hakkına temas eden diğer hükümleri birlikte değerlendirildiğinde Anayasa'nın mülkiyet hakkına müdahaleyle ilgili üç kural ihtiva ettiği görülmektedir. Buna göre Anayasa'nın 35. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin mülkiyet hakkına sahip olduğu belirtilmek suretiyle mülkten barışçıl yararlanma hakkına yer verilmiş; ikinci fıkrasında da mülkten barışçıl yararlanma hakkına müdahalenin çerçevesi belirlenmiştir. Maddenin ikinci fıkrasında, genel olarak mülkiyet hakkının hangi koşullarda sınırlanabileceği belirlenerek aynı zamanda mülkten yoksun bırakmanın şartlarının genel çerçevesi de çizilmiştir. Maddenin son fıkrasında ise mülkiyet hakkının kullanımının toplum yararına aykırı olamayacağı kurala bağlanmak suretiyle devletin mülkiyetin kullanımını kontrol etmesine ve düzenlemesine imkân sağlanmıştır. Anayasa'nın diğer bazı maddelerinde de devlet tarafından mülkiyetin kontrolüne imkân tanıyan özel hükümlere yer verilmiştir. Ayrıca belirtmek gerekir ki mülkten yoksun bırakma ve mülkiyetin düzenlenmesi, mülkiyet hakkına müdahalenin özel biçimleridir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, §§ 55-58).

35. Başvurucunun tutuklu kaldığı 16/5/2012-24/1/2014 tarihleri arasındaki maaşlarından 1/3

oranında kesinti yapılmış; toplam 19.977,34 TL olan söz konusu kesinti, başvurucu hakkındaki ceza yargılamasında verilen beraat kararının 21/10/2016 tarihinde kesinleşmesi üzerine başvurucuya ödenmiştir. Bu durumda başvurucu 16/5/2012-24/1/2014 döneminde tahakkuk ettirilen aylıklarının 1/3'üne uzun bir süre erişememiş, bu süre zarfında 19.977,34 TL üzerinde tasarrufta bulunma imkânından mahrum kalmıştır. Başvurucunun 19.977,34 TL'nin kullanımından belli bir süre mahrum kalması mülkiyet hakkına müdahale teşkil etmektedir. Mülke erişimin engellenmesi biçimindeki müdahalenin mülkiyetten barışçıl yararlanma hakkına ilişkin genel kural çerçevesinde incelenmesi uygun görülmüştür.

c. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

36. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

37. Anayasa’nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabileceği öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına müdahalede bulunulurken temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ayrıca ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, § 62).

i. Kanunilik

38. Mülkiyet hakkına yönelik müdahalelerde ilk incelenmesi gereken ölçüt, kanuna dayalı olma ölçütüdür. Bu ölçütün sağlanmadığı tespit edildiğinde diğer ölçütler bakımından inceleme yapılmaksızın mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılacaktır. Müdahalenin kanuna dayalı olması, müdahaleye ilişkin yeterince ulaşılabilir, belirli ve öngörülebilir kanun hükümlerinin bulunmasını gerektirmektedir (Türkiye İş Bankası A.Ş. [GK], B. No: 2014/6192, 12/11/2014, § 44; Ford Motor Company, B. No: 2014/13518, 26/10/2017, § 49; Necmiye Çiftçi ve diğerleri, B. No: 2013/1301, 30/12/2014, § 55).

39. 926 sayılı Kanun'un 65. maddesinin (f) fıkrasının (2) numaralı bendinde açığa alınanlara ve tutuklulara, bu süreler içinde 657 sayılı Kanun'un 141. maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesi hükmüne göre aylık ödeneceği ancak bu gibi kişilerden haklarında kovuşturmaya yer olmadığına, muhakemenin menine, beraate, her ne sebeple olursa olsun kamu davasının düşmesine veya ortadan kaldırılmasına karar verilenlerin ödenmeyen veya noksan ödenen her türlü özlük haklarının ödeneceği hükme bağlanmıştır. 657 sayılı Kanun'un 141. maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesinde ise görevden uzaklaştırılan ve görevi ile ilgili olsun veya olmasın herhangi bir suçtan tutuklanan veya gözaltına alınan memurlara bu süre içinde aylıklarının üçte ikisinin ödeneceği belirtilmiştir.

40. Somut olayda Türk Silahlı Kuvvetlerinde subay olan başvurucu 16/5/2012-24/1/2014 döneminde tutuklu kalmış ve başvurucunun tutuklu kaldığı dönemde maaşından 1/3 oranında kesinti yapılmıştır. Eksik ödenen 19.977,34 TL aylık tutarları beraat kararının kesinleşmesinden sonra başvurucunun idareye yaptığı müracaat üzerine başvurucuya ödenmiştir. Bu durumda başvurucunun tutuklandığı dönemde aylığından 1/3 oranında kesinti yapılmasının erişilebilirlik, belirlilik ve öngörülebilirlik koşullarını sağlayan bir

kanuni dayanağının bulunduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

ii. Meşru Amaç

41. Anayasa'nın 13. ve 35. maddeleri uyarınca mülkiyet hakkı ancak kamu yararı amacıyla sınırlandırılabilmektedir. Kamu yararı kavramı, mülkiyet hakkının kamu yararının gerektirdiği durumlarda sınırlandırılmasına imkân vererek bir sınırlandırma amacı olmasının yanı sıra mülkiyet hakkının kamu yararı amacı dışında sınırlanamayacağını öngörmek ve bu anlamda bir sınırlama sınırı oluşturmak suretiyle mülkiyet hakkını etkin bir şekilde korumaktadır. Kamu yararı kavramı, devlet organlarının takdir yetkisini de beraberinde getiren bir kavram olup objektif bir tanıma elverişli olmayan bu ölçütün her somut olay temelinde ayrıca değerlendirilmesi gerekir (Nusrat Külah, B. No: 2013/6151, 21/4/2016, §§ 53, 56; Yunis Ağlar, B. No: 2013/1239, 20/3/2014, §§ 28, 29).

42. Tutuklanan kamu görevlisinin tutuklu bulunduğu dönemde fiilî bir çalışması söz konusu olmayacaktır. Kanun koyucu fiilen görev yapmayan kamu görevlisinin aylığının tamamını ödenmemesini tercih etmiştir. Amacın Hazinenin menfaatlerinin korunması olduğu anlaşılmaktadır. Tutuklanan kamu görevlisinin aylığından Hazinenin menfaatlerinin korunması gayesiyle 1/3 oranında kesinti yapılmasının kamu yararına dayalı meşru bir amacının olduğu açıktır.

iii. Ölçülülük

(1) Genel İlkeler

43. Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında dikkate alınacak ölçütlerden biri olan ölçülülük, hukuk devleti ilkesinden doğmaktadır. Hukuk devletinde hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması istisnai bir yetki olduğundan bu yetki ancak durumun gerektirdiği ölçüde kullanılması koşuluyla haklı bir temele oturabilir. Bireylerin hak ve özgürlüklerinin somut koşulların gerektirdiğinden daha fazla sınırlandırılması kamu otoritelerine tanınan yetkinin aşılması anlamına geleceğinden hukuk devletiyle bağdaşmaz (AYM, E.2013/95, K.2014/176, 13/11/2014).

44. Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2016/16, K.2016/37, 5/5/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, § 38).

45. Buna göre mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasının yanında gerekli olması da gerekir. Gereklilik yukarıda da belirtildiği üzere hakka müdahale teşkil eden birden fazla araç arasından hakkı en az zedeleyen aracın seçilmesini ifade etmektedir. Hak ve özgürlüğü sınırlayan tedbirlerden hangisi diğerlerine nazaran hakkın norm alanına daha az müdahale edilmesi sonucunu doğuruyorsa o tedbirin tercih edilmesi gerekir. Bununla birlikte hakka müdahale oluşturacak aracın seçiminde kamu otoritelerinin belli ölçüde takdir payının bulunduğu da kabul edilmelidir. Zira yetkili kamu makamları, öngörülen amaca ulaşılması bakımından hangi aracın etkili ve verimli sonuçlar doğuracağına ilişkin olarak isabetli karar verme noktasında daha iyi bir konumdadır. Özellikle alternatif aracın bulunmadığı veya mevcut alternatiflerin öngörülen meşru amaca ulaşılması bakımından etkili olmadığı ya da daha az

etkili olduğu durumlarda kamu makamlarının araç seçimi hususundaki tercih yetkisinin gereklilik kriterini sağlamadığının söylenebilmesi için çok güçlü nedenlerin bulunması gerekir (D.C., B. No: 2018/13863, 16/6/2021, § 48).

46. Öte yandan mülkiyet hakkına yönelik müdahaleler orantılı olmalıdır. Orantılılık sınırlamayla ulaşılmak istenen amaç ile başvurulan sınırlama tedbiri arasında aşırı bir dengesizlik bulunmamasına işaret etmektedir. Diğer bir ifadeyle orantılılık, amaç ile araç arasında adil bir denge kurulmasını gerektirmektedir. Buna göre mülkiyet hakkına getirilen sınırlamayla ulaşılmak istenen meşru amaç ve başvurucunun mülkiyet hakkından yararlanmasındaki bireysel yarar arasında makul bir orantı kurulmalıdır. Hedeflenen amaca ulaşıldığında elde edilecek kamusal yararla kıyaslandığında sınırlama ile kişiye yüklenen külfetin aşırı ve orantısız olmaması gerekir (D.C., § 49).

47. Seçilen aracın ulaşılmak istenen amaçla kıyaslandığında bireye orantısız bir külfet yüklemiş olduğunun saptanması, ihlal sonucuna ulaşılabilmesi için bazı hâllerde tek başına yeterli olmayabilir. Kişiye yüklenen külfeti dengeleyici mekanizmaların var olup olmadığı da büyük önem taşımaktadır. Elverişli ve gerekli olduğu hükmüne varılan aracın seçilmiş olması nedeniyle kişiye yüklenen aşırı külfeti hafifleten hukuksal mekanizmalar mevcutsa bir ihlalin olmadığı sonucuna varılabilir (D.C., § 50).

48. Mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin orantılı olup olmadığı değerlendirilirken başvurucunun ve idarenin kusurlarının bulunup bulunmadığı da gözönünde tutulur. Bu bağlamda tarafların yasal yükümlülüklerinin neler olduğu, bunların yerine getirilmesinde ihmalkârlık gösterilip gösterilmediği ve ihmalin varlığının tespiti hâlinde bunun hukuka aykırı sonucun doğmasında bir etkisinin bulunup bulunmadığı da dikkate alınır (D.C., § 51).

49. Öte yandan idarenin iyi yönetişim ilkesine uygun hareket etme yükümlülüğü bulunmaktadır. İyi yönetişim ilkesi, kamu yararı kapsamında bir konu mevzubahis olduğunda kamu otoritelerinin uygun zamanda, uygun yöntemle ve her şeyden önce tutarlı olarak hareket etmelerini gerektirir (Kenan Yıldırım ve Turan Yıldırım, B. No: 2013/711, 3/4/2014, § 68; Ayten Yeğenoğlu, B. No: 2015/1685, 23/5/2018, § 44).

50. Usule ilişkin güvencelerin varlığı orantılılık değerlendirmesinde önemli bir rol oynayabilir. Bu bağlamda müdahalenin hukuka aykırılığının ileri sürülebileceği veya müdahale nedeniyle oluşan maddi ve manevi zararların tazmin edilmesinin istenebileceği hukuk yollarının olmaması da bazı durumlarda kişiye yüklenen külfeti ağırlaştıran bir unsur olarak görülebilir. Bu bakımdan kişinin hukuka aykırılık iddialarının bir mahkeme tarafından etkili bir biçimde incelenmesi müdahalenin orantılılığı bakımından ehemmiyet arz etmektedir (D.C., § 52; başvurucuya diğer unsurlar yanında ayrıca etkin bir savunma hakkı tanındığından müdahalenin ölçülü görüldüğü kararlar için bkz. Eyyüp Baran, B. No: 2014/8060, 29/9/2016, §§ 75-95; Fatma Çavuşoğlu ve Bilal Çavuşoğlu, B. No: 2014/5167, 28/9/2016, §§ 74-89; buna karşılık aynı koşulun yargılama sürecinde sağlanmaması nedeniyle müdahalenin ölçüsüz görüldüğü kararlar için bkz. Mahmut Üçüncü, B. No: 2014/1017, 13/7/2016, §§ 79-102; Arif Güven, B. No: 2014/13966, 15/2/2017, §§ 57-72).

51. Kamu yararı amacı doğrultusunda mülkle ilgili olarak bu ve benzeri tedbirlerin uygulanmasının zarara yol açması kaçınılmazdır. Ancak bu zararın kaçınılmaz olandan ağır veya aşırı sonuçlara da yol açmaması ya da oluşması durumunda böyle bir zararın kamu makamlarınca makul bir sürede, uygun yöntem ve vasıtalarla gideriminin sağlanması gerekmektedir. Buna göre kamu makamlarının kanuna dayalı olarak ve ilgili kamu yararı amacı doğrultusunda mülkiyet hakkına müdahale teşkil eden tedbirler uygulaması ve bu

tedbirlerin belirli bir süre de devam etmesi ancak bireyin haklarının korunmasının gerekliliklerine uyulduğu takdirde ölçülü görülebilir (D.C., § 54).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

52. Türk Silahlı Kuvvetlerinde deniz yüzbaşı olarak görev yapan başvurucu 16/5/2012-24/1/2014 döneminde tutuklu kalmış ve tutuklu kaldığı dönemde başvurucunun maaşından 1/3 oranında kesinti yapılmıştır.

53. Başvurucunun aylığından kesinti yapılmasının hukuka aykırılığıyla ilgili olarak herhangi bir şikâyeti bulunmamaktadır. Başvurucunun temel şikâyeti, kesilen aylıklarının faizsiz olarak ödenmesine yöneliktir. Kamu otoriteleri de başvurucunun alacağının bulunmadığını iddia etmemiş, aksine 16/5/2012-24/1/2014 tahakkuk ettirilen aylıklarından yapılan kesintiler toplamı olan 19.977,34 TL'yi başvurucuya ödemiştir. Taraflar arasındaki ihtilaf noktasının yapılan kesintilerin faizsiz olarak ödenmesinin Anayasa'nın 35. maddesini ihlal edip etmediği olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla ölçülülük bağlamında müdahalenin elverişliliği ve gerekliliği yönünden inceleme yapılmasının bir anlamı bulunmamaktadır. Bu durumda bireysel başvuru incelemesinin mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin orantılı olup olmadığıyla sınırlı olarak yapılması gerekmektedir.

54. Müdahalenin orantılılığı bağlamında öncelikle incelenmesi gereken mesele başvurucuya iddia ve savunmalarını etkin bir biçimde ortaya koyabilme olanağının tanınıp tanınmadığıdır. Başvurucu, faize hükmedilmesi gerektiğiyle ilgili iddialarını gerek idare aşamasında gerekse yargılama sırasında mahkemeler önünde dile getirme imkânı bulmuş; bu süreçte kendisini avukatla temsil ettirebilmiştir.

55. Müdahalenin orantılı olup olmadığı değerlendirilirken dikkate alınacak unsurlardan biri de malikin davranışlarıdır. Bu noktada 926 sayılı Kanun'un 65. maddesinin (f) fıkrasının (2) numaralı bendi ile 657 sayılı Kanun'un 141. maddesinin ikinci fıkrasında beraat kararına otomatik bir sonuç bağlanarak bu gibi durumlarda eksik ödenen aylıkların kusurundan bağımsız olarak kamu görevlisine ödenmesinin öngörüldüğünün altı çizilmelidir. Diğer bir ifadeyle kanun koyucu yapılan kesintinin tutuklama işleminin haklı olup olmadığına bakılmaksızın iade edilmesi gerektiğini kabul etmiştir. Dolayısıyla somut olay itibarıyla başvurucunun fiillerinin tartışılmasına gerek bulunmamaktadır.

56. Son olarak tedbirin başvurucunun kaçınılmaz olanın ötesinde zarara uğramasına yol açıp açmadığı değerlendirilmelidir.

57. Ekonomilerde bir değişim vasıtası olan para; çeşitli ticari, sınai, zirai vs. faaliyetlerde kullanılmakla sahibine kazanç, kira, nema gibi yararlar sağlayan ekonomik bir değerdir. Paranın sahibi dışındaki kişi ve kuruluşlarca kullanılması, sahibinin bu ekonomik değerden mahrum bırakılması sonucunu doğurması yanında enflasyon etkisinde olan ekonomilerde değerini yani alım gücünü enflasyon oranına bağlı olarak yitirmesine neden olur (NO İnşaat ve Ticaret Ltd. Şti. [GK], B. No: 2014/2267, 21/12/2017, § 70).

58. Mülkiyet hakkı kapsamında alacağın geç ödenmesi durumunda arada geçen sürede enflasyon nedeniyle paranın değerinde oluşan hissedilir aşınma ile mülkiyetin gerçek değeri azaldığı gibi bu bedelin tasarruf veya yatırım aracı olarak getirisinden yararlanma imkânı da bulunmamaktadır. Bu şekilde kişiler mülkiyet haklarından mahrum edilerek haksızlığa uğratılmaktadır (AYM, E.2008/58, K.2011/37, 10/2/2011). Anayasa Mahkemesi; kanun koyucunun bir hak olarak öngördüğü veya kamu borcu hâline gelmiş ödemelerin geç yapılması nedeniyle mağdur olunduğu iddiasıyla yapılan başvurularda, alacakta veya hakka

konu bedelde meydana gelen değer aşınmalarının başvurucular üzerinde orantısız bir yük oluşturması hâlinde mülkiyet hakkının ihlaline karar vermiştir (Mehmet Akdoğan ve diğerleri; Akel Gıda San. ve Tic. A.Ş., B. No: 2013/28, 25/2/2015).

59. Paranın enflasyon karşısında yitirilen değerini telafi eden araçlardan biri de faizdir. Bu sebeple alacağın geç ödenmesi sebebiyle parada oluşan değer kaybı, borçlu aleyhine faize hükmedilmek suretiyle kısmen veya tamamen giderilebilir. Somut olayda 16/5/2012-24/1/2014 döneminde başvurucudan kesilen toplam 19.977,34 TL beraat kararının kesinleşmesinden sonra başvurucuya ödenmiştir. Ödemenin kesintinin yapıldığı tarihlerden en az 2 yıl 10 ay sonra yapıldığı görülmektedir. Başvurucunun faiz talebi görevden uzaklaştırma tedbirinin uygulandığı dönemde eksik ödenen tutarlar için faiz ödenmesini öngören bir hükmün bulunmadığı gerekçesiyle idare tarafından reddedilmiştir. Mahkeme de bu yaklaşımı benimsemiştir. Mahkeme ayrıca aylıktan kesinti yapılması hususunda idarenin bağlı yetki içinde olduğunu, bu nedenle kusurunun bulunmadığını belirtmiştir. Bölge İdare Mahkemesi ise 657 sayılı Kanun'da bir hüküm bulunmasa da 3095 sayılı Kanun uyarınca faizin ödenmesi gerektiğini kabul etmekle birlikte idarenin faiz ödeme yükümlülüğü altına girebilmesi için temerrüde düşürülmesi gerektiğini belirtmiştir. Bölge İdare Mahkemesine göre idarenin temerrüdü söz konusu olmadığından faiz ödenmesi mümkün değildir.

60. Uyuşmazlıkta uygulanacak hukuk kurallarını tespit etmek ve yorumlamak derece mahkemelerinin görevidir. Anayasa Mahkemesinin görevi ise -keyfîlik ve bariz takdir hatası içermesi durumu hariç- kural olarak bu yorumların etkilerini incelemekten ibarettir. Başvurucunun beraat kararının kesinleşmesinden önce idareye başvurmasının beyhude kalacağının açık olduğu gözetildiğinde Bölge İdare Mahkemesinin idarenin faiz ödeme sorumluluğunu idarenin temerrüde düşürülmesine bağlayan yorumunun makul olduğunu değerlendirmek güçtür. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi Bölge İdare Mahkemesinin temerrüt ile ilgili yorumunun isabetli olup olmadığıyla ilgilenmeyecek, değerlendirmesini bu yorumun başvurucunun mülkiyet hakkını ihlal edip etmediğiyle sınırlı tutacaktır.

61. Başvurucu 19.977,34 TL'nin kullanımından en az 2 yıl 10 ay süreyle mahrum kalmıştır. Bu süre boyunca başvurucu, para üzerinde tasarrufta bulunma ve paranın değer yitirmesini önleyici tedbirler alma olanağı bulamamıştır. Bu süreçte 19.977,34 TL tamamen idarenin kontrolü altında kalmıştır. Bu durumun başvurucuya külfet yüklediği hususunda tereddüt bulunmamaktadır. Başvurucunun parasının değer yitirmesi şeklinde oluşan zararın idarenin işleminden kaynaklandığı açıktır. Dolayısıyla idarenin işlemi sebebiyle başvurucuya yüklenen külfetin telafi edilmesi Anayasa'nın 35. maddesinin bir gereğidir. Ancak başvurucunun yüklendiği bu külfet; idarenin ve Mahkemenin kamunun kendi fiilinden doğan bu zararı karşılaması için yasal bir dayanağa ihtiyaç bulunduğunu kabul eden yorumu, Bölge İdare Mahkemesinin ise başvurucunun idareyi temerrüde düşürmemiş olması sebebiyle idarenin faiz ödeme sorumluluğunun bulunmadığı şeklindeki yorumu nedeniyle hafifletilememiştir.

62. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı, kamu otoritelerince mülke erişimin ve mülkün kullanılmasının engellenmesi sebebiyle oluşan zararların karşılanmasını gerektirmektedir. İdarenin bireylerin idari işlemden kaynaklanan zararının (paranın enflasyon karşısında yitirilen değerinin) karşılanmasını açık bir kanuni hükmün varlığına bağlayan görüşünün idare hukukunda bir temelinin bulunup bulunmadığı bir yana Anayasa'nın 35. maddesiyle açık bir çelişki içinde olduğu belirtilmelidir.

63. Sonuç olarak başvurucunun aylıklarından kesilen 19.977,34 TL'nin faizsiz olarak başvurucuya ödenmesi başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklemiş olup başvurucunun mülkiyet hakkının korunması ile müdahalenin kamu yararı amacı arasında olması gereken adil dengeyi başvurucu aleyhine bozmuştur. Başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahale bu sebeple ölçülü değildir.

64. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

65. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

66. Başvurucu, ihlalin tespit edilmesini ve yeniden yargılamaya karar verilmesini talep etmiştir.

67. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

68. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

69. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi

kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

70. İncelenen başvuruda, başvurucunun aylıklarından kesilen 19.977,34 TL'nin faizsiz olarak başvurucuya ödenmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin idarenin işleminden kaynaklandığı anlaşılmıştır. Ancak mahkemeler de ihlali gidememiştir.

71. Bu durumda mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 11. İdare Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

72. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.864,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 11. İdare Mahkemesine (E.2017/2174, K.2017/3195) GÖNDERİLMESİNE,

D. 364,60 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.864,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 28/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDULKADİR KAPLAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/8700 | Karar tarihi: 28.12.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/8700

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDULKADİR KAPLAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/8700)

Karar Tarihi: 28/12/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Tuğba YILDIZ

Başvurucular : Abdulkadir Kaplan ve diğerleri (bkz. ekli (1) ve (2) numaralı tablo)

Başvurucular Vekili : Av. Ali Şahin Vural ATAL

Av. İsmail Hakkı ATAL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, idari davanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, başvuru formları ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucuların bir işletmeye verilen çevresel etki değerlendirmesi (ÇED) raporunun iptali istemiyle Hatay 1. İdare Mahkemesinde 23/6/2008 tarihinde açtıkları dava reddedilmiş ve temyiz üzerine karar, Danıştay Altıncı Dairesi tarafından 7/11/2019 tarihinde -bireysel başvurudan sonra- onanmıştır. Başvurucular yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma ve etkili başvuru haklarının ihlal edildiği iddiasıyla 14/3/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

8. Anayasa Mahkemesinin 28/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Ekli (1) Numaralı Tablodaki Başvurucular Yönünden

9. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvuruculların iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

10. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

11. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45-47).

12. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Selahattin Akyıl, § 41).

13. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında toplamda 11 yıl 4 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

14. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Ekli (2) Numaralı Tablodaki Başvurucular Yönünden

15. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 47. maddesinin (3), 48. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları uyarınca bireysel başvuruda, kamu gücünün neden olduğu iddia edilen ihlale dair olayların

tarih sırasına göre özeti yapılmalı; bireysel başvuru kapsamındaki hakların ne şekilde ihlal edildiği, buna ilişkin gerekçeler ve deliller açıklanmalıdır (Veli Özdemir, B. No: 2013/276, 9/1/2014, §§ 19, 20).

16. Somut olayda ekli (2) numaralı tabloda gösterilen başvurucular mahkeme kararında yargılamanın tarafı olarak gözükmemektedir. Başvuruculaların bir kısmı açılan davada murislerinin taraf olduğunu iddia etmişse de murislerinin yargılama sırasında vefat ettiği anlaşılmıştır. Nitekim yargılamaya devam eden mirasçıların olduğu da mahkeme kararından anlaşılmaktadır. Ancak anılan başvuruculaların yargılamaya devam ettikleri mahkeme kararından anlaşılmadığı gibi başvurucular da bireysel başvuruya konu dosya kapsamında yargılamaya devam ettiklerini ortaya koyacak herhangi bir belge sunmamıştır. Bu nedenle söz konusu iddiaların temellendirilmemiş şikâyet kapsamında kabul edilmesi gerekmektedir.

17. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

18. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. …

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

19. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

20. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

21. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında ekli (1) numaralı tabloda gösterilen başvuruculara 12.700 TL manevi tazminatın müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

22. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculaların uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculaların bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

23. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.864,60 TL yargılama giderinin ekli (1) numaralı tabloda gösterilen başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Ekli (1) numaralı tabloda gösterilen başvurucular yönünden adil yargılanma hakkı

kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Ekli (2) numaralı tabloda gösterilen başvurucular tarafından ileri sürülen iddiaların tamamı yönünden başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Ekli (1) numaralı tabloda gösterilen başvurucular yönünden Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Ekli (1) numaralı tabloda gösterilen başvuruculara 12.700 TL manevi tazminatın MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 1. Ekli (1) numaralı tabloda gösterilen başvurucular yönünden 364,60 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.864,60 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

2. Ekli (2) numaralı tabloda gösterilen başvurucular yönünden yargılama giderlerinin üzerilerinde BIRAKILMASINA,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben ekli (1) numaralı tabloda gösterilen başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Hatay 1. İdare Mahkemesine (E.2015/2683) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 28/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

CELALETTİN AKÇİL

B. No: 2019/9364 | Karar tarihi: 28.12.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/9364

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

CELALETTİN AKÇİL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/9364)

Karar Tarihi: 28/12/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Kamber Ozan TUTAL

Başvurucu : Celalettin AKÇİL

Vekili : Av. Aykanat KAÇMAZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tutuklu kaldığı dönemde özlük haklarından yapılan kesintilerin değer kaybına uğratılarak ödenmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 26/3/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Emekli olan başvurucu 1964 doğumlu olup Ankara'da ikamet etmektedir.

9. Başvurucu, Türk Silahları Kuvvetleri bünyesinde subay olarak görev yapmakta iken -kamuoyunda İzmir casusluk soruşturması olarak da bilinen- ceza soruşturması kapsamında 2/7/2012 tarihinde gözaltına alınmış, 4/7/2012 tarihinde ise tutuklanmıştır. Başvurucu 28/1/2014 tarihinde tahliye edilmiştir. İzmir 5. Ağır Ceza Mahkemesi 26/2/2016 tarihinde başvurucu hakkında beraat kararı vermiş, söz konusu karar onanarak 21/10/2016 tarihinde kesinleşmiştir.

10. Başvurucunun tutuklu kaldığı dönemde özlük haklarında kesinti yapılmıştır. Hakkındaki beraat kararının kesinleşmesi üzerine başvurucu, kesintilerin hak ediş tarihinden itibaren işleyecek yasal faiziyle birlikte ödenmesini 1/11/2016 tarihinde talep etmiştir. Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, özlük haklarından yapılan kesintileri 11/11/2016 tarihinde başvurucuya ödemiş; buna karşın başvurucunun faiz talebini 15/11/2016 tarihinde reddetmiştir.

11. Başvurucu, yasal faiz ödenmemesine ilişkin idari işlemin iptali için Millî Savunma Bakanlığına (Savunma Bakanlığı) karşı Askerî Yüksek İdare Mahkemesinde 6/1/2017 tarihinde dava açmıştır. Başvurucu; kesintilerin yapıldığı tarih ile söz konusu kesintilerin ödendiği tarih arasında paranın değer kaybına uğradığını, yapılan kesintide kusurunun bulunmadığını ve para alacağının yasal faiziyle birlikte ödenmesi gerektiğini ileri sürmüştür.

12. Askerî Yüksek İdare Mahkemelerinin kapatılması nedeniyle dava dosyasının gönderildiği Ankara 13. İdare Mahkemesi (Mahkeme) 25/1/2018 tarihinde davaya konu işlemi iptal etmiştir. Mahkeme kararın gerekçesinde; idarenin eylem ve işlemlerinden doğan her türlü zararın tazmini gerektiğini, paranın alım gücündeki azalmanın da faiz ödenerek tazmin edilebileceğini açıklamıştır. Mahkeme, tutukluluk döneminde yapılan kesintilerin yasal faiziyle birlikte başvurucuya iade edilmesi gerekirken sadece ana paranın ödenmesinin hukuka aykırı olduğunu belirtmiştir.

13. Davalı Savunma Bakanlığı 18/5/2018 tarihinde mahkeme kararının hukuka aykırı olduğunu belirterek istinaf başvurusunda bulunmuştur.

14. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 2. İdari Dava Dairesi (İstinaf Mahkemesi) 31/1/2019 tarihinde istinaf başvurusunu kabul ederek mahkeme kararını kaldırmış ve davayı kesin olmak üzere reddetmiştir. İstinaf Mahkemesi kararın gerekçesinde, asıl alacağa bağlı olarak faiz ödenebilmesi için öncelikle idarenin temerrüde düşürülmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bu kapsamda İstinaf Mahkemesi, idarenin 1/11/2016 tarihindeki başvuru ile temerrüde düşürüldüğünü, dolayısıyla bu tarihten önceki dönem için başvurucuya faiz ödenmesinin mümkün olmadığını belirtmiştir. İstinaf Mahkemesi, başvuru tarihinden ödemenin yapıldığı 11/11/2016 tarihine kadar geçen sürenin idarenin yapacağı araştırma ve inceleme işlemleri gözönüne alındığında makul olduğunu, makul bir süre içerisinde de ödeme yapıldığından yapılan kesintiler için yasal faiz ödenmesini gerekmediğini açıklamıştır.

15. Nihai karar 19/3/2019 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

16. Başvurucu 26/3/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

17. 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun "Görevden uzaklaştırılan veya görevinden uzak kalan memurların hak ve yükümlülüğü" kenar başlıklı 141. maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Görevden uzaklaştırılan ve görevi ile ilgili olsun veya olmasın herhangi bir suçtan tutuklanan veya gözaltına alınan memurlara bu süre içinde aylıklarının üçte ikisi ödenir."

18. 27/7/1967 tarihli ve 926 sayılı Türk Silâhlı Kuvvetleri Personel Kanunu'nun "Açığa çıkarılan, tutuklanan veya firar ve izin tecavüzünde bulunan, cezası infaz edilmekte olan subaylar hakkında yapılacak işlem" kenar başlıklı 65. maddesinin birinci fıkrasının (f) bendinin ilgili kısmı şöyledir:

"f) Açığa alınan ya da tutuklananlar;

...

2. (Değişik birinci cümle: 18/7/2011 – KHK-647/1 md.) Açığa alınanlara ve tutuklulara (hakim subaylar dahil), bu süreler içinde 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 141 inci maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesi hükmüne göre aylık ödenir. Ancak, bu gibilerden haklarında kovuşturmaya yer olmadığına, muhakemenin menine, beraate, her ne sebeple olursa olsun kamu davasının düşmesine veya ortadan kaldırılmasına karar verilenlerin ödenmeyen veya noksan ödenen her türlü özlük hakları ödenir. (Ek cümle: 18/7/2011 – KHK-647/1 md.) Türk Silâhlı Kuvvetlerinin yurtdışı kadrolarında görevliyken açığa alınan veya tutuklananlara da yurtiçinde bir kadroya atanıncaya kadar, bu alt bent uyarınca yurtdışı aylığı ödenir."

B. Uluslararası Hukuk

19. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (Sözleşme) ek 1 No.lu Protokol'ün "Mülkiyetin korunması" kenar başlıklı 1. maddesi şöyledir:

"Her gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır. Bir kimse, ancak kamu yararı sebebiyle ve yasada öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilir.

Yukarıdaki hükümler, devletlerin, mülkiyetin kamu yararına uygun olarak kullanılmasını düzenlemek veya vergilerin ya da başka katkıların veya para cezalarının ödenmesini sağlamak için gerekli gördükleri yasaları uygulama konusunda sahip oldukları hakka halel getirmez."

20. Para alacaklarının değer kaybına uğratılarak ödenmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiaları ile ilgili Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları için bkz. ANO İnşaat ve Ticaret Ltd. Şti. [GK], B. No: 2014/2267, 21/12/2017, §§ 39-43; Ferda Yeşiltepe [GK], B. No: 2014/7621, 25/7/2017, §§ 25-31; Vildan Utku Atalay, B. No: 2015/4812, 7/2/2019, §§ 25-28.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

21. Anayasa Mahkemesinin 28/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

22. Başvurucu; hukuka aykırı olarak tutuklanmasından doğan tüm zararlarının tazmin edilmesi gerektiğini, maaşından yapılan kesintilerin aradan yaklaşık beş yıl geçtikten sonra

iade edildiğini, yasal faiz işletilmeden kesintilerin ödenmesi nedeniyle alacağının enflasyon karşısında değer kaybına uğratıldığını iddia etmiştir. Başvurucu; ödemesi geciktirilen ücretler, yasal faiz işletilerek işçilere ödenmesine karşın kamu görevlilerine geç yapılan ödemlerde yasal faiz uygulanmamasının eşitsizliğe neden olduğunu belirtmiştir. Başvurucu bu gerekçelerle mülkiyet hakkının ve ayrımcılık yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

23. Anayasa'nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

24. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda başvurucu, mülkiyet hakkının yanında ayrımcılık yasağının da ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Bununla birlikte şikâyetin özünü alacağın değer kaybına uğratılarak ödenmesi oluşturduğu anlaşıldığından başvurucunun bütün iddialarının mülkiyet hakkı kapsamında incelenmesi uygun görülmüştür.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

25. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

26. Başvuruya konu olayda görevinden açığa alınan başvurucunun tutuklu kaldığı dönemde özlük haklarından kesinti yapılmış, ceza davasında beraat etmesi üzerine söz konusu kesintiler başvurucuya 11/11/2016 tarihinde ödenmiştir. Başvurucu, hak ediş tarihlerinden fiilen ödemenin yapıldığı tarihe kadar işlemiş olan yasal faizin de ödenmesini talep etmiştir. Söz konusu talep kamu makamlarınca reddedilmiştir. Başvurucu, idareden olan alacağının değer kaybına uğratılarak ödenmiş olmasından şikâyetçidir.

27. Başvurucuya ödenen kesintiye konu para alacağının Anayasa'nın 35. maddesi kapsamında mülk teşkil ettiği kuşkusuzdur. Başvuruya konu olayda uygulanacak ilkeler Anayasa Mahkemesinin Ferda Yeşiltepe (aynı kararda bkz. §§ 45-76) ile Vildan Utku Atalay (§§ 34-42) kararlarında belirtilmiştir. Anayasa Mahkemesi daha önce değer kaybına ilişkin şikâyetleri mülkiyetten barışçıl yararlanmaya ilişkin birinci kural çerçevesinde incelemiştir (Ferda Yeşiltepe, § 51; ANO İnşaat ve Ticaret Ltd. Şti., § 57). Somut olayda da farklı bir durum söz konusu olmadığından müdahale, belirtilen genel ilke çerçevesinde incelenmiştir.

28. Anayasa Mahkemesi, kamu kurum ve kuruluşlarından olan çeşitli para alacaklarının değer kaybına uğratılarak ödenmesine ilişkin şikâyetleri daha önce incelemiş; buna göre kamu makamlarının para borçlarını makul olmayan bir gecikme ile ödedikleri durumlarda para alacağında meydana gelen değer aşınmalarının başvurucular üzerinde şahsi olarak aşırı bir yük oluşturması hâlinde müdahale ölçülü olmadığından mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir (kamulaştırma bedeli yönünden bkz. Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013; Ali Şimşek ve diğerleri, B. No: 2014/2073, 6/7/2017; bir sosyal güvenlik ödemesi yönünden bkz. Ferda Yeşiltepe; ihale alacağı yönünden bkz.

ANO İnşaat ve Ticaret Ltd. Şti.; vergi iadesi alacağı yönünden bkz. Akel Gıda San. ve Tic. A.Ş., B. No: 2013/28, 25/2/2015; deprem nedeniyle tazminat yönünden bkz. Abdulhalim Bozboğa, B. No: 2013/6880, 23/3/2016; açığa alınan memurun maaş farklarının iadesi yönünden bkz. Vildan Utku Atalay).

29. İdare hukuku çerçevesinde hangi alacaklara faiz işletileceği, faiz oranının ne olacağı, faizin işletilme tarihinin belirlenmesi gibi hususlar derece mahkemelerinin takdirindedir. Bununla birlikte mülkiyet hakkı kapsamında görülen bir alacağın kamu makamlarınca haklı olmayan bir gerekçeyle geç ödenmesi durumunda bu alacağın enflasyon karşısında makul olmayacak bir oranda değer kaybına uğratılması mülk sahibine şahsi olarak aşırı bir külfet yükleyecektir (Vildan Utku Atalay, § 37).

30. Somut olayda başvurucunun tutuklu olduğu 4/7/2012-28/1/2014 tarihleri arasındaki dönemde özlük haklarından kesinti yapılmış, söz konusu kesintiler 11/11/2016 tarihinde başvurucuya iade edilmiştir. Bununla birlikte kesintilerin gerçekleştirildiği tarihten ödemenin yapıldığı tarihe kadar geçen süreç için başvurucuya herhangi bir faiz ödemesi yapılmamıştır. Hâlbuki Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre başvurucunun açığa alındığı 2012 yılı Temmuz ayındaki 100 TL'nin ödemenin yapıldığı 2016 yılı Kasım ayındaki karşılığı 140,88 TL olup arada geçen sürede gerçekleşen enflasyon oranı %40,88'dir. Yine TÜİK verilerine göre başvurucunun tutukluluk hâlinin sona erdiği 2014 yılı Ocak ayındaki 100 TL'nin ödemenin yapıldığı tarihteki karşılığı 123,54 TL olup enflasyon oranı % 23,54'tür.

31. Tutukluluk hâli sona eren başvurucuya kesintilerin ödenmesi gerektiği idare tarafından kabul edilmiş bir olgudur. Bununla birlikte başvurucunun maaşından kesintilerin yapıldığı tarihlerden ödemenin yapıldığı tarihe kadar geçen süre dikkate alındığında başvurucunun mülkiyet hakkı kapsamında olan kesintiye konu tutar, enflasyon karşısında makul görülemeyecek bir oranda değer kaybına uğratılarak başvurucuya ödenmiştir. Buna karşın alacaktaki değer kaybını giderebilecek herhangi bir faiz ödemesi başvurucuya yapılmamış, faiz ödenmesi yönündeki başvurucunun talebi de idari ve yargısal makamlarca reddedilmiştir.

32. Bu durumda somut olayda alacağının enflasyon karşısında değer kaybına uğratılması, başvurucuya şahsi olarak aşırı ve olağan dışı bir külfet yüklemiştir. Dolayısıyla söz konusu müdahalenin kamunun yararı ile başvurucunun mülkiyet hakkının korunması arasında kurulması gereken adil dengeyi başvurucu aleyhine bozduğu sonucuna varılmıştır.

33. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

34. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata

hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

35. Başvurucu, ihlalin tespit edilmesini istemiş ve yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunmuştur.

36. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

37. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

38. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gidermediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü’nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

39. İncelenen başvuruda özlük haklarından yapılan kesintilerin daha sonra göreve iade edildiğinde faiz işletilmeksizin ödenmesi ve başvurucunun faiz ödenmesi için açtığı davanın İstinaf Mahkemesince reddedilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla ihlalin idarenin işleminden kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte derece mahkemesi de ihlali gidememiştir.

40. Bu durumda mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak

üzere Ankara 13. İdare Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

41. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.864,60 TL tutarındaki yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 13. İdare Mahkemesine (E.2017/2368, K.2018/133) GÖNDERİLMESİNE,

D. 364,60 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.864,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Ankara Bölge İdare Mahkemesi 2. İdari Dava Dairesine ve Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 28/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

GÜLTEKİN KILIÇ VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/9410 | Karar tarihi: 28.12.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/9410

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GÜLTEKİN KILIÇ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/9410)

Karar Tarihi: 28/12/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Ayşe Didem ÖZDEMİR AKCA

Başvurucular : Gültekin KILIÇ ve Diğerleri [bkz. ekli tablo]

Vekilleri : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2019/9410 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2019/9410 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 28/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

15. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 28/12/2021tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AHMET DEMİR VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/10250 | Karar tarihi: 28.12.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/10250

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AHMET DEMİR VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/10250)

Karar Tarihi: 28/12/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Tuğba YILDIZ

Başvurucular : Ahmet Demir ve Diğerleri (Bkz. ekli tablonun (C) sütunu)

Başvurucular Vekili : Bkz. ekli tablonun (E) sütunu

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, hukuk davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonlarca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2019/10250 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2019/10250 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 28/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher

Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruların iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. …

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ekli tabloda gösterilen şekilde ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruların uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruların bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Adil yargılanma hakkı kapsamında makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın ekli tabloda gösterilen şekilde ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 28/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

GÖKÇE GÜNER VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/10889 | Karar tarihi: 28.12.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/10889

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GÖKÇE GÜNER VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/10889)

Karar Tarihi: 28/12/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucular : Gökçe GÜNER ve Diğerleri

[bkz. ekli tablonun (B) sütunu]

Başvurucular Vekilleri : bkz. ekli tablonun (C) sütunu

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayalı olarak iş akdine son verilmesi üzerine açılan işe iade davasının esası incelenmeden reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkı ile yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular muhtelif tarihlerde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Ekli tablonun (A) sütununda numaraları belirtilen başvuruların konu yönünden irtibatları nedeniyle 2019/10889 numaralı başvuru ile birleştirilmesine ve incelemenin 2019/10889 numaralı başvuru üzerinden sürdürülmesine karar verilmiştir.

5. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Arka Plan Bilgisi

9. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmıştır. Devletin yetkili organları tarafından tehdit değerlendirmesi yapılarak demokratik anayasal düzene, bireylerin temel hak ve hürriyetlerine, millî güvenliğe yönelik tehdit oluşturan tüm terör örgütlerine ve illegal yapılanmalara karşı tedbirler alınması kararlaştırılmıştır (ayrıntılar için bkz. Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017).

10. Anılan tedbirler kapsamında olağanüstü hâl ilan edilmiş ve olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnameleri çıkarılmıştır. Bu çerçevede 22/7/2016 tarihinde kararlaştırılan 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname (667 sayılı KHK) 23/7/2016 tarihli ve 29779 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

11. 667 sayılı KHK'nın 4. maddesinde devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna Millî Güvenlik Kurulunca karar verilen yapı, oluşum veya gruplara ya da terör örgütlerine üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen her türlü kadro, pozisyon ve statüde (işçi dâhil) istihdam edilen personelin kamu görevinden çıkarılmaları öngörülmüştür.

12. 667 sayılı KHK, 18/10/2016 tarihli ve 6749 sayılı Kanun'un 29/10/2016 tarihli ve 29872 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmesi sonucunda kanunlaşmıştır.

B. Somut Başvurulara İlişkin Olay ve Olgular

13. Başvurucular, ekli tablonun (D) sütununda yer alan Kurumlarda işçi olarak çalışmakta iken başvurucuların terör örgütü ile iltisaklı olduklarının bildirilmesi üzerine Kurumlar, başvurucuların iş akdini feshetmiştir.

14. Başvurucular, iş akitlerinin usulüne uygun olarak feshedilmediğini ve fesih için somut bir olguya dayanılmadığını belirterek işe iade istemiyle Kurumlar aleyhine dava açmıştır. Davalı Kurumlar cevap dilekçesinde genel hatları itibarıyla iş akitlerinin, ilgili kanun ve kanun hükmünde kararnameler çerçevesinde ve usulüne uygun olarak feshedildiğini belirtmişler ve davaların reddini talep etmişlerdir.

15. Ekli tablonun (E) sütununda belirtilen mahkemelerin bir kısmı davaları reddetmiştir. Kararlarda; ağırlıklı olarak başvurucuların terör örgütü yapılanması ile irtibatlı ve iltisaklı oldukları gerekçesiyle 667 sayılı KHK'ya dayalı olarak iş akitlerinin feshedildiği, mevcut durum nedeniyle işçiden kaynaklı nedenle işveren açısından güven ilişkisinin sarsıldığı,

fesih işleminin haklı ve geçerli nedenle gerçekleştirildiği gerekçesine yer verilmiştir. Bazı mahkemeler ise iş sözleşmesinin mahiyetine ilişkin farklı gerekçelere davaların reddine karar vermişlerdir. Ekli tablonun (E) sütununda belirtilen mahkemelerin bir kısmı ise davaların kabulüne ve başvuruculaların işe iadesine karar vermiştir.

16. Başvurucular karara karşı istinaf yoluna başvurmuştur. İstinaf merciince (Bölge Adliye Mahkemesi) davanın reddi kararlarına yönelik başvuruculaların istinaf istemleri reddedilmiştir. Kararlarda; şüphe feshi kavramı üzerine durulmuş ve ilgili birimin yazısı ile başvuruculaların terör örgütü yapılanmalarıyla irtibatı olduğunun bildirilmesi nedeniyle mahkeme kararının hukuka uygun olduğu ifade edilmiştir. Davanın kabulüne yönelik hükümler yönünden davalıların istinaf başvurusu üzerine yapılan incelemelerde ise anılan hükümler kaldırılarak davaların reddine kesin olarak karar verilmiştir. Karar gerekçelerinde yine başvuruculaların terör örgütü yapılanması ile irtibatlı ve iltisaklı oldukları gerekçesiyle 667 sayılı KHK'ya dayalı olarak iş akitlerinin feshedildiği, mevcut durum nedeniyle işçiden kaynaklı nedenle işveren açısından güven ilişkisinin sarsıldığı, fesih işleminin haklı ve geçerli nedenle gerçekleştirildiği gerekçesine yer verilmiştir.

17. Temyiz yolu açık kararlara karşı yapılan temyiz başvuruları da Yargıtay ilgili Hukuk Dairesince (Daire) reddedilmiş ve Bölge Adliye Mahkemesinin kararları kesin olmak üzere onanmıştır.

18. Nihai kararların tebliğinin ardından başvurucular süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

19. İlgili hukuk için bakınız Berrin Baran Eker [GK], B. No: 2018/23568, 2/7/2020, §§ 20-35.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Anayasa Mahkemesinin 28/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

21. Başvuruculardan Hasan MACİT bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirlerinin olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuşlardır.

22. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Mahkeme Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculaların İddiaları

23. Başvurucular; işverence iş akdine 667 sayılı KHK gereği son verildiği belirtilmesine rağmen terör örgütü ile irtibatlı ve iltisaklı olduğuna dair kesinleşmiş mahkeme kararı bulunmadığını iddia etmiştir. Başvurucular; Kurumların iş akdinin 667 sayılı KHK kapsamında feshedildiği yönündeki beyanı yeterli görülerek ve bu beyana üstünlük tanınarak işe iade davasının derece mahkemelerince reddedildiğini, bu durumun birçok anayasal haklarını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

24. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

25. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda başvurucuların temel iddiası, asıl işveren tarafından terör örgütü ile iltisaklı olarak gösterilmesinin derece mahkemelerince yeterli kabul edilerek esası hakkında herhangi bir inceleme ve değerlendirme yapılmadan işe iade davasının reddedilmesidir. Bu nedenle başvurucuların iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir. İlk derece mahkemelerinin gerekçesi ile nihai merciin gerekçesinin farklı olduğu durumlarda nihai merciin gerekçesi incelemeye esas alınmıştır.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

26. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkeme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

27. Anayasa Mahkemesi eldeki başvuruda uygulanacak ilkeleri başvuruya benzer olgu ve iddiaları içeren Berrin Baran Eker kararında belirlemiştir (Berrin Baran Eker, §§ 53-60). Anılan kararda belirtildiği üzere demokratik bir toplumda vazgeçilmez bir hak niteliğindeki adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan mahkeme hakkı; uyuşmazlığın bir mahkeme önüne getirilebilmesini, dava konusu edilen uyuşmazlığa ilişkin esaslı iddia ve savunmaların yargı merciince incelenerek değerlendirilmesini ve bir karara bağlanmasını, ayrıca verilen kararın icra edilmesini gerektirir. Buna göre mahkeme hakkı; mahkemeye erişim hakkı, karar hakkı ve kararın icrası haklarını içerir (Berrin Baran Eker, § 55).

28. Mahkemenin, önündeki uyuşmazlığı karara bağlarken taraflardan birinin iddia ve savunmasına bağlı kalarak buna karşı diğer tarafın öne sürdüğü esaslı itirazları tartışmadan yargılamayı sonuçlandırması hâlinde -ortada şeklî anlamda bir karar bulunsa bile- gerçek anlamda bir yargılama yapıldığından bahsedilemeyecektir. Bu durumda uyuşmazlığa karşı yargı yolunun teorik olarak açık olması pratikte bir anlam ifade etmeyecek, böylece mahkeme hakkı ve dolayısıyla adil yargılanma hakkı bir yanılsamadan ibaret kalacaktır (Berrin Baran Eker, § 56).

29. Diğer taraftan mahkemelerin, önündeki uyuşmazlığın esasını incelememesi sadece adil yargılanma hakkını zedelemekle kalmaz, aynı zamanda davanın konusunu oluşturan medeni hakkın bağlantılı bulunduğu diğer (maddi) hak ve özgürlükler yönünden etkili başvuru hakkının ihlal edilmesine de yol açabilir. Yargısal başvuru yolları, çoğunlukla bir hak veya özgürlükle bağlantılı uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulması amacıyla ihdas edilmiştir. Kişiler dava açmak suretiyle mahkemelerden hak ve özgürlükleriyle ilgili olarak yargısal koruma talep etmektedir. Bireylerin yargısal koruma taleplerine cevap vermek, bu bağlamda dava konusu uyuşmazlığın esasını inceleyerek iddia ve savunmaları değerlendirdikten sonra davayı karara bağlamak yargı mercilerinin anayasal yükümlülüğüdür (Berrin Baran Eker, § 57).

30. Bununla birlikte adil yargılanma hakkı davanın sonucuna yönelik bir güvence içermemekte yargılama sürecinin adil olarak yürütülmesini temin edecek birtakım usul güvenceleri sunmaktadır. Dolayısıyla bireysel başvuru incelemelerinde adil yargılanma hakkı kapsamında değerlendirme yapılırken davanın sonucuna ilişkin bir çıkarım yapılması mümkün değildir. Anayasa Mahkemesinin tarafların öne sürdüğü ve esasa etkili olan iddiaların -mahkeme hakkının gereği olarak- derece mahkemelerince işin mahiyetinin gerektirdiği ölçüde incelenip incelenmediğini denetleme görevi bulunmaktadır (Berrin Baran Eker, § 58).

31. Öte yandan Anayasa Mahkemesi Berrin Baran Eker kararında vurgulandığı üzere 667 sayılı KHK'da, devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna Millî Güvenlik Kurulunca karar verilen yapı, oluşum veya gruplara ya da terör örgütlerine üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen işçilerin iş sözleşmelerinin feshedilmesi öngörülmüş ancak yargı mercilerinin denetim yetkisini kısıtlayan herhangi bir hükme yer verilmemiştir. Bu bakımdan 667 sayılı KHK'nın 4. maddesi dayanak gösterilerek iş sözleşmesi feshedilen işçiler tarafından açılan işe iade davalarının esasının incelenmesini önleyen herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır (Berrin Baran Eker, § 69).

32. 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu ve bu Kanun'u yorumlayan Yargıtay içtihatlarına göre asıl işverenin alt işverenden sözleşmenin feshini istemesi, feshi kendiliğinden tek başına geçerli hâle getirmemektedir. Ayrıca her ne kadar işten çıkarmanın şüphe feshine dayalı olduğu, dolayısıyla niteliği gereği şüphenin veya şüpheye götüren olguların ispatının imkânsız olduğu haklı olarak ileri sürülebilirse de -Yargıtay kararlarında da belirtildiği üzere- derece mahkemelerince işvereni şüpheye götüren olguların ispat koşulu aranmadan bir bütün olarak değerlendirilmesine engel bir durum yoktur. Aksi takdirde işverenin şüphesine dayanak olguların değerlendirilememesi, böylece feshin geçerli nedene dayanıp dayanmadığının incelenememesi şüphe feshinde yargı yolunun açık olmasını anlamsız kılar. Dolayısıyla derece mahkemelerinin başvurucunun iş sözleşmesinin feshinin geçerli nedene dayanıp dayanmadığını inceleme yükümlülüğünün bulunmadığı sonucuna ulaşılmasını gerektirecek herhangi bir neden söz konusu değildir (Berrin Baran Eker, § 69).

33. Kısacası 667 sayılı KHK'nın 4. maddesinde belirtilen örgüt, yapı, oluşum veya gruplara üye olunması ya da bunlara mensubiyetin veya iltisakın yahut irtibatın bulunması geçerli bir fesih sebebi olarak öngörülmüştür. Ancak bu düzenleme sözü edilen yapılarla irtibatının bulunduğu gerekçesiyle iş sözleşmesi feshedilen bir işçinin açtığı işe iade davasında derece mahkemelerinin geçerli fesih sebebi olarak gösterilen olguyu, diğer bir ifadeyle işçinin kuralda belirtilen yapılarla irtibatının bulunup bulunmadığını iş hukukunun kurallarını da gözeterek araştırma ve ortaya koyma yükümlülüğünü ortadan kaldırmamaktadır (Berrin Baran Eker, § 71).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

34. Somut olayda da derece mahkemeleri, adil yargılanma hakkının bir unsuru olan mahkeme hakkı gereği asıl işverenin başvurucular hakkındaki değerlendirmesinin objektif ve makul dayanakları olup olmadığını, dolayısıyla geçerli feshin koşullarının oluşup oluşmadığını incelemeden asıl işverenin şüphesine bağlı kalarak sonuca varmıştır. Başka bir ifadeyle derece mahkemeleri yargısal fonksiyonun esasını oluşturan uyuşmazlığın içinde yer alan maddi ve hukuki sorunların bütünüyle ele alınması ve karara bağlanması işlevini yerine

getirmemiş, gerçek anlamda bir yargısal faaliyet icra etmemiştir. Dolayısıyla hukuk düzeni tarafından başvuruculara tanınan feshe karşı yargı yolunun açık olması teorik olmaktan öteye geçememiştir. Bu durumda başvurucuların mahkeme hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmaktadır. Her ne kadar başvuruya konu kararların bir kısmında bazı başvurucular hakkında istihbarı nitelikte birtakım tespitler olduğu belirtilmişse de bu işlemlerin neler olduğu ve şüpheyi haklı kılıp kılmadığı olgusal olarak değerlendirilmediğinden anılan karardan ayrılmayı gerektiren bir durumun bulunmadığı anlaşılmaktadır.

35. Açıklanan gerekçelerle başvurucuların Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkeme haklarının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

36. Başvuruculardan Zübeyde DEMİRYÜREK TINMAZ uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

37. Anayasa'nın 36. ve 141. maddeleri bağlamında medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıkların makul sürede karara bağlanması gerektiğine dair temel ilkeler Anayasa Mahkemesince daha önce incelenmiş ve bu konuda kararlar verilmiştir (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013; Güher Ergun ve Tosun Tayfun Ergun, B. No: 2012/12, 17/9/2013; Nesrin Kılıç, B. No: 2013/772, 7/11/2013). Başvuru konusu olayda bu ilkelerden ayrılmayı gerektiren bir husus bulunmamaktadır.

38. Başvuruya konu yargılama süreçleri incelendiğinde; davanın, üç dereceli yargılama sistemlerinde ekli tablonun (E) sütununda belirtilen yargılama esası üzerinden 2 yıl 6 ay 9 gün sürdüğü ve yargılama sürecinin bütünü dikkate alındığında başvurucunun hakkını ihlal edecek bir gecikme olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

39. Açıklanan nedenlerle başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

40. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. ...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

41. Başvurucular, yargılamanın yenilenmesi ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

42. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

43. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

44. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun’un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58-59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66-67).

45. İncelenen başvuruda, derece mahkemelerinin dava konusu uyuşmazlığın esasını incelememeleri sebebiyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır.

46. Bu durumda mahkeme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere ekli tablonun (E) sütununda belirtilen mahkemelere gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

47. İşbu ihlal kararının başvurucular tarafından açılan davaların esasıyla ilgili herhangi bir değerlendirme içermediği vurgulanmalıdır. Anayasa Mahkemesinin yukarıda belirttiği ihlal gerekçelerini gözeterek ve söz konusu işlemlerle ilgili olarak yeniden bir değerlendirme yaparak gereken kararı vermek ekli tablonun (E) sütununda gösterilen mahkemelerin

takdirindedir.

48. Mahkeme hakkının ihlalinin tespiti ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından bu kısım yönünden tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

49. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (F) sütununda gösterilen miktarlardaki harç ile yine ekli tabloda (C) sütununda vekil ile temsil edildiği belirtilen başvurucular yönünden 4.500 TL vekâlet ücretinin ayrı ayrı başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruculardan Hasan MACİT'in adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin mahkeme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli tablonun (E) sütununda belirtilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

E. Ekli tablonun (F) sütununda gösterilen miktarlardaki harç ile yine ekli tabloda (C) sütununda vekil ile temsil edildiği belirtilen başvuruculara 4.500 TL vekâlet ücretinin ayrı ayrı ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 28/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

M.L. VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/20735 | Karar tarihi: 28.12.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/20735

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

M.L. VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/20735)

Karar Tarihi: 28/12/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Sinan ARMAĞAN

Başvurucular : 1. M.L.

Vekili : Av. Salih ÖZ

2. N.G.

Vekili : Av. Abdurrehim GÖZEGİR

3. M.E.

4. R.E.

Vekili : Av. Berivan ALTINDAĞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; öldürülme veya kötü muameleye maruz kalma riski bulunan ülkeye sınır dışı etme kararı verilmesi ve geri gönderme merkezindeki tutulma koşulları nedenleriyle aile hayatına saygı hakkı ve kötü muamele yasağının, idari gözetim altında tutmanın hukuki olmaması nedeniyle de kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuruların başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra başvurular Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonlarca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölümler tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. 2019/29758 ve 2019/37827 numaralı bireysel başvuru dosyalarının konu yönünden hukuki irtibatı nedeniyle 2019/20735 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2019/20735 başvuru numaralı dosya üzerinden yürütülmesine karar verilmiştir.

5. Birinci sıradaki başvurucu dışındakiler, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânlarının bulunmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

6. Bölümler tarafından başvurucular hakkındaki sınır dışı etme işlemlerinin geçici olarak (tedbiren) durdurulmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formları ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular hakkında farklı tarihlerde 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 54. maddesi kapsamında ilgili valilikler tarafından sınır dışı etme kararı tesis edilmiş, ayrıca başvurucuların bir kısmı idari gözetim altına alınarak geri gönderme merkezlerine konulmuştur.

9. Başvurucular, haklarında alınan sınır dışı etme kararlarının iptali için yetkili idare mahkemelerinde dava açmıştır. Birinci sıradaki başvurucu dışındakilerin sınır dışı etme işlemleri idare mahkemelerinin kesin nitelikteki kararlarıyla iptal edilmiştir.

10. Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün 5/7/2019 tarihli yazısına göre başvurucu Mahmoud Lababıdı 26/6/2019 tarihinde kendi isteğiyle ülkesine gitmek amacıyla Türkiye'den çıkış yapmıştır.

11. Tüm başvurucular, itirazları üzerine geri gönderme merkezlerinden farklı tarihlerde yetkili sulh ceza hâkimliklerince veya idare tarafından resen salıverilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

12. İlgili hukuk için bkz. A.A. ve A.A. [GK], B. No: 2015/3941, 1/3/2017; B.T. [GK], B. No: 2014/15769, 30/11/2017, §§ 19-38.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

13. Anayasa Mahkemesinin 28/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talepleri Yönünden

14. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların başvuru giderlerini karşılayabilecek ölçüde mal varlıklarının bulunmadığı ve taleplerinin dayanaktan yoksun olmadığı anlaşılmış olup 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 334. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca adli yardım taleplerinin kabulü ile yargılama giderlerini ödemekten geçici olarak muaf tutulmalarına karar verilmesi gerekir.

B. İdari Gözetim Kararına İlişkin İddia

15. Başvurucular; idari gözetim altında tutulmaları nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği

hakkının, insan haysiyetiyle bağdaşmayan koşullarda geri gönderme merkezinde tutulmaları nedeniyle de kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve bu konularda şikâyetlerini ileri sürebilecekleri etkili bir başvuru mekanizması bulunmadığını ifade etmişlerdir.

16. Anayasa Mahkemesi B.T. başvurusunda idari gözetim altında tutulma yerlerinin yönetim, denetim ve işletilmesinin İçişleri Bakanlığı tarafından yürütülen bir kamu hizmeti olduğunu, 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 2. maddesine göre idari işlem ve eylemlerden dolayı kişisel hakkı doğrudan etkilenenlerin idari yargıda tam yargı davası açabileceğini, teorik düzeyde mevcudiyeti tespit edilen bu yolun -sırf bilgi eksikliği nedeniyle- fiiliyatta hiç işletilmemesinin etkisiz olduğu biçiminde yorumlanamayacağını belirtmiş ve yabancının salıverilmesi hâlinde etkili hukuk mekanizmasının tam yargı davası olduğunu ifade etmiştir (B.T., §§ 45-58).

17. Anayasa Mahkemesi aynı başvuruda, idari gözetimi sona erdirilen başvuruculaların hukuka aykırı olarak idari bir kararla özgürlüklerinden yoksun bırakılmaları nedeniyle uğradıklarını öne sürdükleri maddi ve manevi zararlarının karşılanması bakımından başarı şansı sunma, yeterli giderim sağlama kapasitesini haiz ve ulaşılabilir olduğu görülen tam yargı davası yolu tüketilmeden yapılan başvuruların incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmadığı sonucuna varmıştır (B.T., § 73; A.A., B. No: 2014/18827, 20/12/2017, § 37).

18. Anayasa Mahkemesi R.M. ve diğerleri (B. No: 2015/19133, 17/4/2019) başvurusunda bir kez daha yukarıda yer verilen ilkelere bağlı kaldığını vurgulamıştır (aynı kararda bkz. § 31). Başvurucular geri gönderme merkezlerinden salıverilmiştir. Başvuruculaların geri gönderme merkezinde tutulmaları nedeniyle kötü muamele yasağı ile kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiaları bakımından açıklanan ilkelerden ayrılmayı gerektiren bir husus bulunmamaktadır.

19. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

20. Kötü muamele yasağı ile kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı yönünden başvuru yollarının tüketilmemesine istinaden kabul edilemezlik kararı verildiğinden anılan yasak ve hakla bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddiasının bu aşamada incelenmesine gerek görülmemiştir.

C. Sınır Dışı Etme İşlemine İlişkin İddia

21. Başvurucular; ülkelerine geri gönderildikleri takdirde hayatlarının tehlike altında olacağını, kötü muamele görme riskiyle karşı karşıya kalacaklarını, aile bütünlüklerinin bozulacağını belirterek aile hayatına saygı ve yaşam hakları ile kötü muamele yasağının ihlal edildiğini iddia etmişlerdir.

22. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 80. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (ç) bendi şöyledir:

“(1) Bölümler ya da Komisyonlarca yargılamanın her aşamasında aşağıdaki hâllerde düşme kararı verilebilir:

…

c) İhlalin ve sonuçlarının ortadan kalkmış olması.”

23. Kişinin yaşamının tehlikeye girebileceğine, kötü muameleye tabi tutulacağına veya aile bütünlüğünün bozulacağına dair risk bulunan bir ülkeye sınır dışı edilmesine karar verildiği durumlarda bu kapsamdaki ihlal iddialarının incelenebilmesi için sınır dışı kararının uygulanmış olması ya da uygulanmasının önünde bir engel bulunmaması gerekir.

24. Bir kısım başvurucu hakkında alınan sınır dışı etme kararlarının ilgili idare mahkemeleri tarafından iptal edildiği görülmüştür (bkz. § 9). Dolayısıyla bireysel başvuruya konu edilen sınır dışı etme kararlarının uygulanma ihtimalinin ortadan kalktığı anlaşılmaktadır.

25. Diğer taraftan gönüllü olarak Türkiye'den ayrılan birinci başvurucu yönünden sınır dışı etme işleminin herhangi bir sonuç doğurmayacağı, diğer bir deyişle iddia edilen ihlalin ve sonuçlarının ortadan kalkmış olacağının kabulü gerekmektedir.

26. Belirtilen durumların varlığına rağmen başvuruların incelenmesini gerekli kılan bir neden bulunmamaktadır.

27. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının ihlalin ve sonuçlarının ortadan kalkmış olması nedeniyle düşmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvuruculara taleplerinin KABULÜNE,

B. Talep eden başvuruculara kamuya açık belgelerde kimliklerinin gizli tutulması taleplerinin KABULÜNE,

C. 1. Sınır dışı etme işleminden dolayı kötü muamele yasağının ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın ihlalin ve sonuçlarının ortadan kalkmış olması nedeniyle DÜŞMESİNE,

2. İdari gözetim altında tutmadan dolayı kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

D. Sınır dışı etme işlemlerine ilişkin tedbir kararlarının SONLANDIRILMASINA,

E. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca adli yardım talebi kabul edilen başvuruculara yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA,

F. Birinci başvurucu tarafından yapılan yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

G. Kararın bir örneğinin İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğüne GÖNDERİLMESİNE 28/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ORHAN GÜLERYÜZ

B. No: 2019/30221 | Karar tarihi: 28.12.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/30221

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ORHAN GÜLERYÜZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/30221)

Karar Tarihi: 28/12/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Zehra GAYRETLİ

Başvurucu : Orhan GÜLERYÜZ

Vekili : Av. Gökçe Çiçek TÜRKMEN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, idari para cezasının iptal edilmesi talebiyle yapılan başvuruda beyanları belirleyici ölçüde hükme esas alınan tanığın sorgulanmasına imkân verilmemesi nedeniyle tanık sorgulama veya sorgulatma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 27/8/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, bireysel başvuru konusu olayların meydana geldiği tarihte İzmir'in Narlıdere ilçesine bağlı Mithatpaşa Caddesi üzerinde alkollü içki satışı da yapan kuruyemiş dükkânı işletmektedir.

9. Kolluk görevlileri 15/3/2018 tarihinde, saat 22.00'den sonra işyerinde içki satışı yapıldığına ilişkin tutanak düzenlemişlerdir. Tutanakta, 15/3/2018 tarihinde saat 00.40'ta Mithatpaşa Caddesi üzerinde devriye görevinin ifa edildiği sırada elinde beyaz renkli bir poşet ile başvurucuya ait kuruyemiş dükkânından çıktığı görülen bir kişinin yanına yaklaşıldığı, kimlik kontrolü sonucu kişinin isminin Y.E.İ. olduğunun anlaşıldığı ve poşetin içinde içkilerle birlikte diğer bazı malzemelerin bulunduğunun tespit edildiği belirtilmiştir. Tutanakta ayrıca "Y.E.İ. ile birlikte belirtilen dükkâna gidildiği, işyeri sahibi olan Orhan Güleryüz [başvurucu] isimli şahsa alkol satışı yaptığı ve kapanma saatini geçirdiği" gerekçesiyle bu tutanağın düzenlendiği ifade edilmiştir. Tutanakta bundan başka herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. İçkileri başvurucunun işyerinden satın aldığı iddia edilen Y.E.İ. ve başvurucu, tutanağı imzalamaktan imtina etmiştir.

10. Bu tutanak, Tarım ve Orman Bakanlığı Tütün ve Alkol Daire Başkanlığına (Daire Başkanlığı) gönderilmiş; Daire Başkanlığı başvurucu hakkında gece vakti içki satışı yaptığı gerekçesiyle 42.076 TL idari para cezası uygulanmasına 7/11/2018 tarihinde karar vermiştir.

11. Başvurucu bu karara karşı İzmir 3. Sulh Ceza Hâkimliği (Hâkimlik) nezdinde itiraz başvurusunda bulunmuştur. İtiraz dilekçesinde başvurucu; saat 22.00'den sonra içki satışı yapmadığını, düzenlenen tutanakta alkollü içki satışı yapıldığı belirtilmiş ise de buna ilişkin fiş, fatura belgesi veya içkilerin fotoğrafı gibi hiçbir somut bilgi ya da belgeye dayanılmadığını belirtilmiştir. Başvurucu ayrıca tutanakta alkol satışının Y.E.İ. isimli kişiye yapıldığı ve bu kişinin elinde beyaz renkli bir poşet ile kuruyemiş dükkânından çıktığının görüldüğü iddia edilmiş ise de anılan kişinin kuruyemiş dükkânına elinde poşetle girip girmediğine ilişkin hiçbir tespit yapılmadığını, anılan kişiye içkileri nereden ve ne zaman satın aldığı gibi temel hususlarda soru sorulup buna ilişkin beyanın tutanağa geçirilmediğini, bu eksiklikler nedeniyle tutanağın gerçeği yansıtmadığını ve cezaya esas alınamayacağını ifade etmiştir.

12. Hâkimlik, başvuru üzerine yaptığı ön inceleme sonucunda başvurucunun itiraz dilekçesinin Daire Başkanlığına tebliğ edilerek dilekçede yer alan iddialara karşı Daire Başkanlığının cevaplarının sorulmasına ve idari para cezasına ilişkin işlem dosyasının Daire Başkanlığından istenmesine karar vermiştir.

13. Bunun üzerine Daire Başkanlığı tarafından Hâkimliğe gönderilen 14/12/2018 tarihli cevap yazısında uyuşmazlık konusu olayın tutanakta anlatıldığı şekilde gerçekleştiği, resmî belge niteliğinde olan bu tutanağın aksinin aynı değerde belgelerle ispatının zorunlu olduğu belirtilerek idari para cezasının usul ve yasaya uygun olduğu ifade edilmiştir. Cevap yazısında ayrıca, başvurucunun içki satışı yaptığına dair fiş ve fatura benzeri somut bir belgenin mevcut olmadığı yönündeki iddiasına karşılık olarak saat 22.00'den sonra işyerinde içki satma eylemi ile belgesiz satış yapma eylemlerinin iki ayrı kabahat olduğu belirtilmiştir.

14. Hâkimlik; dosyaya alınan bilgi ve belgelerin maddi olayı aydınlatmak için yeterli olmadığına karar vermiştir. Bu kapsamda Hâkimlik 15/3/2018 tarihli tutanakta imzaları bulunan kolluk görevlileri ile içkileri teslim eden kişinin yüzleştirilmesi amacıyla kolluk görevlilerinin duruşmada dinlenmelerinin gerektiğini değerlendirerek uyuşmazlığa ilişkin incelemenin duruşmalı yapılmasına karar vermiştir.

15. Başvurucu müdafiinin hazır bulunduğu yargılamanın 10/6/2019 tarihli celsesinde tutanakta imzası bulunan kolluk görevlilerinden F.S. tanık olarak dinlenmiştir. F.S. beyanında; tutanaktaki bilgilerin doğru olduğunu, olay tarihinde başvurucuya ait kuruyemiş dükkânından çıkarken gördükleri Y.E.İ.yi durdurarak elindeki poşeti incelediklerini ve poşette içki bulunduğunu tespit ettiklerini, Y.E.İ.nin de kendilerine alkol satın aldığını söylediğini ancak daha sonra başvurucuya ait dükkâna gittiklerinde başvurucunun Y.E.İ.ye karşı "Ben mi sana içki sattım?" şeklinde soru sorup baskı uygulaması sonucu Y.E.İ.nin beyanını değiştirerek tutanağı imzalamaktan imtina ettiğini ifade etmiştir. Başvurucu müdafii tanık beyanına karşı çıkarak başvurucunun Y.E.İ.ye baskı uygulaması nedeniyle Y.E.İ.nin beyanını değiştirmek zorunda kaldığına dair herhangi bir açıklamanın tutanakta yer almadığını belirtmiştir. Hâkimlik; tanık Y.E.İ.nin adresinin araştırılması ve duruşmada hazır edilmesi için duruşmayı 5/7/2019 tarihine ertelemiştir.

16. Hâkimlik 5/7/2019 tarihli celsede tutanakta imzaları bulunan diğer kolluk görevlilerinin de tanık olarak beyanına başvurmuştur. Bu kapsamda tanıklar B.D. ve H.A. benzer beyanlarda bulunarak Y.E.İ.nin kendilerine içkileri başvurucunun kuruyemiş dükkânından aldığını söylemiş olmasına rağmen daha sonra beyanını değiştirdiğini ve tutanağı imzalamaktan imtina ettiğini ifade etmiştir.

17. Diğer taraftan tutanakta içkileri satın aldığı belirtilen Y.E.İ.nin yurt dışında bulunduğunun tespit edilmesi ve Türkiye'ye ne zaman döneceğine dair herhangi bir bilgi ve belgeye de ulaşılamaması nedeniyle duruşmada tanık olarak dinlenilmesi yönündeki ara karardan vazgeçilmiştir.

18. Yargılama sonucunda Hâkimliğin 18/7/2019 tarihli kararı ile başvurucunun itirazı reddedilmiştir. Gerekçeli kararda; tutanak tanıklarının beyanlarına ve bu beyanlara karşı başvurucu müdafiinin savunmalarına yer verildikten sonra kolluk görevlilerince tanzim edilen resmî tutanağın delil niteliğinde olduğu, bu tutanak karşısında başvurucunun iddialarının dayanağının bulunmadığı gerekçesiyle başvurunun reddine karar verildiği belirtilmiştir. Gerekçeli kararın ilgili kısmı şöyledir:

"4250 sayılı kanunda 'Alkollü içkiler 22:00-06:00 arasında perakende olarak satılamaz hükmünün' düzenlendiği, idari para cezası verilir hükmünün sabit olduğu, 01/01/2017 tarihinden itibaren 36,758 TL'den 183,817 TL'ye kadar idari para cezası verileceğinin belirlendiği, muterize 22:00-06:00 saatleri arasında alkollü içki satışı yapması sebebi ile alt sınırdan 42.076 TL idari para cezası uygulandığı, idari para cezası tutanağının resmi evrak niteliğinde bulunduğu ve aksi ispat edilinceye kadar geçerli olduğu, ispat kuvveti bakımından başkaca bir delille (kamera kaydı gibi) desteklenmesinin gerekmediği, bu yönde mevzuatımızda bir hüküm bulunmadığı anlaşılmakla, içeriğine göre, idare tarafından dosyaya ibraz edilen belgelerin idari yaptırım tutanağını doğrular nitelikte olduğu, itiraz eden aleyhine verilen idari yaptırım kararının usul ve yasaya uygun olduğu, kaldırılmasını gerektirecek herhangi bir yasal sebep bulunmadığı muterizin dilekçesinde ileri sürülen hususların cezadan kurtulmaya yönelik olduğu anlaşıldığından itiraz başvurusunun reddine karar verilmiştir."

19. Başvurucu; -diğerlerinin yanı sıra- tutanakta içkiyi satın aldığı belirtilen Y.E.İ.nin duruşmada dinlenmediğini, bu kişiye içkileri nereden ve ne zaman satın aldığı gibi temel sorular dahi sorulmadan ve bu hususta beyanı alınmadan hazırlanan tutanağın cezai işleme dayanak yapılamayacağını, tanık sıfatıyla dinlenen kolluk memurlarının bir yıldan uzun bir süre önce yaşanan olayın meydana gelme şekline ilişkin olarak duruşmalardaki detaylı anlatımlarının olay tarihinde düzenlenen tutanakta yer almadığını ileri sürerek karara karşı itiraz kanun yoluna müracaat etmiştir.

20. Başvurucunun itirazı İzmir 4. Sulh Ceza Hâkimliğinin 23/7/2019 tarihli kararı ile reddedilmiştir. Nihai olan bu karar 29/7/2019 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

21. Başvurucu 27/8/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

22. 8/6/1942 tarihli ve 4250 sayılı İspirto ve İspirtolu İçkiler İnhisarı Kanunu’nun 24/5/2013 tarihli ve 6487 sayılı Kanun'un 2. maddesi ile yeniden düzenlenen 6. maddesinin beşinci fıkrasının üçüncü cümlesi şöyledir:

“Alkollü içkiler, 22:00 ila 06:00 saatleri arasında perakende olarak satılamaz.”

23. 4250 sayılı Kanun’un 6487 sayılı Kanun'un 3. maddesi ile yeniden düzenlenen 7. maddesinin birinci fıkrasının (e) bendi şöyledir:

“Bu Kanunun 6 ncı maddesinin;

...

e) Beşinci fıkrasındaki yasaklara aykırı hareket edenlere, 3/1/2002 tarihli ve 4733 sayılı Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumu Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun 8 inci maddesinin beşinci fıkrasının (k) bendinde öngörülen,

idari para cezası verilir.”

B. Uluslararası Hukuk

1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

24. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) “Adil yargılanma hakkı” kenar başlıklı 6. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (d) bendi şöyledir:

"Bir suç ile itham edilen herkes aşağıdaki asgari haklara sahiptir:

(...)

d) İddia tanıklarını sorguya çekmek veya çektirmek, savunma tanıklarının da iddia tanıklarıyla aynı koşullar altında davet edilmelerinin ve dinlenmelerinin sağlanmasını istemek;"

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

25. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) göre ulusal hukuktaki nitelemeye bakılmaksızın tanık kavramının Sözleşme kapsamında özerk bir anlamı vardır (Damir Sibgatullin/Rusya, B. No: 1413/05, 24/4/2012, § 45). Bu kavram duruma göre suç ortaklarını (Trofimov/Rusya, B. No: 1111/02, 4/12/2008, § 37), mağdurları (Vladimir Romanov/Rusya, B. No: 41461/02, 24/7/2008, §§ 7, 97) ve bilirkişi tanıklarını (Doorson/Hollanda, B. No:

20524/92, 26/3/1996, §§ 81, 82) kapsayabilir. Bu bakımdan duruşmada ister okunsun ister okunmasın ifadeleri mahkeme önünde bulunan ve mahkeme tarafından dikkate alınan kişiler, Sözleşme'nin 6. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (d) bendi bakımından tanık olarak kabul edilmektedir (Kostovski/Hollanda [GK], B. No: 11454/85, 20/11/1989, § 40).

26. AİHM, duruşma salonunda bulunmayan tanıkların beyanlarının mahkûmiyet hükmüne esas alındığı bir yargılamanın adilliğini değerlendirirken uyguladığı genel ilkeleri Al-Khawaja ve Tahery/Birleşik Krallık ([BD], B. No: 26766/05, 22228/06, 15/12/2011) ve Schatschaschwili/Almanya ([BD], B. No: 9154/10, 15/12/2015) kararlarında özetlemiştir. Al-Khawaja ve Tahery/Birleşik Krallık kararında belirlenen ve Schatschaschwili/Almanya kararında geliştirilen ilkelere göre somut bir yargılama öncesinde veya haricinde elde edilen ve duruşmada okunulmasıyla yetinilen tanık beyanlarının delil olarak kabulünün yargılamanın adilliğine zarar verip vermediğini değerlendirmek için üç aşamalı bir test uygulanmalıdır. İlk olarak tanığın mahkemede hazır edilmemesi geçerli bir nedene dayanmalıdır (Al-Khawaja ve Tahery/Birleşik Krallık, §§ 119-125). İkinci olarak okunmasıyla yetinilen tanık beyanlarının karara götüren tek ya da belirleyici delil olup olmadığına bakılacaktır (Al-Khawaja ve Tahery/Birleşik Krallık, §§ 126-147). Üçüncü aşamada, duruşmada sınanmayan beyanların kullanılmasından dolayı savunma tarafının karşılaştığı sınırlamayı telafi eden ve bir bütün olarak yargılamanın adilliğini sağlayan dengeleyici unsurların mevcudiyetine bakılmalıdır (Al-Khawaja ve Tahery/Birleşik Krallık, § 147).

27. Yukarıda belirtilen üç adım birbiriyle ilişki içindedir ve birlikte ele alındığında bu üç ölçüt, duruşmada dinlenmeyen tanık beyanlarının okunmasıyla yetinilmesinin yargılamanın adilliğine halel getirip getirmediğinin değerlendirilmesine olanak sağlar. Dolayısıyla geçerli neden şartının karşılanıp karşılanmadığı önemli bir ölçüt olmakla birlikte yokluğu tek başına adil yargılanma hakkının ihlal edildiği şeklinde anlaşılamaz. Bu nedenle bu üç ölçüt, hak ihlalinin olup olmadığı hususunda hangisinin daha belirleyici olduğuna bağlı biçimde farklı bir sıra takip edilerek incelenebilir (Schatschaschwili/Almanya, § 118).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

28. Anayasa Mahkemesinin 28/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

29. Başvurucu, kolluk görevlilerince düzenlenen tutanakta içkileri satın aldığı belirtilen ve tutanağı imzalamaktan imtina eden Y.E.İ.nin duruşmada dinlenmediğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmektedir.

2. Değerlendirme

30. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

31. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama veya sorgulatma hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

32. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

33. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrasında; herkesin yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Anayasa'nın 36. maddesine adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılama hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Nitekim Sözleşme'nin 6. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (d) bendinde bir suç ile itham edilen herkesin iddia tanıklarını sorguya çekme hakkının olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla Anayasa’nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının tanık sorgulama hakkını da kapsadığının kabul edilmesi gerekir (Serdar Batur, B. No: 2014/15652, 24/5/2018, § 41).

34. Anayasa Mahkemesi birçok kararında tanık kavramını özerk olarak yorumlamış ve tanığın sanığa isnat edilen fiil hakkında bilgi veren herhangi bir kişi olabileceğini ifade etmiştir. Bu bağlamda suçun iştirak edeni, olayın mağduru, şikâyetçi (müşteki), devletin görevlendirdiği gizli olmayan/gizli soruşturmacı da tanık olabilir (Selçuk Demir, B. No: 2014/9783, 22/1/2015, § 35).

35. Anayasa Mahkemesi, benzer iddiaların ileri sürüldüğü başvurulara ilişkin olarak birçok kararında tanık sorgulama hakkı ile ilgili ilkeleri belirlemiştir (Atila Oğuz Boyalı, B. No: 2013/99, 20/3/2014; AZ. M., B. No: 2013/560, 16/4/2015; Baran Karadağ, B. No: 2014/12906, 7/5/2015). Buna göre bir ceza yargılamasında sanığın aleyhine olan tanıkları sorguya çekme veya çektirme hakkı vardır. Hakkında gerçekleştirilen ceza yargılaması sürecinde sanığın tanıklara soru yöneltebilmesi, onlarla yüzleşebilmesi ve tanıkların beyanlarının doğruluğunu sınama imkânına sahip olması adil bir yargılamanın yapılabilmesi bakımından gereklidir (AZ. M., § 55). Diğer yandan bir mahkûmiyet -sadece veya belirleyici ölçüde- sanığın soruşturma veya yargılama aşamasında sorgulama veya sorgulatma imkânı bulamadığı bir kimse tarafından verilen ifadelere dayandırılmış ve dengeleyici güvenceler sağlayan bir usul öngörülmemiş ise sanığın hakları Anayasa'nın 36. maddesindeki güvencelerle bağdaşmayacak ölçüde kısıtlanmış olur.

36. Somut bir yargılama öncesinde veya haricinde elde edilen tanık beyanlarının delil olarak kabulünün yargılamanın adilliğine zarar verip vermediğini değerlendirmek için üç aşamalı bir test uygulanmalıdır. İlk olarak tanığın mahkemede hazır edilmemesi geçerli bir nedenin mevcudiyetine dayanmalıdır. İkinci olarak sanığın sorgulama veya sorgulatma imkânı bulamadığı tanık tarafından verilen beyanın mahkûmiyetin dayandığı tek veya belirleyici delil olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir. Sorgulama veya sorgulatma imkânı tanınmayan tanığın beyanının tek veya belirleyici delil olduğunun tespit edilmesi durumunda ise üçüncü aşama olarak savunma haklarının adil yargılanmanın gerekleriyle bağdaşmayacak ölçüde sınırlandırılıp sınırlandırılmadığına bakılacaktır (Abdurrahim Balur, B. No: 2013/5467, 7/1/2016, § 80). Diğer bir ifadeyle tanığı sorgulama veya sorgulatma imkânı tanınmadığı için tanık beyanının güvenilirliğini ve doğruluğunu saptayamayan

savunma tarafının maruz kaldığı bu olumsuzluğun telafi edilmesi amacıyla yeterli düzeyde karşı dengeleyici güvenceler sağlayan bir usulün yürütülüp yürütülmediği ortaya konulmalıdır.

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

37. Başvuru konusu olayda incelenmesi gereken ilk sorun duruşmada dinlenmeyen tanığın beyanının delil olarak kabul edilmesinin geçerli bir nedene dayanıp dayanmadığıdır. Olayda başvurucu hakkında 22.00-06.00 saatleri arasında içki satışı yaptığı gerekçesiyle idari para cezası uygulanmıştır. Söz konusu idari para cezası kolluk görevlilerince ifa edilen denetim sırasında Y.E.İ. isimli kişinin başvurucuya ait kuruyemiş dükkânından içinde içkilerin bulunduğu beyaz bir poşetle çıktığının görülmesi sonucu kolluk görevlilerince düzenlenen ve Y.E.İ. tarafından imzadan imtina edilen tutanağa dayanmaktadır. Başvurucu, ceza konusu içkilerin kendisine ait dükkândan satın alınmadığını iddia ederek tanık Y.E.İ.nin duruşmada dinlenmesi yönündeki talebini Hâkimliğe iletmiştir. Hâkimlik tarafından tanık Y.E.İ.nin adresinin araştırılmasına ve duruşmada hazır edilmesine karar verilmiştir. Yapılan araştırma sonucunda Y.E.İ. nin yurt dışında bulunduğu tespit edilmiş ve Türkiye'ye ne zaman döneceğine dair herhangi bir bilgi ve belgeye de ulaşılamamıştır. Bunun üzerine Hâkimlik yargılamanın sürüncemede kalmaması amacıyla Y.E.İ.nin duruşmada tanık olarak dinlenilmesi yönündeki ara karardan vazgeçmiştir. Buna göre tanığın duruşmada hazır edilmesi için Hâkimliğin makul bir çaba sergilemediğini söylemek mümkün gözükmemektedir. Bu itibarla sanığın hakkaniyete uygun yargılamanın önemli araçlarından olan tanık sorgulama veya sorgulatma imkânından yararlandırılmamasının geçerli bir nedene dayandığını gösterme yükümlülüğünün somut olayda Hâkimlikçe ifa edildiği kabul edilebilir.

38. İkinci olarak hükmün yalnızca veya büyük ölçüde başvurucunun sorgulama imkânına sahip olmadığı bir tanık tarafından verilen ifadeye dayalı olup olmadığı ortaya çıkarılmalıdır. Somut olayda gerekçeli karar tutanakta imzası bulunan ve duruşmada tanık olarak dinlenen kolluk görevlilerinin beyanlarına ve dosyada yer alan diğer bilgi ve belgelere dayandırılmıştır (bkz. § 18). Kolluk görevlileri tanık sıfatıyla verdikleri beyanlarında Y.E.İ.yi içinde içkilerin bulunduğu bir poşetle başvurucuya ait dükkândan çıkarken gördüklerini ve Y.E.İ.nin kendilerine bu içkileri başvurucuya ait dükkândan satın aldığı yönünde açıklamada bulunması üzerine ceza konusu tutanağı düzenlediklerini belirtmiştir. Buna göre duruşmada dinlenen kolluk görevlilerinin olayın doğrudan tanığı olmadığı, Y.E.İ.den duyduklarını duruşmada aktardıkları anlaşılmaktadır. Hâkimliğin gerekçeli kararında dosyada yer alan diğer bilgi ve belgelerin hangileri olduğu hususunda detaylı bir açıklama yapılmadığı görülmektedir. Dolayısıyla duruşmada dinlenmeyen Y.E.İ.nin başvurucu aleyhine kolluk görevlilerine verdiği belirtilen ifadenin -dolaylı olarak- karara götüren tek olmasa da belirleyici nitelikte delil olduğunun kabul edilmesi gerekmektedir. Nitekim karara göre uyuşmazlık konusu cezaya esas alınan ve kolluk görevlilerince tanık Y.E.İ.nin beyanları doğrultusunda düzenlenen tutanak Hâkimlikçe geçerli kabul edilerek başvurucu hakkında uygulanan cezanın hukuka uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

39. Son olarak duruşmada sınanmayan beyanların kullanılmasından dolayı savunma tarafının karşılaştığı sınırlamayı telafi eden dengeleyici güvencelerin başvurucuya tanınıp tanınmadığı incelenmelidir. Diğer bir ifadeyle yargılama detaylı incelemelere tabi tutularak sorgulanmamış tanığın beyanının güvenilirliğinin ve doğruluğunun saptanması amacıyla sanığa telafi edici güvenceler sağlayan bir usulün izlenip izlenmediği ortaya çıkarılmalıdır. Bu kapsamda hükme ulaşılırken sınanmamış tanık beyanını destekleyen başka doğrulayıcı

delillere dayanılması telafi edici güvencelerden biri olarak kabul edilebilir. Somut olayda Hâkimlik gerekçeli kararında sorgulanmayan tanığın beyanına göre hazırlanan tutanağa ağırlık vererek başvurucunun içki satma kabahatini işlediği sonucuna ulaşmıştır. Hâkimliğin kararında tanık beyanının doğruluğunun teyit edilmesi amacıyla yeterli ölçüde başka doğrulayıcı delile atıf yapıldığını söylemek mümkün gözükmemektedir. Dahası Hâkimlik tutanağın resmî evrak niteliğinde bulunduğuna ve aksi ispat edilinceye kadar geçerli olduğuna dikkat çekerek başka bir delille desteklenmesinin gerekmediğinin altını çizmiş ve idare tarafından tanzim edilen tutanakların içeriğinin aksi ispat edilene kadar geçerli olduğu şeklindeki karineye dayanmıştır. Ancak söz konusu tutanağın içeriğinin hukukiliğinin veya gerçekliğinin tartışıldığı bir yargılamada bu karinenin geçerli olması mümkün değildir. Nitekim idari işlemin hukukiliğinin veya tutanağın içeriğinin gerçekliğinin dava konusu edildiği bir yargılamada hâkimin değinilen karineyi uygulaması davanın açılmasını anlamsız hâle getirir. Bu şekildeki bir yargılamada idare tarafından tanzim edilen belgelerin içeriğinin gerçekliği karinesinin yargılamanın sonucu yönünden belirleyici olması bireyi devlete karşı dezavantajlı bir konuma sokacağından silahların eşitliği ilkesini zedeleyebileceği gibi suç isnadıyla ilgili yargılama söz konusu olduğunda masumiyet karinesini de ihlal edebilir.

40. Sorgulanmayan tanığın beyanının güvenilirliğinin ve doğruluğunun saptanması amacıyla savunma tarafına sağlanabilecek bir diğer telafi edici güvence ise sanığa olayın kendi versiyonunu anlatma ve delillerini sunma imkânının tanınmasıdır. Yargılama sırasında başvurucunun olayın kendi versiyonunu Hâkimliğe açıklama, iddia ve delillerini sunma ve tutanağın içeriğinin güvenilirliğine ve doğruluğuna şüphe düşürme imkânı bulduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda başvurucu itiraz dilekçesinde ve duruşmalarda tutanak içeriğindeki vakıayı inkâr etmiştir. Başvurucu, eksik bilgi ihtiva eden tutanağın cezaya dayanak yapılamayacağına ve lehe delillerin toplanmadığına ilişkin itirazlarını ileri sürmüştür. Başvurucu, kolluk görevlilerince tanık Y.E.İ.nin elinde beyaz bir poşetle kendisine ait kuruyemiş dükkânından çıkarken görülmesi ve tanığın yanına yaklaşılarak elindeki poşetin incelenmesi sonucunda içkilerin tespit edilmesi üzerine saat 22.00'den sonra içki satma kabahatini işlediği sonucuna ulaşılmış ise de tanığın kuruyemiş dükkânına elinde poşetle girip girmediğine dair bir tespit yapılmadığına, tanığa içkileri nereden ve ne zaman satın aldığı hususunda temel soruların dahi sorulmadığına dikkat çekmiştir. Dahası başvurucu yargılama aşamasında dinlenen kolluk görevlilerinin "Y.E.İ.nin kendilerine alkol satın aldığını söylediği, ancak daha sonra başvurucuya ait dükkâna gittiklerinde başvurucunun Y.E.İ.ye karşı ben mi sana içki sattım şeklinde soru sorup baskı uygulaması sonucu Y.E.İ.nin beyanını değiştirerek tutanağı imzalamaktan imtina ettiği" şeklindeki beyanlarına itiraz ederek bu bilginin olay anında kolluk görevlilerince düzenlenen ve imzalanan tutanakta yer almadığına vurgu yapmıştır. Hâkimlik, başvurucunun itiraz dilekçesinde ve yargılama aşamasında belirttiği iddialarla ilgili olarak ise hiçbir değerlendirme yapmamıştır. Hâkimliğin başvurucunun iddialarını yeteri kadar değerlendirmeye aldığına dair bir işaret tespit edilememiştir.

41. Sonuç olarak güvenilirliği ve doğruluğu test edilmemiş tanık beyanları belirleyici ölçüde hükme esas alınmış olduğu hâlde savunma tarafına karşılaştığı zorlukları telafi edecek karşı dengeleyici güvencelerin tanınmadığı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda tanık Y.E.İ.nin duruşmada dinlenmemesinin bir bütün olarak yargılamanın hakkaniyetini zedelediği sonucuna ulaşılmıştır.

42. Açıklanan nedenlerle tanık sorgulama veya sorgulatma hakkının ihlal edildiğine karar

verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

43. Başvurucunun tanık sorgulama veya sorgulatma hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden adil yargılanma hakkı kapsamında ileri sürdüğü diğer şikâyetleri hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

44. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. …

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

45. Başvurucu, ihlalin tespit edilerek sonuçlarının ortadan kaldırılması talebinde bulunmuştur.

46. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında, ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

47. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

48. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun’un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın

kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

49. İncelenen başvuruda tanık Y.E.İ.nin duruşmada dinlenmemesi ve dengeleyici savunma imkânlarının başvurucuya tanınmaması nedeniyle tanık sorgulama veya sorgulatma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla ihlalin ilk derece mahkemesinin kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

50. Bu durumda tanık sorgulama veya sorgulatma hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda derece mahkemelerince yapılması gereken iş, öncelikle ihlale yol açan mahkeme kararının ortadan kaldırılmasından ve ihlal sonucuna uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere İzmir 3. Sulh Ceza Hâkimliği (2018/6654 D. İş.) gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

51. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.864,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Tanık sorgulama veya sorgulatma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama veya sorgulatma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin tanık sorgulama veya sorgulatma hakkı ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İzmir 3. Sulh Ceza Hâkimliğine (2018/6654 D. İş.) GÖNDERİLMESİNE,

D. 364,60 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.864,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 28/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

GAZAL DEDEOĞLU VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/32930 | Karar tarihi: 28.12.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/32930

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GAZAL DEDEOĞLU VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/32930)

Karar Tarihi: 28/12/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Tuğba TUNA IŞIK

Başvurucu : 1. Gazal DEDEOĞLU

2. Gürcü GÜLER

3. Hiyal ÖZKAN

4. İsmail ÖZKAN

5. İzzettin YAŞAR

6. Mehmet ÖZKAN

7. Meryem TUNCER

8. Musa ÖZKAN

9. Piruze BAHADIR

10. Selahattin YAŞAR

11. Selim ÖZKAN

12. Süleyman BİLGİN

Başvurucular Vekili : Av. Sabahattin DEMİR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, hukuk davasında yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 6/9/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucuların 23/5/2006 tarihinde asli müdahil olarak katıldıkları davanın yargılaması devam etmektedir. Başvurucular, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 28/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

10. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın

süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında yaklaşık 15 yıl 8 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. …

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

17. Başvurucular ihlalin tespiti ile 250.000 TL manevi, 250.000TL maddi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zarar karşılığında başvuruya konu davanın özel koşulları, davanın niteliği, davadaki taraf sayısı, başvuruculaın murisleri ve mirasçı sayıları ile taşınmazın niteliği dikkate alınarak hesaplanan net 3.000 TL manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine, fazlaya ilişkin talebin reddine karar verilmesi gerekir.

20. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculaın uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Talepte bulunan başvuruculaın bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

21. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.864,60 TL yargılama giderinin başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara net 3.000 TL manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE, tazminata

ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 364,60 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.864,60 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Hakkâri Kadastro Mahkemesine (E.1995/9) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 28/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ÜNAL ÇELİKSÖZ

B. No: 2019/42474 | Karar tarihi: 28.12.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/42474

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ÜNAL ÇELİKSÖZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/42474)

Karar Tarihi: 28/12/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucu : Ünal ÇELİKSÖZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ilave tediye alacağının tahsili amacıyla açılan davanın reddedilmesinde bariz takdir hatası bulunması nedeniyle hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 12/12/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formları ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, Enez Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfında (Vakıf) hizmet akdine dayalı olarak çalışmaktadır.

8. Başvurucu, kamu personeli olduklarını ileri sürerek 4/7/1956 tarihli ve 6772 sayılı Devlet ve Ona Bağlı Müesseselerde Çalışan İşçilere İlave Tediye Yapılması Hakkında Kanun uyarınca her bir yıllık çalışma süresi içinde ödenmesi gereken iki aylık tutarındaki ilave tediye alacağının ödenmesi amacıyla Vakıf aleyhine dava açmıştır.

9. Enez Asliye Hukuk Mahkemesi (Mahkeme) İş Mahkemesi sıfatıyla yapmış olduğu yargılama sonunda 27/3/2019 tarihli kararla davayı reddetmiştir. Kararda başvurucunun 1/7/2012 tarihinden beri davalı Vakıfta çalıştığı ve davada zamanaşımı definde bulunulduğu belirtilmiştir. İlave tediye alacağı beş yıllık zamanaşımına tabi olması nedeniyle dava tarihinden geriye doğru beş yıl gidilerek 1/6/2013 tarihi öncesi alacakların zamanaşımına uğradığı ifade edilmiştir. 1/6/2013 tarihinden dava tarihine kadar Fon Kurulu kararı uyarınca ikramiye ödemelerinin yapıldığı görüldüğü, bu sebeple ikramiye ödemesi yapılan yıllar için ilave tediye alacağının ödendiğinin kabul edildiği vurgulanmıştır.

10. Başvurucu 6/2/2019 tarihinde kararı istinaf etmiştir.

11. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 24. Hukuk Dairesi 3/10/2019 tarihinde istinaf talebini reddederek mahkeme kararını kesin olarak onamıştır.

12. Nihai karar başvurucuya 14/11/2019 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu 12/12/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

13. İlgili hukuk için bkz. Yasemin Bodur, B. No: 2017/29896, 25/12/2018, §§ 14-32.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

14. Anayasa Mahkemesinin 28/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

15. Başvurucu; kendisi ile aynı işyerinde çalışanlar tarafından açılan davaların kabul edilmesine karşın kendi davasının reddedildiğini, yerleşik Yargıtay kararına rağmen davasının reddedilmesinde bariz takdir hatası bulunması nedeniyle adil yargılanma hakkının ve eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

B. Değerlendirme

16. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

17. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun şikâyeti adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan hakkaniyete uygun yargılanma hakkı kapsamında incelenmiştir.

18. Anayasa’nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların

kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren yorum, uygulama ve sonuçlar Anayasa Mahkemesinin denetim yetkisi kapsamındadır (Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013, § 42).

19. Adil yargılanma hakkı bireylere dava sonucunda verilen kararın değil yargılama sürecinin ve usulünün adil olup olmadığını denetletme imkânı verir. Bu nedenle bireysel başvuruda adil yargılanmaya ilişkin şikâyetlerin incelenebilmesi için başvurucunun yargılama sürecinde haklarına saygı gösterilmediğine; bu çerçevede yargılama sürecinde karşı tarafın sunduğu deliller ve görüşler hakkında bilgi sahibi olamadığı veya bunlara etkili bir şekilde itiraz etme fırsatı bulamadığı, kendi delillerini ve iddialarını sunamadığı ya da uyuşmazlığın çözüme kavuşturulmasıyla ilgili iddialarının derece mahkemesi tarafından dinlenmediği veya kararın gerekçesiz olduğu gibi mahkeme kararının oluşumuna sebep olan unsurlardan değerlendirmeye alınmamış eksiklik, ihmal ya da açık keyfîliğe ilişkin bir bilgi ya da belge sunmuş olması gerekir (Naci Karakoç, B. No: 2013/2767, 2/10/2013, § 22).

20. Anayasa Mahkemesi sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfı çalışanlarının ilave tediye alacağına hak kazanıp kazanmayacağı hususunda süregelen içtihat farklılığını değerlendirdiği Yasemin Bodur (aynı kararda bkz. § 52) kararında içtihat farklılığının derinleşmiş ve sürekli bir nitelik kazanmış olduğu, bu durumun davaların somut özelliğinden kaynaklanmadığı ve bu durumun ortadan kaldırılmasını sağlayacak içtihadı birleştirme kararı gibi elverişli bir mekanizma işletilmemesi nedenleriyle varılan sonucun başvurucu için öngörülemez olduğu ve yargılamanın hakkaniyetini zedelediği sonucuna ulaşmıştır.

21. Başvuru konusu olayda başvurucu; çalışmış olduğu Vakfın niteliği, kuruluş amacı ve yönetim şekli itibarıyla kendisinin kamu işçisi olduğunu ileri sürerek kamu personeline belirli şartlar altında yapılan ilave tediyeden yararlanmak amacıyla dava açmıştır. Mahkeme ise 2013 yılı öncesi alacakların zamanaşımına uğradığı ve 2013 yılından dava tarihine kadar başvurucuya ilave tediye alacağının ödendiğini belirterek davayı reddetmiştir.

22. Bu bağlamda Anayasa Mahkemesi, Yargıtayın ilgili daireleri tarafından istikrarlı olarak uygulanan bir içtihattan ayrılma söz konusu olmadığından somut olayın yukarıda anılan Yasemin Bodur başvurusundan farklı olduğuna işaret etmektedir.

23. Başvurucu; her ne kadar Vakıfta çalışan diğer meslektaşlarına ilave tediye alacağı ödendiğini, kendisine ise ilave tediye alacağının ödenmediğini iddia etmişse de Mahkeme zamanaşımına uğrayan kısım hariç olmak üzere başvurucuya ilave tediye alacağının ödendiğini ifade etmiştir (bkz. § 9). Mahkeme vermiş olduğu kararda vardığı sonuca hangi nedenle ulaşıldığını başvurucu ve üçüncü kişiler tarafından objektif olarak anlaşılmasına imkân verecek yeterli gerekçeler sunmuştur. Bu bağlamda mahkeme kararının gerekçesinde bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan bir hususun bulunmadığı dikkate alındığında ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır.

24. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 28/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FATİH ÇAVDARCI

B. No: 2020/7374 | Karar tarihi: 28.12.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/7374

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

FATİH ÇAVDARCI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/7374)

Karar Tarihi: 28/12/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Murat BAŞPINAR

Başvurucu : Fatih ÇAVDARCI

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; tutuklama tedbirinin hukuki olmaması, tutukluluğun makul süreyi aşması, tutukluluğun devamı yönündeki kararların tebliğ edilmemesi ve tutukluluk incelemelerinin hâkim/mahkeme önüne çıkarılmaksızın yapılması nedenleriyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının; soruşturma sürecindeki birtakım uygulamalar nedeniyle de adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 11/2/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına ve adli yardım talebinin kabulüne karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

6. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

8. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış ve bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmiştir. Olağanüstü hâl 19/7/2018 tarihinde son bulmuştur. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmişlerdir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25).

9. Darbe teşebbüsü sırasında ve sonrasında ülke genelinde darbe girişimiyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY ile bağlantılı olan çok sayıda kişi hakkında Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından soruşturma başlatılmıştır.

10. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) tarafından başvurucu hakkında FETÖ/PDY ile bağlantılı olarak soruşturma başlatılmış ve başvurucu bu kapsamda 16/11/2018 tarihinde gözaltına alınmıştır.

11. Başvurucu 23/11/2018 tarihinde, silahlı terör örgütü kurma veya yönetme suçundan tutuklanması istemiyle Ankara Sulh Ceza Hâkimliğine sevk edilmiştir.

12. Başvurucunun sorgusu Ankara 2. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından aynı tarihte yapılmış, başvurucunun müdafii de sorgu esnasında hazır bulunmuştur. Başvurucu ifadesinde "Ben bu konuya ilişkin olarak hazırlık aşamasında detaylı olarak ifade vermiştim. O ifademi savunmam olarak aynen tekrar ederim. Üzerime atılı suçlamayı kabul etmiyorum. Üniversiteden mezun olduktan sonra yaklaşık 10 yıldır İvedik Organize sanayinde abimle çalışmaktayım. Esnafım, evden işe, işten eve çalışmaktayım. Oturduğum muhit Serhat Mahallesidir. Bu muhitte yaklaşık 10 yıldır oturuyorum. Herhangi bir terör örgütüne üye değilim. Herhangi bir suç işlemedim. Cuma günü babam Antalya ilinde rahatsızlanıp acile kaldırıldığı için saat 06.00 sularında yola çıktık. Yolda çıkarken eşim arayıp polislerin geldiğini söyledi, bir numara bıraktıklarını söyledi. Yolda giderken bu numarayı aradım, polisler hakkımda gözaltı kararı olduğunu söyledi. Babamın durumunu kendilerine anlattım. Polisler babamı gördükten sonra Antalya ilinde teslim olmamı söyledi. Ben babamı gördüm. Sonrasında Ankara iline dönersem işlemlerim daha hızlı olur diye düşünerek tekrar yola çıktım. Polislere de telefonda bu durumu anlattım. Yolda gelirken de gözaltına alındım." şeklinde beyanda bulunmuş ve özetle isnat edilen suçlamaları kabul etmediğini belirtmiştir.

13. Sorgu sonucunda başvurucunun silahlı terör örgütü kurma veya yönetme suçundan tutuklanmasına karar verilmiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Şüpheliler B.D., C.D., Fatih Çadarcı, H.O., İ.U., M.İ., Y.Ö. nün üzerine atılı bulunan Silahlı terör örgütü kurma veya yönetme suçunu işlediklerine dair kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren HTS kayıtları, şüphelilere ilişkin araştırma tutanağı, diğer şüphelilerde irtibatlarını gösterir rapor ve tespitler ve baz inceleme tutanakları ile dosya kapsamında somut delillerin bulunması, şüphelilerin kaçma ve delilleri karartma ihtimallerinin bulunduğu, bu nedenlerle adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı CMK'nun 100. maddesi ile ilgili düzenlemeler ile AİHS 5. maddesindeki tutuklama şartları kapsamında isnat olunan suç ile orantılı olarak

tedbir kapsamında şüphelilerin CMK.nun 101 maddeleri uyarınca ayrı ayrı TUTUKLANMASINA ... [karar verildi.] "

14. Başvurucu, tutuklama kararına itiraz ettiğini ancak sonucunun kendisine tebliğ edilmediğini beyan etmiştir.

15. Soruşturma evresinde başvurucunun tutukluluk durumu ve tahliye talepleri çeşitli kez değerlendirilmiş olup bunlardan Ankara 6. Sulh Ceza Hâkimliğince 6/5/2019 tarihinde başvurucunun Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) yoluyla katıldığı duruşmada, Ankara 6. Sulh Ceza Hâkimliğince 31/5/2019 tarihinde dosya üzerinden, Ankara 2. Sulh Ceza Hâkimliğince 24/6/2019 tarihinde dosya üzerinden, Ankara 8. Sulh Ceza Hâkimliğince 24/7/2019 tarihinde dosya üzerinden, Ankara 7. Sulh Ceza Hâkimliğince 23/8/2019 tarihinde başvurucunun SEGBİS yoluyla katıldığı duruşmada, Ankara 5. Sulh Ceza Hâkimliğince 20/9/2019 tarihinde dosya üzerinden, Ankara 2. Sulh Ceza Hâkimliğince 22/10/2019 tarihinde dosya üzerinden, Ankara 8. Sulh Ceza Hâkimliğince 21/11/2019 tarihinde başvurucu müdafiinin SEGBİS yoluyla katıldığı duruşmada, Ankara 7. Sulh Ceza Hâkimliğince 20/12/2019 tarihinde dosya üzerinden, Ankara 6. Sulh Ceza Hâkimliğince 20/1/2020 tarihinde dosya üzerinden ve Ankara 6. Sulh Ceza Hâkimliğince 14/2/2020 tarihinde başvurucunun SEGBİS yoluyla katıldığı duruşmada tutukluluk hâlinin devamına karar verilmiştir.

16. Başvurucu; devam eden soruşturmada defalarca tutukluluk hâlinin devamına karar verildiğini, bu kararlara karşı yaptığı itirazların ve ayrıca tahliye taleplerinin sonuçlarının kendisine tebliğ edilmediğini beyan ederek 11/2/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

17. Başsavcılık 20/5/2020 tarihli iddianamesi ile başvurucunun silahlı terör örgütü kurma veya yönetme suçundan cezalandırılması istemiyle aynı yer ağır ceza mahkemesinde dava açmıştır. FETÖ/PDY'ye ilişkin genel açıklamaların da yer aldığı iddianamede ilk olarak FETÖ/PDY'nin hangi amaç ve saikle kurulduğuna, hangi alanlarda faaliyet gösterdiğine, hiyerarşik yapısına, hukuka aykırı hangi tür eylemlerde bulunduğuna ve ardışık veya periyodik aramalara ilişkin tespit ve değerlendirmeler ile bu konuyla ilgili Yargıtay kararına atıf yapılarak başvurucunun eylemlerine değinilmiştir. İddianamede başvurucunun FETÖ/PDY'nin Hava Kuvvetleri Komutanlığı mahrem yapılanması içinde 2011-2014 yılları arasında Ankara bölgesinde astsubaylardan sorumlu müdür yardımcısı pozisyonunda olduğu iddia edilmiştir. Başvurucu yönünden suçlamaya esas alınan olgular şöyle özetlenebilir:

i. Başvurucu tarafından kullanıldığı belirlenen ve kendi adına kayıtlı 0 549 395... numaralı GSM hattı ile A.Y. adına kayıtlı 0 553 234...numaralı GSM hattına (başkalarının kimlik bilgileri kullanılarak rızaları olmaksızın alınan ve "operasyonel/patates hat" olarak tabir edilen telefon hattı) dair yapılan analiz çalışmalarında 30/4/2011 tarihinden itibaren bu iki hattın 383 kez ortak bazdan sinyal verdiğinin tespit edildiği, bu durumun da 0 553 234... numaralı hattın başvurucu tarafından operasyonel hat olarak örgüt faaliyetleri kapsamında kullanıldığını gösterdiği ileri sürülmüş, ayrıca başvurucunun kullandığı bu hatlarla aynı dosya kapsamında hakkında işlem yapılan diğer şüphelilerin kendi üzerilerine kayıtlı telefonları ve operasyonel hatların irtibatlarının tespit edildiği belirtilmiştir.

ii. Başvurucunun irtibatlarında kullandığı ve A.Y. adına kayıtlı 0 553 234 ... numaralı operasyonel GSM hattı üzerinden FETÖ/PDY'nin hava kuvvetleri astsubay mahrem yapılanmasının sivil kanadında görevli oldukları belirtilen H.B. tarafından kullanılan A.I.M.M. adına kayıtlı 0 534 584 ..., M.A.O. tarafından kullanılan A.R.Z. adına kayıtlı 0 534

584 ..., Y.D. tarafından kullanılan A.Y.adına kayıtlı 0 542 572 ..., İ.S. tarafından kullanılan A.T. adına kayıtlı 0 507 424 ..., M.A. tarafından kullanılan H.K. adına kayıtlı 0 543 331 ..., M.Ç. tarafından kullanılan K.S. adına kayıtlı 0 542 693 ..., S.Y. tarafından kullanılan M.Ö. adına kayıtlı 0 545 217 ..., C.A. tarafından kullanılan M.A. adına kayıtlı 0 541 887 ..., M.T. tarafından kullanılan N.E. adına kayıtlı 0 542 254 ..., S.A. tarafından kullanılan Y.Y. adına kayıtlı 0 542 364 ... numaralı ve yine FETÖ/PDY'nin hava kuvvetleri astsubay mahrem yapılanması içinde yer aldığı ve Hava Kuvvetleri Komutanlığında görevli olduğu belirtilen A.K. tarafından kullanılan 0 542 277 ..., 0 537 277 ..., Y.D. tarafından kullanılan 0 536 745 ..., 0 532 763 ... numaralı operasyonel GSM hatlarıyla irtibatlı olduğunun tespit edildiği ileri sürülmüştür.

18. Başvurucuya isnat edilen suça dayanak olan olgulara ilişkin hukuki değerlendirmeler iddianamede şöyle ifade edilmiştir:

"... şüphelinin örgütün mahrem yapılanması için kullanmış olduğu haberleşme yöntemini kullanmak suretiyle mahrem yapıda bulunan terör örgütü üyesi askerle irtibatlı olduğu ve onların imamı konumunda olduğu, onları yönlendirdiği ve kontrolünü sağladığı, söz konusu haberleşmenin örgüt içi olduğu ve üst düzey gizliliğe sahip olduğu, FETÖ silahlı terör örgütü hiyerarşisi içindeki konumu itibariyle silahlı terör örgütü yöneticiliği suçunu işlediği yönünde kamu davası açmaya yeterli şüphenin oluştuğu, deliller ve tüm dosya kapsamından anlaşıl[mıştır.]"

19. Ankara 14. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) 19/6/2020 tarihinde iddianamenin kabulüne karar vermiş ve E.2020/67 sayılı dosya üzerinden kovuşturma aşaması başlamıştır.

20. Mahkemece aynı tarihte yapılan tensip incelemesinde başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar verilmiştir.

21. Mahkemece 22/7/2020 tarihinde yapılan ilk duruşmada başvurucunun savunması alınmış, dava dosyasının aralarındaki fiilî ve hukuki irtibat ve delillerinin birlikte değerlendirilmesi gerekliliği nedeniyle Mahkemeye ait E.2020/60 sayılı dosya ile birleştirilmesine ve başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar verilmiştir.

22. Mahkemece devam eden yargılamada bir kısım tanık dinlenmiştir. Söz konusu tanıkların başvurucuyla ilgili beyanları şöyledir:

- M.S.A. 16/10/2020 tarihli beyanında başvurucuyla ilgili olarak "... 2011-2016 yılları arasında Ankara'da bulundum. O dönem cemaat olarak bildiğim yapı içerisinde sohbetlerde bulundum. Bu sohbetlerde bazen abilik yaptım. ... Yani o dönem yapının bize vermiş olduğu telefonu da yanımızda taşıyorduk. Toplantılara da götürüyorduk. Kendi telefonumuzdan da özellikle bir ayırma gibi durumumuz yoktu. Yanımızda taşıyorduk yani. ..."

- M.E.O. 16/10/2020 tarihli beyanında başvurucuyla ilgili olarak "2011-2013 yılları arasında Ankara'da Hava Kuvvetleri astsubay yapılanmasında mahrem birim öğretmeni olarak görevlendirildim. ... Kemal kod adlı M.A.O. Samanyolu'nda orada öğretmen olarak çalıştığı için biz orada toplantımızı yapıyorduk. O orayı ayarlıyordu. Bu Macunköy'deki Samanyolu Koleji oranın misafirhanesini kullandık. Orada kampta yaptık...

... sağ taraftaki CİK 01 yazandaki sanığı hatırlıyorum, şuan ama ismini hatırlamıyorum, şuan yani ama sanığı hatırlıyorum. Evet yani büyük ihtimal o idi ama saçı da uzun olduğu için şuan çıkaramıyorum.

... 2011-2012 yıllarında bize telefon verildi, tuşlu telefon ve operasyonel hat verildi. Patates

hat dediğimiz başkalarının üzerine. O hatları kullandık. Oradan kendi aramızda iletişim sağladık. Sadece biz öğrenciye o numarayı verirdik. Öğrenci dışarıdan herhangi bir büfeden bizi oradan arardı. Kendi telefonundan bizi aramazdı. Görüşmelerimiz için bir de biz müdür yardımcısını yani S., İsmail kod adlı veya İsmail Kod adlı S. o kendisini ararken o telefonu kullanırdık, genelde kendi aramızda çok nadir kullanırdık onu. Yani iki telefonda yanımızda oluyordu ama toplantıda bulunduğumuz anda odada olmuyordu dışarıya çıkarıyorduk, ama dediğim gibi kesin çıkaramıyorum şahsı onun için de kimsenin vebaline girmek istemem.

... SSK'mın yatırılmasının sebebi biz aynı guruptaydık o da birimdeydi, zaten mahrem yapıdaydı, o şahısta ben onun evine hatta toplantıya gittim. Evinde de çay içtim. ... Çok benziyor ama dediğim gibi kod adı Osman gerçek adı Fatih Çavdarcı olma ihtimali yüksek ama dediğim gibi çıkartamıyorum. Bunun teşhisini M.A.O.'nun yapması gerekli sayın hakimim çünkü kısa bir süre görüştük çok uzun süre bir görüşmemiz olmadı Ankara'da. İş yerine bir defa gittim. Toplantıda da çok değil beş yada altı defa toplantıda aynı gurupta görüşmüşüzdür..."

- A.Y. 16/10/2020 tarihli beyanında başvurucuyla ilgili olarak "... Ankara ile benim hiçbir işim olmadı. Sanıkların hiçbirini tanımıyorum bilmiyorum. ... (553 234 ... nolu) kullanmadım ben öyle bir hat, 82'ydi sonu benim kullandığım iptal olan hat... " şeklinde ifade vermiştir.

23. Mahkemece birleşen E.2020/60 sayılı dosya üzerinden devam eden yargılamada 16/10/2020 tarihli duruşmada bu kez de dosyanın aralarındaki fiilî ve hukuki irtibat ve delillerinin birlikte değerlendirmesi gerekliliği nedeniyle Mahkemeye ait E.2019/159 sayılı dosya ile birleştirilmesine karar verilmiştir. Aynı duruşmada başvurucunun tahliyesine de karar verilmiştir. Kararın ilgili bölümü şöyledir:

"Sanık Fatih Çavdarcı'nın üzerine atılı suçun vasıf ve mahiyeti delillerin büyük oranda toplanmış olması, suç vasfının değişme ihtimalinin bulunması, delillerin karartma tehlikesinin bulunmaması, tutuklu kaldığı süre, tutukluluktan sağlanacak yararın adli kontrol hükümleri ile sağlanabilecek olması değerlendirildiğinde sanığın başka suçlardan tutuklu ya da hükümlü değilse atılı suçtan tahliyesine... [karar verildi.]"

24. Mahkemece 15/6/2018 tarihli duruşmada başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 8 yıl 9 ay hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar verilmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"... HTS kayıtları, bilirkişi raporu, yukarıda anlatımlarına yer verilen tanıkların beyanları ve tüm dosya kapsamına göre FETÖ/PDY silahlı terör örgütünün "mahrem hizmetler" adı altında Türk Silahlı Kuvvetleri içerisinde büyük bir gizlilik içerisinde yapılandığı, TSK da görevli asker şahıslardan sorumlu örgüt elemanlarının örgüt mensubu asker şahıslar ile örgütsel buluşma öncesi buluşma yapılacak yerin ve zamanının tespiti amacıyla operasyonel hat olarak tabir edilen başkası adına kayıtlı hatlardan irtibat kurdukları, bu tedbirin terör örgütünce deşifre olmamak adına geliştirildiği, dosya kapsamındaki somut ve tutarlı tanık anlatımları, bilirkişi raporları ve diğer deliller nazara alındığında sanığın FETÖ/PDY'nin Hava Kuvvetleri yapılanmasında örgüt içerisinde müdür yardımcılarına bağlı olarak askeri personel ve askeri öğrencilerle toplantılar yapan ve onlardan sorumlu kişi olarak tabir edilen 'öğretmen' konumunda olduğu, sanığın örgütsel faaliyetlerinde kullanmak üzere ayrı bir telefon hattı (operasyonel hat/patates hat) kullandığı ve FETÖ silahlı terör örgütünün Hava Kuvvetleri Astsubay mahrem yapılanmasının sivil kanadında görevli örgüt mensupları ile iletişim kurarak sorumlu olduğu astsubayların örgütsel eğitimlerini, takiplerini, örgüte bağlılıklarını, gerektiğinde örgüte bilgi aktarmalarını temin ettiği, sanığın operasyonel hat

gibi bir yöntemi kullanmasının yanı sıra, örgütün mahrem yapılanması içerisinde örgütün mahrem yapıdaki kişilere iş bulma, sigorta primini yatırma, sağlık olanaklarından yararlandırma gibi önem arz eden hususlarda mahrem yapılanma içerisindeki örgüt üyelerini SGK'lı gösterip sağlık olanaklarından yararlandırma hususlarında ortağı olduğu şirkette örgüt mensuplarını SGK'lı gösterdiği, bu şekilde örgütün mahrem yapılanmasının talimatları doğrultusunda hareket ettiği, örgüt içerisinde gizliliğe riayet ettiği, örgütsel toplantılara katılması hususları birlikte değerlendirildiğinde; amacı, stratejisi, yapılanması ve faaliyetleri itibariyle Ülke genelinde devletin güvenliğine, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının öngördüğü düzene ve bu düzenin işleyişine yönelik cebir, şiddet ve ağır suç teşkil edecek şekilde vahamet arz eden olayları gerçekleştiren FETÖ/PDY silahlı terör örgütünün hiyerarşik yapı ve organik bütünlüğüne dahil olarak üzerine atılı silahlı terör örgütüne üye olma suçunu işlediği, sanığın mevcut delillere göre mahkûmiyetine karar verilmesi gerektiği sonuç ve kanaatine varılmıştır.

..."

25. Başvurucu, hakkındaki mahkûmiyet hükmüne karşı istinaf yoluna başvurmuştur.

26. Dava, bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla Ankara Bölge Adliye Mahkemesinde derdesttir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Kanun Hükümleri

27. İlgili hukuk için bkz. Adem Türkel, B. No: 2017/632, 23/1/2019, §§ 24-39; Mustafa Özterzi [GK], B. No: 2016/14597, 31/10/2019, §§ 33-48; Yavuz Cengiz, B. No: 2019/37138, 15/6/2021, §§ 23-30.

B. Yargıtay Kararları

28. Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 22/12/2020 tarihli ve E.2020/1121, K.2020/6697 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

FETÖ/PDY silahlı terör örgütünün 'mahrem yapısı' içerisinde faaliyet gösteren örgüt mensuplarının kendi sorumlulukları altında bulunan asker şahısların telefon numaralarının deşifre edilmesini önlenmesi ve örgütsel faaliyetlerinin sürdürülebilir olması amacıyla şifreleme metodları kullanarak kaydettiği, yine örgüt mensuplarının kendi üzerlerine kayıtlı olmayan, uygulamada patates hat olarak adlandırılan telefon numaralarını sadece mahrem imamların görüşmek amacıyla örgütsel saikle kullandıkları yapılan soruşturma ve kovuşturmalar sırasında bu durumun tespit edildiği,

Günümüzde iletişim aracı olarak cep telefonlarının kullanılmasının hayatın olağan akışına uygun bir gerçek olduğu, ancak kamuya açık bağımsız market, büfe, kırtasiye, lokanta vb. gibi işletmelerde kurulu bulunan, ücret karşılığı kullanılan sabit hat ve ankesörlü hatlar üzerinden asker şahısların 'gezerek' ya da ardışık şekilde yapılan aramaların örgütün 'gizlilik' kuralına uygun olarak asker mahrem yapılanmasının irtibat kurma yöntemlerinden biri olduğu daha önceki kararlarımızda ayrıntılı olarak açıklanmıştır, ama asker şahıslar içerisinde konumları itibariyle ve örgüt içerisindeki görevlendirmeleri gözönünde bulundurularak bu şahısların mahrem imamlarla yaptığı görüşmelerde 'gizliliğin gizliliği' kuralı uygulanarak bu şahısların günlük yaşamlarıyla bağlantı kurulamayacak şekilde ve

kendi özel görüşmelerini gerçekleştirmeyip sadece örgütsel görüşmeleri sağladıkları operasyonel (patates) hatlar kullandıkları ve bu hatlar aracılığıyla askeri mahrem yapılanma içerisinde deşifre olmamak kuralına uygun olarak örgüt imamlarıyla örgütsel amaçlı olarak haberleşmeyi sağladıkları tespit edilmiştir. Burada şüpheli tarafından kullanılan GSM hattı ile mahrem imam üzerine kayıtlı hatlara ait HTS raporları karşılıklı mukayese edildiğinde her iki hattın ortak baz bilgileri bulunduğu, her iki GSM hattın da aynı tarih ve yakın saatler aralığında aynı yerde baz verdiği, görüşmelerin ağırlıklı olarak tek bir GSM numarasıyla olduğu hususları bütün şekilde ele alındığında başkası üzerine kayıtlı hattın operasyonel hat olarak şüpheliler tarafından kullanıldığı tespit edilmesi mümkündür.

..."

29. Ayrıca Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 13/11/2019 tarihli ve E.2018/5526, K.2019/6842 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

Yukarıda açıklanan özellikler doğrultusunda, bir asker şahsın; örgütün gizlilik ve deşifre olmamak kuralına riayetle, örgütün talimatı ile ve örgütsel irtibatı sağlamak maksadıyla kamuya açık ve birbirinden bağımsız market, büfe, kırtasiye, lokanta vb. gibi sair işletmelerde kurulu bulunan, ücret karşılığı kullanılan sabit hat veya ankesörlü hatlar ile mahrem imam tarafından arandığı, her türlü şüpheden uzak, kesin kanaata ulaştıracak somut olgu ve teknik verilerle tespit edilmesi ve yargılama yapan mahkemenin de tam bir vicdani kanaate ulaşması halinde, kişinin örgütle bağlantısını gösteren hukuka uygun delil olacağında kuşku yoktur.

..."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

30. Anayasa Mahkemesinin 28/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddialar

1. Tutuklamanın Hukuki Olmadığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

31. Başvurucu; suç şüphesi ve bunu haklı kılan somut olgu ya da deliller olmamasına rağmen hakkında tutuklama kararı verildiğini, kaçma şüphesinin bulunmadığını, tutuklama ve itiraz üzerine verilen kararlarda şikâyetleri incelenmeden ve gerekçesiz olarak karar verildiğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

32. Bakanlık görüşünde; başvurucu hakkında soruşturma yürütülen suç için öngörülen yaptırımın ağırlığı, işin niteliği ve önemi, ayrıca başvurucunun kurucusu ya da yöneticisi olduğu iddia edilen terör örgütünün yapılanma ve toplanma biçimleri de gözönünde bulundurulduğunda dosyada mevcut olan somut delillere dayanılarak başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu, bu delillerin değerlendirilmesi sonucunda adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı sonucuna varılmasının keyfî olduğunun savunulamayacağı görüşündedir.

33. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin haksız ve hukuka aykırı olduğunu belirterek Bakanlık görüşünü kabul etmediğini

ifade etmiştir.

b. Değerlendirme

34. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

35. Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği" kenar başlıklı 19. maddesinin birinci fıkrası ile üçüncü fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

...

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir."

36. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Bu itibarla somut olayda başvurucunun bu bölümdeki iddialarının özünün tutuklanmasının hukuki olmadığına yönelik olduğu anlaşılmakla bu bölümdeki şikâyetlerinin Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında incelenmesi gerekir.

i. Genel İlkeler

37. Genel ilkeler için bkz. Mustafa Özterzi, §§ 85-90; Zafer Özer, B. No: 2016/65239, 9/1/2020, §§ 38-45.

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

38. Somut olayda öncelikle başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının olup olmadığının belirlenmesi gerekir. Başvurucu, darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğu belirtilen FETÖ/PDY yöneticiliği iddiasıyla yürütülen soruşturma kapsamında silahlı terör örgütü kurma veya yönetme suçlamasıyla 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesi uyarınca tutuklanmıştır. Dolayısıyla başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağı bulunmaktadır.

39. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

40. Ankara 2. Sulh Ceza Hâkimliğinin tutuklama kararında, başvurucu yönünden kuvvetli suç şüphesini oluşturan somut olguların bulunduğuna değinilmiş ve buna ilişkin HTS kayıtlarına, şüphelilere ilişkin araştırma tutanaklarına, başvurucunun diğer şüphelilerle irtibatlarını gösterir rapor ve tespitler ile baz inceleme tutanaklarına dayanılmıştır (bkz. § 13).

41. Başvurucu hakkında düzenlenen iddianamede ise başvurucunun FETÖ/PDY'nin Hava Kuvvetleri Komutanlığı mahrem yapılanması içinde 2011-2014 yılları arasında Ankara bölgesinde astsubaylardan sorumlu müdür yardımcısı pozisyonunda olduğu ve örgütün

mahrem yapılanması için kullanmış olduğu haberleşme yöntemini kullanmak suretiyle mahrem yapıda bulunan terör örgütü üyesi askerlerle irtibatlı olduğu, onların imamı konumunda olduğu, kontrolünü sağladığı ve onları yönlendirdiği iddia edilmiştir. Bu bağlamda başvurucunun kullandığı tespit edilen GSM hatlarını başvurucunun diğer örgüt mensuplarıyla gizli şekilde haberleşme amacıyla kullandığı ve bu hatların yine örgüt içi haberleşmede kullanıldığı belirtilen operasyonel hatlarla da irtibatlı olduğu belirtilmiştir. Söz konusu haberleşmenin örgüt içinde yapıldığı ve üst düzey gizliliği olduğu belirtilerek FETÖ/PDY hiyerarşisi içindeki konumu itibarıyla başvurucunun terör örgütü yöneticiliği suçunu işlediğine ilişkin olarak HTS kayıtlarına, diğer şüphelilerle irtibatlarını gösterir tespitlere ve baz inceleme tutanaklarına dayanılmıştır (bkz. §§ 17,18).

42. Mahkemece dinlenen tanıklar örgütün vermiş olduğu telefonlarla birlikte kendi telefonlarını da taşıdıklarını, operasyonel hat (patates hat) denilen ve başkalarının üzerine kayıtlı bu hatları kullanarak aralarında iletişim sağladıklarını beyan etmiştir (bkz. § 22; benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Alparslan Altan [GK], B. No: 2016/15586, 11/1/2018, §§ 134-136). FETÖ/PDY'nin gerek devlet gerekse toplum içindeki yapılanmasında yer alan birimler açısından özel haberleşme yöntemleri uyguladığı gibi birimler arasında da birbirinden farklı ve gizliliğin gizliliği şeklinde bir haberleşme yöntemi sağlayarak aynı birimde yer alan kişilerin birbirlerinden bile haberdar olmadan, ancak örgüt içinde bağlı oldukları kişilerle bağlantı kuracak şekilde bir haberleşme sisteminin uygulandığı yargı kararlarıyla tespit edilmiştir (bkz. § 28).

43. Buradaki suçlamaya esas alınan olgu da FETÖ/PDY imamlarının mahrem hizmetler sınıfındaki kişilerle -özellikle askerlerle- olan iletişimlerini operasyonel hat (patates hat) denilen ve başkalarının üzerine kayıtlı bu hatlar ile gerçekleştirmiş olmalarıdır. Başvurucunun yargılandığı dosyada ve FETÖ/PDY'ye yönelik diğer yargılamalarda bu yönde alınan itirafçı (şüpheli veya sanık) beyanlarının olduğu da bilinmektedir. Nitekim başvurucunun kullandığı iddia edilen operasyonel hattın adına kayıtlı olduğu tanık A.Y., iddia edilen telefon görüşmelerinin yapıldığı Ankara'da hiçbir işinin olmadığını ve sanıkların hiçbirini tanımadığını açıkça beyan etmiştir (bkz. § 22). GSM hattına dair yapılan analiz çalışmalarında başvurucunun adına kayıtlı hat ile operasyonel hattın (patates hat) 383 kez ortak bazdan sinyal verdiği ve örgütün hava kuvvetleri astsubay mahrem yapılanmasında yer aldığı iddia edilen asker ve sivil kişilerin GSM hatlarıyla irtibatlı olduğu yönündeki tespit sonucunun soruşturma makamlarınca başvurucu ile FETÖ/PDY arasındaki ilişkiyi ortaya koyan bir olgu olarak değerlendirilmesinin keyfî olduğu söylenemeyecektir.

44. Öte yandan kovuşturma aşamasında beyanı alınan tanık M.E.O. duruşma sırasında yaptığı teşhiste ismini hatırlayamadığını, aynı grupta ve mahrem yapılanmada olduğunu, evine toplantıya gittiğini ve orada çay içtiklerini, kod adının Osman oluğunu belirttiği başvurucuyu kesin olmamakla birlikte teşhis ettiğini beyan etmiştir (bkz. § 22).

45. Yargıtay, FETÖ/PDY imamlarının mahrem hizmetler sınıfındaki kişilerle ankesörlü veya sabit telefon hatları üzerinden iletişim kurduğuna yönelik yapılan tespitin -belirli koşullar altında- kişinin örgütle bağlantısını gösteren bir delil olarak kabul edilebileceğini işaret etmiştir (bkz. § 29). Anayasa Mahkemesi de Abdurrahman Yemiş (B. No: 2017/29347, 28/11/2019) kararında FETÖ/PDY imamlarının mahrem hizmetler sınıfındaki kişilerle olan iletişimlerini ankesörlü veya kontörlü telefonlar üzerinden arama veya çağrı bırakma şeklinde sürdürdüklerine ilişkin tespiti ve bu kapsamda başvurucunun da bir kez aranmış olmasını bu delilin yanında başvurucu ile birlikte birkaç kez sohbet toplantısına gittiğini söyleyen tanık ifadesini kuvvetli suç belirtisi olarak kabul etmiştir (Abdurrahman Yemiş, §

48; benzer yöndeki kararlar için bkz. Savaş Keleş, B. No: 2017/36190, 27/2/2020, § 49; Sezen Özlem, B. No: 2017/32437, 24/6/2020, § 43).

46. Ayrıca Anayasa Mahkemesi, M.Ö. (B. No: 2019/38132, 18/11/2020) başvurusunda FETÖ/PDY üyesi olmakla suçlanan başvurucunun sivil imamlardan olduğu ifade edilen kişi ile devamlılık arz edecek şekilde operasyonel cep telefonu hatları ile irtibat kurmasına ilişkin olguyu -tanık beyanlarıyla birlikte değerlendirerek- başvurucu yönünden suç şüphesini doğrulayan kuvvetli bir belirti olarak kabul etmiştir (M.Ö, §§ 46, 47). Somut başvuruda, benzer mahiyetteki iddialara ilişkin olarak anılan kararda varılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

47. Anayasa Mahkemesi birçok kararında kişinin suçla itham edilebilmesi için yakalama veya tutuklama anında delillerin yeterli düzeyde toplanmış olmasının mutlaka gerekli olmadığını zira tutukluluğun amacının, yürütülen soruşturma ve/veya kovuşturma sırasında kişinin tutuklanmasının temelini oluşturan şüphelerin doğruluğunu kanıtlayarak veya ortadan kaldırarak adli süreci daha sağlıklı bir şekilde yürütmek olduğunu, buna göre suç isnadına esas teşkil edecek şüphelere dayanak oluşturan olgular ile ceza yargılamasının sonraki aşamalarında tartışılacak olan ve mahkûmiyete gerekçe oluşturacak olguların aynı düzeyde değerlendirilmemesi gerektiğini belirtmiştir (Mustafa Ali Balbay, B. No: 2012/1272, 4/12/2013, § 73; Mehmet Haberal, B. No: 2012/849, 4 /12/ 2013, § 71).

48. Dolayısıyla soruşturma makamlarınca başvurucunun kendi adına kayıtlı hat ile operasyonel hattın (patates hat) ortak baz istasyonundan sinyal vermesi ve örgütün hava kuvvetleri astsubay mahrem yapılanmasında yer aldığı iddia edilen asker ve sivil kişilerin GSM hatlarıyla irtibatlı olması yönündeki HTS kayıtları ve baz inceleme tespitlerinin, yukarıda belirtilen tanık beyanlarıyla birlikte somut olayın koşullarında tutuklamanın hukukiliği bağlamında FETÖ/PDY ile bağlantılı bir suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti olarak kabul edilmesinin temelsiz ve keyfî olduğu söylenemez (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. M.Ö, § 47).

49. Diğer taraftan başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir. Bu değerlendirmede tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar gözardı edilmemelidir.

50. Darbe teşebbüsü sonrasında teşebbüsle veya FETÖ/PDY ile bağlantılı suçlara ilişkin soruşturmalarda, delillerin sağlıklı bir şekilde toplanabilmesi ve soruşturmaların güvenlik içinde yürütülebilmesi için tutuklama dışındaki koruma tedbirlerinin yetersiz kalması söz konusu olabilir. Yine FETÖ/PDY ile bağlantılı kişilerin teşebbüs sırasında veya sonrasında ortaya çıkan kargaşadan yararlanmak suretiyle kaçma imkânı ve bu dönemde delillere etki edilmesi ihtimali normal zamanda işlenen suçlara göre çok daha fazladır (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 271, 272; Selçuk Özdemir [GK], B. No: 2016/49158, 26/7/2017, §§ 78, 79).

51. Başvurucunun tutuklanmasına esas alınan silahlı terör örgütü kurma veya yönetme suçu, Türk hukuk sistemi içinde ağır cezai yaptırımlar öngörülen suç tipleri arasında olup isnat edilen suça ilişkin olarak kanunda öngörülen cezanın ağırlığı kaçma şüphesine işaret eden durumlardan biridir (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Hüseyin Burçak, B. No: 2014/474, 3/2/2016, § 61; Devran Duran [GK], B. No: 2014/10405, 25/5/2017, § 66). Ayrıca anılan suç 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan ve kanun gereği tutuklama nedeni varsayılabilen suçlar arasındadır (Gülser Yıldırım (2) [GK], B. No: 2016/40170, 16/11/2017, § 148).

52. Somut olayda Ankara 2. Sulh Ceza Hâkimliğince başvurucunun tutuklanmasına karar verilirken işlendiği iddia olunan silahlı terör örgütü kurma veya yönetme suçunun niteliğine, kanunda öngörülen yaptırımın ağırlığına, kaçma ve delilleri karartma ihtimalinin bulunmasına ve adli kontrol tedbirinin yetersiz kalacak olmasına dayanıldığı görülmektedir (bkz. § 13).

53. Dolayısıyla tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar ve somut olayın yukarıda belirtilen özel koşulları ile Ankara 2. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından verilen kararın içeriği birlikte değerlendirildiğinde başvurucu yönünden özellikle -suçun ağırlığına atfen- kaçma ve delilleri etkileme şüphesine yönelen tutuklama nedenlerinin olgusal temellerinin olduğu söylenebilir.

54. Başvurucu hakkındaki tutuklama tedbirinin ölçülü olup olmadığının da belirlenmesi gerekir. Bir tutuklama tedbirinin Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri kapsamında ölçülülüğünün belirlenmesinde somut olayın tüm özellikleri dikkate alınmalıdır (Gülser Yıldırım (2), § 151).

55. Öncelikle terör suçlarının soruşturulması kamu makamlarını ciddi zorluklarla karşı karşıya bırakmaktadır. Bu nedenle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, adli makamlar ve güvenlik görevlilerinin -özellikle organize olanlar olmak üzere- suçlarla ve suçlulukla etkili bir şekilde mücadelesini aşırı derecede güçleştirmeye neden olabilecek şekilde yorumlanmamalıdır (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri, B. No: 2015/9756, 16/11/2016, § 214; Devran Duran, § 64). Özellikle darbe teşebbüsüyle veya FETÖ/PDY ile bağlantılı soruşturmaların kapsamı ve niteliği ile FETÖ/PDY'nin özellikleri (gizlilik, hücre tipi yapılanma, her kurumda örgütlenmiş olma, kendisine kutsallık atfetme, itaat ve teslimiyet temelinde hareket etme gibi) de dikkate alındığında bu soruşturmaların diğer ceza soruşturmalarına göre çok daha zor ve karmaşık olduğu ortadadır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 350).

56. Somut olayın yukarıda belirtilen özellikleri dikkate alındığında Ankara 2. Sulh Ceza Hâkimliğinin isnat edilen suç için öngörülen yaptırımın ağırlığını, işin niteliğini ve önemini de gözönünde tutarak başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu ve adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı sonucuna varmasının (bkz. § 13) keyfî ve temelsiz olduğu söylenemez.

57. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına ilişkin olarak bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Tutukluluğun Makul Süreyi Aştığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

58. Başvurucu; tutukluluğun devamına ve bunlara karşı yapılan itirazların reddine ilişkin kararların gerekçeden yoksun olduğunu, bu kararlarda basmakalıp ifadeler kullanıldığını, kendisi yönünden bir kişiselleştirme yapılmadan tutukluluğunun hukuka aykırı olarak devam ettirildiğini ve tutukluluğunun makul süreyi aştığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

59. Bakanlık görüşünde; başvurucuya isnat edilen suçlamanın niteliği ve başvurucunun bağlantılı olduğu iddia edilen terör örgütünün örgütlenme biçimi ve işleyişi,

soruşturma/kovuşturma konusu edilen olayların özellikleri birlikte dikkate alındığında tutukluluğun devamı kararlarındaki gerekçelerin tutukluluğun devamının hukuka uygunluğu, tutulmanın meşruluğunu haklı gösterecek özen ve içerikte olduğu, tutukluluk hâlinin devamına ilişkin bu gerekçelerin tutukluluk süresi itibarıyla ilgili ve yeterli olduğu, soruşturmanın ve davanın yürütülmesinde Savcılık ve derece mahkemelerince hareketsiz kalınan bir dönem olmadığı gibi yargılamada özensizlik gösterildiğinin de tespit edilemediği, böylece başvurucunun tutukluluk hâlinin durumun gerektirdiği ölçüde bir tedbir olduğu ve tutukluluk süresinin makul olduğu değerlendirilmektedir.

60. Başvurucu; Bakanlık görüşüne karşı beyanında tamamen matbu ve keyfî gerekçelerle tutukluluğunun devam ettirildiğini, kişiselleştirme yapılmadığını belirterek Bakanlık görüşünü kabul etmediğini ifade etmiştir.

b. Değerlendirme

61. Bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, iddia edilen hak ihlallerinin derece mahkemelerince düzeltilmemesi hâlinde başvurulabilecek ikincil nitelikte bir hak arama yoludur (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, §§ 16, 17).

62. Anayasa Mahkemesi, tutukluluğun kanunda öngörülen azami süreyi veya makul süreyi aştığı iddiasıyla yapılan bireysel başvurular bakımından bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla başvurucu tahliye edilmiş ise asıl dava sonuçlanmamış da olsa -ilgili Yargıtay içtihatlarına atıf yaparak- 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır (Erkam Abdurrahman Ak, B. No: 2014/8515, 28/9/2016, §§ 48-62; İrfan Gerçek, B. No: 2014/6500, 29/9/2016, §§ 33-45; Ahmet Kubilay Tezcan, B. No: 2014/3473, 25/1/2018, §§ 24-27; Ekrem Atıcı, B. No: 2014/15609, 8/3/2018, §§ 27-30).

63. Somut olayda bireysel başvuruda bulunduktan sonra 16/10/2020 tarihinde tahliyesine (bkz. § 23) karar verilen başvurucunun tutukluluğun makul süreyi aştığına ilişkin iddiası, 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesi kapsamında açılacak davada incelenebilir. Bu madde kapsamında açılacak dava sonucuna göre başvurucunun tutukluluğunun makul süreyi aştığının tespiti hâlinde görevli mahkemece başvurucu lehine tazminata da hükmedilebilecektir. Buna göre 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde belirtilen dava yolu başvurucunun durumuna uygun, telafi kabiliyetini haiz, etkili bir hukuk yoludur ve bu olağan başvuru yolu tüketilmeden yapılan bireysel başvurunun incelenmesi bireysel başvurunun ikincillik niteliği ile bağdaşmamaktadır.

64. Açıklanan gerekçelerle tutukluluğun makul süreyi aştığı iddiasına ilişkin olarak yargısal başvuru yolları tüketilmeden bireysel başvuru yapıldığı anlaşıldığından başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

3. Tutukluluğa İtiraz İncelemesinde Alınan Kararların Tebliğ Edilmediğine İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

65. Başvurucu; tutuklama ve tutukluluğunun devamı kararlarına itiraz ettiğini ancak itirazları sonucunda verilen nihai kararların kendisine tebliğ edilmediğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

66. Bakanlık görüşünde; sulh ceza hâkimlikleri tarafından başvurucunun tutuklanması kararı, tutukluluğunun gözden geçirilmesi ve tahliye taleplerine ilişkin kararlarında değinilen hususlar ile bu kararlara karşı yapılan itirazlara ilişkin olarak dayanılan delillerin içeriği dikkate alındığında incelemelerin usulüne uygun olarak süresinde ve yetkili mercilerce yapıldığı belirtilmiştir. Buna göre Bakanlık; başvurucunun gerek soruşturma gerekse kovuşturma aşamasında müdafii vasıtasıyla tahliye talebinde bulunma hakkının her aşamada vaki olduğu, Savcılık mütalaalarını ve tutukluluk devam kararlarını inceleme imkânının bulunduğu, bu konuda 5271 sayılı Kanun uyarınca herhangi bir sınırlama da olmadığı gözönüne alındığında tutukluluk incelemeleri sonucunda verilen kararların tebliğ edilmediği yönündeki iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez bulunmasına karar verilmesi gerektiği kanaatindedir.

67. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formundaki iddialarını tekrarlayarak Bakanlık görüşünü kabul etmediğini ifade etmiştir.

b. Değerlendirme

68. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, §§ 16, 17).

69. 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (k) bendi yakalanan veya tutuklanan kişilere, yakalama ve tutuklama işlemine karşı kanunda öngörülen başvuru imkânlarından yararlandırılmamaları durumunda maddi ve manevi her türlü zararlarının tazminini isteyebilmelerine imkân sağlamaktadır. Anayasa Mahkemesi, tutukluluğa itirazın geç değerlendirildiği ya da sürüncemede bırakıldığı şikâyetleri ile ilgili olarak bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla tahliyesine karar verilmiş veya hükümlü hâle gelmiş başvurucular yönünden asıl dava sonuçlanmamış da olsa 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (k) bendinde öngörülen yolun tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır (tahliye olmuş başvurucular yönünden bkz. Cafer Yıldız, B. No: 2014/9308, 9/1/2018, §§ 37-40; Yaşar Saçlı, B. No: 2014/9311, 24/1/2018, §§ 37-40; hükümlü hâle gelmiş başvurucular yönünden bkz. Ali Efendi Peksak, B. No: 2017/29428, 17/7/2019, §§ 101-112; Özgür Arıbaş, B. No: 2015/2394, 31/10/2018, §§ 57-60). Somut olayda tahliyesine (bkz. § 23) karar verilen başvurucunun bu kapsamda kalan iddiaları bakımından anılan kararlardan ayrılmayı gerektiren bir durum mevcut değildir.

70. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

4. Tutukluluk İncelemelerinin Hâkim/Mahkeme Önüne Çıkarılmaksızın Yapıldığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

71. Başvurucu, tutukluluğun devamına ilişkin kararların en geç doksan gün içinde hâkim veya mahkeme önüne çıkarılarak verilmesi gerekirken Ankara 6. Sulh Ceza Hâkimliğince 6/5/2019 tarihinde SEGBİS yoluyla katıldığı duruşmada tutukluluğunun devamına karar verildikten sonra belirtilen süreye uyulmadan SEGBİS yoluyla duruşmaya çıkarıldığını ve Ekim ayı içindeki SEGBİS yoluyla yapılan tutukluluk incelemesinden sonra da uzunca bir süre hâkim veya mahkeme önüne çıkarılmadığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

72. Bakanlık görüşünde; başvurucunun soruşturma evresinde 12/2/2019, 6/5/2019, 23/8/2019, 14/2/2020 ve 3/4/2020 tarihlerinde SEGBİS aracılığıyla toplamda 5 defa hâkim önüne çıkarıldığını, kovuşturma safhasında ise 22/7/2020 tarihli ilk duruşmada SEGBİS aracılığıyla ve müdafii eşliğinde savunmasının alınarak itirazlarını yaptığı, isnat edilen suçlamaların soruşturulması ve kovuşturulmasının başlı başına zorluklar içermesine rağmen başvurucunun yargılanması aşamasında hareketsiz kalınan bir dönemin bulunmadığı belirtilmiştir. Buna göre başvurucunun uzun süre hâkim önüne çıkmadığı iddiasının da açıkça dayanaktan yoksun olduğu değerlendirilmektedir.

73. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formundaki iddialarını tekrarlayarak Bakanlık görüşünü kabul etmediğini ifade etmiştir.

b. Değerlendirme

74. Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası şöyledir:

"Her ne sebeple olursa olsun, hürriyeti kısıtlanan kişi, kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı halinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkına sahiptir."

75. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, § 16). Somut olayda başvurucunun yargılamayı yapan Mahkemece tutukluluk durumunun uzunca bir süre dosya üzerinden incelenmesine karar verilmesi nedeniyle tutukluluğa ilişkin itirazlarını etkili şekilde ileri süremediğinden şikâyet ettiği anlaşılmaktadır. Bu itibarla başvurucunun şikâyetinin Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası bağlamında incelenmesi gerekir.

76. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, §§ 16, 17).

77. Anayasa Mahkemesi Ulaş Kaya ve Adnan Ataman (B. No: 2013/4128, 18/11/2015) kararında olağan dönemde başvurucunun tutukluluk hâlinin 3 ay 17 gün boyunca duruşma yapılmaksızın, dosya üzerinden yapılan incelemeler sonucunda verilen kararlar ile devam ettirilmesinin Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrasını ihlal ettiği sonucuna varmıştır (Ulaş Kaya ve Adnan Ataman, § 61).

78. Anayasa Mahkemesi Kadir Ayhan (B. No: 2020/20083, 10/3/2021) ve Yavuz Cengiz (B. No: 2019/37138, 15/6/2021) kararlarında ise aynı mahiyetteki şikâyetlere ilişkin yaptığı incelemelerde, başvurucunun inceleme tarihi itibarıyla hâkim/mahkeme önüne çıkarılmış olması hususunu nazara alarak verilecek bir ihlal kararının başvurucunun yeniden hâkim önüne çıkarılmasını sağlamayacağını ve serbest kalması sonucunu doğurmayacağını belirtmiş; bu durumda yalnızca kişinin uzun süre hâkim/mahkeme önüne çıkarılmamasıyla ilgili bir hak ihlalinin tespiti ve gerekiyorsa belli bir miktar tazminata hükmedilmesiyle yetinileceği sonucuna varmıştır.

79. Öte yandan Anayasa Mahkemesi anılan kararda bu tür ihlal iddiaları bakımından öncelikle aynı giderim imkânını sağlayan başvuru yollarının tüketilmesi ve bunlardan sonuç alınamaması hâlinde bireysel başvuruda bulunulması gerektiğini belirterek 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde belirtilen dava yolunun başvurucunun durumuna uygun, telafi kabiliyetini haiz, etkili bir hukuk yolu olduğu tespitini yapmış ve başvuru yollarının tüketilmediği sonucuna varmıştır.

80. Somut olayda başvurucu tutuklandıktan sonra soruşturma evresinde şikâyete konu olan ve inceleme konusu yapılan süreçte 6/5/2019 tarihinden 3 ay 17 gün sonra 23/8/2019 tarihinde (bkz. § 15) mahkeme önüne çıkmış ve itirazlarını etkili bir biçimde ileri sürme fırsatına sahip olmuştur. Dolayısıyla somut başvuru yönünden anılan kararlardan ayrılmayı gerektiren bir durum söz konusu değildir.

81. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun tutukluluk incelemelerinin hâkim/mahkeme önüne çıkarılmaksızın yapıldığına ilişkin iddiası ile ilgili olarak olağan başvuru yolları tüketilmeden bireysel başvuru yapıldığı anlaşıldığından başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

82. Başvurucu; tutuklu olarak ceza infaz kurumunda bulunması nedeniyle mevzuat ve mahkeme kararlarına erişiminin kısıtlı olduğunu, başvuru yaparken avukat yardımından faydalanamadığını, dosyada bulunan delillere yeterince erişim imkânı verilmediğini ve böylelikle savunma hakkının kısıtlandığını belirterek Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

83. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, § 16). Başvurucunun iddialarının adil yargılanma hakkının güvencelerinden olan savunma hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

84. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, §§ 16, 17).

85. Somut olayda, Anayasa Mahkemesince inceleme yapıldığı tarih itibarıyla başvurucu hakkındaki dava ilk derece mahkemesinde devam etmektedir. Başvurucunun hakkındaki soruşturma ve kovuşturma süreçlerinde yapılan uygulamalar nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkin şikâyetlerini yargılama sırasında kanun yollarında ileri sürebilme ve ileri sürmüş ise şikâyetlerinin bu aşamalarda incelenme imkânı bulunmaktadır. Bu çerçevede başvurucu tarafından yargılama ve sonrasında istinaf/temyiz süreçleri beklenmeden ileri sürülen adil yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki şikâyetlerin bireysel başvuruya konu edildiği görülmüştür.

86. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Tutuklamanın hukuki olmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Tutukluluğun makul süreyi aşması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ

OLDUĞUNA,

3. Tutukluluğa itiraz incelemesinde verilen kararların kendisine tebliğ edilmemesi dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. Tutukluluk incelemelerinin hâkim/mahkeme önüne çıkarılmaksızın yapılması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

5. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 28/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

NEDİM GENÇ

B. No: 2020/11093 | Karar tarihi: 28.12.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/11093

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

NEDİM GENÇ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/11093)

Karar Tarihi: 28/12/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Muzaffer KORKMAZ

Başvurucu : Nedim GENÇ

Vekili : Av. Metin İRİZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; tutuklama tedbirinin hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının; sağlık sorunlarına ve Covid-19 salgınına rağmen ceza infaz kurumunda uygun olmayan şartlarda tutulma nedeniyle de kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular 25/3/2020 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir. 2020/13217 numaralı başvuru incelenen başvuruyla birleştirilmiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu, Halkların Demokratik Partisi (HDP) İstanbul İli Bayrampaşa İlçebaşkanıdır.

6. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca (Başsavcılık) PKK/KCK terör örgütünün hiyerarşik yapılanması içinde faaliyet gösteren kişilerin tespitine yönelik başlatılan soruşturma kapsamında 25/2/2020 tarihinde gözaltına alınmıştır.

7. Başsavcılık başvurucuyu Cumhurbaşkanına hakaret, Atatürk'ün hatırasına hakaret, silahlı terör örgütüne üye olma ve terör örgütü propagandası yapma suçlarından tutuklanması istemiyle İstanbul 5. Sulh Ceza Hâkimliğine (Hâkimlik) sevk etmiştir.

8. Başvurucunun Hâkimlik tarafından 26/2/2020 tarihinde yapılan sorgusunda verdiği ifadesi şu şekildedir:

"...20 yıldır İstanbul otogarında çalışmaktayım. SSK'lı personelim, kesinlikle Halkların Demokratik Partisinin dışında hiçbir terör örgütüne üyeliğin yoktur. Terör örgütüne herhangi bir ilişkim yoktur. Bana isnat edilen paylaşımlar yaklaşık 5 yıl önce başka kaynaklardan yapılan paylaşımlardır. 5 yıl önce başka kaynaklardan yapılan paylaşımların suç olduğunu bilmiyoruz. Sayın Cumhurbaşkanımız ve Sayın Gazi Mustafa Kemal Paşaya atfedilen yazılarda maksadımı aştığımı biliyorum, amacım hakaret değildir, bu konuda da pişmanım. Çok ağır bir koah hastalığına yakalandım, nefes alma noktasında büyük sıkıntılarım vardır. 0 535 71... numaralı gsm hattını yaklaşık 20 yıldır kullanmaktayım, iletişimin tespiti tutanağındaki aleyhime olan iddiaları kabul etmiyorum, çoğu görüşmemde isteksiz gerçekleşmiştir. Kayyum atamalarıyla ilgili olarak tespitlerde de örgütten kastım legal olarak kurulmuş Hdp siyasi parti örgütünü kast ediyorum. Yüce Hâkimliğiniz tarafından serbest bırakılmamı talep ederim..."

9. Hâkimlik anılan tarihte başvurucunun isnat edilen suçlardan tutuklanmasına karar vermiştir. Kararın ilgili bölümü şöyledir:

"...şüphelinin kollukta alınan ifadesi ve Hakimliğimiz huzurunda alınan savunması göz önünde bulundurulduğunda; İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının 2012/1380 sayılı soruşturma dosyası kapsamında gizli tanık [Z.F.'ın] beyanlarında 'kutu kumbara aidat bağış, bilet satma' şeklindeki tespitler ile soruşturma dosyasında mevcut CMK'nın 135. maddesi kapsamında şüphelinin kullanımında bulunan gsm hattıyla ilgili iletişim tespit tutanakları, şüphelinin kullanımında bulunan sosyal medya hesabındaki paylaşım ve içerikleri, soruşturma dosyasındaki el konulan deliller dikkate alındığında her ne kadar şüpheli sağlık nedeniyle tutuklanmasının sağlığına zarar vereceğini belirtmişse de dosyada bu aşamada şüpheli hakkında Adli Tıp Kurumu veya resmi sağlık kuruluşlarından şüphelinin sağlık durumunu belirten bir raporun da mevcut olmadığı göz önünde bulundurularak CMK'nın 100/1 maddesi uyarınca şüpheli hakkında tutuklama koruma tedbirine karar verilebilecek ölçüde kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delil ve olguların bulunması, CMK'nın 100/2-a maddesi uyarınca şüphelinin kaçması, saklanması ve kaçacağı şüphesi, CMK'nın 100/2-b.1-2 maddesi uyarınca şüphelinin delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme ile tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunması, CMK'nın 100/3maddesi uyarınca atılı suçun katalog suç olarak sayılması, CMK'nın 100/4 maddesi uyarınca atılı suçun üst sınırı, atılı suçun vasıf ve mahiyeti ile mevcut delil durumu, CMK'nın 109/1-2 maddesi uyarınca tutuklama koruma tedbiri yerine adli kontrol tedbirlerinin uygulanmasının bu aşamada yetersiz kalacağı ve beklenen faydanın

sağlanamayacağı dikkate alınarak şüpheli ve şüpheli müdafiinin serbest bırakılma veya adli kontrol tedbiri uygulanmasına ilişkin TALEPLERİNİN REDDİ İLE yukarıda açıklandığı üzere CMK'nın 100 ve devamı maddeleri uyarınca şüphelinin Cumhurbaşkanına Hakaret, Silahlı Terör Örgütüne Üye Olma, Atatürk'ün Hatırasına Alenen Hakaret, Terör Örgütü Propagandası Yapmak suçlarından TUTUKLANMASINA ... [karar verildi.]"

10. Başvurucu 3/3/2020 tarihinde tutuklama kararına itiraz etmiş, İstanbul 6. Sulh Ceza Hâkimliğince 9/3/2020 tarihinde itirazın kesin olarak reddine karar verilmiştir.

11. Bu karar başvurucuya 15/3/2020 tarihinde tebliğ edilmiştir.

12. Başvurucu iki ayrı bireysel başvuruda (2020/11093 ve 2020/13217 sayılı) bulunmuştur.

13. Başsavcılık 16/7/2020 tarihli iddianame ile başvurucunun hakkında tutuklama kararına konu olan suçlardan cezalandırılması istemiyle aynı yer ağır ceza mahkemesinde kamu davası açmıştır.

14. İddianamede PKK/KCK'nın şehir yapılanması olduğu belirtilen KCK/TM (KCK Türkiye Meclisi) hakkında bilgiler verilerek başvurucunun KCK/TM ile bağlantılı olduğu ve bu yönde faaliyette bulunduğu iddia edilmiştir. İddianamede suçlamalara esas alınan temel olgular şöyledir:

i. PKK/KCK terör örgütünün kırsal kadrolarında faaliyet gösterirken öldürülen örgüt üyelerinin ailelerinin örgüt içinde "Değer aile" olarak isimlendirildiği, bu ailelerin terör örgütü ile bağının kopmaması ve ailelerden olası yeni katılım sağlanması amacıyla maddi ihtiyaçlarının örgüt tarafından karşılandığı belirtilerek başvurucunun da öldürülen örgüt üyelerinin İstanbul'da yaşayan aileleri için yardım toplamaya çalıştığı ileri sürülmüştür. Bu bağlamdaki telefon konuşmalarına (soruşturma belgelerinde ifade edildiği şekliyle) aşağıda yer verilmiştir.

- 21/5/2019 tarihinde başvurucu ile M.Ş.E. arasında yapılan görüşmenin içeriğinin ilgili kısmı şöyledir:

"[Başvurucu] : Memocan memocan ben seni rahatsız ettim bu şey ablaya söylersin o bi gazimahallesine gelicek o kişi bayan

[M.Ş.E.] : Evet

[Başvurucu] : Tamam mı gelince öğrenci ye de 180 alsın ondan yav

[M.Ş.E.] : Hele gelsin ben burdayım beni görsün mahalledeyim

[Başvurucu] : Tamam salih abi babası seni arıyacak o da şehit ailesidir ha

[M.Ş.E.] : Tamam tamam halledecem

[Başvurucu] : Tamam baba sağolasın"

- 1/6/2019 tarihinde A.İ. adlı kişinin adına kayıtlı telefondan başvurucuyu aradığı ve kimliğinin tespit edilemediğinin belirtildiği erkek kişiyle başvurucu arasında yapılan görüşmenin içeriğinin ilgili kısmı şöyledir:

" [X. KİŞİ] : Merhaba başkan

[Başvurucu] : Merhaba heval

[X. KİŞİ] : Müsait misin?

[Başvurucu] : Evet buyur

[X. KİŞİ] : Yav Hamdin var ya kayınbabasının oğlu 2 ay önce Diyarbakır'da ŞEHİT DÜŞTÜ

[Başvurucu] : Evet

[X. KİŞİ] : Çocuğun kardeşi mağdurdur.

[Başvurucu] : Tamam tamam tamam

[X. KİŞİ] : Adı Vedat'tır.

[Başvurucu] : Tamam tamam .

[X. KİŞİ] : BEN SORDUM O DA DEĞER AİLESİNDENDİR

[Başvurucu] : Tamam tamam heval.

[X. KİŞİ] : DÖRT BEŞ AİLEMİZ DE BU ORTALIKTA...

[Başvurucu] : Bir kağıda yaz fotoğrafını çek bana Whatsapptan gönder.

[X. KİŞİ] : Ben isimlerini göndereyim sana değil mi ?

[Başvurucu] : Evet isimlerini şimdi bana gönder.

[X. KİŞİ] : Diğer dört beş aile DEĞER ailesi değil ama bizim Kürtlerdendir.

[Başvurucu] : Yok yok ...(anlaşılmadı) olsa sıkıntı değil

[X. KİŞİ] : E tamam ben şimdi isimlerini bir kağıda yazıp göndereceğim sana

[Başvurucu] : Tamam tamam heval"

ii. PKK/KCK silahlı terör örgütünün sözde anayasası olarak kabul edildiği vurgulanan KCK Sözleşmesinde örgüt sempatizanları arasında çıkan arazi anlaşmazlığı, ölümlü kavga, alacak/verecek davası ve ticari anlaşmazlık gibi ihtilafların örgüt tarafından görevlendirilen kişilerce çözüleceğinin öngörüldüğü belirtilerek başvurucunun da İstanbul'un bazı bölgelerinde kendi aralarında sorun yaşayan örgüt destekçileriyle görüşmeye gittiği ve örgütsel yapı içerisinde bu sorunları çözmeye çalıştığı ileri sürülmüştür. Bu telefon konuşmasına (soruşturma belgelerinde ifade edildiği şekliyle) aşağıda yer verilmiştir.

- 2/7/2019 tarihinde başvurucu ile A.Y. arasında yapılan görüşmenin içeriğinin ilgili kısmı şöyledir:

" [A. Y.]: Heval merhaba

[Başvurucu] : Merhaba heval

[A.Y.] : Nasılsın ? Ne yapıyorsun ?

[Başvurucu] : Vallahi iyiyim Sultangazi'de bir problem var oraya gidiyorum bu Bayrampaşa'da bir tane aile

[A.Y.] : Sen Sultangazi'ye probleme gidiyorsun niye Kağıthane'deki probleme gelmiyorsun?

[Başvurucu] : E tamam çağırsan gelirdim heval

[A.Y.] : E gel ben çağırıyorum şimdi

[Başvurucu] : Kaçtadır ?

[A.Y.] : Dörtte

[Başvurucu] : Tamam ben oraya uğrayayım ordan oraya geçerim heval tamam ?

[A.Y.] : İyi tamam tamam. Çünkü diğer aile tamam da bu aileyle bugün görüşmemiz gerekiyor saat dörtte.

[Başvurucu] : E tamam ben yetişirim oraya burdan bir tur atar geçerim oraya

[A.Y.]: Seninde katılmanı istiyorum

[Başvurucu] : Tamam heval

[A.Y.] : Tamam özellikle senin de katılmanı istiyorum heval

[Başvurucu] : Tamam ben geliyorum heval"

iii. İddianamede, Başsavcılık tarafından PKK/KCK terör örgütünün İstanbul KCK/TM yapılanması içerisinde faaliyet yürüten kişilere yönelik olarak yapıldığı belirtilen bir başka soruşturmada tutuklanan İ.A. isimli şüpheliden ele geçirilen dijital materyalde; PKK/KCK terör örgütünün KCK/TM yapılanmasına bağlı örgüt mensuplarının isim listesinin bulunduğu “Bel2” adlı bir belgenin yer aldığı ve bu belgede KCK/TM yapılanmasının anlatıldığı ifade edilmiştir. Buna göre başvurucunun anılan belge içindeki "İL KONSEYİ DİVAN BAŞKANLIĞI" adlı şemada “63)nedim genç” şeklinde isminin bulunduğu iddia edilmiştir.

iv. İddianamede, Başsavcılık tarafından başvurucu hakkında silahlı terör örgütüne üye olmak (PKK/KCK) suçundan yürütülen ve somut başvuruya konu soruşturmayla birleştirildiği belirtilen diğer bir soruşturmada başvurucunun M.Ç. adlı kişi ile yapmış olduğu telefon görüşmesine yer verilmiştir. Başsavcılık, bu telefon görüşmesinde M.Ç.nin “Gel yani örgütün gerek duyduğu şekilde davranalım.” şeklindeki beyanına karşılık başvurucunun “Heval telefonda niye konuşuyorsun 1,30 ordayım diyorum” cevabını verdiğini belirterek konuşmada geçen "örgütün" PKK/KCK olduğunu ve başvurucunun telefonda deşifre olmamak amacıyla görüştüğü kişiyi uyardığını ileri sürmüştür.

v. PKK/KCK terör örgütünün Avrupa'ya kaçan mensuplarının diğer ülkelere gitmeden önce Yunanistan'da bulunan ve "Zavro" olarak bilinen bir kampta kaldığı belirtilerek başvurucunun bu kampta kalan ve adının Kemal olduğu tespit edilen bir kişi ile telefonda görüştüğü ve bu görüşmenin başvurucunun örgütle iltisakını işaret ettiği ileri sürülmüştür. Bu telefon konuşmasına (soruşturma belgelerinde ifade edildiği şekliyle) aşağıda yer verilmiştir.

- 3/4/2019 tarihinde M.A. adlı kişinin adına kayıtlı telefondan başvurucuyu aradığı ve soyadının tespit edilemediğinin belirtildiği Kemal adlı kişiyle başvurucu arasında yapılan görüşmenin içeriğinin ilgili kısmı şöyledir:

" [Kemal] : Nasılsın iyimisin?

[Başvurucu] : İyiyim sağol Kemal heval sen nasılsın ya bende kamera yok yok

[Kemal] : Evet

...

[Başvurucu] : Ne yaptın ...(anlaşılmadı)

[Kemal] : E valla heval şimdi şuanda Atina'dayım

[Başvurucu] : He

[Kemal] :BİZİM ZAVRO KAMPI VAR BİLİYORSUN ORDA KALIYORUM

[Başvurucu] : He

[Kemal] : Arkadaşların yanındayım

[Başvurucu] : İyi durumun peki ne zaman gideceksin

[Kemal] : Bazen daha henüz belli değil

[Başvurucu] : ...(anlaşılmadı)

[Kemal] : Biz irademizi arkadaşlara bırakmışız

[Başvurucu] : He

[Kemal] : Ne yaparlarsa ona göre davranacaz

...

[Kemal] : He yok yani arkadaşlara yani ben kaçakçı bulsam çıkabilirim de ama çıkmak istemiyorum ben arkadaşların onayıyla çıkmak daha fark!

[Başvurucu] : Daha mantıklı çünkü orda bireysel olması lazım şimdi sen kendi başına gidersin

[Kemal]: He bireysel he bireysel bireysel olduktan sonra her türlü çıkanın

[Başvurucu] : Yok oda çok doğru değil sana bi getirişi olmaz onun ha

[Kemal] : He yani öyle bu kadar emek bu kadar

[Başvurucu] : Boşa gider

[Kemal] : Değerden sonra kalkıp kafamıza göre davranmak doğru birşey değil

[Başvurucu] : Ya doğru doğru diyorsun doğru diyorsun

[Kemal] : Yani eleştirse eleştirilsek yerinde olan bi eleştiri olacak

[Başvurucu] : E tamam biraz bekliyceksin başka da birşey yapacak

[Kemal] : Yo bekliycez bizim burda 6 7 8 ay 9 ay bekleyenler var yani biz daha yeniyiz yani acelemiz de yok

...

[Başvurucu] : Tutumları nasıl size karşı

[Kemal] : Tutumları çok gayet bizim bi bi etkinlik yapıyorsak oniarda gelip katılıyor

[Başvurucu] : O zaman o zaman

[Kemal] : Halk olarak bi şeyimiz yok bi tutum yok

[Başvurucu] : Yani sanki ...(anlaşılmadı) düğündesin ha

[Kemal] : Ama he resmiyette tutum vardır mesela biz yer istedik açık yer açık alan istedik nevroz için benle bi bayan arkadaş var 20 30 yıldır burdadır beraber gittik yani tutumları bize karşı bi şeyi var bu Erdoğanın onlara yaptığı baskı işte bu kamp kapansın şu bu

kapatacağız inlerine ineceğiz böyle bize şey korkutucu şeyler söylüyor

[Başvurucu] : Anladım

[Kemal] : Bazen işlerimiz belediyeye düşüyor onları yapmıyor yani yapıyorsa da gecikmeli yapıyor yani böyle kamp zaten bize aittir onların alakası yok yani biz bizim işgaliyemizdir ve duruyoruz 74' den beri elimizdedir..."

vi. İddianamede başvurucuya ait sosyal medya hesabından farklı tarihlerde yapıldığı belirtilen paylaşımlara yer verilmiştir. Buna göre başvurucunun 1/7/2015 tarihinde "Bugün devrim çarkını geniş döndürüyor. Dünya meydanlarında ses yankılandırıyor. İşçiler el değirmeniyle inceden öğütülüyorlar. Sömürgecileri yeniciler meydanlardan kaldırıyor. Yaşam tohumlarını serptiler, meydanlarda yeşerdi. Sümbüller kök saldılar, partizanların sesleriyle. Zindanların duvarlarında ta ki dağ zirvelerine, kızıl bayraklar kaldırdılar, direnmektedir yaşamak. Yol aydınlık, öncüsü mevcut; ŞEHİT KANI ÖNCÜMÜZDÜR BAŞKAN ÖCALAN!!!" şeklinde paylaşımda bulunduğu ileri sürülmüştür.

15. İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) 6/8/2020 tarihinde iddianamenin kabulüne karar vermiş ve E.2020/176 sayılı dosya üzerinden kovuşturma aşaması başlamıştır.

16. Mahkeme, 4/11/2020 tarihli ilk duruşma sonunda başvurucunun tahliyesine ve hakkında konutu terk etmemek şeklinde adli kontrol tedbiri uygulanmasına karar vermiştir.

17. Bireysel başvuruyu inceleme tarihi itibarıyla yargılama ilk derece mahkemesi aşamasında derdesttir.

IV. İLGİLİ HUKUK

18. İlgili ulusal ve uluslararası hukuk için bkz. Gülser Yıldırım (2) [GK], B. No: 2016/40170, 16/11/2017, §§ 64-89; Ayhan Bilgen [GK], 2017/5974, 21/12/2017, §§ 48-62.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Anayasa Mahkemesinin 28/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

20. Başvurucu; suç şüphesi ve bunu haklı kılan deliller olmamasına rağmen hakkında tutuklama kararı verildiğini, delilleri karartma tehlikesi ve kaçma şüphesinin de somut olayda mevcut olmadığını belirterek bu nedenlerle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

21. Bakanlık görüşünde; başvurucu yönünden suç şüphesinin varlığını doğrulayan belirtilerin soruşturma dosyası kapsamında bulunduğu, tutuklama nedenlerinin varlığı ve tutuklamanın ölçülü olduğu yönündeki değerlendirmelerin de temelsiz olmadığı belirtilmiştir.

22. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formundaki açıklamalarını yinelemiş ve tutuklama kararının hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

23. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile

bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun şikâyetinin özü, tutukluluğun hukuki olmadığına ilişkindir. Dolayısıyla başvurucunun iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamında incelenmesi gerekir. Ayrıca Anayasa Mahkemesi birçok kararında; infazı yapılmayan yakalama veya tutuklama kararının -henüz- kişilerin fiziksel özgürlüklerinin maddi olarak kısıtlanması sonucunu doğurmadığını, dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik bir müdahale olarak nitelendirilmesinin mümkün olmadığını belirtmiştir (infaz edilmeyen koruma tedbirlerinin müdahale oluşturmadığına dair kararlar arasından bkz. Galip Öğüt [GK], B. No: 2014/5863, 1/3/2017, § 35; Ferhat Encu, B. No: 2017/4576, 28/6/2018, § 53; İdris Baluken, B. No: 2020/8387, 11/3/2021, § 62). Bu itibarla somut başvuruda tutuklamaya konu suçlardan sadece infazı gerçekleştirilen terör örgütüne üye olma suçu yönünden inceleme yapılacak olup Silivri Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğünün 3/11/2021 tarihli yazısı ile hiçbir şekilde infaz edilmedikleri anlaşılan ve dolayısıyla başvurucunun hürriyetini kısıtlayıcı bir müdahale sonucunu doğurmayan Cumhurbaşkanına hakaret, Atatürk'ün hatırasına hakaret ve terör örgütü propagandası yapma suçlarından verilen tutuklama kararları yönünden ayrı bir değerlendirme yapılmayacaktır.

a. Genel İlkeler

24. Tutuklamanın hukukiliğinin incelenmesinde dikkate alınacak genel ilkeler için bkz. Gülser Yıldırım (2), §§ 110-124; Zafer Özer, B. No: 2016/65239, 9/1/2020, §§ 38-45.

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

25. Somut olayda öncelikle başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının olup olmadığının belirlenmesi gerekir. Başvurucu, PKK/KCK silahlı terör örgütünün üyesi olma suçundan 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesi uyarınca tutuklanmıştır. Dolayısıyla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

26. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

27. Başvurucu hakkında verilen tutuklama kararında, kuvvetli suç şüphesini oluşturan somut olguların bulunduğuna genel olarak değinildiği görülmektedir (bkz. § 9).

28. İddianamede ise başvurucunun bir kısım kişilerle yapmış olduğu telefon görüşmelerine, başvurucunun sosyal medya hesabından farklı tarihlerde yapıldığı belirtilen paylaşımlarına, başka bir soruşturmada elde edilen dijital materyalde bulunan ve PKK/KCK terör örgütünün KCK/TM yapılanmasına bağlı örgüt mensuplarının isim listesi olduğu ileri sürülen “Bel2” adlı bir belgede başvurucunun isminin yer almasına dayanılmıştır (bkz. § 14).

29. Soruşturma makamları, başvurucunun yapmış olduğu telefon görüşmelerinin PKK/KCK terör örgütüyle bağlantısını ortaya koyduğunu ileri sürmektedir. Buna göre;

-çatışmalarda güvenlik kuvvetlerince öldürülen örgüt üyelerinin ailelerinin örgüt içinde "Değer aile" olarak isimlendirildiği, bu ailelerin terör örgütü ile bağının kopmaması ve ailelerden yeni katılım sağlanması amacıyla maddi ihtiyaçlarının örgüt tarafından karşılandığı belirtilerek başvurucunun 21/5/2019 tarihinde M.Ş.E. adlı kişi ve 1/6/2019 tarihinde kimliği bulunamayan erkek kişiyle yapmış olduğu görüşmelerde öldürülen örgüt üyelerinin İstanbul'da yaşayan aileleri için yardım toplamaya çalıştığının tespit edildiği ifade

edilmiştir.

- KCK Sözleşmesinde örgüt sempatizanları arasında çıkan arazi anlaşmazlığı, ölümlü kavga, alacak/verecek davası ve ticari anlaşmazlık gibi ihtilafların örgüt tarafından görevlendirilen kişilerce çözüleceğinin öngörüldüğü belirtilerek başvurucunun 2/7/2019 tarihinde A.Y. adlı kişiyle yaptığı görüşme içeriğinden bu şekilde bir görev üstlendiğinin anlaşıldığı vurgulanmıştır.

- başvurucunun M.Ç. adlı kişiyle yaptığı telefon görüşmesinde M.Ç.nin “Gel yani örgütün gerek duyduğu şekilde davranalım.” şeklindeki beyanına karşılık “Heval telefonda niye konuşuyorsun 1,30 ordayım diyorum” cevabını verdiği belirtilerek konuşmada geçen "örgütün" PKK/KCK olduğu ve başvurucunun telefonda deşifre olmamak amacıyla görüştüğü kişiyi ikâz ettiği iddia edilmiştir.

- PKK/KCK terör örgütünün Avrupa'ya kaçan mensuplarının diğer ülkelere gitmeden önce Yunanistan'da bulunan ve "Zavro" olarak bilinen bir kampta kaldığı belirtilerek başvurucunun bu kampta kalan ve adının Kemal olduğu tespit edilen bir kişi ile 3/4/2019 tarihinde telefonda görüştüğü ve bu görüşmenin başvurucunun örgütle iltisakını işaret ettiği ileri sürülmüştür.

30. Başvurucunun görüşme içerikleri (bkz. § 14) dikkate alındığında soruşturma makamlarının bu görüşmelerin örgütsel faaliyet kapsamında gerçekleştirildiği yönündeki değerlendirmelerinin olgusal temellerinin bulunduğu anlaşılmaktadır. PKK/KCK kapsamında yürütülen başka bir soruşturmada elde edilen dijital materyalde bulunan ve PKK/KCK terör örgütünün KCK/TM yapılanmasına bağlı örgüt mensuplarının isim listesi olduğu ileri sürülen “Bel2” adlı bir belgede başvurucunun isminin yer aldığına ilişkin tespit de gözetildiğinde belirtilen tüm bu hususların tutuklama tedbirinin uygulanmasında suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti olarak kabul edilmesinin temelsiz ve keyfî olduğu söylenemeyecektir.

31. Diğer taraftan başvurucu hakkında uygulanan ve kuvvetli suç şüphesinin bulunması şeklindeki ön koşulu yerine gelmiş olan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir. Bu değerlendirmede tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar göz ardı edilmemelidir.

32. Somut olayda Hâkimlikçe başvurucunun tutuklanmasına karar verilirken işlendiği iddia olunan silahlı terör örgütüne üye olma suçunun niteliğine, suça ilişkin kanunda öngörülen yaptırımın ağırlığına, kaçma şüphesine ve delillerin karartılması ihtimaline ve isnat edilen suçun 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında düzenlenen katalog suçlar arasında yer almasına dayanıldığı görülmektedir (bkz. § 9).

33. Dolayısıyla somut olayın yukarıda belirtilen özel koşulları ile İstanbul 5. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından verilen kararın içeriği birlikte değerlendirildiğinde başvurucu yönünden özellikle -suçun ağırlığına atfen- kaçma şüphesine yönelen tutuklama nedenlerinin olgusal temellerinin olduğu söylenebilir (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Yıldırım Ataş, B. No: 2014/4459, 26/10/2016, § 61; Devran Duran [GK], B. No: 2014/10405, 25/5/2017, § 66).

34. Başvurucu hakkındaki tutuklama tedbirinin ölçülü olup olmadığının da belirlenmesi gerekir. Bir tutuklama tedbirinin Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri kapsamında ölçülülüğünün belirlenmesinde somut olayın tüm özellikleri dikkate alınmalıdır (Gülser Yıldırım (2), § 151).

35. Somut olayda başvurucunun terörle bağlantılı bir suç nedeniyle tutuklanması dikkate alındığında Hâkimliğin isnat edilen suç için öngörülen yaptırımın ağırlığını, işin niteliğini ve önemini de gözönünde tutarak başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu ve adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı sonucuna varmasının keyfî ve temelsiz olduğu söylenemez (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri, B. No: 2015/9756, 16/11/2016, § 214; Devran Duran, § 64).

36. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına ilişkin olarak bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

37. Başvurucu; sağlık sorunlarına ve Covid-19 salgınına rağmen ceza infaz kurumunda uygun olmayan şartlarda tutulduğunu ve salgın hastalığa karşı alınan tedbirlerin belirsiz olduğunu belirterek bu nedenlerle kötü muamele yasağı ile yaşam hakkının ihlal edildiğini öne sürmüştür.

38. Bakanlık görüşünde; başvurucunun, ceza infaz kurumunda tutulduğu süre içerisinde farklı tarihlerde sekiz defa kronik hastalığı sebebiyle aile hekimine muayene olduğu, muayene sonucunda başvurucuya bazı ilaçlar reçete edildiği, başvurucunun ceza infaz kurumu dışındaki bir sağlık kuruluşuna sevk edilme yönünde herhangi bir talebinin bulunmadığı ve ceza infaz kurumunda Covid-19 salgınına karşı yeterli tedbirlerin alındığı vurgulanmıştır.

39. Başvurucu Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formundaki iddialarını tekrarlamıştır.

2. Değerlendirme

40. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (bkz. § 23). Bakanlık görüşünde yer alan bilgiler de gözetilerek başvurucunun iddiaları kötü muamele yasağı kapsamında değerlendirilmiştir.

41. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün “Düşme kararı” kenar başlıklı 80. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Bölümler ya da Komisyonlarca yargılamanın her aşamasında aşağıdaki hâllerde düşme kararı verilebilir:

…

ç) Bölümler ya da Komisyonlarca saptanan herhangi bir başka gerekçeden ötürü, başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir neden görülmemesi.”

42. Başvurucunun ihlal iddialarının temelinde KOAH adlı kronik hastalığının bulunmasına ve Covid-19 salgınının sürmesine rağmen ceza infaz kurumunda tutulmasının kötü muamele yasağını ihlal ettiği iddiası yer almaktadır.

43. Bu bağlamda başvurunun incelenmesini haklı kılan temel nedenin tutukluluğunun devamından ötürü başvurucunun ceza infaz kurumunda tutulması olmakla birlikte başvurucunun İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesinin 4/11/2020 tarihli kararıyla tahliye

edildiği görülmektedir. Bu şartlar altında başvurunun incelenmesini haklı kılan bir nedenin bulunmadığının kabulü gerekir (benzer doğrultudaki kararlar için bkz. Salih Tuğrul, B. No: 2014/1988, 17/5/2016; Zeki Hakan Nebioğlu, B. No: 2015/2418, 8/5/2019; İbrahim Ethem Kuriş, B. No: 2016/16436, 8/1/2020; Hüsnü Mahalli, B. No: 2017/4934, 18/11/2020).

44. Açıklanan gerekçelerle incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir neden kalmadığı anlaşıldığından başvurunun bu kısmının düşmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir neden kalmaması nedeniyle DÜŞMESİNE,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 28/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

RIZA BARUT

B. No: 2020/14339 | Karar tarihi: 28.12.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/14339

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

RIZA BARUT BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/14339)

Karar Tarihi: 28/12/2021

R.G. Tarih ve Sayı: 17/2/2022-31753

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Fatih HATİPOĞLU

Başvurucu : Rıza BARUT

Vekili : Av. Vedat BARUT

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tutuklama tedbirinin hukuka aykırı olması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 11/5/2020 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

A. Genel Bilgiler

5. PKK'nın terör örgütü olduğu ulusal ve uluslararası makamlar tarafından kabul edilmiş tartışmasız bir olgudur. Anılan örgütün gerçekleştirdiği terörist şiddet, bölücü amaçları dolayısıyla anayasal düzene, millî güvenliğe, kamu düzenine, kişilerin can ve mal emniyetine yönelik ağır tehdit oluşturmaktadır. Bu yönüyle ülkenin toprak bütünlüğünü hedef alan PKK kaynaklı terör, onlarca yıldır Türkiye'nin en hayati sorunu hâline gelmiştir (Gülser Yıldırım (2) [GK], B. No: 2016/40170, 16/11/2017, §§ 7-18).

6. Bununla birlikte kamuoyunda demokratik açılım süreci, çözüm süreci ve Millî Birlik ve Kardeşlik Projesi gibi farklı isimlerle ifade edilen süreç içinde 2012 yılının son döneminden itibaren PKK tarafından gerçekleştirilen terör saldırıları önemli ölçüde azalmıştır. Ancak Suriye'de son yıllarda yaşanan iç savaşın Türkiye'nin güvenliği üzerinde etkileri olmuş, PKK ve DAEŞ kaynaklı terör olayları yeniden artmaya başlamıştır. Kamuoyunda 6-7 Ekim olayları ve hendek olayları olarak bilinen terör eylemleri bunların başında gelmektedir (Gülser Yıldırım (2), §§ 19-27).

7. Diğer taraftan 2011 yılından itibaren Suriye'de yaşanan iç çatışmalar ülkemiz güvenliği üzerinde risk oluşturan bir boyuta ulaşmıştır. Çatışmaların yaygınlaştığı ve yoğunlaştığı süreçte milyonlarca Suriyeli ülkelerinden ayrılarak Türkiye'ye sığınmıştır. Suriye'nin kuzeyinde DAEŞ terör örgütü ile PKK'nın Suriye kolu olan YPG terör örgütü arasında yaşanan silahlı çatışmalar dolayısıyla bölgede oluşan kaotik durum Suriye Rejim Hükûmetinin unsurlarının çekilmesiyle daha da ileri bir seviyeye ulaşmıştır. Bu itibarla bölgede oluşan ve Türkiye'nin güvenliğini önemli ölçüde etkileyen bu ortamda Suriye'nin kuzeyinden Türkiye'ye yönelen terör saldırılarının bertaraf edilmesi ve mevcut risklerin önlenmesi amacıyla Türkiye sınır dışı harekât başlatmıştır (İhsan Yaşar ve Mehmet Ali Çelebi, B. No: 2019/19137, 28/1/2021, § 10).

8. Bu bağlamda ilk olarak 2016 yılının Ağustos ayında özellikle DAEŞ terör örgütüne yönelik düzenlenen Fırat Kalkanı Harekâtı icra edilmiştir. Öte yandan YPG terör örgütünün bilhassa Suriye'nin kuzeybatısında bulunan Afrin bölgesinde konuşlanması sonrasında buradan Türkiye'ye çok sayıda terör saldırısında bulunulması (Bu süreçte Kilis ve Hatay'daki bazı yerleşim yerlerine yönelik yüzlerce kez roketli saldırı veya taciz ateşi şeklinde saldırı gerçekleştirilmiştir.) ve ayrıca bu bölgede bulunan DAEŞ terör örgütü mensupları tarafından da Türkiye'ye yönelik saldırı girişimlerinin olması üzerine 2018 yılı Ocak ayında Zeytin Dalı Harekâtı başlatılmıştır. Yaklaşık iki ay devam eden harekât sırasında çok sayıda güvenlik görevlisi hayatını kaybetmiş ve yaralanmıştır. Yine Türkiye'nin güvenliği üzerinde tehdit oluşturacak şekilde Suriye'nin kuzeydoğusunda bulunan YPG terör örgütüne yönelik de 2019 yılında Barış Pınarı Harekâtı gerçekleştirilmiştir (İhsan Yaşar ve Mehmet Ali Çelebi, § 11).

B. Başvurucunun Tutuklanmasına İlişkin Süreç

9. Eğil Belediyesi meclis üyesi olan başvurucu, Eğil Cumhuriyet Başsavcılığınca PKK'ya destek verdiklerine dair haklarında tanık beyanları bulunan bazı belediye çalışanlarına yönelik olarak başlatılan soruşturma kapsamında Cumhuriyet savcısının talimatıyla 22/4/2020 tarihinde gözaltına alınmıştır.

10. Başvurucunun ifadesi aynı tarihte Cumhuriyet savcısı tarafından alınmıştır. Başsavcılıktaki ifade alma işlemi sırasında başvurucunun kendi seçtiği avukatı da hazır bulunmuştur. İfade Tutanağı'nda belirtildiğine göre ifade alma işlemi öncesinde isnat edilen

terör örgütüne üye olma suçuna ilişkin olay ve olgular başvurucuya açıklanmıştır.

11. Başvurucu, savunmasında özetle soruşturma konusu eylemlerinin siyasi faaliyet kapsamında kalan eylemler olduğunu belirterek suçlamaları kabul etmemiştir. Başvurucunun savunmasının ilgili kısmı ve soruşturma konusu eylemlerle ilgili sorulan sorulara verdiği cevaplar özetle şöyledir:

" ... 2019 yılı Mart ayında düzenlenecek yerel seçim münasebetiyle siyasete girmeye karar verdim. Bundan önce herhangi bir siyasi partiyle veya siyasi organizasyon ile bir ilgim yoktu. Hatta oy kullanmak dışında bahsettiğim seçim dönemine kadar hiç bir siyasi faaliyette bulunmadım. Siyasete girmeye karar vermek üzerine Halkların Demokratik Partisinin oluşturmuş olduğu komisyona CV'mi hazırlayarak sundum. Olumlu yaklaştılar ve beni davet ettiler, komisyon üyeleri ile görüşmemde bana, meclis üyesi adayı olarak beni tercih edeceklerini düşündüklerini söylediler, hangi ilçeyi istediğimi sordular, ben de Merkez İlçeler olabileceğini söyledim, ancak takdiri kendilerine bıraktım. Daha sonra Eğil ilçesinden aday gösterileceğimi öğrendim, sözlü olarak buna itiraz ettim. Çünkü Eğil ilçesine gidip gelemeyeceğimi söyledim, kendileri bana Eğil ilçesinde üniversite mezunu olarak kimsenin adaylık için başvuruda bulunmadığını, bu nedenle beni burası için uygun gördüklerini söylediler, ayrıca zaten oraya çok gidip gelmeyeceksin, senin asıl işin Büyükşehir Meclis üyeliği olacak dediler. Ben de bunun üzerine kabul ettim. "

["Yerel seçimlere kadar herhangi bir siyasi faaliyette bulunmadığınızı beyan etmenize rağmen bir siyasi partiden sadece başvuru ile belediye meclis üyesi adayı olarak gösterilmeniz karşısında diyecekleriniz nedir?" şeklindeki soruya karşılık]

"Biz aile olarak Diyarbakır'da bilinen bir aileyiz, benim her ne kadar siyasi faaliyetlerim olmasa da bu siyasi parti oy kazancı elde edeceğini düşünerek ayrıca benim CV'mi olumlu bularak beni aday göstermiştir. Eğil ilçesiyle de hiç bir ilgim olmamasına rağmen hatta bu zamana kadar sadece turistik amaçlı gidip gelmiş olmama rağmen siyasi parti Eğil için beni uygun buldu."

["Eski Eğil Belediye Başkanı M.A. ile ilişkiniz nedir, açıklayınız?" şeklindeki soruya karşılık]

"Ben kendisini sadece seçim döneminde tanıdım, öncesinde kendisini tanımıyordum. Kendisi başkan, ben de meclis üyesi seçildikten sonra da aramızda bir samimiyet gelişmedi, yanlızca ayda bir meclis toplantılarına geldiğimde görüşüyorduk. Bunun dışında ne telefonla ne de yüz yüze sık sık görüştüğümüz olmamıştır, tabiki siyasi faaliyet çerçevesinde illaki görüşmüşüzdür. Ben büyükşehir belediyesi üzerinden faaliyet yürüttüğüm için genel olarak ilçe belediye başkanı ve ilçe meclis üyeleriyle de herhangi bir samimiyetim gelişmemiştir."

["Kullanmakta olduğunuz sosyal medya hesapları var mıdır?" şeklindeki soruya karşılık]

"Sadece Tweter hesabım vardır, başka bir sosyal medya hesabım yoktur. Kullanıcı adım 'rizabarut21' dir. Mail adresim ise 'barutriza@gmail.com' dur"

[Gizli tanık "Kod:2019-20"nin beyanına karşılık]

"Bu beyanları kesinlikle kabul etmiyorum, [M.A.nın] adaylık sürecini dahi bilmem, az önce belirttiğim gibi [M.A.yı] seçim döneminde tanıdım."

["PKK/PYD/YPG gibi örgütler hakkında ne düşünüyorsunuz?" şeklindeki bir soruya karşılık]

"Bu konuda hiç bir fikir beyan etmek istemiyorum."

[Etkin pişmanlık hükümleri kapsamında 5237 sayılı Kanun'un 221. maddesi bağlamında diyeceklerinin sorulması üzerine]

"Benim suça konu örgütle hiç bir bağlantım ve ilişkim yoktur, bu nedenle etkin pişmanlık hükümlerinden faydalanmak istemiyorum."

["Yurt dışına çıktınız mı, çıktıysanız kaç kez çıktınız ve nerelere gittiniz?" şeklindeki sorulara karşılık]

"Sadece bir kez yurt dışına çıktım ve Makedonya'ya bir avukat arkadaşımla gittim. Bunun dışında yurt dışına kesinlikle çıkmadım. "

12. Cumhuriyet savcısı 22/4/2020 tarihinde başvurucuyu terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanması istemiyle Eğil Sulh Ceza Hâkimliğine sevk etmiştir.

13. Başvurucu, Hâkimlikte Başsavcılık ifadesine benzer beyanlarda bulunarak suçlamaları kabul etmemiştir.

14. Eğil Sulh Ceza Hâkimliği 22/4/2020 tarihinde, başvurucunun terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmasına karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"... Eğil Cumhuriyet Başsavcılığınca Silahlı Terör Örgütüne Üye Olma suçundan tutuklanma talebi ile sorgu hakimliğimize gönderilen şüpheli Rıza BARUT 5271 sayılı CMK 100. maddesi uyarınca müsnet suçu işlediğine dair kuvvetli suç şüphesini gösterir olguların bulunması, şüphelinin üzerine atılı suçun mahiyeti ve 5271 sayılı CMK 100/3-a/11 katalog suçlardan olması, 5271 sayılı CMK 100. maddesi uyarınca işin önemi, verilmesi beklenen ceza ile güvenlik tedbirinin uyumlu olması gerekliliği, şüphelinin üzerine atılı suçun mahiyeti, işin önemi, verilmesi gereken cezanın miktarı, tanıklar ve mağdur üzerinde baskı yapma ve delilleri karartma ihtimali hep birlikte değerlendirildiğinde, adli kontrolün yetersiz kalacağının anlaşılması dikkate alınarak şüphelinin üzerine atılı Silahlı Terör Örgütüne Üye Olma suçundan 5271 sayılı CMK'nın 100. ve devamı maddeleri gereğince... [tutuklanmasına karar verildi.]"

15. Başvurucunun tutuklama kararına yaptığı 27/4/2020 tarihli itirazı, Diyarbakır 3. Sulh Ceza Hâkimliği benzer gerekçelerle 4/5/2020 tarihinde kesin olarak reddetmiştir.

16. Başvurucu anılan kararı 5/5/2020 tarihinde öğrendiğini bildirmiştir.

17. Başvurucu 11/5/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

18. Eğil Cumhuriyet Başsavcılığı 22/5/2020 tarihinde delillerin toplanmış olduğunu ve başvurucunun delilleri yok etme ihtimali bulunmadığını belirterek adli kontrol hükümleri uygulanmak suretiyle başvurucunun serbest bırakılmasını talep etmiştir.

19. Eğil Sulh Ceza Hâkimliği aynı tarihte talebi kabul ederek başvurucunun tahliyesine karar vermiştir. Hâkimlik ayrıca başvurucu hakkında belirlenen yerlere, belirtilen süreler içinde düzenli olarak başvurma ve yurt dışına çıkamama şeklinde adli kontrol tedbiri uygulanmasına da karar vermiştir.

20. Eğil Cumhuriyet Başsavcılığı suça ilişkin yargılama yapma görevinin ağır ceza mahkemelerinde olduğundan bahisle dosyayı fezleke ile Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığına (Cumhuriyet Başsavcılığı) göndermiştir. Bu bağlamda fezlekede;

i. Haklarında ayrıca örgütle bağlantılı suçlardan soruşturma yürütülen S.Ç. ve M.A. hakkındaki soruşturma kapsamında ifade veren gizli tanık 2019-20'nin başvurucu ile ilgili

olan "...[M.A.nın] adaylık sürecinde bizzat Kuzey Irak'a gidip geldikten sonra aday gösterildiğini, Lice veya Hani doğumlu Rıza BARUT isimli şahsın ise [M.A.nın] faaliyetlerini kontrol etmek üzere örgüt tarafından görevlendirildiği..." şeklindeki ifadesine yer verildikten sonra diğer olgular anlatılmıştır.

ii. Tanık olarak ifadesi alınan belediye personeli M.K.nın ifadesinde eski Eğil Belediye Başkanı M.A.nın belediye meclis üyesi olan başvurucuya anlam veremediği şekilde saygı gösterdiğini ifade ettiği belirtilmiştir.

iii. Ayrıca başvurucunun kullandığı belirtilen "rizabarut21" kullanıcı isimli Twitter hesabının incelenmesi neticesi düzenlenen rapora göre başvurucunun 1/10/2014 tarihinde YPG terör örgütü üyelerine ait fotoğrafın paylaşıldığı gönderiyi retweet yoluyla paylaştığı, 10/5/2015 tarihinde YPG terör örgütünün Suriye topraklarında işgal ettiği bölgelere ilişkin haritanın yer aldığı ve "kürt güçleri doğu cephesinde ilerliyor" başlıklı fotoğrafı retweet yoluyla paylaştığı, 12/6/2015 tarihinde "öğretmen soraya destanlarımızı say diyor! zap destanı, kobani destanı, baraj destanı" ve 14/6/2015 tarihinde "kantonları birleştirip rojavayı özgürleştirecez sonra kuzeye, bugün şehit düşen tüm canlarımızın intikam günü, #kobanicizrebirleşiyor" içerikli tweeti retweet etmek suretiyle sosyal medyada paylaştığı, ayrıca YPG terör örgütünün kırmızı, yeşil ve sarıdan oluşan flamasının yer aldığı giysinin küçük bir çocuğa giydirilmiş hâlinin fotoğrafını "savaş, kan, gözyaşı, babasız kalan çocuklar ve rojava" başlığı ile paylaştığı belirtilerek başvurucunun paylaşımlarının sayısı, zamanı, içerikleri itibarıyla silahlı terör örgütünün cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek veya övecek ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik edecek nitelikte olduğu ileri sürülmüştür.

21. Cumhuriyet Başsavcılığı 5/11/2020 tarihli iddianame ile başvurucunun terör örgütü propagandası yapma suçundan cezalandırılması istemiyle aynı yer ağır ceza mahkemesinde kamu davası açmıştır. Cumhuriyet Başsavcılığı, iddianamede başvurucunun kullandığı belirtilen "rizabarut2" kullanıcı isimli Twitter hesabının incelenmesi neticesi düzenlenen rapora değinerek başvurucunun;

i. 1/10/2014 tarihinde @serodinoo adlı kullanıcının YPG terör örgütü üyelerine ait fotoğrafı paylaştığı gönderiyi retweet ettiği,

ii. 14/6/2015 tarihinde @serdinoo adlı kullanıcının "kantonları birleştirip rojavayı özgürleştirecez sonra kuzeye, bugün şehit düşen tüm canlarımızın intikam günü, #kobanicizrebirleşiyor" şeklindeki paylaşımını retweet ettiği,

iii. 12/6/2015 tarihinde @HetmanOmeri adlı kullanıcının "öğretmen soraya destanlarımızı say diyor! zap destanı, kobani destanı, baraj destanı" şeklindeki paylaşımını retweet ettiği,

iv. 10/5/2015 tarihinde @ChuckPfarrer adlı kullanıcının paylaştığı YPG terör örgütünün Suriye topraklarında işgal ettiği bölgelere ilişkin haritanın yer aldığı ve "kürt güçleri doğu cephesinde ilerliyor" başlıklı gönderiyi retweet ettiği,

v. YPG terör örgütünün kırmızı, yeşil ve sarıdan oluşan örgüte ait flamanın yer aldığı giysinin küçük bir çocuğa giydirilmiş hâlinin fotoğrafını ''savaş, kan, gözyaşı, babasız kalan çocuklar ve rojava'' başlığı ile paylaştığı belirtilmiştir.

22. Cumhuriyet Başsavcılığının anılan hususlara ilişkin değerlendirmesi şöyledir:

"Tüm dosya kapsamı birlikte değerlendirildiğinde, şüphelinin PKK/KCK terör örgütünün; cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek, övecek ve bu yöntemlere

başvurmayı teşvik edecek şekilde propagandasını yaptığı, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ile Yargıtay yerleşik içtihatlarına göre söz konusu paylaşımların ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilemeyeceği,

Şüphelinin aynı suç işleme kararının icrası kapsamında hareket ederek değişik tarihlerde atılı suçu birden fazla işlediği, suç işleme kastında yenilenme olmadığı gibi eylemleri arasında teselsülü sona erdiren iddianame veya mahkumiyet kararı gibi herhangi bir hukuki kesinti de bulunmadığı, bu haliyle şüphelinin eylemlerinin müteselsil suç oluşturduğu, ayrıca şüphelinin eylemini sosyal medya vasıtasıyla gerçekleştirmesi nedeniyle suçun basın yoluyla işlendiği kanaatine varıldığı, bu şekilde şüphelinin atılı Basın Yoluyla Terör Örgütü Propagandası Yapmak suçunu işlediği tüm dosya içeriğinden anlaşıl[mıştır.]"

23. Cumhuriyet Başsavcılığı ayrıca başvurucu hakkında terör örgütüne üye olma suçundan 5/11/2020 tarihinde ek kovuşturmaya yer olmadığına dair karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"... Şüphelinin alınan savunmasında .., üzerine atılı suçlamayı kabul etmediğini beyan ettiği, şüpheli hakkındaki tek delilin gizli tanık ifadesinden ibaret olduğu, 5726 Sayılı Tanık Koruma Kanunu'nun 9/8'inci maddesinde gizli tanık ifadesinin tek başına hükme [esas] teşkil edemeyeceğinin belirtildiği, yapılan bu araştırmalar ve tespitler birlikte değerlendirildiğinde, şüphelinin eylemlerinin örgüt hiyerarşisine organik bağla dahil olduğunu gösterir delillere ulaşılamadığı anlaşılmakla; atılı suçtan kamu adına kovuşturmaya yer olmadığına ... karar verildi."

24. Diyarbakır 9. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) 26/11/2020 tarihinde iddianameyi kabul etmiş ve E.2020/325 sayılı dosya üzerinden kovuşturma aşaması başlamıştır. Mahkeme ayrıca 30/11/2020 tarihinde yaptığı tensip incelemesinde başvurucu hakkında uygulanan imza yükümlülüğü şeklindeki adli kontrol tedbirinin kaldırılmasına, yurt dışına çıkamama şeklinde uygulanan adli kontrol tedbirinin ise devamına karar vermiştir.

25. Mahkeme 10/2/2021 tarihinde başvurucunun terör örgütü propagandası yapma suçundan 1 yıl 6 ay 22 gün hapis cezası ile cezalandırılmasına ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar vermiş, anılan karar kesinleşmiştir.

IV.İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

26. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "Tutuklama nedenleri" kenar başlıklı 100. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez.

(2) Aşağıdaki hallerde bir tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) Şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olgular varsa.

b) Şüpheli veya sanığın davranışları;

1. Delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme,

2. Tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma,

Hususlarında kuvvetli şüphe oluşturuyorsa.

(3) Aşağıdaki suçların işlendiği hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı halinde, tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) 26.9.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda yer alan;

...

11. Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar (madde 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315),

..."

27. 5271 sayılı Kanun'un "Tutuklama kararı" kenar başlıklı 101. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

"(1) Soruşturma evresinde şüphelinin tutuklanmasına Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından, kovuşturma evresinde sanığın tutuklanmasına Cumhuriyet savcısının istemi üzerine veya re'sen mahkemece karar verilir. Bu istemlerde mutlaka gerekçe gösterilir ve adlî kontrol uygulamasının yetersiz kalacağını belirten hukukî ve fiilî nedenlere yer verilir.

(2) Tutuklamaya, tutuklamanın devamına veya bu hususta ki bir tahliye isteminin reddine ilişkin kararlarda;

a) Kuvvetli suç şüphesini,

b) Tutuklama nedenlerinin varlığını,

c) Tutuklama tedbirinin ölçülü olduğunu,

gösteren deliller somut olgularla gerekçelendirilerek açıkça gösterilir. Kararın içeriği şüpheli veya sanığa sözlü olarak bildirilir, ayrıca bir örneği yazılmak suretiyle kendilerine verilir ve bu husus kararda belirtilir."

28. 5271 sayılı Kanun'un "Adlî kontrol" kenar başlıklı 109. maddesinin (1) numaralı fıkrası ile (3) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Bir suç sebebiyle yürütülen soruşturmada, 100 üncü maddede belirtilen tutuklama sebeplerinin varlığı halinde, şüphelinin tutuklanması yerine adlî kontrol altına alınmasına karar verilebilir.

...

(3) Adlî kontrol, şüphelinin aşağıda gösterilen bir veya birden fazla yükümlülüğe tabi tutulmasını içerir:

a) Yurt dışına çıkamamak.

b) Hâkim tarafından belirlenen yerlere, belirtilen süreler içinde düzenli olarak başvurmak.

c) Hâkimin belirttiği merci veya kişilerin çağrılarına ve gerektiğinde meslekî uğraşlarına ilişkin veya eğitime devam konularındaki kontrol tedbirlerine uymak.

...

f) Şüphelinin parasal durumu göz önünde bulundurularak, miktarı ve bir defada veya birden çok taksitlerle ödeme süreleri, Cumhuriyet savcısının isteği üzerine hâkimce belirlenecek bir güvence miktarını yatırmak.

g) Silâh bulunduramamak veya taşıyamamak, gerektiğinde sahip olunan silâhları makbuz karşılığında adlî emanete teslim etmek.

...

j) Konutunu terk etmemek.

k) Belirli bir yerleşim bölgesini terk etmemek.

l) Belirlenen yer veya bölgelere gitmemek."

29. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "Silâhlı örgüt" kenar başlıklı 314. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

"(1) Bu kısmın dördüncü ve beşinci bölümlerinde yer alan suçları işlemek amacıyla, silahlı örgüt kuran veya yöneten kişi, on yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Birinci fıkrada tanımlanan örgüte üye olanlara, beş yıldan on yıla kadar hapis cezası verilir."

30. 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun "Terör tanımı" kenar başlıklı 1. maddesi şöyledir:

"Terör; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasî, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir."

31. 3713 sayılı Kanun'un "Terör suçlusu" kenar başlıklı 2. maddesi şöyledir:

"Birinci maddede belirlenen amaçlara ulaşmak için meydana getirilmiş örgütlerin mensubu olup da, bu amaçlar doğrultusunda diğerleri ile beraber veya tek başına suç işleyen veya amaçlanan suçu işlemese dahi örgütlerin mensubu olan kişi terör suçlusudur.

Terör örgütüne mensup olmasa dahi örgüt adına suç işleyenler de terör suçlusu sayılır."

32. 3713 sayılı Kanun'un "Terör suçları" kenar başlıklı 3. maddesi şöyledir:

"26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 302, 307, 309, 311, 312, 313, 314, 315 ve 320 nci maddeleri ile 310 uncu maddesinin birinci fıkrasında yazılı suçlar, terör suçlarıdır."

33. 3713 sayılı Kanun'un "Cezaların artırılması" kenar başlıklı 5. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"3 ve 4 üncü maddelerde yazılı suçları işleyenler hakkında ilgili kanunlara göre tayin edilecek hapis cezaları veya adlî para cezaları yarı oranında artırılarak hükmolunur. Bu suretle tayin olunacak cezalarda, gerek o fiil için, gerek her nevi ceza için muayyen olan cezanın yukarı sınırı aşılabilir. Ancak, müebbet hapis cezası yerine, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükmolunur."

34. 3713 sayılı Kanun'un "Terör örgütleri" kenar başlıklı 7. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Terör örgütünün; cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek veya övecek ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik edecek şekilde propagandasını yapan kişi, bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu suçun basın ve yayın yolu ile işlenmesi hâlinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır. Ayrıca, basın ve yayın organlarının suçun işlenmesine iştirak etmemiş olan yayın sorumluları hakkında da bin günden beş bin güne kadar adli para cezasına hükmolunur."

35. 5271 sayılı Kanun'un 58. maddesinin (2) ve (3) numaralı fıkraları şöyledir:

"(2) Tanık olarak dinlenecek kişilerin kimliklerinin ortaya çıkması kendileri veya yakınları açısından ağır bir tehlike oluşturacaksa; kimliklerinin saklı tutulması için gerekli önlemler alınır. Kimliği saklı tutulan tanık, tanıklık ettiği olayları hangi sebep ve vesile ile öğrenmiş olduğunu açıklamakla yükümlüdür. Kimliğinin saklı tutulması için, tanığa ait kişisel bilgiler, Cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkeme tarafından muhafaza edilir.

(3) Hazır bulunanların huzurunda dinlenmesi, tanık için ağır bir tehlike teşkil edecek ve bu tehlike başka türlü önlenemeyecekse ya da maddî gerçeğin ortaya çıkarılması açısından tehlike oluşturacaksa; hâkim, hazır bulunma hakkına sahip bulunanlar olmadan da tanığı dinleyebilir. Tanığın dinlenmesi sırasında ses ve görüntülü aktarma yapılır. Soru sorma hakkı saklıdır."

36. 27/12/2007 tarihli ve 5726 sayılı Tanık Koruma Kanunu'nun "Haklarında koruma tedbiri kararı alınan tanıkların dinlenmelerinde uygulanacak usuller" kenar başlıklı 9. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Bu Kanun hükümlerine göre, haklarında tedbir kararı alınan tanıkların duruşmada dinlenmesi sırasında Ceza Muhakemesi Kanununun 58 inci maddesinin ikinci ve üçüncü fıkraları uygulanır.

(2) Ceza Muhakemesi Kanununun 58 inci maddesinin üçüncü fıkrasının uygulanmasına mahkemece karar verilmesi hâlinde, dinleme sırasında tanığın görüntü veya sesi değiştirilerek tanınması engellenebilir.

(3) Tanığın, duruşma salonunda fiziksel görünümünü engelleyecek tarzda mahkemece tayin ve tespit edilecek bir usule göre, dinlenmesine de karar verilebilir.

(4) Birinci ve ikinci fıkra hükümlerine göre, duruşmada hazır bulunma hakkına sahip olanlar bulunmadan tanığın dinlenmesi hâlinde, tanık tarafından verilen beyanlar, hâkim tarafından Ceza Muhakemesi Kanununun 58 inci maddesinde belirtilen sınırlamalara uymak koşuluyla, duruşmada hazır bulunma hakkına sahip olanlara açıklanır.

(5) Tanığın üçüncü fıkra hükmüne göre dinlenmesi hâlinde, Ceza Muhakemesi Kanununun 201 inci maddesinin uygulanmasında, tanığa sorulacak soruların bu Kanun kapsamında tanık hakkında uygulanan tedbirlerle orantılı ve amaca uygun olması gerekir. Bu amaçla, hâkim, sorulan soruların tanığa sorulmamasına karar verebilir veya tanığı dinlerken dolaylı dahi olsa tanığın kimliğini ortaya çıkaracak soruların sorulmasına izin vermez.

(7) Bu madde hükmüne göre alınan tanık ifadeleri, Ceza Muhakemesi Kanunu hükümlerine göre duruşma sırasında hazır bulunanlar huzurunda verilmiş ifade hükmündedir.

(8) Bu Kanunun 5 inci maddesinin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentlerine göre, hakkında

tedbir uygulanan tanığın beyanı tek başına hükme esas teşkil etmez.

(10) Bu madde hükümleri, savunma hakkını kısıtlayacak şekilde uygulanamaz."

37. 5726 sayılı Kanun'un 4. maddesi şöyledir:

"(1) Bu Kanun hükümlerine göre haklarında tanık koruma tedbiri uygulanabilecek kişiler şunlardır:

a) Ceza muhakemesinde tanık olarak dinlenenler ile 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 236 ncı maddesine göre tanık olarak dinlenen suç mağdurları.

b) (a) bendi hükümlerine göre dinlenenlerin nişanlısı, evlilik bağı kalmasa bile eşi, kan hısımlığından veya kayın hısımlığından üstsoy veya altsoyu, ikinci derece dahil kan veya ikinci derece dahil kayın hısımları ve evlatlık bağı bulunanlar ile yakın ilişki içerisinde olduğu kişiler.

(2) Tanık koruma tedbirleri, birinci fıkrada sayılanların kendilerinin veya bu Kanunda belirtilen yakınlarının hayatı, beden bütünlüğü veya mal varlığı ağır ve ciddi bir tehlike içinde bulunması ve korunmalarının zorunlu olması halinde uygulanabilir."

38. 5726 sayılı Kanun'un 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Bu Kanun kapsamında bulunanlar hakkında uygulanabilecek tanık koruma tedbirleri şunlardır:

a) Kimlik ve adres bilgilerinin kayda alınarak gizli tutulması ve kendisine yapılacak tebligatlara ilişkin ayrı bir adres tespit edilmesi.

b) Duruşmada hazır bulunma hakkına sahip bulunanlar olmadan dinlenmesi ya da ses veya görüntüsünün değiştirilerek özel ortamda dinlenmesi."

B. Uluslararası Hukuk

1.Adil Yargılanma Hakkına İlişkin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

39. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) göre gizli tanık anlatımlarının hükme esas alınmış olması her koşulda Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'yle (Sözleşme) bağdaşmaz değildir. Sözleşme'nin 6. maddesi, her ne kadar tanıkların ve özel olarak tanıklık için çağrılan mağdurların menfaatlerinin dikkate alınmasını açıkça gerektirmese de bu kişilerin yaşamları, özgürlük ve güvenlikleri gibi genel olarak Sözleşme'nin 8. maddesi kapsamına giren birçok menfaati de tehlikeye girebilir. Tanıkların ve mağdurların bu tür menfaatleri, Sözleşme'nin maddi hükümleri tarafından korunmaktadır. Bu durumlarda Sözleşme'nin 6. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (d) bendi ile 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birlikte ele alınması suretiyle sanık menfaatleri ile tanık menfaatlerinin yargı makamları tarafından uygulanan usullerle yeterince dengelenmesi gerekir (Doorson/Hollanda, B. No: 20524/92, 26/03/1996, §§ 69, 70, 72).

40. AİHM, duruşma salonunda bulunmayan tanıkların durumu ile gizli tanıkların durumunun benzer olduğunu kabul etmektedir (Marcus Ellis, Rodrigo Simms ve Nathan Antonio Martin/Birleşik Krallık (k.k.), B. No: 46099/06 ve 46699/06, 10/4/2012, § 78). Bu nedenle mahkeme önünde sözlü olarak ifade vermesi için çağrılan gizli tanıkların bulunduğu bir yargılamanın adilliğini değerlendirirken AİHM, ilk olarak tanığın kimliğini gizlemek için makul gerekçelerin olup olmadığını incelemekte; ikinci olarak gizli tanık ifadesinin verilecek hükmün dayandığı tek veya belirleyici temel olup olmadığını değerlendirmektedir. Üçüncü

olarak hükmün büyük ölçüde veya yalnızca gizli tanığın ifadesine dayanması durumunda yargılamaları detaylı incelemelere tabi tutmaktadır (Al-Khawaja ve Tahery/Birleşik Krallık [BD], B. No: 26766/05, 22228/06, 15/12/2011, §§ 119, 147; Pesukıc/İsviçre, B. No: 25088/07, 6/12/2012, § 45).

41. AİHM'e göre kanıtın tekliğinden sanık aleyhine tek kanıtın olması, kanıtın belirleyiciliğinden ise davanın sonucunu ağırlıklı olarak etkileme eğilimi olan belirleyici kanıt olması anlaşılmalıdır. Bu bağlamda diğer kanıtlar ne kadar güçlü olursa gizli tanığın ifadesinin belirleyici olma ihtimali o kadar azalır (Marcus Ellis, Rodrigo Simms ve Nathan Antonio Martin/Birleşik Krallık, § 77). Bu bakımdan gizli tanığın verdiği ifadenin mahkûmiyet kararının tek nedeni veya belirleyici unsuru olduğu durumlarda usul işlemleri en detaylı incelemelere tabi tutulmalıdır. Verilen ifadenin güvenilirliğinin uygun bir şekilde değerlendirebilmesi için usule ilişkin güçlü teminatlar da dâhil olmak üzere taraflar arasında dengeleyici unsurların varlığından emin olunmalıdır (Al-Khawaja ve Tahery/Birleşik Krallık, § 147).

42. AİHM bu üç kriterin varlığı hâlinde gizli tanık ifadelerine dayanılması durumunda dahi adil yargılanma hakkının ihlal edilmediğine karar vermektedir (Marcus Ellis, Rodrigo Simms ve Nathan Antonio Martin/Birleşik Krallık, § 89).

2. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkına İlişkin AİHM İçtihadı

43. AİHM; Sözleşme'nin hazırlık soruşturması aşamasında kimliği gizli tutulan muhbirler gibi kaynaklara itimat etmeye engel oluşturmadığını ancak bu kimsenin ifadelerinin daha sonrasında mahkûmiyeti haklı göstermek için belirleyici delil olarak kullanılmasının yargılamanın hakkaniyeti bakımından sorun teşkil edebileceğini belirtmektedir (Kostovski/Hollanda, B. No:1145485, 20/11/1989, § 44; Pesukic/İsviçre, §§ 43-53).

44. AİHM ayrıca adil yargılanma gerekliliklerinin Sözleşme'nin 5. maddesi gibi başka hükümleri açısından değerlendirilen sorunların incelenmesini sağlayabilse de sunulan güvencelerin ister istemez aynı şekilde değerlendirilmediği kanaatindedir (Mustafa Tunç ve Fecire Tunç/Türkiye [BD], B. No:24014/05, 14/4/2015, § 220; Stanev/Bulgaristan [BD], B. No. 36760/06, 17/1/2012, § 232). Bu bağlamda AİHM, Sözleşme'nin 5. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (c) bendi ile ilgili yerleşik içtihadı uyarınca sorgulama için tutuklamanın amacının tutuklamanın dayanağını oluşturan şüpheleri doğrulamak veya ortadan kaldırmak suretiyle ceza soruşturmasını sonuçlandırmak olduğunu belirterek şüphe doğuran olay ve olguların mahkûmiyetin haklı gösterilmesi için ve hatta ceza soruşturması işleminin sonraki aşamasında ortaya çıkan bir suçlama için gerekli olanlarla aynı düzeyde olmaması gerektiğini söylemektedir (Murray/Birleşik Krallık, B. No:14310/88, 28/10/1994, § 55; Kavala/Türkiye, B. No: 28749/18, 10/12/2019 § 126).

45. Öte yandan AİHM; özellikle tutukluluk hâlinin uzatılmasına karar verileceği zaman bu tür tanık ifadelerinin, objektif unsurlarla doğrulanması gerektiğini belirterek başlangıçta bir kişinin tutuklanmasını geçerli şekilde destekleyebilse de zaman geçtikçe, bilhassa soruşturma ilerlerken herhangi bir delil unsuru ortaya çıkarılmaması hâlinde ister istemez konuyla olan ilgilerini kaybedeceği görüşündedir (Labita/İtalya [BD], B. No: 26772/95, 6/4/2000, §§ 156-159).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

46. Anayasa Mahkemesinin 28/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

47. Başvurucu, terör örgütü ile herhangi bir bağlantısının bulunmadığını ve tutuklamaya konu eylemlerinin suç oluşturmadığını belirterek kuvvetli suç şüphesi olmadığı hâlde gizli tanığın soyut beyanına dayanılarak tutuklanması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

48. Bakanlık görüşünde; tutuklama kararında kuvvetli suç şüphesinin ortaya konulduğu ileri sürülerek tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar ve somut olayın özel koşulları ile sulh ceza hâkimlikleri tarafından verilen kararların içeriği birlikte değerlendirildiğinde başvurucu yönünden kaçma ve delilleri etkileme tehlikesine yönelen tutuklama nedenlerinin olgusal temellerinin olmadığının söylenemeyeceği belirtilmiştir.

49. Bakanlık görüşünde ayrıca soruşturma konusu suç için öngörülen yaptırımın ağırlığı, işin niteliği ve önemi de gözönünde tutulduğunda başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu ve adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı sonucuna varılmasının keyfî olduğunun savunulamayacağı ileri sürülmüştür. Bakanlık görüşünde, bu hususlar dikkate alınarak başvurucunun tutuklanmasında herhangi bir keyfîliğin bulunmadığı hususuna vurgu yapılmış ve tutuklamanın hukuki olmadığına dair şikâyetin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilmez bulunması gerektiği ifade edilmiştir.

B. Değerlendirme

50. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

51. Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği" kenar başlıklı 19. maddesinin birinci fıkrası ile üçüncü fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

...

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir."

52. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun şikâyetinin özü, tutukluluğun hukuki olmadığına ilişkindir. Dolayısıyla başvurucunun iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamında, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

53. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden bulunmadığı anlaşılan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

Selahaddin MENTEŞ bu görüşe katılmamıştır.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

54. Genel ilkeler için bkz. Gülser Yıldırım (2), §§ 110-124.

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

55. Somut olayda öncelikle başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının olup olmadığının belirlenmesi gerekir. Başvurucu, PKK silahlı terör örgütünün üyesi olma suçundan 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesi uyarınca tutuklanmıştır. Dolayısıyla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

56. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

57. Somut olayda başvurucu, PKK/YPG terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmıştır. Eğil Sulh Ceza Hâkimliği tutuklama kararında isnat edilen suçlamaya ilişkin olarak dosya içeriğine atfen somut delillerin var olduğunu belirterek kuvvetli suç şüphesinin bulunduğu sonucuna varmıştır (bkz. § 14).

58. Öte yandan Cumhuriyet Başsavcılığı soruşturma sonunda gizli tanık beyanının tek başına mahkûmiyete esas alınamayacağını belirterek terör örgütü üyeliği suçlaması yönünden kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiş, ayrıca başvurucunun tutuklamaya konu edilmeyen sosyal medya paylaşımlarının terör örgütü propagandası suçunu oluşturduğu iddiasıyla dava açmıştır (bkz. §§ 21-23). Dolayısıyla somut olayda tutuklamaya konu suçlama ve eylem ile iddianameye konu edilen suçlama ve eylemlerin farklılaştığı görülmektedir. O hâlde somut başvuruda öncelikle kuvvetli belirti incelemesinin hangi suçlama bağlamında yapılması gerektiğinin belirlenmesi gerekir.

59. Sulh Ceza Hâkimliğinin tutuklama kararında, iddianameye konu terör örgütü propagandası yapma suçlamasına ilişkin olarak başvurucunun eylemlerine değinilmediği yine Başsavcılık ifadesinde ve sorgulama esnasında da iddianameye konu edilen eylemlerin başvurucuya sorulmadığı anlaşılmıştır. Dolayısıyla tutuklama konusu yapılan suçlama ile iddianameye konu edilen suçlama ve dayanağı olan eylemlerin farklı olduğu görülmüştür. O hâlde başvurucunun tutuklama konusu yapılan terör örgütü üyeliği suçlamasıyla ilişkilendirilemeyen başkaca eylemlerinin tutuklamaya dayanak yapılmasının mümkün olmaması gerekir. Bu itibarla somut başvuruda kuvvetli belirti değerlendirmesinin terör örgütü üyeliği suçlamasına yönelik olarak yapılması gerekmektedir.

60. Bu bağlamda başvurucunun tutuklandığı terör örgütü üyeliği suçlaması yönünden hangi delil ya da delillerin kuvvetli belirti oluşturup oluşturmadığının incelenmesi gerekecektir. Sulh Ceza Hâkimliği tutuklama kararında kuvvetli belirti oluşturan delillerin neler olduğunu açıkça belirtmemiştir. Ancak Cumhuriyet savcısı tarafından ifadesinin alınması esnasında gizli tanık "2019-20"nin başvurucu ile ilgili olan "...[M.A.nın] adaylık sürecinde bizzat Kuzey Irak'a gidip geldikten sonra aday gösterildiğini, Lice veya Hani doğumlu Rıza BARUT isimli şahsın ise [M.A.nın] faaliyetlerini kontrol etmek üzere örgüt tarafından görevlendirildiği..." şeklindeki ifadesi başvurucuya sorularak başvurucunun savunması alınmıştır. Öte yandan tutuklama talep yazısında ve tutuklama kararında dosya kapsamına atıfla yetinilmiş, hangi delillere dayanıldığı açıkça belirtilmemiş ise de fezlekede ve kovuşturmaya yer olmadığına

dair kararda yapılan değerlendirmelerden başvurucuya yöneltilen terör örgütü üyeliği suçlamasının ve tutuklamanın dayanağının gizli tanık "2019-20"nin beyanları olduğu anlaşılmıştır. O hâlde somut olay yönünden söz konusu gizli tanık beyanlarının kuvvetli belirti oluşturup oluşturmadığının değerlendirilmesi, başka bir ifadeyle kuvvetli belirti değerlendirmesinin salt gizli tanık beyanı üzerinden yapılması gerekmektedir.

61. Anayasa Mahkemesi birçok kararında tanık anlatımlarını suç şüphesini doğrulayan kuvvetli bir belirti olarak kabul etmiştir (birçok karar arasından bkz. Selçuk Özdemir [GK], B. No: 2016/49158, 26/7/2017, § 75; Metin Evecen, B. No: 2017/744, 4/4/2018, §§ 47-52; Recep Uygun, B. No: 2016/76351, 12/6/2018, § 43). Öte yandan Anayasa Mahkemesi Andrew Craig Brunson (B. No: 2018/28400, 18/11/2020, §§ 59, 60) kararında diğer tanık beyanları ve telefon görüşme kayıtlarını da dikkate alarak bir kısım gizli tanığın beyanlarının kuvvetli belirti olabileceği sonucuna varmıştır. Ancak Anayasa Mahkemesince anılan kararlarda tutuklamanın hukukiliği bağlamında salt gizli tanık beyanına dair bir değerlendirme yapılmamıştır.

62. Dolayısıyla somut olay yönünden salt gizli tanık beyanının kuvvetli belirti oluşturup oluşturmayacağının tartışılması gerekmektedir. Bu değerlendirme yapılmadan önce söz konusu değerlendirmeye temel teşkil edebilecek hususların -özellikle adil yargılanma hakkı yönünden gizli tanık beyanına ilişkin olarak yapılan değerlendirmelerin- ortaya konulması yerinde olacaktır.

63. Anayasa Mahkemesi Önder Sığırcıkoğlu (B. No: 2014/13176, 17/7/2018) kararında "mahkûmiyet kararının belirleyici olarak sorgulanma imkânı tanınmayan gizli tanık beyanına dayandırılması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği" şikâyetini Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında incelemiştir. Söz konusu olayda gizli tanık, kovuşturma aşamasında celse arasında ve başvurucuya haber verilmeksizin dinlenmiştir. Bu bağlamda başvurucu; gizli tanığın beyanlarının tespiti sırasında hazır bulunmadığını, ses bağlantısı yoluyla da olsa onu sorgulayamadığını, sorulan sorulara verdiği cevaplar hakkında kişisel izlenim edinme fırsatı elde edemediğini ileri sürmüştür. Anayasa Mahkemesi; anılan kararda AİHM içtihatlarını da dikkate alarak gizli tanık beyanına karşı başvurucuya (sanığa) yeterli itiraz imkânı tanınmadığını, dolayısıyla tanık menfaatleri ile sanığın adil yargılanma kapsamındaki haklarının dengelenmediğini belirtmiş ve Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkının ihlal edildiği sonucuna varmıştır.

64. Ancak bu karar -5726 sayılı Kanun'daki düzenlemenin aksine- gizli tanık beyanının hiçbir şekilde mahkûmiyete esas alınamayacağı anlamına gelmemektedir. Zira söz konusu kararda (aynı kararda özellikle bkz. § 62) gizli tanık beyanının sanık tarafından yeterince denetlenebildiği yani savunma tarafına dengeleyici güvenceler sağlayan bir usulün yürütüldüğü (örneğin tanığın sanığın bulunduğu duruşmada sesinin değiştirilerek dinlendiği ve sanığın tanığın beyanına karşı soru sorma ve sair imkânlardan yararlandırıldığı) bir durumda gizli tanık beyanının mahkûmiyete esas alınabileceği belirtilmiştir. Bu itibarla şüpheli ya da sanığa gizli tanık beyanını yeterince denetleme imkânı sunulduğu durumlarda gizli tanık beyanının tutuklama bakımından kuvvetli belirti olarak kabul edilebileceği sonucuna varmak gerekir.

65. O hâlde bu aşamada adil yargılanma hakkı kapsamında ortaya konulan güvencelerin tutuklamanın hukukiliği bağlamında hangi seviyede dikkate alınması gerektiğinin de tartışılması gerekir.

66. Bu bağlamda Anayasa Mahkemesi birçok kararında kişinin suçla itham edilebilmesi için yakalama veya tutuklama anında delillerin yeterli düzeyde toplanmış olmasının mutlaka gerekli olmadığını zira tutukluluğun amacının yürütülen soruşturma ve/veya kovuşturma sırasında kişinin tutuklanmasının temelini oluşturan şüphelerin doğruluğunu kanıtlayarak veya ortadan kaldırarak adli süreci daha sağlıklı bir şekilde yürütmek olduğunu, buna göre suç isnadına esas teşkil edecek şüphelere dayanak oluşturan olgular ile ceza yargılamasının sonraki aşamalarında tartışılacak olan ve mahkûmiyete gerekçe oluşturacak olguların aynı düzeyde değerlendirilmemesi gerektiğini belirtmiştir (Mustafa Ali Balbay, B. No: 2012/1272, 4/12/2013, § 73; Mehmet Haberal, B. No: 2012/849, 4 /12/ 2013, § 71).

67. Öte yandan AİHM de adil yargılanma gerekliliklerinin Sözleşme'nin 5. maddesi gibi başka hükümleri açısından değerlendirilen sorunların incelenmesini sağlayabilse de sunulan güvencelerin ister istemez aynı şekilde değerlendirilemeyeceğini, dolayısıyla tutuklamanın amacı dikkate alındığında şüphe doğuran olay ve olguların mahkûmiyetin haklı gösterilmesi için hatta ceza soruşturması işleminin sonraki aşamasında ortaya çıkan bir suçlama için gerekli olanlarla aynı düzeyde olmaması gerektiğini ancak özellikle tutukluluk hâlinin uzatılmasına karar verileceği zaman bu tür tanık ifadelerinin objektif unsurlarla doğrulanması gerektiğini belirtmektedir. Nitekim AİHM İlyas Yaygın/Türkiye (B. No: 12254/20, 11/3/2021) kararında bu bağlamda yaptığı inceleme sonunda tutuklama için aranan delil derecesinin ve güvencelerin adil yargılanma hakkı seviyesinde olmaması gerektiğini ortaya koyarak söz konusu başvuruda suçlamanın ve tutuklamanın asıl dayanağı olan gizli tanık beyanının tek başına kuvvetli belirti oluşturduğu sonucuna varmıştır.

68. Dolayısıyla gizli tanık beyanının güvencelerinin ve delil olma derecesinin soruşturma ve kovuşturma aşamasında farklı seviyelerde aranması gerektiği sonucuna varmak gerekir.

69. Bu aşamada somut olayda gizli tanık beyanı için sanık yönünden yeterli güvencelerin sağlanıp sağlanmadığının denetlenmesi ve gizli tanık beyanının somut olay yönünden kuvvetli belirti oluşturup oluşturmadığının değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda başvurucunun tutuklanmasına dayanak yapılan gizli tanığın beyanlarının başvurucunun avukatının da hazır bulunduğu Başsavcılık ifadesinin alınması esnasında başvurucuya sorulduğu ve başvurucunun gizli tanık beyanına ilişkin olarak savunmasını yaptığı görülmektedir. Dolayısıyla soruşturmanın bulunduğu aşama dikkate alındığında başvurucuya tanık beyanını denetleme ve karşı argümanlar sunma fırsatının verildiği anlaşılmıştır.

70. Öte yandan tutuklama kararında örgüt adı belirtilmese de dosya kapsamından başvurucunun PKK/YPG terör örgütü ile bağlantılı bir suç işlediği iddiasıyla tutuklanmasına karar verildiği anlaşılmaktadır. PKK'nın terör örgütü olduğu konusunda herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır. Diğer taraftan Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 21/5/2016 tarihli ve E.2015/3513 sayılı kararıyla onanarak kesinleşen Mardin 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 17/9/2014 tarihli ve E.2014/93 sayılı kararında YPG'nin PKK terör örgütünün Suriye topraklarında faaliyet gösteren bir kolu, dolayısıyla bir terör örgütü olduğunun açıkça ifade edildiği görülmektedir. Nitekim Anayasa Mahkemesi de birçok kararında YPG'nin PKK'nın bir kolu olarak faaliyet gösteren terör örgütü olduğuna vurgu yapmıştır (İhsan Yaşar ve Mehmet Ali Çelebi, §§ 10, 11; Ahmet Parmaksız [GK], B. No: 2017/29263, 22/5/2019, § 9).

71. Somut olayda, soruşturma makamlarınca gizli tanığın başvurucunun PKK/YPG ile irtibatı olduğu ve örgütün talimatıyla seçim işlerinde görevlendirildiği yönündeki beyanı kuvvetli belirti olarak kabul edilmiştir.

72. Anayasa Mahkemesi birçok kararında somut olgular içeren tanık anlatımlarını suç şüphesini doğrulayan kuvvetli bir belirti olarak kabul etmiştir (Metin Evecen, §§ 47-52; Recep Uygun, § 43; Mustafa Mendeş, B. No: 2018/1349, 30/10/2018, § 51).

73. Diğer yandan Anayasa Mahkemesi bazı kararlarında ise tanık anlatımlarının kişinin örgütsel bağlantısına veya hangi örgütsel eylemlerde bulunduğuna ya da başvurucunun örgütsel konumuna ilişkin herhangi bir vaka veya olguya dayanmaması dolayısıyla yargı makamlarının denetim yaparak söz konusu beyanları doğrulamasına ya da çürütmesine imkân vermediği gerekçesiyle kuvvetli suç belirtisi olarak kabul edilemeyeceği sonucuna varmıştır (E.A., B. No: 2016/78293, 3/7/2019, § 59; Ali Aktaş, B. No: 2016/14178, 17/7/2019, § 56).

74. Yukarıda da belirtildiği üzere şüpheli ya da sanığa gizli tanık beyanını yeterince denetleme imkânı sunulduğu durumlarda somut olgular içeren gizli tanık beyanının tutuklama bakımından kuvvetli belirti olarak kabul edilmesi mümkündür. Somut olayda soruşturma makamlarınca başvurucunun örgütle bağlantısı olduğuna dayanak yapılan tanık M.K.nın "eski Eğil Belediye Başkanı M.A.nın belediye meclis üyesi olan başvurucuya anlam veremediği şekilde saygı gösterdiği" şeklindeki beyanı kişisel kanaatin açıklanması niteliğindedir ve kuvvetli belirti olarak kabul edilmesi mümkün görülmemiştir. Öte yandangizli tanık "2019-20"nin ise başvurucunun doğrudan somut bir örgütsel eyleminden bahsetmediği görülmektedir. Dolayısıyla yer, zaman, kişi ve eylem bilgileri ihtiva etmeyen ve bu anlamda yargı makamlarına denetim imkânı vermeyen soyut gizli tanık beyanının kuvvetli belirti olarak kabulü mümkün değildir.

75. Tutuklama kararında ve soruşturma sürecindeki belgelerde yer alan tespit ve değerlendirmeler kapsamında somut olayda tutuklama için ön koşul olan suç işlendiğine dair kuvvetli belirtinin yeterince ortaya konulamadığı sonucuna varılmıştır.

76. Varılan bu sonuç karşısında tutuklama nedenlerinin bulunup bulunmadığına ve tutuklamanın ölçülü olup olmadığına ilişkin ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

77. Açıklanan gerekçelerle suç işlediğine dair kuvvetli belirtiler ortaya konulmadan başvurucu hakkında tutuklama tedbirinin uygulanmasının kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına ilişkin olarak Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan güvencelere aykırı olduğu sonucuna varılmıştır.

78. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamında kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Selahaddin MENTEŞ bu görüşe katılmamıştır.

3. Giderim Yönünden

79. Tespit edilen ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına ilişkin usul ve esaslar 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinde yer almaktadır.

80. Başvuruda, tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Başvurucu 22/5/2020 tarihinde Eğil Sulh Ceza Hâkimliğince tahliye edilmiştir.

81. Başvurucu ihlalin tespit edilmesini ve ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılmasını talep

etmiş, herhangi bir tazminat talebinde bulunmamıştır. Bu nedenle tazminata ilişkin bir karar verilmesi mümkün görülmemiştir. Bu durumda ihlalin tespiti dışında sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gereken bir husus bulunmadığı anlaşılmaktadır (aynı yöndeki değerlendirme için bkz. Mustafa Baldır, B. No: 2016/29354, 4/4/2018, § 92; Mehmet Güneş, B. No: 2014/1268, 17/5/2016, § 66).

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA Selahaddin MENTEŞ'in karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

B. Tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamında kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE Selahaddin MENTEŞ'in karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. 446,90 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.946,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

D. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

E. Kararın bir örneğinin bilgi için Diyarbakır 9. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2020/325) GÖNDERİLMESİNE,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNERİLMESİNE 28/12/2021 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY

Anayasa’nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereği bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir. Temel hak ve özgürlüklere saygı, devletin tüm organlarının anayasal ödevi olup bu ödevin ihmal edilmesi nedeniyle ortaya çıkan hak ihlallerinin düzeltilmesi idari ve yargısal makamların görevidir. Bu nedenle temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddialarının öncelikle derece mahkemeleri önünde ileri sürülmesi, bu makamlar tarafından değerlendirilmesi ve bir çözüme kavuşturulması esastır (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, § 16).

Tüketilmesi gereken başvuru yollarının ulaşılabilir olması yanında telafi kabiliyetini haiz olması ve tüketildiğinde başvurucunun şikâyetlerini gidermede makul başarı şansı tanıması gerekir. Bir başka söyleyişle, etkili olduğu kabul edilecek olan başvuru yolunun, Anayasa’da öngörülmüş güvencelere aykırılık nedeniyle hakkın ihlal edildiğini özü itibarıyla tespit etme ve yeterli giderim sağlama imkânı sunan bir yol olması gerekmektedir. Dolayısıyla mevzuatta bu yollara yer verilmesi tek başına yeterli olmayıp uygulamada da etkili olduğunun gösterilmesi ya da en azından etkili olmadığının kanıtlanmamış olması gerekir (Ramazan Aras, B. No: 2012/239, 2/7/2013, § 29). Bununla birlikte soyut olarak makul bir başarı sunma kapasitesi bulunan bir başvuru yolunun uygulamada başarıya ulaşmayacağına dair şüphe, o başvuru yolunun tüketilmemesini haklı kılmaz. Özellikle sonradan oluşturulan

ve henüz uygulaması olmayan başvuru yollarının bu kapsamda değerlendirilmesi gerekir (Ramazan Korkmaz, B. No: 2016/36550, 19/7/2017, §33).

Öte yandan, başvurucu belirli bir hukuk yolunun etkililiği konusunda sadece bir kuşku duyması, kendilerini söz konusu hukuk yolunu tüketme girişiminde bulunma yükümlülüğünden kurtarmaz. Başvuruculardan, yorum yetkilerini kullanarak mevcut hakları geliştirme fırsatı vermek için yargı organlarına başvurmaları beklenebilir. Ancak yerleşik mahkeme içtihatları ışığında, belirtilen hukuk yolunun gerçekte olumlu sonuçlanması konusunda makul bir ihtimalin bulunmadığı durumlarda ise başvurucunun söz konusu hukuk yolunu kullanmamış olması başvuru yollarının tüketilmediği sonucunu doğurmaz. Bununla birlikte bir hukuk yolunun başarısız olduğunu ortaya koyacak bir durum söz konusu değilse o hukuk yolunun etkili bir şekilde işlediğine ilişkin emsal davaların bulunmaması tek başına başvurucuyu bu hukuk yolunu tüketme yükümlülüğünden kurtarmaz. Zira başvurucunun bu hukuk yoluna başvurması halinde mahkemelerin içtihatlarını başvurucunun lehine olacak şekilde geliştirmeleri ihtimali her zaman vardır.

Somut olayda 22.04.2020 tarihinde tutuklanan ve 11.05.2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunan başvurucunun suç isnadına bağlı tutulma durumu, 22.05.2020 tarihinde serbest bırakılmasıyla (tahliye edilmesiyle) birlikte bu tarihten itibaren sona ermiş bulunmaktadır. Anayasa Mahkemesince başvurunun incelendiği tarih itibarıyla başvurucunun suç isnadına bağlı olarak hürriyetinden yoksun bırakılması hali sona ermiş bulunduğundan, bireysel başvuru kapsamında tutukluluğun hukuki olmadığı yönünden yapılabilecek olan olası bir ihlal tespiti, başvurucu açısından ancak lehine bir miktar tazminata hükmedilmesi sonucunu doğurabilecektir. Bunun dışında muhtemel bir ihlal kararına bağlı olarak başvurucu açısından (örneğin tahliye edilmek gibi) bir sonuç ortaya çıkmayacaktır.

Hal böyle olunca, belirtilen duruma bağlı olarak, bireysel başvurunun ikincillik niteliği gereğince, olayda, aşama itibarıyla bireysel başvuru yolu dışında başvurucuya, tutmanın hukuki olmadığını tespit edecek ve giderim olarak da tazminat ödenmesini sağlayabilecek başka bir hak arama yolunun mevcut olup olmadığının incelenmesi gerekmektedir.

Anayasa Mahkemesi'nce, tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına dayalı olarak yapılan tüm başvurularda, tutuklama kararının hukuka aykırı olduğuna ilişkin iddia incelenirken ilk olarak şikâyet konusu tutuklamanın kanuni dayanağının bulunup bulunmadığı, ikinci olarak kuvvetli suç şüphesinin mevcut olup olmadığı, üçüncü olarak tutuklamanın meşru bir amacının bulunup bulunmadığı (tutuklama nedenlerinin var olup olmadığı), son olarak da tutuklama tedbirinin ölçülü olup olmadığı incelenmektedir.1

Anayasa Mahkemesince yapılan bu inceleme, 5271 sayılı Ceza Muhakemeleri Kanunu'nun 100 ve 101. maddelerde yer alan hükümlerle de uyumlu bir incelemedir. Zira 5271 sayılı Kanun’un 100. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre “Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez.” Yine aynı Kanunun 101. maddesinin ikinci fıkrasına göre de “Tutuklamaya, tutuklamanın devamına veya bu hususta bir tahliye isteminin reddine ilişkin kararlarda; a) Kuvvetli suç şüphesini, b) Tutuklama nedenlerinin varlığını, c) Tutuklama tedbirinin ölçülü olduğunu gösteren deliller somut olgularla gerekçelendirilerek açıkça gösterilir.”

Öte yandan, 5271 sayılı Kanun’un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasına (fıkranın a bendine) göre "Suç soruşturması veya kovuşturması sırasında; kanunlarda belirtilen

koşullar dışında yakalanan, tutuklanan veya tutukluluğunun devamına karar verilen, ... kişiler, maddi ve manevi her türlü zararlarını, Devletten isteyebilirler."

Görüldüğü üzere 141. maddenin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinde de “tutuklama için kanunda belirtilen koşullara" atıf yapılmaktadır. Dolayısıyla Kanunda (kuvvetli suç şüphesi, tutuklama nedeni, ölçülülük gibi) öngörülen koşullara aykırı olarak tutuklandığını düşünen bir kişi için Kanun tazminat isteme ve alma imkânı öngörmektedir.

Anayasa Mahkemesi konuya ilişkin önceki kararlarında; bireysel başvurunun incelenme tarihi itibarıyla başvurucunun tutukluluk halinin sona ermiş olması ve tutuklama tedbirinin ilişkili olduğu kamu davasında verilen beraat veya mahkûmiyet hükmünün kesinleşmiş olması şartlarının bir arada gerçekleşmiş olması hallerinde, başvurucunun tutuklamanın hukuka aykırı olduğu iddiasına yönelik olarak CMK 141/1-a hükmü kapsamında tazminat davası açabileceğini belirtmiş ve mezkûr iddiayı başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez bulmuştur.2 Bununla birlikte, başvurucu tahliye edilmiş olsa dahi hakkında açılan kamu davasının devam ediyor olması veya hakkında verilen beraat veya mahkûmiyet hükmünün kesinleşmemiş olması hallerinde ise tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına dayalı başvuruları CMK 141/1-a hükmü kapsamı dışında tutmuş ve işin esasını incelemiştir.

Anayasa Mahkemesi, tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına ilişkin başvurularda yukarıda belirtildiği şekilde ortaya koyduğu yaklaşımını sonradan kısmen değiştirmiş bulunmaktadır. Mahkemenin güncel yaklaşımında, tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasının CMK 141. madde kapsamında tazminata konu edilebileceğinin kabul edildiği tek durum, CMK 141/1-e hükmünde düzenlenen tazminat nedenine ilişkin durumdur.

Anayasa Mahkemesinin son dönemdeki bir çok kararına göre; başvuruya konu edilen tutuklamanın ilişkili/ilgili olduğu davada başvurucu hakkında beraat kararı verilmiş veya başlatılan soruşturmada kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmiş ve bu kararlar bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla kesinleşmiş ise tutuklamanın hukuki olmadığı iddiası, CMK 141/1 a ve e hükmünde düzenlenen tazminat yolunun tüketilmediği gerekçesiyle kabul edilemez bulunmaktadır.3 Mahkeme, bu içtihadında CMK 141/1-e hükmünün yanı sıra CMK 141/1-a hükmünü de dikkate almakta ve söz konusu hükümlerde öngörülen tazminat yolunu tutuklamanın hukuki olmadığı iddiası yönünden etkili bir kanun yolu olarak nitelendirmektedir.4 Tutukluluğun hukuki olmadığı iddiasına dayalı tüm başvurularda, belirtilen durum dışındaki tüm hallerde ise işin esası incelenmektedir.

Öte yandan Anayasa Mahkemesi, CMK 141/1-a hükmünde düzenlenmiş olan, kanunlarda belirtilen koşullar dışında tutukluluğun devamına karar verilmesi halini de kanuna uygun olarak tutuklandığı hâlde makul sürede yargılama mercii huzuruna çıkarılmayan ve bu süre içinde hakkında hüküm verilmeyen kişilerin tazminat alabileceğini öngören CMK 141/1-d'de düzenlenen tazminat yoluyla beraber değerlendirmektedir. Bir başka söyleyişle Mahkeme, tutukluluğun kanuna aykırı bir şekilde gerekçesiz kararlarla uzatılarak makul sürenin veya kanuni sürenin aşıldığına ilişkin iddiaları, başvuru yollarının tüketilmemesi gerekçesine dayanarak reddetmekte ve CMK’nın 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) ve (d) bentlerine birlikte dayanmaktadır.5

Belirtilen durumla birlikte, Mahkemece, gözaltının hukuki olmadığına ilişkin şikâyetlere dayalı başvurularda da CMK’nın 141. maddesindeki tazminat yoluna başvurulması gerektiği söylenmektedir. Bir başka söyleyişle, gözaltının hukuki olmadığına ilişkin şikâyetlerde de davanın mahkûmiyetle sonuçlanıp sonuçlanmadığına, davanın devam ediyor olup olmadığına bakılmaksızın başvuru yollarının tüketil¬memesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı

verilmektedir.6

Anılan kararlarda bu kapsamdaki taleplerle ilgili olarak davanın esasının sonuçlanmasına gerek olmadığı yönündeki Yargıtay kararlarına atıf yapıldığı için gözaltı¬nın hukuki olmadığına ilişkin şikâyetlerde CMK'nın 141. maddesindeki yolun tartışmasız bir biçimde etkili bir hukuk yolu olduğu iddia edilebilir ise de; Yargıtay tarafından istikrarlı bir biçimde tersine oluşturulmuş bir uygulama tespit edilmediği sürece, tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına dayalı başvurularda başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilirken, bu konuda Yargıtay uygulamasının var olup olmadığına bakılmasına gerek olmadığından ve biraz önce değinilen kararlarda atıf yapılan Yargıtay kararları7 somut delil olmadan gerçekleştiği iddia edilen bir gözaltına alınmayla ilgili olmadığından anılan iddiaya itibar edilmesi mümkün değildir.8

Hal böyle olunca, gözaltı ve tutuklama tedbirlerinin hukuka aykırı olduğu iddialarının her ikisini de içeren başvurularda, Anayasa Mahkemesince, gözaltı tedbirine dair iddia yönünden tazminat yoluna başvurulması gerektiğine karar verilirken, tahliye edilmiş bir başvurucunun tutuklama tedbirine ilişkin iddiasında tazminat yolunun gösterilmemesi çelişkili bir durum oluşturmaktadır.

Öte yandan, Anayasa Mahkemesi'nce, etkili bir başvuru yolunun bulunup bulunmadığının belirlenmesinde başvurulan uygulamaya atıf yapma yaklaşımından B.T. kararıyla vazgeçilmiştir. B.T. kararında, geri gönderme merkezlerindeki tutma koşulları¬nın kötü muamele oluşturduğu iddiasına dayalı başvuru, başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez bulunmuştur. Anayasa Mahkemesi, geri gön¬derme merkezlerindeki koşulların kötü muamele oluşturduğu iddiasını, uygulamada başarıyla sonuçlandığını gösteren herhangi bir örneğini tespit etmemiş olmasına rağmen, tam yargı davasına konu edilebileceğini belirterek incelememiştir.

İdari gözetim altında tutulma koşullarına karşı etkili bir başvuru yolunun bulunmadığı iddiasına dayalı başvuruda Mahkeme; AİHM'nin Türk hukukunda tutulma koşullarına karşı etkili bir başvuru olmadığına dair kararları bulunduğunu belirttikten sonra, yasal düzenlemeyle oluşturulan ve kanunun objektif anlamına bakıldığında var olduğu hususunda bir tereddüt uyandırmayan bir hukuksal yolun fiilen denenmemiş veya kullanılmamış olmasının söz konusu yolun etkili olmadığı veya bulunmadığı sonucuna ulaşılabilmesi bakımından yeterli olmayacağı tespitinde bulunmuş, bu tespit kapsamında da bu güne kadar böyle bir davanın açıldığını ve tazminata hükmedildiğini gösteren herhangi bir mahkeme kararının mevcut olmamasına dayanılarak tazminata ilişkin etkili bir başvuru yolunun bulunmadığının söylenmesinin hatalı olacağını ifade etmiştir.9

Cafer Yıldız kararında da benzer bir değerlendirmeyle kabul edilemezlik kararı verilmiştir. Anayasa Mahkemesi, Cafer Yıldız kararında, tutukluluk incelemeleri sonucunda verilen kararların tebliğ edilmemesi ya da tutukluluğa yapılan itirazın karara bağlanmaması nedeniyle tutuklama işlemine karşı başvuru imkanlarından yararlandırılmamaya ilişkin iddiaların CMK'nın 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (k) bendi kapsamında açılacak davada incelenebileceği gerekçesiyle kabul edilemezlik kararı vermiştir. Mahkeme, buradaki tazminat yolunun başarıyla uyguladığını gösteren emsal davalar bulunmamasına rağmen böyle bir hukuk yolunun kesinlikle başarısız olacağını iddia edebilmeyi ortaya koyacak bir durum da söz konusu olmadığı için bu türden şikâyetlere çözüm getirmeye elverişli nitelik taşıyan bu yola işlerlik kazandırmak ve yasal düzenlemenin kapsamını belirlemek amacıyla derece mahkemelerine başvurulmasında yarar bulunduğunu

belirtmiştir.10

Tahliye edilen ve hakkında açılan kamu davası devam eden kişinin CMK 141/1-a kapsamında açacağı tazminat davasında kuvvetli suç şüphesinin ve tutukluluğun diğer kanuni şartlarının bulunmadığına ilişkin yapılacak tespitin devam eden kamu davasını etkileyebilecek olması ve tazminat davasını yürüten mahkemenin bu tür değerlendirmelerden kaçınabileceği ihtimali yahut hakkında mahkûmiyet hükmü verilen ve bu hüküm kanun yolu incelemesi aşamasında olan veya kesinleşen kişilerin açacakları tazminat davasında mahkemenin, tutuklama tedbirinin hukuka aykırı olup olmadığı tespitini kanun yolu merciinin verdiği veya vereceği karara rağmen yapıp yapamayacağı hususları da kanun yolunun etkililiği açısından elbette ki büyük önem taşımaktadır. Bununla birlikte, bu bağlamda, kişinin tutuklanması ve tahliye edilmesi ile hakkında beraat veya mahkûmiyet hükmü verilmesi arasında belirleyici ölçüde bir bağlantı olmadığını söylemek yerinde olacaktır.

Belirtilen duruma göre, bir kişinin tutuklanması hukuka uygun olmakla birlikte bu kişi kamu davasından beraat edebilir ya da tutuklanması hukuka aykırılık arz ederken hakkında açılan davada mahkûmiyet sonucuna varılabilir. Bu nedenle CMK 141/1-a kapsamında açılacak bir davada tutukluluğun hukukiliğine ilişkin olarak kişi hakkındaki ceza davasından bağımsız bir inceleme yapılmasının mümkün olduğu sonucuna varılmalıdır. (Muzaffer Korkmaz, Koruma Tedbiri Nedeniyle Tazminat Davaları ve Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2019, s. 93). Tutukluluğun hukukiliğinin incelenmesinde, tutuklamanın ilişkili/ilgili olduğu davada mahkûmiyet veya beraat kararı verilmiş olmasının ya da davanın devam ediyor olmasının bir önemi olmamalıdır. Nitekim Anayasa Mahkemesince de, mahkûmiyet kararı verilmesi veya davanın devam ediyor olması durumunda da tutuklamanın hukukiliği incelenmektedir.11 Eğer bir davanın devam ediyor olması veya davada mahkûmiyet kararı verilmesi tutuklamanın hukukiliğinin incelenmesine engel teşkil ediyor olsaydı, Anayasa Mahkemesinin de böyle bir inceleme yapamaması gerekirdi. Dolayısıyla bir davada beraat veya takipsizlik kararı verilmesi tutuklamayı kendiliğinden hukuka aykırı hale getirmeyeceği gibi mahkûmiyet kararı verilmesi de kendiliğinden tutuklamanın hukuka uygun olduğunu göstermez. Nitekim Anayasa Mahkemesi Mehmet Özdemir12 başvurusunda beraat kararı verilmiş olan başvurucunun tutuklanmasının hukuka uygun olduğuna karar vermiş iken, Ali Bulaç13 başvurusunda hakkında mahkûmiyet kararı verilen başvurucunun tutuklanmasının hukuka aykırı olduğuna karar vermiştir.

Esasen CMK 141/1-a hükmünün de, tutuklamanın hukukiliği bağlamında bu hükme dayalı olarak dava açılmasını kişi hakkındaki yargısal sürecin bitmesine ve kesinleşmiş bir kararın varlığına bağlı tutmadığı anlaşılmaktadır.

Konuya ilişkin Yargıtay kararlarında da14 anılan hükümde düzenlenen tazminat nedeninin, yargısal sürecin kesinleşmesine bağlı olarak tazminata konu edilebilecek tazminat nedenleri arasında sayılmadığı görülmektedir. Söz konusu kararlara göre, kanuna uygun olarak yakalandıktan veya tutuklandıktan sonra haklarında kovuşturmaya yer olmadığına veya beraatlarına karar verilen, yine mahkûm olup da gözaltı ve tutuklulukta geçirdikleri süreleri, hükümlülük sürelerinden fazla olan veya işlediği suç için kanunda öngörülen cezanın sadece para cezası olması nedeniyle zorunlu olarak bu cezayla cezalandırılanlar hakkında, mutlaka davanın esasıyla ilgili olarak verilen kararın kesinleşmesini beklemek zorunluluğu bulunmaktadır.

Hal böyle olunca uygulamada, tutuklama tedbirinin hukuka aykırı olduğu iddiasına yönelik

CMK 141/1-a hükmüne dayalı tazminat davasının, tutuklamanın ilişkili/ilgili olduğu ceza davası derdestken açılamayacağına ilişkin kesin bir kabulün bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Bu bağlamda, yukarıda da belirtildiği üzere tazminat davasını inceleyecek olan derece mahkemesinin tutuklama şartlarını incelemekten imtina edebileceği şeklindeki bir görüşün kabulünün de mümkün olmadığını belirtmek gerekmektedir. Zira CMK 141/1-a hükmü karşısında tazminat mahkemesinin de (ağır ceza mahkemesinin de) tutuklama koşullarının var olup olmadığını inceleyebilmesi gerekmektedir. Anılan hükme göre tutuklamanın kanunda öngörülen şartlara uygun olup olmadığını tespit etmek tazminat mahkemesinin kanundan kaynaklanan görevi durumundadır. Nitekim kovuşturma aşamasında yargılamayı yürüten herhangi bir ağır ceza mahkemesinin verdiği tutuklama veya tahliye kararı, yapılan itiraz üzerine bir başka ağır ceza mahkemesi tarafından, tutuklama şartlarının var olup olmadığı incelenerek kaldırılabilmektedir. Bu konuda herhangi bir tartışma bulunmamaktadır. Böyle olunca da bir ağır ceza mahkemesinin veya sulh ceza hâkimliğinin verdiği tutuklama kararının hukuka aykırı olup olmadığının tazminat mahkemesince tespit edilmesinin önünde de herhangi bir engel bulunmadığı sonucuna varılmaktadır.

Suç isnadına bağlı olarak tutukluluk halini içerenler dışındaki tutuklamanın hukuki olmadığına ilişkin şikâyetlerde CMK 141/1-a'daki tazminat yolunun tüketilmesinin aranması, Anayasa Mahkemesinin tutukluluk statüsünün sona ermiş olması kaydıyla tutukluluğun makul süreyi aştığına yönelik iddiaların, CMK'nin 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) ile (d) bentlerinde düzenlenen tazminat yoluna konu edilmesi gerektiğine ilişkin yaklaşımıyla da uyumluluk gösterir.15 Zira tahliye edilen ve hakkındaki kamu davası devam eden veya aleyhine verilen mahkumiyet hükmü kanun yolu aşamasında olan veya kesinleşen kişinin Anayasa Mahkemesi içtihadı doğrultusunda bireysel başvuru öncesi uzun tutukluluk iddiasına ilişkin açacağı tazminat davasında ilk derece mahkemesi, tutukluluğun devamına ilişkin kararların hukuka uygunluğunu inceleyecek, bu incelemeyi yaparken de kuvvetli suç şüphesinin var olup olmadığını ve diğer tutuklama nedenleriyle birlikte devam edip etmediğini gözetecektir (Muzaffer Korkmaz, a.g.e., s.94) Nitekim Anayasa Mahkemesi'nce de tutukluluğun makul süreyi aştığına ilişkin olup esastan incelenen başvurularda kuvvetli şüphenin var olup olmadığı, tutuklama nedenlerinin devam edip etmediği de incelenmektedir.16 Ayrıca, bu konuya ilişkin olup başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilen başvurularda da, tazminat davasına bakacak olan mahkemenin de kuvvetli suç şüphesinin ve tutuklama nedenlerinin var olup olmadığını değerlendireceği varsayılmaktadır. Aksinin kabulü halinde bu tür başvurularda kişilerin tazminat davası yoluna yönlendirilmemesi gerekirdi. Sonuç olarak, eğer tazminat davasına bakacak mahkeme, uzun tutukluluk şikâyetlerinde kuvvetli şüphenin, tutuklama nedenlerinin var olup olmadığını inceleyebiliyorsa, tutuklamanın hukukiliği şikâyetlerinden kaynaklanan davalarda da tutuklamanın hukukiliğini inceleyebilmelidir.

Bu noktada Mustafa Avcı kararına17 da değinmek gerekmektedir. Anayasa Mahkemesi, bu başvuruda başvurucunun uzun tutukluluk şikâyetini, inceleme tarihi itibarıyla tahliye edilmiş olması nedeniyle CMK 141'de düzenlenen tazminat yolunun tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez bulmuştur.18 Başvurucunun, tutuklanmasına neden olan fiillerin tamamının siyasi faaliyetleri ile ilgili olduğu ve bu sebeple siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkin olarak ise Anayasa Mahkemesi; başvurucunun uzun tutukluluk şikâyetiyle ilgili açacağı tazminat davasında ilk derece mahkemesinin hukuka aykırılığı tespit ve yeterli giderim sağlama hususlarında karar verirken tedbirin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı dışında siyasi faaliyette bulunma hakkına müdahale teşkil edip etmediği de

dâhil olmak üzere somut olayın tüm koşullarını dikkate almak durumunda olacağını belirtmiştir. Anayasa Mahkemesi, CMK'nin 141. maddesinde öngörülen tazminat yolunun; gözaltı, yakalama, tutuklama gibi tedbirlerinin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının yanı sıra diğer temel haklara müdahale sonucunu doğurması hallerinde de etkili bir kanun yolu niteliğini haiz olduğunu ifade etmiş ve bu kabulü doğrultusunda siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiği iddiası yönünden de başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermiştir.19 Bu olayda başvurucunun, tutuklanmasına neden olan fiillerin tamamının siyasi faaliyetleri ile ilgili olduğu ve bu sebeple siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiği iddiası zımnen tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına benzemektedir. Bu kişinin CMK 141. maddedeki yola başvurması durumunda tazminat mahkemesi ifade özgürlüğünün ihlal edilip edilmediğini tespit edebiliyorsa, diğer bir deyişle başvurucunun tutuklanmasına konu eylemlerin siyasi faaliyetler kapsamında olup olmadığını tespit edebiliyorsa, tutuklamanın hukuki olup olmadığını da elbette ki tespit edebilir. Zira deliller değerlendirmeden tutuklamanın ifade özgürlüğünü ihlal ettiğinin tespit edebilmesi mümkün değildir.

Yukarıda belirtildiği gibi Anayasa Mahkemesi beraat veya takipsizlik kararı verilmesi ve bu kararın kesinleşmesi halinde kişilerin 141. maddenin (e) veya a) bendi uyarınca tazminat alabilmelerinin mümkün olduğunu belirterek başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermektedir (Fatma Maden (B. No: 2016/28719, 17/7/2018, Ertuğrul Raşit Benal, B. No:2016/25245, 17/7/2018). Anayasa Mahkemesi bu kararlarında CMK'nın 141/1-a bendine de atıf yapmaktadır. Ancak CMK'nın 141. maddenin (1) numaralı fıkrasının (a) bendine başvurulması için, CMK'da, tutuklamayla ilgili/ilişkili davanın beraatla veya takipsizlik kararıyla sonuçlanması şartı aranmamaktadır. Tutuklamaya konu davanın beraatla veya takipsizlik kararıyla sonuçlanması şartı 141/1-e bendi için geçerlidir. Kanaatimizce beraat veya takipsizlik halinde CMK 141/1-e bendindeki hükmün tutuklamanın hukukiliği açısından birincil nitelikte etkili bir yol olmadığını belirtmek gerekir. 141/1-e bendi uyarınca tazminat istenebilmesi için tutuklamanın hukuki olup olmamasının bir önemi bulunmamaktadır. Kişi beraat edince bu bent kapsamında tutuklamanın hukuki olup olmadığına ilişkin bir tespit yapılmadan otomatik olarak tazminat ödenmektedir. Oysa bir yolun etkili kabul edilmesi için o yolun hakkın ihlal edildiğini tespit edebilmesi ve ihlali giderebilmesi gerekir.20 AİHM de Mergen ve diğerleri kararında benzer gerekçelerle 141/1-e bendindeki yolun tüketilmesi gerektiği itirazını reddetmiştir. Dolayısıyla bubağlamda141/1- ebendinindeğil,141/1-abendininetkilibiryol olduğu söylenebilir.

Nitekim Anayasa Mahkemesi de bu durumu göz önüne alarak bu kararlarında 141/1-a bendine de atıf yapma gereği duymuştur. 141/1-a bendi beraat veya takipsizliğe bağlı olmadığı için tahliye durumunda da bu yolun etkisiz olduğunu söylemek mümkün değildir.

Yukarıda açıklanan hususlar birlikte değerlendirildiğinde tutuklamanın hukuki olmadığı şikâyetlerine dayalı başvurularda, tutuklamanın ilgili/ilişkili olduğu dava mahkûmiyetle sonuçlanmış olması veya kişinin tahliye edilmiş hallerinde de CMK'nın 141. maddesindeki tazminat yolunun tüketilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Açıklanan gerekçelerle başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerektiğini düşündüğümden çoğunluğun işin esasının incelenmesi gerektiği yolunda oluşan görüşüne katılmadım.

Üye Selahaddin MENTEŞ

1 Halas Aslan, B. No: 2014/4994, 16.2.2017.

2 Reşat Ertan, 2013/5700, 15/04/2015, § 26; Mehmet Emin Güneş, 2013/5707, 16/04/2015, § 29; Mecit Gümüş, 2013/9105, 25/6/2015, §32; Hüseyin Hançer, 2013/8319, 7/1/2016,§§ 39, 40; Ömer Köse, 2014/12036, 16/11/2016, § 34

3 Kamil Erdoğan, B. No: 2017/4023, 19/4/2018, §40; Bilal Canpolat, §§ 37-43; Fatma Maden, §49; Ertuğrul Raşit Benal, B. No: 2016/25245, 17/7/2018, §42

4 Fatma Maden, §47, Ertuğrul Raşit Benal, §40

5 Erkam Abdurrahman Ak, B. No: 2014/8515, 28/9/2016, §54; İrfan Gerçek, B. No: 2014/6500, 29/9/2016,§37

6 Neslihan Aksakal, B. No: 2016/42456, 26/12/2017, § 30- 38; Ahmet Ünal, B. No: 2016/17624, 9/5/2018, § 24-26.

7 Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 1/10/2012 tarihli ve E.2012/21752, K.2012/20353 sayılı kararı

8 Benzer durumlar bakımından, Yargıtay uygulamasında tazminat yolunun başarıyla uyguladığını gösteren emsal kararlar bulunmamakla birlikte, böyle bir hukuk yolunun kesinlikle başarısız olacağını iddia edebilmeyi ortaya koyacak bir durum da söz konusu değildir.

9 B.T. [GK], B. No: 2014/15769, 30/11/2017, §§ 40-60.

10 Cafer Yıldız, B.No: 2014/9308, 9/1/2018, §§ 37-40; Yaşar Saçlı, B. No: 2014/9311, 24/1/2018, §§ 37-40.

11 Bkz. Besime Konca, B. No: 2017/5867, 3/7/2018.

12 Mehmet Özdemir, B. No: 2017/37283, 29/11/2018

13 Ali Bulaç [GK], B. No: 2017/6592, 3/5/2019

14 bkz. Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 1/7/2015 tarihli ve E.2014/20624, K.2015/12265 sayılı, 1/10/2012 tarihli ve E.2012/21752, K.2012/20353 sayılı kararları.

15 İrfan Gerçek, B. No: 2014/6500, 29/9/2016, § 19, 37

16 Bkz. Örneğin, Hüsnü Aşkan, B. No: 2015/4057, 31/10/2018, § 45, Halas Aslan, B. No: 2014/4994, 16/2/2017, § 87.

17 Mustafa Avci, B. No: 2014/1545, 22/3/2018

18 Mustafa Avci, §27

19 Mustafa Avci, §35-38

20 Mergen ve diğerleri/Türkiye kararı, §36

Y.B. VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/33820 | Karar tarihi: 28.12.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/33820

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Y.B. VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/33820)

Karar Tarihi: 28/12/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Ayşe Didem ÖZDEMİR AKCA

Başvurucular : Y.B. ve Diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular vekili : Av. Berivan KILIÇ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2020/33820 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2020/33820 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların

kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucuların bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 28/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvurucular, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucuların açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

15. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği

gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruların iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruların uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruların bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruculların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. Başvuruculların kamuya açık belgelerde kimliklerinin gizli tutulması taleplerinin KABULÜNE,

C. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

D. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

E. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

F. Başvuruculların maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

G. Başvuruculara 4.500 TL vekâlet ücretinin ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

H. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

İ. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

J. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 28/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

RAMAZAN KOÇ VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/35108 | Karar tarihi: 28.12.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/35108

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

RAMAZAN KOÇ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/35108)

Karar Tarihi: 28/12/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Osman ÖZDEMİREL

Başvurucular : Ramazan KOÇve diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru ceza davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2020/35108 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2020/35108 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 28/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

15. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 28/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

DUYGU AKTAŞ VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/39302 | Karar tarihi: 28.12.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/39302

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

DUYGU AKTAŞ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/39302)

Karar Tarihi: 28/12/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucu : Duygu AKTAŞ ve Diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, hukuk davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonlarca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2020/39302 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2020/39302 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 28/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher

Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruların iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarakhesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruların uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruların bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Adil yargılanma hakkı kapsamında makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatınÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 28/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

RAHİM ERDEM VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/4407 | Karar tarihi: 28.12.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/4407

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

RAHİM ERDEM VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/4407)

Karar Tarihi: 28/12/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucular : Rahim Erdem ve diğerleri [bkz. ekli tablo]

Vekilleri : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, hukuk davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonlarca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2021/4407 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2021/4407 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 28/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher

Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruların iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruların uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruların bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Adil yargılanma hakkı kapsamında makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 28/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SEDAT ŞAHİN VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/13618 | Karar tarihi: 28.12.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/13618

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SEDAT ŞAHİN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/13618)

Karar Tarihi: 28/12/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucular : Sedat ŞAHİN ve Diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonlarca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2021/13618 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2021/13618 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 28/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52; Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45-47).

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın

süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45; Selahattin Akyıl, § 41).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarakhesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Adil yargılanma hakkı kapsamında makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatınÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 28/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FESİH AVCI VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/14196 | Karar tarihi: 28.12.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/14196

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

FESİH AVCI VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/14196)

Karar Tarihi: 28/12/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucular : Fesih AVCI ve diğerleri [bkz. ekli tablo]

Vekilleri : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, hukuk davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonlarca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2021/14196 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2021/14196 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 28/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher

Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruların iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvurucularaödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruların uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruların bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Adil yargılanma hakkı kapsamında makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatınÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 28/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİ ASAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/14349 | Karar tarihi: 28.12.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/14349

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ ASAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/14349)

Karar Tarihi: 28/12/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Osman ÖZDEMİREL

Başvurucular : Ali ASAN ve diğerleri [bkz. ekli tablo]

Vekilleri : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru ceza davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2021/14349 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2021/14349 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 28/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

15. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 28/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

CEMAL TEKDEMİR VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/18531 | Karar tarihi: 28.12.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/18531

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

CEMAL TEKDEMİR VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/18531)

Karar Tarihi: 28/12/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Eyup GÖNENBABA

Başvurucular : Cemal TEKDEMİR ve diğerleri [bkz. ekli tablo]

Vekilleri : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2021/18531 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2021/18531 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 28/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

15. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 28/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

RASİM GÜNEYSU VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/18725 | Karar tarihi: 28.12.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/18725

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

RASİM GÜNEYSU VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/18725)

Karar Tarihi: 28/12/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucular : Rasim GÜNEYSU ve Diğerleri [bkz. ekli tablo]

Vekilleri : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonlarca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2021/18725 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2021/18725 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculaın bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 29/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculaın açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. 2021/6832 Numaralı Bireysel Başvurunun Vefat Eden Başvurucusu Yönünden

12. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik şartları ve incelenmesi" kenar başlıklı 48. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

"Kabul edilebilirlik şartları ve incelemesinin usul ve esasları ile ilgili diğer hususlar İçtüzükle düzenlenir."

13. İçtüzük'ün 80. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Bölümler ya da Komisyonlarca yargılamanın her aşamasında aşağıdaki hâllerde düşme kararı verilebilir:

...

ç)Bölümler ya da Komisyonlarca saptanan herhangi bir başka gerekçeden ötürü, başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir neden görülmemesi.

(2) Bölümler ya da Komisyonlar; yukarıdaki fıkrada belirtilen nitelikteki bir başvuruyu, Anayasanın uygulanması ve yorumlanması veya temel hakların kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi ya da insan haklarına saygının gerekli kıldığı hâllerde incelemeye devam edebilir."

14. Bireysel başvuru kapsamında ileri sürülen ihlal iddiaları incelenmekle birlikte başvurucunun yaşamını yitirdiği anlaşıldığından başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir neden bulunmadığı değerlendirilmiştir.

15. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun ölümü nedeniyle düşme kararı verilmesi gerektiği

sonucuna ulaşılmıştır.

C. Diğer Başvurucular Yönünden

1. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

a. Başvurucuların İddiaları

16. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

i. Kabul Edilebilirlik Yönünden

17. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

ii. Esas Yönünden

18. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52; Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45-47).

19. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45; Selahattin Akyıl, § 41).

20. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

21. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

D. Diğer İhlal İddiaları

22. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

23. Başvurucuların iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

24. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

E. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

25. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

26. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

27. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

28. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

29. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

30. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvuruculara adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. 2021/6832 numaralı bireysel başvurunun vefat eden başvurucusu yönünden yapılan başvurunun başvurucunun ölümü nedeniyle DÜŞMESİNE,

2. Diğer başvurucular yönünden Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

3. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler

yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 28/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HAKAN İSMAİL AKÇAY VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/19302 | Karar tarihi: 28.12.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/19302

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HAKAN İSMAİL AKÇAY VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/19302)

Karar Tarihi: 28/12/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Eyup GÖNENBABA

Başvurucular : Hakan İsmail AKÇAY ve diğerleri [bkz. ekli tablo]

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2021/19302 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2021/19302 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 28/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvurucular, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucuların açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

15. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate

alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarakhesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruculara adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR

OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculaların maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculaların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 28/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

YELİZ ARSLAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/26989 | Karar tarihi: 28.12.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/26989

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

YELİZ ARSLAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/26989)

Karar Tarihi: 28/12/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Raportör : Eyup GÖNENBABA

Başvurucular : Yeliz ARSLAN ve diğerleri [bkz. ekli tablo]

Vekilleri : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2021/26989 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2021/26989 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 28/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

15. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarakhesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonunun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 28/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İLHAN YİĞİT

B. No: 2016/7532 | Karar tarihi: 29.12.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/7532

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

İLHAN YİĞİT BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/7532)

Karar Tarihi: 29/12/2021

R.G. Tarih ve Sayı: 23/2/2022-31759

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Hasan HÜZMELİ

Başvurucu : İlhan YİĞİT

Vekili : Av. Linda Sevinç HOCAOĞULLARI

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; katıldığı toplantı ve gösteri yürüyüşünde gözaltına alınmanın kişi hürriyeti ve güvenliği hakkını, sendikanın aldığı karar doğrultusunda gösteri yürüyüşü yapılmasına izin verilmemesinin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını, kolluk güçlerinin gösteri yürüyüşüne müdahalesi ve gözaltına alma işlemi sırasında aşırı güç kullanması nedeniyle yapılan şikâyet sonucunda kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmesinin kötü muamele yasağını ihlal ettiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 18/4/2016 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

5. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. 1966 doğumlu olan başvurucu, Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu (KESK) Yürütme Kurulu üyesidir.

8. KESK 3/8/2015 tarihinde yapılacak toplu iş sözleşmesine ilişkin basın açıklaması yapmak ve görüşmelere katılacak Konfederasyon heyeti ile birlikte Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına (ÇSGB) kadar yürüyüş gerçekleştirmek için sendika yöneticilerini Ankara'ya çağırmıştır.

9. Kolluk görevlilerince düzenlenen 3/8/2015 tarihli tutanakta; KESK ve bu konfederasyona bağlı sendikaların yönetici ve üyelerinin saat 09.00'da Mevlana Bulvarı (Konya yolu) Ankara Şehirlerarası Terminal İşletmesinin (AŞTİ) karşısında bulunan pazar yerinde toplanıp saat 10.00'da Kırım Caddesi, Bosna Hersek Caddesi, 17. Sokak ve İnönü Bulvarı güzergâhını kullanarak ÇSGB'ye yürüyüş planladıkları belirtilmiştir. Grubun ÇSGB önünde "Memur Maaşı Toplu Sözleşmesi" konulu basın açıklaması yapacağı, Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonuna (DİSK) bağlı Emekliler Sendikasının da "2016-2017 Toplu Sözleşmelerinde Emekliler Adına Masada Olacağız" konulu basın açıklaması düzenleyeceği bilgisinin alınması üzerine emniyet görevlileri toplanma yerinde önlem almıştır. Anılan sendikaların yönetici ve üyelerinin katılımı ile anılan yerde yaklaşık 250 kişi toplanmıştır.

10. Kolluk görevlileri, toplanma alanı ve planlanan yürüyüş yolunun Ankara Valiliğince (Valilik) belirlenen toplantı ve gösteri yürüyüşü güzergâhı kapsamında olmadığını ilgili yetkililere bildirmiştir. Başvuru dosyasında idare tarafından katılımcılara alternatif toplantı ve gösteri yürüyüşü alanı sunulduğuna dair bir bilgi bulunmamaktadır.

11. Grubun gösteri yürüyüşü hazırlığına devam etmesi üzerine kolluk güçleri, ses yükseltici cihaz ile topluluğa dağılmaları yönünde ihtarlarda bulunmuştur. Kolluk görevlilerince 09.22, 09.27 ve 09.32 saatlerinde yapılan ihtarlarda toplantı alanı ve gösteri yürüyüşü güzergâhının Valilikçe tespit edilmediği, bu nedenle katılımcıların bir araya geldiği pazar yerinden toplantının yapılacağı -ÇSGB binası önü- alana ancak bireysel olarak gidilmesine izin verileceği, toplu şekilde yürüyüşe müsaade edilmeyeceği bildirilmiştir. Topluluğa olası müdahale sırasında dağılma istikameti bildirilmiştir. Grup, ıslıklayarak toplanma alanında beklemeye devam etmiştir.

12. Saat 09.33'te KESK Genel Başkanı L.G. ile kolluk görevlileri bir görüşme yapmıştır. Kolluk görevlileri toplantı ve gösteri yürüyüşünün kanuna aykırı olduğunu, yol kapatılarak toplu hâlde yapılacak yürüyüşe izin verilmeyeceğini ancak pankart, flama taşınmadan ve trafiği aksatmadan bireysel olarak yürümelerine izin verileceğini ifade etmişlerdir. Başvurucunun da aralarında bulunduğu grup, Kırım Caddesi'nden 4. Sokak istikametine doğru yürüyüşe başlamaları üzerine kolluk güçleri, kalkanlar ile barikat kurarak topluluğu durdurmuştur.

13. Polis memurlarınca düzenlenen 7/10/2015 tarihli DVD İzleme ve Tespit/Teşhis Tutanağı'na göre 4. Sokak üzerinde yürüyüş yapmak için toplanan grubun yolun tamamını araç trafiğine kapatmaları, bu yolun idarece belirlenen toplantı ve gösteri yürüyüşü

alanlarından olmaması nedeniyle ses yükseltici cihazlarla uyarı anonsu yapılmıştır. Topluluğun sokağın tamamını araç trafiğine kapatarak yürüyüşe başlamaları üzerine kolluk görevlileri kalkanlar ile barikat oluşturarak grubu engellemiştir.

14. Kolluk görevlileri saat 09.35'te gruba hitaben trafiği kısmi olarak kapattıklarını, yapılan eylemin kanunsuz olduğunu, son uyarıları olduğunu belirterek gruba dağılmaları için iki dakikalık süre vermiştir. Topluluğun dağılmamakta ısrar ederek ÇSGB'ye doğru yürüyüş gerçekleştirmek için polis barikatlarına yüklenmeleri üzerine kolluk güçleri, gruba gaz sıkmak suretiyle müdahale etmiştir.

15. Başvurucu, kanuna aykırı toplantıda ihtara rağmen dağılmamakta ısrar etmesi ve polis kalkanına yüklenerek kanuna aykırı eylemine devam etmesi nedeniyle saat 09.40'ta 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'na muhalefet suçundan gözaltına alınmıştır. Başvurucu, ifadesinin alınması akabinde saat 11.50'de serbest bırakılmıştır. Başvurucunun gözaltına alınmadan önce ve serbest bırakıldıktan sonra alınan adli raporda herhangi bir yaralanması tespit edilmemiştir.

16. Kolluk görevlilerinin müdahalesi sonrası katılımcılar, pankart ve flama açmadan ÇSGB'ye yürümeyi kabul etmiştir. KESK Başkanı L.Ö., ÇSGB binasının yan tarafında bulunan 17. Sokak üzerinde basın açıklaması yapmıştır. KESK Başkanı ile 9 kişilik heyet toplu iş sözleşmesi görüşmesi yapmak üzere ÇSGB binasına girmiş, dışarıda bekleyen yaklaşık 300 kişilik grup ekonomik haklarına ilişkin pankart açarak görüşmenin sonlanmasını beklemiştir. Görüşmenin bitmesi sonrası KESK Başkanı saat 14.30'da tekrar basın açıklaması yapmıştır. Yapılan basın açıklaması sırasında pankartlar açılmış, sloganlar atılmıştır. Toplanan grup saat 15.15'te kendiliğinden ve olaysız bir şekilde dağılmıştır.

17. Başvurucu; kendisine müdahale eden kolluk güçleri, sorumlu olan amirler ile Ankara İl Emniyet Müdürü, Ankara Valisi ve İçişleri Bakanı hakkında kasten yaralama ve görevi kötüye kullanma suçlarından soruşturma başlatılması talebiyle 8/10/2015 tarihinde Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına (Başsavcılık) başvurmuştur.

18. Başsavcılık 15/12/2015 ve 16/12/2015 tarihlerinde, Bakan ve Vali hakkındaki soruşturmanın farklı usullere tabi olması nedeniyle ayırma kararları vermiştir.

19. Başvurucunun Başsavcılığa sunduğu DVD'de yer alan 40 saniyelik görüntü bilirkişi tarafından incelenmiştir. Düzenlenen 26/10/2015 tarihli raporda; polisin yürüyüş yapmak üzere toplanan gruba müdahale ettiği, göstericilerin ellerinde bulunan flamaları almaya çalıştığı, başvurucu ve diğer göstericilerin ellerindeki flamaları bırakmadıkları ve polislere direndikleri, bir şahsın yere yatırılarak gözaltına alındığı ve akabinde koluna girilerek olay yerinden uzaklaştırıldığı görülmüştür. Göstericilere gaz, plastik mermi veya cop ile müdahale edildiğine veya yaralama eylemi gerçekleştirildiğine ilişkin herhangi bir görüntü kaydı tespit edilememiştir.

20. Başsavcılık 8/1/2016 tarihinde kolluk görevlileri ve amirleri hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar vermiştir. Kararda; başvurucunun gözaltına giriş öncesi ve gözaltından çıkış işlemi sonrası alınan sağlık raporlarında yaralanmaya ilişkin tespitin bulunmadığı belirtilmiştir. Öte yandan görüntü kayıtlarının incelenmesinde kolluk güçlerinin orantısız güç kullandıklarına dair herhangi bir tespitin bulunmadığı, somut olayda polisin kanunlardan kaynaklanan zor kullanma yetkisini kullandığına ve bu yetkinin kullanımında sınırının aşıldığına dair yeterli şüphe oluşturacak delil olmadığı değerlendirilmiştir. Kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"C. Başsavcılığımızca il emniyet müdürlüğüne yazı yazılarak olayla ilgili tespit edilen görüntülerin ve olayla ilgili varsa soruşturma suretlerinin gönderilmesinin istendiği, Ankara İl Emniyet Müdürlüğü Güvenlik Şube Müdürlüğünün 30/12/2015 tarih ve 2222/2015 sayılı yazı cevabında olayla ilgili belgelerin ve olayla ilgili DVD izleme tespit ve teşhis tutanağının gönderildiği, belirtilen olayla ilgili olarak Ankara Emniyet Müdürlüğü Güvenlik Şube müdürlüğünün 2015/218 suç nolu evrak ile2911 sayılı yasaya muhalefet ve görevi yaptırmamak için direnme suçundan müşteki ve arkadaşları hakkında soruşturma evrakı düzenlediklerinin tespit edildiği,03/08/2015 tarihli müştekiye ait göz altına alınmasıyla ilgili 2 adet Adli raporda müştekide darp izine rastlanmadığının tespit edildiği, DVD izleme ve tespit teşhis tutanağına göre müştekinin olayda müştekinin eylemci gurubu temsilen emniyet yetkilileri ile topluca Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı önüne yürümeleri konusunda görüşmeler yaptığı , tüm uyarılara ve ikaz anonslarına rağmen dağılmayarak kortej oluşturdukları ve yolu tamamen araç trafiğine kapattıktan sonra Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı önüne yürüyüşe geçen eylemci şahıslardan ve görevliler tarafından kalkan marifetiyle oluşturulan barikat önüne geldikten sonra barikata yüklenip mukavemet gösteren şahıslardan olduğunun tespit edildiği, tüm soruşturma evrakı kapsamından anlaşılmıştır."

21. Başvurucunun anılan karara yaptığı itirazı Ankara 6. Sulh Ceza Hâkimliği (Hâkimlik) 1/3/2016 tarihinde kesin olarak reddetmiştir. Hâkimlik kararında; gözaltına alınmadan önce ve serbest bırakıldıktan sonra alınan adli raporlarda darp ve cebir izinin bulunmadığı, görüntü kayıtlarında şikâyete konu şekilde müdahalenin tespit edilemediği belirtilmiştir. Karar başvurucuya 17/3/2016 tarihinde tebliğ edilmiştir.

22. Başvurucu 18/4/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

23. Başvurucu, hakkındaki soruşturmanın akıbetine ilişkin herhangi bir açıklamada bulunmadığı gibi başvuru dosyasına bir belge de eklememiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. İlgili Mevzuat

24. 2911 sayılı sayılı Kanun’un 3. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, önceden izin almaksızın, bu Kanun hükümlerine göre silahsız ve saldırısız olarak kanunların suç saymadığı belirli amaçlarla toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir.”

25. 2911 sayılı Kanun'un 6. maddesinin idarenin işlem yaptığı tarihte yürürlükte olan hâli şöyledir:

"Toplantı ve gösteri yürüyüşleri, tüm il ve ilçe sınırları içerisinde aşağıdaki hükümlere uyulmak şartıyla her yerde yapılabilir.

İl ve ilçelerde toplantı ve gösteri yürüyüşü yer ve güzergâhı, kamu düzenini ve genel asayişi bozmayacak ve vatandaşların günlük yaşamını zorlaştırmayacak şekilde ve 22 nci maddenin birinci fıkrasında sayılan sınırlamalara uyulması kaydıyla Türkiye Büyük Millet Meclisinde grubu bulunan siyasi partilerin il ve ilçe temsilcileri ile güzergâhın geçeceği ilçe ve il belediye başkanlarının, en çok üyeye sahip üç sendikanın ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının il ve ilçe temsilcilerinin görüşleri alınarak mahallin en büyük mülki

amiri tarafından belirlenir. İl ve ilçenin büyüklüğü, gelişmişliği ve yerleşim özellikleri dikkate alınarak birden fazla toplantı ve gösteri yürüyüşü yer ve güzergâhı belirlenebilir.

Belirlenen toplantı ve gösteri yürüyüşü yer ve güzergâhı yerel gazeteler ile valilik ve kaymakamlık internet sitelerinden ilan edilerek halka duyurulur.

Toplantı ve gösteri yürüyüşleri yer ve güzergâhı hakkında sonradan yapılacak değişiklikler de aynı yöntemle yapılır.

Bu değişiklikler duyurudan on beş gün sonra geçerli olur.

Birden fazla toplantı ve gösteri yürüyüşü yer ve güzergâhının belirlendiği il ve ilçelerde düzenleme kurulu, kamu düzenini ve genel asayişi bozmayacak ve vatandaşların günlük yaşamını zorlaştırmayacak şekilde belirlenen yer ve güzergâhlardan birisini tercih edebilir"

26. 2911 sayılı Kanun'un 22. maddesinin idarenin işlem yaptığı tarihte yürürlükte olan hâli şöyledir:

"Genel yollar ile parklarda, mabetlerde, kamu hizmeti görülen bina ve tesislerde ve bunların eklentilerinde ve Türkiye Büyük Millet Meclisine bir kilometre uzaklıktaki alan içinde toplantı yapılamaz ve şehirlerarası karayollarında gösteri yürüyüşleri düzenlenemez.

Genel meydanlardaki toplantılarda, halkın ve ulaşım araçlarının gelip geçmesini sağlamak üzere valilik ve kaymakamlıklarca yapılacak düzenlemelere uyulması zorunludur."

27. 2911 sayılı Kanun'un 23. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"a) 9 ve 10 uncu madde hükümlerine uygun biçimde bildirim verilmeden veya toplantı veya yürüyüş için belirtilen gün ve saatten önce veya sonra;

...

d) 6 ve 10 uncu maddeler gereğince belirtilen yerler dışında,

...

...Yapılan toplantılar veya gösteri yürüyüşleri Kanuna aykırı sayılır."

28. 4/7/1934 tarihli ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu'nun 2. maddesinin (B) bendinin ilgili kısmı şöyledir:

"...Aşağıda yazılı hallerde;

...

VII. İşlenmekte olan bir suçun işlenmesine veya devamına mani olmak için...

IX. Kanunsuz toplantı veya kanunsuz yürüyüşleri dağıtmak veya suçluları yakalamak için...

IX . Kanunsuz toplantı veya kanunsuz yürüyüşleri dağıtmak veya suçlularını yakalamak için...

XII. Herhangi bir sebeple tıkanmış olan yolların trafiğe açılmaları için...

XIII. Yukardaki maddeler dışında diğer kanunlarda istisnai olarak zabıtanın sözlü emirle yapmaya mecbur tutulduğu haller için, Yetkili amir tarafından verilecek sözlü emirler derhal yerine getirilir. Bu emirlerin yazılı olarak verilmesi istenilemez. Bu hallerde emrin yerine getirilmesinden doğabilecek sorumluluk emri verene aittir.

..."

29. 2559 sayılı Kanun'un 16. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Polis, görevini yaparken direnişle karşılaşması halinde, bu direnişi kırmak amacıyla ve kıracak ölçüde zor kullanmaya yetkilidir.

Zor kullanma yetkisi kapsamında, direnmenin mahiyetine ve derecesine göre ve direnenleri etkisiz hale getirecek şekilde kademeli olarak artan nispette bedenî kuvvet, maddî güç ve kanunî şartları gerçekleştiğinde silah kullanılabilir.

İkinci fıkrada yer alan;

a) Bedenî kuvvet; polisin direnen kişilere karşı veya eşya üzerinde doğrudan doğruya kullandığı bedenî gücü,

b) Maddî güç; polisin direnen kişilere karşı veya eşya üzerinde bedenî kuvvetin dışında kullandığı kelepçe, cop, basınçlı ve/veya boyalı su, göz yaşartıcı gazlar veya tozlar, fizikî engeller, polis köpekleri ve atları ile sair hizmet araçlarını,

ifade eder.

Zor kullanmadan önce, ilgililere direnmeye devam etmeleri halinde doğrudan doğruya zor kullanılacağı ihtarı yapılır. Ancak, direnmenin mahiyeti ve derecesi göz önünde bulundurularak, ihtar yapılmadan da zor kullanılabilir.

Polis, zor kullanma yetkisi kapsamında direnmeyi etkisiz kılmak amacıyla kullanacağı araç ve gereç ile kullanacağı zorun derecesini kendisi takdir ve tayin eder. Ancak, toplu kuvvet olarak müdahale edilen durumlarda, zor kullanmanın derecesi ile kullanılacak araç ve gereçler müdahale eden kuvvetin amiri tarafından tayin ve tespit edilir.

Polis, kendisine veya başkasına yönelik bir saldırı karşısında, zor kullanmaya ilişkin koşullara bağlı kalmaksızın, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun meşru savunmaya ilişkin hükümleri çerçevesinde savunmada bulunur..."

2. Yargıtay Kararı

30. Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 11/7/2014 tarihli ve E.2013/9-386, K.2014/353 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...gerek Anayasa, gerekse AİHS, toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının, “demokratik bir toplumda gerekli olma” kriteri gözetilmek şartıyla kamu güvenliğinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla sınırlanabileceğini düzenlemektedir. Bununla birlikte soyut bir kamu düzeni ve kamu güvenliği tehlikesine dayanarak toplantı ve gösteri yürüyüşü yasaklanmamalı, göstericilerin saldırgan ve tehdit edici herhangi bir davranış sergileyip sergilemedikleri de tespit edilmelidir..."

B. Uluslararası Hukuk

31. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı ile kötü muamele yasağına ilişkin genel ilkeler ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) uygulamaları bakımından uluslararası hukuk kaynakları için bkz. Ali Rıza Özer ve diğerleri [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, §§ 115-124; Ali Ulvi Altunelli, B. No: 2014/11172, 12/6/2018, §§ 29-45; Özge Özgürengin, B. No: 2014/5218, 19/4/2018, §§ 26-38; Osman Erbil, B. No: 2013/2394, 25/3/2015, §§ 45-53; Rıza Gökçen Erus ve diğerleri, B. No: 2014/17391, 19/4/2018, §§ 25-30; Ömer Faruk Akyüz,

B. No: 2015/9247, 4/4/2018, §§ 28-37.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

32. Anayasa Mahkemesinin 29/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

33. Başvurucu, gözaltına alınmasının hukuka aykırı olduğunu belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

34. Bakanlık görüşünde; Anayasa Mahkemesinin benzer olaylarda kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına dair kabul edilebilirlik incelemesine ilişkin kararları hatırlatılarak başvurucunun4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesi uyarınca tazminat davası açma yoluna gitmeden Anayasa Mahkemesine müracaat ettiği, dolayısıyla başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilmezlik kararı verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bununla birlikte Bakanlık; başvurucunun izinsiz toplantı ve gösteri yürüyüşünde kolluk tarafından yapılan uyarılara rağmen yürüyüşe devam etmek istemesi ve direnmesi nedeniyle gözaltına alındığını, aynı gün serbest bırakıldığını ifade etmiştir.

35. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı cevabında başvuru formunda dile getirdiği hususları yinelemiştir.

2. Değerlendirme

36. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, iddia edilen hak ihlallerinin derece mahkemelerince düzeltilmemesi hâlinde başvurulabilecek ikincil nitelikte bir hak arama yoludur. Bireysel başvuru yolunun ikincillik niteliği gereği, Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, §§ 16, 17).

37. Anayasa Mahkemesi, kanunda öngörülen gözaltı süresinin aşıldığı veya yakalama ve gözaltına alınmanın hukuka aykırı olduğu iddiaları ile olağanüstü hâl şartları altında geçici bir süre için azami olarak otuz güne kadar uygulanan gözaltı süresinin uzunluğunun makul olup olmadığı şikâyetlerine ilişkin olarak bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla asıl dava sonuçlanmamış da olsa 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır (Hikmet Kopar ve diğerleri [GK], B. No: 2014/14061, 8/4/2015, §§ 64-72; Hidayet Karaca [GK], B. No: 2015/144, 14/7/2015, §§ 53-64; Günay Dağ ve diğerleri [GK], B. No: 2013/1631, 17/12/2015, §§ 141-150; İbrahim Sönmez ve Nazmiye Kaya, B. No: 2013/3193, 15/10/2015, §§ 34-47; Neslihan Aksakal, B. No: 2016/42456, 26/12/2017, §§ 30-37). Somut olayda yaklaşık iki saat gözaltında tutulduktan sonra serbest bırakılan başvurucunun bu kapsamda kalan iddiaları bakımından anılan kararlardan ayrılmayı gerektiren bir durum mevcut değildir.

38. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

39. Başvurucu; katıldığı eylemde polisin -gaz, cop ve plastik mermi ile- orantısız güç kullandığını ve bu nedenle yaralandığını, kimyasal gazdan etkilendiğini, birden fazla polis tarafından sürüklenerek gözaltına alındığını iddia etmiştir. Anılan eylemlerin gerçekleştirilmesinde sorumluluğu bulunanlar hakkında yaptığı şikâyetin etkili bir şekilde soruşturulmayarak kovuşturmaya yer olmadığı kararı ile sonuçsuz kaldığını belirtmiştir. Bu nedenlerle Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında düzenlenen insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağı ile etkili başvuru hakkı kapsamında Anayasa'nın 36. maddesinde tanımlanan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

40. Bakanlık, iddia edilen olayların gerçekliğini tespit etmek için her türlü makul şüpheden uzak kanıtların varlığı gerektiğini ancak bu koşulların tespiti hâlinde soruşturma yükümlülüğü gerekliliğinden bahsedilebileceğini belirterek somut olayda soruşturma makamınca etkili soruşturma ve araştırma işlemi yapılarak kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verildiğini belirtmiştir.

41. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı cevabında başvuru formunda dile getirdiği hususları yinelemiştir. Başvurucu, Başsavcılığa sunulan görüntü kayıtlarında kolluk güçlerinin müdahalesine maruz kaldığı ve yere yatırılarak tekmelendiği tespit edildiği hâlde adli tıp raporunda darp ve cebir izinin bulunmadığı gerekçesiyle şikâyetinin sonuçsuz kalmasının kötü muamele yasağını ihlal ettiğini ifade etmiştir.

2. Değerlendirme

42. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun şikâyetinin toplantı esnasında yapılan müdahalenin ve gözaltına alınma sırasında kullanılan kuvvetin orantısız olduğu iddiasına dayanması nedeniyle kötü muamele yasağı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

43. Anayasa’nın 17. maddesinin birinci ve üçüncü fıkraları şöyledir:

Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.

...

Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz.”

44. Herkesin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınmıştır. Anılan maddenin birinci fıkrasında insan onurunun korunması amaçlanmıştır. Üçüncü fıkrasında da kimseye işkence ve eziyet yapılamayacağı, kimsenin insan haysiyetiyle bağdaşmayan ceza veya muameleye tabi tutulamayacağı belirtilmiştir (Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 80).

45. Devletin bireyin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına saygı gösterme yükümlülüğü, öncelikle kamu otoritelerinin bu hakka müdahale etmemelerini yani anılan maddenin üçüncü fıkrasında belirtilen şekillerde kişilerin fiziksel ve ruhsal zarar görmelerine neden olmamalarını gerektirir. Bu, devletin bireyin vücut ve ruh bütünlüğüne saygı gösterme yükümlülüğünden kaynaklanan negatif ödevidir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 81).

46. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Sözleşme) tarafından kötü muamele, kişi

üzerindeki etkisi gözetilerek derecelendirilmiş ve farklı kavramlarla ifade edilmiştir. Dolayısıyla Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında geçen ifadeler arasında bir yoğunluk farkının bulunduğu görülmektedir. Bu bağlamda bir muamele işkence, eziyet ve insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele kavramları ile tanımlanabilmektedir (bu kavramların kapsamlarının belirlenmesi için bkz. Tahir Canan, §§ 22-24; Ali Rıza Özer ve diğerleri, §§ 76-80; Cezmi Demir ve diğerleri, §§ 84-91).

47. Bireyin bir devlet görevlisi tarafından hukuka aykırı olarak ve Anayasa'nın 17. maddesini ihlal eder biçimde bir muameleye tabi tutulduğuna ilişkin savunulabilir bir iddiasının bulunması hâlinde olay hakkında etkili resmî bir soruşturmanın yürütülmesi gerekmektedir (Tahir Canan, § 25). Ancak bu konuda bir soruşturmanın başlayabilmesi için öncelikle işkence ve kötü muamele konusundaki iddialar uygun delillerle desteklenmelidir. İddia edilen olayların gerçekliğini tespit etmek için her türlü makul şüpheden uzak kanıtların varlığı gerekir. Bu nitelikteki bir kanıt yeterince ciddi, açık ve tutarlı emarelerden ya da aksi ispat edilemeyen birtakım karinelerden de oluşabilir. Ancak bu uygun koşulların tespiti hâlinde bir soruşturma yükümlülüğünün bulunduğundan bahsedilebilir (C.D., B. No: 2013/394, 6/3/2014, § 28; Elif Güneş Yıldırım, B. No: 2014/12391, 5/4/2017, § 23)

48. Öte yandan bir muamelenin Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasının kapsamına girebilmesi için asgari bir ağırlık derecesine ulaşmış olması gerekmektedir. Bu asgari eşik göreceli olup her olayda asgari eşiğin aşılıp aşılmadığı somut olayın özellikleri dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Anayasa'nın 17. maddesi ve Sözleşme'nin 3. maddesi bir yakalamayı gerçekleştirmek için güç kullanımını yasaklamamaktadır. Ancak bu tür bir güç sadece kaçınılmaz olmak ve asla aşırı olmamak kaydıyla kullanılabilmektedir. Buna göre yakalama sırasında kötü muamele yapıldığı iddiaları değerlendirilirken güç kullanmayı gerektiren bir durumun olup olmadığı ve kullanılan gücün orantılı olup olmadığı gözetilmelidir (Ali Rıza Özer ve diğerleri, § 75; Gülşah Öztürk ve diğerleri, B. No: 2013/3936, 17/2/2016, §§ 51, 52).

49. Bunun yanında kötü muameleye maruz kalması nedeniyle mağdur olduğunu ileri süren kişilerin -ispat külfetinin devlete geçtiği durumlar istisna olmak üzere- kötü muamele yasağı kapsamına giren ağırlıkta bir muamele görmüş olabileceklerini gösteren emare ve delil sunmaları gerektiğini belirtmek gerekir (Beyza Metin, B. No: 2014/19426, 12/12/2018, § 45).

50. Somut olayda başvurucu, polisin yakalama işlemi yaparken orantısız güç kullandığına ve kötü muameleye yol açacak surette davrandığına ilişkin iddialarını incelemeye değer kılacak herhangi bir delil ortaya koymamıştır.

51. Başvurucu; kimyasal gazdan etkilendiğini ileri sürmüşse de ciltte, gözde, ağızda, burunda ve soluk borusunda kızarıklık, yanma, tahriş, solunum yetersizliği, kusma gibi fiziksel açıdan insan bedenine tesir eden ve hekim tarafından tıbben tespiti mümkün olan -varsa- bu mahiyetteki semptomların tespiti için bir girişimde bulunmamıştır. Başvurucunun üzerinde ciddi bir fiziksel etki doğurduğu ortaya konulamayan biber gazının kullanımı kötü muamele yasağının asgari eşiğini aştığının kabul edilmesi için yeterli görülmemiştir.

52. Öte yandan başvurucuya uygulanan bedensel kuvvet -gözaltı işlemi öncesi ve sonrası- hakkında düzenlenen adli muayene raporuna göre fiziksel bütünlüğü üzerinde herhangi bir etki yaratmamıştır. Başvurucu, eylemin ruhsal etkisinden de bahsetmemiştir. Başvuru, eylemin fiziksel ve ruhsal etkileri dışında süresi ile başvurucunun cinsiyeti, yaşı ve sağlık durumu gibi kötü muamele yasağı kapsamında dikkate alınmasını gerektiren başkaca

herhangi bir etken de içermemektedir. Dolayısıyla güvenlik güçlerinin uyguladıkları bedensel kuvvet, kötü muamele yasağı kapsamında değerlendirme ölçütü olarak dikkate alınan asgari ağırlık derecesine ulaşmamıştır. Oysa kötü muamele yasağı, çeşitli etkenler dikkate alınarak belirlenen asgari ağırlık eşiğine ulaşan eylemler bakımından gündeme gelebilmektedir. Bu nedenle başvurucunun iddialarının bir dayanağının olmadığı açıkça görülmektedir.

53. Bu açıklamalar ışığında kötü muamele yasağının asgari eşiğini aştığını kabul edebilecek düzeyde müdahaleye maruz kaldığına dair -etkili bir soruşturma yapılmasının da ön şartı olan- savunulabilir bir iddianın kamu makamlarına sunulduğu savunulamaz.

54. Dolayısıyla Anayasa'nın 17. maddesinin maddi boyutunun ihlaline ilişkin savunulabilir şikâyetlerinin bulunmadığı tespit edilen başvurucunun etkili soruşturma yapılmadığı yönündeki usul boyutuna ilişkin iddiası yönünden bir ihlalin olmadığının açık olduğu anlaşılmıştır.

55. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

56. Başvurucu; KESK Yürütme Kurulu üyesi olarak toplantıya katıldığını, etkinliğin Sendikanın aldığı karar üzerine gerçekleştirildiğini ve sendikal faaliyet hakkı niteliğinde olduğunu, henüz gösteri yürüyüşüne başlamadan polisin hukuka aykırı ve orantısız şekilde müdahalede bulunduğunu belirtmiştir. Başvurucu, kamu emekçisini ilgilendiren toplu sözleşme sürecine ilişkin fikirlerini demokratik ve barışçıl biçimde ifade etmek isterken gerçekleştirilen müdahalenin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

57. Bakanlık görüşünde Anayasa Mahkemesinin toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkına ilişkin vermiş olduğu kararlar hatırlatılarak toplanma özgürlüğünün kullanımından kaynaklı kamu düzenine yönelik tehditlerin gerçeklik değeri taşıması hâlinde yetkili makamların bunları bertaraf edecek tedbirleri alabileceği, somut olayda başvurucunun da aralarında olduğu kalabalığın yaya ve araç trafiğini aksatmaları nedeniyle üç kez uyarıldığı hâlde yürüyüşe devam etmek istediği ve bu amaçla polis barikatını yıkmaya çalıştığı kolluk güçlerine direndiği belirtilmiştir. Bakanlık; Anayasa Mahkemesinin vermiş olduğu kararlar gözetilerek müdahalenin meşru bir amaca dayanıp dayanmadığı, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığı hususlarında inceleme yapılması gerektiğini ifade etmiştir.

58. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı cevabında başvuru formunda dile getirdiği hususları yinelemiştir.

2. Değerlendirme

59. Anayasa'nın iddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak olan "Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı" kenar başlıklı 34. maddesi şöyledir:

"Herkes, önceden izin almadan, silahsız ve saldırısız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı ancak, milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin

önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla ve kanunla sınırlanabilir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir."

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

60. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Müdahalenin Varlığı

61. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının amacı ve mahiyeti dikkate alındığında bu hakkın toplantı veya gösteri yürüyüşünün yapılacağı mekânı seçme serbestîsini de kapsadığı anlaşılmaktadır. Zira toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlemenin amacı bir fikri açıklamak, ortak çıkarları savunmak, belli fikir ve kanaatler çerçevesinde kamuoyu oluşturmak, siyasal karar organlarını etkilemek olup gösteri ve toplantı yürüyüşünün düzenlendiği mekân açıklanan düşüncenin muhataplarına ulaşabilmesi ve tesir oluşturabilmesi bakımından önem taşımaktadır. Bu nedenle toplantı ve gösteri yürüyüşünün yapılacağı mekânın seçiminin kural olarak düzenleyicilerin takdirinde olması gerekmektedir. Bu itibarla bireylerin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleyecekleri yeri belirleme serbestîsini sınırlayan düzenlemeler bu hakka müdahale niteliği taşır (AYM, E. 2014/101, K. 2017/142, 28/9/2017).

62. Bu itibarla somut olayda başvurucunun da aralarında olduğu grubun izin verilen basın açıklaması yapılacak yere kadar toplu olarak yürümesine engel olunmasının toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına müdahale teşkil ettiği kabul edilmelidir.

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

63. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen koşulları yerine getirmediği müddetçe Anayasa’nın 34. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Anayasa’nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

" Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... demokratik toplum düzeninin ... gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”

64. Bu sebeple müdahalenin Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen kanunlar tarafından öngörülme, Anayasa’nın ilgili maddesinde belirtilen nedenlere dayanma ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk koşullarını sağlayıp sağlamadığının belirlenmesi gerekir.

(1) Kanunilik

65. 2559 sayılı Kanun'un 2. ve 16. maddeleri ile 2911 sayılı Kanun'un 6. ve 23. maddeleri kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.

(2) Meşru Amaç

66. Başvuruculara yürüyüş sırasında müdahale edilmesinin Anayasa'nın 34. maddesinin

ikinci fıkrasında yer alan sebeplerden kamu düzeninin korunmasına yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve meşru bir amaç taşıdığı sonucuna varılmıştır

(3) Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygunluk

(a) Genel İlkeler

(i) Demokratik Toplumda Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkının Önemi

67. Anayasa Mahkemesi demokratik toplum düzeninin gerekleri ifadesinden ne anlaşılması gerektiğini daha önce pek çok kez açıklamıştır. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı, demokratik toplumun en temel değerleri arasında yer almakta olup bireylerin ortak fikirlerini birlikte savunmak ve başkalarına duyurmak için bir araya gelebilme imkânını korumayı amaçlamaktadır. Kolektif bir şekilde kullanılan ve düşüncelerini ifade etmek isteyen kişilere şiddeti dışlayan yöntemlerle düşüncelerini açıklama imkânı veren bu hak, çoğulcu demokrasilerin gelişmesinde zorunlu olan farklı düşüncelerin ortaya çıkmasını, korunmasını ve yayılmasını güvence altına almaktadır (Ferhat Üstündağ, B. No: 2014/15428, 17/7/2018, § 40; Dilan Ögüz Canan [GK], B. No: 2014/20411, 30/11/2017, § 36; Ali Rıza Özer ve diğerleri, § 115; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri [GK], B. No: 2014/920, 25/5/2017, § 79; Osman Erbil, B. No: 2013/2394, 25/3/2015, § 45).

68. Bu hak, ifade özgürlüğünün özel bir biçimidir. Anayasal haklar içinde kendine has özerk rolünün ve özel uygulama alanının varlığına rağmen toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı aynı zamanda ifade özgürlüğünün ışığında değerlendirilmelidir. İfade özgürlüğünün demokratik ve çoğulcu bir toplumdaki önemi, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı için de geçerlidir (Dilan Ögüz Canan, § 34; Ali Rıza Özer ve diğerleri, § 115; Osman Erbil, §§ 31, 45; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 72; Gülşah Öztürk ve diğerleri, B. No: 2013/3936, 17/2/2016, § 66; Ömer Faruk Akyüz, § 52). Sonuç olarak toplumsal ve siyasal çoğulculuğu sağlamak, her türlü düşüncenin barışçıl bir şekilde ve serbestçe ifadesine bağlıdır (Dilan Ögüz Canan, § 35; Ömer Faruk Akyüz, § 55).

(ii)Müdahalenin Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygun Olması

69. Buna göre toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yapılan bir müdahale zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılamıyorsa (bazı farklılıklarla birlikte toplantı hakkı bağlamında bkz. Dilan Ögüz Canan § 32; sendika hakkı bağlamında bkz. Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 73; Tayfun Cengiz, B. No: 2013/8463, 18/9/2014, § 56; Adalet Mehtap Buluryer, B. No: 2013/5447, 16/10/2014, §§ 103-105; grev hakkı bağlamında bkz. Kristal-İş Sendikası [GK], B. No: 2014/12166, 2/7/2015, § 70) ya da zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılamakla birlikte orantılı değilse (bazı farklılıklarla birlikte toplantı hakkı bağlamında bkz. Dilan Ögüz Canan §§ 33, 56; sendika hakkı bağlamında bkz. Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 74) demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun bir müdahale olarak değerlendirilemez.

(iii) Barışçıl Toplanma Hakkı

70. Anayasa’nın 34. maddesi; fikirlerin silahsız ve saldırısız, başka bir ifade ile barışçıl bir şekilde ortaya konulabilmesi için toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını güvence altına almıştır. Dolayısıyla toplantı hakkının amacı, şiddete başvurmayan ve fikirlerini barışçıl bir şekilde ortaya koyan bireylerin haklarının korunmasıdır. Demokratik bir toplumda, mevcut düzene itiraz eden ve barışçıl yöntemlerle düzenin değiştirilmesini savunan kişilere siyasi fikirlerini toplantı özgürlüğü ve diğer yasal araçlarla ifade edebilme

imkânı sunulmalıdır. Şiddet kullanma niyetinde olan kişilerin katıldığı veya düzenlediği gösteriler barışçıl toplanma kavramı dışındadır. Dolayısıyla toplantı hakkının amacı, şiddete karışmayan ve fikirlerini barışçıl bir şekilde ortaya koyan bireylerin haklarının korunmasıdır (Dilan Ögüz Canan, § 37; Ali Rıza Özer ve diğerleri, §§ 117, 118; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 80; Osman Erbil, § 47; Gülşah Öztürk ve diğerleri, §§ 67, 68; Ömer Faruk Akyüz, § 54).

71. Kolluk kuvvetlerince yapılan müdahalelerin kötü muamele yasağının asgari eşiğine ulaşmaması durumunda da toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı ihlal edilmiş olabilir. Müdahalenin ağırlık derecesi ve Anayasa'nın 17. maddesinin maddi boyutunun ihlal edilip edilmediği toplantı hakkına ilişkin yapılacak değerlendirmede dikkate alınması gereken unsurlardır. Öte yandan Anayasa Mahkemesi tarafından kötü muamele yasağının usul boyutunun ihlal edildiğine karar verilmesi, dosyadaki bilgi ve belgelerin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı bakımından bir karara ulaşmak için yeterli görülmesi hâlinde anılan hak kapsamında inceleme yapılmasına ve somut olayların şartlarının gerektirdiği hâllerde ihlal sonucuna ulaşılmasına engel teşkil etmemektedir (Ali Çerkezoğlu ve diğerleri, B. No: 2015/1737, 18/7/2019, § 88).

(b) İlkelerin Olaya Uygulanması

72. Başvurucunun da aralarında olduğu yaklaşık 250 kişilik grup AŞTİ'nin karşısında bulunan pazar yerinde bir araya gelmiş ve toplu iş sözleşmesi görüşmelerinin yapılacağı -yaklaşık bir kilometre uzaklıkta bulunan- ÇSGB binasına kadar görüşmelere katılacak Konfederasyon heyeti ile birlikte topluca yürümek ve bina önünde basın açıklaması yapmak istemiştir. Kolluk görevlileri, başvuruya konu toplantı ve yürüyüş güzergâhının Valilikçe izin verilen alanlar içinde olmaması ve grubun yolun tamamını -bir tutanağa göre bir kısmını- araç trafiğine kapatması nedeniyle gruba dağılmaları yönünde ihtarda bulunmuş ve yürüyüşü engellemek için barikat kurmuştur. Uyarılara rağmen dağılmayan grubun yürümek için polis kalkanlarına yüklenmeleri nedeniyle kolluk güçleri tarafından gruba müdahale edilmiş ve başvurucu gözaltına alınmıştır.

73. Kolluk güçleri, toplu şekilde yürüyüş gerçekleştirilmemek koşuluyla ÇSGB'de basın açıklaması yapılmasına izin verileceğini ilgililere bildirmiştir. Nitekim kolluk güçlerinin gösteri yürüyüşüne müdahalesi sonrası topluluk ikna edilerek gösteri yürüyüşü gerçekleştirilmemiş ve anılan yerde basın açıklaması yapılmıştır.

74. Somut olayda toplanılan ve yürüyüş planlanan güzergâhın Valilikçe bu amaca tahsis edilen yerlerden olmaması, katılımcıların yolu tamamen araç trafiğine kapatması, polisin barikat kurmasına, dolayısıyla yürüyüşün engellenmesine gerekçe oluşturmuştur. Başvurucunun da aralarında bulunduğu gruptan bazı kişilerin polis barikatına yüklenmesi üzerine gruba müdahale edilmiştir. Dolayısıyla somut olayda idare tarafından müdahalenin gerekçesi olarak ileri sürülen hususlar ile -yapılmasına izin verilen- basın açıklamasının yapılacağı yere kadar yaklaşık 250 kişinin belirli bir düzen içinde toplu hâlde yürüyüşe devletin daha fazla müsamaha göstermesinin mümkün olup olmadığının tartışılması ve sonuç olarak gösteri yürüyüşüne yönelik müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekmektedir.

75. Kamu gücünü kullanan organların kanunları -toplantı hakkının kullanılmasını önemli ölçüde zorlaştıracak derecede- katı yorumlayarak mevzuatta öngörülen usullere tam olarak uyulmadığını ileri sürmeleri tek başına toplantı veya gösteri yürüyüşünün barışçıl niteliğini ortadan kaldırmaz. Bu durumun varlığı toplanma hakkının ihlal edilmesini haklı gösteremez

(başka bazı bağlamlarda benzer değerlendirmeler için bkz. Dilan Ögüz Canan, § 41; Ali Rıza Özer ve diğerleri, § 119; Ömer Faruk Akyüz, § 57; Gülşah Öztürk ve diğerleri, § 69). Barışçıl amaçlarla bir araya gelmiş kişilerin toplantı hakkını kullanırken kamu düzeni açısından tehlike oluşturmayan ve şiddet içermeyen davranışlarına devletin sabır ve hoşgörü göstermesi çoğulcu demokrasinin gereğidir (Dilan Ögüz Canan, § 36; Osman Erbil, § 54). Bu bağlamda Anayasa Mahkemesi kamu otoritelerinin takdir alanını keyfî kullanıp kullanmadıklarını da denetleyecektir.

76. Somut olayda başvurucunun da yer aldığı grup, toplu iş sözleşmesi görüşmelerinin yapılacağı yere kadar yaklaşık bir kilometre gösteri yürüyüşü yapmak istemiştir. Katılımcılar anılan yürüyüşü, ekonomik ve sosyal durumları ile çalışma şartlarının iyileştirilmesi amacıyla fikirlerini kolektif biçimde ifade etme, o sırada toplu iş görüşmelerini yapmak üzere ÇSGB binasında bulunan Hükûmet yetkililerine seslerini duyurmak amacıyla düzenlemiştir.

77. Toplu iş sözleşmesiyle işçi sendikası ile işveren sendikası veya sendika üyesi olmayan işveren arasında iş sözleşmesinin yapılması, içeriğine ve sona ermesine ilişkin hususların düzenlenmesi amaçlanmaktadır. Bunun yanında anılan sözleşme ile işçiler işveren karşısında pazarlık gücünü artırarak daha eşitlikçi bir ortamda çalışma koşullarının belirlenmesi, çalışma yaşamında barış ve istikrarın sağlanması, dolayısıyla toplumsal barış ve huzurun da temin edilmesi sağlanmaktadır. O hâlde başvuru konusu yürüyüşün özellikle görüşmelerin yapıldığı tarihte gerçekleştirilmesinin katılımcılar yönünden özel bir önemi bulunduğunun kabulü gerekir.

78. Anılan amaca yönelik gerçekleştirilmesi planlanan toplantı ve gösteri yürüyüşü, demokratik bir toplumda saygı ile karşılanmalıdır. Kamu düzeninin gözetilmesi haklar arasında denge kurulabilmesi bakımından gerekli ise de tehlikenin niteliğine ilişkin gerçek bir değerlendirme ve açıklama yapılmadan kamu düzenin aksamamasına mutlak bir üstünlük tanınması, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı ile kamu düzeni arasındaki dengenin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı aleyhine orantısız bir şekilde bozulması sonucunu doğuracaktır. Zira Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarında da işaret edildiği üzere toplantı ve gösteri yürüyüşünün başkalarının günlük yaşamlarını bir miktar zorlaştırması kaçınılmaz olup demokratik toplumda bu hakkın kullanılmasının gündelik yaşamı bir miktar zorlaştırmasının hoşgörüyle karşılanması gerekir (AYM, E.2014/101, K.2017/142, 28/9/2017, § 51; Ali Rıza Özer ve diğerleri, § 119; Dilan Ögüz Canan, § 41; Gülşah Öztürk ve diğerleri, § 69).

79. Başvuru evrakı dikkatli bir şekilde incelendiğinde yürüyüş güzergâhının Ankara'nın işlek caddelerinden birinde olmadığı, aksine ÇSGB binasına giden çok sayıda oldukça dar ara sokaklardan birinin seçildiği tespit edilmiştir. Görüntü kaydı çözümüne ilişkin tutanakta yolun tamamen trafiğe kapatıldığı bilgisi dışında herhangi bir açıklamada bulunulmamıştır. Dolayısıyla göstericilerin toplantı esnasında trafiği ne ölçüde aksattıklarına, araçların ilerlemesi için alternatif yolların mevcut olmadığına, trafiğin aksadığı süre içinde kamu düzeni ile başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması çerçevesinde katlanılması zor veya imkânsız bir zarar ya da zarar tehlikesi ile karşılaşıldığına, yürüyüşün doğası gereği hoşgörü gösterilmesini gerektiren kabul edilebilir sınırı aşıp aşmadıklarına yönelik değerlendirme yapılmamıştır. Yürüyüş yapılması planlanan güzergâhın yaklaşık bir kilometrelik bir mesafe olduğu ve aynı bölgede çok sayıda ara sokak bulunduğu gözetildiğinde yürüyüşe engel olunmaması hâlinde trafiğin sadece kısa bir süre aksayacağı hususu gözetilmemiştir.

80. Somut olayda katılımcıların toplu hâlde yürümemeleri, pankart ve flama taşımamaları ve bireysel şekilde toplantı alanını terk etmeleri kaydıyla ilgili yerde basın açıklaması yapmalarına izin verilmiştir. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı, bireylerin ortak fikirlerini birlikte savunmak ve başkalarına duyurmak için kolektif bir şekilde kullanılan bir haktır. Başvuruya konu olayda anılan hakkın kolektif şekilde kullanılmasının -ekonomik ve sosyal haklar açısından- önemi de gözetilmemiştir.

81. Öte yandan bütünüyle barışçıl olmaktan çıktığı değerlendirilmeyen ve herhangi bir şiddet hareketi yaşandığı tespit edilemeyen gösteri yürüyüşünde katılımcıların haklarını kullanabilmelerine yönelik olarak idarenin daha fazla tolerans göstermemesi için makul hiçbir sebebin bulunmadığı değerlendirilmiştir.

82. Başvuruya yansıyan olgular dikkate alındığında barışçıl olduğu kabul edilen ve kamuya açık bir alanda yapılan bir gösteri yürüyüşünün engellenmesi, katılımcıların dağıtılması ve gözaltına alınması şeklindeki müdahale ile başvurucunun toplu şekilde gösteri yürüyüşü gerçekleştirme ve bu suretle fikirlerini ifade etme hakkından mahrum bırakılmasının zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılamadığı, dolayısıyla müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olmadığı değerlendirilmiştir.

83. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

84. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlenme hakkı yönünden ihlal kararı verildiğinden başvurucunun sendika hakkı kapsamındaki şikâyetleri yönünden ayrıca bir değerlendirme yapılmamıştır.

Engin YILDIRIM ihlal sonucuna ek gerekçeyle katılmıştır.

D. Giderim Yönünden

85. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 25.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

86. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

87. Öte yandan ihlalin niteliği dikkate alınarak başvurucuya 8.100 TL manevi tazminat ödenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 8.100 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 239,50 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.739,50 TL yargılama

giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculaların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 29/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

EK GEREKÇE

1. Mahkememiz başvurucunun toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir. Başvurucunun bu hakkının yansıra sendika hakkının da ihlal edildiği düşüncesindeyim. Takip eden satırlarda bunun gerekçelerini açıklamaya çalışacağım.

2. Başvurucu Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu (KESK) yürütme kurulu üyesidir. KESK, 3/8/2015 tarihinde yapılacak toplu iş sözleşmesine ilişkin basın açıklaması yapmak ve görüşmelere katılacak Konfederasyon heyeti ile birlikte Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına kadar yürüyüş gerçekleştirmek için sendika yöneticilerini Ankara'ya çağırmıştır.

3. Başvurucu ve diğer katılımcılar, kamu görevlilerini ilgilendiren toplu sözleşme süreciyle bağlamında toplantı ve gösteri yürüyüşünde yer alarak ekonomik ve sosyal durumları ile çalışma şartlarının iyileştirilmesine ilişkin olarak seslerini ilgililere duyurmayı ve taleplerini toplumla paylaşmayı amaçlamışlardır. Bu nedenle tamamen çalışma hayatıyla ilgili bir konuda yapılan bu toplu eylemlerin doğrudan sendika hakkının kapsamında değerlendirilmesi gerekir.

4. Bireysel ve toplu bir niteliğe sahip olan sendika hakkı toplu sözleşme ve grev haklarıyla da iç içe bulunmaktadır. Bu üç hak birbirine bağlı olup, biri olmadığı takdirde diğerinin önemi ve işlevi zayıflamaktadır. Anayasanın 51. maddesinde sendika hakkı pozitif ve negatif boyutlarıyla tanınırken toplu iş sözleşmesi ve toplu pazarlık hakkı ile grev hakkı da Anayasanın 53. ve 54. maddelerinde güvenceye bağlanmıştır.

5. Anayasanın 2. maddesinde Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal bir hukuk devleti olduğu vurgulanmıştır. Burada Anayasa koyucu hukuk devleti kavramını tek başına yeterli görmeyerek "sosyal" ibaresine de hukuk devletini tasvir eden kavramlar arasında yer vermiştir. Ayrıca, Anayasanın 5. maddesinde sayılan temel amaç ve görevlerini yerine getirirken devlet "…sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette…" bu görevini yerine getirmesini sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmakla mükellef kılınmıştır.

6. Sosyal hukuk devleti ilkesi Türkiye Cumhuriyeti'nin ontolojik kabullerinden biri olarak Anayasada yer almaktadır. Anayasa metninde yer alan "sosyal" ibaresi altı harfin yan yana gelmesinin çok ötesinde bir durumu işaret etmektedir ve metindeki varlığı bir iyi niyet temennisi ve program hedef olmayla sınırlı tutulmamalıdır.

7. Bir toplumsal hareket olarak sendikacılık iktisadi ve sosyal yönden zayıf konumda bulunan sosyal sınıfların örgütsel yapıları olarak sosyal adalet içeren demokratik bir toplumsal düzenin oluşmasına ve sürdürülmesine katkı sağlamaktadır. Mahkememiz de bir kararında sendikalaşmanın "sosyal adaletin tesisine hizmet eden önemli bir demokratik araç

olduğu” tespitinde bulunmuştur (E. 2015/62, K. 2015/84, 30/9/2015, § 15).

8. Mahkememiz, sendikaların “toplu iş sözleşmesi imzalamak, toplu görüşmeler uyuşmazlıkla sonuçlandığında arabulucu, hakem veya yargı organlarına başvurmak, grev ve lokavt gibi toplu pazarlık faaliyetleri ile çalışma hayatına ilişkin ortak çıkarları korumak veya üyelerine hukuki yardımda bulunmak ya da onları temsilen dava açmak” gibi yargılama alanındaki faaliyetlerinin doğrudan sendikaların amaçları doğrultusunda “çekirdek faaliyet alanında” yer aldığını kabul etmiştir (Ahmet Parmaksız, B. No: 2017/29263, 22/5/2019, § 60). Somut olayda başvurucu toplu iş sözleşmesi görüşmeleri öncesinde yapılan ve konusu bu görüşmeler olan toplu eylemlere katılmıştır. Bu eylemlerin, sendikaların en temel faaliyetlerinden biri olan toplu iş sözleşmesi çerçevesinde gerçekleştirildiğinden sendika üyelerinin mesleki çıkarlarını koruma amacı taşımakta olduğu açıktır. Dolayısıyla, toplu eylemin odak noktasını çalışma hayatıyla ilgili olan bir faaliyet oluşturduğunda, şikâyet konusu olay ve müdahale sendikaların çekirdek faaliyet alanı kapsamındadır.

9. Türkiye’nin 1993’de taraf olduğu 151 sayılı Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Çalışma İlişkileri (Kamu Hizmeti) Sözleşmesinin 3. maddesinde kamu görevlileri örgütlerinin amacının kamu görevlilerinin çıkarlarını savunmak ve geliştirmek olduğu ifade edilmiştir. Aynı şekilde 87 No’lu ILO Sözleşmesinin 3/1 maddesi uyarınca kamu çalışanlarının örgütlenme ve etkinlikte bulunma özgürlüğü ile aynı maddenin ikinci fıkrası gereğince kamu makamlarının bu özgürlüğü sınırlayacak veya kullanılmasına engel olacak nitelikteki müdahalelerden kaçınmalarını hüküm altına almıştır.

10. Anayasa Mahkemesi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihadını takip ederek sendikal haklarla ilgili bireysel başvurularda sendika hakkını bağımsız bir haktan ziyade çalışanların bireysel ve ortak çıkarlarını korumak amacıyla bir araya gelerek örgütlenebilme serbestisini içermesinden dolayı örgütlenme özgürlüğünün bir şekli veya özel bir yönü olarak görmektedir (Tayfun Cengiz, B. No: 2013/8463, 18/9/2014, § 31, Yücel Yaşar, B. No: 2013/7199, 25/3/2015, § 36, Türkiye Petrol, Kimya ve Lastik Sanayii İşçileri Sendikası, B. No: 2016/13531, 15/12/2020, § 32).

11. Bireysel başvuru sisteminin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve AİHM içtihadıyla olan yakın bağlantısını göz önüne alırsak Mahkememizin genel eğiliminin medeni ve siyasi haklar üzerinden sosyal hakların korunması olduğunu söyleyebiliriz. Sendika hakkı hem bir medeni ve siyasi hak, hem de bir sosyal hak olarak kabul edilebilir. Sendikaların gerçekleştirdiği bazı etkinlik ve eylemlere yapılan müdahalelerin ifade özgürlüğü ve toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı gibi başka hak alanlarına yansıyan yönleri olabilmektedir.

12. Mahkememiz, benzer hak ihlali iddialarını incelediği bir başvuruda yapılacak bir sendikal eylemle ilgili olarak basın açıklamasına ve gösteriye katılan sendika üyelerine idari para cezası verilmesini oyçokluğuyla sendika hakkının ihlal edilmesi olarak değerlendirmiştir (Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve Diğerleri, [GK], B. No: 2014/920, 25/5/2017, § 93). Görüldüğü üzere bu kararda Anayasa Mahkemesi doğrudan sendika hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır.

13. Anayasa Mahkemesinin ifade özgürlüğü boyutu da bulunan sendikal hak ihlali verdiği bir başka kararı da Abdulvahap Can ve diğerleri başvurusudur. Başvuruculların üye ve yöneticileri olduğu ve eğitim hizmet kolunda örgütlü bir sendika, bir dernek ve bir siyasi parti ile birlikte Batman şehir merkezindeki çeşitli yerlerde bulunan ilan panolarına “ana dilde eğitim” temalı afişler asmış ve başvurucular izinsiz afiş astıkları gerekçesiyle idari para cezası ile cezalandırılmışlardır. Mahkememiz bu başvuruda oybirliğiyle başvuruculların

sendika hakkının ihlal edildiğine hükmetmiştir (Abdulvahap Can ve diğerleri, B. No: 2014/3793, 8/11/2017, § 61. Aynı yönde ve konudaki bir başka karar için bkz. Bülent Hatun, B. No: 2014/3536, 24/5/2018, § 38).

14. Yukarıda değindiğimiz her iki kararda da sendika üyelerince gerçekleştirilen toplu eylemlerin veya faaliyetlerin kamu düzenini bozup, bozmadığı veya böyle bir olasılığın ortaya çıkıp, çıkmadığı hususuna vurgu yapılmıştır. Mahkememiz kamu düzeninin bozulduğu ilgili ve yeterli bir gerekçe ile gösterilmeden yaptırım uygulanması hâlinde sendika özgürlüğünün ihlal edildiği sonucuna ulaşabilmektedir (Abdulvahap Can ve diğerleri, B. No: 2014/3793, 8/11/2017, § 55, Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, §§ 88, 89). Somut başvuruda kamu düzeninin bozulduğuna veya böyle bir olasılığın olduğuna dair bir bulgu söz konusu değildir.

15. Sonuç olarak önümüzdeki başvuruda sendika hakkının ihlal edildiği iddiası incelenerek bu hak yönünden yapılan müdahalenin demokratik toplumda gerekli olmadığından hareketle ihlal sonucuna ulaşılmalıydı. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı konusunda verilen ihlal kararı sendikal hak ihlal kararıyla da taçlandırılmalıydı. Sadece toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı yönünden ulaşılan ihlal kararı somut olayın özünde sendikal hakların kullanılmasıyla ilgili olduğunu adeta gölgelemekte, bastırmakta ve hatta tabir caizse, ötekileştirmektedir. Sendikal haklar, ifade özgürlüğü ve toplantı ve gösteri yürüyüşü yapma hakkı gibi “ilk kuşak” hakların ötekisi olmayıp, onlarla birlikte demokrasinin korunması ve sürdürülmesine katkı yapmaktadır.

16. Başvurucunun toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı yanında Anayasanın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkı da ihlal edilmiştir.

Üye Engin YILDIRIM

SERKAN AYALTI VE DİĞERLERİ

B. No: 2017/26446 | Karar tarihi: 29.12.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/26446

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SERKAN AYALTI VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/26446)

Karar Tarihi: 29/12/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Selçuk KILIÇ

Başvurucular : 1. Serkan AYALTI

2. Murat AYALTI

3. Ayşe Nur AYALTI

Başvurucular Vekili : Av. Mükrime AVCİ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, davanın yanlış değerlendirilerek husumet yokluğundan reddine karar verilmesi nedeniyle mahkemeye erişim ve mülkiyet haklarının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 6/6/2017 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

5. Yurt dışında yaşayan başvuruculaların eşi/annesi 21/8/2011 tarihinde Türkiye'de geçirdiği trafik kazası sonucu hayatını kaybetmiştir.

A. Bireysel Başvuruya Konu Yargılamadan Önceki Süreç

6. Başvurucu Serkan Ayaltı 22/11/2011 tarihli genel vekâletname ile kendi adına asaleten ve çocukları adına velayeten Av. H.D. ile Av. D.G.yi vekil olarak tayin etmiştir. Başvurucu ayrıca aynı tarihli bir talimat göndermiştir. Talimat şu şekildedir: "Talimattır. Namıma sigorta şirketinden ödenecek paranın sigorta şirketi ile yapılacak pazarlığın Avukatım M.G. tarafından yapılmasını, ödenecek olan paranın M.G.'ye ya da belirteceğim herhangi bir Banka şubesine ait hesaba aktarılmasını şimdiden kabul ediyorum."

7. Talimatta ismi geçen M.G., Av. H.D.nin ofisinde çalışandır ve avukat değildir.

8. Başvuruculaların vekil olarak tayin ettiği Av. H.D., başvurucular adına kazada sorumluluğu bulunan aracın sigorta şirketine başvuruda bulunarak zararların tazminini talep etmiş ve söz konusu sigorta şirketi tarafından Av. H.D.ye 113.658 TL ödeme yapılmıştır.

9. Sigorta şirketince Av. H.D.ye ödeme yapılması üzerine başvurucu Serkan Ayaltı tarafından, söz konusu tazminatın kendilerine teslim edilmediği ve Av. H.D.nin parayı uhdesinde tuttuğu belirtilerek Av. H.D. hakkında ilamsız icra takibi başlatılmış ve anılan bedel faiziyle birlikte talep edilmiştir.

10. Av. H.D., borcunun bulunmadığını ifade ederek ödeme emrine itiraz etmiştir. İtiraz dilekçesinde, başvurucular yani alacaklılar namına ilgili sigorta şirketi tarafından hesabına gönderilen tazminat bedeline yönelik, başvurucu Serkan Ayaltı'nın konsolosluktan çektiği faksta yer alan yazılı talimatı doğrultusunda işlem yapıldığı ve hukuki sorumluluğun yerine getirildiği belirtilmiştir.

B. Bireysel Başvuruya Konu Yargılama Süreci

11. Başvurucu tarafından, Av. H.D.nin ilamsız icra takibine itirazı üzerine İzmir 5. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) itirazın iptali davası açılmıştır. Başvurucu dava dilekçesinde, eşi Ç.A.yı trafik kazasında kaybetmesi nedeniyle kendine ve çocuklarına karşı açılmış ya da açılacak davalarda kendilerini temsil etmesi için Av. H.D.yi vekil olarak tayin ettiğini, ilgili avukatın trafik kazasından ötürü açılan ceza davasına katılmadığını, kendilerinin maddi ve manevi zararlarının tazmini için sorumlular aleyhine ikame edilebilecek tazminat davasını açmadığını belirtmiştir. Başvurucu ayrıca, Av. H.D.nin sadece kazada sorumluluğu bulunan aracın sigorta şirketine başvuruda bulunarak ödeme yapılmasını talep ettiğini, yapılan ödemenin tümünün Av. H.D. tarafından uhdesinde tutulduğunu ve kendilerine hiçbir ödeme yapılmadığını, söz konusu bedelin taraflarına ödendiğine yönelik hiçbir belgenin ibraz edilmediğini ifade ederek itirazın iptaline, davalının borçlu bulunduğunun tespitine ve dava konusu alacağın %20'sinden aşağı olmamak üzere icra inkar tazminatı ödemeye mahkûm edilmesine karar verilmesini talep etmiştir.

12. Mahkeme 4/12/2014 tarihli karar duruşmasında davalı tanığı olan ve başvurucu tarafından düzenlenen talimatta ismi geçen M.G.yi dinlemiştir. M.G. beyanında kısaca; 2011 yılında Av. H.D.nin bürosunda yardımcı yönetici olarak çalışmakta olduğunu, başvurucu ile görüştükten sonra olayı araştırmak için altı kişilik bir grup kurduğunu ve olayı araştırdığını, bu kapsamda sigortadan gelen paranın da başvurucu tarafından faks ile gönderilen talimat doğrultusunda Av. H.D. tarafından kendisine verildiğini, söz konusu bedelin masraflar ve işlemler için harcandığını, Av. H.D.nin olay sebebi ile hiç para almadığını, kendisine teklif

ettiğinde bu işte kendisinin bir katkısının olmadığını ve para istemediğini belirttiğini ifade etmiştir.

13. Mahkeme 4/12/2014 tarihli kararıyla davayı husumet yokluğu nedeniyle reddetmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Dava, itirazın iptaline ilişkindir.

...

Mahkememizce yapılan tüm yargılamalar neticesinde, taraf beyanları, dosyaya celp edilen 'Talimattır' başlıklı belge ve 'Para teslim tutanağı başlıklı' belge, tanık beyanı ve tüm dosya içeriğine göre, yurt dışında yaşayan davacının eşinin Türkiye'de 21/08/2011 tarihlitrafik kazası sonucu hayatını kaybettiği, bu olay neticesinde sigorta şirketinden ölüm nedeni ile tazminat işlemlerini takip için davacı tarafından davalı avukata vekalet verildiği,22/11/2011 tarihli dosyaya da örneği sunulan 'Talimattır' başlıklı belge ile davacının sigorta şirketi tarafından namı hesabına ödenecek olan tazminat bedelinin M.G.ye verilmesini istediği, davalı avukat tarafından sigorta şirketinden tahsil edilen paranın 'Para teslim tutanağı başlıklı' belge ile M.G.ye teslim edildiği M.G.nin de beyanı ile sabittir. Davacı, sigorta şirketince ödenen bu paranın davalı avukat uhdesinde kaldığı kendisine iade edilmediğini iddia etmiş ise de, dosyaya sunulan belgelerle ve tanık M.G.'nin beyanından da anlaşılacağı üzere sigorta şirketi tarafından ödenen paranın davalı avukat uhdesinde kalmadığı, paranın tanık olarak dinlenilen M.G.ye davacının da isteği üzerine teslim edildiği, bu durumun da tanık M.G. tarafından kabul gördüğü anlaşıldığından, davanın davalı avukata yöneltilemeyeceği, davacının davayı parayı tahsil eden kişi olan M.G.ye yöneltebileceği kanaatine varıldığından, davalı aleyhine açılan davanın husumet yokluğu nedeni ile reddi yoluna gidilmesine karar verilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır."

14. Mahkeme kararına karşı taraflarca temyiz isteminde bulunulmuştur. Başvurucu temyiz dilekçesinde; davaların açılması ve takibi için davalı avukatın ofisinde görevli M.G.nin eşi P.G.ye çeşitli kerelerde olmak üzere toplamda 8.714 avro ödeme yaptığını, sigorta şirketinden tahsil edilen paraların tarafına ödenmediğini, Mahkemece her ne kadar dava husumet yönünden reddedilmiş ise de davanın özü ve niteliği itibarıyla avukatın şahsına karşı sorumluluğunun bulunduğunu ve davanın Av. H.D.ye yöneltilebileceğini, aksine hükmün hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür. Davalı Av. H.D. ise kararı gerekçe yönünden temyiz etmiştir. Temyiz dilekçesinde, ilk derece mahkemesince ilgili paranın uhdesinde kalmadığına, tarafınca iade edilmesi gereken bir para borcu bulunmadığına hükmedilmişse de davanın parayı aldığını kabul eden M.G.ye yöneltilmesi gerektiği belirtilerek davanın husumet yokluğu nedeniyle usulden reddedilmesinde hukuka uygunluk bulunmadığını, söz konusu hususların başka bir yargılamanın konusu olduğunu, bu nedenle sübut bulmayan davanın esastan reddinin gerektiğini ifade etmiştir.

15. Yargıtay 13. Hukuk Dairesi (Daire) 11/4/2016 tarihli kararıyla temyiz istemlerini reddetmiştir. Yine aynı Dairenin 13/4/2017 tarihli kararıyla başvurucunun karar düzeltme istemi de reddedilmiş ve karar kesinleşmiştir.

16. Nihai karar 8/5/2017 tarihinde tebliğ edilmiş ve süresinde bireysel başvuruda bulunulmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

17. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun "Taraf ehliyeti" kenar

başlıklı 50. maddesi şöyledir:

"(1)Medenî haklardan yararlanma ehliyetine sahip olan, davada taraf ehliyetine de sahiptir."

18. 6100 sayılı Kanun'un "Dava şartları" kenar başlıklı 114. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Dava şartları şunlardır:

...

d) Tarafların, taraf ve dava ehliyetine sahip olmaları..."

19. 6100 sayılı Kanun'un "Dava şartlarının incelenmesi" kenar başlıklı 115. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Mahkeme, dava şartlarının mevcut olup olmadığını, davanın her aşamasında kendiliğinden araştırır...

(2) Mahkeme, dava şartı noksanlığını tespit ederse davanın usulden reddine karar verir..."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Anayasa Mahkemesinin 29/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları

21. Başvurucular; "Talimattır" başlıklı yazının sigorta şirketine yönelik yazıldığını ve yazının muhatabının Av. H.D. olmadığını, Av. H.D.nin kendi namları hesabına sigorta şirketinden aldığı paranın tümüne el koyduğunu, M.G. altı kişilik bir ekip kurması ve olayı araştırması nedeniyle ilgili paranın tarafından alındığını ileri sürmekte ise de, kendilerinin ekip kurulup olayın araştırılmasına yönelik bir taleplerinin olmadığını, bunun karşı tarafça ispatlanmasının gerektiğini, gerçekte hiç para harcanmadığını ve 113.658 TL'nin avukat tarafından yanında çalışan maaşlı birine verilmesinin mümkün olmadığını ifade etmiştir. Başvurucular ayrıca, Av. H.D.nin kendilerine hesap verme borcunun sona ermediğini, Av. H.D.nin taraflarından ibra edildiğine yönelik dosyada hiçbir belgenin bulunmadığını, dava dosyasındaki iddia ve delillerin değerlendirilmediğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

2. Değerlendirme

22. Anayasa’nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

23. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvuru formu ve eklerine göre başvurucuların temel iddiası, sigorta şirketinden kendi namlarına alınan tazminatın taraflarına ödenmemesine ve avukatın kendilerine hesap verme borcunun sona ermemesine karşın haksız şekilde husumet yokluğundan davanın reddine karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği hususuna dayanmaktadır. Buna göre başvuruculaların iddiası husumet yokluğu nedeniyle davanın reddine karar verilerek uyuşmazlığın esasının Mahkemece incelenmemesine yönelik olduğundan, iddiaların adil yargılanma hakkı kapsamındaki

mahkemeye erişim hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

24. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Sözleşme'yi yorumlayan AİHM, Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

25. Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde mahkemeye erişim hakkının bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına geldiğini, kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hâle getiren, bir başka anlatımla mahkeme kararını önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamaların mahkemeye erişim hakkını ihlal edebileceğini ifade etmiştir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

26. Anayasa'nın ''Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması'' kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

27. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı müddetçe Anayasa'nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Bu sebeple müdahalenin somut başvuruya ilişkin olarak Anayasa'nın 13. maddesinde düzenlenmiş olan kanun tarafından öngörülme, haklı bir sebebe dayanma ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

28. Başvuruya konu olayda ilamsız icra takibine itirazın iptali istemiyle açılan davanın, davanın başkasına karşı açılabileceği ve davalıya yöneltilemeyeceğinden husumet yokluğu nedeni ile reddedilmesi suretiyle işin esasının incelenmemesinin mahkemeye erişim hakkına müdahale teşkil ettiği açıktır. Bu müdahale, 6100 sayılı Kanun'un 50. ve 114. maddelerine dayanmakta olup müdahalenin kanuni dayanağı mevcuttur.

29. Bunun yanı sıra, davanın husumetten reddine ilişkin kuralın amacı, davanın doğru hasıma açılmasını sağlamak ve bu suretle yargılamanın gereksiz yere sürüncemede kalmasını önlemektir. Davanın husumetten reddine ilişkin bu düzenlemenin yargılamanın makul süre içinde tamamlanmasını temine yönelik bir çare olduğu açıktır. Dolayısıyla somut olaydaki müdahalenin meşru bir amaca dayandığı anlaşılmaktadır (Halil Güler, B. No: 2015/11002, 3/7/2018, § 37).

30. Mahkemeye erişim hakkı, kural olarak mutlak bir hak olmayıp sınırlandırılabilen bir haktır. Bununla birlikte sınırlandırmanın kanuna dayanması, meşru amacının bulunması ve ölçülü olması gerekir (Serkan Acar, B. No: 2013/1613, 2/10/2013, § 38).

31. Bu kapsamda mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahalenin ölçülü olup olmadığı da incelenmelidir. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt

ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

32. Davanın husumetten reddine ilişkin kararın yargılamanın sürüncemede bırakılmasının önlenmesi ve doğru taraf aleyhine dava açılmasının sağlanarak hukuki istikrarın temin edilmesi bakımından elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez. Somut olaydaki müdahalenin ölçülülüğünün değerlendirilmesi bakımından asıl önem taşıyan ölçüt ise orantılılıktır. Bu itibarla uygulanan tedbirle başvurucuya aşırı ve orantısız bir külfet yüklenip yüklenmediğinin tespiti gerekmektedir.

33. Somut olayda Mahkemece, davanın itirazın iptali talebine ilişkin olduğu özellikle belirtilmiştir. Bununla birlikte başvurucu tarafından sigorta şirketince namı hesabına ödenen paranın Av. H.D.nin uhdesinde kaldığının ve kendisine iade edilmediğinin iddia edildiğini, dava dosyasına sunulan belgelerle ve tanık M.G.nin beyanından ise sigorta şirketi tarafından ödenen paranın Av. H.D.nin uhdesinde kalmadığının, paranın tanık olarak dinlenilen M.G.ye teslim edildiğinin ve bu durumun tanık M.G. tarafından da kabul gördüğünün anlaşıldığı vurgulanmıştır. Mahkemece bu kapsamda, davanın davalı Av. H.D.ye yöneltilemeyeceği ve başvurucunun davayı parayı tahsil eden kişi olan M.G.ye yöneltebileceği kanaatine varıldığı belirtilerek davalı Av. H.D. aleyhine açılan davanın husumet yokluğu nedeni ile reddedilmesi gerektiği kanaatine ulaşıldığı hüküm altına alınmıştır (bkz. § 13).

34. Başvuruya konu olan gerekçeli kararda yer verilen hukuki tespitler ile olayın koşulları birlikte irdelendiğinde Mahkemece davanın konusunun ilamsız icra takibine yönelik itirazın iptali talebi olduğunun özellikle vurgulandığı ve sadece davanın dayanağını oluşturan alacağa yönelik değerlendirme yapıldığı görülmektedir. Mahkemenin söz konusu yorumunun öngörülemez olmadığı açıktır. Bununla birlikte söz konusu yorum doğrultusunda Mahkemece, sigorta şirketinden başvurucular namına alınan paranın M.G.nin uhdesinde olduğunun hem davalı Av. H.D. hem de M.G. tarafından kabul edilmesi nedeniyle mevcut davanın davalı Av. H.D.ye yöneltilemeyeceği belirtilmiş, davanın husumet yokluğu nedeni ile reddedilmesi gerektiği kanaatine ulaşılmıştır. Mahkeme gerekçesinde ayrıca, başvuruculaların davayı uyuşmazlığa konu parayı uhdesinde bulunduran kişi olan M.G.ye yöneltebileceği hususuna da yer vermiştir.

35. Bireysel başvuruya konu davada Mahkemece, uyuşmazlığın niteliği belirlenerek söz konusu alacağın kimin uhdesinde olduğu ve alacağa yönelik davanın kime karşı açılması gerektiği hususlarında tespitlerde bulunulmuş, uhdesinde para bulunmaması nedeniyle davanın davalı Av. H.D.ye yöneltilemeyeceği kanaatine ulaşılmıştır. Bu kapsamda mahkemenin ilgili yorumunun öngörülemez nitelikte olmadığı ve başvuruculaların mahkemeye ulaşma imkânını aşırı derecede zorlaştıracak ya da imkânsız kılacak nitelikte katı bir yaklaşım içermediği sonucuna varılmıştır.

36. Buna göre başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahalenin ölçülü olduğu, dolayısıyla belirtilen şikâyet bağlamında mahkemeye erişim hakkına yönelik bir ihlalin olmadığının açık olduğu anlaşılmıştır.

37. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculaların İddiaları

38. Başvurucular, alacaklarını tahsil edemediklerini, mağdur olduklarını belirterek mülkiyet haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

2. Değerlendirme

39. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Başvurucunun, bireysel başvuru konusu şikâyetini öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve delilleri zamanında bu makamlara sunması ve bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (İsmail Buğra İşlek, B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17).

40. Somut olayda başvuruculaların husumette yanılması nedeniyle açtığı davanın husumet yokluğu nedeniyle reddedildiği ve derece mahkemelerinin bu yorumunun Anayasa Mahkemesince mahkemeye erişim hakkını ihlal eder nitelikte görülmediği dikkate alındığında başvuruculaların hukuk sisteminde düzenlenen başvuru yollarını usulünce tüketmediği sonucuna varılmıştır.

41. Açıklanan gerekçelerle başvurucular tarafından hukuk sisteminde düzenlenen başvuru yolları usulüne uygun olarak tüketilmeden mülkiyet haklarının ihlal edildiği iddiasının bireysel başvuru konusu yapıldığı anlaşıldığından başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 29/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

YELDOS KUNSHUGAROV

B. No: 2017/29246 | Karar tarihi: 29.12.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/29246

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

YELDOS KUNSHUGAROV BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/29246)

Karar Tarihi: 29/12/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Tuğçe TAKCI

Başvurucu : Yeldos KUNSHUGAROV

Vekili : Av. Abdulhalim YILMAZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; idam cezasına mahkûm edilme ihtimali bulunan ülkeye iade edilme talebinin kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi nedeniyle yaşam hakkının; iade edileceği ülkede kötü muameleye maruz kalma riski bulunması nedeniyle kötü muamele yasağının; haksız olarak tutuklanması nedeniyle de kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 14/7/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden ulaşılan bilgi ve belgelere göre ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Kazakistan vatandaşı olan ve 2011 yılından itibaren Türkiye'de yaşayan başvurucunun -üzerine atılı idam cezasına mahkûm edilmesini gerektirebilecek birtakım suçları nedeniyle- Kazakistan Devleti tarafından "Türkiye Cumhuriyeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Arasında Cezai Konularda Karşılıklı Adli Yardımlaşma ve Suçluların İadesi Anlaşması" kapsamında iadesi talep edilmiştir. İstanbul Anadolu 1. Ağır Ceza Mahkemesinin (Ağır Ceza Mahkemesi) 29/9/2016 tarihli kararıyla, iade talebinin kabul edilebilir olduğuna karar verilmiştir.

8. Karar sonrasında başvurucunun Ağır Ceza Mahkemesince 2/12/2016 tarihli kararla tutuklanmasına karar verilmiş olup karara karşı yapılan 6/12/2016 tarihli itiraz İstanbul Anadolu 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 9/12/2016 tarihli kararıyla reddedilmiştir.

9. Ağır Ceza Mahkemesinin 29/9/2016 tarihli başvurucunun iade talebinin kabul edilebilir olduğuna dair karara karşı başvurucunun yaptığı temyiz talebi reddedilerek karar Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 27/2/2017 tarihli kararıyla onanmıştır.

10. Başvurucu vekili başvuru formunda karara dair kesinleşme şerhinin 17/4/2017 tarihinde düzenlenmiş olduğunu, UYAP Avukat Portal üzerinden 13/7/2017 tarihinde yaptığı incelemede kararın kesinleştiğini öğrenmesi üzerine başvuruda bulunduğunu bildirerek bireysel başvuruda bulunmuştur.

11. UYAP üzerinden yapılan incelemede 17/4/2017 tarihinde düzenlenen kesinleşme şerhinin başvurucu vekili tarafından 31/5/2017 tarihi saat 12.56'da görüldüğü, 13/7/2017 tarihinde görülen evrakın Ağır Ceza Mahkemesi tarafından İzmir Cumhuriyet Başsavcılığına 21/6/2017 tarihinde yazılan ve bahse konu yargılamaya ilişkin gerekçeli karar, kesinleşme şerhi ve Yargıtay kararının iletilmesi konulu müzekkere olduğu tespit edilmiştir.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

12. Anayasa Mahkemesinin 29/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

13. Adli yardım talebinde bulunan başvurucunun diğer bir ülkede ceza infaz kurumunda olduğu ve başvuru giderlerini karşılayabilecek ölçüde mal varlığının bulunmadığına dair beyan ve adli yardım talebinin dayanaktan yoksun olmadığı anlaşılmış olup 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 334. maddesinin (1) ve (3) numaralı fıkraları uyarınca adli yardım talebinin kabulü ile yargılama giderlerini ödemekten muaf tutulmasına karar verilmesi gerekir (Nadali Aghelı Kohne Shahrı, B. No: 2014/12633, 9/9/2015, §§ 16-20).

B. Başvurucunun İddiaları

14. Başvurucu özetle Kazakistan'a iadesine dair talebin kabul edilebilir bulunmasıyla idam cezasının uygulanabileceği suçlar nedeniyle yargılanacağını ve muhtemelen ölüm cezası ile tecziye edileceğini ve kötü muameleye maruz kalacağını belirterek yaşam hakkı ve kötü muamele yasağının ihlal edildiğini, iade talebine dair yargılamada etkili araştırma ve inceleme yapılmadan, beyan ve iddiaları dikkate alınmadan karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma ve etkili başvuru hakkının ihlal edildiğini, haksız ve keyfî olarak tutuklanması,

tutukluluk incelemeleri ve tutukluluğa karşı itirazlarının dosya üzerinden yapılması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

C. Değerlendirme

15. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun ihlal iddialarının yaşam hakkı, kötü muamele yasağı ile kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru usulü" kenar başlıklı 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten; başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir. Haklı bir mazereti nedeniyle süresi içinde başvuramayanlar, mazeretin kalktığı tarihten itibaren onbeş gün içinde ve mazeretlerini belgeleyen delillerle birlikte başvurabilirler ... "

17. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün "Başvuru süresi ve mazeret" kenar başlıklı 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir."

18. Somut başvuruda başvurucu vekili, Ağır Ceza Mahkemesi kararının 17/4/2017 tarihinde düzenlenmiş olan kesinleşme şerhini 13/7/2017 tarihinde UYAP Avukat Portalı üzerinden yaptığı inceleme sırasında gördüğünü bildirerek 14/7/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuş ise de başvurucunun vekilinin kesinleşme şerhinden 31/5/2017 tarihinde UYAP Avukat Portalı üzerinden yaptığı inceleme sırasında haberdar olduğu belirlenmiştir (bkz. § 11).

19. Bu durumda yaşam hakkı ve kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddialar bakımından başvurunun 31/5/2017 tarihinden itibaren otuz günlük süre içinde yapılması gerekirken süresinden sonra 14/7/2017 tarihinde yapılması nedeniyle başvurunun bu kısmında süre aşımı bulunduğu değerlendirilmiştir.

20. Öte yandan 2/12/2016 tarihinde tutuklanan başvurucunun tutukluluk kararına karşı yaptığı itirazın 9/12/2016 tarihli karar ile reddedildiği anlaşıldığından söz konusu ret kararının tebliği yahut öğrenilmesinden itibaren otuz günlük süre içinde yapılması gerekirken süresinden sonra 14/7/2017 tarihinde yapılması nedeniyle başvurunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddialarına dair kısmında da süre aşımı bulunduğu değerlendirilmiştir (bkz. § 8).

21. Açıklanan gerekçelerle başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 6100 sayılı Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 29/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SURP HAÇ TİBREVANK ERMENİ LİSESİ VAKFI (2)

B. No: 2018/3222 | Karar tarihi: 29.12.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/3222

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SURP HAÇ TİBREVANK ERMENİ LİSESİ VAKFI BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2018/3222)

Karar Tarihi: 29/12/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Ayhan KILIÇ

Başvurucu : Surp Haç Tibrevank Ermeni Lisesi Vakfı

Vekili : Av. Ömer KANTİK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kamulaştırma bedelinin eksik belirlenmesi ve lehe hükmedilen vekâlet ücretinin hatalı hesaplanması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 25/1/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, İstanbul'da bulunan bir gayrimüslim cemaat vakfıdır. Başvurucuya ait olup İstanbul'un Üsküdar ilçesi Bulgurlu Mahallesi Bulgurlu mevkiinde kâin 1116 ada 29 parsel sayılı 5.006 m² büyüklüğündeki arsa vasıflı taşınmaz Karayolları Genel Müdürlüğünce (İdare) İstanbul Çevre Yolu Projesi kapsamında 1969 yılında kamulaştırılmıştır. Takdir Komisyonu taşınmaz için 100.120 TL değer takdir etmiştir. Ancak kamulaştırma işlemiyle ilgili olarak başvurucuya herhangi bir tebligat yapılmamıştır.

9. Başvurucu 24/9/2012 tarihinde taşınmaz üzerinde herhangi bir kamulaştırma işlemi yapılıp yapılmadığını İdareye sormuş, -başvurucunun beyanına göre- tatmin edici bir cevap alınmaması üzerine 15/10/2012 tarihinde İstanbul Anadolu 11. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) kamulaştırma bedelinin artırılması davası açmıştır.

10. Mahkeme 3/7/2013 tarihinde davayı hak düşürücü süre yönünden reddetmiş ise de söz konusu karar Yargıtay 5. Hukuk Dairesinin (Daire) 29/4/2014 tarihli kararıyla bozulmuştur. Kararın gerekçesinde, kamulaştırma işleminin usulüne uygun olarak tebliğ edilmemiş olması ve İdarece taşınmaza fiilen el atılması sebebiyle davanın esasının incelenmesi gerektiği belirtilmiştir.

11. Bozma kararına uyan Mahkeme taşınmazın dava tarihindeki değerinin tespiti amacıyla bilirkişi incelemesi yaptırmıştır.

12. Başvurucu tarafından taşınmazın metrekare birim değerinin tespiti bakımından emsal olmak üzere özel bir şirket tarafından gayrimenkul yatırım ortaklıkları portföyü için hazırlanan 13/1/2012 tarihli bir değerleme raporu Mahkemeye sunulmuştur. Söz konusu rapor, Üsküdar ilçesi Acıbadem Mahallesi'nde bulunan bir konut projesinin piyasa rayiç değerini tespite yönelik olarak hazırlanmıştır. Raporda, anılan konut projesinin bulunduğu bölgedeki taşınmazların arsa metrekare birim fiyatının 5.000 TL civarında olduğu, projeye konu taşınmazın konumu ve ticaret-turizm amaçlı olması dikkate alınarak ortalama metrekare birim değerinin 6.500 TL civarında olduğu belirtilmiştir.

13. Bilirkişi heyeti tarafından hazırlanan ve hükme esas alındığı anlaşılan 11/6/2015 tarihli raporda taşınmazın metrekare birim değeri 3.500 TL, toplam değeri ise 17.521.000 TL olarak belirlenmiştir. Raporda;

i. Tapu Müdürlüğü tarafından gönderilen ve yapılan hesaplama sonucu metrekare birim değerleri düşük bulunan altı adet satış işleminin başvuru konusu taşınmaza emsal teşkil etmeyeceği değerlendirilmiş ve bu satışlar hesaba katılmamıştır.

ii. Başvurucu tarafından sunulan ve özel bir şirket tarafından düzenlenen raporda arsa metrekare birim değeri 5.000 TL ve 4.500 TL olarak gösterilmiş ise de anılan raporda somut bir satışa yer verilmediğinden raporda belirtilen birim fiyatlarının esas alınmadığı açıklanmıştır.

iii. Teyitli olduğunun bilirkişi heyetince bilindiği belirtilen ve birincisi Üsküdar ilçesi Hayrettin Çavuş Mahallesi Toptaşı Caddesi'nde bulunan kârgir bir binaya, ikincisi ise Kadıköy ilçesi Caferağa Mahallesi'nde bulunan arsa paylı bir adet daireye ilişkin olan iki adet taşınmaz satışının emsal olarak dikkate alındığı ifade edilmiştir.

iv. Birinci emsal taşınmazın çıplak arsa metrekare birim değeri dava tarihi itibarıyla 12.281,58 TL olarak hesaplanmış ancak Üsküdar merkezde ve ana arter üzerinde yer alması, önemli caddelerin kesişim noktasında bulunması, cephe aldığı caddenin çok sayıda işyeri ve ticarethaneyi havi ticari bir merkez olması, alışveriş yerleri, eğitim ve sağlık kuruluşlarına yakın olması, yapılaşmaya elverişli olması hususları dikkate alınarak dava konusu taşınmazdan 3,5 kat daha değerli olduğu belirtilmiştir.

v. İkinci emsal taşınmazın çıplak arsa metrekare birim değeri dava tarihi itibarıyla 8.842,32 TL olarak hesaplanmış ancak Kadıköy merkezde yer alması, bitişik nizam ticaret-konut nitelikli çevre yapılaşmasının bulunması, Kadıköy çarşı içi, vapur iskeleleri, Şükrü Saraçoğlu Stadyumu gibi merkezlere yürüme mesafesinde olması hususları dikkate alınarak dava konusu taşınmazdan 2,5 kat daha değerli olduğu ifade edilmiştir.

14. Başvurucu söz konusu bilirkişi raporuna itiraz etmiştir. İtiraz dilekçesinde başvurucu, taşınmazın metrekare birim değeri yönünden gayrimenkul yatırım ortaklıkları portföyü için hazırlanan raporun esas alınması gerektiğini belirtmiştir. Söz konusu rapora konu projenin dava konusu taşınmaza çok yakın olduğunu vurgulayan başvurucu, özel kişiler arasında yapılan satışların esas alınmasıyla taşınmazın gerçek değerinin belirlenmesinin mümkün olmadığını belirtmiştir. Başvurucuya göre özel kişiler arasındaki satışlarda taşınmazın gerçek satış bedeli beyan edilmemekte, bu sebeple bunların esas alınmasında isabet bulunmamaktadır. Başvurucu ayrıca bilirkişi raporundaki emsal seçimlerinin gerçekçi olmadığını iddia etmiştir.

15. Mahkeme 2/7/2015 tarihinde davayı kabul etmiş ve bilirkişi raporunda belirtilen 17.521.000 TL'nin taşınmaz bedeli olarak başvurucuya ödenmesine hükmetmiştir. Kararın gerekçesinde, bilirkişi raporunun hükme esas alınmaya elverişli olduğu açıklanmıştır. Kararda ayrıca başvurucu lehine 1.500 TL vekâlet ücretine hükmedilmiştir.

16. Başvurucu bu karara karşı temyiz yoluna müracaat etmiştir. Temyiz dilekçesinde başvurucu, bilirkişi raporuna itiraz dilekçesinde ileri sürdüğü iddialarının yanında bilirkişi raporunda emsal alınan taşınmazların dava konusu taşınmazdan 2,5 ve 3,5 kat daha değerli olduğu görüşünün bilimsel bir temele dayanmadığını ileri sürmüştür. Temyiz dilekçesinde ayrıca maktu vekâlet ücretine hükmedilmesinin hukuka aykırı olduğu da belirtilmiştir.

17. Daire 24/1/2017 tarihinde kararı düzelterek onamıştır. Kararın gerekçesinde, taşınmaz bedelinin tespiti yönünden ilk derece mahkemesi kararında bir isabetsizlik bulunmadığı belirtilmiş; başvurucu lehine nispi vekâlet ücretine hükmedilmesi gerekirken maktu vekâlet ücretine hükmedilmesinin doğru olmadığı ifade edilmiştir. Ancak Daire vekâlet ücretine ilişkin hatanın bozmayı gerektirmediği sonucuna ulaşarak ilgili hüküm fıkrasındaki 1.500,00 TL maktu ibaresinin metinden çıkartılarak yerine 2.102,52 TL ibaresinin yazılmasına karar vermiştir.

18. Başvurucu karar düzeltme yoluna başvurmuş, karar düzeltme dilekçesinde temyiz dilekçesindekilere ek olarak nispi vekâlet ücretinin hatalı hesaplandığını ve bunun düzeltilmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Karar düzeltme istemi Dairenin 2/12/2017 tarihli kararıyla reddedilmiştir. Nihai karar 28/12/2017 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir. Başvurucu 25/1/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

19. 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nun 10. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Kamulaştırmanın satın alma usulü ile yapılamaması halinde idare, … asliye hukuk mahkemesine müracaat eder ve taşınmaz malın kamulaştırma bedelinin tespitiyle, … idare adına tesciline karar verilmesini ister.

Mahkeme, idarenin başvuru tarihinden itibaren en geç otuz gün sonrası için belirlediği duruşma gününü, … taşınmaz malın malikine … bildirerek duruşmaya katılmaya çağırır. Duruşma günü idareye de tebliğ olunur.

…

Mahkemece yapılan duruşmada tarafların bedelde anlaşamamaları halinde hakim, en geç on gün içinde keşif ve otuz gün sonrası için de duruşma günü tayin ederek, 15 inci maddede sayılan bilirkişiler marifetiyle ve tüm ilgililerin huzurunda taşınmaz malın değerini tespit için mahallinde keşif yapar…

Bilirkişiler, taraflar ve diğer ilgililerin beyanını da dikkate alarak, 11 inci maddedeki esaslar doğrultusunda taşınmaz malın değerini belirten raporlarını onbeş gün içinde mahkemeye verirler. Mahkeme bu raporu, duruşma günü beklenmeksizin taraflara tebliğ eder. Yapılacak duruşmaya hakim, taraflar veya vekillerini ve bilirkişileri çağırır. Bu duruşmada tarafların bilirkişi raporlarına varsa itirazları dinlenir ve bilirkişilerin bu itirazlara karşı beyanları alınır.

Tarafların bedelde anlaşamamaları halinde gerektiğinde hakim tarafından onbeş gün içinde sonuçlandırılmak üzere yeni bir bilirkişi kurulu tayin edilir ve hakim, tarafların ve bilirkişilerin rapor veya raporları ile beyanlarından yararlanarak adil ve hakkaniyete uygun bir kamulaştırma bedeli tespit eder. Mahkemece tespit edilen bu bedel, taşınmaz mal, kaynak veya irtifak hakkının kamulaştırılma bedelidir. … İdarece, kamulaştırma bedelinin hak sahibi adına yatırıldığına … dair makbuzun ibrazı halinde mahkemece, taşınmaz malın idare adına tesciline ve kamulaştırma bedelinin hak sahibine ödenmesine karar verilir ve bu karar, tapu dairesine ve paranın yatırıldığı bankaya bildirilir. Tescil hükmü kesin olup tarafların bedele ilişkin temyiz hakları saklıdır.

Kamulaştırma bedelinin tespiti için açılan davanın dört ay içinde sonuçlandırılamaması hâlinde, tespit edilen bedele bu sürenin bitiminden itibaren kanuni faiz işletilir.

…"

20. 2942 sayılı Kanun'un 11. maddesinin olay tarihinde yürürlükte bulunan hâlinin ilgili kısmı şöyledir:

"15 inci madde uyarınca oluşturulacak bilirkişi kurulu, kamulaştırılacak taşınmaz mal veya kaynağın bulunduğu yere mahkeme heyeti ile birlikte giderek, hazır bulunan ilgilileri de dinledikten sonra taşınmaz mal veya kaynağın;

a) Cins ve nevini,

b) Yüzölçümünü,

c) Kıymetini etkileyebilecek bütün nitelik ve unsurlarını ve her unsurun ayrı ayrı değerini,

d)Varsa vergi beyanını,

e)Kamulaştırma tarihindeki resmi makamlarca yapılmış kıymet takdirlerini,

f) Arazilerde, taşınmaz mal veya kaynağın kamulaştırma tarihindeki mevkii ve şartlarına göre ve olduğu gibi kullanılması halinde getireceği net gelirini,

g) Arsalarda, kamulaştırılma gününden önceki özel amacı olmayan emsal satışlara göre satış değerini,

h) Yapılarda, (…)(2) resmi birim fiyatları ve yapı maliyet hesaplarını ve yıpranma payını,

ı) Bedelin tespitinde etkili olacak diğer objektif ölçüleri,

Esas tutarak düzenleyecekleri raporda bütün bu unsurların cevaplarını ayrı ayrı belirtmek suretiyle ve ilgililerin beyanını da dikkate alarak gerekçeli bir değerlendirme raporuna dayalı olarak taşınmaz malın değerini tespit ederler.

Taşınmaz malın değerinin tespitinde, kamulaştırmayı gerektiren imar ve hizmet teşebbüsünün sebep olacağı değer artışları ile ilerisi için düşünülen kullanma şekillerine göre getireceği kâr dikkate alınmaz.

..."

21. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 323. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Yargılama giderleri şunlardır:

...

ğ) Vekille takip edilen davalarda kanun gereğince takdir olunacak vekâlet ücreti.

..."

22. 6100 sayılı Kanun'un 326. maddesi şöyledir:

"(1) Kanunda yazılı hâller dışında, yargılama giderlerinin, aleyhine hüküm verilen taraftan alınmasına karar verilir.

(2) Davada iki taraftan her biri kısmen haklı çıkarsa, mahkeme, yargılama giderlerini tarafların haklılık oranına göre paylaştırır.

(3) Aleyhine hüküm verilenler birden fazla ise mahkeme yargılama giderlerini, bunlar arasında paylaştırabileceği gibi, müteselsilen sorumlu tutulmalarına da karar verebilir."

23. 6100 sayılı Kanun'un 330. maddesi şöyledir:

"(1) Vekil ile takip edilen davalarda mahkemece, kanuna göre takdir olunacak vekâlet ücreti, taraf lehine hükmedilir."

24. 31/12/2014 tarihli ve 29222 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan ve aynı tarihte yürürlüğe giren Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi'nin (2015 yılı Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi) 13. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

" (1) Tarifenin ikinci kısmının ikinci bölümünde gösterilen hukuki yardımların konusu para veya para ile değerlendirilebiliyor ise avukatlık ücreti, davanın görüldüğü mahkeme için Tarifenin İkinci Kısmında belirtilen maktu ücretlerin altında kalmamak kaydıyla (yedinci maddenin ikinci fıkrası, dokuzuncu maddenin birinci fıkrasının son cümlesi ile onuncu maddenin son fıkrası hükümleri saklı kalmak kaydıyla,) Tarifenin üçüncü kısmına göre belirlenir."

25. 2015 yılı Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi'nin "Üçüncü Kısım"ı şöyledir:

"Yargı Yerleri ile İcra ve İflas Dairelerinde Yapılan ve Konusu Para Olan veya Para ile

Değerlendirilebilen Hukuki Yardımlara Ödenecek Ücret

1. İlk 30.000,00 TL için % 12,00

2. Sonra gelen 40.000,00 TL için % 11,00

3. Sonra gelen 80.000,00 TL için % 8,00

4. Sonra gelen 250.000,00 TL için % 6,00

5. Sonra gelen 600.000,00 TL için % 4,00

6. Sonra gelen 750.000,00 TL için % 3,00

7. Sonra gelen 1.250.000,00 TL için % 1,50

8. 3.000.000,00 TL'dan yukarısı için % 1,00"

V. İNCELEME VE GEREKÇE

26. Anayasa Mahkemesinin 29/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Kamulaştırma Bedelinin Yetersiz Olduğuna İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

27. Başvurucu, bilirkişiler tarafından takdir edilen değerin emsallerin çok altında olduğunu belirtmiş; Mahkemeye sunduğu ve bireysel başvuruya konu taşınmazın çok yakınında olan taşınmaza ilişkin olarak sermaye piyasası mevzuatı kapsamında özel bir şirket tarafından hazırlanan rapordaki metrekare birim fiyatının dikkate alınmamasından yakınmıştır. Özel kişiler arasındaki satışlardaki birim fiyatlara dayanılamayacağını savunan başvurucu, özel kişilerin tapuda gösterdikleri satış bedelinin gerçeği yansıtmadığının bilindiğini vurgulamıştır. Başvurucu ayrıca bilirkişi raporunda, emsal alınan birinci taşınmazın kamulaştırma konusu taşınmazdan 3,5 kat, ikinci taşınmazın ise 2,5 kat daha değerli olduğunun kabul edilmesinin gerekçesinin ve bilimsel bir dayanağının bulunmadığını ifade etmiştir. Başvurucu sonuç olarak bilirkişi tarafından tespit edilen bedelin taşınmazın gerçek değerini yansıtmamasının Anayasa'nın 35. ve 46. maddelerini ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

28. Anayasa'nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

29. Anayasa'nın ''Kamulaştırma'' kenar başlıklı 46. maddesi şöyledir:

"Devlet ve kamu tüzelkişileri; kamu yararının gerektirdiği hallerde, gerçek karşılıklarını peşin ödemek şartıyla, özel mülkiyette bulunan taşınmaz malların tamamını veya bir kısmını, kanunla gösterilen esas ve usullere göre, kamulaştırmaya ve bunlar üzerinde idarî irtifaklar kurmaya yetkilidir.

Kamulaştırma bedeli ile kesin hükme bağlanan artırım bedeli nakden ve peşin olarak ödenir. Ancak, tarım reformunun uygulanması, büyük enerji ve sulama projeleri ile iskân projelerinin gerçekleştirilmesi, yeni ormanların yetiştirilmesi, kıyıların korunması ve turizm

amacıyla kamulaştırılan toprakların bedellerinin ödenme şekli kanunla gösterilir. Kanunun taksitle ödemeyi öngörebileceği bu hallerde, taksitlendirme süresi beş yılı aşamaz; bu takdirde taksitler eşit olarak ödenir.

Kamulaştırılan topraktan, o toprağı doğrudan doğruya işleten küçük çiftçiye ait olanlarının bedeli, her halde peşin ödenir.

İkinci fıkrada öngörülen taksitlendirmelerde ve herhangi bir sebeple ödenmemiş kamulaştırma bedellerinde kamu alacakları için öngörülen en yüksek faiz uygulanır."

30. Somut olayda başvurucunun maliki olduğu taşınmaz 1969 yılında kamulaştırılmış ancak tebligat işlemlerinin yapılmaması sebebiyle başvurucu 15/1/2012 tarihinde kamulaştırma bedelinin artırılması davası açmıştır.

31. Taşınmaz mal varlığının Anayasa'nın 35. maddesinde yer alan mülkiyet hakkının kapsamına dâhil olduğunda tereddüt bulunmamaktadır. Başvurucunun taşınmazının kamulaştırılmasının mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiği açıktır. Taşınmazın kamulaştırılması mülkten yoksun bırakma niteliği taşımaktadır.

32. Anayasa’nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabileceği öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına müdahalede bulunulurken Anayasa'nın temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen 13. maddesinin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir.

33. Anılan madde uyarınca temel hak ve özgürlükler, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmaksızın Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun düşebilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ayrıca ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 62).

34. Somut olayda taşınmazın kamulaştırılmasının kanuni dayanağının ve meşru amacının bulunmadığı hususunda başvurucunun bir şikâyeti yoktur. Ayrıca başvurunun bu yönleriyle resen incelenmesini gerektiren bir neden de tespit edilememiştir. Dolayısıyla ölçülülük unsuruyla sınırlı bir denetim yapılacaktır.

35. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2012/102, K.2012/207, 27/12/2012; E.2012/149, K.2013/63, 22/5/2013; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2015/43, K.2016/37, 5/5/2016; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

36. Mülkiyet hakkından yoksun bırakma biçimindeki müdahalelerde, hedeflenen kamu yararı ile malikin bireysel yararı arasında gözetilmesi gereken adil denge ancak malike tazminat ödenmek suretiyle sağlanabilir. Diğer bir ifadeyle mülkten yoksun bırakmalarda malike tazminat ödenmesi, müdahaleyle malike yüklenen aşırı külfetin telafi edilmesini temin eden temel bir araçtır. Anayasa'nın 46. maddesi uyarınca kamulaştırma yoluyla

malikin mülkiyet hakkının sona erdirildiği hâllerde malike ödenmesi gereken tazminat taşınmazın gerçek bedelidir. Bu itibarla taşınmazın gerçek bedelinin ödenmediği durumlarda somut olayın koşulları da gözetilerek müdahalenin orantılı olmadığı sonucuna ulaşılabilir (Cevat Aydın, B. No: 2014/13886, 4/10/2017, § 48).

37. Mülkiyet hakkının korunmasının söz konusu olduğu durumlarda usule ilişkin güvencelerin somut olayda yerine getirildiğinden söz edilebilmesi için derece mahkemelerinin kararlarında konu ile ilgili ve yeterli gerekçe bulunmalıdır. Bu zorunluluk davacının bütün iddialarına cevap verilmesi anlamına gelmemekle birlikte mülkiyet hakkını ilgilendiren davanın sonucuna etki eden esasa ilişkin temel iddia ve itirazların yargılama makamlarınca özenli bir şekilde değerlendirilerek karşılanması gerekmektedir (Kamil Darbaz ve GMO Yapı Grup End. San. Tic. Ltd. Şti., B. No: 2015/12563, 24/5/2018, § 53).

38. Başvurucu, bilirkişi heyetince hazırlanan rapor esas alınarak belirlenen kamulaştırma bedelinin düşük olduğunu ileri sürmüştür. Başvurucuya göre bilirkişi tarafından hesaplanan 3.500 TL metrekare birim fiyatı düşüktür. Başvurucu ayrıca yargılama sırasında sunduğu özel değerleme raporunun dikkate alınmadığını ileri sürmüştür.

39. Vurgulanmalıdır ki taşınmaz bedelinin tespiti teknik ve uzmanlık gerektiren bir konudur. Bu nedenle kamulaştırılan taşınmazın bedelinin tespiti uzman mahkemelerin ve Yargıtayın bu konudaki uzman dairelerinin yetki ve görevindedir. Anayasa Mahkemesi bu konuda uzmanlaşmış bir mahkeme olmadığı gibi Anayasa Mahkemesinin mülkiyet hakkı kapsamında yapılan bireysel başvurularda bedel veya değer düşüklüğü karşılığını hesaplamak gibi bir görevi de bulunmamaktadır (Mukadder Sağlam ve diğerleri, B. No: 2013/2511, 22/1/2015, § 49; Abdülkerim Çakmak ve diğerleri, B. No: 2014/1964, 23/2/2017, § 52).

40. Gayrimenkul satışlarında daha az harç ödenmesi amacıyla resmî satış senedindeki satış bedelinin gerçeğinden düşük gösterilebildiği bilinen bir vakıadır. Bu sebeple kamulaştırma bedelinin tespitinde özel kişiler arasında yapılan satışlardaki fiyatların emsal olarak alınmasının taşınmaz bedelinin doğru bir biçimde hesaplanmaması riskine yol açacağı gözardı edilmemelidir. Somut olayda Mahkemenin hükme esas aldığı bilirkişi raporunda bu riskin farkında olunarak hareket edildiği görülmektedir. Bilirkişi raporunda özel amacı bulunmayan emsal satışlardan hareket edileceği belirtilmiştir.

41. Mahkemenin hükme esas aldığı bilirkişi raporunda başvurucunun taşınmazının metrekare birim fiyatı belirlenirken öncelikle bilgileri Tapu Müdürlüğü tarafından Mahkemeye gönderilen altı adet satış işlemi incelenmiştir. Bilirkişi heyeti, yapılan hesaplamaya göre metrekare birim değerlerinin düşük olduğu anlaşılan bu taşınmazların emsal alınamayacağı sonucuna ulaşmıştır. Bilirkişiler bunun yerine teyitli olduğunu bildiklerini ifade ettikleri iki taşınmaza ilişkin satış işlemlerini esas almıştır. Bilirkişiler ayrıca başvurucunun Mahkemeye sunduğu değerleme raporuyla ilgili olarak da değerlendirme yapmıştır. Bilirkişi raporunda, başvurucunun sunduğu değerleme raporunun somut bir satışa dayanmadan hazırlanması sebebiyle değerlendirmeye esas alınamayacağı vurgulanmıştır.

42. Bireysel başvuru dosyası bir bütün olarak dikkate alındığında bilirkişilerin taşınmazın gerçeğe en yakın metrekare birim fiyatını tespit etmek amacıyla ciddi bir çaba içine girdikleri gözlemlenmektedir. Bu bağlamda düşük olduğu tespit edilen altı adet taşınmaz satışının bilirkişilerce gözardı edildiği hesaba katılmalıdır. Ayrıca başvurucu tarafından sunulan değerleme raporunda spesifik satış işlemlerinden değil kişisel değerlendirmelerden hareket edildiği yadsınamaz bir gerçektir. Sözü edilen değerleme raporunda, rapora konu

konut projesinin bulunduğu bölgedeki taşınmazların arsa birim fiyatının 5.000 TL civarında olduğu ancak projeye konu taşınmazın konumu ve ticaret-turizm amaçlı olması dikkate alınarak ortalama metrekare birim değerinin 6.500 TL civarında hesaplandığı ifade edilmiştir. Bilirkişilerin tapuda yapılmış resmî bir satıştan hareket edilmeyen bu değerlendirmeyi esas almamalarının keyfî olduğunu söylemek hakkaniyetli olmaz. Bilirkişilerin özel amaçlı olmadığının teyitli olduğunu belirttikleri iki taşınmazı emsal almış olmaları -bu koşullarda- temelsiz bulunmamıştır.

43. Öte yandan bilirkişi raporunda başvurucunun taşınmazının birinci emsal taşınmazdan 3,5 kat, ikinci emsal taşınmazdan ise 2,5 kat değersiz olduğu sonucuna ulaşılırken bunun dayanaklarının ortaya konulduğu görülmektedir. Raporda; birinci emsal taşınmaz yönünden taşınmazın Üsküdar merkezde ve ana arter üzerinde bulunması, önemli caddelerin kesişim noktasında olması, cephe aldığı caddenin çok sayıda işyeri ve ticarethaneyi havi ticari bir merkez olması, alışveriş yerleri, eğitim ve sağlık kuruluşlarının yakınında bulunması, yapılaşmaya elverişli olması hususlarının dikkate alındığı; ikinci emsal taşınmaz yönünden ise taşınmazın Kadıköy merkezde yer alması, bitişik nizam ticaret-konut nitelikli çevre yapılaşmasının olması, Kadıköy çarşı içi, vapur iskeleleri, Şükrü Saraçoğlu Stadyumu gibi merkezlere yürüme mesafesinde olması hususlarının dikkate alındığı görülmektedir. Bu durumda bilirkişi raporunda afaki değerlendirmelerin yapılmadığı ve bireysel başvuruya konu taşınmazın değerinin emsal taşınmazlarla kıyaslanmasıyla ilgili olarak varılan sonucun keyfî ve temelsiz olmadığı anlaşılmaktadır.

44. Sonuç olarak somut başvuruya konu olayda kamulaştırma yoluyla başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahaleyle başvurucuya yüklenen külfetin taşınmazın gerçek bedelinin ödenmesi suretiyle telafi edildiği ve bu suretle kamu yararı ile başvurucunun mülkiyet hakkı arasında makul ve hakkaniyete uygun bir dengenin kurulduğu anlaşılmıştır. Bu durumda bedel tespiti boyutuyla mülkiyet hakkına yönelik bir ihlalin bulunmadığının açık olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

45. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun kamulaştırma bedelinin yetersiz olduğuna yönelik şikâyeti bakımından mülkiyet hakkının ihlali iddiasının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Lehe Vekâlet Ücretinin Hatalı Hesaplandığına İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

46. Başvurucu, Daire tarafından Mahkemenin maktu vekâlet ücretine hükmetmesi hukuka aykırı bulunarak lehe hükmedilen vekâlet ücretine ilişkin hüküm fıkrası düzeltilmiş ise de düzeltilen hüküm fıkrasındaki vekâlet ücretinin hatalı olarak hesaplandığını ileri sürmüştür. Başvurucu hükmedilen tazminat miktarı dikkate alındığında 239.860 TL vekâlet ücretine hükmedilmesi gerekirken maddi hesap hatası sonucu 2.102,52 TL vekâlet ücretine hükmedildiğini iddia etmiş ve bu durumun mülkiyet hakkını ihlal ettiğini belirtmiştir.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

47. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Mülkün Varlığı

48. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğinden şikâyet eden bir kimse, önce böyle bir hakkının var olduğunu kanıtlamak zorundadır (Mustafa Ateşoğlu ve diğerleri, B. No: 2013/1178, 5/11/2015, § 54). Bu nedenle öncelikle başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesi uyarınca korunmayı gerektiren mülkiyete ilişkin bir menfaate sahip olup olmadığı noktasındaki hukuki durumunun değerlendirilmesi gerekir (Cemile Ünlü, B. No: 2013/382, 16/4/2013, § 26; İhsan Vurucuoğlu, B. No: 2013/539, 16/5/2013, § 31).

49. Anayasa'nın 35. maddesinde düzenlenen mülkiyet hakkı mevcut mal, mülk ve varlıkları koruyan bir güvencedir. Bir kişinin hâlihazırda sahibi olmadığı bir mülkün mülkiyetini kazanma hakkı -kişinin bu konudaki menfaati ne kadar güçlü olursa olsun- Anayasa'yla korunan mülkiyet kavramı içinde değildir. Bu bağlamda belirtmek gerekir ki Anayasa'nın 35. maddesi soyut bir temele dayalı olarak mülkiyete erişmeyi ve mülkiyeti edinmeyi değil mülkiyet hakkını güvence altına almaktadır. Bu hususun istisnası olarak belli durumlarda bir ekonomik değer veya icrası mümkün bir alacağı elde etmeye yönelik meşru bir beklenti Anayasa'da yer alan mülkiyet hakkı güvencesinden yararlanabilir (Kemal Yeler ve Ali Arslan Çelebi, B. No: 2012/636, 15/4/2014, §§ 36, 37; Mehmet Şentürk [GK], B. No: 2014/13478, 25/7/2017, §§ 41, 53; Mustafa Ateşoğlu ve diğerleri, §§ 52-54).

50. Meşru beklenti objektif temelden uzak bir beklenti olmayıp belirli bir kanun hükmüne veya başarılı olma ihtimalinin yüksek olduğunu gösteren yerleşik bir yargı içtihadına ya da ayni menfaatle ilgili hukuki bir işleme dayanan yeterli derecede somut nitelikteki bir beklentidir (Selçuk Emiroğlu, B. No: 2013/5660, 20/3/2014, § 28; Mehmet Şentürk, § 42). Dolayısıyla Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşme'nin ortak koruma kapsamında olan meşru beklentiye dayalı mülkiyet hakkının tespiti mevcut hukuk sisteminde iddia edilen mülkiyet iddiasının tanınmasına bağlı olup bu tespit, mevzuat hükümleri ve yargı kararları ile yapılmaktadır (Üçgen Nakliyat Ticaret Ltd. Şti., B. No: 2013/845, 20/11/2014, § 37). Temelsiz bir hak kazanma beklentisi veya sadece mülkiyet hakkı kapsamında ileri sürülebilir bir iddianın varlığı meşru beklentinin kabulü için yeterli değildir (Kemal Yeler ve Ali Arslan Çelebi, B. No: 2012/636, 15/4/2014, § 37).

51. 6100 sayılı Kanun'un 323. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (ğ) bendinde vekille takip edilen davalarda kanun gereğince takdir olunacak vekâlet ücreti yargılama giderleri arasında sayılmakta, 326. maddesinin (1) numaralı fıkrasında kanunda yazılı hâller dışında, yargılama giderlerinin, aleyhine hüküm verilen taraftan alınmasına karar verileceğinin hükme bağlandığı görülmektedir. Buna göre davanın kısmen veya tamamen, kendisini avukatla temsil ettiren kişi lehine sonuçlanması hâlinde bu kişinin vekâlet ücretine müstahak olduğu anlaşılmaktadır.

52. Somut olay, başvurucunun davasını avukatı aracılığıyla takip ettiği ve yargılama sonucunda başvurucu lehine 17.521.000 TL tazminata hükmedildiği bir vakıadır. Dolayısıyla başvurucunun lehine vekâlet ücretine hükmedilmesi yönünde kanundan doğan bir meşru beklentiye sahip olduğu değerlendirilmektedir.

ii. Müdahalenin Varlığı ve Türü

53. Somut olayda başvurucu vekâlet ücretinin hatalı hesaplandığından yakınmaktadır. Mahkeme başvurucu lehine 1.500 TL maktu vekâlet ücretine hükmetmiş ise de Daire nispi vekâlet ücretine hükmedilmesi gerektiğini kabul etmiş ve başvurucu lehine hükmedilen vekâlet ücretini 2.102,52 TL şeklinde düzeltmiştir. Başvurucu, Dairenin belirlediği bu

tutarın Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi'ne uygun olarak hesaplanmadığını ileri sürmektedir.

54. Karar tarihinde yürürlükte bulunan 2015 yılı Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi'nin konusu para olan veya para ile değerlendirilebilen işlerde ödenecek ücreti düzenleyen üçüncü kısmına bakıldığında azalan oranlı dilim esasının benimsendiği görülmektedir. Buna göre lehe hükmedilen tazminatın ilk 30.000 TL'si için %12, sonra gelen 40.000 TL için %11, sonra gelen 80.000 TL için %8, sonra gelen 250.000 TL için %6, sonra gelen 600.000 TL için %4, sonra gelen 750.000 TL için %3, sonra gelen 1.250.000 TL için %1,50 ve 3.000.000,00 TL'den yukarısı için %1 oranı uygulanmak suretiyle vekâlet ücretinin hesaplanması gerekir. Başvurucu lehine hükmedilen tazminatın miktarı (17.521.000 TL) dikkate alındığında lehe hükmedilmesi gereken vekâlet ücretinin 239.860 TL olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda başvurucu lehine hükmedilen vekâlet ücretinin 2.102,52 TL'yle sınırlı tutulmasının mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiği sonucuna ulaşılmaktadır.

55. Anayasa’nın 35. maddesi ile mülkiyet hakkına temas eden diğer hükümleri birlikte değerlendirildiğinde Anayasa'nın mülkiyet hakkına müdahaleyle ilgili üç kural ihtiva ettiği görülmektedir. Buna göre Anayasa'nın 35. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin mülkiyet hakkına sahip olduğu belirtilmek suretiyle mülkten barışçıl yararlanma hakkına yer verilmiş; ikinci fıkrasında da mülkten barışçıl yararlanma hakkına müdahalenin çerçevesi belirlenmiştir. Maddenin ikinci fıkrasında, genel olarak mülkiyet hakkının hangi koşullarda sınırlanabileceği belirlenerek aynı zamanda mülkten yoksun bırakmanın şartlarının genel çerçevesi de çizilmiştir. Maddenin son fıkrasında ise mülkiyet hakkının kullanımının toplum yararına aykırı olamayacağı kurala bağlanmak suretiyle devletin mülkiyetin kullanımını kontrol etmesine ve düzenlemesine imkân sağlanmıştır. Anayasa'nın diğer bazı maddelerinde de devlet tarafından mülkiyetin kontrolüne imkân tanıyan özel hükümlere yer verilmiştir. Ayrıca belirtmek gerekir ki mülkten yoksun bırakma ve mülkiyetin düzenlenmesi, mülkiyet hakkına müdahalenin özel biçimleridir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, §§ 55-58).

56. Mevzuatta öngörülen tutarın altında vekâlet ücretine hükmedilmesinin mülkten barışçıl yararlanma biçimindeki birinci kural kapsamında değerlendirilmesi gerekir.

iii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

57. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

58. Anayasa’nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabileceği öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına müdahalede bulunulurken temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkelerin düzenlendiği Anayasa'nın 13. maddesinin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ayrıca ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 62). Bu bağlamda öncelikle müdahalenin kanuni dayanağının bulunup bulunmadığının incelenmesi gerekir.

59. Anayasa'nın 35. maddesinin ikinci fıkrasında mülkiyet hakkının ancak kamu yararı

amacıyla kanunla sınırlanabileceği belirtilmek suretiyle mülkiyet hakkına yönelik müdahalelerin kanunda öngörülmesi gereği ifade edilmiştir. Öte yandan temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkelerin düzenlendiği Anayasa'nın 13. maddesinde de hak ve özgürlüklerin ancak kanunla sınırlanabileceği temel bir ilke olarak benimsenmiştir. Buna göre mülkiyet hakkına yapılan müdahalelerde dikkate alınacak öncelikli ölçüt, müdahalenin kanuna dayalı olmasıdır. Bu ölçütün sağlanmadığı tespit edildiğinde diğer ölçütler bakımından inceleme yapılmaksızın mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılacaktır (Ford Motor Company, B. No: 2014/13518, 26/10/2017, § 49).

60. Müdahalenin kanuna dayalı olması öncelikle şeklî manada bir kanunun varlığını zorunlu kılar. Şeklî manada kanun, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından Anayasa'da belirtilen usule uygun olarak kanun adı altında çıkarılan düzenleyici yasama işlemidir. Hak ve özgürlüklere müdahale edilmesi ancak yasama organınca kanun adı altında çıkarılan düzenleyici işlemlerde müdahaleye imkân tanıyan bir hükmün bulunması şartına bağlıdır. TBMM tarafından çıkarılan şeklî anlamda bir kanun hükmünün bulunmaması hakka yapılan müdahaleyi anayasal temelden yoksun bırakır (Ali Hıdır Akyol ve diğerleri [GK], B. No: 2015/17510, 18/10/2017, § 56).

61. Hak ve özgürlüklerin, bunlara yapılacak müdahalelerin ve sınırlandırmaların kanunla düzenlenmesi bu haklara ve özgürlüklere keyfî müdahaleyi engelleyen ve hukuk güvenliğini sağlayan demokratik hukuk devletinin en önemli unsurlarından biridir (Tahsin Erdoğan, B. No: 2012/1246, 6/2/2014, § 60). Kanunun varlığı kadar kanun metninin ve uygulamasının da bireylerin davranışlarının sonucunu öngörebileceği kadar hukuki belirlilik taşıması gerekir. Bir diğer ifadeyle kanunun kalitesi de kanunilik koşulunun sağlanıp sağlanmadığının tespitinde önem arz etmektedir (Necmiye Çiftçi ve diğerleri, B. No: 2013/1301, 30/12/2014, § 55). Müdahalenin kanuna dayalı olması, müdahaleye ilişkin yeterince erişilebilir ve öngörülebilir kuralların bulunmasını gerektirmektedir (Türkiye İş Bankası A.Ş. [GK], B. No: 2014/6192, 12/11/2014, § 44).

62. Bir uyuşmazlıkta uygulanacak hukuk kurallarının ve özellikle müdahalenin kanuni dayanağını oluşturan kanun hükümlerinin yorumlanması derece mahkemelerinin takdirindedir. Derece mahkemelerince, mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağını oluşturduğu ifade edilen hükümlerle ilgili olarak geliştirilen yorumların isabetli olup olmadığını denetlemek Anayasa Mahkemesinin görevi değildir. Bununla birlikte derece mahkemelerinin yorumlarının kanunun açık lafzıyla çelişki içinde olduğu veya kanun metni dikkate alındığında bireyler tarafından öngörülmesinin mümkün olmadığı sonucuna ulaşıldığı hâllerde mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağının bulunmadığı kanaatine varılması mümkündür (mahkemeye erişim hakkı yönünden benzer değerlendirme için bkz. Ziya Özden, B. No: 2016/67737, 19/11/2019, § 59).

63. Somut olayda Dairenin başvurucu lehine nispi vekâlet ücretine hükmedilmesi gerektiği sonucuna ulaştığı 24/1/2017 tarihli kararında hükmedilen 2.102,52 TL nispi vekâlet ücretinin nasıl belirlendiği açıklanmamıştır. Bu sebeple nispi olarak belirlenmesi gerektiği bizzat Daire tarafından kabul edilen vekâlet ücretinin hesaplanmasında hata mı yapıldığı yoksa bilinçli olarak mı Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi'ndeki hesaplama metodundan sapıldığı anlaşılamamaktadır. Kuşkusuz mahkemelerin Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi uyarınca belirlenen tutarlardan farklı miktarlara hükmetmeleri de mümkündür. Ancak hükmedilen ücretin Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi'ndekinden farklılaşması hâlinde bunun kanuni ve fiilî dayanaklarının gösterilmesi zorunludur.

64. Davanın avukatla takip edilmesi hâlinde lehe vekâlet ücretine hükmedilmesinin davanın lehine sonuçlandığı kişi yönünden meşru beklenti teşkil ettiği gözetildiğinde ilgili mevzuat uyarınca belirlenen tutardan sapılması durumunda bunun kanuni dayanağının gösterilmesi zorunludur. Somut olayda ise Daire kararında başvurucu lehine hükmedilen vekâlet ücretinin 2.102,52 TL belirlenmesinin kanuni dayanağı gösterilmemiş, bu konuda herhangi bir açıklama yapılmamıştır.

65. Bu durumda Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi'nin oldukça altında vekâlet ücretine hükmedilmesi suretiyle mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağının bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

66. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

67. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

68. Başvurucu; ihlalin tespit edilmesini ve yeniden yargılamaya karar verilmesini, ayrıca eksik hesaplanan vekâlet ücreti için 237.757,48 TL tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

69. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

70. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

71. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme,

usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

72. İncelenen başvuruda, başvurucu lehine hükmedilen vekâlet ücretinin Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi'nin altında belirlenmesinin kanuni dayanağının gösterilmemesi sebebiyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Dolayısıyla ihlal mahkeme kararından kaynaklanmıştır.

73. Bu durumda mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul Anadolu 11. Asliye Hukuk Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

74. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

75. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.794,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Kamulaştırma bedelinin eksik hesaplanması dolayısıyla mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Lehe hükmedilen vekâlet ücretinin hatalı hesaplanması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul Anadolu 11. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2014/487, K.2015/256) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 294,70 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.794,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Yargıtay 5. Hukuk Dairesine (E.2016/10145, K.2017/500) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 29/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİCAN KAPTI

B. No: 2018/7924 | Karar tarihi: 29.12.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/7924

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİCAN KAPTI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/7924)

Karar Tarihi: 29/12/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Kemal ÖZEREN

Başvurucu : Alican KAPTI

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda tutuklu olarak bulunan başvurucu tarafından gönderilmek istenen mektubun sakıncalı bulunarak muhatabına gönderilmemesine karar verilmesi nedeniyle haberleşme hürriyetinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 13/3/2018 tarihinde yapılmıştır. Komisyon başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu, Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanmasına (PDY) yönelik soruşturma kapsamında Artvin Sulh Ceza Hâkimliğinin6/9/2016 tarihli tevkif

müzekkeresiyle tutuklanarak Artvin Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna (Ceza İnfaz Kurumu) konulmuştur.

6. Başvurucunun, eşi ve çocuklarına hitaplı, alıcısı eşi olan mektubu, Ceza İnfaz Kurumu Disiplin Kurulu Başkanlığı (Disiplin Kurulu) tarafından sakıncalı olup olmadığı değerlendirilmek üzere incelenmiştir.

7. Disiplin Kurulu kararında, bahse konu mektubun başvurucunun oğlu Eren'e hitaplı "İyi ki varsın Eren!", "Canım Oğlum Eren," şeklinde başlayan kısmında yer alan "(2) Her insan kıymetlidir. İnsanlara kıymetli olduğunu her fırsat bulduğumuzda bir şekilde dile getirmeli göstermeliyiz. Yani sevdiklerimizi devamlı aramalı, sormalı, ilgilenmeli, güzel süprizler yapmalı. Mesajla yazıyla, her ne yolla olursa olsun insanların kıymetli olduklarını bir şekilde hissettirmeliyiz. Biz hissettiklerimizi sadece içimizde bırakıyoruz, karşı tarafın bizim içimizi okumasını bekliyoruz çoğu zaman. Kısacası bu konuda kafa yormak ve etrafımızdaki dostlarımıza sahip çıkmalıyız.(3) iyi insanların her zaman kahraman olma potansiyeli var! Kahramanlar ölümsüzdür" şeklindeki ifadelerin 6/4/2006 tarihli ve 26131 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük'ün 123. maddesi gereğince sakıncalı olduğu ve 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 68. maddesinin 3. fıkrası gereğince mektubun alıcısına gönderilmemesine karar verildiği belirtilmektedir. Öte yandan mektupta bu ifadelerin bulunduğu paragrafın öncesinde "Canım oğlum, bu hafta televizyonlarda İyi ki varsın Eren sloganını hep beraber izledik. ... Ben her seferinde senin isminin de Eren olması dolayısıyla seni de aklıma getirdim! Maçka'da gencecik Eren teröristlerin hain saldırısı sonucu hayatına veda etti. O hayattayken O'nun kıymetini bilemedik ki şimdi bilmeye çalışıyoruz." şeklindeki ifadelerin bulunduğu görülmektedir.

8. Başvurucu, Artvin İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) itirazda bulunmuş, Maçka ilçesinde şehit edilen on beş yaşındaki Eren için kullandığı ifadelerin yanlış yorumlandığını belirterek Disiplin Kurulu kararının usul ve yasaya aykırı olması nedeniyle mektubun alıcısına gönderilmesini talep etmiştir. İnfaz Hâkimliğinin 18/8/2017 tarihli kararıyla itirazın reddine karar verilmiştir. Kararın gerekçesinde, Disiplin Kurulu kararının usule ve yasaya uygun olduğu belirtilmiştir.

9. Başvurucu tarafından İnfaz Hâkimliğinin anılan kararına karşı yapılan itiraz Artvin Ağır Ceza Mahkemesinin 2/2/2018 tarihli kararıyla reddedilmiştir. Kararda, İnfaz Hâkimliğince verilen kararda bir isabetsizlik bulunmadığı belirtilmiştir.

10. Nihai karar, başvurucuya 14/2/2018 tarihinde tebliğ edilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

11. İlgili hukuk için bkz. Ahmet Temiz B. No: 2013/1822, 20/5/2015, §§ 16-20; Tayfur Tunç, B. No: 2017/36327, 10/3/2020, §§ 15-28; Rıdvan Türan, B. No: 2017/20669, 10/3/2020, §§ 15-28; Ahmet Kağanarslan ve diğerleri, B. No: 2017/16257, 10/3/2020, §§ 18-31.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

12. Anayasa Mahkemesinin 29/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

13. Ödeme gücünden yoksun olduğunu belirten başvurucunun adli yardım talebinin

kabulüne karar verilmesi gerekir (Mehmet Şerif Ay, B. No: 2012/1181, 17/9/2013).

B. Haberleşme Hürriyetinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

14. Başvurucu; mektupta yer alan "kahramanlar ölümsüzdür" şeklindeki ifade nedeniyle mektubun sakıncalı görüldüğünü, bu ifadenin o dönem Maçka ilçesinde şehit edilen on beş yaşındaki Eren için kullanıldığını, bu ifadeyi aynı yaşta ve aynı isimde olan oğlu Eren'e örnek olması için ve oğlunun vatani ve millî duygularını geliştirmek amacıyla yazdığını, bu hususların Disiplin Kurulu ve derece mahkemeleri tarafından dikkate alınmadığını ve kararların gerekçesiz olduğunu belirterek suç ve cezaların kanuniliği ilkesinin ve haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

15. Bakanlık görüşünde; konu ile ilgili Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi kararlarına yer verilmiş, Anayasa'nın 22. maddesi çerçevesinde kamu düzeninin korunması ve suç işlenmesinin önlenmesi amacı doğrultusunda başvurucunun haberleşme hürriyetine yapılan müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine uygun olduğu ifade edilmiştir.

16. Başvurucu Bakanlık görüşüne karşı, mektubuna el konulmasının tamamen sübjektif değerlendirmelere ve cümlelerinin yanlış yorumlanmasına dayandığını, kendisine haksızlık yapıldığını beyan etmiştir.

2. Değerlendirme

17. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddialarının özü, göndermek istediği mektubun sakıncalı görülerek muhatabına gönderilmemesi nedeniyle haberleşme hürriyetinin engellenmesine ilişkindir. Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarında bu tür başvurular haberleşme hürriyeti kapsamında incelenmiştir (Ahmet Temiz, § 23; Özkan Kart (2), B. No: 2013/1201, 20/5/2015, § 22; Akif İpek, B. No: 2013/9456, 24/6/2015, § 23; Ramazan Vural, B. No: 2013/1148, 7/7/2015, § 24; Eren Yıldız, B. No: 2013/759, 7/7/2015, § 25; Mustafa Aydin, B. No: 2013/275, 6/10/2015, § 24). Somut başvuruda da bu durumdan ayrılmayı gerektirecek bir durum bulunmamaktadır.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

18. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek bir neden de bulunmadığı anlaşılan haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Müdahalenin Varlığı

19. Somut olayda Disiplin Kurulu, başvurucu tarafından eşi ve çocuklarına hitaben ayrı ayrı kaleme alınmış ve alıcısı eşi olan mektubun sakıncalı olduğu gerekçesiyle muhatabına gönderilmemesine karar vermiştir. Dolayısıyla anılan karar ile kamu makamları tarafından başvurucunun haberleşme hürriyetine bir müdahalede bulunulduğu açıktır.

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

20. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

21. Yukarıda belirlenen müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı takdirde Anayasa'nın 22. maddesini ihlal edecektir. Bu sebeple sınırlamanın Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, meşru amaç taşıma, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama kriterlerine uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir (Ahmet Temiz, § 36).

(1) Kanunilik

22. Anayasa Mahkemesinin Ahmet Temiz ve Mehmet Koray Eryaşa kararlarında, 5275 sayılı Kanun'un 68. maddesinin mahpuslar tarafından yapılan yazışmaların denetimi ve sınırlandırılmasının kanuni dayanağını oluşturduğu ve düzenlemenin kanunilik ölçütünü karşıladığı tespiti yapılmıştır (Ahmet Temiz, §§ 37-46; Mehmet Koray Eryaşa, §§ 74-76).

(2) Meşru Amaç

23. Anayasa Mahkemesinin Ahmet Temiz kararında Anayasa'nın 22. maddesinde sayılan sınırlama nedenlerine ilişkin açıklamalara yer verilmiştir (Ahmet Temiz, §§ 47-51). Somut olayda haberleşme hürriyetine yapılan müdahalenin Ceza İnfaz Kurumunun düzeni ile disiplininin sağlanması, kamu düzeninin ve güvenliğinin sağlanması kapsamında yapıldığı, bu bağlamda yazışmaların denetlenmesine yönelik uygulamanın meşru amaç taşıdığı sonucuna varılmıştır.

(3) Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygunluk ve Ölçülülük

(a) Genel İlkeler

24. Genel ilkeler ile hükümlü ve tutukluların mektuplarının denetlenmesi suretiyle haberleşme hürriyetine yapılan müdahalelerin demokratik toplum gereklerine uygunluğunun denetiminde gözetilmesi gereken hususlar için bkz. Muhittin Pirinççioğlu (3), B. No: 2017/34566, 10/3/2020, § 48-57; Cihat Ayik ve Hacı Ali Baştürk, B. No: 2017/31506, 10/3/2020, § 48-57.

(b) İlkelerin Olaya Uygulanması

25. Anayasa Mahkemesinin yukarıda belirtilen kararlarında yapılan açıklamalar çerçevesinde ceza infaz kurumlarına gelen veya bu kurumlardan gönderilen yazışmalara yapılan müdahalelerin mektubu gönderen, mektubun muhatabı ve mektup içeriği gözetilerek mektuba özgü olgu ve bilgilerle gerekçelendirilmesi ve haberleşme hakkının kötüye kullanıldığının objektif bir şekilde ortaya konulması gerekmektedir. Dolayısıyla bu kapsamda öncelikle mektubun içeriğindeki hangi sözlerin neden sakıncalı olduğu yeterli bir gerekçe ile gösterilmek zorundadır. Ayrıca yazışmanın kısmen sakıncalı görülmesi hâlinde sakıncalı görülen kısımların çizilmesi suretiyle yazışmanın muhatabına ulaştırılma imkânının olup olmadığı hususunun da ilgili kararlarda tartışılması gerekir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Gökhan Gündüz, B. No: 2017/36100, 13/10/2020 § 43; Kamil Özdemir, B. No: 2018/6656, 25/2/2021, § 44; Davut Şen, B. No: 2018/14937, 11/2/2021 § 44).

26. Özellikle suç işlenmesinin önlenmesi, kamu düzeninin korunması ile ceza infaz kurumunun güvenliğini sağlama ve terör örgütleri ile mücadele amaçları doğrultusunda terör örgütüne üye olma suçundan hükümlü veya tutuklu olanların yazışmaları ile ilgili daha geniş sınırlamalar getirmenin mümkün olduğu vurgulanmalıdır. Ancak bu sınırlamanın temel hak ve özgürlüğü tamamen ortadan kaldıran ya da kullanılmasını imkânsız hâle getiren nitelikte olmaması gerekir. Bu kapsamda özellikle örgüt üyelerinin yazışmalarda kullandıkları ve ilk bakışta bir anlam ifade etmeyen, sadece muhatabının anlamlandırabileceği özelliğe sahip şekillerin, kısaltmaların, çizimlerin ve kelimelerin şifre kabul edilerek yazışmalarda kullanılmasının yasaklanmasının suç işlenmesinin önlenmesi ve terör örgütleri ile mücadele amaçları kapsamında zorunlu bir tedbir olmadığı söylenemez. Ancak hükümlü veya tutuklunun şifreli bir dil kullanarak örgütsel haberleşme sağladığına yönelik tespitin gönderen ile muhatap ve yazışma içeriği bir bütün hâlinde değerlendirilerek yeterli bir gerekçeyle açıklanması gerekir (K.Ö. B. No: 2017/34068, 28/1/2020, § 34; Mehmet Fatih Göksan (2), B. No: 2017/38886, 8/9/2020, § 61).

27. Somut olayda Disiplin Kurulu tarafından başvurucunun gönderdiği mektubun içeriğine kısmen yer verilerek (bkz. § 7)5275 sayılı Kanun'un 68. maddesinin 3. fıkrasında yer alan hükümden hareketle sakıncalı olduğuna karar verilmiş fakat mektuptaki ifadelerin hangi bağlamda sakıncalı görüldüğüne yönelik bir tespit yapılmamıştır. Diğer bir ifadeyle gönderen, muhatap ve içerik gözetilerek mektup içeriğinde yer alan hangi sözlerin muhatabına ulaştırılmasının ne suretle sakıncalı olduğu açıklanmadan, mektup bir bütün halinde değerlendirilerek, mezkûr Kanun hükmüyle ilgisi ortaya konulmadan mektubun tamamının sakıncalı olduğu ifade edilmiştir. Nitekim derece mahkemelerinin kararlarında da anılan hususlarda bir değerlendirme bulunmamaktadır. Bununla birlikte mektupların sakıncalı görülen kısımların çizilerek gönderilmesinin mümkün olup olmadığı yönünde bir tartışmanın olmadığı da gözetildiğinde Disiplin Kurulu ve derece mahkemelerinin kararlarında, mektubun alıkonulmasına dair mektupla ilişkili, somut bilgilere dayalı ve yeterli bir gerekçe bulunmadığı anlaşılmıştır.

28. Neticede başvuruya konu olayda kamu düzeninin korunması, suçun önlenmesi ile ceza infaz kurumunda disiplinin ve güvenliğin sağlanmasına yönelik kabul edilebilir makul gereklilikler somut gerekçelerle ortaya konulmadığından, diğer bir deyişle başvurucu tarafından gönderilmek istenen mektubun sakıncalı bulunarak muhatabına gönderilmemesi suretiyle haberleşme hürriyetine yapılan müdahale ilgili ve yeterli gerekçelere dayandırılmadığından müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli olmadığı kanaatine varılmıştır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Tayfur Tunç, §§ 57-60; Rıdvan Türan, §§ 57-60; Ahmet Kağanarslan ve diğerleri, §§ 58-61).

29. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 22. maddesinde güvence altına alınan haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Giderim Yönünden

30. Tespit edilen ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına ilişkin usul ve esaslar 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinde yer almaktadır.

31. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen

ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

32. Öte yandan ihlalin niteliği ve tazminat talebi dikkate alınarak başvurucuya 2.000 TL manevi tazminat ödenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 22. maddesinde güvence altına alınan haberleşme hürriyetinin İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin haberleşme hürriyetinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Artvin İnfaz Hâkimliğine (E.2017/244, K.2017/243) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucuya net 2.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Artvin Ağır Ceza Mahkemesine (2018/43 D.iş) ve Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 29/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEDENİ GEÇGEL

B. No: 2018/10436 | Karar tarihi: 29.12.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/10436

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEDENİ GEÇGEL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/10436)

Karar Tarihi: 29/12/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Ayhan KILIÇ

Başvurucu : Medeni GEÇGEL

Vekili : Av. Hüseyin AKÇARA

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yüksek miktarda ilk derece ve temyiz karar ve ilam harcına hükmedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının, mülkiyet hakkının ve gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 30/3/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyet yönünden Komisyonca ayırma kararı verilerek anılan şikâyet 2018/26888 başvuru numarasına kaydedilmiş ve belirtilen şikâyetin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna 7/1/2019 tarihinde karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu 1959 doğumlu olup Batman'da ikamet etmektedir.

9. Başvurucu tarafından 19/7/2013 tarihinde Batman 2. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) Hazine, Kütüklü köyü tüzel kişiliği ve 35 gerçek kişi hasım gösterilmek suretiyle Batman'ın Beşiri ilçesi Kütüklü köyünde bulunan 13 taşınmaz ile köy boşluğu üzerinde meydana getirilen muhdesatın kendisine ait olduğunun tespit edilmesi talep edilmiştir. Dava dilekçesinde söz konusu taşınmazlardaki ev, ahır, ambar ve müştemilatı ile meyve ağaçlarının başvurucu tarafından meydana getirildiğinin tespiti istenmiştir. Dilekçede, taşınmazların Ilısu Barajı havzasında kalması sebebiyle tespit davası açılmasında hukuki yarar bulunduğu belirtilmiştir. Başvurucu 170,80 TL peşin karar ve ilam harcı yatırmıştır.

10. Davaya cevap veren Hazine, anılan taşınmazları kendisinin satın aldığını ifade ederek davanın reddi gerektiğini savunmuştur. Hazinenin cevap dilekçesinde 29/6/2001 tarihli ve 4706 sayılı Hazineye Ait Taşınmaz Malların Değerlendirilmesi ve Katma Değer Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun 'un -3/7/2003 tarihli ve 4916 sayılı Kanun'un 4. maddesiyle değişik- 5. maddesi uyarınca bu tarihten önce Hazine arazileri üzerinde kurulan her türlü eklentinin mülkiyetinin Hazineye geçtiği vurgulanmış, davanın haksız kazanç sağlama amaçlı olarak açıldığı ileri sürülmüştür.

11. Mahkemece keşif ve bilirkişi incelemesi yaptırılmıştır. Mahkemenin hükme esas aldığı bilirkişi raporlarında, taşınmazlar üzerindeki ev, garaj, ahır, ambar vs. yapıların değeri 72.981,06 TL, ceviz ve zeytin ağaçların değeri 7.268.009,20 TL olmak üzere tüm muhdesatın toplam değeri 7.340.991,26 TL olarak tespit edilmiştir.

12. Muhdesatın değerinin bilirkişi tarafından tespitinden sonra Mahkeme 21/1/2015 tarihli duruşmada 125.194,98 TL daha peşin karar ve ilam harcı yatırmasını başvurucuya ihtar etmiş, başvurucu 12/2/2015 tarihinde söz konusu tutarı mahkeme veznesine ödemiştir.

13. Mahkeme 11/3/2015 tarihinde davayı kabul etmiş ve muhdesatın başvurucuya ait olduğunu tespit etmiştir. Mahkeme ayrıca 501.463,11 TL nispi karar ve ilam harcına hükmetmiş, başvurucu tarafından peşin olarak yatırılan125.365,78 TL'nin mahsubuyla kalan tutarın Hazine dışındaki diğer davalılardan tahsiline ve peşin yatırılan harç da dâhil olmak üzere başvurucu tarafından yapılan 127.965,53 TL yargılama giderinin Hazine dışındaki diğer davalılardan alınarak başvurucuya verilmesine karar vermiştir.

14. Hazine karara karşı temyiz yoluna müracaat etmiştir. Hazinenin temyiz dilekçesinde, muhdesatın başvurucuya ait olduğu tespitinin hukuka aykırı olduğu ileri sürülmüştür. Başvurucu da harca ilişkin hüküm fıkrası yönünden kararı temyiz etmiştir. Başvurucu, kamulaştırma işlemlerini başlatan Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğüyle muhdesatın bedelinin 1.128.417 TL olduğu hususunda uzlaşmaya varıldığını ve harcın miktarının bu tutar üzerinden hesaplanmasının hakkaniyete uygun olacağını ileri sürmüştür.

15. Yargıtay 8. Hukuk Dairesi 16/6/2016 tarihli kararıyla tarafların temyiz istemini reddederek mahkeme kararını onamış, ayrıca başvurucu aleyhine 501.463,11 TL temyiz karar ve ilam harcına hükmetmiştir.

16. Başvurucu karar düzeltme yoluna da başvurmuştur. Karar düzeltme dilekçesinde başvurucu, Mahkemenin harcı davalılar aleyhine sehven hükmettiğini ve davalıların bu harcı kendisinden istemesi nedeniyle temyiz yoluna müracaat etmek zorunda kaldığını belirtmiştir. Başvurucu, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğüyle uzlaştıkları tutar olan 1.128.417 TL üzerinden harcın hesaplanmasının daha hakkaniyetli olacağını ileri sürmüştür. Başvurucu yüksek miktarda harca maruz kalması sebebiyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini ve Dairenin kararının gerekçesiz olması sebebiyle de gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Karar düzeltme dilekçesinde başvurucu, temyiz aşamasında hükmedilen karar ve ilam harcına yönelik herhangi bir iddia ileri sürmemiştir. Hazine de temyiz aşamasındaki gerekçelerle kararın düzeltilmesini talep etmiştir.

17. Daire 8/2/2018 tarihinde karar düzeltme istemini esastan reddetmiştir. Nihai karar 20/3/2018 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

18. Başvurucu 30/3/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Anayasa Mahkemesinin 29/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

20. Başvurucu, Mahkemenin 7.343.343,16 TL üzerinden harç hesapladığını oysa harcın Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğüyle uzlaştıkları 1.128.417 TL üzerinden hesaplanmasının hakkaniyete daha uygun olacağını belirtmiştir. Başvurucu, Mahkemenin nispi karar ve ilam harcını davalılar aleyhine sehven hükmettiğini ancak davalıların bu harcı kendisinden istediğini ve harcı kendisinin yatırdığını, bu nedenle harca yönelik hüküm fıkrasının temyiz edilmesinde hukuki yararının bulunduğunu ifade etmiştir. İlk derece ve temyizde toplamda ödemek zorunda kaldığı harcın orantılı olmadığını belirten başvurucu, mahkemeye erişim hakkının ve mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu ayrıca Dairenin kararının gerekçesiz olması sebebiyle gerekçeli karar hakkının da ihlal edildiğini iddia etmiştir.

B. Değerlendirme

1. İlk Derece Karar ve İlam Harcı Yönünden

21. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru hakkına sahip olanlar" kenar başlıklı 46. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"(1) Bireysel başvuru ancak ihlale yol açtığı ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal nedeniyle güncel ve kişisel bir hakkı doğrudan etkilenenler tarafından yapılabilir."

22. 6216 sayılı Kanun’un 46. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca bireysel başvuru ancak ihlale yol açtığı ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal nedeniyle güncel ve kişisel bir hakkı doğrudan etkilenenler tarafından yapılabilir.

23. Buna göre bir kişinin Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmesi için üç temel ön koşulun birlikte bulunması gerekmektedir. Bunlar, başvuruya konu edilen kamu gücü eylem veya işleminden ya da ihmalinden başvurucunun güncel bir hakkı nedeniyle kişisel olarak ve doğrudan etkilenmesidir. Bu çerçevede ortaya çıkan sonuç nedeniyle başvurucunun mağdur olduğunu ileri sürmesi gerekir (Onur Doğanay, B. No: 2013/1977,

9/1/2014, § 42).

24. Somut olayda şikâyet konusu ilk derece karar ve ilam harcı başvurucu aleyhine değil davalılar aleyhine hükmedilmiştir. Davalılara yüklenen yargılama giderlerinin kamu otoritelerince cebren başvurucudan tahsili mümkün değildir. Başvurucu; Mahkemenin yargılama giderlerini davalılara sehven yüklediğini, nitekim davalılar aleyhine hükmedilen harcı da kendisinin ödediğini belirtmiş ise de davalıların anılan hükme karşı temyiz yoluna başvurmadığını ve mahkeme kararının bu şekilde kesinleştiğini not etmek gerekir. Öte yandan davanın taraflarının harç mükellefiyetine yönelik olarak kendi aralarında yaptıkları anlaşmalar vergi idarelerini bağlamadığı gibi ilk derece karar ve ilam harcının fiilen başvurucu tarafından ödenmesi başvurucuyu müdahalenin mağduru hâline getirmez.

25. Bu durumda Mahkeme tarafından hükmedilen karar ve ilam harcının yükümlüsü olmayan başvurucunun söz konusu harçtan dolayı mağdur statüsünün bulunduğunun kabulü mümkün değildir.

26. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Temyiz Karar ve İlam Harcı Yönünden

27. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin (2) numaralı fıkrasında bireysel başvuruda bulunulmadan önce ihlal iddiasının dayanağı olan işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş olan idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının tüketilmiş olması gerektiği belirtilmiştir. Temel hak ihlallerini öncelikle derece mahkemelerinin gidermekle yükümlü olması, kanun yollarının tüketilmesi koşulunu zorunlu kılar (Necati Gündüz ve Recep Gündüz, B. No: 2012/1027, 12/2/2013, §§ 19, 20; Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 26).

28. Başvurucunun etkili bularak başvurduğu karar düzeltme yolunda, Daire tarafından temyiz aşamasında hükmedilen karar ve ilam harcına yönelik herhangi bir şikâyet ileri sürmediği görülmektedir. Bu durumda temyiz karar ve ilam harcına yönelik iddia yönünden olağan başvuru yollarının tüketildiği kabul edilemez.

29. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. İlk derece karar ve ilam harcına yönelik şikâyetin kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Temyiz karar ve ilam harcına yönelik şikâyetin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucunun üzerinde BIRAKILMASINA 29/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SADIK ÇAKAL

B. No: 2018/13343 | Karar tarihi: 29.12.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/13343

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SADIK ÇAKAL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/13343)

Karar Tarihi: 29/12/2021

R.G. Tarih ve Sayı: 31/3/2022 - 31795

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Selçuk KILIÇ

Başvurucu : Sadık ÇAKAL

Vekili : Av. Suat ÖZBEK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tam yargı davasının süre aşımı gerekçesiyle reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 25/4/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Muğla 4. Noterliği, başvurucunun alacağına karşılık ... plakalı araç üzerine rehin kaydı konulması için 31/8/2012 tarihinde düzenleme şeklinde rehin sözleşmesi düzenlemiştir.

9. Rehin sözleşmesinin trafik tescil kaydına işlenmesi gerekirken o tarihte Marmaris İlçe Emniyet Müdürlüğünde görevli polis memurunun kayıt yapmaması nedeniyle araç sahibi aracını satmıştır.

10. Başvurucu, araç sahibinin borcunu ödememesi üzerine rehinin paraya çevrilmesi için girişimde bulunduğu 28/5/2013 tarihinde rehinin araç siciline işlenmediğini öğrenmiştir. Aynı tarihte konuyla ilgili Marmaris Cumhuriyet Başsavcılığına (Cumhuriyet Başsavcılığı) suç duyurusunda bulunmuştur. Marmaris 4. Asliye Ceza Mahkemesinin (Ceza Mahkemesi) 16/12/2014 tarihli kararıyla görevli polis memurunun görevi ihmal suretiyle görevini kötüye kullanma suçunu işlediği gerekçesiyle cezalandırılmasına karar verilmiştir.

11. Başvurucu; idareye yaptığı 11/3/2014 tarihli başvurusuyla, alacağını tahsil edemediğini ve zararın idarenin kusurlu eylemi neticesinde meydana geldiğini belirterek rehin bedeli olan 25.000 TL maddi tazminatın idareye başvuru tarihinden itibaren işletilecek yasal faiziyle tazminine karar verilmesini istemiştir.

12. İdareye yaptığı talebin 9/5/2014 tarihli işlemle reddedilmesi üzerine başvurucu, 26/5/2014 tarihinde Muğla 1. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) tam yargı davası açılmıştır. Dava dilekçesinde başvurucu; rehinin trafik tescil kaydına işlenmemiş olması nedeniyle araç sahibinin aracını sattığını ve rehin hakkı kapsamında alacağını tahsil edemediğini, idare personelinin kusurlu eylemi nedeniyle rehin bedeli kadar zarara uğradığını, idarenin haksız fiili neticesinde uğradığı zararın tazmin edilmesi gerektiğini ileri sürmüştür.

13. Mahkeme 27/12/2016 tarihli kararıyla davayı reddetmiştir. Kararın gerekçesinde; salt idare ajanının kayıtlarda yanlışlık yapmasının hizmet kusuru sayılamayacağı, bu sebeple davalı idarenin doğduğu ileri sürülen zararı tazmin sorumluluğunun bulunmadığı ancak tazminat isteminin adli yargıda açılacak bir davaya konu olabileceği belirtilmiştir.

14. Başvurucu, istinaf başvurusunda bulunmuş; İzmir Bölge İdare Mahkemesi 5. İdari Dava Dairesinin (Daire) 8/2/2018 tarihli kararıyla mahkeme kararının kaldırılmasına, davanın süre aşımı yönünden reddine kesin olarak karar verilmiştir. Kararın gerekçesinde; başvurucunun üçüncü kişiden alacağına karşılık ilgilinin aracı üzerine 31/8/2012 tarihli rehin sözleşmesi ile rehin koydurduğu, bu rehin sözleşmesinin Marmaris İlçe Emniyet Müdürlüğüne gönderilmesi üzerine görevli polis memurunca 11/9/2012 tarihinde tescil kaydıyla ilgili işlem tesis edildiği fakat görevli polis memurunca anılan noter sözleşmesinin sehven rehin kaldırma şeklinde algılanması nedeniyle rehin kaydının işlenmediği ve üçüncü kişinin aracı satması üzerine başvurucunun rehin sözleşmesinin tescil kaydına işlenmemesinden dolayı zarar gördüğü iddiasıyla davayı açtığı belirtilmiştir. Bu kapsamda başvurucu tarafından ileri sürülen zararın idari işlemden doğduğunun kabulü gerektiği ifade edilerek yerleşik Danıştay kararlarında idari işlemin ilgililere tebliğ edilmediği veya tebliği gerekmediği hâllerde, ilgilisi tarafından idari işlemin içeriği itibarıyla öğrenilmiş olması durumunda bu öğrenme tarihinin dava açma süresinin başlangıcına esas alınması gerektiği vurgulanmıştır. Başvurucunun dava konusu işlemi, Cumhuriyet Başsavcılığına şikâyette bulunduğu

28/5/2013 tarihinde öğrendiği, bu durumda söz konusu tarihten itibaren 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 12. maddesi uyarınca altmış gün içinde dava açması veya aynı süre içinde tazminat istemiyle idareye başvurarak dava açması gerektiği hususuna yer verilmiştir. Bu süre geçirildikten sonra 4/3/2014 tarihinde idareye yapılan başvuru üzerine açılan davada süre aşımı bulunduğu, bu nedenle davanın esastan karara bağlanmasına ilişkin mahkeme kararında yasal isabet görülmediği ifade edilmiştir.

15. Nihai karar 28/3/2018 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

16. Başvurucu 25/4/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

17. 2577 sayılı Kanun'un "Dava açma süresi" kenar başlıklı 7. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Dava açma süresi, özel kanunlarında ayrı süre gösterilmeyen hallerde Danıştayda ve idare mahkemelerinde altmış ve vergi mahkemelerinde otuz gündür."

18. 2577 sayılı Kanun'un "İptal ve tam yargı davaları" kenar başlıklı 12. maddesi şöyledir:

"İlgililer haklarını ihlal eden bir idari işlem dolayısıyla Danıştaya ve idare ve vergi mahkemelerine doğrudan doğruya tam yargı davası veya iptal ve tam yargı davalarını birlikte açabilecekleri gibi ilk önce iptal davası açarak bu davanın karara bağlanması üzerine, bu hususta ki kararın veya kanun yollarına başvurulması halinde verilecek kararın tebliği veya bir işlemin icrası sebebiyle doğan zararlardan dolayı icra tarihinden itibaren dava süresi içinde tam yargı davası açabilirler. Bu halde de ilgililerin 11 inci madde uyarınca idareye başvurma hakları saklıdır."

19. 2577 sayılı Kanun'un "Doğrudan doğruya tam yargı davası açılması" kenar başlıklı 13. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"İdari eylemlerden hakları ihlal edilmiş olanların idari dava açmadan önce, bu eylemleri yazılı bildirim üzerine veya başka süretle öğrendikleri tarihten itibaren bir yıl ve her halde eylem tarihinden itibaren beş yıl içinde ilgili idareye başvurarak haklarının yerine getirilmesini istemeleri gereklidir. Bu isteklerin kısmen veya tamamen reddi halinde, bu konudaki işlemin tebliğini izleyen günden itibaren veya istek hakkında altmış gün içinde cevap verilmediği takdirde bu sürenin bittiği tarihten itibaren, dava süresi içinde dava açılabilir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Anayasa Mahkemesinin 29/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

21. Başvurucu; idarenin personelinin kusurlu eylemi neticesinde kendisinin zarara uğradığını, ilgili kamu görevlisinin bu olay sırasında görevini kötüye kullandığının yargı kararıyla ortaya konulduğunu ve hapis cezası aldığını, talep edilen tazminata konu olayın idari işlemden değil idari eylemden kaynaklandığını, mevzuatın yanlış yorumlanması suretiyle haksız yere davasının süre aşımı nedeniyle reddedildiğini belirterek adil yargılanma ve etkili başvuru haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

22. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

23. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun şikâyetinin özü, Dairenin davanın niteliğini belirleme noktasında hukuk kurallarını hatalı değerlendirmesi ve uygulaması neticesinde uyuşmazlığın esasının incelenememesidir. Bu nedenle belirtilen ihlal iddialarının tümü mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

24. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Hakkın Kapsamı ve Müdahalenin Varlığı

25. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni (Sözleşme) yorumlayan AİHM, Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

26. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, bir temel hak olmanın yanında diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bakımdan davanın bir mahkeme tarafından görülebilmesi ve kişinin adil yargılanma hakkı kapsamına giren güvencelerden faydalanabilmesi için ilk olarak kişiye iddialarını ortaya koyma imkânının tanınması gerekir. Diğer bir ifadeyle dava yoksa adil yargılanma hakkının sağladığı güvencelerden yararlanmak mümkün olmaz (Mohammed Aynosah, B. No: 2013/8896, 23/2/2016, § 33).

27. Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde mahkemeye erişim hakkının bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına geldiğini ifade etmiştir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

28. Somut olayda tam yargı davasının süre aşımından reddedilerek uyuşmazlığın esasının incelenmemesi nedeniyle başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yönelik bir müdahalenin bulunduğu görülmektedir.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

29. Anayasa’nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

30. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı takdirde Anayasa'nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Bu sebeple müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, haklı bir sebebe dayanma (meşru amaç) ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

i. Kanunilik

31. Somut olayda Daire, dava konusu zararın idare tarafından tesis edilen işlemden kaynaklandığını belirterek dava açma süresini 2577 sayılı Kanun'un 12. maddesi kapsamında değerlendirmiştir. Başvurucu ise talep edilen tazminata konu olayın idari işlemden değil idari eylemden kaynaklandığını ve dava açma süresinin 2577 sayılı Kanun'un 13. maddesi kapsamında ele alınması gerektiğini ileri sürmektedir.

32. 2577 sayılı Kanun'un 12. maddesinde ilgililerin, haklarını ihlal eden idari işlem sebebiyle doğrudan doğruya tam yargı davası veya iptal ve tam yargı davalarını birlikte açabilecekleri veya ilk önce iptal davası açarak bu davanın karara bağlanması üzerine bu hususta ki kararın veya kanun yollarına başvurulması hâlinde verilecek kararın tebliği veya bir işlemin icrası sebebiyle doğan zararlardan dolayı icra tarihinden itibaren dava süresi içinde tam yargı davası açabilecekleri düzenlenmiştir. Söz konusu hüküm kişiler aleyhine tesis edilen hukuka aykırı idari işlemlerden doğan zarar nedeniyle açılan davaları kapsamaktadır. 2577 sayılı Kanun'un 13. maddesinde ise idari eylemlerden hakları ihlal edilmiş olanların idari dava açmadan önce bu eylemleri yazılı bildirim üzerine veya başka suretle öğrendikleri tarihten itibaren bir yıl ve her hâlde eylem tarihinden itibaren beş yıl içinde ilgili idareye başvurarak haklarının yerine getirilmesini istemelerinin gerektiği, bu isteklerinin kısmen veya tamamen reddi hâlinde bu konudaki işlemin tebliğini izleyen günden itibaren veya istek hakkında altmış gün içinde cevap verilmediği takdirde bu sürenin bittiği tarihten itibaren dava süresi içinde dava açabilecekleri belirtilmiştir. Anılan hüküm ile de kişilerin haklarını ihlal eden idari eylemler nedeniyle doğan zararların tazmini amacıyla açılan davalar kapsam altına alınmıştır.

33. Somut olayda başvurucu, üçüncü kişiden alacağına karşılık ilgili şahsın aracı üzerine rehin sözleşmesi uyarınca rehin kaydı koydurulmasını istemiş; söz konusu rehin sözleşmesinin anılan aracın trafik tescil kaydına işlenmemesi nedeniyle aracın satılması üzerine oluşan zararının tazmini istemiyle dava açmıştır. Bu kapsamda, başvurucu hakkında doğrudan tesis edilmiş bir işlemin bulunmadığı ve zararın idarenin ihmalinden doğduğu iddiasına dayandırıldığı değerlendirildiğinde açılan tam yargı davasında 2577 sayılı Kanun'un 12. maddesinin uygulanması gerektiği hususunda ciddi kuşkular oluşmaktadır. Bununla birlikte somut olaya uygulanacak hukuk kurallarının yorumu görevinin öncelikle derece mahkemelerine ait olduğu da gözetilerek kanunilik unsuru yönünden daha öte bir tartışma yapılmasına gerek görülmemiş ve bu hususun aşağıda ölçülülük unsuru yönünden tartışılmasının uygun olacağı değerlendirilmiştir.

ii. Meşru Amaç

34. Dava açmanın bir süreye bağlanmasının meşru amacının ne olduğu hususu benzer

nitelikteki başvurularda Anayasa Mahkemesi tarafından müteaddit defa incelenmiştir. Anayasa Mahkemesi bu incelemelerinde, idari işlem ya da eylemlere karşı açılacak davalarda süre koşulu öngörülmesinin en genel ifadesiyle Anayasa'nın 2. maddesinde düzenlenen hukuk devleti ilkesinin bir gereği olan idari istikrarın sağlanması şeklinde bir meşru amacı bulunduğuna işaret etmiştir (daha ayrıntılı değerlendirme için bkz. Ayşe Yıldırım, B. No: 2014/5, 25/10/2017, §§ 54, 55; Fatma Altuner, B. No: 2014/17714, 26/10/2017, §§ 48,49; Çölbeyi Lojistik Nakliyat Gümrükleme Denizcilik İnşaat Turizm Sanayii ve Ticaret Limited Şirketi, B. No: 2014/12354, 9/11/2017, § 52).

iii. Ölçülülük

(1) Genel İlkeler

35. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

36. Somut olayda elverişlilik ve gereklilik ilkeleri yönünden tartışılmayı gerektirecek bir yön bulunmamaktadır. Asıl üzerinde durulması gereken müdahalenin orantılı olup olmadığıdır.

37. Orantılılık, amaç ile araç arasında adil bir denge kurulmasını gerektirmektedir. Buna göre mahkemeye erişim hakkına getirilen sınırlamayla ulaşılmak istenen meşru amaç ve başvurucunun mahkemeye erişim hakkından yararlanmasındaki bireysel yarar arasında makul bir orantı kurulmalıdır. Hedeflenen amaca ulaşıldığında elde edilecek kamusal yararla kıyaslandığında sınırlama ile kişiye yüklenen külfetin aşırı ve orantısız olmaması gerekir (Mustafa Berberoğlu, B. No: 2015/3324, 26/2/2020, § 49).

38. Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hâle getiren, bir başka anlatımla mahkeme kararını önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamaların mahkemeye erişim hakkını ihlal edebileceğini ifade etmiştir (Özkan Şen, § 52).

39. Bu nedenle mahkemelerin usul kurallarını uygularken yargılamanın hakkaniyetine zarar getirecek ölçüde katı şekilcilikten kaçınmaları gerektiği gibi kanunla öngörülmüş usul şartlarının ortadan kalkmasına neden olacak ölçüde aşırı esneklikten de kaçınmaları gerekir (Kamil Koç, B. No: 2012/660, 7/11/2013, § 65). Bu kapsamda mevzuatta öngörülen dava açma süresine ilişkin kuralların hukuka açıkça aykırı olarak yanlış uygulanması veya bu sürelerin hatalı hesaplanması nedenleriyle kişilerin dava açma ya da kanun yollarına başvuru haklarını kullanmasına engel olunması mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., § 38).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

40. Bireysel başvuruya konu davada Daire öncelikle davanın sebebini, uyuşmazlık konusu olgunun ne olduğunu irdelemiş; bu olguyu görevli polis memurunun ilgili aracın tescil kaydına yönelik işlem tesis ederken rehin sözleşmesini tescil kaydına işlememesi üzerine üçüncü kişinin aracını satması nedeniyle uğranıldığı iddia edilen zararların tazmini istemi

olduğunu tespit etmiştir. Bu kapsamda Dairenin zararın idari işlemden doğduğu değerlendirmesiyle davayı idari işlemden doğan zararın tazmini istemiyle açılan bir tam yargı davası olarak nitelediği ve olayda uygulanacak dava açma sürelerine ilişkin kuralları da buna göre belirlediği görülmüştür. Bu sebeple Daire, söz konusu işleme ilişkin olarak Cumhuriyet Başsavcılığına şikâyette bulunması ile başvurucunun idari işlemden doğan zararını öğrendiğini ancak söz konusu davanın anılan şikâyetten çok sonra açıldığı gerekçesiyle davanın süresinde açılmadığını belirtmiştir.

41. Dosya kapsamında başvurucunun zararlarının tazminine yönelik idareye yaptığı başvuruda ve dava dilekçesinde, zararının kamu görevlisinin haksız eylemi neticesinde meydana geldiğini ve idarenin hizmet kusurunun bulunduğunu ifade ettiği görülmüştür. Başvurucu; idarenin kusurlu hareketi neticesinde hakkında rehin sözleşmesi düzenlenmiş aracın bir başkasına devredildiğini, alacaklı olmasına karşın rehinin paraya çevrilmesi yoluna başvuramadığını ve bu suretle alacağını tahsil edemediğini ifade etmektedir. Başka bir deyişle başvurucu, rehinin trafik tescil kaydına işlenmemesi ve idarenin haksız fiili nedeniyle söz konusu zararının doğduğunu ileri sürmektedir.

42. Başvurucu tarafından açılan tam yargı davası idarenin doğrudan kendisi aleyhine tesis ettiği herhangi bir idari işlemin hukuka aykırı olması, diğer bir ifadeyle idarenin kendisi aleyhine hukuka aykırı işlem tesis etmiş olması sebebine dayanmamaktadır. Açılan dava, başvurucunun lehine olan rehinin idarenin memurunun kusurlu davranışı nedeniyle -nitekim idarenin memurunun kusurlu davranışı Ceza Mahkemesi kararıyla da ortaya konulmuştur (bkz. § 10)- aracın trafik tescil kaydına işlenmemesi üzerine ortaya çıktığı ileri sürülen zarar iddiasına dayanmaktadır.

43. Daire kararında başvurucunun tazminini istediği zararın idari işlemden doğduğu ve söz konusu işlemin başvurucunun noterde düzenlettirdiği rehin sözleşmesinin ilgili aracın trafik tescil kaydına işlenmemesi olduğu kabul edilmiş ise de başvurucunun ileri sürdüğü zararın doğrudan tescil etmeme işlemi itibarıyla değil bunun sonrasında üçüncü kişi tarafından aracın satılması üzerine temellendirildiği anlaşılmıştır.

44. Buna göre başvurucunun noterde düzenlettirdiği rehin sözleşmesinin ilgili aracın trafik tescil kaydına işlenmesi gerekirken idarenin hareketsiz kalması şeklindeki ihmali nedeniyle başvurucunun zararının oluştuğunu ileri sürdüğü araç satışının gerçekleştiği gözönünde bulundurulduğunda dava açma süresinin başlangıcının -doğrudan zararı doğurmayan- tescil etmeme işlemi olduğu kabulüne dayandıran Daire yorumunun makul ve öngörülebilir olmadığı değerlendirilmiştir.

45. Sonuç olarak başvurucunun davaya konu tazminat talebinin gerekçeleri karşısında Dairenin dava açma süresine yönelik değerlendirmesinde 2577 sayılı Kanun'un dava açma sürelerine ilişkin hükümlerinin başvurucunun mahkemeye erişim hakkını engelleyecek şekilde önemli ölçüde dar yorumladığı değerlendirilmiştir.

46. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvenceye bağlanan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar vermek gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

47. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere

uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak amacıyla İzmir Bölge İdare Mahkemesi 5. İdari Dava Dairesine gönderilmek üzere Muğla 1. İdare Mahkemesine (İzmir Bölge İdare Mahkemesi 5. İdari Dava Dairesinin 8/2/2018 tarihli ve E.2017/1403, K.2018/235 sayılı kararına ait dava dosyası ile ilgilidir.) GÖNDERİLMESİNE,

D. 294,70 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.794,70TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 29/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

KADİR BAL VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/16996 | Karar tarihi: 29.12.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/16996

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

KADİR BAL VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/16996)

Karar Tarihi: 29/12/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Tuğba YILDIZ

Başvurucu : Kadir BAL ve diğerleri [bkz. ekli tablonun (B) sütunu]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablonun (C) sütunu

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, açılan davaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonlarca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (A) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2018/16996 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2018/16996 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucuların bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 29/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları

10. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

12. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45-47).

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Selahattin Akyıl, § 41).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (E) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

16. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

17. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

18. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

19. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

20. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

21. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

22. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (G) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

23. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

24. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (H) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (I) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Adil yargılanma hakkı kapsamında makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara ekli tablonun (G) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

D. Başvuruculaların maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin ekli tablonun (I) sütununda gösterildiği gibi, ekli tablonun (H) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculaların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 29/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HALİL YILMAZ VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/27670 | Karar tarihi: 29.12.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/27670

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HALİL YILMAZ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/27670)

Karar Tarihi: 29/12/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Çağlar ÖNCEL

Başvurucular : Halil YILMAZ ve diğerleri [bkz. ekli tablonun (C) sütunu]

Başvurucular Vekilleri : bkz. ekli tablonun (F) sütunu

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, başvuruculaların baro levhasına/staj listesine yazılmalarına ilişkin verilen kararların adli soruşturma altında oldukları ve/veya kamu görevinden çıkarıldıkları gerekçesiyle mahkemelerce iptal edilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması nedeniyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının aynı tablonun (1) numaralı satırında yer alan 2018/27670 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine ve incelemenin bu dosya üzerinden

yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık bir kısım başvuru için görüşünü bildirmiştir.

7. Bir kısım başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle başvuru tarihi itibarıyla olaylar özetle şöyledir:

A. Genel Bilgiler, Olağanüstü Hâl İlanı ve Bu Süreçte Uygulanan Tedbirler

9. Başvuruya konu olaylara ilişkin genel bilgiler ile olağanüstü hâl ilanı ve bu süreçte uygulanan tedbirler için bkz. Tamer Mahmutoğlu [GK], B. No: 2017/38953, 23/7/2020, §§ 11-19.

B. Somut Başvurulara İlişkin Olay ve Olgular

10. Bir kısım başvurucular kamu görevlisi (hâkim-savcı/devlet memuru) olarak görev yaptıkları sırada Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) ile irtibat ya da iltisak içinde oldukları gerekçesiyle ilgili olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnamelerine (OHAL KHK'ları) dayanılarak kamu görevinden çıkarılmıştır.

11. Başvurucular hakkında Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) ile irtibat ya da iltisak içinde oldukları gerekçesiyle silahlı terör örgütüne üye olma suçu kapsamında Cumhuriyet başsavcılıklarınca soruşturma başlatılmıştır.

12. Başvurucular, baro levhasına/staj listesine avukat/avukat stajyeri olarak yazılma talebiyle ilgili barolara başvurmuştur. Başvuruculların talebi, baro levhasına/staj listesine kaydedilebilmek için aranan kanuni şartların bulunduğu gerekçesiyle Türkiye Barolar Birliği (TBB) tarafından kabul edilmiştir.

13. Söz konusu kararlar, Bakanlık tarafından uygun bulunmayarak bir daha görüşülmek üzere TBB'ye geri gönderilmiştir (geri gönderme kararının gerekçesi için bkz. Tamer Mahmutoğlu, § 26). Ayrıca Bakanlık, bazı başvuruculların 19/3/1969 tarihli ve 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun 5. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde sayılan suçlardan ceza soruşturması altında olmaları nedeniyle anılan taleplerinin soruşturma sonuna kadar reddedilmesi gerektiğini ileri sürmüştür.

14. TBB Yönetim Kurulu, önceki kararlarında ısrar ederek başvuruculların baro levhasına/staj listesine yazılmalarına karar vermiştir (ısrar kararının gerekçesi için bkz. Tamer Mahmutoğlu, § 27). Ayrıca bazı başvurucular yönünden verilen kararlarda 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda yer alan soruşturma ve kovuşturma kavramlarına ilişkin tanımlara yer verilmiş; başvuruculların soruşturma altında oldukları, haklarında henüz iddianame düzenlenmediği, dolayısıyla kovuşturma evresine geçilmediği, soruşturma altında olmanın 1136 sayılı Kanun'un 5. maddesi kapsamında avukatlığa engel bir hâl teşkil etmediği ifade edilmiştir.

15. Bakanlık, başvuruculların baro levhasına yeniden yazılmalarına ilişkin TBB kararının kesinleşmesi üzerine Ankara İdare Mahkemelerinde (İdare Mahkemeleri) TBB'ye karşı iptal

davaları açmıştır. Dava dilekçelerinde, adli soruşturma altında olan başvuruculaların baro levhasına yazılması yönünde tesis edilen işlemin 1136 sayılı Kanun'un 5. maddesi kapsamında hukuka aykırı olduğu ileri sürülmüştür. Başvurucular, iptal davasında davalı TBB yanında müdahil olarak yer almıştır.

16. İdare Mahkemeleri, dava konusu işlemlerin iptaline karar vermiştir. Derece mahkemelerinin birbirine yakın olan gerekçelerinde özetle:

i. 1136 sayılı Kanun ile 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ve sair düzenlemeler dikkate alındığında avukatlık mesleğinin kamu hizmeti yönünün güçlendirildiği ve idare hukuku anlamında kamu hizmeti veren diğer serbest mesleklerden önemli ve farklı bir konuma taşındığının görüldüğü ifade edilmiştir.

ii. Başvurucular hakkında ilgili Cumhuriyet başsavcılıklarınca yürütülen soruşturmaların bulunduğu, her ne kadar 1136 sayılı Kanun'un 5. maddesinde kovuşturma altında bulunanların kovuşturma sona erene kadar baro levhalarına yazılmalarının ertelenebileceğine ilişkin hüküm bulunsa da bu husustaki düzenlemenin başvurucular açısından da uygulanabilir olduğu, soruşturma süreci sona erene kadar beklenmesinin kamu yararı ve hizmet gerekleri açısından uygun olacağı, haklarında devam eden adli bir soruşturma bulunan kişilerin avukat olarak baro levhasına yazılmalarına ve avukat unvanını kullanmalarına imkân bulunmadığı belirtilmiştir.

iii. Bazı mahkeme kararlarında yukarıda belirtilen gerekçelere ek olarak veya anılan gerekçelere yer verilmeksizin yalnızca OHAL KHK'ları gereğince kamu görevinden çıkarılan kişilerin bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemeyecekleri, meslek adlarını ve sıfatlarını kullanamayacaklarına ilişkin gerekçeye yer verildiği görülmüştür.

17. İstinaf başvuruları, Ankara Bölge İdare Mahkemesi 12. İdari Dava Dairesi tarafından kesin olarak reddedilmiştir.

18. Başvurucular muhtelif tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

19. İlgili hukuk (ulusal mevzuat, Anayasa Mahkemesince ve idari yargı mercilerince verilen yargı kararları, uluslararası düzenlemeler ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları) için bkz. Tamer Mahmutoğlu, §§ 37-67; Mehmet Çetinkaya ve D.K. [GK], B. No: 2018/27392, 15/4/2021, § 22.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Anayasa Mahkemesinin 29/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

21. Bazı başvurucular, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânlarının olmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

22. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculaların açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Başvuruyu İnceleme Usulü

23. İlkeleri ve gerekçesi Anayasa Mahkemesinin Tamer Mahmutoğlu (aynı kararda bkz. §§ 71-76) kararında açıklandığı üzere, başvurucular hakkındaki tedbirler OHAL döneminin sona ermesinden sonra uygulandığı için somut başvuru olağan dönemde temel hak ve özgürlükleri sınırlama ve güvence rejimini düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinde ele alınacak, dolayısıyla Anayasa'nın 15. maddesinde düzenlenen temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimi mevcut başvuru koşullarında dikkate alınmayacaktır (benzer yönde bkz. Mehmet Çetinkaya ve D.K., § 26).

C. Özel Hayata Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

24. Başvurucular; 1136 Kanun'un 5. maddesinde yer alan düzenleme gözetildiğinde ceza soruşturması altında bulunmalarının serbest avukatlık mesleğini yapabilmeleri yönünden engel oluşturmadığını, buna rağmen Bakanlık tarafından açılan iptal davalarında taleplerinin dikkate alınmadığını ve hukuka aykırı şekilde aleyhlerine karar verildiğini ileri sürmüştür. Başvurucular; söz konusu uygulamalar ve kararlar nedeniyle özel sektörde dahi çalışmalarının engellendiğini, kendilerinin ve ailelerinin geçimlerini sağlayabilecek bir işte çalışma ve asgari insan onuruna yakışır şekilde yaşama haklarının ellerinden alındığını, mevcut yasal düzenlemelerin amacının ve kapsamının ötesine geçilerek kararlar verildiğini, hukuk fakültesi mezunu olmalarına rağmen elde ettikleri ve yapmaya hak kazandıkları avukatlık mesleğini icra edemediklerini belirtmiş ve özel hayata saygı hakkı ile diğer bazı anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

25. Bakanlık görüşlerinde; OHAL KHK'ları kapsamında alınan somut tedbirin avukatlık mesleğinin önem ve özelliği, kamu hizmeti niteliği ve avukatın hak ve yetkileri ile işlevsel olarak kamu görevi ifa ettiği hususları gözardı edilerek bir daha kamu hizmetinde çalışamamak yerine dar yorumlanmak suretiyle idare hukuku esaslarına göre kamu görevlisi olarak çalışamamak şeklinde değerlendirilmesinin OHAL KHK'larının amacıyla bağdaşmayacağı belirtilmiş ve müdahalenin demokratik toplumda gerekli ve ölçülü olduğu iddia edilmiştir.

26. Bakanlık görüşüne karşı cevap veren bazı başvurucular, başvuru formlarında yer alan beyanlarını yinelemiştir.

2. Değerlendirme

27. Anayasa’nın "Özel hayatın gizliliği" kenar başlıklı 20. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

“Herkes, özel hayatına ... saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ... gizliliğine dokunulamaz."

28. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16).

29. Başvuruculara iddialarının baro levhasına/staj listesine yazılma taleplerinin TBB tarafından uygun bulunmasına ilişkin verilen kararın İdare Mahkemesince iptal edilmesine, dolayısıyla serbest avukatlık yapmalarının engellenmesine ilişkin olduğu görülmektedir. Tamer Mahmutoğlu kararında; ihlal edildiği ileri sürülen özel hayata saygı hakkının uygulanabilir olduğu sonucuna ulaşılması durumunda başvuruculara iddialarının anılan hak bağlamında incelenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır (Tamer Mahmutoğlu, §§ 82, 83).

Somut başvurular yönünden de bu yaklaşımdan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır (benzer yöndeki karar için bkz. Mehmet Çetinkaya ve D.K., § 32).

a. Uygulanabilirlik Yönünden

30. Mesleki hayata yönelik bu tür tedbirlerin ya da müdahalelerin hangi durumlarda özel hayat bağlamında uygulanabilir olduğu hususunda belirlenen ölçütler Tamer Mahmutoğlu (aynı kararda bkz. §§ 84-96) kararında açıklanmıştır. Söz konusu kararda kabul edildiği şekilde somut başvurunun sonuca dayalı nedenlerle özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenebilir nitelikte olduğu değerlendirilmektedir (benzer yöndeki karar için bkz. Mehmet Çetinkaya ve D.K., § 33).

b. Kabul Edilebilirlik Yönünden

31. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

c. Esas Yönünden

i. Müdahalenin Varlığı

32. Başvuruculaların baro levhasına/staj listesine yazılması yönünde TBB tarafından tesis edilen işlemlerin yargı kararlarıyla iptal edilmesi, söz konusu kararların Bölge İdare Mahkemesince verilen kararlarla kesinleşmesi ve bu suretle serbest avukatlık faaliyetinden alıkonulmaları nedeniyle özel hayata saygı haklarına müdahalede bulunulduğu kanaatine ulaşılmıştır.

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

33. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı müddetçe Anayasa’nın 20. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Anayasa’nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... demokratik toplum düzeninin ... gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”

34. Bu sebeple müdahalenin Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen kanunlar tarafından öngörülme, Anayasa’nın ilgili maddesinde belirtilen nedenlere dayanma, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk ve ölçülülük koşullarını sağlayıp sağlamadığının belirlenmesi gerekir. Bu bakımdan öncelikle müdahalenin kanuni dayanağının bulunup bulunmadığı incelenmelidir.

(1) Genel İlkeler

35. Anayasa Mahkemesi mevcut başvuruda uygulanacak genel ilkeleri, başvuruya benzer olgu ve iddiaları içeren Tamer Mahmutoğlu (aynı kararda bkz. §§ 103-108) kararında ortaya koymuştur. Buna göre Anayasa uyarınca temel hak ve özgürlüklere getirilen sınırlamaların kanunla öngörülmüş olması gerektiği hatırlatılmış ve Anayasa Mahkemesinin yerleşik içtihadına göre Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan kanunilik ölçütünün karşılanması için müdahalenin öncelikle şeklî anlamda bir kanuna dayanması gerektiği belirtilmiştir (Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 31; Bülent Polat [GK], B. No: 2013/7666, 10/12/2015, § 75; Fatih Saraman [GK], B. No: 2014/7256, 27/2/2019, § 65;

Turgut Duman, B. No: 2014/15365, 29/5/2019, § 66; Tamer Mahmutoğlu, § 103).

36. Bununla birlikte temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılmasına ilişkin kanunların şeklen var olmasının yeterli olmayacağı, kanunilik ölçütünün aynı zamanda maddi bir içeriği de gerektirmekte olduğu, bu noktada kanunun niteliğinin önem kazandığı vurgulanmıştır. Kanunla sınırlama ölçütünün sınırlamanın erişilebilirliğini, öngörülebilirliğini ve kesinliğini ifade ettiği, böylece uygulayıcının keyfî davranışlarının önüne geçildiği gibi kişinin hukuku bilmesine de yardımcı olduğu, bu yönüyle hukuk güvenliğini teminat altına aldığı belirtilmiştir (Halime Sare Aysal [GK], B. No: 2013/1789, 11/11/2015, § 62; Fatih Saraman, § 66; Turgut Duman, § 67; Tamer Mahmutoğlu, § 104).

37. Kararda; kanunun bu gerekliliklere uygun olduğunun söylenebilmesi için yeterince ulaşılabilir olması, vatandaşların belirli bir olaya uygulanabilir nitelikteki hukuk kurallarının varlığı hakkında yeterli bilgiye sahip olabilmesi, ayrıca ilgili normun keyfîliğe karşı uygun bir koruma sağlaması, yetkili makamlara verilen yetkinin genişliğini ve icra edilme biçimlerini yeterli bir netlikte tanımlaması gerektiği ifade edilmiştir (Halime Sare Aysal, § 63; Fatih Saraman, § 67; Turgut Duman, § 68; Tamer Mahmutoğlu, § 105).

38. Hukukun kendisinin -beraberinde getireceği idari pratiğin dışında- söz konusu işlemin meşru amacını da gözönünde tutarak keyfî müdahalelere karşı bireyi korumak için yetkili makamlara bırakılan takdir yetkisinin kapsamını yeterince açık bir şekilde göstermesi gerektiği hatırlatılmıştır. Başka bir anlatımla hukuk sisteminin kamu makamlarına hangi koşullarda ve hangi sınırlar içinde müdahalelerde bulunma yetkisinin verildiğini açık ifadelerle ortaya koyacak nitelikte olması ve bu bağlamda ilgili müdahalenin muhataplarına müdahaleye zemin hazırlayan koşullar ile müdahalenin sonuçları açısından bir öngörüde bulunabilmelerine imkân tanıması gerektiği belirtilmiştir (Halime Sare Aysal, § 64; Fatih Saraman, § 68; Turgut Duman, § 69; Tamer Mahmutoğlu, § 106).

39. Öte yandan her ihtimale çözüm getiremeyecek olan yasal mevzuatın sağladığı koruma seviyesinin büyük ölçüde ilgili metnin düzenlediği alan ve içeriğiyle birlikte muhataplarının niteliği ve sayısıyla yakından bağlantılı olduğu ifade edilmiştir. Bu nedenle kuralın karmaşık olmasının ya da belirli ölçülerde soyutluk içermesinin ve buna bağlı olarak hukuki yardım ile tam olarak anlaşılabilir hâle gelmesinin tek başına hukuken öngörülebilirlik ilkesine aykırı görülemeyeceği, bu kapsamda hak ya da özgürlüğe müdahale eden kuralın belirli ölçülerdeki takdir alanını elbette uygulayıcıya bırakabileceği vurgulanmıştır ancak bu takdir alanının sınırlarının da yeterli açıklıkta belirlenmesinin ve kuralın öngörülebilirliğini sağlayacak şekilde asgari bir kesinlik içermesinin zaruri olduğuna dikkat çekilmiştir (Halime Sare Aysal, § 65; Fatih Saraman, § 69; Turgut Duman, § 70; Tamer Mahmutoğlu, § 107).

40. Ayrıca söz konusu koşulların yerine getirilip getirilmediğini denetleyecek merci olan yargı organlarının müdahalelere dayanak olarak gösterilen kanuni düzenlemelerin erişilebilir, öngörülebilir ve kesin nitelikte olup olmadığını irdelemekle, en başta da ilgili kanuni düzenlemeleri önlerine gelen davalarda anılan çerçevede kalarak uygulamakla yükümlü olduğuna vurgu yapılmıştır (Tamer Mahmutoğlu, § 108).

41. Anayasa Mahkemesi Mehmet Çetinkaya ve D.K. kararında haklarında soruşturma olması nedeniyle baro levhasına yazılma talepleri kabul edilmeyen başvurucularla ilgili ayrıntılı değerlendirmeler yapmıştır. Anılan kararda 1136 sayılı Kanun'un 5. maddesinin üçüncü fıkrası gereğince ilgili adayın avukatlığa alınması isteminin bu kişi hakkındaki kovuşturmanın sonucuna kadar bekletilmesine karar verilebileceğine işaret edilmiştir. Ayrıca kararda, soruşturma ve kovuşturma kavramlarının 5271 sayılı Kanun'da

düzenlendiği, kovuşturma aşamasının soruşturmadan daha ileri bir aşama olması itibarıyla ilgili kişiler hakkındaki iddiaların daha ciddi bir boyuta ulaştığı ve söz konusu hukuki süreçlerin birbirinden farklı olduğu belirtilmiştir (Mehmet Çetinkaya ve D.K., §§ 46, 47).

42. Bunun yanında, 1136 sayılı Kanun ve 5271 sayılı Kanun'da soruşturma ve kovuşturma terimlerine farklı anlamlar yüklenmediği tespit edilen kararda, derece mahkemelerinin kararlarına dayanak olan 1136 sayılı Kanun'un 5. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan düzenleme gereğince idarenin takdir yetkisinin yalnızca kovuşturma aşaması ile sınırlı olduğu, söz konusu düzenlemenin soruşturma aşamasında da uygulanabileceğine ilişkin bir hukuki düzenlemenin bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu doğrultuda da TBB tarafından verilen kabul kararlarının başvuruculaların soruşturma altında oldukları gerekçesiyle derece mahkemelerince iptal edilmesi suretiyle gerçekleştirilen müdahalelerin anılan düzenlemelerin makul olmayacak biçimde genişletici ve öngörülemez bir yoruma tabi tutulması nedeniyle kanuni dayanağının bulunmadığına ve Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir (Mehmet Çetinkaya ve D.K., §§ 48, 49).

43. Öte yandan Tamer Mahmutoğlu kararında TBB tarafından tesis edilen işlemin yargı kararıyla iptal edilmesi suretiyle başvurucunun özel hayatına saygı hakkına müdahalede bulunulduğu tespit edilmiş ve müdahalenin kanuni bir dayanağının bulunup bulunmadığının belirlenmesi amacıyla kamu hizmeti kapsamında olduğu açık olan avukatlığın istihdam boyutuyla da ele alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvuruya konu olaylarda da idari, ticari veya sınai bir sözleşme ile çalıştırılma durumunun mevcut olmadığı, kamu görevlisi olmayan, bir idari sözleşmeyle veya ticari ya da sınai nitelikteki bir özel hukuk sözleşmesiyle kamu hizmetinde çalıştırılmayan ve mesleklerini serbest şekilde icra eden avukatların kamu hizmetinde istihdam edildiklerinin kabulünün mümkün olmayacağı değerlendirilmiştir. Bu bakımdan serbest avukatlık mesleğinin nitelikleri ve ilgili OHAL KHK'larında istihdam edilmeme yasağının söz konusu olduğu dikkate alınmış ve derece mahkemelerince verilen iptal kararına dayanak olarak gösterilen hükümlerin müdahalenin kanuni dayanağı olarak kabul edilmesinin mümkün olmadığı sonucuna varılmıştır (Tamer Mahmutoğlu, §§ 114-116).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

44. Somut başvurularda da başvuruculaların baro levhasına/staj listesine kaydedilmelerine ilişkin işlemlerin mahkemeler tarafından adli bir soruşturma altında olmaları ve bazı mahkemelerce bunun yanında veya yalnızca OHAL KHK'ları ile ihraç edilmeleri gerekçesiyle iptal edildiği görülmektedir. Söz konusu iptal kararları nedeniyle başvuruculaların özel hayata saygı haklarına müdahalede bulunulmuştur (benzer yöndeki karar için bkz. Mehmet Çetinkaya ve D.K., § 44; Tamer Mahmutoğlu, § 100).

45. Yukarıda anılan Mehmet Çetinkaya ve D.K. ile Tamer Mahmutoğlu kararlarında ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir husus bulunmadığından -aynı gerekçelerle- başvuruculaların özel hayata saygı haklarına yönelen müdahalelerin kanuni dayanağının bulunmadığı kanaatine varılmıştır.

46. Başvurulara konu müdahalelerin kanunilik koşulunu sağlamadığı anlaşıldığından söz konusu müdahaleler açısından diğer güvence ölçütlerine riayet edilip edilmediğinin ayrıca değerlendirilmesine gerek görülmemiştir.

47. Açıklanan gerekçelerle başvuruculaların Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı haklarının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

48. Başvurularda tespit edilen hak ihlallerinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği ekli tablonun (D) sütununda belirtilen yargı mercilerince yapılması gereken iş yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

49. Öte yandan ihlalin niteliğine göre yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvuruculaların tazminat talepleri kabul edilmemiştir.

50. Somut başvurularda bireysel başvuru tarihi itibarıyla mevcut olan koşullar dikkate alınarak karar verildiğini hatırlatmak gerekir. Dolayısıyla bireysel başvuru tarihinden sonra ortaya çıkan yeni hukuki durumların değerlendirilmesi konusunda Baro Yönetim Kurullarının takdir yetkisinin olduğu açıktır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Talepte bulunan başvuruculaların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin özel hayata saygı hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli tablonun (D) sütunundaki ilgili mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvuruculaların tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tabloda gösterilen harç ve vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculaların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 29/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

VEYSEL KINACI

B. No: 2018/29173 | Karar tarihi: 29.12.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/29173

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

VEYSEL KINACI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/29173)

Karar Tarihi: 29/12/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Fatih ALKAN

Başvurucu : Veysel KINACI

Vekili : Av. Ahmet Serdar GÜNEŞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, mektubun sakıncalı bulunarak alıkonulması nedeniyle haberleşme hürriyetinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 14/8/2018 tarihinde yapılmıştır. Komisyon başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

5. Silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanan başvurucuya bir yakını tarafından

gönderilen ve içeriğinde istinaf dilekçesi bulunan mektup, ceza infaz kurumu disiplin kurulunca sakıncalı olduğu gerekçesiyle alıkonulmuştur. Kararın gerekçesinde yalnızca mevzuat hükümlerine yer verilmiştir.

6. Başvurucu, kendisine gönderilen mektubun içeriğinin soyut gerekçelerle alıkonulmasının hukuka aykırı olduğunu belirterek Osmaniye İnfaz Hâkimliğine (Hâkimlik) şikâyette bulunmuştur. Hâkimlik, kararın usule ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle şikâyetin reddine karar vermiştir. Söz konusu karara yapılan itiraz, Ağır Ceza Mahkemesince reddedilmiş ve hüküm kesinleşmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

7. İlgili hukuk için bkz. Ahmet Temiz B. No: 2013/1822, 20/5/2015, §§ 16-20; Tayfur Tunç, B. No: 2017/36327, 10/3/2020, §§ 15-28; Rıdvan Türan, B. No: 2017/20669, 10/3/2020, §§ 15-28.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

8. Anayasa Mahkemesinin 29/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

9. Ödeme gücünden yoksun olduğunu belirten başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir (Mehmet Şerif Ay, B. No: 2012/1181, 17/9/2013).

B. Haberleşme Hürriyetinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

10. Başvurucu, mektubun mevzuat tekrarı yapılarak soyut gerekçelerle alıkonulması nedeniyle haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

11. Bakanlık görüşünde, başvurucunun haberleşme hürriyetine yapılan müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine uygun olduğu ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı sunduğu cevap dilekçesinde önceki beyanlarını yinelemiştir.

12. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddiasının haberleşme hürriyeti kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiş ve başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmiştir (aynı yönde değerlendirmeler için bkz. Ahmet Temiz, § 23; Özkan Kart (2), B. No: 2013/1201, 20/5/2015, § 22).

13. Mahpusların mektuplarının denetlenmesi ve alıkonulması suretiyle haberleşme hürriyetine yapılan müdahalelerin kanuniliği, meşru amacı, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluğu ve ölçülülüğünün denetiminde gözetilmesi gereken genel ilkeler Anayasa Mahkemesince birçok kararda ayrıntılı olarak açıklanmıştır (bkz. Ahmet Temiz, §§ 37-68; Muhittin Pirinççioğlu (3), B. No: 2017/34566, 10/3/2020, §§ 44-57; Cihat Ayik ve Hacı Ali Baştürk, B. No: 2017/31506, 10/3/2020, §§ 44-57).

14. Somut olayda mektubun alıkonulması nedeniyle başvurucunun haberleşme hürriyetine yapılan müdahalenin kanuni dayanağının ve meşru amacının bulunduğu konusunda herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır (ayrıntılı açıklama için bkz. Ahmet Temiz, §§ 46, 55; Muhittin Pirinççioğlu (3), §§ 45, 47). Öte yandan disiplin kurulu ve derece mahkemelerinin kararlarında mektubun alıkonulmasına dair mektupla ilişkili, somut bilgilere dayalı ve

yeterli gerekçenin bulunmadığı ve mektubun sakıncalı görülen kısımlarının çizilerek gönderilmesinin mümkün olup olmadığı yönünde bir tartışmanın yapılmadığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli olmadığı kanaatine varılmıştır.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 22. maddesinde güvence altına alınan haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Giderim Yönünden

16. Tespit edilen ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına ilişkin usul ve esaslar 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinde yer almaktadır.

17. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

18. Öte yandan tazminat talep ettiği ve ihlalin niteliği dikkate alınarak başvurucuya 2.000 TL manevi tazminat ödenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 22. maddesinde güvence altına alınan haberleşme hürriyetinin İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin haberleşme hürriyetinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Osmaniye İnfaz Hâkimliğine (E.2018/3391, K.2018/3647) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucuya net 2.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

F. 4.500 TL vekalet ücretinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için Osmaniye 1. Ağır Ceza Mahkemesine (2018/2556 D.İş) ve Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 29/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUSTAFA KÖKTEN (2)

B. No: 2018/29677 | Karar tarihi: 29.12.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/29677

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUSTAFA KÖKTEN BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2018/29677)

Karar Tarihi: 29/12/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Kemal ÖZEREN

Başvurucu : Mustafa KÖKTEN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda tutuklu olarak bulunan başvurucuya gönderilen fotoğraflardan bazılarının sakıncalı olduğu gerekçesiyle teslim edilmemesi nedeniyle haberleşme hürriyetinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 1/10/2018 tarihinde yapılmıştır. Komisyon başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu, Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanmasına (PDY) yönelik soruşturma kapsamında Adana 7. Sulh Ceza Hâkimliğinin 2/9/2016 tarihli tevkif müzekkeresiyle tutuklanarak Osmaniye 1 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna (Ceza

İnfaz Kurumu) konulmuştur.

6. Kardeşi tarafından başvurucuya gönderilen fotoğraflar, Ceza İnfaz Kurumu Disiplin Kurulu Başkanlığı (Disiplin Kurulu) tarafından sakıncalı olup olmadığı değerlendirilmek üzere incelenmiştir. Disiplin Kurulunun 30/4/2018 tarihli kararıyla fotoğrafların bir kısmının kişi ya da aile fotoğrafı olmadığı gerekçesiyle başvurucuya teslim edilmemesine, sakıncalı görülmeyen fotoğrafların ise başvurucuya teslim edilmesine karar verilmiştir.

7. Başvurucu, Osmaniye İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) itirazda bulunarak Disiplin Kurulu kararının usul ve yasaya aykırı olması nedeniyle el konulan fotoğrafların kendisine teslim edilmesini talep etmiştir. İnfaz Hâkimliğinin 12/7/2018 tarihli kararıyla itirazın reddine karar verilmiştir. Kararın gerekçesinde, Disiplin Kurulu kararının 6/4/2006 tarihli ve 26131 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük'ün 123. maddesine uygun olduğu belirtilmiştir.

8. Başvurucu tarafından İnfaz Hâkimliğinin anılan kararına karşı yapılan itiraz, Osmaniye 1. Ağır Ceza Mahkemesinin 4/9/2018 tarihli kararıyla reddedilmiştir. Kararda, İnfaz Hâkimliğince verilen kararın usul ve yasaya uygun olduğu ve başvurucu tarafından ileri sürülen itiraz gerekçelerinin yerinde olmadığı belirtilmiştir.

9. Nihai karar, başvurucuya 27/9/2018 tarihinde tebliğ edilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

10. İlgili hukuk için bkz. Ahmet Temiz B. No: 2013/1822, 20/5/2015, §§ 16-20; Tayfur Tunç, B. No: 2017/36327, 10/3/2020, §§ 15-28; Rıdvan Türan, B. No: 2017/20669, 10/3/2020, §§ 15-28; Ahmet Kağanarslan ve diğerleri, B. No: 2017/16257, 10/3/2020, §§ 18-31.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

11. Anayasa Mahkemesinin 29/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

12. Ödeme gücünden yoksun olduğunu belirten başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir (Mehmet Şerif Ay, B. No: 2012/1181, 17/9/2013).

B. Haberleşme Hürriyetinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

13. Başvurucu; Ceza İnfaz Kurumunun keyfî uygulaması nedeniyle fotoğrafların kendisine verilmediğini, mahkeme kararının gerekçesiz olduğunu, savcılık mütalaasının tarafına tebliğ edilmediğini belirterek özel hayata saygı hakkının, haberleşme hürriyetinin, ifade özgürlüğünün ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

14. Bakanlık görüşünde; konu ile ilgili Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi kararlarına yer verilmiş, Anayasa’nın 22. maddesi çerçevesinde kamu düzeninin korunması ve suç işlenmesinin önlenmesi amacı doğrultusunda başvurucunun haberleşme hürriyetine yapılan müdahalenin demokratik toplum düzenin gereklerine ve ölçülülük ilkesine uygun olduğu ifade edilmiştir.

2. Değerlendirme

15. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddialarının özü, kendisine gönderilen fotoğrafların alıkonulması nedeniyle haberleşme hürriyetinin engellenmesine ilişkindir. Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarında bu tür başvurular haberleşme hürriyeti kapsamında incelenmiştir (Ahmet Temiz, § 23; Özkan Kart (2), B. No: 2013/1201, 20/5/2015, § 22; Akif İpek, B. No: 2013/9456, 24/6/2015, § 23; Ramazan Vural, B. No: 2013/1148, 7/7/2015, § 24; Eren Yıldız, B. No: 2013/759, 7/7/2015, § 25; Mustafa Aydin, B. No: 2013/275, 6/10/2015, § 24). Somut başvuruda da bu durumdan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

16. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek bir neden de bulunmadığı anlaşılan haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Müdahalenin Varlığı

17. Somut olayda Disiplin Kurulu, başvurucuya gönderilen fotoğraflardan bir kısmının kişi ya da aile fotoğrafı olmaması nedeniyle sakıncalı olduğunu değerlendirerek alıkonulmasına karar vermiştir. Dolayısıyla anılan karar ile kamu makamları tarafından başvurucunun haberleşme hürriyetine bir müdahalede bulunulduğu açıktır.

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

18. Anayasa’nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

19. Yukarıda belirlenen müdahale, Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı takdirde Anayasa’nın 22. maddesini ihlal edecektir. Bu sebeple sınırlamanın Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, meşru amaç taşıma, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama kriterlerine uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir (Ahmet Temiz, § 36).

(1) Kanunilik

20. Anayasa Mahkemesinin Ahmet Temiz ve Mehmet Koray Eryaşa kararlarında 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 68. maddesinin mahpuslar tarafından yapılan yazışmaların denetimi ve sınırlandırılmasının kanuni dayanağını oluşturduğu ve düzenlemenin kanunilik ölçütünü karşıladığı tespiti yapılmıştır (Ahmet Temiz, §§ 37-46; Mehmet Koray Eryaşa, §§ 74-76).

(2) Meşru Amaç

21. Anayasa Mahkemesinin Ahmet Temiz kararında Anayasa'nın 22. maddesinde sayılan sınırlama nedenlerine ilişkin açıklamalara yer verilmiştir (Ahmet Temiz, §§ 47-51). Somut

olayda haberleşme hürriyetine yapılan müdahalenin Ceza İnfaz Kurumunun düzeni ile disiplininin sağlanması, kamu düzeninin ve güvenliğinin sağlanması kapsamında yapıldığı, bu bağlamda yazışmaların denetlenmesine yönelik uygulamanın meşru amaç taşıdığı sonucuna varılmıştır.

(3) Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygunluk ve Ölçülülük

(a) Genel İlkeler

22. Genel ilkeler ile hükümlü ve tutukluların mektuplarının denetlenmesi suretiyle haberleşme hürriyetine yapılan müdahalelerin demokratik toplum gereklerine uygunluğunun denetiminde gözetilmesi gereken hususlar için bkz. Muhittin Pirinççioğlu (3), B. No: 2017/34566, 10/3/2020, § 48-57; Cihat Ayik ve Hacı Ali Baştürk, B. No: 2017/31506, 10/3/2020, § 48-57.

(b) İlkelerin Olaya Uygulanması

23. Anayasa Mahkemesinin anılan kararlarında yapılan açıklamalar çerçevesinde ceza infaz kurumlarına gelen veya bu kurumlardan gönderilen yazışmalara yapılan müdahalelerin mektubu gönderen, mektubun muhatabı ve mektup içeriği gözetilerek mektuba özgü olgu ve bilgilerle gerekçelendirilmesi ve haberleşme hakkının kötüye kullanıldığının objektif bir şekilde ortaya konulması gerekmektedir. Dolayısıyla bu kapsamda öncelikle mektubun içeriğindeki hangi sözlerin neden sakıncalı olduğu yeterli bir gerekçe ile gösterilmek zorundadır. Ayrıca yazışmanın kısmen sakıncalı görülmesi hâlinde sakıncalı görülen kısımların çizilmesi suretiyle yazışmanın muhatabına ulaştırılma imkânının olup olmadığı hususunun da ilgili kararlarda tartışılması gerekir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Gökhan Gündüz, B. No: 2017/36100, 13/10/2020 § 43; Kamil Özdemir, B. No: 2018/6656, 25/2/2021, § 44; Davut Şen, B. No: 2018/14937, 11/2/2021 § 44).

24. Özellikle suç işlenmesinin önlenmesi, kamu düzeninin korunması ile ceza infaz kurumunun güvenliğini sağlama ve terör örgütleri ile mücadele amaçları doğrultusunda terör örgütüne üye olma suçundan hükümlü veya tutuklu olanların yazışmaları ile ilgili daha geniş sınırlamalar getirmenin mümkün olduğu vurgulanmalıdır. Ancak bu sınırlamanın temel hak ve özgürlüğü tamamen ortadan kaldıran ya da kullanılmasını imkânsız hâle getiren nitelikte olmaması gerekir. Bu kapsamda özellikle örgüt üyelerinin yazışmalarda kullandıkları ve ilk bakışta bir anlam ifade etmeyen, sadece muhatabının anlamlandırabileceği özelliğe sahip şekillerin, kısaltmaların, çizimlerin ve kelimelerin şifre kabul edilerek yazışmalarda kullanılmasının yasaklanmasının suç işlenmesinin önlenmesi ve terör örgütleri ile mücadele amaçları kapsamında zorunlu bir tedbir olmadığı söylenemez. Ancak hükümlü veya tutuklunun şifreli bir dil kullanarak örgütsel haberleşme sağladığına yönelik tespitin, gönderen ile muhatap ve yazışma içeriği bir bütün hâlinde değerlendirilerek yeterli bir gerekçeyle açıklanması gerekir (K.Ö. B. No: 2017/34068, 28/1/2020, § 34; Mehmet Fatih Göksan (2), B. No: 2017/38886, 8/9/2020, § 61).

25. Somut olaya konu Disiplin Kurulu kararında, başvurucuya gönderilen fotoğrafların kısmen sakıncalı görüldüğü ve sakıncalı görülen fotoğrafların başvurucuya verilmemesine karar verildiği belirtilmektedir. Başvurucuya teslim edilmeyen fotoğraflar incelendiğinde bu fotoğrafların tarla, büyükbaş hayvan ve yavru köpek fotoğrafları olduğu görülmektedir.

26. Disiplin Kurulu tarafından söz konusu fotoğrafların kişi ya da aile fotoğrafı olmadığı gerekçesiyle başvurucuya teslim edilmemesine karar verilmiş fakat bu fotoğrafların neden sakıncalı görüldüğüne yönelik bir tespit yapılmamıştır. Nitekim derece mahkemelerinin

kararlarında da anılan hususlarda bir değerlendirme yapılmamış ve Disiplin Kurulunun gerekçesi tekrarlanmıştır. Derece mahkemelerince fotoğrafların neden sakıncalı olduğu hususunda içerikleriyle ilişkilendirilen ek bir gerekçe ortaya konulmamıştır.

27. Dolayısıyla, başvuruya konu olayda kamu düzeninin korunması, ceza infaz kurumunda disiplinin ve güvenliğin sağlanmasına yönelik kabul edilebilir makul gereklilikler somut gerekçelerle ortaya konulmadığından, diğer bir deyişle başvurucuya gönderilen tarla, büyükbaş hayvan ve yavru köpek fotoğraflarının başvurucuya teslim edilmemesi suretiyle haberleşme hürriyetine yapılan müdahale, ilgili ve yeterli gerekçelere dayandırılmadığından müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli olmadığı kanaatine varılmıştır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Tayfur Tunç, §§ 57-60; Rıdvan Türan, §§ 57-60; Ahmet Kağanarslan ve diğerleri, §§ 58-61).

28. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 22. maddesinde güvence altına alınan haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Giderim Yönünden

29. Tespit edilen ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına ilişkin usul ve esaslar 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinde yer almaktadır.

30. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

31. Öte yandan ihlalin niteliği ve tazminat talebi dikkate alınarak başvurucuya 2.000 TL manevi tazminat ödenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 22. maddesinde güvence altına alınan haberleşme hürriyetinin İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin haberleşme hürriyetinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Osmaniye İnfaz Hâkimliğine (E.2018/4019, K.2018/5824) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucuya net 2.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin

sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Osmaniye 1. Ağır Ceza Mahkemesine (2018/3983 D.iş) ve Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 29/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

A.E.

B. No: 2018/33570 | Karar tarihi: 29.12.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/33570

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

A.E. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/33570)

Karar Tarihi: 29/12/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Akif YILDIRIM

Başvurucu : A.E.

Vekili : Av. Kemal ÇETİNKAYA

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; cezaya dayanak kanun hükmünün aleyhe olacak şekilde geçmişe yürütülmesi ve öngörülemez biçimde yorumlanması sonucu mahkûmiyete karar verilmesi nedeniyle suçların ve cezaların kanuniliği ilkesinin; savunma tanığının iddia tanıklarıyla aynı koşullar altında duruşmaya davet edilmemesi ve dinlenmemesi nedeniyle de tanık dinletme hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 7/11/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ile eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi'nden (UYAP) temin edilen belgelere göre ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. 1972 yılında Bolvadin'de doğan başvurucu, bireysel başvuruya konu olayların geçtiği tarihte Afyon Kocatepe Üniversitesinde öğretim üyesidir.

10. Başvurucu, darbe teşebbüsü sonrasında Afyon Kocatepe Üniversitesi Personel Daire Başkanlığının 20/7/2016 tarihli kararı ile görevden uzaklaştırılmıştır. Daha sonra sanığın terör örgütleriyle veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna Millî Güvenlik Kuruluncakarar verilen yapı, oluşum veya gruplarla irtibatı olduğu gerekçesi ile 1/9/2016 tarihli ve 29818 mükerrer sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 672 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Kamu Personeline İlişkin Alınan Tedbirlere Dair Kanun Hükmünde Kararname ile meslekten ihraç edilmiştir.

11. Başvurucu hakkında Afyon Cumhuriyet Başsavcılığınca (Başsavcılık) soruşturma başlatılmıştır. Başsavcılık tarafından soruşturma sonunda hazırlanan 8/3/2017 tarihli iddianameyle başvurucunun terör örgütü üyesi olma suçunu işlediği kanaatine varılarak Afyon 2. Ağır Ceza Mahkemesinde (Mahkeme) kamu davası açılmıştır.

12. Başvurucu, Mahkemenin 18/5/2017 tarihli kararıyla silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 9 yıl hapis cezasına mahkûm edilmiştir. Anılan hükme yönelik istinaf başvurusu Antalya Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesince 13/7/2017 tarihinde esastan reddedilmiştir.

13. Yargıtay 16. Ceza Dairesi (Daire) 22/5/2018 tarihinde istinaf başvurusunun esastan reddi kararını onamıştır.

14. Başvurucu 7/11/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

15. Bu arada Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı 23/9/2019 tarihli ve KD.2019/88191 sayılı yazısı ile Dairenin başvurucu hakkındaki onama kararına -kaldırılması talebiyle- itiraz etmiştir.

16. Yargıtay 16. Ceza Dairesi 30/10/2019 tarihinde Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının itirazının kabulüne ve söz konusu onama kararının kaldırılmasına karar vermiştir.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Anayasa Mahkemesinin 29/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

18. Başvurucu; terör örgütü üyeliğine ilişkin suçlamanın Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasının (FETÖ/PDY) silahlı terör örgütü olarak kabul edilmesinden önceki -kabul etmediği- fiillerine dayandırıldığını ve böylelikle geçmişe yürüme yasağının ihlal

edildiğini, mahkûmiyete konu kanun maddesinin öngörülemez biçimde yorumlandığını belirterek suçların ve cezaların kanuniliği ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu ayrıca kamuya açık belgelerde kimliğinin gizli tutulmasına karar verilmesini talep etmiştir.

19. Bakanlık görüş yazısında özetle başvurucunun iddialarının özünün derece mahkemeleri tarafından delillerin değerlendirilmesinde isabet bulunmadığına, esas itibarıyla yargılamanın sonucuna ilişkin olduğu ve hakkaniyete uygun yargılama hakkının ihlal edildiğinden söz edilemeyeceğini ifade etmiştir.

B. Değerlendirme

20. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu hükümlerine göre ceza yargılamasında tüketilmesi gereken son başvuru yolu temyiz aşaması olup, temyiz incelemesinden geçen kararlara karşı itiraz yolu, anılan Kanun'un 308. maddesi uyarınca Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısına tanınmıştır (Mehmet Mercan, B. No: 2013/2001, 16/5/2013, § 18). 5271 sayılı Kanun'un "Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının itiraz yetkisi" kenar başlıklı 308. maddesine göre Yargıtay ceza dairelerinden birinin kararına karşı Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı, re'sen veya istem üzerine, ilâmın kendisine verildiği tarihten itibaren otuz gün içinde itiraz edebilir.

21. Bireysel başvuru tarihinden sonra, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının olağanüstü kanun yolu niteliğinde olan "itiraz" yetkisini kullanması üzerine, anılan Dairece dosya yeniden ele alınmış ve itirazyerinde görülerek "onama" kararı kaldırılıp hükmün bozulmasına karar verilmiştir. Somut olayda, başvurucu hakkındaki dava Mahkeme önünde derdesttir. Başvurucunun adil yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki iddialarının öncelikle derece mahkemelerince incelenmesi gerekmektedir.

22. Açıklanan nedenlerle başvurunun başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

B. Başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 29/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

DURMUŞ GÜNSÜR

B. No: 2018/34176 | Karar tarihi: 29.12.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/34176

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

DURMUŞ GÜNSÜR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/34176)

Karar Tarihi: 29/12/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Ferhat YILDIZ

Başvurucu : Durmuş GÜNSÜR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, aynı ceza infaz kurumunda bulunan eşlerin birbirleriyle yeterli şekilde iletişim kuramamaları nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 21/11/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucu 15 Temmuz 2016 tarihli darbe teşebbüsü sonrasında Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasına (FETÖ/PDY) üye olma ve anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçları kapsamında yürütülen soruşturma sürecinde Bilecik Sulh Ceza Hâkimliğinin 1/9/2016 tarihli kararıyla tutuklanmıştır.

10. Başvurucunun eşinin ise Bilecik Ağır Ceza Mahkemesinin 30/11/2017 tarihli kararıyla silahlı terör örgütüne yardım etme suçundan mahkûmiyetine karar verilmiştir. Anılan karara yapılan itiraz Bursa Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesinin 19/3/2018 tarihli kararıyla kesin olarak reddedilmiştir. Bunun üzerine başvurucunun eşi, hükümlü olarak Kayseri Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna 6/8/2018 tarihinde yerleştirilmiştir.

11. Bu sırada başka bir ceza infaz kurumunda tutuklu olarak bulunan başvurucu, aile birleştirmesi talebi kabul edilerek Kayseri 2 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna (İnfaz Kurumu) 11/10/2018 tarihinde nakledilmiştir. Başvurucu 11/11/2020, eşi ise 24/4/2019 tarihinde tahliye olmuştur.

12. Başvurucu 15/10/2018 tarihinde İnfaz Kurumuna başvurmuş ve eşi A.G. ile kurum içi görüşme yapma talebinde bulunmuştur.

13. Ceza İnfaz Kurumu İdare ve Gözlem Kurulunun (Kurul) 15/10/2018 tarihli kararıyla başvurucunun talebi reddedilmiştir. Kararda; başvurucu ve eşinin Ceza İnfaz Kurumunda bulunmalarının her ikisi açısından açık ve kapalı ziyaret yapma durumunu olanaksız kıldığı, mevzuatta bu şekilde görüş yapılabileceğine dair herhangi bir düzenleme bulunmadığı belirtilmiştir.

14. Başvurucunun Kurul kararının kaldırılması talebiyle yaptığı şikâyet başvurusu Kayseri İnfaz Hâkimliğinin (İnfaz Hâkimliği) 24/10/2018 tarihli kararı ile reddedilmiştir. Karar gerekçesinde, Kurul kararının usul ve yasaya uygun olduğu belirtilmiştir.

15. Başvurucunun anılan karara karşı yaptığı itiraz Kayseri 1. Ağır Ceza Mahkemesinin 7/11/2018 tarihli kararıyla reddedilmiştir. Kararda İnfaz Hâkimliği kararının yerinde olduğu vurgulanmıştır.

16. Nihai karar 13/11/2018 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

17. Başvurucu 21/11/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

18. Anayasa Mahkemesi tarafından talep edilmesi üzerine İnfaz Kurumu tarafından başvurucu ile eşinin telefonla ve yüz yüze görüşmelerine ilişkin listeler gönderilmiştir. Buna göre başvuru tarihinden sonra başvurucu ile eşinin 25/1/2019, 22/2/2019, 8/3/2019 ve 12/4/2019 tarihlerinde görüştürüldükleri anlaşılmıştır. Başvurucu ise 8/4/2019 tarihli ek beyan dilekçesinde bireysel başvuru tarihinden sonra aylık olarak eşiyle kapalı görüş şeklinde görüşmesine imkân sağlandığını, sadece bir defa açık görüş yapabildiğini belirtmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

19. İlgili hukuk için bkz. Murat Aydın, B. No: 2016/58533, 3/7/2019, §§ 19-41.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Anayasa Mahkemesinin 29/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

21. Başvurucu, bireysel başvuru harç ve giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğunu belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

22. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Aile Hayatına Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

23. Başvurucu, kendisi gibi aynı ceza infaz yerleşkesinde bulunan eşi ile kurum içi (açık ya da kapalı usulle) görüşme yapabilmesi için yaptığı başvurularının olumsuz sonuçlandığını, başka ceza infaz kurumlarında bu şekilde görüşlerin yapılmasına rağmen kendisinin eşi ile görüşmesine izin verilmemesi nedeniyle eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini, eş durumu mazereti haklı görülerek eşi ile aynı ceza infaz kurumuna nakledilmelerine rağmen görüşememelerinin hukuka aykırı olduğunu, aile bütünlüğünün zarar gördüğünü ileri sürmüştür. Başvurucu 8/4/2019 tarihli ek beyan dilekçesinde özetle bireysel başvuru tarihinden sonra aylık olarak eşiyle kapalı görüş şeklinde görüşmesine imkân sağlandığını, ancak açık görüşe izin verilmediğini, 33 aydır tutuklu olduğunu, eşiyle sadece bir defa açık görüş yapabildiğini iddia etmiştir.

24. Bakanlık görüşünde, ilgili mevzuata değinildikten sonra başvurucunun kendisi gibi ceza infaz kurumunda bulunan eşi ile görüştürülmemesinin başvuru tarihindeki mevzuata uygun olduğu ancak 17/6/2005 tarihli Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmelik'in 9’uncu maddesinin üçüncü fıkrasında 5/12/2018 tarihinde yapılan değişiklikle aynı yerleşke içerisinde farklı ceza infaz kurumlarında bulunan eşlerin görüşme yapabilmesine imkân sağlandıktan sonra başvurucunun talep tarihinden çok kısa bir süre sonra çeşitli tarihlerde eşiyle görüşebildiği, başvurucu ve eşinin telefonla veya mektupla da iletişim sağladıkları vurgulanmıştır. Görüşte son olarak İnfaz Hâkimliği kararı ile anılan karara itiraz üzerine verilen itirazın reddine ilişkin karardaki tespit ve sonuçların yasanın uygulanması niteliğinde olduğu, bu anlamda Anayasa'da yer alan hak ve özgürlükleri ihlal eder nitelikte olmadığı veya adaleti ve sağduyuyu hiçe sayan tarzda açık bir keyfîlik içermediği ifade edilmiştir.

2. Değerlendirme

25. Aile hayatına saygı hakkı Anayasa’nın 20. maddesinin birinci fıkrasında güvence altına alınmıştır. Madde gerekçesi de dikkate alındığında kamusal makamların özel hayata ve aile hayatına müdahale edememesi ile kişinin ferdî ve aile hayatını kendi anladığı gibi düzenleyip yaşayabilmesi gereğine işaret edildiği görülmekte olup söz konusu düzenleme, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 8. maddesi çerçevesinde korunan aile hayatına saygı hakkının Anayasa’daki karşılığını oluşturmaktadır. Ayrıca Anayasa’nın 41. maddesinin -Anayasa’nın bütünselliği ilkesi gereği- özellikle aile hayatına saygı hakkına ilişkin pozitif yükümlülüklerin değerlendirilmesi bağlamında dikkate alınması gerektiği açıktır (Murat Atılgan, B. No: 2013/9047, 7/5/2015, § 22; Marcus Frank Cerny [GK], B. No: 2013/5126,

2/7/2015, § 36).

26. Anayasa'nın 19. maddesi gereğince hükümlü ve tutukluların özel ve aile hayatının sınırlanması hukuka uygun olarak ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz ve doğal bir sonucudur. Öte yandan hükümlü ve tutukluların özel ve aile hayatına saygı gösterilmesi hakkı, ceza infaz kurumu idaresinin hükümlü ve tutukluların ailesi ve yakınlarıyla temasını devam ettirecek önlemleri almasını zorunlu kılmaktadır (Mehmet Zahit Şahin, B. No: 2013/4708, 20/4/2016, § 36). Bununla beraber bu yükümlülük yerine getirilirken ceza infaz kurumunda tutulmanın doğal sonuçlarının gözetilmesi gerekmektedir.

27. Somut olayda başvurucunun eşi A.G. ilk defa 6/8/2018 tarihinde kesinleşen hapis cezasının infazı amacıyla Kayseri Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna yerleştirilmiştir. Bu tarihten sonra başvurucu, aile birleştirmesi talebi kabul edilerek eşinin bulunduğu İnfaz Kurumuna 11/10/2018 tarihinde nakledilmiştir. Başvurucunun 15/10/2018 tarihinde yaptığı eşiyle kapalı veya açık olmak üzere yüz yüze görüşme talebi reddedilmiş ve anılan karar başvuru yolları tüketildikten sonra 7/11/2018 tarihinde kesinleşmiştir ve başvurucu 21/11/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur (bkz. §§ 8-18).

28. Bireysel başvuru tarihinden sonra İnfaz Kurumunca mevzuat değişiklikleri gözetilerek başvurucunun durumu yeniden değerlendirilmiş ve başvurucu 25/1/2019, 22/2/2019, 8/3/2019 ve 12/4/2019 tarihlerinde eşiyle yüz yüze görüşme imkânından faydalanabilmiştir. Nihayet başvurucunun eşi 24/4/2019 tarihinde tahliye edilmiştir. Başvurucunun hükümlü olan eşiyle telefonla görüştüğü ve mektuplaşabildiği de İnfaz Kurumunca gönderilen belgelerden anlaşılmakta ve başvurucunun aksi yönde iddiası da bulunmamaktadır.

29. Başvurucu ek beyan dilekçesinde; gerçekleştirilen görüşmelerin açık görüş şeklinde olmadığından yakınsa da devletin tutuklu olan başvurucunun eşiyle temasını devam ettirecek önlemleri alması yönünde pozitif yükümlülüğü bulunmakla birlikte başvurucunun eşinin de ceza infaz kurumunda olduğu dikkate alındığında söz konusu yükümlülüğün kapsamının somut olayın koşulları özelinde değerlendirilmesi gerekecektir (Mahmut Mumcu, B. No: 2017/24655, 9/7/2020, § 71). Bu anlamda başvurucuya kapalı görüş, telefonla görüşme ve mektuplaşma hakkı tanıyan idarenin açık görüş hakkı tanıması noktasında pozitif yükümlülüğü bulunduğu söylenemez.

30. Dolayısıyla başvuruya konu aile hayatına saygı hakkının ihlali iddiası açısından İnfaz Kurumunca başvurucunun eşiyle aynı ceza infaz kurumuna naklinden ve görüşme talebinin reddi kararından itibaren çok uzun bir süre geçmeden yüz yüze görüşün ayda bir olmak üzere, başvurucunun eşinin tahliyesine kadar gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. Başvurucunun eşiyle telefonla görüşme ve mektuplaşma haklarını da kullanabildiği hususları birlikte değerlendirildiğinde aile hayatına saygı hakkı kapsamındaki devletin pozitif yükümlülüklerin gereğinin yerine getirilmediği söylenemez.

31. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Aile hayatına saygı hakkı kapsamındaki ihlal iddiasının açıkça dayanaktan yoksun olması

nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 29/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

VEYSEL AKDOĞAN

B. No: 2018/34556 | Karar tarihi: 29.12.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/34556

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

VEYSEL AKDOĞAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/34556)

Karar Tarihi: 29/12/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : M. Emin ŞAHİNER

Başvurucu : Veysel AKDOĞAN

Vekili : Av. Ebru TARAKÇI ÇİMEN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yaşlılık aylıklarının artış oranlarının azaltılması nedeniyle mülkiyet hakkının; yapılan kanuni düzenleme ile devam eden yargılama sürecine sonuca etkili olacak biçimde müdahale edilmesi ve yargılamanın makul sürede tamamlanmaması nedeniyle de adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 28/11/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Uyuşmazlığın Arka Planı

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu; Vakıflar Bankası Türk Anonim Ortaklığında (Banka) çalıştığı süre boyunca 17/7/1964 tarihli ve 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nun geçici 20. maddesi uyarınca kurulmuş bulunan T. Vakıflar Bankası T.A.O. Memur ve Hizmetlileri Emekli Sağlık Yardım Sandığı Vakfına (Vakıf) ödediği primler karşılığında emekliliğe hak kazanmıştır.

9. Vakıf, kanunla kurulan sosyal güvenlik kurumları dışında kalan ancak onlara denk kabul edilen bir tüzel kişilik olup söz konusu sandık mensupları bakımından zorunlu sosyal güvenlik kurumu niteliğindedir.

10. Vakfın amacı, Vakıf Senedi'nin 4. maddesinde şöyle ifade edilmiştir:

"...

a) İş bu vakıf senedi hükümleri dairesinde üyelerin emeklilik, malullük, ölüm, hastalık, analık, iş kazaları ve meslek hastalıkları hallerinde ve eş ve çocukları ile üyenin geçindirmekle yükümlü bulunduğu ana ve babasının hastalıklarında, Sosyal Sigortalar Kanunları ile temin edilen yardımlardan az olmamak üzere hak sahiplerine yardımda bulunmak;

..."

11. Vakfın gelirleri, sandık üyelerinin aylıklarından yapılan prim kesintilerinden ve diğer gelirlerden oluşmaktadır. Banka da aynı esaslar çerçevesinde hesaplanan tutarı işveren hissesi olarak her ay Vakfa aktarmaktadır. Vakıf, üyelerine yapacağı yardımın miktarını ve dolayısıyla emekli aylıklarına ilişkin artışları Vakıf Senedi'nde yazılı hükümler çerçevesinde tek taraflı olarak belirlemekte olup bunun 506 sayılı Kanun'da alt sınır olarak tayin edilen miktardan düşük olmaması gerekmektedir.

B. Başvuruya Konu Dava Süreci

12. Sandık üyeleri, artışların 506 sayılı Kanun'un geçici 20. maddesine uygun bir şekilde yapılmadığı gerekçesiyle Vakıf aleyhine iş mahkemelerinde alacak davaları açmışlardır. Bu davalar sonucunda 506 sayılı Kanun'un geçici 20. maddesinin nasıl anlaşılıp uygulanacağı konusunda bir yargısal içtihat yerleşmiştir.

13. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun bu çerçeveyi çizen 24/3/2010 tarihli ve E.2010/10-155, K.2010/170 sayılı kararına göre 506 sayılı Kanun'un geçici 20. maddesinde değinilen alt sınırın belirlenmesinde, davalı Vakfın bağladığı aylıklara yapılan artış oranlarının Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK, bu Kuruma devredilen SSK) sigortalılarına bağlanan yaşlılık aylıklarına yapılan artış oranlarıyla karşılaştırılması usulü dikkate alınmalıdır. Böylece bulunan artış oranının 506 sayılı Kanun uyarınca yaşlılık aylığı alanlara yapılan artış oranından daha az olması durumunda da Vakıf Senedi'ndeki düzenlemelere göre aylıklarında artış olacak kişilerin ayrıca 506 sayılı Kanun'un aylık artışlarına dair hükümlerinden yararlanmaları gerekmektedir.

14. Söz konusu Vakıf tarafından kendisine aylık bağlanan başvurucu, 2002 ile 2005 yılları arasında emekli aylıklarına artış yapılmaması, 2005 yılından sonra yapılan artışların ise 506

sayılı Kanun uyarınca yaşlılık aylığı alanlara yapılan artışların altında kalması nedeniyle Ankara 2. İş Mahkemesinde (Mahkeme) alacak davası açmıştır. Açtığı davada başvurucu, emekli aylıklarında artış yapılmayan dönemler yönünden farkın hesaplanarak kendisine ödenmesini talep etmiştir.

15. Bu arada yargılama süreci devam ederken 13/2/2011 tarihli ve 6111 sayılı Kanun'un 53. maddesiyle 506 sayılı Kanun'un geçici 20. maddesine eklenen beşinci fıkra ile aynı maddenin sandık emeklilerine yapılacak yardımların düzenlendiği birinci fıkrasının (b) bendinin uygulanmasında; yardımların sağlanması ve bağlanması yönünden alt sınırın belirlenmesinde muadil miktar karşılaştırmasının esas alınacağı, bunun mevcut davalara da uygulanacağı düzenlenmiştir.

16. 6111 sayılı Kanun 25/2/2011 tarihli ve 27857 mükerrer sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

17. Mahkeme 25/6/2013 tarihli kararında, Vakıf emeklilerinin 506 sayılı Kanun'a göre yapılan artırımlardan faydalanabilmesi için SGK emeklilerine ödenen aylığın Vakıf emeklilerine ödenen aylıktan fazla olması şartını getiren 6111 sayılı Kanun'un 53. maddesi ile 506 sayılı Kanun'un geçici 20. maddesine eklenen hükme atıf yapmış, yardımların sağlanması ve bağlanması yönünden alt sınırın belirlenmesinde muadil miktar karşılaştırmasının esas alınacağı ve somut olayda Vakıf emeklisi olan başvurucuya ödenen aylıkların SGK emeklilerine ödenen aylıklardan fazla olduğu gerekçesiyle davanın reddine hükmetmiştir.

18. Hüküm temyiz edilmiştir. Yargıtay 10. Hukuk Dairesi 12/5/2016 tarihli kararla ilk derece mahkemesi kararını onamıştır.

19. Nihai karar 16/11/2018 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucu 28/11/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

20. İlgili hukuk için bkz. Zekiye Şanlı, B. No: 2012/931, 26/6/2014, §§ 20-22; Yasemin Mutlu, B. No: 2013/1426, 25/3/2014, §§ 21-23.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

21. Anayasa Mahkemesinin 29/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvuruya Konu Dava Tarihi Sonrası Yaşlılık Aylıkları Yönünden Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

22. Başvurucu, yüksek miktarda prim ödemesine rağmen daha düşük miktarda prim ödeyenlerle aynı miktarda yaşlılık aylığı almak zorunda bırakıldığını belirterek mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

23. Başvuru konusuyla ilgili ilkeler, daha önce Anayasa Mahkemesi tarafından Zekiye Şanlı ile Yasemin Mutlu başvurularına ilişkin kararlarda ortaya konulmuştur. Anılan başvurularda başvuruculara emekli aylıklarına yapılması gerektiğini iddia ettikleri artış oranı yönünden kanunda öngörülen alt sınırın belirlenmesinde, SGK sigortalılarına bağlanan yaşlılık

aylıklarına yapılan artış oranları ile karşılaştırma ölçütü yerine muadil miktar karşılaştırması esasının getirildiği yönündeki şikâyet mülkiyet hakkı bağlamında incelenmiştir. Buna göre 506 sayılı Kanun'un geçici 20. maddesinde değinilen alt sınırın belirlenmesini muadil miktar karşılaştırmasının esas alınması şeklinde değiştiren kanuni düzenleme başvuruculari emekli aylığından veya aylık miktarının belirli bir asgari standardın altına düşmemesine ilişkin güvenceden büsbütün mahrum bırakmamaktadır. Bu çerçevede alt sınırın belirlenmesinde, SGK sigortalılarına bağlanan yaşlılık aylıklarına yapılan artış oranları ile karşılaştırma ölçütü yerine muadil miktar karşılaştırması esası getirilmekte, bu durum da meşru beklentisine konu olan eksik ödemelere ilişkin alacağın başvurucuya ödenmemesi ile sınırlı bir sonuç doğurmaktadır. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesi; 506 sayılı Kanun'un geçici 20. maddesindeki düzenlemelere işaret ederek zorlayıcı nitelikte kamu yararı amacına dayanan söz konusu düzenlemenin başvurucuyu ağır ve tahammül edilemez bir yük altına sokmadığı, müdahalenin amacı ile başvurucuya yüklenen külfetin orantılı olduğu ve bu bakımdan mülkiyet hakkının ihlal edilmediği sonucuna varmıştır (Zekiye Şanlı, §§ 49-63; Yasemin Mutlu, §§ 49-62).

24. Somut olayda da bu ilkelerden ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Buna göre başvuruya konu dava tarihi sonrası yaşlılık aylıkları yönünden 506 sayılı Kanun'un geçici 20. maddesiyle getirilen kanuni düzenleme çerçevesinde davanın reddine karar verilmesinin mülkiyet hakkının ihlaline yol açmadığı açıktır.

25. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Başvuruya Konu Dava Tarihi Öncesi Yaşlılık Aylıkları Yönünden Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

26. Başvurucu 6111 sayılı Kanun'un 53. maddesi ile 506 sayılı Kanun'un geçici 20. maddesine eklenen fıkranın devam eden davalara da uygulanmasına ilişkin ibaresiyle, açtığı alacak davasının dayanağı olan ve kendisini haklı kılan Yargıtay içtihatlarının ortadan kaldırıldığını, dolayısıyla devam eden yargı sürecine kanun çıkarılarak müdahale edildiğini belirterek adil yargılanma, mülkiyet ve sosyal güvenlik haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

27. Başvurucu, her ne kadar aynı şikâyet bağlamında mülkiyet ve sosyal güvenlik haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşse de bu şikâyetin ilgili olduğu adil yargılanma hakkı kapsamında, silahların eşitliği ilkesi çerçevesinde incelenmesi uygun görülmüştür (benzer yöndeki kararlar için bkz. Zekiye Şanlı, § 44; Yasemin Mutlu, § 44).

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

28. Başvurucunun adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetleri açıkça dayanaktan yoksun olmayıp başka bir kabul edilmezlik nedeni de bulunmadığından başvurunun bu kısmının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

29. Anayasa Mahkemesi Zekiye Şanlı ile Yasemin Mutlu başvurularında, silahların eşitliği

ilkesi güvencesini değerlendirirken kanun çıkarılması suretiyle bu güvenceye yapılan müdahalenin yargılamanın taraflarından birinin konumunda diğer tarafa nazaran orantısız ve açık bir dengesizlik veya dezavantaj oluşturup oluşturmadığının tespit edilmesi gerektiğini vurgulamış; başvuruya konu olay temelinde böyle bir dengesizlik veya dezavantaj oluşup oluşmadığını irdelemiştir (Zekiye Şanlı, §§ 64-86; Yasemin Mutlu, §§ 63-86).

30. Bu çerçevede yapılan değerlendirme sonucunda başvuruya konu olaya ilişkin Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun içtihadının varlığı karşısında (bkz. § 13) -her ne kadar zorlayıcı bir kamu yararına dayansa da- kanun değişikliğinin dava açılırken kişi lehine sonuçlanacağı anlaşılan durumu değiştirmeye yönelik olduğu, davanın kişi lehine sonuçlanmasını imkânsız hâle getirdiği tespit edilmiştir. Bu tespit ışığında silahların eşitliği güvencesine yönelik müdahalenin öngörülebilir olmaması sebebiyle meşru kabul edilemeyeceği, dolayısıyla dezavantajlı hâle getirilen başvurucuya katlanılması zor külfetler yüklendiği belirtilerek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine kanaat getirilmiştir (Zekiye Şanlı, §§ 87, 88; Yasemin Mutlu, §§ 85, 86).

31. Başvuru konusu olayda da başvurucu 2002 ile 2005 yılları arasında emekli aylıklarına artış yapılmaması, 2005 yılından sonra yapılan artışların ise 506 sayılı Kanun uyarınca yaşlılık aylığı alanlara yapılan artışların altında kalması nedeniyle Ankara 2. İş Mahkemesinde alacak davası açmıştır. Bu arada yargılama süreci devam ederken 6111 sayılı Kanun'un 53. maddesiyle 506 sayılı Kanun'un geçici 20. maddesine eklenen beşinci fıkra ile aynı maddenin sandık emeklilerine yapılacak yardımların düzenlendiği birinci fıkrasının (b) bendinin uygulanmasında; yardımların sağlanması ve bağlanması yönünden alt sınırın belirlenmesinde muadil miktar karşılaştırmasının esas alınacağı, bunun mevcut davalara da uygulanacağı düzenlenmiştir. Bu durumda başvurucunun açtığı davanın tarihinin ilgili kanun değişikliği tarihinin öncesine denk geldiği dikkate alındığında somut başvuruda da Zekiye Şanlı ile Yasemin Mutlu kararlarında açıklanan ilkelerden ayrılmayı gerektirir bir durumun bulunmadığı anlaşıldığından başvurucunun adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekmektedir.

C. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

32. Başvurucunun 31/12/2008 tarihinde Ankara 2. İş Mahkemesinde açtığı davanın yargılaması Yargıtay 10. Hukuk Dairesinin 12/5/2016 tarihli ilamıyla tamamlanmıştır. Başvurucu, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

33. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

34. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği

tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50, 52).

35. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41, 45).

36. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında yaklaşık 7 yıl 5 ay 12 günlük yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

37. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmına ilişkin olarak Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

38. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

39. Başvurucu ihlalin tespit edilmesini istemiş ve toplam 160.000 TL maddi ve 100.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

40. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Mahkeme diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B.No: 2016/12506, 7/11/2019).

41. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin, yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

42. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği

durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanunun 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak, ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde, usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir. (Mehmet Doğan, §§ 58-59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66,67).

43. İncelenen başvuruda öncelikle adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ilkesinin ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

44. Bu durumda adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ilkesinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 2. İş Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

45. Anayasa Mahkemesi başvuruya konu dava tarihi sonrası yaşlılık aylıklarının artış oranları ile ilgili olarak 506 sayılı Kanun'un geçici 20. maddesine 6111 sayılı Kanun'un 53. maddesiyle eklenen beşinci fıkra çerçevesinde alt sınırın belirlenmesinde muadil miktar karşılaştırmasının esas alınması yönünden yapılan şikâyeti mülkiyet hakkı bağlamında incelemiş ve ihlal olmadığının açık olduğu gerekçesiyle kabul edilemez bulmuştur.

46. Buna göre adil yargılanma hakkı bağlamında yeniden yapılacak yargılamanın konusunu başvuruya konu dava tarihi sonrası yaşlılık aylıkları oluşturmamaktadır. Diğer bir deyişle Anayasa Mahkemesinin ihlal görmediği başvuruya konu dava tarihi sonrası yaşlılık aylıkları yönünden derece mahkemesince yeniden yargılama yapılması mümkün olmadığından derece mahkemesinin söz konusu dava açıldıktan sonraki aylıklar yönünden Anayasa Mahkemesinin ihlal görmemesi nedeniyle bu karara dayalı olarak herhangi bir değerlendirme yapamayacağı açıktır.

47. Anayasa Mahkemesi yapılan kanuni düzenleme ile devam eden yargılama sürecine sonuca etkili olacak biçimde müdahale edilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamında silahların eşitliği ilkesinin ihlal edildiğine karar vermiştir. Buna göre başvuruculların adil yargılanma hakkı kapsamında silahların eşitliği ilkesinin ihlalinin giderimi yönünden 6111 sayılı Kanun'un 53. maddesi ile 506 sayılı Kanun'un geçici 20. maddesine eklenen fıkranın devam eden davalara da uygulanmasının ihlal sonucuna yol açtığı dikkate alınmalıdır.

48. Anayasa Mahkemesinin Zekiye Şanlı ile Yasemin Mutlu kararlarında belirtilen ilkeler doğrultusunda, devam eden davalara uygulanması sonucuna yol açan söz konusu kanun hükmünün yürürlüğünden önceki hukuksal duruma göre uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulması adil yargılanma hakkı kapsamında silahların eşitliği ilkesinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılmasını sağlayabilecek uygun bir çözüm yolu olarak görülmüştür (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Hülya Karacaoğlan ve diğerleri, B. No: 2015/3068, 21/3/2018, §40).

49. Bu itibarla Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı çerçevesinde yeniden yapılacak yargılamanın konusunu yalnızca başvuruya konu dava tarihi öncesi yaşlılık aylıkları oluşturmaktadır. Bunun için derece mahkemelerince yapılacak iş, başvurucunun dava tarihi öncesi hangi dönemler yönünden tazminat talebinde bulunduğunun tespit edilerek yapılacak çelişmeli yargılamayla ilgili kanun hükmünün yürürlüğünden önceki duruma göre tazminat koşullarının oluşup oluşmadığının belirlenmesi ve buna göre maddi tazminata hükmedilmesinden ibarettir.

50. Bu bağlamda her somut olayın özelliğine göre tazminatı gerektirip gerektirmediğinin değerlendirilmesi ve miktarının belirlenmesi kural olarak delillere ilk elden erişme imkânı bulunan derece mahkemelerinin görevine girmektedir. Yine yukarıda da değinildiği üzere Anayasa Mahkemesinin ihlal kararının başvuruya konu dava tarihinden sonraki aylıklara ilişkin olmadığı ve bu yönden yapılan şikâyetin ise yerinde görülmediğine ayrıca dikkati çekmek gerekir.

51. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

52. Diğer yandan başvurucu başvuru konusu olayda yargılamanın makul sürede tamamlanmadığını iddia etmiş ve başvuru konusu haksız uygulama nedeniyle maruz kalmış olduğunu iddia ettiği manevi zarara karşı 100.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

53. Somut olayda başvurucunun makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

54. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında başvurucuya net 16.200 TL manevi tazminat ödenmesine, tazminata ilişkin diğer taleplerin reddine karar verilmesi gerekir.

55. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.794,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Başvuruya konu dava tarihi sonrası yaşlılık aylıkları yönünden mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Başvuruya konu dava tarihi öncesi yaşlılık aylıkları yönünden adil yargılanma hakkı kapsamında silahların eşitliği ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR

OLDUĞUNA,

3. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. 1. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ilkesinin İHLAL EDİLDİĞİNE,

2. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 16.200 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, başvurucunun tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

D. Kararın birer örneğinin silahların eşitliği ilkesinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 2. İş Mahkemesine (E.2008/1074, K.2010/460) GÖNDERİLMESİNE,

E. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.794,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Yargıtay 10. Hukuk Dairesine (E.2016/2578, K.2016/8089) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 29/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET ARİF KESLER VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/35241 | Karar tarihi: 29.12.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/35241

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET ARİF KESLER VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/35241)

Karar Tarihi: 29/12/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Ayşe Didem ÖZDEMİR AKCA

Başvurucular : Mehmet Arif KESLER ve Diğerleri [bkz. ekli tablo]

Vekilleri : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonlarca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2018/35241 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2018/35241 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucuların bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 29/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları

10. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

12. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52; Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45-47).

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45; Selahattin Akyıl, § 41).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

16. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

17. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

18. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

19. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

20. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

21. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

22. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarakhesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

23. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

24. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Adil yargılanma hakkı kapsamında makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın ÖDENMESİNE,

D. Başvuruculaın maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. Başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculaın Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere / ilgili Valiliklere (Zarar Tespit Komisyonuna) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 29/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MURAT GÖKŞEN VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/37960 | Karar tarihi: 29.12.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/37960

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MURAT GÖKŞEN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/37960)

Karar Tarihi: 29/12/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Tuğba YILDIZ

Başvurucular : Murat GÖKŞEN ve diğerleri [bkz. ekli tablonun (C) sütunu]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablonun (E) sütunu

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonlarca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2018/37960 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2018/37960 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 29/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. 2019/12533 Numaralı Bireysel Başvuru Yönünden

12. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereği bireysel başvurunun başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir (Bilent Aktaş ve diğerleri, B. No: 2014/19389, 7/12/2016, § 11). Anılan düzenlemelerde başvuru yolu öngörülen durumlarda bireysel başvuru süresinin başlangıcına ilişkin olarak başvuru yollarının tüketildiği tarihten söz edilmekte ise de haberdar olunmayan bir hususta başvuru yapılamayacağı dikkate alındığında bu ibarenin nihai kararın gerekçesinin öğrenildiği tarih olarak anlaşılması gerekir (A.C. ve diğerleri [GK], B. No: 2013/1827, 25/2/2016, § 25).

13. Bireysel başvuru süresinin işlemeye başlaması yönünden nihai kararın gerekçesinin tebliği, öğrenme şekillerinden biridir (Mehmet Ali Kurtuldu, B. No: 2013/5504, 28/5/2014, § 27). Ancak öğrenme, gerekçeli kararın tebliği ile sınırlı olarak gerçekleşmez; başka şekillerde de öğrenme söz konusu olabilir. Başvurucunun nihai kararın gerekçesini dava dosyasını incelemek suretiyle öğrenmesi mümkündür. Bu doğrultuda dosyadan suret alınması gibi hâllerde başvurucunun gerekçeli kararı öğrendiği kabul edilebilir. Başvuruculara nihai kararın gerekçesini öğrendiklerini beyan ettikleri tarih de bireysel başvuru süresinin başlangıcı olarak ele alınabilir (İlyas Türedi, B. No: 2013/1267, 13/6/2013, §§ 21, 22).

14. Diğer yandan somut olayın koşullarında başvurucunun nihai karardan daha erken bir tarihte haberdar olması gerektiğinin değerlendirilmesi durumunda Anayasa Mahkemesi,

başvuru süresinin başlangıcı için bu tarihi de esas alabilir (Ögeday Akın, B. No: 2014/2345, 10/6/2015, § 38).

15. Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) kullanıcıların kendilerini ilgilendiren bilgi ve belgelere ihtiyaç duymaları hâlinde hızlı ve kolay şekilde ulaşabilmelerini sağlamaktadır. Her türlü bilgi ve belge alışverişi de UYAP üzerinden elektronik ortamda ve anlık denebilecek kısa sürede gerçekleştirilebilmektedir (Hüseyin Aşkan, B. No: 2017/15649, 21/7/2020, § 26).

16. Bu işlemler yapılırken bilgi ve belgelerin son hâli, değişmez ve güvenli bir şekilde veri tabanında saklanmakta ve belgeler üzerinde yapılan işlemler UYAP evrak işlem kütüğünde kayıt altına alınmaktadır. Evrak işlem kütüğü, evrak üzerinde yapılan işlemleri (doküman oluşturma, düzenleme, imzalama, açma, okuma ve yazdırma gibi) kayıt altına almaktadır. Kayıt altına alınan evrak üzerindeki işlemleri yapan şahsın adı soyadı, sıfatı, birimi, yapılan işlemin niteliği, tarih ve saati sistemde saklanmaktadır (Hüseyin Aşkan, § 28).

17. Somut olayda nihai kararlarla ilgili olarak UYAP evrak işlem kütüğü üzerinde yapılan inceleme neticesinde ilgili kararın başvurucu vekili tarafından 25/2/2019 tarihinde saat 12.44'de açılarak okunduğu, 8/4/2019 tarihinde bireysel başvuru yapıldığı görülmüştür.

18. UYAP evrak işlem kütüğü üzerinde bu işlemi yapan ilgililerden işlem sırasında nihai kararın sonucunu öğrenmeleri beklenir. Böyle bir durumda işlem yapılırken nihai kararın sonucunun öğrenildiği kabul edileceğinden bireysel başvuru süresinin bu tarihlerden itibaren başlatılması gerekir. Nitekim ilgili usul kuralları uyarınca sürenin münhasıran tebliğden itibaren işlemeye başlayacağının kabul edildiği uygulamaların aksine bireysel başvuru yolunda başvuru süresi, ihlalin öğrenilmesi esasına bağlanmıştır (benzer yöndeki karar için bkz. Mehmet Özcan, B. No: 2019/6266, 15/1/2020, § 27).

19. Sonuç olarak başvuruculların otuz günlük bireysel başvurusu süresinden sonra yaptığı bireysel başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. 2019/15057 Numaralı Bireysel Başvuru Yönünden

20. 6216 sayılı Kanun'un "Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik şartları ve incelenmesi" kenar başlıklı 48. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

"Kabul edilebilirlik şartları ve incelemesinin usul ve esasları ile ilgili diğer hususlar İçtüzükle düzenlenir."

21. İçtüzük'ün 80. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Bölümler ya da Komisyonlarca yargılamanın her aşamasında aşağıdaki hâllerde düşme kararı verilebilir:

...

ç) Bölümler ya da Komisyonlarca saptanan herhangi bir başka gerekçeden ötürü, başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir neden görülmemesi.

(2) Bölümler ya da Komisyonlar; yukarıdaki fıkrada belirtilen nitelikteki bir başvuruyu, Anayasanın uygulanması ve yorumlanması veya temel hakların kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi ya da insan haklarına saygının gerekli kıldığı hâllerde incelemeye devam edebilir."

22. Bireysel başvuru kapsamında ileri sürülen ihlal iddiaları incelenmekle birlikte başvurucu

Zeki Bozbay'ın başvuru tarihinden sonra 8/1/2021 tarihinde yaşamını yitirdiği anlaşıldığından başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir neden bulunmadığı değerlendirilmiştir.

23. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun ölümü nedeniyle düşme kararı verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

D. Diğer Başvurucular Yönünden

1. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

a. Başvurucuların İddiaları

24. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

i. Kabul Edilebilirlik Yönünden

25. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

ii. Esas Yönünden

26. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

27. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

28. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

29. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

2. Diğer İhlal İddiaları

30. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

31. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 6216 sayılı Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

32. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

E. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

33. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

34. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

35. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

36. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ekli tabloda gösterilen şekilde ödenmesine karar verilmesi gerekir.

37. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculaın uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculaın bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

38. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvuruculaın adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. 2019/12533 numaralı bireysel başvuruda ileri sürülen iddiaların süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Diğer başvurucular yönünden adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

3. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 2019/15057 numaralı bireysel başvurunun başvurucunun ölümü nedeniyle DÜŞMESİNE,

D. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

E. 1. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın ekli tabloda gösterilen şekilde ÖDENMESİNE,

2. Başvuruculaın maddi tazminat taleplerinin ve tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI, ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculaın Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. 2019/12533 ve 2019/15057 numaralı başvurular yönünden yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA,

İ. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

J. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 29/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İ.K.

B. No: 2019/841 | Karar tarihi: 29.12.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/841

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

İ.K. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/841)

Karar Tarihi: 29/12/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Kemal ÖZEREN

Başvurucu : İ.K.

Vekili : Av. Mehmet Vehbi GÜZEŞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda bulunan başvurucunun ziyaretçi listesinde değişiklik yapılması talebinin reddi nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 26/12/2018 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu, silahlı terör örgütüne üye olma suçundan yürütülen soruşturma kapsamında tutuklanarak 12/11/2016 tarihinde Kastamonu E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna (Ceza İnfaz Kurumu) konulmuştur. 2009, 2011 ve 2014 doğumlu üç çocuğu bulunan başvurucu, çocuklarının annesi olan eşi N. ile 8/9/2018 tarihinde boşanmıştır.

6. Başvurucu, Ceza İnfaz Kurumuna hitaben yazdığı 17/10/2018 tarihli dilekçesinde N.nin ziyaretçi listesine eklenmesini talep etmiştir. Ceza İnfaz Kurumu İdare ve Gözlem Kurulu Başkanlığı 18/10/2018 tarihli kararıyla başvurucunun talebini reddetmiştir. Kararın gerekçesinde, ilgili mevzuat hükümleri hatırlatıldıktan sonra başvurucunun ziyaretçi listesinin düzenlenmesi için altmış günlük süreyi geçirdiği ve ölüm, ağır hastalık, doğal afet, hükümlü ve tutuklunun nakli ya da ziyaretçinin ziyaret olanağını ortadan kaldıracak yerleşim yeri değişikliği gibi zorunlu bir hâl bulunmadığı belirtilmiştir.

7. Başvurucu aynı taleple Kastamonu İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) başvurmuş, İnfaz Hâkimliği 24/10/2018 tarihli kararıyla başvurucunun talebini reddetmiştir. Kararın gerekçesinde 17/6/2005 tarihli ve 25848 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmelerine ilişkin Yönetmelik'in (Ziyaret Yönetmeliği) 9. maddesinde yer alan ölüm, ağır hastalık, doğal afet, hükümlü ve tutuklunun nakli ya da ziyaretçinin ziyaret olanağını ortadan kaldıracak yerleşim yeri değişikliği gibi zorunlu hâller dışında ziyaretçi listesinin değiştirilemeyeceği belirtilmiştir.

8. Başvurucunun anılan karara itirazını, Kastamonu Ağır Ceza Mahkemesi 23/11/2018 tarihinde, İnfaz Hâkimliği kararının usul ve kanuna uygun olduğu gerekçesiyle reddetmiştir.

9. Nihai karar karar, başvurucuya 6/12/2018 tarihinde tebliğ edilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

10. İlgili hukuk için bkz. Mehmet Zahit Şahin, B. No: 2013/4708, 20/4/2016, §§ 18-25; Mehmet Sevik, B. No: 2017/24068, 18/7/2018, §§14,15.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

11. Anayasa Mahkemesinin 29/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

12. Ödeme gücünden yoksun olduğunu belirten başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir (Mehmet Şerif Ay, B. No: 2012/1181, 17/9/2013).

B. Özel Hayata Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

13. Başvurucu; N. ile boşanması sonrasında yaşları küçük olan çocukları hakkında sağlıklı bilgi alamadığını, N.nin ziyaretçi listesine eklenmesine yönelik talebinin zorunlu bir nedenden kaynaklandığını, ilgili mevzuat hükmünde yer alan "...gibi zorunlu nedenler" ifadesinin bu durumu da kapsadığını ileri sürmüştür. Başvurucu, N.nin ziyaretçi listesine eklenmesi talebinin reddedilmesi nedeniyle çocuklarının eğitim ve sağlık durumları hakkında bilgilenemediğini ve çocuklarıyla ünsiyet kuramadığını belirtmiştir. Ayrıca başvurucu, ilerleyen yıllarda çocuklarının bu bilgilerden olumsuz etkilenme ihtimalinin bulunduğundan bahisle kimlik bilgilerinin kamuya açık belgelerde gizli tutulmasını talep etmiştir.

14. Bakanlık görüşünde, başvurucunun özel hayata saygı hakkına yapılan müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine uygun olduğu ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı sunduğu cevap dilekçesinde önceki beyanlarını yinelemiştir.

15. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddiasının özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiş ve başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmiştir (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Mehmet Zahit Şahin, § 28, 29; Hiyam Yolcu Akyol, B. No: 2016/207, 7/11/2019, §§ 21, 22)

16. Ceza infaz kurumlarında bulunan mahpusların ziyaretçi listesinde değişiklik yapılmasına ilişkin taleplerinin Ziyaret Yönetmeliği'nin 9. maddesinde belirtilen "...gibi zorunlu hâller" kapsamında olup olmadığı tartışılmadan reddedilmesi suretiyle özel hayata saygı hakkına yönelik müdahalelerin kanuniliği, meşru amacı, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluğu ve ölçülülüğünün denetiminde gözetilmesi gereken genel ilkeler Anayasa Mahkemesince birçok kararda ayrıntılı olarak açıklanmıştır (Mehmet Zahit Şahin, §§ 33-37; Hiyam Yolcu Akyol, §§ 27-34).

17. Somut olayda başvurucunun ziyaretçi listesinde değişiklik yapılmasına ilişkin talebinin reddedilmesi suretiyle ortaya çıkan müdahalenin kanuni dayanağının ve meşru amacının bulunduğu konusunda herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır (ayrıntılı açıklama için Mehmet Zahit Şahin, §§ 47-57; Hiyam Yolcu Akyol, §§ 28, 29). Öte yandan Ceza İnfaz Kurumu İdare ve Gözlem Kurulu Başkanlığının ve derece mahkemelerinin somut olayın özelliklerini ve ziyaretçi görüşüyle ilgili değişen koşulları tamamen gözardı ederek Ziyaret Yönetmeliği hükümlerini katı bir yaklaşımla yorumladıkları gözetildiğinde özel hayata saygı hakkı ile kamu güvenliği amacı arasında adil bir dengenin kurulduğu söylenemez. Bu durumda başvurucunun ziyaretçi listesinde değişiklik yapılmasına ilişkin talebinin reddedilmesi suretiyle özel hayata saygı hakkına yapılan müdahalenin ilgili ve yeterli gerekçelere dayandırılmadığı ve müdahalenin demokratik toplum düzeninde gerekli bir müdahale olmadığı sonucuna varılmıştır (benzer değerlendirmeler için bkz. Mehmet Zahit Şahin, §§ 65-68; Hiyam Yolcu Akyol, §§ 30-36).

18. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Giderim Yönünden

19. Tespit edilen ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına ilişkin usul ve esaslar 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinde yer almaktadır.

20. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis

Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

21. Öte yandan ihlalin niteliği ve tazminat talebi dikkate alınarak başvurucuya 4.000 TL manevi tazminat ödenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

C. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

D. Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

E. Kararın bir örneğinin özel hayata saygı hakkına yönelik ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Kastamonu İnfaz Hâkimliğine (E.2018/680; K.2018/680) GÖNDERİLMESİNE,

F. Başvurucuya net 4.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

G. 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

H. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

I. Kararın bir örneğinin bilgi için Kastamonu Ağır Ceza Mahkemesine (2018/777 D. İş) ve Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 29/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

YILMAZ ADAKAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/1833 | Karar tarihi: 29.12.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/1833

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

YILMAZ ADAKAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/1833)

Karar Tarihi: 29/12/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Tuğba YILDIZ

Başvurucular : Yılmaz ADAKAN ve diğerleri

[bkz. ekli tablonun (C) sütunu]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablonun (E) sütunu

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonlarca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2019/1833 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2019/1833 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların

kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 29/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. 2019/6279 ve 2019/1388Numaralı Bireysel Başvurular Yönünden

10. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereği bireysel başvurunun başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir (Bilent Aktaş ve diğerleri, B. No: 2014/19389, 7/12/2016, § 11). Anılan düzenlemelerde başvuru yolu öngörülen durumlarda bireysel başvuru süresinin başlangıcına ilişkin olarak başvuru yollarının tüketildiği tarihten söz edilmekte ise de haberdar olunmayan bir hususta başvuru yapılamayacağı dikkate alındığında bu ibarenin nihai kararın gerekçesinin öğrenildiği tarih olarak anlaşılması gerekir (A. C. ve diğerleri [GK], B. No: 2013/1827, 25/2/2016, § 25).

11. Bireysel başvuru süresinin işlemeye başlaması yönünden nihai kararın gerekçesinin tebliği, öğrenme şekillerinden biridir (Mehmet Ali Kurtuldu, B. No: 2013/5504, 28/5/2014, § 27). Ancak öğrenme, gerekçeli kararın tebliği ile sınırlı olarak gerçekleşmez; başka şekillerde de öğrenme söz konusu olabilir. Başvurucunun nihai kararın gerekçesini dava dosyasını incelemek suretiyle öğrenmesi mümkündür. Bu doğrultuda dosyadan suret alınması gibi hâllerde başvurucunun gerekçeli kararı öğrendiği kabul edilebilir. Başvuruculardan nihai kararın gerekçesini öğrendiklerini beyan ettikleri tarih de bireysel başvuru süresinin başlangıcı olarak ele alınabilir (İlyas Türedi, B. No: 2013/1267, 13/6/2013, §§ 21, 22).

12. Diğer yandan somut olayın koşullarında başvurucunun nihai karardan daha erken bir tarihte haberdar olması gerektiğinin değerlendirilmesi durumunda Anayasa Mahkemesi, başvuru süresinin başlangıcı için bu tarihi de esas alabilir (Ögeday Akın, B. No: 2014/2345, 10/6/2015, § 38).

13. Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) kullanıcıların kendilerini ilgilendiren bilgi ve belgelere ihtiyaç duymaları hâlinde hızlı ve kolay şekilde ulaşabilmelerini sağlamaktadır. Her türlü bilgi ve belge alışverişi de UYAP üzerinden elektronik ortamda ve anlık denebilecek kısa sürede gerçekleştirilebilmektedir (Hüseyin Aşkan, B. No: 2017/15649, 21/7/2020, § 26).

14. Bu işlemler yapılırken bilgi ve belgelerin son hâli, değişmez ve güvenli bir şekilde veri tabanında saklanmakta ve belgeler üzerinde yapılan işlemler UYAP evrak işlem kütüğünde kayıt altına alınmaktadır. Evrak işlem kütüğü, evrak üzerinde yapılan işlemleri (doküman oluşturma, düzenleme, imzalama, açma, okuma ve yazdırma gibi) kayıt altına almaktadır. Kayıt altına alınan evrak üzerindeki işlemleri yapan şahsın adı soyadı, sıfatı, birimi, yapılan işlemin niteliği, tarih ve saati sistemde saklanmaktadır (Hüseyin Aşkan, § 28).

15. Bireysel başvurularla ilgili yapılan tespitte;

-2019/6279numaralı bireysel başvuruda yargılama sürecinde nihai kararlarla ilgili olarak UYAP evrak işlem kütüğü üzerinde yapılan inceleme neticesinde ilgili kararların başvurucu vekili tarafından 30/6/2018 tarihinde saat 17.19'da açılarak okunduğu, 20/2/2019 tarihinde bireysel başvuru yapıldığı,

-2019/1388 numaralı bireysel başvuruda ise kararın 22/11/2018 tarihinde başvurucu vekiline tefhim edildiği, 10/1/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunulduğu görülmüştür.

16. UYAP evrak işlem kütüğü üzerinde bu işlemi yapan ilgililerden işlem sırasında nihai kararın sonucunu öğrenmeleri beklenir. Böyle bir durumda işlem yapılırken nihai kararın sonucunun öğrenildiği kabul edileceğinden bireysel başvuru süresinin bu tarihlerden itibaren başlatılması gerekir. Nitekim ilgili usul kuralları uyarınca sürenin münhasıran tebliğden itibaren işlemeye başlayacağının kabul edildiği uygulamaların aksine bireysel başvuru yolunda başvuru süresi, ihlalin öğrenilmesi esasına bağlanmıştır (benzer yöndeki karar için bkz. Mehmet Özcan, B. No: 2019/6266, 15/1/2020, § 27).

17. Sonuç olarak başvurucuların otuz günlük bireysel başvurusu süresinden sonra yaptığı bireysel başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. 2019/1118 Numaralı Bireysel Başvurunun Başvurucularından Mendoh Işık ve 2019/3577 Numaralı Bireysel Başvuru Yönünden

18. 6216 sayılı Kanun'un "Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik şartları ve incelenmesi" kenar başlıklı 48. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

"Kabul edilebilirlik şartları ve incelemesinin usul ve esasları ile ilgili diğer hususlar İçtüzükle düzenlenir."

19. İçtüzük'ün 80. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Bölümler ya da Komisyonlarca yargılamanın her aşamasında aşağıdaki hâllerde düşme kararı verilebilir:

...

ç) Bölümler ya da Komisyonlarca saptanan herhangi bir başka gerekçeden ötürü, başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir neden görülmemesi.

(2) Bölümler ya da Komisyonlar; yukarıdaki fıkrada belirtilen nitelikteki bir başvuruyu, Anayasanın uygulanması ve yorumlanması veya temel hakların kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi ya da insan haklarına saygının gerekli kıldığı hâllerde incelemeye devam edebilir."

20. Bireysel başvuru kapsamında ileri sürülen ihlal iddiaları incelenmekle birlikte;

- 2019/1118 sayılı başvurunun başvurucularından Mendoh Işık'ın başvuru tarihinden sonra 17/1/2021 tarihinde,

- 2019/3577 sayılı başvurunun başvurucusu Kadri Aktürk'ün başvuru tarihinden sonra 8/9/2020 tarihinde yaşamını yitirdiği anlaşıldığından başvuruların incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir neden bulunmadığı değerlendirilmiştir.

21. Açıklanan gerekçelerle başvurucuların ölümü nedeniyle düşme kararı verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

C. 2019/1833 Numaralı Bireysel Başvuru Yönünden

22. Anayasa'nın 36. ve 141. maddeleri bağlamında medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıkların makul sürede karara bağlanması gerektiğine dair temel ilkeler Anayasa Mahkemesince daha önce incelenmiş ve bu konuda kararlar verilmiştir (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013; Güher Ergun ve Tosun Tayfun Ergun, B. No: 2012/12, 17/9/2013; Nesrin Kılıç, B. No: 2013/772, 7/11/2013). Başvuru konusu olayda bu ilkelerden ayrılmayı gerektiren bir husus bulunmamaktadır.

23. Başvurucu tarafından açılan işe iade davasına ilişkin yargılama süreci incelendiğinde üç dereceli yargılamada 2 yıl 11 aylık yargılama süresinin makul olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

24. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

D. Diğer Başvurucular Yönünden

1. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

a. Başvurucuların İddiaları

25. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

i. Kabul Edilebilirlik Yönünden

26. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

ii. Esas Yönünden

27. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 50-52).

28. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

29. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate

alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

30. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

2. Diğer İhlal İddiaları

31. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

32. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 6216 sayılı Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

33. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

E. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

34. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

35. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

36. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

37. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarakhesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ekli tabloda gösterilen şekilde ödenmesine karar verilmesi gerekir.

38. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

39. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin ekli tabloda gösterilen şekilde başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 2019/1617 ve 2019/3379 numaralı bireysel başvurularda başvurucuların kamuya açık belgelerde başvurucuların kimliklerinin gizli tutulması taleplerinin KABULÜNE,

B. 2019/3577 numaralı başvuru ile 2019/1118 numaralı başvurunun Mendoh Işık'a ilişkin kısmının başvurucuların ölümü nedeniyle DÜŞMESİNE,

C. 1. 2019/6279 ve 2019/1388 numaralı bireysel başvuruların süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. 2019/1833 sayılı başvuru yönünden makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Diğer başvurucuların adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddialarının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

4. Diğer başvurucuların diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

D. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

E. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın ekli tabloda gösterildiği gibi ÖDENMESİNE,

F. Başvuruculara tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

G. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin ekli tablonun (G) sütununda, harçların da ekli tablonun (D) sütununda gösterildiği gibi ÖDENMESİNE,

H. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

İ. 2019/6279, 2019/1388, 2019/1118 (başvurucu Mendoh Işık yönünden), 2019/3577 ve 2019/1833 numaralı başvurular yönünden yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA,

J. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

K. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 29/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İBRAHİM MANAV

B. No: 2019/2755 | Karar tarihi: 29.12.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/2755

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

İBRAHİM MANAV BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/2755)

Karar Tarihi: 29/12/2021

R.G. Tarih ve Sayı: 23/5/2022 - 31845

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Mahmut ALTIN

Başvurucu : İbrahim MANAV

Vekili : Av. Hilal AÇAR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, bedelsiz şekilde yeşil alan ve yol olarak terk edilen taşınmazların terk amacına aykırı kullanılması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 21/1/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

A. Terk ve İfraz İşlemi Öncesi Tapu Kayıtlarının Durumu

8. İstanbul'un Zeytinburnu ilçesi Sümer (eski ismi Kazlıçeşme) Mahallesi'nde bulunan 3.799 m² yüz ölçümünde arsa vasfındaki 1813 ada 768 parsel sayılı taşınmazın tamamı 1/2 oranında İ.M. ile başvurucunun murisi M.M. adına tapuda kayıtlıdır.

9. Yine aynı mahalledeki 18.870 m² yüz ölçümünde arsa vasfındaki 1813 ada 769 parsel sayılı taşınmazın 14499/18870 hissesi S.S. Öz Göller Kent Konut Yapı Kooperatifi (Kooperatif), 4371/37790 hissesi İ.M., 4371/37790 hissesi başvurucunun murisi adına tapuda kayıtlıdır.

B. Terk ve İfraz İşlemi Sonrası Tapu Kayıtlarının Durumu

10. 16/3/1989 tarihli Zeytinburnu Belediyesi Encümen (Encümen) kararına istinaden maliklerin 23/3/1989 tarihli terk talepnamesiyle 768 parsel sayılı taşınmazın tamamı yeşil alan olarak tapu sicilinden terkin edilmiştir.

11. 769 parsel sayılı taşınmazın maliklerinin talebi üzerine 22/3/1989 tarihli tapu sicil muhafızlarınca resmî senet düzenlenmiştir. Anılan tapu senedinde Kooperatif adına müştereken İ.M. ve M.K. ile başvuruculların murisi M.M.nin yetkili oldukları, ayrıca İ.M. ve başvurucunun murisinin kendi adlarına asaleten yetkili oldukları belirtilmiştir. Söz konusu senette 16/3/1989 tarihli Encümen kararına istinaden 769 parsel sayılı taşınmazın ifrazen on bir ayrı parsele ayrılarak malikler arasında rızai taksim yapıldığı ifade edilmiştir. Buna göre 18.870 m² yüz ölçümündeki 769 sayılı parselin 2.397 m²si yola, 9326 m² ise yeşil alan olarak terk edilmiş, geri kalan kısımları malikler arasında taksim edilmiştir.

C. İmar Planı Değişikliğinin İptali Davası

12. Başvuru konusu 768 ve 769 parsel sayılı taşınmazlarda terk edilen yerlerin bir kısmının dinî tesis alanına çevrilmesine ilişkin olarak Zeytinburnu Belediye Meclisince 23/6/2000 tarihinde onaylanan uygulama imar planı ve nâzım imar planının iptali talebiyle başvurucunun murisi ve İ.M. tarafından açılan dava 20/12/2002 tarihinde kabul edilerek imar planları iptal edilmiştir.

D. Başvuru Konusu Tazminat Davası Süreci

13. Başvurucunun murisi, bedelsiz şekilde yeşil alan ve yol olarak terk ettiği taşınmazların terk amacına uygun kullanılmadığını belirtmiş; 19/2/2014 tarihinde Bakırköy 1. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) tazminat davası açmıştır.

14. Mahkemece yapılan keşif sonrası dosyaya sunulan 2/4/2015 tarihli fen bilirkişi raporunda taşınmazların hâlihazır durumları tespit edilmiştir. Raporda 768 parsel sayılı taşınmazın 718,42 m²sinin yol ve kaldırım, 2.039,84 m²sinin park ve yeşil alan, 224,75 m²sinin Sümer Semt Konağı (başvurucunun ifadesiyle belediye hizmet binası), 340,31 m²sinin İmam-ı Caferi Sadık Camisi (cami) alanı olduğu beyan edilmiştir. 769 parsel sayılı taşınmazın ise 1.167,30 m²sinin cami alanı, 240,92 m²sinin park ve yeşil alan, 3.709,99 m²sinin ara arter yol ve kaldırım, 6.630,96 m²sinin Öz Göller Sitesi içinde yol, otopark ve yeşil alan olarak kullanıldığı izah edilmiştir.

15. Mahkemece rızai taksim dışında başvurucunun taşınmazlarına el atılan yerler olup olmadığının bildirilmesinin talep edilmesi üzerine 30/6/2015 tarihli ek rapor sunulmuştur. Ek fen bilirkişi raporu ve ekindeki krokide 768 parsel sayılı taşınmaz üzerinde Sümer Mahalle Muhtarlığı, Sümer Aile Sağlığı Merkezi, Semt Konağı, PTT şubesi, çocuk parkı ve caminin bir kısmının olduğu görülmüştür. 769 parsel sayılı taşınmaz üzerinde ise caminin kalan kısmı, yol ve kaldırımlar, trafo ve Öz Göller Sitesi'ne ait on adet binanın olduğu anlaşılmıştır. Raporda ayrıca başvuru konusu taşınmazlarda yeşil alan ve yol olarak terk edilen alanlar dışında davacılara kalan kısımlara fiilen yeşil alan ve yol olarak el atılmadığı ifade edilmiştir.

16. Öte yandan 27/4/2014 tarihli bilirkişi heyeti raporunda kamulaştırmasız el atma nedeniyle başvurucunun hissesine düşen el atma bedeli 5.634.325 TL olarak hesaplanmıştır.

17. Mahkemece 1/10/2015 tarihinde İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı yönünden pasif husumet yokluğu nedeniyle davanın reddine, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı yönünden ise davanın esastan reddine karar verilmiştir. Kararın gerekçesi özetle şöyledir:

i. Başvurucunun murisinin Yönetim Kurulu başkanı olarak katıldığı Kooperatifin 20/3/1989 tarihli toplantısında başvuru konusu taşınmazların yeşil alan ve yola terklerinin yapılması ve ifrazdan meydana gelen parsellerin Kooperatif ve diğer malikler ile rızai taksimlerinin ve tescillerinin yapılması konusunda karar alındığı belirtilmiştir.

ii. Bu kapsamda başvurucunun hissedarı bulunduğu 768 parsel sayılı taşınmazın tamamının yeşil alan olarak terkin edilmesi için terk talepnamesi imzaladığı ve neticede bu doğrultuda işlem tesis edildiği, 769 sayılı parselin de yeşil alan ve yola terkler sonucu bir kısmının terkini ile taşınmazın 7.147 m^2 olarak tapuya tescil edildiği ifade edilmiştir.

iii. Belediye tarafından söz konusu terk edilen taşınmaz bölümünün imar planlarında dinî alan olarak ayrılması nedeniyle idare mahkemesince imar planlarının iptallerine karar verildiği ancak 769 parsel sayılı taşınmazda kamuya terk edilen alanların bir kısmında kamu yararı nedeni ile belediye hizmet alanı yapılması öngörülen planların 2007 yılında onanarak kesinleştiği açıklanmıştır.

iv. Başvurucunun 20/3/1989 tarihli Kooperatif Toplantı Tutanağı'nda ve 23/3/1989 tarihli yeşil alan terk talepnamesinde 768 ve 769 sayılı parsellerle ilgili rızai terk talebinde bulunması nedeniyle tapuda söz konusu işlemlerin yapıldığı açıklanarak imar planlarında sonradan yapılan değişikliklerin terk işlemlerine etkisinin olmayacağı izah edilmiştir.

v. Mahkeme ayrıca rızai terk dışında kalan alanlara el atmanın söz konusu olmadığını vurgulamıştır.

18. Başvurucu tarafından temyiz edilen karar, Yargıtay 5. Hukuk Dairesince (Daire) 31/10/2017 tarihinde onanmıştır. Başvurucunun karar düzeltme talebi de aynı Daire tarafından 20/11/2018 tarihinde reddedilmiştir.

19. Nihai karar, başvurucu vekiline 21/12/2018 tarihinde tebliğ edilmiştir.

20. Başvurucu 21/1/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

21. Konu hakkında ilgili ulusal hukuk için bkz. Süleyman Oktay Uras ve Sevtap Uras B. No:

2014/11994, 9/3/2017, §§ 26-32.

B. Uluslararası Hukuk

22. Konu hakkında ilgili uluslararası hukuk için bkz. Özel İstanbul Arel Eğitim Kurumları A.Ş. B. No: 2016/3592, 29/5/2019, §§ 19-25.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

23. Anayasa Mahkemesinin 29/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

24. Başvurucu, yeşil alan ve yol olarak terk edilen taşınmazların dinî tesis alanına çevrilmesine ilişkin imar planlarının idare mahkemesince iptal edilmesine rağmen terk amacına aykırı şekilde Belediye tarafından cami ve belediye hizmet binası yapılarak taşınmazlara el atıldığını, caminin altında bulunan dükkânlardan Belediyenin kira geliri elde ettiğini belirterek mülkiyet ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

25. Anayasa'nın iddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

26. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucu, mülkiyet hakkının ihlali iddiası yanında adil yargılanma hakkının da ihlal edildiğini ileri sürmektedir. Bununla birlikte başvurucunun şikâyetinin -özü itibarıyla- ilgili olduğu mülkiyet hakkının ihlali iddiası kapsamında incelenmesi uygun görülmüştür.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

27. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Mülkün Varlığı

28. Mülkün varlığıyla ilgili genel ilkeler Süleyman Oktay Uras ve Sevtap Uras ve Özel İstanbul Arel Eğitim Kurumları A.Ş. kararlarında belirtilmiştir.

29. Somut olaya konu taşınmazların bir kısmı, başvurucunun murisi ve diğer hissedarlar tarafından 1989 yılında bedelsiz şekilde yeşil alan ve yol olarak terk edilmiş, terk edilen kısımlar yönünden başvurucu ve diğer hissedarlar adına olan sicil kaydı terkin edilmiştir.

30. Anayasa Mahkemesi norm denetime ilişkin bir kararında köy ve belediye sınırları içinde kapanmış yollarla yol fazlalarının köy veya belediye namına tescil olunmasını öngören 22/12/1934 tarihli ve 2644 sayılı Tapu Kanunu'nun 21. maddesinin Anayasa'ya aykırı

olmadığı tespitini yaparken rıza gösterilerek yola terk edilen taşınmazların durumunu da değerlendirmiştir (AYM, E.2011/23, K.2012/3, 12/1/2012). Anayasa Mahkemesi, hukukumuzda bağışlamanın şarta bağlı olarak yapılmasının da mümkün olduğunu hatırlatmış ve malikin bağışladığı taşınmazın yol dışında başka bir amaç için kullanılmamasını istemesi durumunda şarta bağlı bağışlama yapma imkânına sahip olduğunu ifade etmiştir. Gerekçede dolaylı olarak hibeye ilişkin borçlar hukuku hükümlerine atıf yapılmıştır. Gerekçede yapılan açıklamaların aksi ile yorumundan yol şartı ile bağışlanan taşınmazların yol dışındaki bir amaçla kullanılması durumunda bağışlayanın iade hakkının doğacağı sonucuna ulaşılmıştır (benzer yöndeki kararlar için bkz. Süleyman Oktay Uras ve Sevtap Uras, § 50; Özel İstanbul Arel Eğitim Kurumları A.Ş., § 41).

31. Somut olayda ihtilaf konusu taşınmazlar, yeşil alan ve yol yapılması için Belediyeye terk edilmiş ancak Belediye tarafından yeşil alan ve yol dışında ayrıca cami ve belediye hizmet binası yapılmıştır. Yeşil alan ve yol olarak terk edilen taşınmazların dayandığı terk amacına uygun kullanılmaması taşınmazların başvurucuya iadesi ve tazminat yönünden en azından bir meşru beklenti oluşturmaktadır. Buna göre başvuru konusu olayda Anayasa'nın 35. maddesi kapsamında mülkiyet hakkının varlığı konusunda şüphe bulunmamaktadır.

b. Müdahalenin Varlığı ve Türü

32. Somut olayda, yeşil alan ve yol olarak kullanılması amacıyla Belediyeye terk edilen taşınmazların kısa bir süre kısmen terk amacına uygun kullanılmasından sonra taşınmazlar üzerine belediye hizmet binası ve cami yapılmasının mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiği kuşkusuzdur.

33. Başvurucunun terk ettiği taşınmazların Belediye tarafından yeşil alan ve yol olarak kullanılması dışında ayrıca taşınmazlar üzerine cami ve belediye hizmet binası inşa edilmesinin mülkten yoksun bırakma olarak değil mülkiyetten barışçıl yararlanma hakkına müdahale kapsamında değerlendirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır (benzer yöndeki kararlar için bkz. Süleyman Oktay Uras ve Sevtap Uras, § 63; Özel İstanbul Arel Eğitim Kurumları A.Ş., § 44).

c. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

34. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

35. Anayasa’nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabileceği öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına müdahalede bulunulurken temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ayrıca ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 62).

i. Kanunilik

36. Mülkiyet hakkına yönelik müdahalelerde ilk incelenmesi gereken ölçüt kanuna dayalı olma ölçütüdür. Bu ölçütün sağlanmadığı tespit edildiğinde diğer ölçütler bakımından inceleme yapılmaksızın mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılacaktır. Müdahalenin kanuna dayalı olması, iç hukukta müdahaleye ilişkin yeterince ulaşılabilir, belirli ve öngörülebilir kuralların bulunmasını gerektirmektedir (Türkiye İş Bankası A.Ş. [GK], B. No: 2014/6192, 12/11/2014, § 44; Ford Motor Company, B. No: 2014/13518, 26/10/2017, § 49; Necmiye Çiftçi ve diğerleri, B. No: 2013/1301, 30/12/2014, § 55).

37. Somut olayda mahkeme gerekçesinde açıkça belirtilmemiş ise de gerekçede belirtilen açıklamalardan başvurucu tarafından açılan tazminat davasının 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nun 35. maddesine dayanılarak reddedildiği anlaşılmıştır. Dolayısıyla başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin 2942 sayılı Kanun'un 35. maddesine dayandığı anlaşıldığından müdahalenin kanuni bir dayanağının bulunduğu kuşkusuzdur.

ii. Meşru Amaç

38. Anayasa'nın 13. ve 35. maddeleri uyarınca mülkiyet hakkı ancak kamu yararı amacıyla sınırlandırılabilmektedir. Kamu yararı kavramı, mülkiyet hakkının kamu yararının gerektirdiği durumlarda sınırlandırılması imkânı vermekle bir sınırlandırma amacı olmasının yanı sıra mülkiyet hakkının kamu yararı amacı dışında sınırlanamayacağını öngörerek ve bu anlamda bir sınırlama sınırı oluşturarak mülkiyet hakkını etkin bir şekilde korumaktadır. Kamu yararı kavramı, devlet organlarının takdir yetkisini de beraberinde getiren bir kavram olup objektif bir tanıma elverişli olmayan bu ölçütün her somut olay temelinde ayrıca değerlendirilmesi gerekir (Nusrat Külah, B. No: 2013/6151, 21/4/2016, §§ 53, 56; Yunis Ağlar, B. No: 2013/1239, 20/3/2014, §§ 28, 29).

39. Yeşil alan ve yola terk edilen taşınmazların yeşil alan ve yol olarak tahsis edilmesinin kamu yararına yönelik olduğunda kuşku bulunmamaktadır. Ancak terk edilen alanların bir kısmı üzerinde inşa edilen cami ve belediye hizmet binası nedeniyle müdahalenin niteliğini ve olayın koşullarını dikkate alan Anayasa Mahkemesi, meşru amaç unsurunu müdahalenin ölçülülüğü ile birlikte sorgulayarak sonuca varacaktır (benzer yöndeki kararlar için bkz. Süleyman Oktay Uras ve Sevtap Uras, § 75; Özel İstanbul Arel Eğitim Kurumları A.Ş., § 50).

iii. Ölçülülük

(1) Genel İlkeler

40. Son olarak kamu makamlarınca başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahaleyle gerçekleştirilmek istenen amaç ile bu amacı gerçekleştirmek için kullanılan araçlar arasında makul bir ölçülülük ilişkisinin olup olmadığı değerlendirilmelidir.

41. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016, § 18; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

42. Orantılılık ilkesi gereği kişilerin mülkiyet hakkının sınırlandırılması hâlinde elde edilmek

istenen kamu yararı ile bireyin hakları arasında adil bir dengenin kurulması gerekmektedir. Bu adil denge, başvurucunun şahsi olarak aşırı bir yüke katlandığının tespit edilmesi durumunda bozulmuş olacaktır. Müdahalenin orantılılığını değerlendirirken Anayasa Mahkemesi bir taraftan ulaşılmak istenen meşru amacın önemini, diğer taraftan da müdahalenin niteliğini, başvurucunun ve kamu otoritelerinin davranışlarını gözönünde bulundurarak başvurucuya yüklenen külfeti dikkate alacaktır (Arif Güven, B. No: 2014/13966, 15/2/2017, §§ 58, 60; Osman Ukav, B. No: 2014/12501, 6/7/2017, § 71).

43. Anayasa'nın kamulaştırmayı düzenleyen 46. maddesine göre devlet ve kamu tüzel kişileri tarafından yapılabilmesi, kamu yararının bulunması, kamulaştırma kararının kanunda gösterilen esas ve usullerine uyulması, gerçek karşılığın kural olarak peşin ve nakden ödenmesi kamulaştırmanın anayasal ögeleridir. Temel unsurunun kamu yararı olduğu kabul edilen kamulaştırma, özel mülkiyet alanına devletin bir müdahalesidir. Kamulaştırma işlemi, taşınmaza el koymaya zorunlu kalındığında kamu yararının özel mülkiyet hakkından üstün tutulduğu durumlarla sınırlı olarak ve Anayasa'da belirlenen usul güvenceleri izlenerek yapıldığında hukuka uygun sayılır (AYM, E.2017/110, K.2017/133, 26/7/2017, § 11).

44. Mülkiyet hakkının korunmasının söz konusu olduğu durumlarda usule ilişkin güvencelerin somut olayda yerine getirildiğinden söz edilebilmesi için derece mahkemelerinin kararlarında konu ile ilgili ve yeterli gerekçe bulunmalıdır. Bu zorunluluk davacının bütün iddialarına cevap verilmesi anlamına gelmemekle birlikte mülkiyet hakkını ilgilendiren davanın sonucuna etki eden esasa ilişkin temel iddia ve itirazların yargılama makamlarınca özenli bir şekilde değerlendirilerek karşılanması gerekmektedir (Kamil Darbaz ve GMO Yapı Grup End. San. Tic. Ltd. Şti., B. No: 2015/12563, 24/5/2018, § 53).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

45. Somut olayın elverişlilik ve gereklilik kriterlerinin tartışılmasını gerektiren bir yönü bulunmamaktadır. Asıl tartışılması gereken husus, müdahalenin orantılı olup olmadığıdır.

46. Ölçülülüğün üçüncü alt ilkesi olan orantılılık, kamu yararının korunması ile bireyin hak ve özgürlükleri arasında adil bir dengenin sağlanmasını gerektirmektedir. Öngörülen tedbirin maliki olağan dışı ve aşırı bir yük altına sokması durumunda müdahalenin orantılı ve dolayısıyla ölçülü olduğundan söz edilemez. Bu itibarla uygulanan tedbirle başvuruculara aşırı ve orantısız bir yük yüklenip yüklenmediğinin tespiti gerekmektedir.

47. Anayasa Mahkemesi Süleyman Oktay Uras ve Sevtap Uras kararında şartlı bağışlarda bağışlananın haklı bir sebep olmaksızın şartın gereğini yerine getirmemesi durumunda bağışlayanın hibe edilen şeyi geri isteyebileceğine ilişkin borçlar hukuku kuralını (22/4/1926 tarihli ve 818 sayılı mülga Borçlar Kanunu'nun 244. maddesinin birinci fıkrası hükmünü) dikkate alarak bağışlanan taşınmazların bağışlama şartı dışındaki bir amaçla kullanılması durumunda bağışlayanın iade hakkının doğacağını kabul etmiştir (Süleyman Oktay Uras ve Sevtap Uras, § 50). Süleyman Oktay Uras ve Sevtap Uras kararında yol olarak kullanılmak şartıyla kamuya terk edilen taşınmazın konut alanına dönüştürülerek özel kişiye satılmasının mülkiyet hakkına ölçüsüz bir müdahale teşkil ettiğine karar verilmiştir. Anayasa Mahkemesi anılan kararında yol şartıyla bağışlanan taşınmazın konut alanına dönüştürülerek bundan elde edilecek ekonomik menfaatin Belediyeye ait olmasının devlete güven ilkesini zedeleyici sonuçlar doğurduğunu ve konut alanına dönüştürülen taşınmazın eski malikine iade edilmeyerek belediyenin özel mülkü hâline getirilmesinin amme menfaatlerinin gözetilmesindeki kamusal yarar ile bireyin mülkiyet hakkının korunmasındaki bireysel yarar

arasında kurulması gereken makul dengenin malik aleyhine orantısız bir biçimde zedelenmesine yol açtığını ifade etmiştir (Süleyman Oktay Uras ve Sevtap Uras, §§ 79-81).

48. Buna karşılık Anayasa Mahkemesi şarta bağlı bağışlamanın söz konusu olmadığı Şahin Tosun (B. No: 2014/10857, 11/1/2017) ve Buket Baran ve diğerleri (B. No: 2017/14999, 3/12/2020) kararlarında farklı sonuca ulaşmıştır. Şahin Tosun kararında kamu hizmetine tahsis edilmesi şartı koşulmaksızın bağışlanan taşınmazların belediye tarafından üçüncü kişilere devredilmesinin önünde herhangi bir kanuni engelin bulunmadığını vurgulamıştır. Anayasa Mahkemesi kamu hizmetine tahsis şartı bulunmaksızın bağışlanan ve belediyece üçüncü kişiye devredilen taşınmaz hissesinin başvurucuya iade edilmemesinin -bu bağışla elde etmeyi amaçladığı tüm yararlara kavuştuğu da dikkate alındığında- başvurucuya olağan dışı, aşırı ve ölçüsüz bir külfet yüklemediği sonucuna ulaşmıştır (Şahin Tosun, §§ 49, 50). Buket Baran ve diğerleri kararına konu olayda ise başvuruculaın murisi imar planında yeşil alan vasfıyla yer alan taşınmaza ilişkin olarak belediye ile yapmış olduğu anlaşma uyarınca taşınmazının bir kısmını bedelsiz olarak kamuya terk etmiştir. Belediye söz konusu taşınmazı bir vakfa devretmiştir. Anayasa Mahkemesi taşınmazın şartlı olarak bağışlandığının ortaya konulamadığını vurgulayarak mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiayı açıkça dayanaktan yoksun bulmuştur (Buket Baran ve diğerleri, §§ 47, 48).

49. Somut olayda 768 parsel sayılı taşınmazın tamamı maliklerce yeşil alan olarak terk edilmiş ancak daha sonra bu alanda yeşil alan dışında terk amacına aykırı olarak belediye hizmet binası ve asıl bitişik parselde bulunan caminin küçük bir kısmı inşa edilmiştir. Bu minvalde 30/6/2015 tarihli ek fen bilirkişi raporu ve ekindeki krokide 768 parsel sayılı taşınmaz üzerinde Sümer Mahalle Muhtarlığı, Sümer Aile Sağlığı Merkezi, Semt Konağı, PTT şubesi, çocuk parkı ve caminin bir kısmının olduğu ifade edilmiştir. 769 parsel sayılı taşınmazda ise yeşil alan ve yol olarak terk edilen alanda terk amacına aykırı olarak caminin kalan kısmı, yol ve kaldırımlar, trafo ve Öz Göller Sitesi'ne ait on adet binanın olduğu belirtilmiştir (bkz. § 15).

50. Buna göre öncelikle başvurucu ve diğer malikler tarafından yapılan terkin şartsız olmayıp yeşil alan ve yol olarak yani şarta bağlı bedelsiz terk/bağışlama olduğunu ve derece mahkemesince aldırılan bilirkişi raporlarına göre de taşınmazların terk amacına uygun kullanılmadığını vurgulamak gerekir.

51. Bu aşamada belirtmek gerekir ki taşınmazın terk amacı dışında kullanılmakla birlikte kamu yararına yönelik başka bir ihtiyaç için tahsis edilmesi hâlinde yine kamu yararı amacının mevcut olduğu ancak sadece sebebinin değişmiş olduğu kabul edilmelidir. Diğer taraftan Anayasa Mahkemesinin daha önce Habibe Kalender ve diğerleri (B. No: 2013/3845, 1/12/2015) kararında açıklandığı üzere taşınmazın kamulaştırma amacına uygun bir şekilde tahsis edilmesinden sonra bu ihtiyaca lüzum kalmaması nedeniyle farklı amaçlarla kullanılması da somut olayın koşullarına bağlı olarak mülkiyet hakkının gerekliliklerine bir aykırılık teşkil etmez (Habibe Kalender ve diğerleri, §§ 45, 48).

52. Yukarıda da değinildiği üzere ifraz için yeşil alan ve yola terke sebebiyet verilen tarihte kamu yararının soyut olarak bulunması yeterli olmayıp ayrıca bu doğrultuda amacın somut olarak gerçekleştirilmesi de beklenmektedir (benzer yöndeki kararlar için bkz. Derya Alpdoğan ve diğerleri, B. No: 2015/6845, 31/10/2018, § 51; Özel İstanbul Arel Eğitim Kurumları A.Ş., § 58).

53. Bu çerçevede başvuru konusu olayda yeşil alan ve yola terk edilen alanın bir kısmına terk amacına aykırı olarak belediye hizmet binası ve cami inşa edilmesi ile Belediyenin

dükkânlardan gelir elde etmesinin farklı bir kamu yararı amacına hizmet edip etmeyeceği hususunda Mahkemece herhangi bir değerlendirmede bulunulmamıştır. Mahkeme rızai terk talebinde bulunulması nedeniyle tapuda söz konusu işlemlerin yapıldığını belirterek imar planlarında sonradan yapılan değişikliklerin terk işlemlerine etkisinin olmayacağı gerekçesiyle tazminat talebinin reddine karar vermiştir. Hâlbuki somut olayın koşulları altında terk amacına uygun bir kullanım olup olmadığının belirlenmesi Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının gerekliliklerindendir.

54. Dolayısıyla somut olayda, derece mahkemelerinin kararlarının başvurucunun davanın sonucuna etkili olabilecek mahiyette olan iddia ve itirazlarına cevap verecek nitelikte yeterli ve ilgili bir gerekçe içermediği anlaşılmıştır.

55. Buna göre idari ve yargısal sürecin bütününe bakıldığında mülkiyet hakkının korunmasında usule ilişkin güvencelerin somut olayda yerine getirilmediği, başvurucunun bu güvencelerden yararlandırılmadığı sonucuna varılmıştır. Bu sebeple başvurucunun mülkiyet hakkı ile müdahalenin dayandığı kamu yararı arasında olması gereken adil denge, başvurucu aleyhine bozulmuş olup mülkiyet hakkına yapılan müdahale ölçüsüzdür.

56. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

57. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

58. Başvurucu, ihlalin tespit edilmesi ile tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur.

59. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

60. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55-57).

61. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

62. Şartlı olarak terk edilen/bağışlanan taşınmazların terk amacına uygun olarak kullanılıp kullanılmadığı hususunda ilgili ve yeterli gerekçe belirtilmeden karar verilmesi nedeniyle başvurucunun mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır (§§ 53-56). Dolayısıyla somut başvuruda ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

63. Bu durumda mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Bakırköy 1. Asliye Hukuk Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir. Diğer taraftan ihlal kararıyla davanın esası yönünden herhangi bir tespitte bulunulmadığını vurgulamak gerekir. Buna göre yapılacak yeniden yargılamada Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına mülkiyet hakkının gerekliliklerine uygun olmak kaydıyla davanın esası yönünden yapılacak değerlendirme ilgili mahkemenin takdirindedir.

64. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

65. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.864,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için

yeniden yargılama yapılmak üzere Bakırköy 1. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2014/96, K.2015/443) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.864,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 29/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HAMİT AKTAŞ VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/6275 | Karar tarihi: 29.12.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/6275

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HAMİT AKTAŞ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/6275)

Karar Tarihi: 29/12/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Mahmut ALTIN

Başvurucular : 1. Hamit AKTAŞ

2. Hasan DENİZ

3. Mevlüt EMİR

4. Selver ÇALAR

5. Emin Ali KAN

6. Abdullah BALLICA

Başvurucular Vekili : Av. Adil AKTAY

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kamulaştırma bedelinin tespiti ve tescil davasında aleyhe vekâlet ücretine hükmedilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular 22/2/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra

Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. 2019/6299, 2019/6308, 2019/6319 ve 2019/6320 sayılı başvuruların 2019/6275 sayılı başvuru ile konu yönünden hukuki irtibat bulunması sebebiyle 2019/6299, 2019/6308, 2019/6319 ve 2019/6320 sayılı başvuruların kapatılmasına, incelemenin 2019/6275 sayılı başvuru üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formları ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

9. Başvuru numaraları küçük olandan büyük olana doğru sırasıyla 2019/6275 No.lu başvuru dosyasında başvurucu Hamit Aktaş'a ait 261 ada 15 parsel sayılı ve 259 ada 45 parsel sayılı; 2019/6299 No.lu başvuru dosyasında başvurucu Abdullah Ballıca'ya ait 171 ada 11 parsel sayılı; 2019/6308 No.lu başvuru dosyasında başvurucular Selver Çalar ve Mevlüt Emir'e ait 160 ada 8 parsel sayılı; 2019/6319 No.lu başvuru dosyasında başvurucu Hasan Deniz'e ait 259 ada 226 parsel sayılı ve 2019/6320 No.lu başvuru dosyasında başvurucu Emin Ali Kan'a ait 170 ada 20 parsel sayılı başvuru konusu taşınmazlar, Konya'nın Hadim ilçesine bağlı Bolat köyünde bulunmaktadır.

10. Bağbaşı Barajı, Mavi Tüneli ve Hidroelektrik Santrali projesi çerçevesinde Bakanlar Kurulunun 18/12/2008 tarihli ve 27084 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan kararı ile anılan taşınmazın da bulunduğu alanda acele kamulaştırma yapılmasına karar verilmiştir. Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü (DSİ) tarafından 19/12/2008 tarihinde başvuruculara ait bu taşınmazların kamulaştırılmasına karar verilmiştir.

11. Yukarıda belirtilen sırayla başvuru dosyalarındaki taşınmazlar için DSİ Kıymet Takdir Komisyonu tarafından 14/1/2009 tarihinde 1.857,08 TL, 2.989,72 TL, 1.537,63 TL, 387,03 TL ve 2.711,76 TL bedel belirlemiş; başvurucular ile anlaşma sağlanamadığından satın alma usulü başarısız olmuştur.

12. DSİ 10/2/2009 tarihinde taşınmazlara acele elkoyma talebinde bulunmuş, Hadim Asliye Hukuk Mahkemesi (Mahkeme) 27/3/2009 tarihinde bu talepleri kabul etmiştir. Mahkeme, mahallinde yapılan keşif sonucu taşınmazların değerini belirlemiş ve bedellerin ödenmesi karşılığında taşınmazlara acele el konulmasına karar vermiştir.

13. DSİ 30/12/2013 tarihinde başvurucular aleyhine aynı Mahkemede kamulaştırma bedelinin tespiti ve tescil davaları açmıştır.

14. Mahkemece başvuru konusu taşınmazlarda, Bilirkişi Kurulu eşliğinde keşif yapılarak bilirkişi kurulu raporları aldırılmış ve davaların kabulüyle, taşınmazların tapu kayıtlarının iptaline ve DSİ adına tapuya tesciline karar verilmiştir. Ayrıca 2019/6275 No.lu başvuru dosyasında 261 ada 15 parsel sayılı ve 259 ada 45 parsel sayılı taşınmazlar için 7.284,32 TL; 2019/6299 No.lu başvuru dosyasında 171 ada 11 parsel sayılı taşınmaz için 9.610,74 TL; 2019/6308 No.lu başvuru dosyasında 160 ada 8 parsel sayılı taşınmaz için 3.453,60 TL; 2019/6319 No.lu başvuru dosyasında 259 ada 226 parsel sayılı taşınmaz için 2.322,17 ve

2019/6320 No.lu başvuru dosyasında 170 ada 20 parsel sayılı taşınmaz için 4.720,22 TL kamulaştırma bedeline hükmedilmiştir.

15. Bununla birlikte davacı idare ve başvurucular lehine/aleyhine karşılıklı olarak vekâlet ücreti ödenmesine karar verilmiştir. Buna göre 2019/6275 No.lu başvuru dosyasında 1.500 TL; 2019/6299 No.lu başvuru dosyasında 2.180 TL; 2019/6308 No.lu başvuru dosyasında 1.980 TL; 2019/6319 No.lu başvuru dosyasında 1.500 TL ve 2019/6320 No.lu başvuru dosyasında 1.980 TL karşılıklı vekâlet ücretine hükmedilmiştir.

16. Başvurucuların temyiz talepleri üzerine Yargıtay 18. Hukuk Dairesince (Daire) temyiz kanun yolu denetiminden geçen kararlar yukarıda belirtilen şekilde kesinleşmiştir.

17. Nihai kararlar başvurucular vekiline 23/1/2019 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucular 22/2/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

18. İlgili hukuk için bkz. Sadettin Ekiz, B. No: 2016/9364, 9/5/2019, §§ 20-34.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Anayasa Mahkemesinin 29/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

20. Başvurucular; kamulaştırma kapsamında uzlaşma görüşmelerinde kendilerine teklif edilen düşük bedel ile yargılama neticesinde Mahkemenin hükmettiği tutarlar arasında yüksek oranda farklılık olmasına ve davanın açılmasında kendilerinin kusuru bulunmamasına rağmen kamulaştırma bedelini önemli oranda azaltan aleyhe vekâlet ücretine hükmedilmesi nedeniyle gerçek kamulaştırma bedeline hükmedilmemesinden yakınmaktadır. Başvurucular ayrıca başvuru yollarının tüketilebilmesi için temyiz, karar düzeltme ve bireysel başvuru harçları ile tebliğ masrafları ödemek zorunda kaldıklarını ve temyiz duruşmasına vekillerin katılması nedeniyle tarafların leh ve aleyhine vekâlet ücretine hükmedildiğini dile getirmişlerdir. Başvurucular sonuç olarak taşınmazının kamulaştırılmasına rağmen hükmedilen kamulaştırma bedelinin vekâlet ücreti adı altında idareye ödenmesine karar verilmesi suretiyle azaltıldığını belirterek hukuk devleti ilkesiyle adil yargılanma ve mülkiyet haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

21. Anayasa’nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

“Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.”

22. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvuruculların şikâyetinin özünün kamulaştırma bedelinin miktarına ilişkin olduğu gözetildiğinde şikâyetlerin tümünün mülkiyet hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

23. Başvuruya konu davalar öncesinde kamulaştırmayı yapan idare tarafından satın alma

görüşmeleri yürütülmüş ancak taraflar arasında uzlaşma sağlanamadığı için idare tarafından kamulaştırma bedelinin tespiti ve tescil davaları açılmıştır.

24. Satın alma usulünde 2019/6275 No.lu başvuru dosyasında idare tarafından takdir edilen bedel 1.857,08 TL olup yapılan yargılama neticesinde başvurucu lehine 7.284,32 TL kamulaştırma bedeli ödenmesine ve aleyhine 1.500 TL vekâlet ücretine hükmedilmiştir.

25. 2019/6299 No.lu başvuru dosyasında ise idare tarafından takdir edilen bedel 2.989,72 TL olup yapılan yargılama neticesinde başvurucu lehine 9.610,74 TL kamulaştırma bedeli ödenmesine ve aleyhine 2.180 TL vekâlet ücretine hükmedilmiştir.

26. 2019/6308 No.lu başvuru dosyasında ise idare tarafından takdir edilen bedel 1.537,63 TL olup yapılan yargılama neticesinde başvurucu lehine 3.453,60 TL kamulaştırma bedeli ödenmesine ve aleyhine 1.980 TL vekâlet ücretine hükmedilmiştir.

27. 2019/6319 No.lu başvuru dosyasında ise idare tarafından takdir edilen bedel 387,03 TL olup yapılan yargılama neticesinde başvurucu lehine 2.322,17 TL kamulaştırma bedeli ödenmesine ve aleyhine 1.500 TL vekâlet ücretine hükmedilmiştir.

28. 2019/6320 No.lu başvuru dosyasında ise idare tarafından takdir edilen bedel 2.711,76 TL olup yapılan yargılama neticesinde başvurucu lehine 4.720,22 TL kamulaştırma bedeli ödenmesine ve aleyhine 1.980 TL vekâlet ücretine hükmedilmiştir.

29. Anayasa Mahkemesi benzer bir konu ile ilgili şikâyetleri daha önce incelemiş ve uygulanacak ilkeleri ortaya koymuştur (Sadettin Ekiz, §§ 44-58).

30. Sadettin Ekiz başvurusunda, kamulaştırma bedelinin tespiti ve tescili davasında aleyhe hükmedilen vekâlet ücretinin başvurucudan tahsiline hükmedilen bir miktar para olduğu, başvurucunun mal varlığına dâhil olan bu paranın da Anayasa'nın 35. maddesi anlamında mülk teşkil ettiği kabul edilmiştir (Sadettin Ekiz, § 44). Anılan kararda başvurucunun bu vekâlet ücretini ödemek zorunda kalması suretiyle daha az kamulaştırma bedeli elde etmesinin mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiği vurgulanmış ve söz konusu müdahalenin mülkiyetten barışçıl yararlanmaya ilişkin genel kural çerçevesinde incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir (Sadettin Ekiz, §§ 45, 46).

31. Anılan kararda baraj yapımı amacıyla kamulaştırma yapılmasında ve bu süreçte idarenin hukuki temsil giderlerinin karşı tarafa yükletilmesinde kamu yararının bulunduğu ifade edilmiştir (Sadettin Ekiz, § 52).

32. Kanunilik incelemesinde müdahalenin niteliğini gözeten Anayasa Mahkemesi müdahalenin ihlal oluşturup oluşturmadığını ölçülülüğünü sorgulamak suretiyle tespit edeceğini ifade etmiştir (Sadettin Ekiz, § 50). Orantılılık incelemesinde ilk derece mahkemelerince hükmedilen kamulaştırma bedelinin satın alma usulünde teklif edilen bedelin yaklaşık iki katı olduğuna vurgu yapılarak başvurucunun davanın açılmasına sebebiyet vermediği, başvurucunun idareyi dava açmaya zorlayarak kamulaştırma bedelinin taşınmazın gerçek değeri üzerinden ödenmesini sağladığı belirtilmiştir (Sadettin Ekiz, § 65).

33. Sözü edilen başvuruda sonuç olarak taşınmazı kamulaştırılan başvurucunun satın alma usulündeki bedeli kabul etmediği olayda derece mahkemelerince daha yüksek bir bedelin tespit edilmesiyle başvurucunun haksız olmadığının anlaşıldığı ve kamulaştırmayı yapan idareye başvurucunun vekâlet ücreti ödemek zorunda bırakılmasıyla kamulaştırma bedelinin önemli ölçüde azalmasına sebebiyet verildiği belirtilmiştir. Buna göre bu sonuca başvurucunun davranışının yol açtığı gösterilemediğinden müdahalenin başvurucuya şahsi

olarak aşırı bir külfet yükleyerek müdahalenin dayandığı kamu yararı ile başvurucunun mülkiyet hakkının korunması arasındaki adil dengenin başvurucu aleyhine bozulduğu, başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin ölçüsüz olduğu değerlendirilmiştir (Sadettin Ekiz, § 70).

34. Somut olaylarda da satın alma usulünde teklif edilenden fazla bir tutarın kamulaştırma bedeli olarak tespit edildiği ve başvuruculaların kamulaştırma bedelinin önemli bir kısmına tekabül eden vekâlet ücretini ödemek durumunda kaldığı anlaşılmıştır. Buna göre somut başvurularda da -yukarıdaki ilkelerden ayrılmayı gerektirir bir durumun söz konusu olmadığı dikkate alındığında- mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

35. Başvurucular ayrıca bireysel başvurunun kabul edilebilirlik şartlarından olan başvuru yollarının tüketilebilmesi için temyiz ve karar düzeltme yollarına başvurmaları sebebiyle ödemek zorunda oldukları yargılama giderleri ve bireysel başvuru harcı ile temyiz duruşmasına vekillerin katılmasından dolayı tarafların leh ve aleyhine vekâlet ücretine hükmedilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

36. Başvuruculaların mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmış olması nedeniyle ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasına ve ödenen bireysel başvuru harcının iadesine karar verildiğinden bireysel başvuru harcı yönünden başvuruculaların mağduriyetinden söz edilemez. Bu kapsamda yeniden yargılamanın başlamasıyla birlikte Mahkeme ve Daire hükümleri ortadan kalkmış olacaktır. Dolayısıyla temyiz duruşmasına vekillerin katılması nedeniyle tarafların leh ve aleyhine hükmedilen vekâlet ücretine ilişkin hükümler de ihlalin sonucuna bağlı olarak kendiliğinden ortadan kalkacaktır. Öte yandan yapılacak olan yeniden yargılamada, temyiz ve karar düzeltme yollarına başvurmaları sebebiyle ödenen yargılama giderlerine ilişkin olarak da yeniden karar verileceğinden bu şikâyetler yönünden bu aşamada inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

37. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

38. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

39. Başvurucular, ihlalin tespit edilmesini istemiş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

40. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK]B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal

kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

41. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin, yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

42. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanunun 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

43. Mahkememizce kamulaştırma bedelinin tespiti ve tescil davalarında kamulaştırmayı yapan idareye başvuruculaların kamulaştırma bedelinin önemli oranda azalmasına neden olacak vekâlet ücreti ödemesine karar verilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır.

44. Bu durumda mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Hadim Asliye Hukuk Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

45. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

46. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç tutarlarının 3. ve 4. Başvuruculara müştereken diğer başvuruculara ayrı ayrı, 4.500 TL vekâlet ücretinin ise başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Hadim Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2014/1062, K.2015/1364; E.2017/189, K.2018/165; E.2017/161, K.2017/455; E.2014/1054, K.2015/483; E.2017/59, K.2017/352)GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculaların tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç tutarının 3. ve 4. başvuruculara MÜŞTEREKEN, diğer başvuruculara AYRI AYRI, 4.500 TL vekâlet ücretinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 29/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FADİMANA SELVİDAĞ VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/6350 | Karar tarihi: 29.12.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/6350

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

FADİMANA SELVİDAĞ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/6350)

Karar Tarihi: 29/12/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Ayhan KILIÇ

Başvurucular : Fadimeana SELVİDAĞ bkz. ekli listenin (C) sütunu

Başvurucular Vekilleri : bkz. ekli listenin (E) sütunu

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kamulaştırma bedelinin tespiti ve tescili davasında aleyhe vekâlet ücretine hükmedilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular çeşitli tarihlerde yapılmıştır.

3. Başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin birer örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

7. Ekli listenin (B) sütununda gösterilen dosyalar konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2019/6350 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmiş, diğer başvuru dosyaları kapatılmış ve inceleme 2019/6350 numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmüştür.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

9. Başvuruculara ait olup Konya'nın Hadim ilçesi Bolat kasabasında bulunan taşınmazlar Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü (İdare) tarafından acele kamulaştırma usulüyle kamulaştırılmıştır. Acele elkoyma kararı sırasında belirlenen bedel başvuruculara ödenmiştir. İdare ile başvurucular arasında kamulaştırma bedeli konusunda anlaşmaya varılamaması üzerine İdare tarafından başvurucular aleyhine muhtelif tarihlerde Hadim Asliye Hukuk Mahkemesinde (Asliye Hukuk Mahkemesi) kamulaştırma bedelinin tespiti ve tescil davaları açılmıştır.

10. Asliye Hukuk Mahkemesi tarafından verilen kararların Yargıtayca bozulması üzerine yeniden yapılan yargılama neticesinde verilen kararlarla davalar kabul edilmiş, başvurucular adına olan tapu kayıtları iptal edilerek taşınmazların İdare adına tesciline, bilirkişiler tarafından belirlenen kamulaştırma bedellerinden acele el koyma sırasında ödenen tutarlar düşüldükten sonra kalan kısımlarının başvuruculara ödenmesine karar verilmiş, ayrıca başvurucular lehine ve aleyhine maktu vekâlet ücretlerine hükmedilmiştir.

11. Kararlara karşı yapılan temyiz istemleri Yargıtayın muhtelif tarihli kararlarıyla reddedilmiştir. Başvurucular süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

12. İlgili hukuk için bkz. Sadettin Ekiz, B. No: 2016/9364, 9/5/2019, §§ 20-34.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

13. Anayasa Mahkemesinin 29/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

14. Başvurucular, kamulaştırma bedelinin tespiti ve tescili davasında aleyhe vekâlet ücretine hükmedilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

15. Anayasa'nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

16. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucular, başvuru konusu olaylarda adil yargılanma hakkının da ihlal edildiğini ileri sürmüşse de başvurucuların temel şikâyetinin, açılmasına sebebiyet vermedikleri kamulaştırma bedelinin tespiti ve tescili davalarında aleyhlerine

vekâlet ücretine hükmedilmesi olduğu dikkate alındığında söz konusu ihlal iddiasının mülkiyet hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir. Nitekim Anayasa Mahkemesi Sadettin Ekiz kararında aynı iddiayı mülkiyet hakkı kapsamında incelemiştir (bkz. Sadettin Ekiz, §§ 40-71).

17. Başvuruya konu davalar öncesinde kamulaştırmayı yapan İdare tarafından satın alma görüşmeleri yürütülmüş ancak taraflar arasında uzlaşma sağlanamadığı için İdare, kamulaştırma bedelinin tespiti ve tescili davaları açmıştır. Yargılamalar neticesinde tespit edilen kamulaştırma bedelleri İdare tarafından başvuruculara teklif edilenden daha yüksektir. Asliye Hukuk Mahkemesi başvurucular aleyhine maktu vekâlet ücretlerine hükmetmiştir.

18. Başvuruculara taşınmazlarının kamulaştırılmasının mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiğinde tereddüt bulunmamaktadır. Ayrıca başvuruculara kamulaştırma sürecinde İdareye vekâlet ücreti ödemek zorunda kalmaları suretiyle daha az kamulaştırma bedeli elde etmesi mülkiyet hakkına müdahale edildiğini göstermektedir (benzer yöndeki karar için bkz. Sadettin Ekiz, § 45).

19. Anayasa Mahkemesi Sadettin Ekiz kararında kamulaştırma bedelinin tespiti ve tescil davasında malik aleyhine vekâlet ücretine hükmedilmesinin mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin orantılılığına etkisini incelemiştir. Anayasa Mahkemesi kamu makamlarının kamulaştırma yoluyla, Anayasa'nın 35. ve 46. maddelerine dayalı olarak kamu yararı gereği ihtiyaç duyulan bir taşınmazı zorla edindiklerine dikkat çekmiş, bu çerçevede yine aynı hükümler uyarınca taşınmazın gerçek bedelinin mülkten yoksun bırakılan başvurucuya ödenmek durumunda olduğuna işaret etmiştir. Anılan kararda açıklandığı üzere kamulaştırılan taşınmazın değerinin belirlenmesi ilke olarak kamu makamlarının yükümlülüğündedir. Bu yükümlülük çerçevesinde yürütülen idari ve yargısal süreçlerdeki masrafların ise ancak haklı gösterilebilecek belirli koşulların varlığı hâlinde mülk sahibine yükletilmesi mümkün görülebilir. Aksi hâlde, yani bu masrafların her durumda taşınmazı kamulaştırıldığı hâlde mülk sahibine yükletilmesi başvurucuya aşırı bir külfet yüklenmesine yol açabileceği gibi kamulaştırma bedelinin gerçek değeri üzerinden ödenmesini de engellemiş olur. Dolayısıyla kamulaştırma davalarında yargılama giderleri yönünden yapılacak orantılılık incelemesi diğer davalara göre farklılık göstermektedir (Sadettin Ekiz, § 65).

20. Anayasa Mahkemesi anılan kararda, haksız yere davanın açılmasına sebebiyet veren veya dava sırasında karşı tarafın gereksiz yere masraf yapmasına yol açan ilgili tarafın yargılama giderlerini ödemekle sorumlu tutulmasının müdahaleyi orantılı kılabileceğini vurgulamıştır (Sadettin Ekiz, § 64). Anayasa Mahkemesi, söz edilen olayda başvuruya konu dava öncesinde kamulaştırmayı yapan idare tarafından satın alma görüşmelerinin yürütüldüğünü ve uzlaşma sağlanamaması üzerine kamulaştırma bedelinin tespiti ve tescil davası açıldığını özellikle vurgulamış; mahkemenin belirlediği kamulaştırma bedelinin idarenin belirlediğinden daha yüksek olduğu gözetildiğinde malikin teklif edilen bedeli kabul etmemesinde ve aleyhine dava açılmasına sebebiyet vermesinde haksız olmadığının altını çizmiştir (Sadettin Ekiz, § 65). Anayasa Mahkemesi sonuç olarak taşınmazı kamulaştırılan başvurucunun satın alma usulündeki bedeli kabul etmemesinde haksız olmamasını da gözeterek kamulaştırmayı yapan idareye vekâlet ücreti ödemek zorunda bırakılmasının kamulaştırma bedelinin önemli ölçüde azalmasına sebebiyet verdiği ve bu sebeple müdahalenin dayandığı kamu yararı ile başvurucunun mülkiyet hakkının korunması arasındaki adil dengenin başvurucu aleyhine bozulduğu sonucuna ulaşmıştır (Sadettin Ekiz,

§ 70).

21. Somut olayda yargılamalar sonucunda belirlenen kamulaştırma bedellerinin satın alma usulünde teklif edilenlerden daha fazla olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda Sadettin Ekiz kararında ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

22. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

23. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

24. Başvurucular; ihlallerin tespit edilmesini ve İdareye ödedikleri vekâlet ücretinin yasal faiziyle birlikte tazminat olarak ödenmesine karar verilmesini istemiş, ayrıca manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

25. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

26. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

27. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili

mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

28. Anayasa Mahkemesince kamulaştırma bedelinin tespiti ve tescili davasında başvurucular aleyhine vekâlet ücretine hükmedilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararlarından kaynaklandığı anlaşılmıştır.

29. Bu durumda mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren ve ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere mahkemeye gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

30. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

31. Ekli listenin (F) sütunundaki harçlar ile (G) sütunundaki vekâlet ücretlerinin başvuruculara ekli listede belirtildiği şekilde ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Hadim Asliye Hukuk Mahkemesine GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculaların tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. Ekli listenin (F) sütunundaki harçlar ile (G) sütunundaki vekâlet ücretlerinin başvuruculara ekli listede belirtildiği şekilde ödenmesine karar verilmesi gerekir.

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 29/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUZAFFER UZUN VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/6547 | Karar tarihi: 29.12.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/6547

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUZAFFER UZUN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/6547)

Karar Tarihi: 29/12/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Mehmet Yavuz YAŞAR

Başvurucular : Muzaffer UZUN ve Diğerleri [bkz. ekli tablo]

Vekilleri : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonlarca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2019/6547 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2019/6547 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 29/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52; Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45-47).

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın

süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45; Selahattin Akyıl, § 41).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Adil yargılanma hakkı kapsamında makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 29/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

E.B. VE R.B.

B. No: 2019/7221 | Karar tarihi: 29.12.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/7221

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

E.B. VE R.B. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/7221)

Karar Tarihi: 29/12/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Sinan ARMAĞAN

Başvurucular : 1. R.B.

2. E.B

Vekili : Av. Sinem ULUDAĞ GÖK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kötü muameleye maruz kalma riski bulunan ülkeye sınır dışı edilme kararı verilmesi nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 7/3/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvurucu, Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 73. maddesi uyarınca sınır dışı işleminin yürütmesinin tedbiren durdurulmasına karar verilmesini talep etmiştir.

4. Komisyonca tedbir talebinin ve başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm tarafından 7/3/2019 tarihinde birinci başvurucunun ülkesine sınır dışı edilmesine

ilişkin işleminin geçici olarak (tedbiren) durdurulmasına karar verilmiş ise de Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün (Göç İdaresi) 8/3/2019 tarihli cevabi yazısından başvurucunun 5/3/2019 tarihinde ülkesine sınır dışı edildiğinin anlaşılması sonrasında tedbir talebi reddedilmiştir.

6. 2019/11398 numaralı bireysel başvuru dosyasının konu yönünden hukuki irtibatı nedeniyle 2019/7221 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2019/7221 başvuru numaralı dosya üzerinden yürütülmesine karar verilmiştir.

7. 2019/11398 başvuru numaralı dosyada da ikinci başvurucunun sınır dışı edilmesine ilişkin olarak ilk aşamada tedbir kararı verilmiş fakat bireysel başvuru yapmasından önce ülkesine sınır dışı edildiğinin görülmesi üzerine tedbir talebinin kaldırılmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve ilgili kurumlardan temin edilen bilgilere göre olaylar özetle şöyledir:

9. Birinci başvurucu 1992 doğumlu olup Kongo Cumhuriyeti (Kongo) vatandaşıdır. Diğer başvurucu ise 1980 doğumludur ve Demokratik Kongo (Demokratik Kongo) Cumhuriyeti vatandaşıdır.

10. Başvurucular yasal yollardan Türkiye'ye giriş yapmışlardır.

11. Başvurucular farklı tarihlerde sahte ikamet belgeleriyle yurt dışına çıkmak isterlerken durumun kamu makamlarınca anlaşılması üzerine haklarında adli işlemler başlatılmıştır.

12. Adli işlemler sonrasında birinci başvurucu hakkında İstanbul Valiliğinin 18/2/2019 tarihli kararıyla 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun 54. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (d) ve (h), diğer başvurucu hakkında ise İzmir Valiliğinin 1/4/2019 tarihli kararıyla aynı kanun maddesinin (d) bendi uyarınca sınır dışı etme ve idari gözetim altına alma kararları tesis edilmiştir.

13. Başvurucular, sınır dışı etme kararlarına karşı etkili bir yol bulunmadığını belirterek doğrudan Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yapmıştır. Başvurucular iptal davası açtıklarına ilişkin bir bilgi veya belge sunmamıştır.

14. Göç İdaresinden gelen yazıdan ikinci başvurucunun Anayasa Mahkemesine başvuru yaptığı gün saat 11.50 civarında (başvuru saatinden önce) sınır dışı edildiği anlaşılmıştır.

IV. İLGİLİ HUKUK

15. İlgili hukuk için bkz. A.A. ve A.A. [GK], B. No: 2015/3941, 1/3/2017, §§ 28-38.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

16. Mahkemenin 29/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

17. Başvurucular; ülkelerine gönderilmeleri hâlinde hayatlarının tehlike altında olacağını ve kötü muamele görebileceklerini bu nedenle geri gönderme yasağına aykırı davranıldığını belirterek yaşam hakkının ve kötü muamele yasağının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Başvurucular ayrıca 6458 sayılı Kanun’un 54. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (d) bendi uyarınca da haklarında sınır dışı kararı alındığını, 3/10/2016 tarihli ve 676 sayılı Olağanüstü

Hâl Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (676 sayılı KHK) ile 6458 sayılı Kanun'da yapılan değişiklik sonrasında sınır dışı etme işlemi yönünden etkili bir iç hukuk yolu bulunmadığını belirterek etkili başvuru hakkının da ihlal edildiğini ileri sürmüş, kamuya açık belgelerde kimliklerinin gizli tutulmasını talep etmişlerdir.

B. Değerlendirme

18. Anayasa Mahkemesinin istikrarlı içtihadına göre Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası, gönderildikleri ülkede kötü muameleye maruz kalma riski bulunan yabancıların maddi ve manevi varlıklarının korunması yönünde devlete pozitif yükümlülük yüklemektedir (A.A. ve A.A., § 59).

19. Anılan pozitif yükümlülük kapsamında sınır dışı edilecek kişiye ülkesinde karşılaşabileceği risklere karşı gerçek anlamda bir koruma sağlanabilmesi için sınır dışı kararına karşı etkili bir karşı çıkma imkânı tanınması gerekir(A.A. ve A.A., § 60).

20. Dolayısıyla kötü muameleye karşı koruma pozitif yükümlülüğünün -anılan yasağın koruduğu hakların doğası gereği- hakkında sınır dışı kararı verilen bir yabancıya "iddialarını araştırtma" ve bu kararı "adil bir şekilde inceletme" imkânı sağlayan usul güvencelerini de içerdiği kuşkusuzdur(A.A. ve A.A., § 61).

21. Bu çerçevede sınır dışı etme işlemi sonucunda yabancının gönderileceği ülkede kötü muamele yasağının ihlal edileceğinin iddia edilmesi hâlinde idari ve yargısal makamlar tarafından söz konusu ülkede gerçek bir ihlal riskinin bulunup bulunmadığı ayrıntılı şekilde araştırılmalıdır. Anılan usul güvencelerinin bir gereği olarak idari makamlar tarafından alınan sınır dışı kararlarının bağımsız bir yargı organı tarafından denetlenmesi, bu denetim süresince sınır dışı kararlarının icra edilmemesi ve yargılama sürecine tarafların etkili katılımının sağlanması gerekir (A.A. ve A.A., § 62).

22. Bununla birlikte kötü muameleye karşı koruma yükümlülüğü her sınır dışı işleminde yukarıda belirtilen şekilde bir araştırma yapılmasını gerektirmez. Bu yükümlülüğün ortaya çıkabilmesi için öncelikli olarak başvurucu tarafından savunulabilir (araştırılabilir/tartışılabilir /araştırmaya değer/makul şüphe uyandıran) bir iddia ortaya konmalıdır. Bu doğrultuda başvurucu geri gönderileceği ülkede var olduğunu iddia ettiği kötü muamele riskinin ne olduğunu makul şekilde açıklamalı, (varsa) bu iddiayı destekleyen bilgi ve belgeleri sunmalı ve bu iddialar belirli bir ciddilik seviyesinde olmalıdır. Ancak savunulabilir iddianın ortaya konulması somut olayın özelliğine göre farklılık gösterebileceğinden her olayda ayrıca değerlendirme yapılmalıdır (A.A. ve A.A., § 63).

23. Somut dosyada başvuruculların Anayasa Mahkemesine yaptıkları bireysel başvurularda sınır dışı edilmeleri hâlinde maruz kalacaklarını ileri sürdükleri riske ilişkin somut ve kişisel açıklamalarda bulunmadıkları, ülkelerinin genel durumu dışında hangi özel durumlarının risk oluşturduğuna ilişkin somutlaştırma yapmadıkları görülmüştür.

24. Açıklanan gerekçelerle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

A. Kamuya açık belgelerde başvuruculların kimliklerinin gizli tutulması taleplerinin KABULÜNE,

B. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 29/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

CEMİL AKIN VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/7333 | Karar tarihi: 29.12.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/7333

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

CEMİL AKIN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/7333)

Karar Tarihi: 29/12/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Gökçe GÜLTEKİN YILMAZ

Başvurucular : 1. Cemil AKIN

: 2. İsa KAYA

: 3. Mehmet ÇELİK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda çıplak arama yapılması sırasında hukuka aykırı kuvvet kullanımı neticesinde yaralanma meydana gelmesi nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular 4/3/2019 ve 5/3/2019 tarihlerinde yapılmıştır.

3. Başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. 2019/7672 ve 2019/7894 numaralı başvuruların konu bakımından irtibatlı olması nedeniyle 2019/7333 sayılı başvuru ile birleştirilmesine ve incelemenin bu dosya üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.

5. Komisyonca başvurucuların adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmiştir.

6. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

7. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

8. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

9. Başvurucular, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

10. Başvuru formu ile eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

11. Başvurucular, bir başka ceza infaz kurumunda kalmakta iken 15/11/2017 tarihinde Kayseri 2 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna (İnfaz Kurumu) nakledilmiştir. Başvurucular, İnfaz Kurumuna kabul ve arama işlemleri sırasında kötü muameleye maruz kaldıkları iddiası ile suç duyurusunda bulunmuştur.

12. Bünyan Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) yürüttüğü soruşturma kapsamında 29/3/2018 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığına dair karar vermiştir. Kovuşturmaya yer olmadığına dair kararına karşı başvurucuların yaptığı itiraz Kayseri 1. Sulh Ceza Hâkimliğince 16/11/2018 tarihinde reddedilmiştir.

13. İtirazın reddi kararı başvuruculara 22/1/2019 tarihinde Ceza İnfaz Kurumu idaresi tarafından tebliğ edilmiştir.

14. Başvurucu İsa Kaya 4/3/2019 tarihinde, başvurucular Mehmet Çelik ve Cemil Akın ise 5/3/2019 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

15. Anayasa Mahkemesinin 29/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

16. Başvurucular, ceza infaz kurumuna kabul işlemleri sırasında darbedildiklerini ve bu olay nedeniyle etkili soruşturma yürütülmediğini ileri sürerek kötü muamele yasağının ihlal edildiğini belirtmektedir.

17. Bakanlık görüşünde; başvurucuların İnfaz Kurumuna kabul işlemleri sırasında kötü muameleye maruz kaldıkları iddiası hakkında yürütülen soruşturmanın sona ermesinden sonra otuz gün içinde bireysel başvuru yapmadıkları belirtilerek başvuruda süre aşımı bulunduğu ifade edilmiştir. Dosyanın esası yönünden ise Başsavcılık tarafından yürütülen soruşturma neticesinde arama işleminin doğasından kaynaklananın ötesinde asgari ağırlık eşiğini aşan bir muameleyle başvurucuların kötü muameleye maruz kaldığını gösteren herhangi bir delil tespit edilemediğinden başvurucuların şikâyetleri ile ilgili olarak kovuşturmaya yer olmadığına karar verildiği, şikâyetin açıkça dayanaktan yoksun olduğunun değerlendirildiği belirtilmiştir. Ayrıca Başsavcılığın başvurucuların iddiaları üzerine kendisinden beklenen oranda titizlikle ve süratle hareket ettiği, atılması gereken her türlü adımı attığı, iddiaların gerçekliğini ortaya çıkarmak hedefiyle her türlü ve objektif

delilin temini cihetine gittiği, başvurucuların soruşturmaya dahlini sağladığı, elde edilen delil ve bilgilerin nesnel bir analizi ile neticeye ulaştığı, usul yükümlüğünün gereğini özenle yerine getirdiği ifade edilmiştir.

18. Bakanlık görüşüne karşı beyanlarında başvurucular iddialarını tekrarlamış; başvurucu Mehmet Çelik ise nihai kararın kendisi ile aynı ismi taşıyan kuzenine tebliğ edildiğini ailesinden öğrendiğini, bu durumu Ceza İnfaz Kurumu idaresine bildirmesinin ardından verilen nihai karardan haberdar olduğunu ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

19. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereği bireysel başvurunun başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir.

20. Somut olayda Bünyan Cumhuriyet Başsavcılığının 29/3/2018 tarihli kovuşturmaya yer olmadığına dair kararına itiraz edilmesi üzerine Kayseri 1. Sulh Ceza Hâkimliğince verilen nihai kararın başvuruculara 22/1/2019 tarihinde tebliğ edildiği görülmüş olup başvurucuların tebliğ tarihinden itibaren otuz günlük başvuru süresi geçtikten sonra 4/3/2019 ve 5/3/2019 tarihlerinde bireysel başvuruda bulundukları anlaşılmıştır.

21. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetlerine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvuruculların yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMALARINA 29/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

M.S.

B. No: 2019/8096 | Karar tarihi: 29.12.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/8096

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

M.S. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/8096)

Karar Tarihi: 29/12/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Sinan ARMAĞAN

Başvurucu : M.S.

Vekili : Av. Meryem DÜNDAR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; kötü muameleye maruz kalma riski bulunan ülkeye sınır dışı edilme kararı verilmesi nedeniyle aile hayatına saygı hakkı ile kötü muamele yasağının, hukuka aykırı olarak idari gözetim altında tutma nedeniyle de kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 7/3/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Başvurucu, Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 73. maddesi uyarınca sınır dışı işleminin yürütmesinin tedbiren durdurulmasına karar verilmesini talep etmiştir.

5. Komisyonca tedbir talebi hakkında bir değerlendirme yapılmamış; başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvurucunun sınır dışı etme işlemine ilişkin olarak 20/9/2018 tarihinde 2018/27060 numaralı dosyada başvurusu bulunmaktadır. İkinci Bölüm tarafından 20/4/2020 tarihinde başvurunun reddine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve ilgili kurumlardan temin edilen bilgilere göre olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu 1986 doğumlu bir erkek olup Suriye Arap Cumhuriyeti (Suriye) vatandaşıdır.

9. Başvurucu anlatımına göre 2013 yılında Kilis üzerinden iç karışıklıklar sebebiyle Suriye'den kaçarak Türkiye'ye gelmiş ve ailesiyle birlikte İzmir'de yaşamaktadır.

10. Başvurucu; polislerin sokakta yaptığı kontroller sırasında kendisini durdurduklarını, telefonunda bulunan resimlerden şüphelenerek aleyhinde adli işlem başlattıklarını, bu kapsamda gözaltına alındığını, ifade vermesi sonrasında hakkında sınır dışı etme ve idari gözetim kararı alındığını ifade etmektedir.

11. Başvurucu hakkında İzmir Valiliğinin 3/4/2018 tarihli kararıyla 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun 54. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) ve (d) bentleri uyarınca sınır dışı etme ve idari gözetim altına alma kararları tesis edilmiştir.

12. Sınır dışı etme kararının iptali için 17/4/2018 tarihinde İzmir 1. İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) dava açılmıştır.

13. Başvurucu dava dilekçesinde özetle beş yıldır Türkiye'de yasalara uygun şekilde yaşadığını, ülkesine gönderilmesi hâlinde öldürülme veya kötü muamele görme riski altında bulunduğunu, aile hayatının parçalanacağını, hiçbir sebep yokken kanuna aykırı tesis edilen sınır dışı etme kararının iptal edilmesi gerektiğini iddia etmiştir.

14. İdare Mahkemesinin 20/11/2018 tarihli kararıyla başvurucunun açtığı dava kesin olarak reddedilmiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"...sınır dışı kararının davacıya kendi dilinde ve aynı zamanda tercüman vasıtasıyla tebliğ edildiği 05.04.2018 tarihini takip eden 15 günlük yasal süresi içinde açılmayan davanın esastan incelenme olanağı bulunmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle, 2577 sayılı Yasa'nın 15/1-b maddesi uyarınca davanın süre aşımı yönünden reddine..."

15. İdare Mahkemesinin kararı başvurucuya 7/12/2018 tarihinde tebliğ edilmiştir.

16. Başvurucu verilen karara karşı istinaf talebinde bulunmuştur. Başvurucunun talebi İzmir Bölge İdare Mahkemesi Altıncı İdare Dava Dairesinin 29/1/2019 tarihli kararıyla verilen kararın kesin olması nedeniyle incelenmeksizin reddedilmiştir.

17. Verilen karar 9/2/2019 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

18. Başvurucu 7/3/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunulmuştur.

19. İtiraz üzerine İzmir 2. Sulh Ceza Hâkimliğinin 23/11/2018 tarihli kararıyla başvurucu hakkındaki idari gözetim kararı sonlandırılmıştır.

IV. İLGİLİ HUKUK

20. İlgili hukuk için bkz. A.A. ve A.A. [GK], B. No: 2015/3941, 1/3/2017, §§ 28-38.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

21. Anayasa Mahkemesinin 29/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

22. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Aile Hayatına Saygı Hakkı ile Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

23. Başvurucu; sınır dışı etme işlemine ilişkin yasal itiraz yollarının ve avukat yardımından faydalanabileceğinin kendisine anlatılmadığını, bu nedenle geri gönderme merkezinde tutulması nedeniyle bu konuda araştırma yapamadığını, elinde olmayan sebeplerle iptal davasını yasal süresinde açamadığının İdare Mahkemesince dikkate alınmadığını, ülkesine geri gönderilmesi hâlinde yaşanan iç karışıklıklar sebebiyle hayatının tehlike altında olacağını ve kötü muamele görebileceğini, ayrıca aile bütünlüğünün bozulacağını belirterek adil yargılanma, aile hayatına saygı, yaşam ve etkili başvuru hakları ile kötü muamele yasağının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

2. Değerlendirme

24. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun sınır dışı edilmesi hâlinde yaşam hakkının ihlal edilebileceğine ilişkin iddiaları ve diğer şikâyetleri aile hayatına saygı hakkı ile kötü muamele yasağı kapsamında değerlendirilmiştir.

25. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereği bireysel başvurunun başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir.

26. Kesin nitelikteki kararların öğrenilmesinden itibaren bireysel başvuru süresi başlar. Bu nitelikteki kararlara karşı kanun yoluna başvurulmasının bireysel başvuru süresine bir etkisi bulunmamaktadır (Nesin Kayserilioğlu, B. No: 2012/613, 13/6/2013, § 17).

27. Somut olayda, kesin nitelikteki İdare Mahkemesinin 20/11/2018 tarihli kararının başvurucuya 7/12/2018 tarihinde tebliğ edildiği görülmektedir. Bu nedenle 7/12/2018 tarihinde öğrenilen kesin nitelikteki karara karşı otuz günlük başvuru süresi geçtikten sonra 7/3/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunulduğu anlaşılmıştır. Başvurucunun istinaf yoluna başvurmasının bireysel başvuru süresinin belirlenmesine bir etkisi olmamıştır.

28. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi

gerekir.

C. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

29. Başvurucu; beş yıldır Türkiye'de yasal şekilde ikamet etmesine rağmen soyut gerekçelerle hukuka aykırı olarak idari gözetim altında tutulması ayrıca verilen karara itirazlarının soyut gerekçelerle reddedilmesi nedeniyle etkili başvuru, seyahat, haberleşme, kişi hürriyeti ve güvenliği haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

30. Başvurucunun haksız yere idari gözetim altında tutulduğu iddiaları etkili başvuru, kişi hürriyeti ve güvenliği hakları kapsamında değerlendirilmiştir.

31. Anayasa Mahkemesi B.T. ([GK], B. No: 2014/15769, 30/11/2017) başvurusunda idari gözetim altında tutulma yerlerinin yönetim, denetim ve işletilmesinin İçişleri Bakanlığı tarafından yürütülen bir kamu hizmeti olduğunu, 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 2. maddesine göre idari işlem ve eylemlerden dolayı kişisel hakkı doğrudan etkilenenlerin idari yargıda tam yargı davası açabileceğini, teorik düzeyde mevcudiyeti tespit edilen bu yolun -sırf bilgi eksikliği nedeniyle- fiiliyatta hiç işletilmemesinin etkisiz olduğu biçiminde yorumlanamayacağını belirtmiş ve yabancının salıverilmesi hâlinde etkili hukuk mekanizmasının tam yargı davası olduğunu ifade etmiştir (B.T., §§ 45-58).

32. Anayasa Mahkemesi aynı başvuruda, idari gözetimi sona erdirilen başvuruculların hukuka aykırı olarak idari bir kararla özgürlüklerinden yoksun bırakılmaları nedeniyle uğradıklarını öne sürdükleri maddi ve manevi zararlarının karşılanması bakımından başarı şansı sunma, yeterli giderim sağlama kapasitesini haiz ve ulaşılabilir olduğu görülen tam yargı davası yolu tüketilmeden yapılan başvuruların incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmadığı sonucuna varmıştır (B.T., § 73; A.A., B. No: 2014/18827, 20/12/2017, § 37).

33. Anayasa Mahkemesi R.M. ve diğerleri (B. No: 2015/19133, 17/4/2019) başvurusunda bir kez daha yukarıda yer verilen ilkelere bağlı kaldığını vurgulamıştır (aynı kararda bkz. § 31). Başvurucu, İzmir 2. Sulh Ceza Hâkimliğinin 23/11/2018 tarihli kararı üzerine geri gönderme merkezinden salıverilmiştir. Başvurucunun geri gönderme merkezinde tutulması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiaları bakımından açıklanan ilkelerden ayrılmayı gerektiren bir husus bulunmamaktadır.

34. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

35. Bununla birlikte bu aşamada oluşan durum nedeniyle mevcut başvuru yönünden işbu kararın ardından açılması muhtemel idari davanın süresine ilişkin olarak bir hususun açıklığa kavuşturulması zorunluluğu hasıl olmuştur.

36. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı yönünden başvuru yollarının tüketilmemesine istinaden kabul edilemezlik kararı verildiğinden anılan hakla bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddiasının bu aşamada incelenmesine gerek görülmemiştir.

VI. HÜKÜM

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

C. 1. Aile hayatına saygı hakkı ile kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

D. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyete neden olacağından başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 29/12/2021tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AHMET OFLAS (2)

B. No: 2019/8664 | Karar tarihi: 29.12.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/8664

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AHMET OFLAS BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2019/8664)

Karar Tarihi: 29/12/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Yüksel GÜNARSLAN

Başvurucu : Ahmet OFLAS

Vekili : Av. Muhammed Fehim OFLAS

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, delillerin eksik ve hatalı değerlendirilmesi ve yargılamanın uzun sürmesi nedenleriyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 8/3/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ile eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Iğdır Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından, İl Sağlık (eski) Müdürü olan başvurucu hakkında vekil ebe ve hemşire atamalarını usulüne uygun olarak yapmadığı iddiası ile görevi kötüye kullanma suçundan 16/3/2012 tarihli iddianame ile kamu davası açılmıştır.

9. Iğdır 1. Sulh Ceza Mahkemesi 27/5/2013 tarihinde başvurucunun beraatine karar vermiştir.

10. Temyiz üzerine Yargıtay 5. Ceza Dairesinin 11/1/2018 tarihli kararı ile hüküm bozulmuştur.

11. Iğdır 4. Asliye Ceza Mahkemesi 15/11/2018 tarihinde başvurucunun 5 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına (HAGB) karar vermiştir.

12. Ceza yargılaması süreci derece mahkemesi tarafından verilen HAGB kararına yapılan itirazın Iğdır 1. Asliye Ceza Mahkemesi tarafından 7/1/2019 tarihinde kesin olarak reddi ile tamamlanmıştır.

13. Nihai karar olan Iğdır 1. Asliye Ceza Mahkemesinin 7/1/2019 tarihli kararına ilişkin olarak UYAP evrak işlem kütüğü üzerinde yapılan incelemede, yargılama sürecinde müdafi olarak görev yapan ve bireysel başvuruda da vekil olarak başvurucuyu temsil eden başvurucunun avukatı Muhammed Fehim Oflas tarafından ilgili kararın 11/1/2019 tarihinde saat 18.22'de açılarak okunduğu tespit edilmiştir.

14. Bununla birlikte başvurucunun vekili, nihai kararın 7/2/2019 tarihinde öğrenildiğini belirtmektedir.

15. 8/3/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunulmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

16. Anayasa Mahkemesinin 29/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

17. Başvurucu, delillerin eksik ve hatalı değerlendirilmesi suretiyle mahkûmiyetine hükmedildiğini ve yargılamanın makul sürede tamamlanamadığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

18. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru usulü" kenar başlıklı 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten; başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir. Haklı bir mazereti nedeniyle süresi içinde başvuramayanlar, mazeretin kalktığı tarihten itibaren onbeş gün içinde ve mazeretlerini belgeleyen delillerle birlikte başvurabilirler ..."

19. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün "Başvuru süresi ve mazeret" kenar başlıklı 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir."

20. Anayasa Mahkemesi Hüseyin Aşkan (B. No:2017/15649, 21/7/2020) kararında otuz günlük süre kuralının bireysel başvurunun ön şartlarından biri olduğunu ve bu sürenin başlangıç tarihinin tespitinde kanun hükmü gereği öğrenme tarihinin esas alınacağını belirtmiştir (Hüseyin Aşkan, § 20). Anılan kararda bireysel başvuru süresinin işlemeye başlaması yönünden nihai kararın gerekçesinin tebliğinin öğrenme şekillerden biri olduğu, bununla birlikte başka şekillerde de öğrenmenin söz konusu olabileceği ifade edilmiştir (Hüseyin Aşkan, § 23).

21. Bu doğrultuda Hüseyin Aşkan kararında; kullanıcıların UYAP üzerinden yaptıkları işlemlerin (doküman oluşturma, düzenleme, imzalama, açma, okuma ve yazdırma gibi) kayıt altına alındığı evrak işlem kütüğünün Anayasa Mahkemesi tarafından incelenmesi sonucunda nihai kararın açılarak okunduğuna ilişkin bir işlemin tespiti hâlinde bu işlemi yapan ilgililerin işlem sırasında nihai kararın sonucunu öğrendiklerinin kabul edileceği, böyle bir durumda bireysel başvuru süresinin de bu tarihten itibaren başlatılması gerektiği belirtilmiştir (Hüseyin Aşkan, §§ 26-29).

22. Başvuru konusu olayda nihai karar olan Iğdır 1. Asliye Ceza Mahkemesinin 7/1/2019 tarihli kararına ilişkin olarak UYAP evrak işlem kütüğü üzerinde yapılan incelemede de ilgili kararın başvurucunun avukatı Muhammed Fehim Oflas tarafından 11/1/2019 tarihinde saat 18.22'de açılarak okunduğu tespit edilmiştir. Buna göre Iğdır 1. Asliye Ceza Mahkemesinin 7/1/2019 tarihli kararının başvurucunun avukatı tarafından 11/1/2019 tarihinde UYAP üzerinden okunduğu, bu kapsamda en geç 11/1/2019 tarihinde bireysel başvuruya ilişkin nihai karardan haberdar olunduğunun ve bu doğrultuda bireysel başvuru süresinin 11/1/2019 tarihinden itibaren işlemeye başladığının kabul edilmesi gerekir. Nitekim ilgili usul kuralları uyarınca sürenin münhasıran tebliğden itibaren işlemeye başlayacağının kabul edildiği uygulamaların aksine bireysel başvuru yolunda başvuru süresi, ihlalin öğrenilmesi esasına bağlanmıştır (benzer yöndeki karar için bkz. Mehmet Özcan, B. No: 2019/6266, 15/1/2020, § 27).

23. Sonuç olarak bireysel başvuru konusu yargılama sürecine ilişkin nihai karardan 11/1/2019 tarihinde haberdar olduğu anlaşılan başvurucunun otuz günlük bireysel başvuru süresinden sonra 8/3/2019 tarihinde gerçekleştirdiği bireysel başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 29/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İBRAHİM ŞAHİNTÜRK

B. No: 2019/9757 | Karar tarihi: 29.12.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/9757

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

İBRAHİM ŞAHİNTÜRK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/9757)

Karar Tarihi: 29/12/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Ayhan KILIÇ

Başvurucu : İbrahim ŞAHİNTÜRK

Vekili : Av. Mustafa Kemal GÖZE

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ihtirazi kayıtla verilen düzeltme beyannameleri üzerinden tarh edilen vergi ve cezalara karşı açılan davanın esası incelenmeden reddedilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 22/3/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu 1990 doğumlu olup İstanbul'da ikamet etmektedir.

9. Başvurucu gerçek usulde katma değer vergisi mükellefidir. Beyoğlu Vergi Dairesi Müdürlüğünün 19/10/2017 tarihli yazısıyla, hakkında olumsuz tespitler bulunan R. Limited Şirketinden 2017 yılında yapılan alışların yansıtıldığı beyannamelerin on beş gün içinde düzeltilmesi hâlinde kendisiyle ilgili olarak özel esasların uygulanmayacağı başvurucuya ihtar edilmiştir. Bunun üzerine başvurucu 2017/Nisan, Mayıs, Haziran, Temmuz ve Ağustos dönemlerine ait katma değer vergisine ilişkin olarak 7/11/2017 tarihinde ihtirazi kayıtla düzeltme beyannameleri vermiştir. Düzeltme beyannamelerine dayanılmak suretiyle anılan dönemlere ilişkin olarak başvurucu adına katma değer vergisi tarh edilmiş ve kayba uğratılan verginin yarısı oranında vergi ziyaı cezası uygulanmıştır.

10. Başvurucu 24/11/2017 tarihinde söz konusu tahakkuk işlemlerine karşı İstanbul 10. Vergi Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır. Dava dilekçesinde başvurucu, vergi idaresinin hiçbir inceleme yapmadan tehditle düzeltme beyannamesi verdirmesinin hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

11. Mahkeme 30/4/2018 tarihli kararıyla davayı kabul etmiş ve tarhiyatı iptal etmiştir. Kararın gerekçesinde özetle şunlar ifade edilmiştir:

i. Mükellefiyet kaydı bulunan bir tacirin düzenlediği faturaların gerçeği yansıtmadığı, dolayısıyla söz konusu faturalarda yer alan katma değer vergisinin indirim konusu yapılamayacağı sonucuna ulaşılabilmesi için fatura muhteviyatı teslimin veya hizmetin gerçekte yerine getirilmediğinin somut olarak saptanması gerekir. Bu saptamanın ise vergi incelemesi marifetiyle her türlü araştırma ve inceleme yapılıp somut verilere dayalı olarak gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

ii. Mükellefin idarenin yazısıyla müeyyide uygulanma baskısı altında düzeltme beyannamesi verme mecburiyetinde bırakılması vergi idaresinin vergilerin doğruluğunu araştırma görev ve yetkisini kullanmak yerine bunu idari işlemlerin hukuka uygunluğunu denetlemekle görevli Mahkemelere bırakma eğilimini ortaya çıkarmaktadır. Oysa Mahkemelerin yetkisi, kanunların idareye bıraktığı yetkilerin kullanılması değil bu yetkilerin kullanılması suretiyle tesis edilen işlemin hukuka uygun olup olmadığının denetiminden ibarettir.

iii. Diğer taraftan düzeltme beyannamesi vermeye zorlanan yükümlülerin vergi incelemesi dışında bırakılması ve vergi idaresince yapılması gereken incelemenin vergi mahkemelerince yapılması Anayasa'ya ve kanunlara aykırıdır.

iv. Kayıtlarına sahte belge intikal ettirdiklerine yönelik olarak yükümlüler hakkında şüphe veya bilginin bulunması durumunda vergi idaresine düşen görev, bu durumun tüm yönleriyle incelenmesi ve gerektiğinde cezalı tarhiyat yapılmasıdır. Dava konusu olayda olduğu gibi mükellefleri birtakım müeyyidelerden bahsederek (inceleme yapma, ceza kesme, kod listesine alma vb.) beyanname vermeye zorlama ise hukuk devleti ilkesi çerçevesinde kabul edilebilecek bir durum değildir.

v. İdarenin düzeltme beyannamesi verilmesini istediği tarih itibarıyla aksi yönde bir tespit yapılmayan başvurucuya, hakkında olumsuz tespitler bulunan mükelleften yaptığı alışlara

ait katma değer vergisini indirim konusu yapma imkânı tanınmaması, kanunla tanınan indirim hakkının idari baskı ve yaptırımlarla sınırlandırılması sonucunu doğurmaktadır. Hukuken geçerli, somut tespitler yapılmadan ve kanuni koşullar oluşmadan vergi incelemesinden varılmak istenen maksat gözardı edilmek suretiyle başvurucu adına tahakkuk yapılması ve vergi ziyaı cezası kesilmesi açıkça hukuka aykırıdır.

12. Davalı idare bu karara karşı istinaf yoluna başvurmuştur. İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 4. Vergi Dava Dairesi 29/11/2018 tarihli kararıyla mahkeme kararını kaldırmış ve davayı reddetmiştir. Kararın gerekçesinde;

i. 4/1/1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 378. maddesinin ikinci fıkrasında konusunu tarh edilen vergilerin oluşturduğu vergi davalarının esasının incelenmesine mükelleflerin kendi beyan ettikleri matrahtan kaynaklanan kısım yönünden sınırlama getirildiği belirtilmiştir. Beyan üzerinden alınan vergilerde beyannamenin kabulü üzerine derhâl tahakkuk fişi düzenlenerek verginin aynı tarihte tahakkuk ettirildiği ifade edilmiş ve bu şekilde tarh edilen ve tahakkuk ettirilen vergiye karşı dava açılamayacağı vurgulanmıştır. Mükelleflerin düzenleyerek imzalarıyla onayladıkları beyannameler üzerinden tarh edilen vergilere karşı vergi davası açılmasına hukuken olanak bulunmadığı açıklanmıştır. Bunun tek istisnasının vergi hatalarına ilişkin düzenlemeler olduğu değerlendirilmiştir.

ii. Mükelleflerin beyannamelerinde bildirdikleri matrahlara veya bildirilen matrahlar üzerinden tarh ve tahakkuk ettirilen vergilerin ihtirazi kayıt konulan kısmına karşı vergi davası açabilmelerinin ancak yasal süresi içinde verilen beyannameler üzerine tahakkuk ettirilen vergiler için geçerli olduğu belirtilmiştir.

iii. Başvurucu tarafından beyanname verme süresi geçirildikten sonra ilgili dönemlere ait katma değer vergisi düzeltme beyannamelerine konulan ihtirazi kaydın, süresinden sonra verilen beyanname üzerine tahakkuk ettirilen vergiye dava açılmasına olanak sağlayan bir çekince olarak kabulüne olanak bulunmadığı ifade edilmiştir. Bu durumda süresi geçtikten sonra ihtirazi kayıtla düzeltme beyannamesi verilmesi üzerine tesis edilen ve incelenebilir nitelikte olmayan tarh işlemleri ile geç tahakkuk ettirilen vergiler nedeniyle gerçekleştirilen ceza kesme işlemlerine karşı açılan davanın kabulü yönündeki kararın kaldırılarak davanın reddine karar verilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

13. Nihai karar 21/3/2019 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir. Başvurucu 22/3/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

14. İlgili hukuk için bkz. Arbay Petrol Gıda Turizm Taşımacılık Sanayi Ticaret Limited Şirketi ve Arbay Turizm Taşımacılık İthalat İhracat İnşaat ve Organizasyon Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi [GK], B. No: 2015/15100, 27/2/2019, §§ 19-34.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

15. Anayasa Mahkemesinin 29/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

16. Başvurucu, idarenin vergi incelemesi yapmak yerine tehditle düzeltme beyannamesi verdirmesinin Anayasa'ya aykırı olduğunu belirtmiştir. Başvurucu, beyana dayalı vergi

sisteminde ihtirazi kaydın mükellefler yönünden önemli bir adil yargılanma güvencesi olduğunu ifade etmiştir. Kanuni süresi geçtikten sonra verilen beyannamelere konulan ihtirazi kaydın geçerli olup olmadığı yolunda içtihat birliğinin bulunmadığını savunan başvurucu, idarenin zorlamasıyla ve mükellefin serbest iradesi olmaksızın verdiği beyannamelere karşı dava açamamasının hak arama hürriyetini ve mülkiyet hakkını ihlal ettiğini savunmuştur. Başvurucu son olarak süresinden sonra verilen beyannamelere karşı dava açılamayacağına ilişkin yorumun hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerini zedelediğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

17. Anayasa’nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

18. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun ileri sürdüğü tüm iddiaların mülkiyet hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir (aynı yönde bkz. Arbay Petrol Gıda Turizm Taşımacılık Sanayi Ticaret Limited Şirketi ve Arbay Turizm Taşımacılık İthalat İhracat İnşaat ve Organizasyon Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi, § 39).

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

19. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Mülkün ve Müdahalenin Varlığı ile Müdahalenin Türü

20. Başvurucunun ihtirazi kayıtla verdiği beyannameler üzerinden yapılan tarh işleminin mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiği hususu kuşkusuzdur. Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarında; vergi ve benzeri mali yükümlülükler ile sosyal güvenlik prim ve katkılarını belirlemeye, değiştirmeye ve ödenmesini güvence altına almaya yönelik müdahalelerin taşıdığı amaçlar dikkate alındığında devletin mülkiyetin kamu yararına kullanımını kontrol veya düzenlenmesi yetkisi kapsamında incelenmesi gerektiği kabul edilmiştir (Arif Sarıgül, B. No: 2013/8324, 23/2/2016, § 50; Narsan Plastik San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2013/6842, 20/4/2016, § 71). Somut olayda da müdahalenin mülkiyetin kullanılmasının kontrolü veya düzenlenmesine ilişkin üçüncü kural çerçevesinde incelenmesi gerekmektedir.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

21. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

22. Anayasa’nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu

hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabileceği öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına müdahalede bulunulurken temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ayrıca ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 62).

23. Anayasa Mahkemesi idarenin icbarıyla süresinden sonra ve ihtirazi kayıtla verilen düzeltme beyannamesine dayalı olarak tarh edilen vergi ve kesilen cezalara karşı açılan davanın, süresinden sonra verilen beyannamelere karşı dava açılamayacağı gerekçesiyle esası incelenmeksizin reddedilmesi suretiyle mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin anayasallığını Arbay Petrol Gıda Turizm Taşımacılık Sanayi Ticaret Limited Şirketi ve Arbay Turizm Taşımacılık İthalat İhracat İnşaat ve Organizasyon Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi kararında incelemiştir.

24. Anayasa Mahkemesi süresinden sonra ihtirazi kayıtla verilen beyannameye dayalı olarak tarh edilen cezalı vergiye karşı açılan davanın incelenmemesi suretiyle mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağının ve meşru amacının bulunduğunu kabul etmiş (Arbay Petrol Gıda Turizm Taşımacılık Sanayi Ticaret Limited Şirketi ve Arbay Turizm Taşımacılık İthalat İhracat İnşaat ve Organizasyon Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi, §§ 44-47), bununla birlikte müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna ulaşmıştır (Arbay Petrol Gıda Turizm Taşımacılık Sanayi Ticaret Limited Şirketi ve Arbay Turizm Taşımacılık İthalat İhracat İnşaat ve Organizasyon Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi, §§ 52-67).

25. Anılan kararda, hukuki bir ihtilafın bulunduğu konularda mükelleflere -kural olarak- verdikleri beyannamelere -ihtirazi kayıt koymak suretiyle- dava açma hakkı sağlanmaması hâlinde mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin keyfî veya hukuka aykırı olduğunun ileri sürülebileceği etkin bir itiraz imkânı tanınmamış olacağından mülkiyet hakkı sahibine aşırı bir külfet yüklenmiş olacağına işaret edilmiştir (Arbay Petrol Gıda Turizm Taşımacılık Sanayi Ticaret Limited Şirketi ve Arbay Turizm Taşımacılık İthalat İhracat İnşaat ve Organizasyon Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi, § 57). Kararda, 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 27. maddesinin (4) numaralı fıkrasındaki düzenlemeyle ihtirazi kayıt konularak verilen beyanname üzerine mükelleflerin dava açabileceğinin kabul edildiğine vurgu yapıldıktan sonra bu suretle vergilendirmede mükellef aleyhine hukuka aykırılığa yol açmamak ve bazı matrah unsurlarını hukuken tartışılabilir kılmak amacıyla yargı içtihatlarıyla geliştirilen ihtirazi kayıt kurumunun kanuni düzenlemeye de konu olduğunun altı çizilmiştir (Arbay Petrol Gıda Turizm Taşımacılık Sanayi Ticaret Limited Şirketi ve Arbay Turizm Taşımacılık İthalat İhracat İnşaat ve Organizasyon Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi, § 58).

26. Anılan kararda Anayasa Mahkemesi; süresinden sonra verilen düzeltme beyannamesine ihtirazi kayıt koyarak dava açmak isteyen mükelleflerin durumlarının, süresinden sonra pişmanlıkla verdiği beyanname üzerine dava açmak isteyen mükelleflerden farklılık arz ettiğini belirtmiştir. Anayasa Mahkemesine göre pişmanlıkla beyanda bulunan mükellef hatalı davranışını kabul etmiştir ve vergi ziyaına yol açan fiilden pişmandır. Bu hâlde dava açılması bu pişmanlık hâliyle bağdaşmamaktadır. Ancak pişmanlık hükümlerinden faydalanma yönünde bir irade göstermeden düzeltme beyanına ihtirazi kayıt koyan mükellefin dava açabilme isteğinin de hukuken korunması gerekir. Bunun nedeni mükellefin pişmanlık iradesinin olmaması ve hâlâ tereddüde düştüğü ya da vergi idaresinin düzeltme

talebine konu olan hususun hukuken tartışılır hâle gelmesini istemesidir. İdarenin icbarı üzerine düzeltme beyannamesi verildiği hâllerde başvurucular, herhangi bir hatalı davranışlarının varlığını kabul etmemektedir. Pişmanlıkla verilen beyannamelere ihtirazi kayıt konularak dava açılamayacağının ileri sürülmesi pişmanlık kurumunun doğasından kaynaklanan bir sınır oluştursa da aynı iddianın süresinden sonra verilen düzeltme beyannameleri için geçerli olmadığı açıktır. Çünkü bu durumda mükellef pişmanlık beyanında bulunmamıştır. İdari bir yorumla beyanına dâhil edilmesi gereken bir matrahın bulunduğunun ya da indirimlerinden çıkarılması gereken bir faturanın olduğunun ileri sürülmesi veya fark edilmesi üzerine vergi mükellefi bu durumun hukuken tartışılır kılınmasını isteyebilmelidir. Başvuruculların idari yorumun aksi yönünde oluşan bir iddiası vardır ve bu iddianın tartışılabilirliğinin hukuken korunması gerekir (Arbay Petrol Gıda Turizm Taşımacılık Sanayi Ticaret Limited Şirketi ve Arbay Turizm Taşımacılık İthalat İhracat İnşaat ve Organizasyon Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi, §§ 60, 61).

27. Anayasa Mahkemesine göre vergi idaresinin ihtar ettiği kod listesine alınmanın -diğer mükelleflerce bilinebilir hâle geldiğinden- ticari satışların bitmesi ve tacirlerin muhasebe döngüsünü sağlama yönünden çok önemli bir unsur olan vergi iadelerinin alınamaması/geç alınması gibi riskli sonuçlarının olduğu görülmektedir. Dolayısıyla başvuruculların vergi idaresinden kanunda öngörülen usulü yani incelemeye sevk edilme ve vergi inceleme raporu ya da takdir komisyonu kararına dayalı olarak vergi ziyaı cezalı tarhiyat yapılmasını beklemeleri uygun olmayabilir. Kaldı ki bu hâlde başvurucular düzenlenecek vergi suçu raporu üzerine adli soruşturma ve kovuşturmaya da tabi tutulabileceklerdir. Ayrıca tarhiyat üzerine dava açılması hâlinde gecikme faizi bu davanın reddine ilişkin kararın tebliğine göre hesaplanacak ve başvurucular daha fazla gecikme faizi ödeyebileceklerdir. Bu sebeple başvurucular düzeltme beyannamesi vermeyi tercih etmektedir. Bunun da ötesinde idarenin yazısı üzerine düzeltme beyannamesi verilmesine rağmen vergilendirme işlemine karşı dava açılamaması hukuki denetim dışında kalan bir alan oluşmasına yol açmaktadır. Vergilendirme idarenin takdir yetkisinin geniş olduğu bir alandır. Ancak bu geniş takdir yetkisi mülkiyet hakkına vergilendirme yoluyla müdahale bakımından kamu makamlarının mülkiyet hakkının gerekliliklerine uyması zorunluluğunu ortadan kaldırmamaktadır (Arbay Petrol Gıda Turizm Taşımacılık Sanayi Ticaret Limited Şirketi ve Arbay Turizm Taşımacılık İthalat İhracat İnşaat ve Organizasyon Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi, § 63).

28. Sözü edilen kararda ayrıca resen yapılacak vergi incelemesinin, matrah takdirinin ve buna bağlı olarak vergi tarhiyatının ne zaman yapılacağı da belirli olmayıp başvuruculların buna dayalı olarak başlatılacak idari ve yargısal süreç boyunca cezalı vergiyi ödeme baskısıyla karşılaşacaklarına da işaret edilmiş, davanın mükellef aleyhine sonuçlanması durumunda da cezalı vergi yanında tarhiyatın ilgili bulunduğu döneme ilişkin normal vade tarihinden sürecin kesinleştiği tarihe kadar, dava süresini de içerecek şekilde gecikme faizi ödemesinin söz konusu olabileceği vurgulanmıştır (Arbay Petrol Gıda Turizm Taşımacılık Sanayi Ticaret Limited Şirketi ve Arbay Turizm Taşımacılık İthalat İhracat İnşaat ve Organizasyon Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi, § 64).

29. Anayasa Mahkemesi nihai olarak derece mahkemelerinin 213 sayılı Kanun'un 378. maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenen hukuk kuralını, düzeltme beyannamesine ihtirazi kayıt konulmasının dava açma hakkı vermeyeceği şeklinde yorumlamasının -sürecin bütününe bakıldığında- başvuruculların müdahalenin hukuka aykırı olduğuna yönelik iddia ve itirazlarını etkin bir biçimde sunamaması sonucuna yol açtığını belirtmiş; mülkiyet hakkının öngördüğü usul güvencelerinin sağlanamaması dolayısıyla müdahalenin

başvuruculara şahsi olarak aşırı bir külfet yüklediği, başvurucuların mülkiyet hakkının korunması ile müdahalenin kamu yararı amacı arasında olması gereken adil dengenin başvurucular aleyhine bozulduğu neticesine ulaşmıştır (Arbay Petrol Gıda Turizm Taşımacılık Sanayi Ticaret Limited Şirketi ve Arbay Turizm Taşımacılık İthalat İhracat İnşaat ve Organizasyon Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi, § 66).

30. Eldeki başvurunun koşulları ile Anayasa Mahkemesinin anılan kararına konu olaydaki koşulların aynı olduğu görülmektedir. Anayasa Mahkemesinin Arbay Petrol Gıda Turizm Taşımacılık Sanayi Ticaret Limited Şirketi ve Arbay Turizm Taşımacılık İthalat İhracat İnşaat ve Organizasyon Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi kararında ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir neden bulunmamaktadır.

31. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

32. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

33. Başvurucu, ihlalin tespit edilmesi ve yargılamanın yenilenmesine hükmedilmesi talebinde bulunmuştur.

34. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

35. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

36. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere

kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

37. İncelenen başvuruda, süresinden sonra ihtirazi kayıtla verilen beyanname üzerine yapılan tarhiyata karşı açılan davanın esasının incelenmemesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlal, mahkeme kararından kaynaklanmıştır.

38. Bu durumda mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 10. Vergi Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

39. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.864,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 10. Vergi Mahkemesine (E.2017/2811, K.2018/1795) GÖNDERİLMESİNE,

D. 364,60 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.864,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 29/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ENGİN ÇIRAKOĞLU (2)

B. No: 2019/10197 | Karar tarihi: 29.12.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/10197

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ENGİN ÇIRAKOĞLU BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2019/10197)

Karar Tarihi: 29/12/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : M. Emin ŞAHİNER

Başvurucu : Engin ÇIRAKOĞLU

Vekili : Av. Murat ÇEKİÇ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tutuklu kalınan dönemde maaştan yapılan kesintilerin değer kaybına uğratılarak ödenmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 3/4/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

A. Ceza Davası Süreci

9. Başvurucu, Türk Silahlı Kuvvetleri Jandarma Genel Komutanlığı Muhabere ve Elektronik Bilgi Sistemleri Başkanlığı emrinde tuğgeneral olarak görev yapmakta iken İzmir Cumhuriyet Başsavcılığınca 2010 yılında başlatılan ve kamuoyunda "askerî casusluk soruşturması" adıyla anılan soruşturma üzerine açılan kamu davasında, zincirleme olarak kişisel verilerin kaydedilmesi ve suç işlemek amacıyla kurulmuş örgüte üye olma suçunu işlediği isnadıyla sanık olarak yargılanmış ve dava kapsamında 1/6/2012 ile 4/7/2014 tarihleri arasında tutuklu kalmıştır.

10. Başvurucu, İzmir 5. Ağır Ceza Mahkemesinin 26/2/2016 tarihli kararıyla isnat edilen suçları işlemediğinin sabit görüldüğü gerekçesiyle beraat etmiştir. Anılan karar Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 21/10/2016 tarihli kararıyla onanmıştır.

B. İdari Dava Süreci

11. Tutuklu kaldığı 1/6/2012 ile 4/7/2014 tarihleri arasında maaşının 1/3'ü kesilen başvurucu, hakkında İzmir 5. Ağır Ceza Mahkemesince verilen beraat kararının 21/10/2016 tarihinde kesinleşmesini müteakip 15/11/2016 tarihli dilekçe ile tutuklulukta geçen süre içinde eksik aldığı 1/3 oranındaki maaşının ve parasal haklarının yasal faiziyle birlikte ödenmesi talebiyle idare nezdinde başvuruda bulunmuştur.

12. Başvuru üzerine Millî Savunma Bakanlığının 15/11/2016 tarihli cevabi yazısında, başvurucunun tutuklulukta geçen dönemde ödenmeyen aylığının (1/3 oranındaki maaşı ve parasal haklar toplamı 36.686,44 TL tutarındaki ana paranın) ilgili hesabına 8/11/2016 tarihinde aktarıldığı, açıkta geçen süreye ait özlük haklarına ilişkin yasal faizin ise konuya dair herhangi bir mahkeme kararı bulunmadığı sürece ödenemeyeceği belirtilmiştir.

13. Başvurucu, maaş ödemelerinin eksiksiz yapılmasına karşın faiz ödenmemesine yönelik 15/11/2016 tarihli idari işlemin iptali istemiyle 18/7/2017 tarihinde Ankara 12. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır. Bu davada başvurucu, dava konusu idari işlemin tutuklandığı ve tutuklu kaldığı dönemde yürürlükte bulunan 27/7/1967 tarihli ve 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu'nun 65. maddesinin (f) bendinde yer alan asıl alacağa bağlı bir hak olan faiz ödemesinin de yapılacağı düzenlemesine ve yerleşik içtihada açıkça aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

14. Mahkeme 7/3/2018 tarihli kararıyla dava konusu işlemin iptaline, başvurucunun tutuklu kaldığı döneme ilişkin maaş farklarına faiz ödenmesi talebinin kabulü ile yoksun kaldığı maaş farklarının hak ediş tarihlerinden itibaren işleyecek yasal faizlerinin söz konusu maaş farklarının başvurucuya ödendiği tarihe kadar idarece hesaplanarak başvurucuya ödenmesine hükmetmiştir. Kararın gerekçesinde; faizin asıl alacağa bağlı ve onun ferî niteliğinde bir alacak olduğu, başvurucunun yoksun kaldığı maaş farklarının ödendiği gözönünde bulundurulduğunda tutuklu kaldığı süreye ilişkin maaş farklarına faiz ödenmemesine ilişkin dava konusu işlemde hukuka uyarlık bulunmadığı, ayrıca dava konusu işlemin hukuka aykırı olduğu saptamasından hareketle başvurucunun dava konusu işlem

nedeniyle yoksun kaldığı yasal faizin kendisine ödenmesi gerektiği değerlendirmesinde bulunulmuştur.

15. İçişleri Bakanlığı; karara karşı istinaf yoluna başvurmuştur. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 2. İdare Dava Dairesi 31/1/2019 tarihinde davalı idarenin istinaf isteminin kabulüne, yerel mahkeme kararının kaldırılmasına ve davanın reddine kesin olarak karar vermiştir. Kararın gerekçesi özetle şöyledir:

i. Yerleşik içtihada göre idarenin faiz ödemesinden sorumlu tutulabilmesi için ilgili tarafından idarenin temerrüde düşürülmesi gerekmektedir.

ii. Kamu personelinin görevden uzaklaştırıldığı veya tutuklu kaldığı dönemde kesilen ya da eksik ödenen maaş tutarının da 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 143. maddesindeki koşulların gerçekleşmesi hâlinde 141. madde uyarınca ödeneceği hususunda tereddüt bulunmamakla birlikte anılan bu miktara faiz ödenip ödenmeyeceğinin ortaya konulması gerekmektedir.

iii. Somut olayda başvurucunun tutuklu kaldığı sürede kesilen aylıkları başvurusu üzerine gecikmeksizin idari yargı literatüründe makul kabul edilen sürede ödenmiştir.

16. Nihai karar, başvurucu vekiline 13/3/2019 tarihinde tebliğ edilmiştir.

17. Başvurucu 3/4/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. İlgili Mevzuat

18. 926 sayılı Kanun'un "Açığa çıkarılan, tutuklanan veya firar ve izin tecavüzünde bulunan, cezası infaz edilmekte olan subaylar hakkında yapılacak işlem" kenar başlıklı 65. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Açığa alınan veya tutuklanan subay ve askerî memurlar hakkında aşağıdaki esaslara göre işlem yapılır:

...

f) (Değişik: 26/3/1982 - 2642/10 md.) Açığa alınan ya da tutuklananlar;

1) Hizmet eri tazminatından ve bu Kanunda öngörülen aile yardım ödeneği, mahrumiyet yeri ödeneği, doğum yardım ödeneği, ölüm yardım ödeneği, tedavi ve cenaze masrafları, yakacak yardımı, giyecek ve yiyecek (tayın bedeli) yardımı, tahsil bursları ve yurttan faydalanma, lojmandan faydalanma hükümlerinden yararlanmaya devam ederler.

2. (Değişik birinci cümle: 18/7/2011 – KHK-647/1 md.) Açığa alınanlara ve tutuklulara (hakim subaylar dahil), bu süreler içinde 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 141 inci maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesi hükmüne göre aylık ödenir. Ancak, bu gibilerden haklarında kovuşturmaya yer olmadığına, muhakemenin menine, beraate, her ne sebeple olursa olsun kamu davasının düşmesine veya ortadan kaldırılmasına karar verilenlerin ödenmeyen veya noksan ödenen her türlü özlük hakları ödenir. (Ek cümle: 18/7/2011 – KHK-647/1 md.) Türk Silâhlı Kuvvetlerinin yurtdışı kadrolarında görevliyken açığa alınan veya tutuklananlara da yurtiçinde bir kadroya atanıncaya kadar, bu alt bent uyarınca yurtdışı aylığı ödenir ..."

19. 657 sayılı Kanun'un "Görevden uzaklaştırılan veya görevinden uzak kalan memurların hak ve yükümlülüğü" kenar başlıklı 141. maddesi şöyledir:

"Görevden uzaklaştırılan ve görevi ile ilgili olsun veya olmasın herhangi bir suçtan tutuklanan veya gözaltına alınan memurlara bu süre içinde aylıklarının üçte ikisi ödenir. Bu gibiler bu Kanunun öngördüğü sosyal hak ve yardımlardan faydalanmaya devam ederler.

143 üncü maddede sayılan durumların gerçekleşmesi halinde, bunların aylıklarının kesilmiş olan üçte biri kendilerine ödenir ve görevden uzakta geçirdikleri süre, derecelerindeki kademe ilerlemesinde ve bu sürenin derece yükselmesi için gerekli en az bekleme süresini aşan kısmı, üst dereceye yükselmeleri halinde, bu derecede kademe ilerlemesi yapılmak suretiyle değerlendirilir."

2. Danıştay İçtihadı

20. Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 19/3/2014 tarihli ve E.2011/358, K.2014/906 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

“Gaziantep 1. İdare Mahkemesi'nin 18/06/2007 günlü, E:2006/2618, K:2007/1148 sayılı kararıyla; 399 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 56. maddesinde, hakkında takibata mahal olmadığına veya beraatına karar verilenlere, görevden uzaklaştırıldığı döneme ilişkin olarak sözleşme ücretinden kesilmiş bulunan 1/3 oranındaki tutarın ödeneceğinin belirtildiği ancak, geriye yönelik olarak faiz ödeneceğine dair herhangi bir düzenlemeye yer verilmediği; bu durumda, davacının görevden uzaklaştırma dönemi olan 14/09/1998 ile 28/08/2001 tarihlerine ilişkin faiz talebinin hukuki dayanağının bulunmadığı; davacının göreve iade edildiği 28/08/2001 tarihinden ödemenin yapıldığı 24/08/2006 tarihine kadar ki döneme ilişkin faiz talebine gelince, hakkında açılan davada 4616 sayılı Yasa hükümleri gereğince, davanın kesin hükme bağlanmasının ertelenmesine dair verilen yargı kararı üzerine göreve iade edilmesini izleyen sürede sözleşme ücretinden kesilen miktarın gecikmeksizin ödenmesi gerekirken, sözkonusu ödemenin ancak 24/08/2006 tarihinde yapıldığı, makul süreyi aşan bu gecikmenin davalı idare açısından bir hizmet kusuru oluşturduğu; belirtilen hukuki duruma göre 28/08/2001 tarihinden ödemenin yapıldığı, 24/08/2006 tarihi arasında geçen sürede ödemenin gecikmiş olması nedeniyle davacının faiz tutarı kadar zarara uğramış olduğunun kabulü gerektiği; davalı idare her ne kadar borcun, şartlı tahliye süresinin dolduğu tarih olan 08/02/2006 tarihinde muaccel olduğunu belirtmiş ise de, şartlı tahliye kararının ceza hukuku açısından aynı veya daha ağır suçların işlenmesi halinde dosyanın yeniden ele alınarak incelenmesi yönünden sonuç doğurduğu, bu kararın, idare hukuku kurallarına dayalı olarak kamu hizmeti gören personelin özlük haklarının iadesinde esas alınmasının hakkaniyete uygun görülmediği; bu durumda, 2001 tarihinde görevine iade edilmesinde herhangi bir sakınca görülmeyen davacının sözleşme ücretinden yapılan kesintilerin bu tarihte ödenmeyip 2006 yılında ödenmesi nedeniyle, göreve iade edildiği tarihten itibaren maaşından yapılan kesintilere faiz uygulanmamasında hukuka uyarlık görülmediği gerekçesiyle, davacının faiz telebinin, görevden uzaklaştırıldığı 14/09/1998’den 28/08/2001 tarihine kadar olan dönem için reddine, göreve iade edildiği 28/08/2001 tarihinden ödemenin yapıldığı 24/08/2006 tarihine kadar olan döneme ilişkin faiz talebinin kabulüne karar verilmiştir.

Bu kararın davacının faiz talebinin kabulüne ilişkin kısmının temyizen incelemesi sonucu, Danıştay Beşinci Dairesi'nin 23/02/2010 günlü, E:2007/7242, K:2010/961 sayılı kararıyla; 399 sayılı KHK'nin 56. maddesinde sayılan hallerin gerçekleşmesi durumunda aylıklarının kesilmiş olan 1/3 oranındaki kısmının ilgililere ödeneceği hüküm altına alınmış olup, bu

düzenlemede söz konusu kesintilere faiz ödeneceğine ilişkin bir hükme yer verilmediği; buna göre, davacının açıkta geçirdiği sürelere ait olmak üzere göreve iadesinden sonra ödenmiş olan 1/3 oranındaki kesintilere faiz ödenmesine hukuken olanak bulunmadığı gerekçesiyle bozulmuş ise de, İdare Mahkemesince, bozma kararına uyulmayarak, faizin, konusu para olan borçlarda, alacaklının bu paradan mahrum kaldığı süre içinde uğrayacağı kayıpların, başka bir anlatımla bu paranın kullanılamamasından dolayı yoksun kalınan kazancın karşılığı olduğu; esasen bu kaybın veya yoksun kalınan kazancın idareden istenebilmesi için idarenin doğrudan veya dolaylı bir kusurunun bulunmasının kural olarak gerekmediği; ekonomilerde bir değişim vasıtası olan paranın, çeşitli ticari, sınai, zirai v.b. faaliyetlerde kullanılmakla, sahibine kazanç, kira, nema v.s. adları altında kimi ekonomik yararlar sağlayan bir değer olduğu; paranın, sahibi dışındaki kişi ve kuruluşlarca kullanılmasının, sahibinin bu ekonomik değerden mahrum bırakılması sonucunu doğurmasının yanında, yüksek enflasyon etkisinde olan ekonomilerde, paranın değerini, yanı alım gücünün enflasyon oranı ölçüsünde yitirmesine neden olduğu; hukuk devletlerinde, açıklanan nitelikteki bir zararın faiz ya da başka bir ad altında ödenecek tazminatla karşılanabilmesi için, açık yasa hükmü aranmasının düşünülemeyeceği; aksine anlayışın, Devletin ve ona bağlı idarenin eylem ve işlemlerinden doğan her türlü zararın tazmini için de, açık yasa hükmü aranması sonucuna götüreceği ki, böyle bir anlayışın, Anayasa'nın 125. maddesinin son fıkrasında yer alan, "idare, kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlüdür" amir hükmü ile bağdaşmayacağı gerekçesinin de eklenmesi suretiyle, ilk kararının davacının faiz talebinin kabulüne ilişkin kısmında ısrar edilmiştir.

Davalı idare, Gaziantep 1. İdare Mahkemesi'nin 28/09/2010 günlü, E:2010/1211, K:2010/844 sayılı ısrar kararını temyiz etmekte ve bozulmasını istemektedir.

Temyiz edilen kararla ilgili dosyanın incelenmesinden; Gaziantep İdare Mahkemesince verilen kararın usul ve hukuka uygun bulunduğu, dilekçede ileri sürülen temyiz nedenlerinin kararın bozulmasını gerektirecek nitelikte olmadığı anlaşıldığından, davalı idarenin temyiz isteminin reddine, Gaziantep 1. İdare Mahkemesi'nin 28/09/2010 günlü, E:2010/1211, K:2010/844 sayılı ısrar kararının ONANMASINA....

21. Danıştay Onikinci Dairesinin 30/11/1998 tarihli ve E.1995/6978, K.1998/2918 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Ankara 2. İdare Mahkemesinin 14.10.1993 günlü, E:1992/182, K:1993/1398 sayılı kararıyla; görevine son verilmesine dair işlemin idare mahkemesince iptali, Danıştayca da onanması üzerine 30.9.1991 tarihinde göreve iade edilen davacının, görevine son verilmesine dair işlemin hukuka aykırılığının mahkeme kararı ile sabit olması nedeniyle bu işlemden doğan zararının idarece tazmin edilmesinin Anayasanın 125. maddesi ve bu yoldaki idare hukuku ilkesi gereği olduğu, davacının zararını, alamadığı aylıkları ile sınırlı tutmaya olanak bulunmadığından açıkta kaldığı sürede aylık ve özlük haklarını zamanında alamaması nedeniyle uğradığı zararının yasal faiz ödenerek tazmininin gerektiği, davacı tarafından % 57 oranında faiz talep edilmiş ise de, 3095 sayılı Yasa uyarınca yasal faizin % 30 olarak uygulanması gerektiği, davacının görevine son verilmesine dair işlemin iptaline dair idare mahkemesi kararı davalı idarece geciktirilmeksizin uygulanmış olması nedeniyle temerrüt faizi ödenemeyeceği gerekçesiyle davacıya idarece ödenmiş olan aylık ve özlük haklarına ödenmesi gereken ilk ayın başlangıç alınmak suretiyle % 30 yasal faiz işletilerek saptanacak tutarın davacıya ödenmesine istemin fazlaya ilişkin kısmının ise reddine hükmedilmiştir.

...

Hüküm veren Danıştay Onikinci Dairesince işin gereği düşünüldü:

İdare ve Vergi Mahkemeleri tarafından verilen kararların temyiz yolu ile incelenerek bozulabilmeleri 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 49. maddesinde belirtilen nedenlerden birinin bulunması halinde mümkündür. Ankara 2. İdare Mahkemesince verilen 14.10.1993 günlü,E:1992/182, K:1993/1398 sayılı kararın % 57 faiz talebine ilişkin kısmı ve dayandığı gerekçe hukuk ve usule uygun olup, bozulmasını gerektirecek bir sebep de bulunmadığından temyiz istemlerinin reddi ile anılan kararın onanmasına, temyiz giderlerinin istemde bulunan taraflar üzerinde bırakılmasına..."

B. Uluslararası Hukuk

22. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) istikrarlı olarak kamu makamlarınca yapılacak geri ödemelerin gecikmesini faiz ödemeleriyle ilişkilendirmektedir. AİHM'in çeşitli kararlarında makul olmayan bir gecikme gibi nedenlerle tazminatın değer kaybettiği durumlarda bu tazminatın yeterliliğinin azalacağı belirtilmiştir (Angelov/Bulgaristan, B. No: 44076/98, 22/4/2004, § 39; Almeida Garrett, Mascarenhas Falcão ve diğerleri, B. No: 29813/96-30229/96, § 54). Nitekim böyle başvurularda AİHM, esas itibarıyla kamu makamlarının geçen süre nedeniyle ödenmesi gereken tutardaki değer kayıplarını telafi etmek için gecikme faizi ödeyip ödemediğini dikkate almaktadır. Kısacası AİHM; mülkiyet hakkı kapsamında faiz ödemesini, esasen devletin borçlu olduğu tutar ile alacaklı tarafından nihai olarak alınan tutar arasındaki enflasyon nedeniyle oluşan değer kayıplarını giderme yükümlülüğüyle ilişkilendirmektedir (Akkuş/Türkiye, B. No: 19263/92, 9/7/1997, § 29).

23. Devlet tarafından ödenecek bir bedelin enflasyon karşısındaki değer kayıplarında AİHM, ikili bir ayrıma gitmektedir. Mahkemelerce belirlenmiş bir para alacağının ödenmemesi hâlinde daha katı bir tutum sergileyerek %5'e kadar değer kayıplarını hesaplama faktörlerindeki değişkenlerle ilgili kabul etmektedir (Arabacı/Türkiye (k.k.), B. No: 65714/01, 7/3/2002; Akkuş/Türkiye, §§ 24-31). Çünkü burada ödemelerin geç yapılması, mahkeme kararlarının icra edilmesi ile ilgili bir sorundur. Mahkemelerde geçen yargılama süresindeki enflasyon nedeniyle kamulaştırma bedelinin değer kaybı yönünden ise meydana gelen farkın tazminatın belirlenmesi yönteminden kaynaklandığı ve bu konuda kamusal makamların belirli bir takdir yetkisinin olduğu da gözetilerek bu farkın başvurucular açısından aşırı bir yük getirip getirmediği incelenerek karar verilmektedir (Aka/Türkiye, B. No: 19639/92, 23/9/1998, §§ 41-51; Güleç ve Armut/Türkiye (k.k.), B. No: 25969/09, 16/11/2010).

24. AİHM'in Eko-Elda Avee/Yunanistan (B. No: 10162/02, 9/3/2006, §§ 23-31) kararında; haksız olarak tahsil edilen verginin 5 yıl 5 ay sonra faizsiz olarak iade edilmesi, belli bir meblağdan yararlanma hakkı uzun süre engellenen başvurucunun mali durumunda önemli bir zarara yol açması nedeniyle ölçülü görülmemiş ve mülkiyet hakkının ihlaline karar verilmiştir.

25. Baş/Türkiye (B. No: 49548/99, 24/6/2008, §§ 58-64) kararında ise faiz ödenmemesi nedeniyle tazminatın değer kaybına ilişkin şikâyetler incelenmiştir. Başvuruya konu olayda idare mahkemesince başvurucunun 15/9/2003 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere dul aylığına hak kazandığı kabul edilmiştir. AİHM öncelikle idare mahkemesinin kararının talep edilebilir bir alacak oluşturduğunu ve bu nedenle başvurucunun Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne ek 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesi anlamında mülkiyet oluşturan bir hakkının

mevcut olduğunu belirtmiştir. AİHM ayrıca bu hakkın başvurucuya Emekli Sandığına başvurduğu tarihten itibaren geçerli olacak şekilde geriye dönük olarak tanındığını vurgulamıştır. Bununla birlikte AİHM, başvurucuya salt bu hakkın tanınmış olmasının başvurucunun mağdur sıfatını ortadan kaldırmadığını kabul etmiştir. AİHM'e göre mağdur sıfatının ortadan kalkabilmesi için ileri sürülen ihlalin hem zamanında hem de mağdurun bu hakkı kullanamadığı süre gözönüne alınarak telafi yoluna gidilmesi gerekmektedir. AİHM bu çerçevede, idare mahkemesinin yaklaşık iki yüz aya yayılan Nisan 1987-Aralık 2003 tarihleri arasındaki dönemdeki dul aylıklarına ilişkin oluşan zararı dikkate almadığını tespit etmiştir. AİHM söz konusu dönem için başvurucunun banka hesabına yatırılan paranın ise aynı dönemdeki enflasyon oranları karşısında uğradığı maddi kaybın sonuçlarını gidermeye yetmediğini belirtmiştir. AİHM, geçen sürenin yalnızca devlete yarar sağladığını ve ilgili dönemde Türkiye'de paranın hızla değer kaybettiğini gözönünde bulundurarak başvurucunun mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

26. Anayasa Mahkemesinin 29/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

27. Başvurucu, hakkında açılan ceza davasından beraat ettikten sonra tutuklu kaldığı 1/6/2012 ile 4/7/2014 tarihleri arasındaki döneme ait özlük haklarının ana para olarak tarafına ödenmesine rağmen yasal faiz ödemesi yapılmamasından yakınmaktadır. Başvurucuya göre beraat kararının kesinleşmesi üzerine geçmişte ödenmeyen özlük haklarının faiziyle birlikte ödenmesi gerekirken faiz ödemesinden kaçınılmış olması nedeniyle tutukluluk süresi zarfında gerçekleşen enflasyon olgusu nedeniyle ana para alacağı değer kaybetmiştir. Başvurucu sonuç olarak hâlihazırda tarafına ödemesi yapılan yoksun kaldığı ana paranın yanı sıra ödemesi yapılmayan faizin de ödenmesini teminen açtığı davanın haksız olarak reddedildiğini belirterek adil yargılanma ve mülkiyet haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

28. Bakanlık görüşünde, mevcut başvuruda başvurucunun mülkiyet hakkının ihlal edilip edilmediği hususunda Anayasa Mahkemesi tarafından yapılacak incelemede ilgili mevzuat hükümlerinin, Anayasa Mahkemesi içtihadı ile somut olayın kendine özgü koşullarının da dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir.

29. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne katılmadığını ve Anayasa Mahkemesinin benzer durumlar için emsal nitelikte kararlar verdiğini belirtmiştir.

B. Değerlendirme

30. Anayasa’nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

“Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.”

31. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucu, mülkiyet hakkının ihlali iddiası yanında adil yargılanma hakkının da ihlal edildiğini öne sürmüştür. Ancak başvurucunun temel

şikâyetinin tutuklu kaldığı süre zarfında kesilen maaşının beraat kararının ardından göreve iade edildikten sonra değer kaybına uğratılarak ödenmesi olduğu dikkate alındığında başvurucunun belirttiği ihlal iddiasının mülkiyet hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

32. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

33. Somut olayda başvurucunun hakkında yürütülen ceza soruşturması ve kovuşturması sırasında tutuklu bulunduğu sürede alamadığı maaş farkları, hakkında mahkûmiyet kararı olmadığından 657 sayılı Kanun'un 141. maddesi uyarınca kendisine ödenmiştir. Başvurucuya ödenen bu maaş farklarının Anayasa'nın 35. maddesi anlamında başvurucu yönünden mülk oluşturduğu açıktır. Anayasa Mahkemesi daha önce değer kaybıyla ilgili şikâyetleri mülkiyetten barışçıl yararlanmaya ilişkin birinci kural çerçevesinde incelemiştir (Ferda Yeşiltepe [GK], B. No: 2014/7621, 25/7/2017§ 51; Ano İnşaat ve Ticaret Ltd. Şti., [GK], B. No: 2014/2267, 21/12/2017, § 57). Somut olayda da farklı bir durum söz konusu olmadığından müdahale, belirtilen genel ilke çerçevesinde incelenmiştir.

34. Mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ayrıca ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir(Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 62). Ölçülülük ilkesi gereği kişilerin mülkiyet hakkının sınırlandırılması hâlinde elde edilmek istenen kamu yararı ile bireyin hakları arasında adil bir dengenin kurulması gerekir. Bu adil denge, başvurucunun şahsi olarak aşırı bir yüke katlandığının tespit edilmesi durumunda bozulmuş olacaktır (Arif Güven, B. No: 2014/13966, 15/2/2017, § 58). Müdahalenin ölçülülüğünü değerlendirirken Anayasa Mahkemesi; bir taraftan ulaşılmak istenen meşru amacın önemini ve diğer taraftan müdahalenin niteliğini, başvurucunun ve kamu otoritelerinin davranışlarını da gözönünde tutarak başvurucuya yüklenen külfeti dikkate alacaktır (Arif Güven, § 60).

35. Anayasa Mahkemesi kamu kurum ve kuruluşlarından olan çeşitli para alacaklarının değer kaybına uğratılarak ödenmesine ilişkin şikâyetleri daha önce incelemiştir. Buna göre kamu makamlarının para borçlarını makul olmayan bir gecikme ile ödedikleri durumlarda para alacağında meydana gelen değer aşınmalarının başvurucular üzerinde şahsi olarak aşırı bir yük oluşturması hâlinde müdahale ölçülü olmadığından mülkiyet hakkının ihlaline karar vermiştir (kamulaştırma bedeli yönünden bkz. Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013; Ali Şimşek ve diğerleri, B. No: 2014/2073, 6/7/2017; bir sosyal güvenlik ödemesi yönünden bkz. Ferda Yeşiltepe; ihale alacağı yönünden bkz. Ano İnşaat ve Ticaret Ltd. Şti.; vergi iadesi alacağı yönünden bkz. Akel Gıda San. ve Tic. A.Ş., B. No: 2013/28, 25/2/2015; deprem nedeniyle tazminat yönünden bkz. Abdulhalim Bozboğa, B. No: 2013/6880, 23/3/2016).

36. Başvurucunun tutuklu kaldığı sürede alamadığı birikmiş maaş farkları idare tarafından kendisine ödenmiştir. Bu bakımdan başvurucunun mağduriyeti giderilmiş durumdadır. Bununla birlikte varlığı derece mahkemelerince de kabul edilen başvurucunun bu alacağına yasal faiz işletilmemiştir. Diğer bir deyişle idare, ilgili Kanun hükmü gereği başvurucuya tutuklulukta geçirdiği sürelerde maaşını 1/3 oranında eksik ödemiş; başvurucu hakkında

tesis edilen beraat kararının kesinleşmesi sebebiyle 657 sayılı Kanun'un 141. maddesi kapsamında tarafına alacağı iade edilmiş ancak bu maaş kesintisi yönünden herhangi bir faiz ödemesi yapılmamıştır. İdare hukuku çerçevesinde hangi alacaklara faiz işletileceği, faiz oranının ne olacağı, faizin işletilme tarihinin belirlenmesi gibi hususlar Anayasa Mahkemesinin görevine girmemektedir. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesinin yukarıdaki içtihadında da değinildiği üzere mülkiyet hakkı kapsamında görülen bir alacağın kamu makamlarınca haklı olmayan bir gerekçeyle geç ödenmesi durumunda bu alacağın enflasyon karşısında makul olmayacak bir oranda değer kaybına uğratılması mülk sahibine şahsi olarak aşırı bir külfet yüklemektedir (Vildan Utku Atalay, B. No: 2015/4812, 7/2/2019, § 37).

37. Somut olayda başvurucuya 1/6/2012 ile 4/7/2014 tarihlerinde tutuklu kaldığı sürede alamadığı 1/3 oranındaki birikmiş maaş farkları iade edilmekle birlikte kendisine bir faiz ödemesi yapılmamıştır. Hâlbuki Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre başvurucunun tutuklandığı 2012 yılı Haziran ayındaki 100 TL'nin ödemenin yapıldığı 2016 yılı Kasım ayındaki karşılığı 140,56 TL olup aradan geçen 4 yıl 5 aylık sürede gerçekleşen enflasyon oranı %40 civarındadır. Bunun yanında başvurucunun tutukluluğunun sona erdiği 2014 yılı Temmuz ayındaki 100 TL'nin ödemenin yapıldığı 2016 yılı Kasım ayındaki karşılığı da 118,90 TL olup aradan geçen 2 yıl 4 aylık sürede gerçekleşen enflasyon oranı %19 civarındadır.

38. Bu durumda ilgili soruşturma ve kovuşturma kapsamında belirli bir süre tutuklu kalmakla birlikte hakkında açılan ceza davasından sonradan beraat eden başvurucuya söz konusu maaş kesintisinin iade edilmesi gerektiği kamu makamlarınca saptanmış bir olgudur. Bu maaş tutarlarının başvurucunun statüsü gereği ödendiği ve onun mülkiyet hakkı kapsamında olduğu ise kuşkusuzdur. Sonuç olarak söz konusu idari ve yargısal sürece bir bütün olarak bakıldığında ceza soruşturması ve kovuşturması kapsamında belirli bir süre tutuklu kalan kamu görevlisi başvurucunun mülkiyet hakkı kapsamındaki maaşından yapılan kesintilerin yaklaşık 2 yıl 4 ay ile 4 yıl 5 ay arasında değişen sürelerde kendisine iade edilebildiği, haklı bir gerekçesi ortaya konulamayan bu gecikmenin de belirtilen sürelerin uzunluğu dikkate alındığında makul görülemeyeceği anlaşılmaktadır.

39. Diğer taraftan Danıştayın benzer konuya ilişkin bazı kararlarında da konusu para olan borçlarda, alacaklının bu paradan mahrum kaldığı süre içinde uğrayacağı kayıpların, başka bir anlatımla bu paranın kullanılamamasından dolayı yoksun kalınan kazancın karşılığı olarak faiz ödenmesi gerektiği belirtilmiştir. Danıştay bu kararlarında, sonuç olarak açığa alınan bir kamu görevlisinden yapılan maaş kesintilerinin faiziyle birlikte iade edilmesi gerektiğini belirtmiştir (bkz. §§ 20, 21). Dolayısıyla somut olay bağlamında derece mahkemelerinin başvurucuya faiz ödenmemesine ilişkin olarak yukarıdaki içtihattan farklılaşan yorumu, başvurucunun alacağının enflasyon karşısında önemli ölçüde değer kaybına uğratılarak ödenmesine yol açmaktadır.

40. Sonuç olarak başvurucunun maaşından kesintilerin yapıldığı tarihlerden ödemenin yapıldığı tarihe kadar geçen süredeki enflasyon oranları dikkate alındığında mülkiyet hakkı kapsamında değerlendirilen söz konusu alacakların enflasyon oranları karşısında önemli ölçüde değer kaybına uğratılarak ödendiği anlaşılmaktadır. Buna karşın başvurucuya herhangi bir faiz ödemesi yapılmamış, başvurucunun faiz ödenmesi yönündeki talebi de idari ve yargısal makamlarca reddedilmiştir. Söz konusu değer kaybının oranı gözetildiğinde müdahaleyle başvurucuya şahsi olarak aşırı ve olağan dışı bir külfet yüklendiği, bu sebeple söz konusu müdahalenin kamunun yararı ile başvurucunun mülkiyet hakkının korunması arasında kurulması gereken adil dengeyi başvurucu aleyhine bozduğu kanaatine varılmıştır.

41. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

42. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

43. Başvurucu, yeniden yargılama yapılması ile maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

44. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B.No: 2016/12506, 7/11/2019).

45. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin, yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

46. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanunun 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü’nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde, usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

47. Anayasa Mahkemesi, başvurucunun tutuklu kaldığı süre zarfında maaşından yapılan kesintilerin hakkında tesis edilen beraat kararının kesinleşmesinden sonra enflasyon oranları karşısında değer kaybına uğratılarak ödenmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varmıştır. Somut başvuruda ihlalin bu sebeple idari bir işlemden kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte somut olayda söz konusu idari işleme başvurulabilecek bir kanun yolunun mevcut olduğu, bu yol tüketildikten sonra bireysel başvuruda bulunulduğu görülmektedir. Buna göre başvurucunun faiz ödenmesi için açtığı dava derece mahkemelerince reddedilmekle ihlalin sonuçları giderilememiştir. Hâlbuki başvurucuya talebi doğrultusunda faiz ödenmesi mülkiyet hakkının ihlaline yol açan değer kaybını giderebilecek bir araç olarak görülmelidir.

48. Bu durumda mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Buna göre yapılacak yeniden yargılama ise 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda derece mahkemelerince yapılması gereken iş, öncelikle ihlale yol açan mahkeme kararının ortadan kaldırılması ve nihayet ihlal sonucuna uygun ve başvurucunun faiz talebiyle sınırlı olarak yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 12. İdare Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

49. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

50. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.864,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 10. İdare Mahkemesine (E.2017/2079, K.2018/390) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.864,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 29/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AYŞEGÜL ŞİMŞEK MANKAN

B. No: 2019/12111 | Karar tarihi: 29.12.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/12111

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AYŞEGÜL ŞİMŞEK MANKAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/12111)

Karar Tarihi: 29/12/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Ayhan KILIÇ

Başvurucu : Ayşegül ŞİMŞEK MANKAN

Vekili : Av. Ayhan ÇİL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; sözleşmeli aile hekiminin görevden uzaklaştırıldığı dönemde kesilen aylığının göreve iadesinden sonra ödenmemesi nedeniyle mülkiyet hakkının, aile hekimlerine diğer kamu görevlilerinden farklı muamele edilmesi nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak ayrımcılık yasağının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 10/4/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucu 1974 doğumlu olup Bafra'da ikamet etmektedir. Başvurucu, olayların geçtiği tarihte Bafra Kızılırmak Aile Sağlık Merkezinde sözleşmeli aile hekimi olarak görev yapmaktadır.

10. Türkiye 15 Temmuz 2016 gecesi silahlı bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış ve Bakanlar Kurulu tarafından ülke genelinde 21/7/2016 tarihinden itibaren doksan gün süreyle olağanüstü hâl (OHAL) ilan edilmesine karar verilmiştir. Müteaddit defa uzatılan OHAL 19/7/2018 tarihinde son bulmuştur. Darbe teşebbüsüne ilişkin süreç, OHAL ilanı, OHAL döneminin gerektirdiği tedbirlere ilişkin detaylı açıklamalar Anayasa Mahkemesinin Aydın Yavuz ve diğerleri ([GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-20, 47-66) kararında yer almaktadır.

11. Darbe teşebbüsünden sonra çıkarılan 22/7/2016 tarihli ve 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'nin (667 sayılı KHK) 4. maddesiyle, terör örgütlerine veya Millî Güvenlik Kurulunca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen kamu görevlilerinin bu görevlerinden çıkarılması yetkisi kamu kurumlarına verilmiştir.

12. Sözü edilen madde uyarınca gereken işlemlerin yapılması amacıyla Sağlık Bakanlığı bünyesinde oluşturulan kurul, başvurucunun durumunun anılan madde çerçevesinde değerlendirilmesi için görevden uzaklaştırılmasına 27/7/2016 tarihinde karar vermiştir. Başvurucu 28/10/2016 tarihinde görevine iade edilmiştir. Görevden uzaklaştırıldığı dönemde başvurucunun sözleşme ücreti 30/12/2010 tarihli ve 27801 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan (mülga) Aile Hekimliği Ödeme ve Sözleşme Yönetmeliği'nin (Yönetmelik) 16. maddesine göre hesaplanan tam hâliyle değil 17. maddesinde öngörülen kesintilere tabi tutularak ödenmiştir.

13. Başvurucu 30/12/2016 tarihinde, aylığından yapılan kesintinin ödenmesi talebinde bulunmuştur. Samsun Valiliği (Valilik) 20/1/2017 tarihli işlemle talebi reddetmiştir. Ret yazısında; aile hekimlerinin mali ve sosyal haklar yönünden 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na tabi olmadığı, sözleşmenin askıda olduğu dönemde kesilen aylığın ödenmesini öngören bir hükmün mülga Yönetmelik'te bulunmadığı belirtilmiştir.

14. Başvurucu söz konusu işlemin iptali istemiyle 21/3/2017 tarihinde Samsun 1. İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) dava açmıştır. İdare Mahkemesi 12/4/2017 tarihinde usulüne uygun olmadığı gerekçesiyle dava dilekçesinin reddine karar vermiştir.

15. Başvurucu 15/5/2017 tarihinde dava dilekçesini yenilemiştir. Dava dilekçesinde, aile hekimlerinin mali ve sosyal haklar konusunda mülga Yönetmelik'in uygulandığı ancak mülga Yönetmelik'te idarenin kusuruyla görevden uzaklaştırma hâlinde verilecek ücret konusunda boşluğun bulunduğu belirtilmiştir. Mali haklar yönünden 657 sayılı Kanun'a tabi olan kamu görevlilerinden göreve iade edilenlerin kesilen aylıkları ödendiği hâlde aile hekimlerine ödenmemesinin eşitlik ilkesine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

16. Valiliğin savunmasında, 657 sayılı Kanun'un 141. ve 143. maddelerinin aile hekimleri yönünden uygulanma olanağı bulunmadığından başvurucunun açıkta kaldığı dönemde kesilen aylığın iadesinin mümkün olmadığı belirtilmiştir.

17. İdare Mahkemesi 8/2/2018 tarihinde davayı reddetmiştir. Kararın gerekçesinde, aile hekimlerinin maaş ve ücretlerinin mülga Yönetmelik ve idareyle yapılan sözleşme hükümlerine göre belirlendiği ifade edilmiştir. Kararda, 657 sayılı Kanun'dan bağımsız olarak ücretleri belirlenen aile hekimlerinin geçici olarak görevlerinden uzaklaştırılmaları hâlinde yerine başka bir aile hekiminin görevlendirileceği ve aile hekimine ödenen ücretin bir kısmının görevlendirilen aile hekimine ödeneceği belirtilmiş ancak aile hekiminin görevine dönmesi hâlinde görevinden uzak kaldığı dönemde almadığı ücretlere ilişkin olarak 657 sayılı Kanun'un 141. maddesi hükmüne benzer bir hükme mülga Yönetmelik'te yer verilmediği vurgulanmıştır. İdare Mahkemesi sonuç olarak başvurucunun aylığından 657 sayılı Kanun'un 141. maddesi uyarınca kesinti yapılmadığından sözü edilen maddenin uygulanmasının mümkün bulunmadığını ve açıkta kaldığı dönemde eksik ödenen tutarın başvurucuya iade edilmemesinin hukuka aykırı olmadığını kabul etmiştir.

18. Başvurucu aynı iddialarla karara karşı istinaf yoluna müracaat etmiştir. Samsun Bölge İdare Mahkemesi 3. İdari Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) 15/2/2019 tarihinde istinaf istemini esastan ve kesin olarak reddetmiştir.

19. Nihai karar 13/3/2019 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir. Başvurucu 10/4/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

20. 657 sayılı Kanun'un 137. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Görevden uzaklaştırma, Devlet kamu hizmetlerinin gerektirdiği hallerde, görevi başında kalmasında sakınca görülecek Devlet memurları hakkında alınan ihtiyati bir tedbirdir."

21. 657 sayılı Kanun'un 141. maddesi şöyledir:

"Görevden uzaklaştırılan ve görevi ile ilgili olsun veya olmasın herhangi bir suçtan tutuklanan veya gözaltına alınan memurlara bu süre içinde aylıklarının üçte ikisi ödenir. Bu gibiler bu Kanunun öngördüğü sosyal hak ve yardımlardan faydalanmaya devam ederler.

143 üncü maddede sayılan durumların gerçekleşmesi halinde, bunların aylıklarının kesilmiş olan üçte biri kendilerine ödenir ve görevden uzakta geçirdikleri süre, derecelerindeki kademe ilerlemesinde ve bu sürenin derece yükselmesi için gerekli en az bekleme süresini aşan kısmı, üst dereceye yükselmeleri halinde, bu derecede kademe ilerlemesi yapılmak suretiyle değerlendirilir."

22. 657 sayılı Kanun'un 143. maddesi şöyledir:

"Soruşturma veya yargılama sonunda yetkili mercilerce:

a) Haklarında memurluktan çıkarmadan başka bir disiplin cezası verilenler;

b) Yargılamanın men'ine veya beraatine karar verilenler;

c) Hükümden evvel haklarındaki kovuşturma genel af ile kaldırılanlar;

ç) Görevlerine ve memurluklarına ilişkin olsun veya olmasın memurluğa engel olmıyacak bir ceza ile hükümlü olup cezası ertelenenler;

Bu kararların kesinleşmesi üzerine haklarındaki görevden uzaklaştırma tedbiri kaldırılır."

23. 24/11/2004 tarihli ve 5258 sayılı Aile Hekimliği Kanunu'nun 3. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Sağlık Bakanlığı; Bakanlık veya diğer kamu kurum veya kuruluşları personeli olan uzman tabip, tabip ve aile sağlığı çalışanı olarak çalıştırılacak sağlık personelini, kendilerinin talebi ve kurumlarının veya Bakanlığın muvafakatı üzerine, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu ile diğer kanunların sözleşmeli personel çalıştırılması hakkındaki hükümlerine bağlı olmaksızın, sözleşmeli olarak çalıştırmaya veya bu nitelikteki Bakanlık personelini aile hekimliği uygulamaları için görevlendirmeye veya aile hekimliği uzmanlık eğitimi veren kurumlarla sözleşme yapmaya yetkilidir."

24. 5258 sayılı Kanun'un 8. maddesinin ikinci fıkrası şöyledir:

"Aile hekimi ve aile sağlığı çalışanlarıyla yapılacak sözleşmede yer alacak hususlar ve bu Kanunda belirlenen esaslar çerçevesinde bunlara yapılacak ödeme tutarları ile bu ücretlerden indirim oran ve şartları, sözleşmenin feshini gerektiren nedenler, Cumhurbaşkanınca çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir."

25. Mülga Yönetmelik'in 13. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

"(5) Birinci fıkranın (g) ve (h) bentlerine münhasır olmak üzere, aile hekimliği hizmetlerinin gerektirdiği hâllerde, görevi başında kalmasında sakınca görülen aile hekimleri ve aile sağlığı elemanları, Sağlık Bakanı, Türkiye Halk Sağlığı Kurumu Başkanı, vali, Bakanlık sağlık denetçileri veya Türkiye Halk Sağlığı Kurumu sağlık denetçileri tarafından en fazla iki aya kadar sözleşmeleri askıya alınmak suretiyle görevden uzaklaştırılabilir. Bu süre içinde tamamlanacak idari soruşturma neticesinde ilgililerin anılan bentlerde yer alan fiilleri işledikleri sabit görülür ise sözleşmeleri sona erdirilir, aksi hâlde ilgililer görevlerine iade edilir. Sözleşmenin askıda olduğu süre zarfında, müdürlükçe pozisyona geçici görevlendirme yapılır ve sözleşmeli aile hekimi ile görevlendirilen aile hekimine 17 nci maddeye göre, sözleşmeli aile sağlığı elemanı ve görevlendirilen aile sağlığı elemanına ise 20 nci maddeye göre ödeme yapılır."

26. Mülga Yönetmelik'in 16. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"... Aylık olarak yapılacak ödemeler aşağıda yer alan unsurlardan oluşur:

a) Kayıtlı Kişiler İçin Ödenecek Ücret: Sözleşmeyle çalıştırılan aile hekimine yapılacak ödemelerin hesaplanmasında, görev tanımlarında verilen hizmetler için aşağıdaki esaslara göre ödeme yapılır... Kayıtlı kişiler için;

1) Gebeler için (3) katsayısı,

2) Cezaevlerindeki tutuklu ve hükümlüler için (2,25) katsayısı,

3) 0-59 ay grubu için (1,6) katsayısı,

4) 65 yaş üstü için (1,6) katsayısı,

5) Diğer kişiler için (0,79) katsayısı,

esas alınır.

...

Hesaplanan maaşa esas puanın, kayıtlı kişi sayısına bakılmaksızın, ilk 1.000 puana kadarki

kısmı için (1.000 puan dahil);

1) Uzman tabip veya tabip için tavan ücretin %78,5'i,

2) Aile hekimliği uzmanları için tavan ücretin %113,5'i,

tutarında ödeme yapılır. 1.000 puanın üzerinde kalan puanların tavan ücretin onbinde 5,22'si ile çarpılması sonucu bulunan tutar ayrıca ödenir.

...

b) Sosyoekonomik Gelişmişlik Düzeyi Ücreti: Sözleşmeyle çalıştırılan aile hekimine, sosyoekonomik gelişmişlik düzeyi esas alınarak ek (3)'teki listeye göre aile hekimi için belirtilen tutar ödenir.

c) Aile Sağlığı Merkezi Giderleri: Sözleşmeyle çalıştırılan aile hekimine, hizmet verdiği merkezin kira, elektrik, su, yakıt, telefon, internet, bilgi-işlem, temizlik, büro malzemeleri, küçük onarım, danışmanlık, sekretarya ve tıbbi sarf malzemeleri gibi Aile Hekimliği Uygulama Yönetmeliğinin 23 üncü ve 24 üncü maddeleri ile belirlenen asgari fiziki ve teknik şartların devamına yönelik giderleri için her ay tavan ücretin %50'sinin, Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yayımlanan illerin satın alma gücü paritesi puanı ile çarpımı sonucuna göre bulunacak tutarda ödeme yapılır. Aile hekimliği pozisyonunun, sözleşmeli aile hekimi bulunmaması nedeniyle boş olması durumunda, bu ödeme müdürlüğün döner sermayesine aktarılır ve birimin giderleri karar defterinin ibrazı üzerine müdürlüğün döner sermayesinden karşılanır."

27. Mülga Yönetmelik'in 17. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Sözleşme ile çalıştırılan aile hekimine, 8 inci maddenin ikinci fıkrası çerçevesinde görev başında bulunmadığı süre içinde, hizmetin görülmesini sağlaması hâlinde ödeme tam olarak yapılır. Bu mümkün olmadığı takdirde müdürlük, diğer aile hekimleri veya Bakanlık personelini geçici aile hekimi olarak görevlendirir. Bu durumda;

a) 16 ncı maddenin birinci fıkrasının (a) bendine göre kayıtlı kişiler için yapılacak brüt ödeme miktarının %50'si yasal kesintiler yapıldıktan sonra asıl aile hekimine, %50'si ise geçici aile hekimine ödenmek üzere kadrosunun bulunduğu kurum döner sermaye emanet hesabına, tek birimli aile sağlığı merkezinde görev yapan ve yıllık izin sebebiyle görevi başında bulunamayan asıl aile hekimine, toplam yıllık izin süresinin ilk yedi günlük kısmı için ise %100'ü,

b) 16 ncı maddenin birinci fıkrasının (b) bendine göre ödenecek sosyoekonomik gelişmişlik düzeyi ücretinin %50'si asıl aile hekimine,

c) 16 ncı maddenin birinci fıkrasının (c) bendine göre ödenecek aile sağlığı merkezi giderlerinin tamamı asıl aile hekimine,

...

ödenir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

28. Anayasa Mahkemesinin 29/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

29. Başvurucu, kesilen aylığının ödenmemesinin mülkiyet hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür. Başvurucu, kesilen aylığının değer kaybına uğratılmaksızın ödenmesinin Anayasa'nın 35. maddesinin gereği olduğunu iddia etmiştir. Kendi kusuru bulunmadan görevden uzaklaştırıldığını belirten başvurucu, parasal kayıplarının giderilmesinin idarenin yükümlülüğü olduğunu savunmuştur. Başvurucu, Danıştay içtihadının da bu yönde olduğunu ifade etmiştir.

30. Bakanlık görüşünde, aile hekimliği sözleşmesinin mülga Yönetmelik'e göre askıya alınması hâlinde mülga Yönetmelik'in 17. maddesinde sayılan kalemlerin dışında bir ödeme yapılmasının öngörülmediği belirtilmiştir. Bakanlık, bu sebeple mülga Yönetmelik'in 17. maddesi uyarınca hesaplanacak ücreti aşan iddialar yönünden mevcut mülkün ya da meşru beklentinin var olmadığını iddia etmiştir. Bakanlık ayrıca müdahalenin orantılılığı değerlendirilirken kesintinin sadece üç ayla sınırlı kaldığının hesaba katılması gerektiğini belirtmiştir. Bakanlık son olarak 657 sayılı Kanun'un 141. maddesinin ikinci fıkrasında görevden uzaklaştırılan memur hakkında görevine döndükten sonra maaşından kesilen üçte birlik kısmın iade edileceğine dair hükmün aile hekimleri bakımından uygulanmasının mümkün olmadığını ifade etmiştir.

31. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında görevden uzaklaştırılmasında herhangi bir kusurunun bulunmadığına dikkat çekmiştir.

2. Değerlendirme

32. Anayasa'nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

33. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Mülkün Varlığı

34. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğinden şikâyet eden bir kimse, önce böyle bir hakkının var olduğunu kanıtlamak zorundadır (Mustafa Ateşoğlu ve diğerleri, B. No: 2013/1178, 5/11/2015, § 54). Bu nedenle öncelikle başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesi uyarınca korunmayı gerektiren mülkiyete ilişkin bir menfaate sahip olup olmadığı noktasındaki hukuki durumunun değerlendirilmesi gerekir (Cemile Ünlü, B. No: 2013/382, 16/4/2013, § 26; İhsan Vurucuoğlu, B. No: 2013/539, 16/5/2013, § 31).

35. Anayasa'nın 35. maddesinde düzenlenen mülkiyet hakkı mevcut mal, mülk ve varlıkları koruyan bir güvencedir. Bir kişinin hâlihazırda sahibi olmadığı bir mülkün mülkiyetini kazanma hakkı -kişinin bu konudaki menfaati ne kadar güçlü olursa olsun- Anayasa'yla korunan mülkiyet kavramı içinde değildir. Bu bağlamda belirtmek gerekir ki Anayasa'nın 35. maddesi soyut bir temele dayalı olarak mülkiyete erişmeyi ve mülkiyeti edinmeyi değil

mülkiyet hakkını güvence altına almaktadır. Bu hususun istisnası olarak belli durumlarda bir ekonomik değer veya icrası mümkün bir alacağı elde etmeye yönelik meşru bir beklenti Anayasa'da yer alan mülkiyet hakkı güvencesinden yararlanabilir (Kemal Yeler ve Ali Arslan Çelebi, B. No: 2012/636, 15/4/2014, §§ 36, 37; Mehmet Şentürk [GK], B. No: 2014/13478, 25/7/2017, §§ 41, 53; Mustafa Ateşoğlu ve diğerleri, §§ 52-54).

36. Meşru beklenti objektif temelden uzak bir beklenti olmayıp belirli bir kanun hükmüne veya başarılı olma ihtimalinin yüksek olduğunu gösteren yerleşik bir yargı içtihadına ya da ayni menfaatle ilgili hukuki bir işleme dayanan yeterli derecede somut nitelikteki bir beklentidir (Selçuk Emiroğlu, B. No: 2013/5660, 20/3/2014, § 28; Mehmet Şentürk, § 42). Dolayısıyla Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma kapsamında olan meşru beklentiye dayalı mülkiyet hakkının tespiti mevcut hukuk sisteminde iddia edilen mülkiyet iddiasının tanınmasına bağlı olup bu tespit, mevzuat hükümleri ve yargı kararları ile yapılmaktadır (Üçgen Nakliyat Ticaret Ltd. Şti., B. No: 2013/845, 20/11/2014, § 37). Temelsiz bir hak kazanma beklentisi veya sadece mülkiyet hakkı kapsamında ileri sürülebilir bir iddianın varlığı meşru beklentinin kabulü için yeterli değildir (Kemal Yeler ve Ali Arslan Çelebi, B. No: 2012/636, 15/4/2014, § 37).

37. Başvurucu, sözleşmeli aile hekimi olarak görev yapmaktadır. Sözleşmeli aile hekimleri 5258 sayılı Kanun'a dayanılarak çıkarılan mülga Yönetmelik'in 16. maddesi hükümlerine göre "Kayıtlı Kişiler İçin Ödenecek Ücret", "Sosyoekonomik Gelişmişlik Düzeyi Ücreti" ve "Aile Sağlığı Merkezi Giderleri" kalemlerinden oluşacak şekilde sözleşme ücreti almaktadır. Dolayısıyla başvurucunun aile hekimi olarak çalıştığı sürece sözü edilen mevzuat uyarınca belirlenecek tutar kadar sözleşme ücreti alma yolunda meşru bir beklentisinin bulunduğu söylenebilir.

38. Somut olayda ise 27/7/2016 tarihinden 28/10/2016 tarihine kadar başvurucunun görevinden uzaklaştırılması söz konusudur. Mülga Yönetmelik'in 13. maddesinin (5) numaralı fıkrasına göre başvurucunun görevinden uzaklaştırıldığı dönemde aile hekimliği sözleşmesi askıya alınmıştır. Sözleşmesi askıya alınmış aile hekiminin mülga Yönetmelik'in 16. maddesinde belirlenen parasal hakların tamamını değil mülga Yönetmelik'in 17. maddesinde belirtilen kısmını alabilmektedir. Buna göre 16. maddenin (1) numaralı fıkrasının (a) bendine göre kayıtlı kişiler için yapılacak brüt ödeme miktarının %50'si, (b) bendine göre ödenecek sosyoekonomik gelişmişlik düzeyi ücretinin %50'si ile (c) bendine göre ödenecek aile sağlığı merkezi giderlerinin tamamı sözleşmesi askıya alınan aile hekimine ödenmektedir.

39. Bakanlık görüşünde, sözleşmenin askıda kaldığı dönemde hak kazanılan ve meşru beklenti teşkil eden ücretin mülga Yönetmelik'in 16. maddesine değil 17. maddesine göre hesaplananının olduğu savunulmuştur. Bakanlık, bundan hareketle başvurucunun mülga Yönetmelik'in 16. maddesi uyarınca hesaplanan ücretin tamamını isteme yolunda bir meşru beklentisinin bulunmadığı görüşünü ileri sürmüştür.

40. Mülga Yönetmelik'in 16. maddesi ile 17. maddesinin farklı çalışma modellerine ilişkin olarak belirlenmiş ücretler olmadığı gözlemlenmektedir. Her iki kural da sözleşmeli aile hekimlerinin ücretlerine ilişkindir. Mülga Yönetmelik'in 16. maddesinin aile hekimlerinin normal ücretini, 17. maddesinin ise sözleşmelerinin askıya alınması hâlinde elde edecekleri ücreti düzenlediği anlaşılmaktadır. Askıya alma idarenin tek taraflı olarak tesis ettiği bir işlemdir. Diğer bir ifadeyle başvurucunun ücretinin hesaplanmasında 17. maddenin devreye girmesinin sebebi idarenin tek taraflı işlemidir. Bu durumda ücretin idarenin tek taraflı

işlemine bağlı olarak azalan kısmının meşru beklenti kapsamına girmediğinin söylenmesi mümkün değildir.

41. Sonuç olarak mülkün varlığının tespitinde başvurucunun mülga Yönetmelik'in 16. maddesine göre hesaplanan olağan ücretinin dikkate alınması gerekir. Bu itibarla mülga Yönetmelik'in 16. maddesine göre elde etmesi gereken ücretin tamamı başvurucu yönünden Anayasa'nın 35. maddesi kapsamında korunması gereken bir mülk olarak kabul edilmiştir.

ii. Müdahalenin Varlığı ve Türü

42. Başvurucunun sözleşmesinin askıya alındığı dönemde sözleşme ücretinin bir kısmı eksik ödenmiştir. Başvurucu yönünden meşru beklenti oluşturan sözleşme ücretinin eksik ödenmesi mülkiyet hakkına müdahale teşkil etmektedir.

43. Anayasa’nın 35. maddesi ile mülkiyet hakkına temas eden diğer hükümleri birlikte değerlendirildiğinde Anayasa'nın mülkiyet hakkına müdahaleyle ilgili üç kural ihtiva ettiği görülmektedir. Buna göre Anayasa'nın 35. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin mülkiyet hakkına sahip olduğu belirtilmek suretiyle mülkten barışçıl yararlanma hakkına yer verilmiş; ikinci fıkrasında da mülkten barışçıl yararlanma hakkına müdahalenin çerçevesi belirlenmiştir. Maddenin ikinci fıkrasında, genel olarak mülkiyet hakkının hangi koşullarda sınırlanabileceği belirlenerek aynı zamanda mülkten yoksun bırakmanın şartlarının genel çerçevesi de çizilmiştir. Maddenin son fıkrasında ise mülkiyet hakkının kullanımının toplum yararına aykırı olamayacağı kurala bağlanmak suretiyle devletin mülkiyetin kullanımını kontrol etmesine ve düzenlemesine imkân sağlanmıştır. Anayasa'nın diğer bazı maddelerinde de devlet tarafından mülkiyetin kontrolüne imkân tanıyan özel hükümlere yer verilmiştir. Ayrıca belirtmek gerekir ki mülkten yoksun bırakma ve mülkiyetin düzenlenmesi, mülkiyet hakkına müdahalenin özel biçimleridir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, §§ 55-58).

44. Mevzuatta öngörülen ücretten kesinti yapılmasının mülkten barışçıl yararlanma biçimindeki birinci kural kapsamında değerlendirilmesi gerekir.

iii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

45. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

46. Anayasa’nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabileceği öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına müdahalede bulunulurken temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ayrıca ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, § 62).

(1) Kanunilik

47. Anayasa'nın 35. maddesinin ikinci fıkrasında mülkiyet hakkının ancak kamu yararı amacıyla kanunla sınırlanabileceği belirtilmek suretiyle mülkiyet hakkına yönelik

müdahalelerin kanunda öngörülmesi gereği ifade edilmiştir. Öte yandan temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkelerin düzenlendiği Anayasa'nın 13. maddesinde de hak ve özgürlüklerin ancak kanunla sınırlanabileceği temel bir ilke olarak benimsenmiştir. Buna göre mülkiyet hakkına yapılan müdahalelerde dikkate alınacak öncelikli ölçüt, müdahalenin kanuna dayalı olmasıdır. Bu ölçütün sağlanmadığı tespit edildiğinde diğer ölçütler bakımından inceleme yapılmaksızın mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılacaktır (Ford Motor Company, B. No: 2014/13518, 26/10/2017, § 49).

48. Müdahalenin kanuna dayalı olması öncelikle şeklî manada bir kanunun varlığını zorunlu kılar. Şeklî manada kanun, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından Anayasa'da belirtilen usule uygun olarak kanun adı altında çıkarılan düzenleyici yasama işlemidir. Hak ve özgürlüklere müdahale edilmesi ancak yasama organınca kanun adı altında çıkarılan düzenleyici işlemlerde müdahaleye imkân tanıyan bir hükmün bulunması şartına bağlıdır. TBMM tarafından çıkarılan şeklî anlamda bir kanun hükmünün bulunmaması hakka yapılan müdahaleyi anayasal temelden yoksun bırakır (Ali Hıdır Akyol ve diğerleri [GK], B. No: 2015/17510, 18/10/2017, § 56).

49. Bununla beraber Anayasa Mahkemesinin daha önceki kararlarında da belirtildiği üzere kanunla düzenleme zorunluluğu, hakka yapılacak müdahalenin uygulamasının kanunun çerçevesini aşmayacak şekilde tüzük, yönetmelik, tebliğ ve genelge gibi yürütme organının çıkaracağı ikincil düzenlemelerle yapılmasına mâni değildir (Tahsin Erdoğan, B. No: 2012/1246, 6/2/2014, § 60). Temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin konularda temel esaslar, ilkeler ve genel çerçeve kanunla belirlendikten sonra uzmanlığa ve idare tekniğine ilişkin hususların yürütme organınca çıkarılacak düzenleyici işlemlerle tanzim edilmesi mümkündür (AYM, E.2014/177, K.2015/49, 14/5/2015).

50. Somut olayda görevden uzaklaştırılan ve sözleşmesi askıya alınan başvurucunun ücretinin askı döneminde kesilmesi, 657 sayılı Kanun'un 141. maddesine dayanılarak gerçekleştirilmemiştir. İdare, yargılamanın her aşamasında 657 sayılı Kanun hükümlerinin uygulanmayacağını ileri sürmüş, İdare Mahkemesi de bu görüşü benimseyerek hüküm tesis etmiştir. Bakanlık görüşünde de 657 sayılı Kanun hükümlerinin uygulanmayacağı belirtilmiştir. Derece Mahkemesinin müdahalenin 657 sayılı Kanun'a dayalı olarak yapılmadığı görüşünden ayrılmasını gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

51. Başvurucunun aylığı, mülga Yönetmelik'in 17. maddesine dayanılarak eksik ödenmiştir. Mülga Yönetmelik hükmünün şeklî manada kanun kriterini karşılamadığı açıktır. Mülkiyet hakkına müdahale teşkil eden düzenlemenin -çerçevesi kanunla belirlenmeden- doğrudan yönetmelikle yapılması Anayasa'nın 13. maddesiyle uyumlu değildir. İdarenin işlem ve savunmalarında ve derece mahkemeleri kararlarında sözleşmeli hekimlerinin aylıklarının kesilmesi konusunda mülga Yönetmelik'in dayanağı olan 5258 sayılı Kanun'a herhangi bir atıf yapılmış değildir. İdare ve derece mahkemeleri sadece mülga Yönetmelik hükümlerini dayanak göstermişlerdir. 5258 sayılı Kanun'a bakıldığında sözleşmeli hekimlerin aylıklarının kesilmesi konusunda herhangi bir hükme yer verildiği de tespit edilememiştir. Bu durumda mülga Yönetmelik hükmünün çerçevesi kanunla belirlenmeyen bir konuyu ilk elden düzenlediği, dolayısıyla müdahalenin şeklî manada kanuni bir dayanağının bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

52. Bununla birlikte somut olayın özelliği dikkate alındığında ihlal bulunup bulunmadığı konusunda nihai değerlendirmenin ölçülülük ilkesi yönünden yapılmasının daha uygun olacağı kanaatine varılmıştır.

(2) Meşru Amaç

53. Anayasa'nın 13. ve 35. maddeleri uyarınca mülkiyet hakkı ancak kamu yararı amacıyla sınırlandırılabilmektedir. Kamu yararı kavramı, mülkiyet hakkının kamu yararının gerektirdiği durumlarda sınırlandırılması imkânı vermekle bir sınırlandırma amacı olmasının yanı sıra mülkiyet hakkının kamu yararı amacı dışında sınırlanamayacağını öngörerek ve bu anlamda bir sınırlama hududu oluşturarak mülkiyet hakkını etkin bir şekilde korumaktadır. Kamu yararı kavramı, devlet organlarının takdir yetkisini de beraberinde getiren bir kavram olup objektif bir tanıma elverişli olmayan bu ölçütün her somut olay temelinde ayrıca değerlendirilmesi gerekir (Nusrat Külah, §§ 53, 56; Yunis Ağlar, B. No: 2013/1239, 20/3/2014, §§ 28, 29).

54. Kamu görevinden uzaklaştırılan aile hekiminin açığa alındığı dönemde ücretinin eksik ödenmesinin amacının Hazinenin menfaatlerinin korunması olduğu anlaşılmaktadır. Görevden uzaklaştırılan aile hekiminin ücretinden Hazinenin menfaatlerinin korunması gayesiyle kesinti yapılmasının kamu yararına dayalı meşru bir amacının olduğu açıktır.

(3) Ölçülülük

(a) Genel İlkeler

55. Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında dikkate alınacak ölçütlerden biri olan ölçülülük, hukuk devleti ilkesinden doğmaktadır. Hukuk devletinde hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması istisnai bir yetki olduğundan bu yetki ancak durumun gerektirdiği ölçüde kullanılması koşuluyla haklı bir temele oturabilir. Bireylerin hak ve özgürlüklerinin somut koşulların gerektirdiğinden daha fazla sınırlandırılması kamu otoritelerine tanınan yetkinin aşılması anlamına geleceğinden hukuk devletiyle bağdaşmaz (AYM, E.2013/95, K.2014/176, 13/11/2014).

56. Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2016/16, K.2016/37, 5/5/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

57. Buna göre mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasının yanında gerekli olması da gerekir. Gereklilik yukarıda da belirtildiği üzere hakka müdahale teşkil eden birden fazla araç arasından hakkı en az zedeleyen aracın seçilmesini ifade etmektedir. Hak ve özgürlüğü sınırlayan tedbirlerden hangisi diğerlerine nazaran hakkın norm alanına daha az müdahale edilmesi sonucunu doğuruyorsa o tedbirin tercih edilmesi gerekir. Bununla birlikte hakka müdahale oluşturacak aracın seçiminde kamu otoritelerinin belli ölçüde takdir payının bulunduğu da kabul edilmelidir. Zira yetkili kamu makamları, öngörülen amaca ulaşılması bakımından hangi aracın etkili ve verimli sonuçlar doğuracağına ilişkin olarak isabetli karar verme noktasında daha iyi bir konumdadır. Özellikle alternatif aracın bulunmadığı veya mevcut alternatiflerin öngörülen meşru amaca ulaşılması bakımından etkili olmadığı ya da daha az etkili olduğu durumlarda kamu makamlarının araç seçimi hususundaki tercih yetkisinin gereklilik kriterini sağlamadığının söylenebilmesi için çok güçlü nedenlerin bulunması

gerekir (D.C., B. No: 2018/13863, 16/6/2021, § 48).

58. Öte yandan mülkiyet hakkına yönelik müdahaleler orantılı olmalıdır. Orantılılık sınırlamayla ulaşılmak istenen amaç ile başvurulan sınırlama tedbiri arasında aşırı bir dengesizlik bulunmamasına işaret etmektedir. Diğer bir ifadeyle orantılılık, amaç ile araç arasında adil bir denge kurulmasını gerektirmektedir. Buna göre mülkiyet hakkına getirilen sınırlamayla ulaşılmak istenen meşru amaç ve başvurucunun mülkiyet hakkından yararlanmasındaki bireysel yarar arasında makul bir orantı kurulmalıdır. Hedeflenen amaca ulaşıldığında elde edilecek kamusal yararla kıyaslandığında sınırlama ile kişiye yüklenen külfetin aşırı ve orantısız olmaması gerekir (D.C., § 49).

59. Seçilen aracın ulaşılmak istenen amaçla kıyaslandığında bireye orantısız bir külfet yüklemiş olduğunun saptanması, ihlal sonucuna ulaşılabilmesi için bazı hâllerde tek başına yeterli olmayabilir. Kişiye yüklenen külfeti dengeleyici mekanizmaların var olup olmadığı da büyük önem taşımaktadır. Elverişli ve gerekli olduğu hükmüne varılan aracın seçilmiş olması nedeniyle kişiye yüklenen aşırı külfeti hafifleten hukuksal mekanizmalar mevcutsa bir ihlalin olmadığı sonucuna varılabilir (D.C., § 50).

60. Mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin orantılı olup olmadığı değerlendirilirken başvurucunun ve idarenin kusurlarının bulunup bulunmadığı da gözönünde bulundurulur. Bu bağlamda tarafların yasal yükümlülüklerinin neler olduğu, bunların yerine getirilmesinde ihmalkârlık gösterilip gösterilmediği ve ihmalin varlığının tespiti hâlinde bunun hukuka aykırı sonucun doğmasında bir etkisinin bulunup bulunmadığı da dikkate alınır (D.C., § 51).

61. Usule ilişkin güvencelerin varlığı orantılılık değerlendirmesinde önemli bir rol oynayabilir. Bu bağlamda müdahalenin hukuka aykırılığının ileri sürülebileceği veya müdahale nedeniyle oluşan maddi ve manevi zararların tazmin edilmesinin istenebileceği hukuk yollarının olmaması da bazı durumlarda kişiye yüklenen külfeti ağırlaştıran bir unsur olarak görülebilir. Bu bakımdan kişinin hukuka aykırılık iddialarının bir mahkeme tarafından etkili bir biçimde incelenmesi müdahalenin orantılılığı bakımından ehemmiyet arz etmektedir (D.C., § 52; başvurucuya diğer unsurlar yanında ayrıca etkin bir savunma hakkı tanındığından müdahalenin ölçülü görüldüğü kararlar için bkz. Eyyüp Baran, B. No: 2014/8060, 29/9/2016, §§ 75-95; Fatma Çavuşoğlu ve Bilal Çavuşoğlu, B. No: 2014/5167, 28/9/2016, §§ 74-89;buna karşılık aynı koşulun yargılama sürecinde sağlanmaması nedeniyle müdahalenin ölçüsüz görüldüğü kararlar için bkz. Mahmut Üçüncü, B. No: 2014/1017, 13/7/2016, §§ 79-102; Arif Güven, B. No: 2014/13966, 15/2/2017, §§ 57-72).

62. Kamu yararı amacı doğrultusunda mülkle ilgili olarak bu ve benzeri tedbirlerin uygulanmasının zarara yol açması kaçınılmazdır. Ancak bu zararın kaçınılmaz olandan ağır veya aşırı sonuçlara da yol açmaması ya da oluşması durumunda böyle bir zararın kamu makamlarınca makul bir sürede, uygun bir yöntem ve vasıtalarla gideriminin sağlanması gerekmektedir. Buna göre kamu makamlarının kanuna dayalı olarak ve ilgili kamu yararı amacı doğrultusunda mülkiyet hakkına müdahale teşkil eden tedbirler uygulaması ve bu tedbirlerin belirli bir süre de devam etmesi ancak bireyin haklarının korunmasının gerekliliklerine uyulduğu takdirde ölçülü görülebilir (D.C., § 54).

(b) İlkelerin Olaya Uygulanması

63. Sözleşmeli aile hekimi olan başvurucu 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleştirilen darbe teşebbüsünden sonra başlatılan soruşturmalar kapsamında 27/7/2016 tarihinde görevinden uzaklaştırılmış, 28/10/2016 tarihinde ise görevine iade edilmiştir. Görevden uzaklaştırıldığı

dönemde başvurucunun ücreti mülga Yönetmelik'in 17. maddesinde belirlenen esaslar çerçevesinde eksik ödenmiştir.

64. Başvurucunun görevden uzaklaştırma kararının veya aylığından kesinti yapılmasının hukuka aykırılığıyla ilgili olarak herhangi bir şikâyeti bulunmamaktadır. Esasen başvurucunun görevden uzaklaştırma kararına karşı dava açtığına dair bir bilgi de bireysel başvuru dosyasında mevcut değildir. Başvurucunun temel şikâyeti, görevinden uzaklaştırıldığı dönemde kesilen ücretinin iade edilmemesine yöneliktir. Dolayısıyla ölçülülük bağlamında müdahalenin elverişliliği ve gerekliliği yönünden inceleme yapılmasının bir anlamı bulunmamaktadır. Bu durumda bireysel başvuru incelemesinin mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin orantılı olup olmadığıyla sınırlı olarak yapılması gerekmektedir.

65. Müdahalenin orantılılığı bağlamında öncelikle incelenmesi gereken mesele başvurucuya iddia ve savunmalarını etkin bir biçimde ortaya koyabilme olanağının tanınıp tanınmadığıdır. Başvurucu, kesintinin iade edilmemesinin hukukiliğiyle ilgili olarak tüm iddialarını gerek idari başvuru aşamasında gerekse yargılama sırasında dile getirme imkânı bulmuş; yargılama sürecinde kendisini avukatla temsil ettirebilmiştir.

66. Müdahalenin orantılı olup olmadığı değerlendirilirken dikkate alınacak unsurlardan biri de malikin davranışlarıdır. Somut olayda, 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleştirilen darbe teşebbüsünden sonra çıkarılan ve terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen kamu görevlilerinin bu görevlerinden çıkarılmalarına imkân veren 667 sayılı KHK'nın 4. maddesi kapsamında işlem yapılmasına gerek olup olmadığının tespiti amacıyla başvurucu hakkında başlatılan soruşturma sürecinde başvurucu görevden uzaklaştırılmıştır. Soruşturmanın akıbetinin ne olduğuyla ilgili olarak bireysel başvuru dosyasında bir bilgi bulunmamaktadır. Bununla birlikte başvurucu hakkında herhangi bir işlem yapılmadığına ve başvurucunun görevine iade edildiğine dikkat çekmek gerekir. Bu durumda başvurucunun görevden uzaklaştırılmasına kendi fiilleriyle sebebiyet verdiği söylenemeyecektir. Dolayısıyla başvurucunun yaklaşık üç aylık süre boyunca aile hekimi olarak çalışmamış olmasında kusuru bulunmamaktadır.

67. Son olarak tedbirin başvurucunun kaçınılmaz olanın ötesinde zarara uğramasına yol açıp açmadığı değerlendirilmelidir. Görevden uzaklaştırma işlemi sonucunda başvurucu, ücretinin önemli bir miktarından mahrum kalmıştır. Başvurucunun yeniden göreve başlatılması nedeniyle kusurunun da bulunmadığı gözetildiğinde bu külfete katlanması beklenmemelidir. İdarenin darbe teşebbüsü sonrası birtakım tedbirler alması, bu bağlamda terör örgütleriyle irtibatlı ya da iltisaklı olduğuna inanmaları için yeterli şüphe bulunan kişilerle ilgili olarak görevden uzaklaştırma tedbiri uygulamış olması makul karşılanabilir. Ancak soruşturma sonucunda haklarında herhangi bir olumsuzluk tespit edilemeyen kişilerin uğradığı mağduriyetin giderilmesi, kesilen ücretlerin -değer kaybına uğratılmadan- ödenmesi gerekir.

68. Somut olayda İdare, açıkta kaldığı dönem için başvurucuya tam ücret ödenmesini öngören bir hükmün bulunmadığını belirterek başvurucunun ücret ödenmesi talebini reddetmiş, İdare Mahkemesi de idarenin bu görüşünü benimsemiştir. Anayasa Mahkemesinin görevi mülga Yönetmelik hükümlerini yorumlamak, bu bağlamda mülga Yönetmelik'in başvurucunun açıkta kaldığı dönemde aylığından yapılan kesintilerin görevine iade edildikten sonra ödenmesini öngören bir hükme yer verip vermediğini tespit etmek

değildir. Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru kapsamında yapacağı denetim idarenin kusuruyla aylığından kesinti yapılmak suretiyle başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan ve şeklî manada bir kanuni dayanağının da bulunmadığı tespit edilen müdahaleyle başvurucuya yükletilen külfetin telafi edilip edilmediğini incelemekten ibarettir. Anayasa'nın 35. maddesi idarenin kusuruyla başvurucuya yükletilen külfetin telafi edilmesini zorunlu kılmaktadır. Kusur sorumluluğu esasına dayalı olarak idareye yapılan tazmin başvurusunun reddine ilişkin işlemin iptali istemiyle idari yargıda açılan davanın idarenin kusuruyla mülke verilen zararların tazmini için elverişli bir yol olduğu noktasında kuşku bulunmamaktadır. Ancak somut olayda İdare Mahkemesinin idarenin kusuruyla sebep olduğu zararın giderilmesi için açık bir yasal dayanağa ihtiyaç bulunduğu biçimindeki yorumu, anılan davanın etkisiz kalmasına yol açmış ve başvurucunun katlandığı külfetin telafi edilmesini önlemiştir. İdare Mahkemesinin belirtilen değerlendirmesi Anayasa'nın 35. maddesiyle uyumlu değildir.

69. Sonuç olarak sözleşme ücretinden yapılan kesintinin genel kusur sorumluluğu ilkeleri çerçevesinde iade edilmemesi şahsi olarak başvurucuya aşırı bir külfet yüklemiş olup başvurucunun mülkiyet hakkının korunması ile müdahalenin kamu yararı amacı arasında olması gereken adil dengeyi başvurucu aleyhine bozmuştur. Başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahale bu sebeple ölçülü değildir.

70. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Mülkiyet Hakkıyla Bağlantılı Olarak Ayrımcılık Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

71. Başvurucu, görevden uzaklaştırılan diğer kamu görevlilerinin iadesi hâlinde, kesilen aylıklar ödenirken aile hekimlerinin iade edilmemesinin eşitlik ilkesini ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

72. Başvurucunun bu iddiası mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak ayrımcılık yasağı kapsamında incelenebilir nitelikte bulunsa da mülkiyet hakkıyla ilgili olarak yukarıda ulaşılan ihlal sonucu dikkate alındığında bu şikâyet yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

73. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

74. Başvurucu, ihlalin tespit edilmesini ve gerekenlere hükmedilmesini talep etmiştir.

75. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler

belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

76. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

77. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

78. İncelenen başvuruda, ücretinden yapılan kesintinin başvurucuya ödenmemesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin idarenin işleminden kaynaklandığı anlaşılmıştır. Ancak mahkemeler de ihlali gideremediği.

79. Bu durumda mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

80. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.864,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak ayrımcılık yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın İNCELENMESİNE GEREK OLMADIĞINA,

D. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Samsun 1. İdare Mahkemesine (E.2017/846, K.2018/186) GÖNDERİLMESİNE,

E. 364,60 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.864,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 29/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

YAVUZ ÇANĞA

B. No: 2019/13139 | Karar tarihi: 29.12.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/13139

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

YAVUZ ÇANĞA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/13139)

Karar Tarihi: 29/12/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : M. Emin ŞAHİNER

Başvurucu : Yavuz ÇANĞA

Vekili : Av. Bilal ARSLAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ihtirazi kayıtla verilen düzeltme beyannamesi üzerinden yapılan vergi tarhiyatına ve kesilen vergi ziyaı cezasına karşı açılan davanın esası incelenmeden reddedilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 17/4/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucunun mal ve hizmet alımında bulunduğu mükellef firma hakkında vergi tekniği raporu düzenlenmiştir. Bu rapora göre vergi mükellefi firma, iş ve işlemlerinde sahte faturalar düzenlemiştir.

9. Gaziosmanpaşa Vergi Dairesi Müdürlüğü (Vergi İdaresi) tarafından 6/11/2017 tarihli yazı ile hakkında vergi tekniği raporu düzenlenen mükellef firmadan Mayıs 2013 döneminde yapılan mal ve hizmet alımlarına ait faturaların sahte olduğu belirtilerek başvurucudan bu alımlara isabet eden katma değer vergisinin (KDV) tenzil edilmesi istenmiş, aksi takdirde olumsuz mükellefler listesine alınacağı uyarısı yapılmıştır.

10. Başvurucu anılan yazı üzerine olumsuz mükellefler listesine girmemek için 6/12/2017 tarihinde Vergi İdaresine ihtirazi kayıtla düzeltme beyannamesi vermiştir. Bu beyanname üzerine Vergi İdaresince KDV ve gecikme faizi tahakkuk ettirilmiş ve vergi ziyaı cezası kesilmiştir.

11. Başvurucu, ihtirazi kayıtla verilen düzeltme beyannamesi üzerine Vergi İdaresince tahakkuk ettirilen KDV ve gecikme faizi ile kesilen vergi ziyaı cezasının iptali talebiyle 26/12/2017 tarihinde İstanbul 1. Vergi Mahkemesinde (Vergi Mahkemesi) dava açmıştır. Dava dilekçesinde başvurucu, düzeltme beyannamesini Vergi İdaresinin zorlayıcı yazısı üzerine olumsuz mükellefler listesinde yer almamak için verdiğini ve ayrıca Vergi İdaresi tarafından tenzil konusu yaptırılan KDV düzenlemelerinin vergi inceleme müessesesini düzenleyen kanun maddelerine aykırı olması nedeniyle dava konu işlemin haksız ve kanuni dayanaktan yoksun olduğunu ileri sürmüştür.

12. Vergi Mahkemesi 4/10/2018 tarihli kararıyla davanın kabulüne karar vermiştir. Kararın gerekçesi özetle şöyledir:

i. Türk vergi sistemi beyan esasına dayanmakta olup yükümlüler tarafından yapılan beyanın doğru olmadığının, yapılacak vergi incelemesi ile her türlü araştırma ve inceleme yapılarak somut verilerle ortaya konulması zorunludur.

ii. Bu durumda yapılacak vergi incelemesi sonucu beyanın aksinin somut tespitlerle ortaya konulması hâlinde yükümlüler hakkında idarece işlem yapılacağı açıktır.

iii. Başvurucu, dava konusu işlemin dayanağı olan düzeltme KDV beyannamelerini rızaen değil haklarında olumsuzluk bulunan mükellefler listesine girmemek için vermiştir.

iv. Vergi İdaresinin yükümlüleri ikinci bir beyanda bulunmaya zorlama hak ve yetkisi bulunmamaktadır.

v. Vergi İdaresince faturanın sahte olduğu iddia ediliyor ise vergi incelemesi yapılması suretiyle her türlü araştırma ve inceleme yapılarak somut verilerle belgenin sahteliğinin ortaya konulması gerekmektedir.

vi. Buna mukabil başvurucu yükümlü tarafından indirim konusu yapılan vergilerin doğruluğu ve yükümlü nezdinde yapılmış bir vergi incelemesi sonucu somut verilerle ortaya konulmamıştır.

13. Mahkeme kararına karşı Vergi İdaresi tarafından 22/11/2018 tarihinde istinaf

başvurusunda bulunulmuş, istinaf incelemesi sonucunda İstanbul Bölge İdare Mahkemesi Üçüncü Vergi Dava Dairesi 27/2/2019 tarihinde istinaf başvurusunun kabulüyle yerel mahkeme kararının kaldırılmasına, davanın vergi ziyaı cezası yönünden reddine ve tahakkuk işlemleri yönünden ise incelenmeksizin reddine kesin olarak karar vermiştir. Kararın gerekçesinde, vergi yükümlülerinin beyannamelerinde bildirdikleri matrahlara veya bildirilen matrahlar üzerinden tarh ve tahakkuk ettirilen vergilerin ihtirazi kayıt konulan kısmına karşı vergi davası açabilmelerine imkân var ise de bu taleplerinin yasal süresi içinde verilen beyannameler üzerine tahakkuk ettirilen vergileri kapsadığı ve yasal süresi geçtikten sonra verilen KDV düzeltme beyanına konulan ihtirazi kaydın beyanname üzerinden tahakkuk ettirilen vergiye bir etkisinin bulunmadığı bildirilmiştir.

14. Nihai karar başvurucu vekiline 29/3/2019 tarihinde tebliğ edilmiştir.

15. Başvurucu 17/4/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

16. Konu ile ilgili hukuk için bkz. Arbay Petrol Gıda Turizm Taşımacılık Sanayi Ticaret Ltd. Şti. ve Arbay Turizm Taşımacılık İthalat İhracat İnşaat ve Organizasyon Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti., [GK], B. No: 2015/15100, 27/2/2019, §§ 19-34.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Anayasa Mahkemesinin 29/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

18. Başvurucu, mal ve hizmet alımında bulunduğu şirketin olumsuz mükellef listesinde (kod listesi) yer alması nedeniyle Vergi İdaresince yapılan uyarı üzerine Mayıs 2013 dönemine ilişkin düzeltme beyannamesi vermek zorunda bırakıldığını belirtmiştir. Başvurucu, ihtirazi kayıtla verilen bu beyanname üzerinden yapılan vergi ve gecikme faizi tahakkuku ile kesilen vergi ziyaı cezasına karşı Vergi Mahkemesinde açtığı davanın söz konusu beyannamenin kanuni süresi geçtikten sonra verildiğinden bahisle haksız olarak reddedilmesinden yakınarak adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ve mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

19. Anayasa’nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

“Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.”

20. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucu adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının da ihlal edildiğini ileri sürmekte ise de vergilendirme işlemine ilişkin şikâyetin ilgili olduğu mülkiyet hakkının ihlali iddiası kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

21. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

22. Başvurucunun ihtirazi kayıtla verdiği beyanname üzerinden yapılan tarh ve tahakkuk işlemleri sonucu KDV ile bu vergiye ait gecikme faizi ve vergi ziyaı cezası ödemelerinin mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiği hususu kuşkusuzdur. Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarında; vergi ve benzeri mali yükümlülükler ile sosyal güvenlik prim ve katkılarını belirlemeye, değiştirmeye ve ödenmesini güvence altına almaya yönelik müdahalelerin taşıdığı amaçlar dikkate alındığında devletin mülkiyetin kamu yararına kullanımını kontrol veya düzenlenmesi yetkisi kapsamında incelenmesi gerektiği kabul edilmiştir (Arif Sarıgül, B. No: 2013/8324, 23/2/2016, § 50; Narsan Plastik San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2013/6842, 20/4/2016, § 71). Somut olayda da müdahalenin mülkiyetin kullanılmasının kontrolü veya düzenlenmesine ilişkin üçüncü kural çerçevesinde incelenmesi gerekmektedir.

23. Başvurucunun yukarıda belirtilen şikâyetleri ile benzer bir başvuru daha önce Anayasa Mahkemesince incelenmiş ve karara bağlanmıştır (Arbay Petrol Gıda Turizm Taşımacılık Sanayi Ticaret Ltd. Şti. ve Arbay Turizm Taşımacılık İthalat İhracat İnşaat ve Organizasyon Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti., §§ 41-67).

24. Buna göre Anayasa Mahkemesi söz konusu başvuruda derece mahkemelerinin 4/1/1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 378. maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenen hukuk kuralını, düzeltme beyannamesine ihtirazi kayıt konulmasının dava açma hakkı vermeyeceği şeklinde yorumlamasını -sürecin bütününe bakıldığında- başvurucunun müdahalenin hukuka aykırı olduğuna yönelik olarak iddia ve itirazlarını etkin bir biçimde sunamaması sonucuna yol açtığını tespit etmiş ve somut olayda mülkiyet hakkının öngördüğü usul güvencelerinin sağlanamamasından dolayı müdahalenin başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklediği, başvurucunun mülkiyet hakkının korunması ile müdahalenin kamu yararı amacı arasında olması gereken adil dengenin başvurucu aleyhine bozulduğu ve dolayısıyla mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varmıştır (Arbay Petrol Gıda Turizm Taşımacılık Sanayi Ticaret Ltd. Şti. ve Arbay Turizm Taşımacılık İthalat İhracat İnşaat ve Organizasyon Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti., §§ 52-67).

25. Aynı şikâyeti içeren somut başvuruda da bu ilkelerden ayrılmayı gerektirir bir durum bulunmayıp mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin ölçüsüz olduğu ve Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

26. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden

yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

27. Başvurucu, yeniden yargılamaya karar verilmesi ve tahakkuk ettirilen vergi ve cezaların kaldırılması taleplerinde bulunmuştur.

28. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

29. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

30. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

31. İhtirazi kayıtla verilen düzeltme beyannamesi üzerine yapılan vergilendirmeye ve kesilen cezaya karşı açılan davanın derece mahkemesince reddedilmesinin ölçüsüz olması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla somut başvuruda ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

32. Bu durumda mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 1. Vergi Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

33. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.864,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 1. Vergi Mahkemesine (E.2017/3151) GÖNDERİLMESİNE,

D. 364,60 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.864,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 29/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUSTAFA ŞEKER

B. No: 2019/17671 | Karar tarihi: 29.12.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/17671

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUSTAFA ŞEKER BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/17671)

Karar Tarihi: 29/12/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Muhammed Cemil KANDEMİR

Başvurucu : Mustafa ŞEKER

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; astsubay sınıf okulunda geçen sürenin emekliliğe esas alınması istemiyle açılan davanın içtihada aykırı şekilde reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma ve mülkiyet haklarının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 3/5/2019 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

3. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

4. Başvurucu astsubay sınıf okulunda 18 yaşın altında geçen öğrenim süresinin fiilî hizmet süresine eklenmesi ve buna göre hesaplanacak emekli ikramiyesi ve emekli aylığı farklarının ödenmesi talebiyle Sosyal Güvenlik Kurumuna (SGK) başvurmuştur. SGK istemi reddetmiştir.

5. Başvurucu SGK işleminin iptali istemiyle Ankara 3. İdare Mahkemesinde (İdare

Mahkemesi) dava açmıştır. İdare Mahkemesi davayı kabul ederek işlemi iptal etmiştir. Davalı idarenin istinaf başvurusu üzerine Ankara Bölge İdare Mahkemesi 11. İdari Dava Dairesi iptal kararının kaldırılmasına ve davanın reddine kesin olarak karar vermiştir.

6. Danıştay İçtihatları Birleştirme Kurulu, anılan sürenin fiilî hizmet süresinden sayılamayacağı yönünde içtihadı birleştirmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

7. İlgili hukuk için bkz. Ertan Yılmaz [GK], B. No: 2018/14445, 12/12/2019, §§ 19-42.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

8. Anayasa Mahkemesinin 29/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

9. Başvurucu; astsubay sınıf okulunda 18 yaşın altında geçirdiği sürenin emekliliğe esas alınamayacağına dair yasal bir dayanağın bulunmadığını belirterek içtihada aykırı olarak ve gerekçe belirtilmeksizin davasının reddedilmesi nedeniyle hukuk devleti ilkesi, eşitlik ilkesi ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

10. Anayasa Mahkemesi, somut olay ve başvurucunun iddialarıyla aynı hususları Ertan Yılmaz kararında inceleyerek meseleyi hakkaniyete uygun yargılanma hakkı yönünden ele almıştır. Anılan kararda, aynı maddi olaya ilişkin içtihat farklılığının Danıştay İçtihatları Birleştirme Kurulu tarafından 18 yaşın altında geçirilen sürenin emekliliğe esas alınamayacağı yönünde karar verilerek giderildiği vurgulanmış ve bu durumun yargılamanın hakkaniyetini zedelemediği sonucuna varılmıştır (Ertan Yılmaz, §§ 49-65).

11. Somut olayda Ertan Yılmaz kararından ayrılmayı gerektiren bir durumun bulunmaması nedeniyle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

12. Başvurucu, emekli ikramiyesi ve aylıklarının eksik ödenmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

13. Anayasa Mahkemesi Ertan Yılmaz kararında astsubay sınıf okulunda 18 yaşın altında geçen sürenin fiilî hizmetten sayılarak emekli ikramiyesi ve emekli aylığında artış sağlamaya yönelik beklentinin bir kanun hükmü veya yerleşik yargı içtihadına dayanmadığını belirterek mülkiyet hakkı yönünden meşru bir beklentinin bulunmadığı sonucuna varmıştır (Ertan Yılmaz, §§ 38-42).

14. Somut olayda Ertan Yılmaz kararından ayrılmayı gerektiren bir durumun bulunmaması nedeniyle başvurunun bu kısmının konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle

KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 29/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALYA ELEKTRONİK İNŞAAT SANAYİ TİCARET LTD. ŞTİ.

B. No: 2019/18974 | Karar tarihi: 29.12.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/18974

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALYA ELEKTRONİK İNŞAAT SANAYİ TİCARET LTD. ŞTİ. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/18974)

Karar Tarihi: 29/12/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : M. Emin ŞAHİNER

Başvurucu : Alya Elektronik İnşaat Sanayi Ticaret Limited Şirketi

Vekili : Av. Esra CİMİÇ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru ihtirazi kayıtla verilen düzeltme beyannamesi üzerinden kesilen vergi ziyaı cezasına karşı açılan davanın esası incelenmeden reddedilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 28/5/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucu Şirketin mal alımında bulunduğu mükellef firma hakkında vergi tekniği raporu düzenlenmiştir. Bu rapora göre vergi mükellefi firma, iş ve işlemlerinde sahte faturalar düzenlemiştir.

10. Bayrampaşa Vergi Dairesi Müdürlüğü (Vergi İdaresi) tarafından 15/3/2017 tarihli yazı ile hakkında vergi tekniği raporu düzenlenen mükellef firmadan Mart 2015 döneminde yapılan mal alımlarına ait faturaların sahte olduğu belirtilerek başvurucudan bu alımlara isabet eden katma değer vergisinin (KDV) tenzil edilmesi istenmiş, aksi takdirde başvurucunun olumsuz mükellefler listesine alınacağı uyarısı yapılmıştır.

11. Başvurucu anılan yazı üzerine olumsuz mükellefler listesine girmemek için 9/6/2017 tarihinde Vergi İdaresine ihtirazi kayıtla düzeltme beyannamesi vermiştir. Bu beyanname üzerine Vergi İdaresince KDV, damga vergisi ve gecikme faizi tahakkuk ettirilmiş ve vergi ziyaı cezası kesilmiştir.

12. Başvurucu, ihtirazi kayıtla verilen düzeltme beyannamesi üzerine Vergi İdaresince kesilen vergi ziyaı cezasının iptali talebiyle 11/7/2017 tarihinde İstanbul 6. Vergi Mahkemesinde (Vergi Mahkemesi) dava açmıştır. Dava dilekçesinde başvurucu; düzeltme beyannamesini Vergi İdaresinin zorlayıcı yazısı üzerine olumsuz mükellefler listesinde yer almamak için verdiğini, mükelleflerin birtakım müeyyidelerin uygulanacağı baskısı altında beyanname vermek zorunda bırakılmasının hukuk devleti ilkesi ile bağdaşmayacağını ileri sürmüştür.

13. Vergi Mahkemesi 30/3/2018 tarihli kararıyla davanın kabulüne karar vermiştir. Kararın gerekçesi özetle şöyledir:

i. Başvurucu dava konusu işlemin dayanağı olan düzeltme KDV beyannamelerini rızaen değil haklarında olumsuzluk bulunan mükellefler listesine girmemek için vermiştir.

ii. Somut olayda Vergi İdaresince herhangi bir vergi incelemesi yapılmamış olup yalnızca başvurucunun sahte veya muhteviyatı itibarıyla yanıltıcı belge kullanan mükelleften yapmış olduğu alımların gerçeği yansıtmadığı sonucuna ulaşılmış ve başvurucunun bu durumu değerlendirerek beyanlarını düzeltmesi, aksi hâlde kendisi hakkında da özel esasların uygulanacağı yazı ile tarafına bildirilmiştir.

iii. Bu durumda mükellefin düzeltme beyannamesini vermemesi durumunda hakkında olumsuzluk bulunan mükellefler listesine girmesi, ticari ve ekonomik yönden zor duruma düşmesi ve hakkında 4/1/1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 148. ile mükerrer 355. maddeleri uyarınca işlem tesis edilmesi kuvvetle muhtemeldir.

iv. Bu nedenlerle Vergi İdaresinin hukuk dışı, ticari ve ekonomik manada tehdit unsuru içeren yazısına istinaden ihtirazi kayıtla verilen KDV beyannamelerine dayanılarak düzenlenen dava konusu tahakkuk fişi ile tahakkuk ettirilen KDV, damga vergisi ve gecikme

faizinde hukuka uygunluk bulunmamaktadır.

14. Mahkeme kararına karşı İdare tarafından 1/6/2018 tarihinde istinaf başvurusunda bulunulmuş, istinaf incelemesi sonucunda İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 4. Vergi Dava Dairesinin (Bölge İdare Mahkemesi) 19/9/2018 tarihli kararı ile istinaf başvurusunun kabulüyle yerel mahkeme kararının kaldırılmasına ve yeniden bir karar verilmek üzere dosyanın mahkemesine gönderilmesine karar verilmiştir. Kararın gerekçesinde, başvurucu tarafından ihtirazi kayıtla verdiği düzeltme beyannamesine istinaden Mart 2015 dönemi için kesilen vergi ziyaı cezasının kaldırılması istemiyle dava açılmış olmasına rağmen yerel Mahkemece davanın konusunun başvurucunun Mart 2015 dönemi için ihtirazi kayıtla verdiği düzeltme beyannamesine istinaden tahakkuk ettirilen KDV, damga vergisi ve gecikme faizinin kaldırılması istemi olarak kabul edilip dava konusu olmayan tahakkuklar hakkında bir karar verildiği ancak esas dava konusu olan vergi ziyaı cezası hakkında karar verilmediği belirtilmiştir.

15. Vergi Mahkemesi de bu defa 23/10/2018 tarihli kararıyla daha önceki tarihli kararında yer verilen aynı gerekçelerle ve Vergi İdaresinin hukuk dışı, ticari ve ekonomik manada tehdit unsuru içeren yazısına istinaden ihtirazi kayıtla verilen KDV beyannamelerine dayanılarak tahakkuk ettirilen vergi ziyaı cezasında hukuka uygunluk bulunmadığı saptamasından hareketle davanın kabulüne karar vermiştir.

16. Mahkeme kararına karşı Vergi İdaresi tarafından 1/6/2018 tarihinde tekrar istinaf başvurusunda bulunulmuş, istinaf incelemesi sonucunda Bölge İdare Mahkemesinin 26/2/2019 tarihli kararı ile istinaf başvurusunun kabulüyle yerel mahkeme kararının kaldırılmasına ve davanın reddine kesin olarak karar verilmiştir. Kararın gerekçesinde, 25/10/1984 tarihli ve 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu'nun 41. maddesinde öngörülen yasal süre geçtikten sonra verilen KDV düzeltme beyanına konulan ihtirazi kaydın beyanname üzerinden tahakkuk ettirilen vergiye bir etkisinin bulunmadığı ve süresinde tahakkuk ettirilmemesi nedeniyle ziyaa uğratılan vergi ile ilgili olarak mevzuatına uygun şekilde kesilen vergi ziyaı cezasında da hukuka aykırılık bulunmadığı tespitine yer verilmiştir.

17. Nihai karar başvurucu vekiline 29/4/2019 tarihinde tebliğ edilmiştir.

18. Başvurucu 28/5/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

19. Konu ile ilgili hukuk için bkz. Arbay Petrol Gıda Turizm Taşımacılık Sanayi Ticaret Ltd. Şti. ve Arbay Turizm Taşımacılık İthalat İhracat İnşaat ve Organizasyon Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti., [GK], B. No: 2015/15100, 27/2/2019, §§ 19-34.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Anayasa Mahkemesinin 29/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

21. Başvurucu, mal ve hizmet alımında bulunduğu şirketin olumsuz mükellef listesinde (kod listesi) yer alması nedeniyle Vergi İdaresince yapılan uyarı üzerine Mart 2015 dönemine ilişkin düzeltme beyannamesi vermek zorunda bırakıldığını belirtmiştir. Başvurucu emsal mahkeme kararlarının davacıların lehine sonuçlandığını ifade etmiştir. Başvurucu sonuç

olarak ihtirazi kayıtla verilen bu beyanname üzerinden kesilen vergi ziyaı cezasına karşı Vergi Mahkemesinde açtığı davanın söz konusu beyannamenin kanuni süresi geçtikten sonra verildiğinden bahisle haksız olarak reddedilmesinden yakınarak eşitlik ilkesi ile mülkiyet ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

22. Bakanlık görüşünde, mevcut başvuruda başvurucunun mülkiyet hakkının ihlal edilip edilmediği hususunda Anayasa Mahkemesi tarafından yapılacak incelemede ilgili mevzuat hükümlerinin, Anayasa Mahkemesi içtihadı ile somut olayın kendine özgü koşullarının da dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir.

B. Değerlendirme

23. Anayasa'nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

24. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucu adil yargılanma hakkı ile eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmekte ise de vergilendirme işlemine ilişkin şikâyetin ilgili olduğu mülkiyet hakkının ihlali iddiası kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

25. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

26. Başvurucunun ihtirazi kayıtla verdiği beyanname üzerinden yapılan tarh ve tahakkuk işlemleri sonucu KDV ve damga vergisi ile bu vergilere ait gecikme faizi ve vergi ziyaı cezası ödemelerinin mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiği hususu kuşkusuzdur. Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarında; vergi ve benzeri mali yükümlülükler ile sosyal güvenlik prim ve katkılarını belirlemeye, değiştirmeye ve bunların ödenmesini güvence altına almaya yönelik müdahalelerin taşıdığı amaçlar dikkate alındığında devletin mülkiyetin kamu yararına kullanımını kontrol veya düzenlemesi yetkisi kapsamında incelenmesi gerektiği kabul edilmiştir (Arif Sarıgül, B. No: 2013/8324, 23/2/2016, § 50; Narsan Plastik San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2013/6842, 20/4/2016, § 71). Somut olayda da müdahalenin mülkiyetin kullanılmasının kontrolü veya düzenlenmesine ilişkin üçüncü kural çerçevesinde incelenmesi gerekmektedir.

27. Başvurucunun yukarıda belirtilen şikâyetleri ile benzer bir başvuru daha önce Anayasa Mahkemesince incelenmiş ve karara bağlanmıştır (Arbay Petrol Gıda Turizm Taşımacılık Sanayi Ticaret Ltd. Şti. ve Arbay Turizm Taşımacılık İthalat İhracat İnşaat ve Organizasyon Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti., §§ 41-67).

28. Buna göre Anayasa Mahkemesi söz konusu başvuruda derece mahkemelerinin 213 sayılı Kanun'un 378. maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenen hukuk kuralını, düzeltme beyannamesine ihtirazi kayıt konulmasının dava açma hakkı vermeyeceği şeklinde

yorumlamasını -sürecin bütününe bakıldığında- başvurucunun müdahalenin hukuka aykırı olduğuna yönelik olarak iddia ve itirazlarını etkin bir biçimde sunamaması sonucuna yol açtığını tespit etmiş ve somut olayda mülkiyet hakkının öngördüğü usul güvencelerinin sağlanamamasından dolayı müdahalenin başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklediği, başvurucunun mülkiyet hakkının korunması ile müdahalenin kamu yararı amacı arasında olması gereken adil dengenin başvurucu aleyhine bozulduğu ve dolayısıyla mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varmıştır (Arbay Petrol Gıda Turizm Taşımacılık Sanayi Ticaret Ltd. Şti. ve Arbay Turizm Taşımacılık İthalat İhracat İnşaat ve Organizasyon Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti., §§ 52-67).

29. Aynı şikâyeti içeren somut başvuruda da bu ilkelerden ayrılmayı gerektirir bir durum bulunmayıp mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin ölçüsüz olduğu ve Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

30. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

31. Başvurucu, ihlalin tespit edilmesi ve yargılamanın yenilenmesine hükmedilmesi talebinde bulunmuştur.

32. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

33. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

34. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere

kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

35. İhtirazi kayıtla verilen düzeltme beyannamesi üzerine yapılan vergilendirmeye ve kesilen cezaya karşı açılan davanın derece mahkemesince reddedilmesinin ölçüsüz olması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla somut başvuruda ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

36. Bu durumda mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 6. Vergi Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

37. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.864,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 6. Vergi Mahkemesine (E.2018/1959) GÖNDERİLMESİNE,

D. 364,60 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.864,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 29/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ÖZKAN ŞAKİR ŞAHİN VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/41951 | Karar tarihi: 29.12.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/41951

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ÖZKAN ŞAKİR ŞAHİN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/41951)

Karar Tarihi: 29/12/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Tuğba YILDIZ

Başvurucular : Özkan Şakir ŞAHİN ve diğerleri [bkz. ekli tablonun (B) sütunu]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablonun (C) sütunu

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, açılan davaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurulara ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra başvurular Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (A) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2019/41951 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2019/41951 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucuların bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının, bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 29/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları

10. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

12. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (E) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

15. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

16. Başvuruculaların iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

17. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

18. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

19. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

20. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

21. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (G) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara tabloda belirtilen şekilde ödenmesine karar verilmesi gerekir.

22. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculaların uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculaların bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

23. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (H) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (I) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara tabloda belirtilen şekilde ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara ekli tablonun (G) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın tabloda gösterilen şekilde ÖDENMESİNE, diğer tazminat taleplerinin REDDİNE,

D. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin ekli tablonun (I) sütununda, belirtilen harçların da ekli tablonun (H) sütununda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 29/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDULLAH ÖZSOY VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/18626 | Karar tarihi: 29.12.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/18626

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDULLAH ÖZSOY VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/18626)

Karar Tarihi: 29/12/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Ayşe Didem ÖZDEMİR AKCA

Başvurucular : Abdullah ÖZSOY ve Diğerleri [bkz. ekli tablo]

Vekilleri : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, hukuk davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonlarca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2020/18626 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2020/18626 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 29/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher

Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruların iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarakhesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruların uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruların bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Adil yargılanma hakkı kapsamında makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 29/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AYDIN KAY VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/19350 | Karar tarihi: 29.12.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/19350

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AYDIN KAY VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/19350)

Karar Tarihi: 29/12/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucular : Aydın KAY ve diğerleri [bkz. ekli tablo]

Vekilleri : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, hukuk davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonlarca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2020/19350 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2020/19350 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 29/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher

Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruların iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarakhesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvurucularaödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruların uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruların bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Adil yargılanma hakkı kapsamında makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 29/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET ŞAVUR VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/8313 | Karar tarihi: 29.12.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/8313

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET ŞAVUR VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/8313)

Karar Tarihi: 29/12/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucular : Mehmet ŞAVUR ve Diğerleri [bkz. ekli tablo]

Vekilleri : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonlarca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2021/8313 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2021/8313 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 29/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52; Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45-47).

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın

süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45; Selahattin Akyıl, § 41).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarakhesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Adil yargılanma hakkı kapsamında makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 29/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MURAT OĞUZ VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/11470 | Karar tarihi: 29.12.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/11470

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MURAT OĞUZ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/11470)

Karar Tarihi: 29/12/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Eyup GÖNENBABA

Başvurucular : Murat OĞUZ ve diğerleri [bkz. ekli tablo]

Vekilleri : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2021/11470 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2021/11470 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 29/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

15. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarakhesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonunun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 29/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FAZIL BERK VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/15974 | Karar tarihi: 29.12.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/15974

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

FAZIL BERK VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/15974)

Karar Tarihi: 29/12/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Eyup GÖNENBABA

Başvurucular : Fazıl BERK ve diğerleri [bkz. ekli tablo]

Vekilleri : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2021/15974 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2021/15974 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 29/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

15. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarakhesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonunun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 29/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

LUTFİ TURAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/16067 | Karar tarihi: 29.12.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/16067

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

LUTFİ TURAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/16067)

Karar Tarihi: 29/12/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucular : Lutfi TURAN ve diğerleri [bkz. ekli tablo]

Vekilleri : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, hukuk davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonlarca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2021/16067 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2021/16067 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 29/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher

Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruların iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruların uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruların bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Adil yargılanma hakkı kapsamında makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 29/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET FIRAT KARAMAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/18559 | Karar tarihi: 29.12.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/18559

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET FIRAT KARAMAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/18559)

Karar Tarihi: 29/12/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Eyup GÖNENBABA

Başvurucular : Mehmet Fırat KARAMAN ve diğerleri [bkz. ekli tablo]

Vekilleri : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2021/18559 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2021/18559 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 29/12/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

15. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarakhesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonunun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 29/12/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.